

1. példa.

1.) RMK. T. 605. („A"-variáns.)
(A címl. és a köv. levél hiányzik. Helyette hasonmás-levelek vannak, amelyek azonban a „B"-variánsról készültek. – Ld. mikrofilmünket, amely egy teljes, idegen példányról készült.) *

2.) RMK. II. 475. („A"-variáns.) (Teljes.)
(1. példány)

* Ld. még 3. példányunkat, amely teljes.

Frd. I. 605.

DECRETVM LATINO-HVNGARICVM.

SIVE

TRIPARTITVM

OPVS IVRIS CONSVETVDINARII INCLYTI REGNI HUNGARIAE & Transylvaniæ, ac partium eidem subjectarum, unà cum Methodo Articulorum Diætalium,

Autore

STEPHANO WERBŐCZY.

Huc accesserunt etiam Regulæ, Iuris Antiqui, Civiles & Canonicæ, admodum perutiles & necessariæ.

Azaz:

Magyar és Erdély Orßágnak

TŐRVENY KŐNYVE,

Irattatot Werbőczy István által.

Mostan ismét unjonnan Deákúl s Magyarúl egy szép hasznos Regestromockal és Regulackal meg őregbitetet és ki bocsáttatot.

BARTPHÆ,

Typis & sumptibus IACOBI KLÁSZ *Civis & Typographi,*

Anno M. DC. XXXII.

VIRIS

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, PRVDENTISSIMIS, SPECTATISSIMISQVE

Dnn. PRIMARIIS IVDICIBVS, CÆTERISQ; IVRATIS SENATORIBVS QVINq; Regiarum, Liberarumque Civitatum Superioris Hungariæ,

CASSOVIEN: LEVCHOVIEN: BARTPHEN: EPPERIEN: & ZEBINIEN:

Dnn. meis Patronis, Promotoribus, & Mœcenatibus debita obſervantiâ æ tatem colendis.

Salutem, vitam diuturnam, & felicitatem precatur, ſuaq; paratiſsima officia defert.

Et hunccе

Laborem Typographicum gratitudinis & amoris ergò

Dat, dicat, donat, dedicat, & offert

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA

IACOBUS KLÖSZ *Typographus Bartphenſis.*

TYPOGRAPHVS
CANDIDO LECTORI S. P. D.

MVLTORVM BONORVM VIRO-rum, & quidem insigni dignitate fulgentium, Candide Lector, precibus delinitus, ut Ius Inclyti Regni Hungariæ, vulgò TRIPARTITVM OPVS LATINO-HVNGARICVM, nuncupatum, pro nunc verò in abstruso quasi loco, ob Typographorum hujus Regni raritatem, multo minus eorundē non excusionem, abditum, publicè prælo proprio subjicerem. Quorum desiderio legitimo, & honestæ petitioni locum tribui amplissimū, & quidem non vanæ aucupandæ gloriolæ, aut ambitiosæ contentionis meæ, gratiâ: verùm propter Patriæ singularem, ardentemq; amorem, cui plus, quàm mihi, meisq; de jure gentium teneor. Monente quodam Politico: Omnes Cives Reipub. sicuti nati sunt Tribus, DEO scilicet, Patriæ, & Sibiipsis: ita etiam Tribus illis obligati sunt Lege naturæ ad serviendum. Cum pro utilitate Reipub. etiam Imperatorem non debere labores recusare, ne dum alterius inferioris conditionis virum, inquit Imp. Iustinian. *in l. unic C. de cad. tol. sub fin.* Hæc prima ratio.

Materiam alteram mihi hoc Opus Trip. excudendi, Romanus Orator Servius suggerit, qui cum in Causis orandis primas obtinuit, ad consulendum Q. Mucium de re amici sui perveniſſe, traditur: cumq; eundem sibi de jure respondisse, Servius parum intellexisset; iterum Quintum interrogasse, & à Q. M. responsum esse, nec tamen intellexisse. Propterea à Q. M. objurgatum esse: *Turpe esse Patricio, & Nobili, & causas oranti, IVS, in quo versaretur, ignorare.* Hac contumeliâ Serv.

tactus, operâ indefessè dedit Iuri Civili. Secus legib⁹ Legatus Athenienſis inſtructus erat, qui cum à Senatu interrogaretur: Quomodo Spartani Rempub. ſuam adminiſtrarent? Funem, furcam, gladium, in Curiam ſecum attulit, iis monſtratis, in his poſitam eſſe Salutem Civitatis, haſce ll. Spartanorum eſſe dixit. Pariformiter quoq; unicuiq; expedit Ius Hungaricum & Nobili quidem, in quo vivit, & per quod litium ac cauſarum tàm Civilium, quàm Criminalium deciſionem ac protelationem adipiſcitur, ſcire, atq; iisdem legibus conſuetudinariis apprimè inſtructum & munitum eſſe. Licet per ſe Iurium alumnos: Procuratores, Negotiorum geſtores, & alios in foro frequenter, vel penè quotidie verſantes, ſemotâ dubietatis controverſiâ, Articulos & leges Operi huic inſertas, ad ungvem, quod fertur, noſſe: Econtrario verò quàmplurimos pietatis amantes viros tàm in Civitatibus, quam extra eaſdem reperiri, qui hujus uſum, Artis nempe Magiſtrum, ſeu praxin neſciunt, neq; accommodare ad cauſas proprias valeant: ſed demum à ſuis Defenſoribus, & Patrocinantibus negotiorum, conſilium & triumphum petoptabilem meritó inquirunt & expetunt.

Præſtat igitur & ſummè proficuum eſſe ſingulos, huncce libellum, pretio condigno, venalem, præſertim Tyronibus comparare, qui ſeſe prius in ſtudio Politico exerceant, de quibus dici poteſt: Generoſum ergò. & omni favore dignum eſt ingenium, cui cordi ſunt diſciplinæ Politicæ; quia illa maximè eſt Architectonica. Quo abſoluto, tempore ſucceſsivo nomen Sacerdotis Iuſtitiæ, clarũ ex Iure juſtè adminiſtrato reportare ſatagunt. Tandem hunc laborem aſsumpſi, propter memoriæ imbecillitatem humanam, quæ cuivis naturaliter ineſt: Nam omnium habere memoriam, & penitus in nullo peccare, divinitatis magis, quàm mortalitatis eſt: & in nullo aberare, ſeu in om-

in omnibus itreprehensibilem vel inemendabilem esse, divinæ utiq; solius, non autem mortalis est constantiæ ac roboris. Experientia teste, quia si semel, aut bis perlectus fuerit Articulus, præsertim à viro in delassatâ, ã ætate, afflictaq; valetudine constitutus; necessitate efflagitante, subitò ut is occurrat, minimè præsumitur, sed libro comparato & admoto, facillimè, iteratâ lectione, memoriæ is restituitur, juxta versiculum vulgarem:

Lectio lecta placet, decies repetita placebit.

Concludenter, ne sibi benevolus Lector imaginet, quòd huic Operi Tripartito aliquid adauxerim, minuerim castigârim, locupletaverim, aut in margine quicquam adposuerim, id à me non præstitum; sed illud ipsum Ius Antiquum Inclyti Regni Hungariæ esse, nisi quòd Indicem Articulorum annexi, Regulas Iuris antiqui, Civiles & Canonicas, omnib⁹ in foro versantibus pernecessarias & utiles adjeci, quò faciliori via causantes ex suis intricatis & perplexis cõtroversiis sese expedire queãt. Vtere itaq; Candide Lector, hocce Opere diutissimè, & legibus antiquioribus àprædecessoribus nostris, ex variis celeberrimis autorum monumentis, præsertim ex Iure Cirili, tanquã Oceano & Parente omnium municipalium statutorum excerptis, sine quibus nulla hominum societas, Civitas, Reipùb. ordo, (ubi enim exulat ordo, succedit confusio, & multitudo sine ordine parit confusionem) ipsa nec ipse quidẽ mund⁹ persistere possit. Interim te feliciter valere, & vivere, opto, precor, voveoq;, ac vultu benevolo hunc ce Typographicũ sudorẽ, maximis sumptibus propriis adornatũ, suscipias, corrigenda corrigas & me tui semper commendatum habeas, ut in te redundet Horatij illud lib. 2. Epist. ad Quint.

Vir bonus quis est:
Qui consulta Patrum, qui leges, iuraq; servat,
Et *Quod tibi vis fieri, mihi fac, quod non tibi, noli*
Sic potes in terris, vivere, iure poli. Vale sospites.

Bartphæ 15. Octobr: Anno M. DC. XXXJJ.

APPROBATIO ET OCCASIO Constitutionum.

VLADISLAVS Dei gratia Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galliciæ Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque REX: Ac Silesiæ & Lucemburgensis Dux: Nec non Moraviæ & Lusatiæ Marchio, Ad perpetuam rei memoriam. Cum supremus omnium rerum opifex, ab ipso primordio rationalis creaturæ conditæ ac procreatæ, eam in genere humano varietatem, atq; id discrimen esse voluerit, ut pars præesse, alij imperare, alij parere deberent: Alios quidem Reges & Principes, qui cæteris æquo iure imperarent: Alios subditos, qui illorum iussa & imperia capesserent, esse iussit, atque in hunc duplicem ordinem totum genus humanum sapientissimè est partitus: Reges porrò ipsos duabus potissimum artibus instructos, atque ornatos esse voluit Legibus & Armis; ut armis quidem hostes propulsati, procul à finibus arcerentur: Leges autem, regnicolas, civesq; domi in officio continerent, & summos cum infimis ac mediocribus opulentos ac potentiores cum egentioribus infirmioribusque æquo iure vivere cogerent. Hæ etenim duæ res tantopere sunt unicuique Principi necessariæ ut his sublatis, nihil firmum nihil stabile, nihil inter homines concors & pacatum esse queat: adeò varijs sibi invicem cohærentes, simulque firmissimis vinculis indissolubilibus cathenis connexæ, ut separari ac distungi nequaquam possint. Quis enim ignorat, neque arma tunc foris quicquam prodesse, cum domi plus improbi atque iniusti, quam bonis cives valeant, & frustra iudicia ac leges implorari, cum aures regnicolarum civiumque terrer hostilis circumsonat? Nos itaque qui nutu ac providentia divina, ad hoc sublime solium evecti, & tot terris, tot populis, tot denique potentissimis ac ferocissimis nationibus, atque imperijs, summus præpositi, semper ab initio principatus nostri, omnes nostras curas, cogitationes, labores, conatus, omnia studia & consilia nostra eo direximus & contulimus, ut his duabus artibus subditos nostros in pace & tranquillitate contineremus. Nam & armis (quod per nos fieri potuit) tum ab hoste præstitimus, & in iustitia administranda nihil à nobis præterm[illegible] quod à iusto & diligentissimo Principe præstari debuerit. Et postquam huic Regni Hungariæ sceptrum, atque imperium benignitate Dei adepti sumus & sacro eius diademate redimiti: post belli studia post Regnum ipsum tam me hostili, quam seditionibus domesticis liberatum, prima nobis ac præcipua cura fuit, Regnum ipsum & subditos nostros, pace etiam domestica & legibus firmis & stabilitis reddendum. Itaque & eo ipso tempore & postea non semel varias constitutiones & statuta, partim sponte nostra propria, partim precibus & [illegible]one fidelium nostrorum, Dominorum Prælatorum & Baronum, cæterorum Procerum, & Nobilium ædidimus, saluti ac quieti, libertatique ipsius Regni nostri, hoc pacto affectuosissimè cõsulentes: Licet & antea non defuerint quædam Regni, quæ quia nulla scriptura continebantur, consuetudines potius appellari poterant,

poterant. Verùm quia & ex huiusmodi constitutionum à Nobis æditarum, & illorum Regni iurium diversa interpretatione, magna plerunque oriebantur incommoda, aliis ab alio, prout cuique libitum erat, sensum & interpretationem earum trahentibus. Et quibusdam in iudicando vel iudicio postulando, Regni consuetudinem, aliis constitutionum formulam sequentibus, atque allegantibus, ita ut non inter eos solùm, quorum causa ageretur, sed inter ipsos etiam judices, ac iurium Regni consultissimos & peritissimos, magna interdum, super huiusmodi legum, consuetudinum & constitutionum interpretatione, contentio oriretur, ut quandoque hi, qui plus viribus, & potentia, quàm legibus, & iustitia fiderent, tribunal iudicum magno affectarum agmine aggressi, quod ratione, & legibus nequirent, clamore & multitudine obtinere contenderent, & qui iure inferiores essent superiores tamen esse, & vincere, non iure, sed tumultu ac multitudine niterentur. Neque verò judicum & magistrorum Prothonotariorum, iura Regni allegantium authoritas apud illos valebat. Cùm enim iura ipsa, nulla scripturæ firmitate fulcirentur, quicquid legum, vel consuetudinum in medium proferebatur, id illi vel in contrariam sententiam trahentes, vel aliter ab aliis judicibus & in alij judicij tractatum atque intellectum inferentes, omnes iudicãdi rationes turpissimè confundebant. Ita frequenter contingebat, ut in qua causa quispiam antea victoria potius esset, in eadem, vel simili, alter succumberet & superaretur. Cùm autem his, & eius generis erroribus, plena ac referta essent omnia, & ex huiusmodi constitutionum, & Regni consuetudinum, tàm varia ac multiplici interpretatione, tàm lata calumniatoribus via pateret, animique tàm iudicantium, quàm eorum, de quorum causis agerent, in tantis tenebris versarentur: Nos, quibus nihil prius antiquius est, quàm subditos nostros in omni pace & tranquillitate conservare, excitati etiam precibus, & continuis querelis prædictorum fidelium nostrorum, fideli nostro Egregio Magistro Stephano de Werbõcz, Iudicis curiæ nostræ Prothonotario, curam omnium ipsius Regni nostri iurium, legum & consuetudinum, constitutionumque receptarum atq; approbatarum, earum videlicet, quæ in ipso Regno nostro, & præsertim in aula nostra Regia iudicandis & decidendis causis, ac sententijs ferendis, sequi ac observari consuevissent, in unum colligendi, atque in titulos (ut fit) & capita distinguendi, ut ea postea nobis oblata, ac per cæteros Magistros Prothonotarios, & sedis nostræ iudiciariæ iuratos coassessores revisa, discussa, ac diligenter ruminata, in unum volumen redigerentur. Vtiam gens etiam nostra Hungarica (sicuti aliæ omnes ferè nationes & provinciæ) benè & sapienter institutæ, in iudicijs decernendis & iustitiæ administratione, non sola consuetudine, quæ plerumque mutari, & labilis esse solet, sed iure scripto, & fidissimis literarum monumentis illustrato, niteretur. Demùm nobis in præsenti conventu & congregatione generali eorundem universorum Prælatorum & Baronum, & Regni huius Nobilium, quam eisdem certis & arduis de causis, ad festum Beati Lucæ Evangelistæ, proximè præteritum indixeramus, constitutis, ijdem Prælati, & Barones, ac Nobiles universi, nostrum accedentes in conspectum, quendam libellum

gentilia

gentilia, municipaliaque iura ac leges, & consvetudines eorum vetustas & recepitas continentem, nostro iussu à præfato Magistro Stephano collectum, & conscriptum, nobis obtulerunt, supplicantes, ut, quia ipsicum libellum in cunctis suis clausulis, articulis, & capitulis, per venerabilem Paulum de Warada, Præpositum Sancti Sigismundi, proventuum nostrorum Regalium administratorem, ac Magnificum Benedictum de Bathian, huius castri nostri Budensis castellanum, nec non egregios Magistros, Ioannem de Ellyevvölgy Palatinalem, ac Albertum de Bellyen, & Paulum de Bolyar, personalis præsentiæ nostræ Prothonotarios: Item Stephanum Kesserű de Gibarth, Regni huius nostri Hungariæ Vicepalatinum, Georgium de Mekeze Secretarium nostrum, Michaelem de Zob, ac Paulum de Dombo, iuratos assessores dictæ sedis nostræ iudiciariæ, & Stephanum Henczelsi de Petrőiz, Directorem causarum nostrarum Regalium, perlegi, revideri, discuti & examinari faciendo, super eorum legibus & approbatis consvetudinibus, recto ordine & debito modo conscriptum esse agnovissent: Propterea ipsum libellum, & omnia in eo contenta, quoad omnes clausulas, sensus, capita, & articulos, in formam nostri privilegij redigi faciendo, admittere & approbare, eisdem, & eorum hæredibus, ac posteritatibus, pro perpetuis legibus, & consvetudinibus valiturum, authoritate nostra Regia, & de Regiæ nostræ potestatis plenitudine, roborare, & confirmare dignaremur. Cuius quidem libelli tenor sequitur in hæc verba.

Elöl járó beßéd.

AZ TEKINTETES és NEMES Magyar Orßágnak, három réßre oßtatot ßokot Törvény Könyvben.

Az elöl járó beßédnek Sommáia.

AZ tekintetes és Nemes Magyar Orßágnak törvényit és meg rögzöt ßokáſit, hogy iob értelemmel meg irhaſſam, Emlekezetre való egy-nehány dologról, mellyek az én moſtani iráſomat illetik, rövid beßéddel akarok ßólani: Elsöben is az Igaſſágról. Máſodßor penigh az Törvényről és annak Réßeiről. Harmadßor, az Törvénynek Nemeiről, és hány-féle legyen. Negyedßer, az ßokáſról, és annak módgyáról, avagy tulaydonſágáról ötödßer, és utólßor, az ió Bírónak állapatyáról és tißtiben való hivatallyáról, és az törvényhez illendö dolgokról.

Leg elsö kérdéſemis ez lévén, hogy: ha az Biró az két pereſnek ßavára, es feleletekre, és az bizonyſágokra tekintvén: Avagy penigh lelki iſméreti ßerént, az mint tudgya és érti az dolgot, tartozzék törvényt tenni? Mely dologról rövideden ßólván, Iſtennek ſegitſégéböl, az derék dologhoz kezdek, és Magyar Orßágnak tulaydon törvényit, és megh rögzöt ßokáſit, mellyel kö-

PROLOGVS IN TRIPARTITVM OPVS IVRIS CONSVETVDINARII REGNI Hungariæ.

Argumentum Prologi.

LEGES & conſvetudines approbatas inclyti Regni Hungariæ deſcripturus, quædam notabilia præſentem materiam concernentia compendioſè præmittere inſtitui. Primò quidem de Iuſtitia. Secundò verò de jure & diviſione juris. Tertiò autem de lege & ſpeciebus legis. Quartò quidem de conſvetudine & conditionibus legis. Quintò nempe & ultimo de conditionibus boni Iudicis: & alijs rebus ad judicium ſpectantibus.

Appoſita quæſtione, utrum Iudex ſecundum allegata & probata, vel ſecundum conſcientiam, ut ipſe novit judicare teneatur? Quibus breviter præhabitis, Dei glorioſi adjutorio, propoſitum aggrediar, atq; municipales leges, & approbatas cõſvetudines ipſius Regni Hungariæ, quibus communi-

ter in judicijs utimur (prout memoria & ingenioli capacitate cõprehendere potero) seriatim absolvam.

közönségessen, az törvényben szoktunk élni (az mint rólla meg emlekezhettem, és elmémben szedegethettem) rend szerént meg irván el végezem.

DE IVSTITIA:

Quid sit definitive, & de ejus divisione.

TITVLVS I.

Iustitiæ prima definitio

IVSTITIA [a] est constans, & [b] perpetua voluntas, jus suum unicuiq; tribuens: & hoc [c] non quantum ad actum semper, sed quantum ad effectum.

AZ IGASSAGROL

hogy mi legyen nyilvánsággal, és az ő Agairól.

ELSŐ TITVLVS.

AZ igasság azért a embernek tökélletes szüntelen valo akarattya, mely szerént mindennek az ő igaz sa iáttyát meg adgya: és nem csak tehetsége szerént hanem igaz indulatból arra menvén.

Author tractaturus iura præmittit definitionem iustitiæ, sumptam ex institutionib Iustiniani Imperatoris, à quà scilicet tanquam matre sua nomen iuris descendit.

[b] Perpetua voluntas) *Synechdochicè dicitur pro habitu animi constante in volun tate. Cum duplex sit habitus animi: Intellectus & voluntatis. Est igitur vo luntas in hac definitione posita pro genere, quæ est subiectum virtutum, pro ipsa virtute ponitur. Iustitia enim est virtus: Virtus autem est habitu voluntatis, ut in sequentibus definitionum formulis clarius expressũ habetur.*

[c] Non quantum ad actum) *Nam etiamsi non semper quis in actum virtutis pro rumpere potest, si tamen propositum sit firmum, in animo iustè agendi abd iustus quis dici merito poterit:*

Iustitiæ secũda definitio.

Iustitia item est animi dispositio, & mentis affectus quo quis [d] dicitur justus: dum videlicet quis sine personarum acceptione & distinctione velit, cuilibet quantum in se est, jus suum tribuere.

Az igasság meg-is, ember vének iôra való haylása, és a méjjének indulattya, mely mo mondatik igaznak: ugy mo mikor valami személy válogat nélkül, és külömböztetés-nélkü mindennek, az ő tehetsége sz rént meg adgya, megh itili az sáñát igazát.

[d] Is dicitur iustus, qui iura servat, iuxta hæc naturalia præcepta Esto vir iustus cunctis reddendo suum ius. Redde creatori ius, maioriq; minori, Serva dulcorem, iuris moderando rigorem. Vnde Iudex non est modo iustus sit.

Sôt az Igasság az emberben oly gyakorlot ióság, melyhez képest, mindennek meg adgya az ő méltóságát: Az Istennek kereßtyéni tißtessęget, ßűleihez engedelmessęget, nálánál nagygyobnak bőcsűletet, hasonlókhoz békessęges egyenessęget, nállánál kissebhez fenyétéket, ő magát penig tißta életben tartya, és az ßegényeken, nyomorúltakon vóltaképpen kőnyőrűl, és segiti.

Avagy męgis az Igasság gyakorlásból való ßűbéli ióság (az kőzőnsęges ió megh tartatván) mely mindennek méltóságát meg adgya. Es ez-képpen az igasság ember elméńjének és akarattyának oly egygyező állapattya, hogy minden dolgokban, igaz itiletet téßen.

Item [e] Iustitia est habitus bonus, tribuens cuiq; suam dignitatem: Deo religionem, parentibus obedientiam, majoribus reverētiam, paribus concordiā, minoribus disciplinam, sibi ipsi castimoniam, & pauperibus ac miseris compassionem operosam.

[e] Iustitiæ tertia definitio.

Item aliter, [f] Iustitia est [g] habitus animi, (communi utilitate servata) suam unicuiq; tribuens dignitatem. Et sic est congrua dispositio animi, singulis in rebus rectè dijudicans causas.

[f] Iustitiæ quarta definitio.

[g] Habitus est perfectior animi vel corporis absolutio. Fit autem habitus per frequētiam actuum, sive bonorum sive malorum. Nam & Nero per actus crudeles frequentér patratos habitum acquisivit crudelitatis, & Milo habitū acquisivit fortitudinis.

Mert Sz: Gergely Doctor-is azt mondgya, hogy az emberi társaság kőzőt nem lehet nagyob ióság, mint az igasságnak kővetése, és hogy mindent az ő igasságában meg tarcsunk. Mert ahól az igasság vagyon, minden egyéb ióságos cselekedet-is ott találtatik meg. Mivel-hogy (az mint Sz: Hieronimus Doctor-is mondgya) az egy igasság nevezeti alat, minden egyéb-fęle io-

Beato enim Gregorio teste, in rebus humanis summum bonum est, justitiam colere, & unicuiq; jura sua servare. Nam ubi est justitia, ibi est omnium reliquarum virtutum concordia. Omnes enim virtutum species (ut inquit Hieronymus) uno justitiæ nomine con-

tinentur: cui astipulatur versiculus ille Hesiodi:

Iustitia in se se virtutes continet omnes.

Iustitiæ laus

Quæ præclarissima virtutum, eo splendore mortaliũ oculos perstringit, ut affirmet Aristoteles, neq; hesperum, neq; luciferum tãtopere rutilare.

Iustitia duplex.

Duplex est autem Iustitia, scilicet naturalis & legalis. [h] Naturalis est constans & perpetua voluntas, jus suum (ut prænotatum est) unicuiq; tribuens: & sine illa nullus potest Regnum DEI possidere. Legalis verò dicitur lex, quæ sæpè mutatur, sine qua nec gentes, nec regna, diu poterunt permanere.

[h] *Interpretibus iuris Imperialis non videtur, istã definitionẽ agere de iustitia divina quod hic noster autor inserit, sed de externa, & quadam civili, & politica iustitia, quæ tantum pertinet ad formandos in hac vita politicos mores, & exigit quandam exteriorem honestatem.*

Vnde[i] & justum aliquid dupliciter intelligitur fieri: Vno modo ex ipsa natura rei, quod dicitur jus naturale. Alio modo ex quodam statuto inter homines, quod dicitur jus positivum.

le ióságos cselekedetet is kel érteni: Az mint hogy Hesiodus Poéta verse is tartya.

Hogy az Igasság minden egyéb jóságos cselekedetet is be foglally a magában.

Holot az emberek semei elõt az Igasság az tõb iók kõzõt, ugy annyira tekintetes és tündöklõ ióság, hogy Aristoteles is azt meri felõle mondani, hogy sem az õst, sem az Haynali csillagh nem lehet nálánál fényesb és tündöklõb.

Két fele penig az Igasság, egyik termeßet, az másik tõrvény szerént való. Az termeßet szerént való igasság (az mint meg mondám) tökélletes és sũntelen való akarattya az embernek, melyhez képest mindennek az õ igazát meg adgya: Es ennélkül senki az Istennek Orßágát nem birhattya. Az tõrvény szerént való Igasság penig mondatik oly tõrvénynek, mely gyakorta meg változik, mind az által annélkül akar mely nemzet is, avagy Orßág sokáig megh nem álhat.

Innét vagyon hogy némely dólgot, két képpen mondunk igaznak: Egyképpen, az dolognak termeßeti szerént, mellyet termeßet szerént való igaznak mondunk. Más képpen emberek kõzõt való végezés szerént, mely végezést irot, és ki adot tõrvénynek mondunk.

[i] *Ius positivum dicitur quod neq; in totum à iure naturali & gentium recedit, neq; etiam per omnia ei servit: sed interdum aliquid addit, interdum verò detrahit.*

Dicitur

Dicitur positivum quia non cœpit cum ipsa rerum origine, sed à legisperitis postea proditum est: ut iure gentium fontes puniendi sunt, sed iure positivo, fur laqueo, latro autem palo, rota vel gladio punitur.

AZ IGAZ MI LEgyen, és annak ágairól.

II. TITVLVS.

EZ az só Igaz, mely az Igasságból sármazik, az mennyiben irásunkat illeti, annyit tésen mint, igaz és mélló dolog. Ez irásunkban penigh énnyük ezen, az mi meg rögzöt sokásinkat, mellyek vagy megh vadnak irva, avagy irásban még nincsenek.

Honnét ez következik, hogy ez az só Igaz, közönséges só, és sokat foglal bé magában: De az törvény az igaznak eggyik ága és része. Mert minden, az mi igaz, törvényből és jó erkölcsből vagyon, az az, irot törvényből, avagy ollyanból, az mely még irásban nem köll. Mellyet Cicero is ugy értett: Hogy az igaz törvény, az jónak és mélló dolognak tudománya és mestersége, kihez képest az Sent törvényeket, és mindeneknek az ő igazokat ki sólgáltatunk, melyért az törvénynek ki sólgáltatóinak mondatunk.

Másképen mondatik, az igaz, az

DE IVRE ET DIVIsione Iuris.

TITVLVS II.

IVS autem quantum ad nostrũ propositum spectat, tantum valet sicuti rectum vel justum, quod à justitia derivatur. Et in proposito accipitur pro nostris consvetudinibus, sive [a] scriptis sive [b] non scriptis.

[a] *Ius scriptum dicitur quod continetur in corpore iuris, sive in decretis & constitutionibus principum eo quod iuxta præscriptum decet populum gubernare, & gubernantibus obedire.*

[b] *Consvetudo dicitur ius non scriptum, quod usu populi initiatum & continuatum est, vim legis habens. Prol: Tit: 10.*

Vnde jus nomen generale est, & lex species juris est. Omne enim jus legibus & moribus, hoc est, jure scripto & non scripto constat. Quod per [c] Tullium sic definitur: Est ars sive scientia boni & æqui, secundum quam nos [d] sacerdotes, id est, sacras leges & cuilibet jura sua ministrantes appellamur.

[c] *Iuris definitio secundum Tullium.*

[d] *Sacerdotes iuris qui dicantur.*

Aliter autem jus dicitur [e] colle-

[e] *Alio*

e Iuris altera definitio.

ctio legitimorum præceptorum, quæ nos [f] arctant ad observandũ bonum & æquum: hoc est, utilitatem & æquitatem, sive veritatẽ, justitiam designantem.

á iroi, és ki adot tőrvény, ki minket kőtelez, az ió és méltó dolognak megh tartására: az az, az nyilván való igasságnak haßnára, méltoságára, igaz vóltára, és annak vővetésęre.

f Arctant, id est, ligant, constringunt, & intra limites officij continent, hoc est, intellectum dant istarum notitiarum æqui & boni. Et docet quid iustum, quid æquum, quid iniquum sit.

Ius duplex.

Ius itaq́; duplex est: quoddam enim est publicum, quoddam verò privatum. [g] Publicum est, quod principaliter ad imperium & regimen regnorum, publicamq́; utilitatem spectat, & in sacris, ac in sacerdotibus, & in magistratibus consistit: Vnde qui lædit [h] sacerdotes, vel res sacras, vel magistratus, hoc est, rectores populi, ab omnibus tanquam pro crimine publico accusari poterit. Privatum verò est jus speciale, quod ad singulorum hominum utilitatẽ pertinet: & illud [i] triplex est, scilicet, jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.

g Ius publicum & quod in publicis personis consistit, & ad statum Reip. pertinet, id est, in quo agitur de authoritate Principis de religione de magistratib: de iure belli de fœderib: Magistratus lædens & Sacerdotes, ab omnibus accusari potest.

Effęle tőrvény Igassága ez okárt két fęle: Mert némely az kőzőnsęges állapatot illeti: némely penig csak tulaydon magok ßemélyét. Az kőzőnsęges állapatbéli Igaz, főképpen illeti az birodalmat és az Orßágoknak birását, és az kőzőnsęges haßnot: mely áll Papi rendeknek, és Biráknak, tißt-viselésekből. Honnét ez kővetkezik, hogy az ki az Papokat avag Megyeieket meg háborgatya, Avagy az kőssęgnek gond-viselőit Birákat, mindenektől, ugy-mint, kőzőnsęges vétekért, vádóltathatik. Az maga Igassága penig, ßemélye ßerént való igasság, mely kinek kinek haßnát illeti. Es ez háromfęle, tudnia illik, az terméßetnek tőrvénye, némű némű nemzetnek tőrvénye, és az pólgári tőrvény.

i Tripartitam distributionem privati iuris Imperator Iustinianus lib: 1. Tit: 1: Gratianus autẽ Distin: 1. sauciunt, quos Author in hac distributione & plerisq́; alijs imitatur. Alias lex dicitur divina, Humana & Naturalis.

Ius igitur Naturale est cõmune omnium nationum, eo quod ubiq́ue instinctu naturæ & non constitu-

Az terméßetnek tőrvénye minden-fęle nemzetsęgeckel penig kőz, mivel-hogy az terméßetnek folyásából, és nem valamo-

mi ßerzes bôl ßarmazik: melyre az termêßet tanit és tanitot minden-fęle állatokat? Sôt ez nem csak az emberi nemzet kôzôt vagyon, hanem minden-fęle egyéb oktalan állatok kôzôt-is. Innét vagyon az himnek és az nôstennek felekezése: Magzatoknak nemzése, és fel nevelése: mindeneknek egyenlô ßabadsága, és az oliyanoknak meg nyerésęre, mellyeket az éghben, fôldôn, és az tengerben fognak. Ennek felette az le tôt marhának, avagy kôlcsôn adot pênznek meg terítése, és meg adása.

stitutione aliqua habetur: quod natura omnia [k] animalis docet & docuit. Et hoc non solum est humani generis proprium, sed etiam omnium animalium. Inde descẽdit maris & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio & educatio, omnium una libertas, ac acquisitio eorum, quæ cœlo terra mariq; capiuntur. Item [l] depositæ rei vel commodatæ pecuniæ restitutio.

k *Animaliũ scilicet quod libet in suo genere, & suo quoquomodo, quo conditum est à Deo.*

l Depositæ res) *Solent res metu incendij, ruinæ vel tumultus aliorumq; respectuum causa, apud amicos deponi, pro cuius intellectu sciendum.* Depositum *esse triplex:* Prima *species dicitur oblatio realis debiti vel pignoris.* Quod *si creditor recipere noluerit pignus, apud iudicem potest deponi, & sic* Depositarius *liberatur à casibus fortuitis & periculo.* Secunda *species dicitur* Sequestrum, *eo quod utraq; pars fidem sequestri sequatur.* Quod *nonnunquam ex voluntate partium fit. sæpius tamen sequestratio fit à* Principe *parte altera in vita.* Par: 1. Tit: 29. Tertia *species est depositum voluntarium & simplex, quando quis penes amicum rem aliquam tantum custodire causa deponit, per verbum depono ut serves, vel custodias hanc rem. Vnde sciendum quod si mercator deponat arcam in Camera alterius mercatoris sciente & paciente, non est depositum, nec tenetur de amissione si pereat, neq; de mendacio, quia non promisit custodire.*

Felebarátunkon eset erôßaknak, erôßackal valô el terítêse. Mert ezt, ha vagy valami ehez hasonlô, soha hamísnak, hanem termêßet ßerént valô dolognak és mêltô s-igaznak tartyák lennie.

Violentiæ proximi per [m] vim repulsio. Nam hoc, aut si quid huic simile est, nunquam injustum, sed naturale æquumq; habetur.

m *Omnes leges omniaq; iura permittunt, vim vi repellere, ideo quòd lege permitente fit, pœnam non meretur. Ac hominem quoq; hoc casu occidere licet, si fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut dicitur* Par: 3. Tit: 22. *Non enim quis pati debet ut damnificetur in aliquo, si damnum est irrecuperabile.*

Item

Item, Alio modo jus naturale intelligitur, quod in lege Mosaica & Evangelio continetur, quo quis jubetur alteri facere, quod sibi vult fieri: & prohibetur [n] alteri inferre, quod sibi fieri nolit, unde Versus:

n Si dicatur quod iudex vult inferre mortem, sed tamen non vult, ut sibi mors inferatur; Respondendum, quòd iudex non infligit mortem sed lex.

Quod tibi vis fieri mihi fac, quod non tibi, noli.
Sic potes in terris vivere iure poli.

Ius itaq; naturale dupliciter potest considerari: Vno modo in quantum consideratur homo, prout habet in se naturam rationalem, in qua participat cum divinis: & sic jus naturale quod cadit in hominē dicitur jus divinum. Alio modo jus naturale consideratur in homine, quantum ad naturam sensualitatis, in qua participat cum cæteris animalibus, ut sensu, motu & instinctu. Et hoc modo jus cadens in hominem, dicitur esse jus naturale.

Ius gentium duplex est: scilicet, primævum & secundarium. Ius gentium [o] primævum est, quo omnes gentes, ab initio usæ sunt, natura-

o Ius gentiū primævum proprie est ius naturale sive ius rati-

Avagy máskeppen, az termé-
ßetnek tőrvényén értyűk, azt a
tőrvényt, mely Mosesnél és a
Evangeliumban vagyon, mel
azt hadgya, hogy ugy cseleked
gyűnk mással, az mint akariu
hogy magunkal cselekedgyél
más. Meg-is tiltya, hogy más
son ollyat ne cselekedgyűnk, a
mit velűnk cselekettetni nem a
karunk. Mely felől illyen vers-i
vagyon:

Az mennyi jót akarß magadnal
másnak-is akary annyit,
Es az mit nem kivánß magadna
mással se cseleked azt.
Igy ez földőn sok jót élhecß Iste
igassággal.

Az terméßet tőrvényét az é
kétképpen érthettyűk: Elsőben
az emberekre való képest, m
vel hogy okos terméßet vagyo
bennek, és az Isteni dolgok
meg értik: és igy az terméßetne
tőrvénye az emberekben, Isten
nek tőrvényének mondatíll
Másképpen értetik, az terméß
tőrvényén ez, hogy az ember
lő állat, és érzékenysęge va
gyon, ßintén mint egyéb állat
nak, ugy-mint érez, mozog,
indúl: mely érzékenysęge mon
datik az emberben terméße
nek, tulaydona és tőrvénye.

Az némű-némű nemzetne
tőrvénye-is kétfęle: tudnia illi i
első és az második: Az első nem
zetnek tőrvénye ez, mellyet mi
den nemzetek eleitől fogva ta
tou

tottak az terméßetnek okoſſágából viſeltetvén, és nem valami egyéb nemzetnek ßerzéſęből arra vitetvén: ugy-mint ſenkit nem bántani, &c. Es ez az terméßetnek tőrvényétől ſemmiben nem kűlőmbőz, hanem eſak kűlőmb tekintetből.

Mert az terméßetnek tőrvénye, és nemzeteknek tőrvénye, egy értelmen vagyon, de kűlőmb tekintetért. Mert az terméßet ßerént való tőrvény, az mennyiben az terméßetnek folyáſából ßármazot és tartatot. Az nemzeteknek tőrvénye az, az mennyire némű-némű nemzetek, ez világnak kezdetitől fogván, mindennémű emberi ßerzéſen kivűl, éltenek valami affęle rend tartáſſal. Es ez tőrvény ßerént, az ßólgaſágnak (avagy iobbágyſágnak) állapattya iól vólna: mert terméßet ßerént minden ember ßabadſágra ßűletetet.

turali ratione inductum abſq; aliqua conſtitutione gentium: ut neminem lædere, &c. Et hoc à jure naturali, nihil diſcrepat, niſi ratione diverſorum reſpectuum. Nam jus naturale & gentium, pariter dicitur, ſed diverſo reſpectu: Naturale ſcilicet in quantum ratione naturali eſt inductum: Gentium verò in quãtum gentes à principio orbis ſine ulla conſtitutione alia, eo uſæ ſunt. Et hoc jure ſtatus ſervi eſt integer: quia naturali ratione omnes liberi naſcebantur.

Az máſodik néműnémű nemzetnek tőrvénye ez, mellyet az nemzet nem terméßet ßerént való okokból, hanem maga ióváért, és az kőzőnſęges haßon-ért rendelt: Ez penig gyakorta kűlőmbőz, az terméßet tőrvényétől. Mert az terméßet tőrvénye ßerént, minden kőz vala: mindenek magockal ßabad emberek ßűlettettek vala: de az kűlőmb kűlőmb fęle nemzettől találtatot. az Vri rendnek, birodalomnak, és kűlőnőzéſnek, állapattya: hadakat inditottak, fogſágokat, ßólgaſágokat, rabſágokat, és egyéb effęlék hez haſonló nyavalyákat, egy-más ellen: mellyek az terméßet tőrvényének mind ellene vóltak.

a Ius gentium ſecundarium eſt, jus à gentibus non ratione naturali, ſed ratione publici boni, & ad communem uſum introductum: Et hoc ſępenumero diſcrepat à jure naturali. Quia jure naturali, omnia erant communia, omnes erant liberi, de jure verò gentium facta eſt diviſio dominiorum, & rerum inventa eſt ſeparatio: introducta ſunt bella, captivitates, b ſervitutes, & alia hujuſmodi, quæ c juri naturali ſunt contraria.

onis, quod humanæ naturæ proprium eſt. Illæ ſcil: notitiæ divinitus humanis mentibus inſitæ dicuntur, quibꝰ naturalis ratio iudicat quid deceat ut religio in Deũ, pietas erga parentes, & patriam, iuſtitia in omnes ultio in ſceleratos.

a Ius gentium, ſecundariũ quod cõmuni omnium gentiũ uſu, & neceſsitatibus ita exigentibus eſt cõſtitutum, ut ſacra tueri leges iubere, vel ſancire, magiſtratus creare, conſilium de Repub: capere, bellum indicere ac finire, legis actiones exequi, præmia & pœnas irrogare.

Servi-

b Servitutes, *iure gentium inductæ videntur, quia ius gentilitatis eam approbavit, non eam primò invenerit.*

c Iuri naturali contraria, *Per contrarietatem ius naturale non imitatur, propter regulam inferiorem legem negligendam esse, ut superior impleatur.*

Et hoc etiam gẽtium jure omnes penè [d] contractus inducti sunt: ut emptio, venditio, conductio, & his similia.

Sőt ezen kűlőmbőző nemzetnek tőrvénye által, találtatot az egy-mással való végezés és ßővetsęg is: ugy-mint, vévés, el adás, meg fogadás, ßőrződés, és ezekhez hasonlő dólgok.

d *Contractus gentium inducti. Omnibus populis communes sunt emptiones, venditiones, & aliæ obligationes iure gentium introductæ.*

Ius autem Civile est, [e] quod quisq; populus, vel quæq; Civitas sibi propter divinam, humanamq; causam constituit. Et vocatur jus civile, quasi proprium jus Civitatis: quod tripliciter potest attendi. Primò generaliter, & est quod in unaquaq; Civitate generaliter observatur. Secundò specialiter, & est quod quisq; populus, vel quæq; Civitas sibi proprium divina humanaq; causa constituit.

Az Pólgári tőrvény penig ez, mellyet akar mely kőssęg, avagy akar mely Város magának, Istennek tißtessęgére, és az embereknek ióvára ßerez. Ez penig mondatik Pólgári tőrvénynek, ugy mint, tulaydon csak az Város tőrvényének: Mely felől három-képpen-is elmélkedhetünk. Előßőr kőzőnsęges-képpen, mely ez, mellyel minden Város kőzőnsęges-képpen él. Másodßor, tulaydonképpen, mely ez hogy minden kőssęg, avagy Város magának, Istennek tißtessęgének és magának megh maradásának okáért önnőn kőzöt végez.

e *Ius Civile est, quod neq; in totum à iure naturali, vel gentium redit, neq; per omnia ei subservit, sed interdum ei aliquid detrahit, interdũ verò addit. Et sicut ius gentium ab omnibus gẽtib. dicitur, quod omnes gentes eo utuntur, ita ius civile à Civibus seu certo populo nomen traxit, & non apud omnes gentes, sed in certo populo seu Civitate servatur: Intenditq; tantum servare Civilem societatem, non curans de utilitate animæ.*

Tertiò, Excellenter, ad excellentiam, videlicet, juris Romanorum, quod etiam jus Imperiale nominatur. Dum enim non exprimitur, nomine hujus, vel illius Civitatis, per [f] excellentiam, tantum

Harmadßor, méltóságra valóképest, tudnia illik, az Romai tőrvénnek méltóságára mutatván, mellyet más nével az Csáßári avagy Romai birodalomnak-is mondanak. Miért hogy nevezet képpen, ki nem nevezik, az méltóságért, hogy az birodal-

f *Excellẽtia iuri Civilis) Mentione iuris excellenter apud nos Decreta intelliguntur.*

rodalomban mellyik Város törvénye legyen, hanem méltóságosson az Romai törvényére mutatnak ollyankort. Az mint az Görögöknek, ha csak rövideden az Vers szerzők emlitik, Homerust iedzik: az Deákoknál penig Vergiliust. Az szent Irásban, az Apostolon, avagy Istennek edényén, egyéb nevet hozzá nem tévén, Szent Pált értyük.

tum jus Romanorum significatur. Sicuti per Poëtam apud Græcos Homerus, apud Latinos Vergilius subauditur. Et per Apostolum in sacro eloquio, alterius nomine non expresso, S. Paulus intelligitur.

MICSODA Külömbsęg legyen, az Terméßet törvénye, Nemzetek törvénye, és az Polgári törvény közöt.

III. TITVLVS.

ERcsük megh azért, hogy az terméßet törvénye külömböz az tőb törvényektől háromképpen. Elsőben, eredeti ßerént, mert az teremtéstől fogván kezdetet. Másodßor, méltósággal, mert az terméßet törvényét minden nemzetsęg egyaránt tartya, ugymint Istentől ßereztetet, álhatatos és változhatatlan törvény. De az egyeb-fęle törvény, mellyet valamely kőssęg avagy Város, magának ßerzet, gyakran el változik, avagy ellenkező ßokás miat, avagy más iob törvény miat, kit az után ellene ßereznek. Harmadßor, nagy vóltával, mert az terméßet törvénye ßerént, mindenek közönsęgesek vólnának,

QVOMODO DIFFERUNT jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.

TITVLVS III.

SCIENdum itaq; quod jus Naturale differt ab alijs juribus tribus modis. Primò origine, nam incepit ab exordio naturalis creaturæ. Secundò dignitate, quia jus naturale apud omnes gentes æqualiter servatur, à solo Deo institutum, firmum & impermutabile manens. Alia verò jura, quæ populus vel Civitas sibi constituit, sæpè mutantur, vel contraria cõsvetudine, vel alia meliori lege, in contrarium postea lata & introducta. Tertiò amplitudine, quia jure naturali omnia communia

 sunt,

ſunt: ſed jure gentium vel civili, hoc meum, illud tuum eſt.

Cæterum omnes populi, qui legibus, aut moribus utuntur, & reguntur partim ſuo proprio, partim verò communi omnium hominum jure utuntur. Hi enim qui ſuo tantum̃odò jure, & non communi gaudent, aliquod jus ſibi proprium inſtituunt, & jus civile nominãt: quod verò apud omnes gentes communiter obſervatur, jus gentium appellatur.

nak, de az nemzetſęgek és Pólgári tőrvény ſzerént, ez ennyim, imez tieddé lőt.

Továbbá minden kőſſęg, ki tőrvényhez, avagy ió ſzokáshoz tartiya magát, és ezeknek enged, réſz ſzerént tulaydon tőrvénnyel, réſz ſzerént penig minden embereknek kőzőnſęges tőrvénnyel él. Mert az kik csak ő magok tőrvényével, és nem kőz tőrvénnyel élnek, és magoknak ſáñát tőrvényt ſzabnak, effęlék tőrvénnyt Pólgári tőrvénynek hivattatik: Az mely tőrvénnyel penigh minden nemzetek kőzőnſęgeſen élnek, nemzetſęgek tőrvényének nevezietik.

DE IVRE MILITARI, & Iuriſprudentia.

TITVLVS IV.

IVS[a] militare eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato congreſsio in hoſtem.

Item, Flagitij[b] militaris diſciplina: hoc eſt,[c] caſtigatio, ſi locus deſeratur.

[a] *Tit 4: initiũ ex Diſt: 1. Grat. depromptum tantum de militibus armatæ militiæ loquitur, ſive ſint equites ſive pedites.*

AZ VITEZLŐ IGAſſágról, és az tőrvény tudáſról.

IV. TITVLVS.

AZ Vitézlő igaſſág, állt az hadakozáſnak inditáſában, frigynek veteſęben, és az ielhőz tartván magát, az ellenſęggel való ſzemben menésben.

Továbbá az vitézek fenyitéke ál, az meg bűntetésben, ha kik helyt nem állana.

[b] *Diſciplina militaris. Duo præcipua ſunt neceſſaria ad militis officium & perſonam. Primò, ut numerum reliquorum militum referatur & ſtipendiarijs adſcribatur, ne ſub nomine militari prædo eſſe deprehendatur. Secundò, ut ſacramentum præſtet, quod mortem non vellet evitare, pro defenſione Principis legitimi & Reipub: ac à ſignis ſive vexillis nollet recedere.*

[c] *Manlius Torquatus Coſ: filium, quod provocatus à Geminio Duce Tuſculanorum ad dimi-*

dimicandum, inscio patre descenderat, gloriosam victoriam, & speciosa spoliæ referentem, abripi à Lictore, & in modum hostiæ mactari iussit. Posthumius Dictator Generum suum præsidio progressum, victorem, quia hostes fuderat, securi feriri iussit. Q. Fulvius fratrem cohortem Legionis Senatu amovit, quod in iussu Consulis domum redierat. Graviter Senatus tulit, quod Q. Petilium Cos: fortissimè adversus Ligures pugnantem occidere milites passi essent. Legioni neq; stipendium anni procedere, neq; æra dari voluerit. Milites nostræ patriæ iure communi regni uti debent, quando non sunt in castris seu expeditione. Nam tunc milites externi coram Capitaneis debent conveniri. Indigenæ verò ratione violentiarum vel coram Capitaneis, vel post condescensionem exercitus coram iudicibus ordinarijs.

In testamentaria autem dispositione excedunt alios Nobiles: quia testamentum eius in militia sive solennitate factum valet, ac ratione simplicitatis & ignorantia iuris in castris, omnes solennitates relaxantur militi, dummodo constet de eius voluntate.

Ennek felette ide való az hôpénznek-is ki ßólgáltatása, tißtessęgre való vitel, tißtessęges aiándékozás: ugy-mint mikor Coronás Cimert, avagy arany lánczot, valamely vitéz embernek aiándékon adnak.

Item, Stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor: Veluti dum Corona, vel [d] torque donantur.

d *Torqis donatio. Milites dicuntur, etiam Equites Aurati, qui etiamsi nunquam militaverint, tamen si Corona vel torque distingvantur, & donentur per hoc præmium egregiè navatæ operæ consequuntur.*

Továbbá az nyeressęgnek el rendelése, és kinek kinek ßemélye, és vitézsęge ßerént való el oßtása, és abból az Feiedelem réßének kißólgáltatása.

Item, Prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus justa divisio, ac principis [e] portio.

e *Portio Principis quæ dicatur. Cum res captæ in bello fiant capientium, limitatio fit inter res mobiles & immobiles. Nam immobiles iure naturali, vel gentium sunt Principis, qui bellum indixit. Mobiles autem res magna ex parte sunt capientium. Personæ quoq; hostium, in servitutem capientium deducuntur.*

Az törvény tudás penig Isteni és emberi dolgoknak értelme, az Igaznak és Hamisnak tudása: Igaznak hogy azt cselekedgyék, Hamisnak penig hoǵ azt távoztassák. Mert nem elég csák azt tudni mi légyen az igaz-

Iurisprudentia verò est [f] divinarum humanarumq; rerum notitia, justi atq; injusti scientia: justi scilicet ad faciendum, injusti autem ad evitandum. Quia non suf-

f *Iurisprudẽtia quid? Dicitur divinarum rerum notitia, non quatenus Evãgeliũ no-*

ficit

titiam divinam tribuit, sed quia notitia illa nobiscum natæ verè sũt res divinæ. Itẽ, quia de reb⁹ sacris, religiosis & sãctis, quoad externam disciplinam tradat, quæ res dicuntur esse iuris divini.

ficit scire quod sit justum vel injustum, nisi & ipsarum rerum cõtrariarum, vel corporalium, habeat quis notitiam, secundum quam juxta varias conditiones rerum emergentium, varia etiam jura sunt statuenda.

igaz, avagy az hamis, hanem eggyik dolog az másickal voltaképpen, és valóban mind ellenközzek, meg kel érteni, mely ellenközzéshez való képest, az mint az dolognak módgya mutattya, az szerént kel arról kűlőmb kűlőmb-fęle tőrvényt szabni.

DIFFERENTIA EST inter justitiam, jus, & jurisprudentiam.

TITVLVS V.

DIFFErunt autem inter se justitia; jus & jurisprudentia. Nã justitia est Virtus scilicet moralis. Ius est ejus virtutis exequutivum. Iurisprudentia est scientia illius juris.

Item, Iustitia est inter virtutes summum bonum. Ius medium, Iurisprudentia infimum.

Item, Iustitia tribuit unicuiq; quod suum est. Ius verò coadjuvat. Iurisprudentia autem docet qualiter id fiat.

KŰLŐMBSEG VAgyon az Igasság, az Igaz és az Tőrvény tudás közőtt.

V. TITVLVS.

Kűlőmbsęg vagyon penig az Igasság, az Igaz és az tőrvény tudás közőt. Mert az igasság embereknek erkőlcsęben való ióságos cselekedet. Az Igaz penigh az igasságnak véghez való vitele. Az tőrvény tudás, az meg mondot igasságnak és az Igaznak értelme és tudása.

Továbbá az Igasság az ióságos cselekedetek közőt, leg főb és elsőb. Az Igaz második grádicsban vagyon. Az tőrvény tudás harmadban és utólsóban.

Ennek felette az Igasság mindennek az ővét meg adgya. Az igaz penig segiti az Igasságot. Az tőrvény tudás penig megtanít réá mint mehessen mind az kettő véghez.

MI LEGYEN AZ Tŏrvény, és az tŏrvény tulaydonſágiról.

VI. TITVLVS.

MIvel-hogy ez elŏt meg mondók, hogy az Igazſág két dologból ál, Tŏrvényből és ßokásból, az az, avagy irásból, avagy iratlan ßokásból. Annak-okáért az irásban való igaſſághról, az az, az emberi tárſaſág kőzőt való tőrvényről rővideden ezt kel meg értenűnk, hogy mi légyen az tőrvény, kiről kűlőmb kűlőmbképpen ßólnak az bőlcſek.

Mert elſőben tőrvénynek mondgyák lenni, az kőſſęg végezéſęt, mikoron tudni illik, az őreg nép, az vénſęg, az kőſſęgnek valamit végez. De ez mi moſtani iráſunkban nem effęle tőrvényről ßólunk, mivel hogy az mint régen hatalma vólt az kőſſęgnek, hogy őnnőn kőztők tőrvényt ßerezheſſen, és ßabhaſſon, moſtan affęle ßabadſág tőllők el vétetet, és cſak az Feiedelem ßabhat tőrvént: Mint erről ez után nyilvábban ßóllunk

Más-képpen az tőrvény oly végezés, ßentſęges, mely tißteſſęges dolgokat parancſol, az tißteſſęg ellen valókat penig megh tilt. Avagy penig: Igaſſágból ßármazot ió mód, ki az tißteſſęges dolgokat parancſollya, ez ellen valókat penig meg tiltya.

To-

DE DEFINITIONIbus Legis, & ejus Conditionibus.

TITVLVS VI.

QVIA dictum eſt *ſuperius, quod omne Ius aut Legibus, aut moribus, hoc eſt, jure ſcripto, vel non ſcripto, conſtat. De jure igitur ſcripto, id eſt, humana lege breviter ſciendum, quod Lex diverſimodè deſcribitur:

* Tit: 2.

Primò namq́; eſt conſtitutio populi, qua a majores natu cum plebibus aliquid ſanxerunt. Sed hæc definitio propoſito noſtro non quadrat. Quoniam omnis poteſtas conſtitutionis, & condendæ legis, quæ olim apud populum fuerat, in præſentiarum ad Principem noſtrum ſpectat, ut infra clarius dicetur.

Legis prima deſcriptio.

a Maiores natu dicuntur antiquitate, dignitate, nobilitate, & ſciētia præſtantiores. Quæ & ſanior pars dicitur par: 3. Tit: 2.

Alio modo, Lex eſt ſanctio ſancta, jubens honeſta, & prohibens inhoneſta atq́; contraria. Vel aliter, eſt recta ratio ab æquitate tracta jubens honeſta, & vetans inhoneſta.

Par: 2. T: 3. Legis ſecunda deſcriptio.

Legis tertia deſcriptio.

Item

Legis quarta descriptio continet sex conditiones.

Item, secundum Papinianum, & Demosthenem, Lex est inventio hominis, donum Dei, dogma sapientum, correctio violentorum excessuum, civitatis compositio, & criminis fuga. Ex qua quidem diffinitione colligitur, quod Lex [b] inventio humana est. Postquam enim multiplicato genere humano, & surrepentibus vitijs, in tyrañidem regna conversa sunt, necessariò opus fuit, leges condere, quarum primi inventores, [c] qui fuerint, passim extat.

b Legis prima conditio quod sit inventio hominis.

c Legis primi inventores.

Dicitur deinde in diffinitione, [d] legem donum Dei esse. Secundũ enim Chrysostomum, Lex Dei est una legalis via, quæ nec ad dexteram, nec ad sinistram declinat. Populus ergò sine lege, qui Dei dicta, & legum documenta contemnit, per diversas errorum vias, laqueum perditionis incurrit. Omniumq; legum inanis est censura, nisi divinæ legis imaginem gerat. Quia humanæ leges eatenus valent solum, quatenus nõn discrepant à divinis, prout & sapiens testatur, inquiens: Per me Reges

d Legis secunda conditio, quod sit donum Dei.

Továbbá az bölcs Papian[illegible] és Demosthenes értelme szerén[illegible] Az törvény, emberek találm[illegible] nya, Istennek aiándéka, Bö[illegible] cseknek tetszése, az hatalmask[illegible] dásnak megh büntetőie, vára[illegible] hoz illendő állapat, vétkesse[illegible] nek el kergetőie. Mely elő szám[illegible] lálásból megh érthettyük, ho[illegible] az törvényt emberek találta[illegible] Mert az emberi nemzetsęg [illegible] világon meg szaporodván, és [illegible] gonosság-is el áradván, mivv[illegible] hogy az birodalmokat kegy[illegible] lenül kezdették az emberek b[illegible] ni, az szükseg végre réá kénsze[illegible] tette őket, hogy törvényeket [illegible] rezzenek magoknak. Melly[illegible] nek kik lőttek légyen első fel [illegible] lálói, és szerzői, szeren szerte n[illegible] vagyon irva.

Másodszor az törvényt az[illegible] mondgyuk Isten aiándékánn[illegible] Mert az mint arany száńú [illegible] János mondgya, az Isten [illegible] törvénye oly igaz út, ki [illegible] iobra, sem balra nem hańol. [illegible] mely kössegnek azért törvé[illegible] nincsen, és az Istennek mon[illegible] sát és parancsolattyát meg [illegible] lya, annak az sok tévelygé[illegible] utánna, kárhozatnak tőri[illegible] kel esni, és minden fęle tőr[illegible] héában valónak kel tartani, [illegible] lamely az Isten törvényi[illegible] nem leszen hasonló. Mert az [illegible] beri törvénnek csak anny[illegible] vagyon helye, az mennyibe[illegible] Isten törvényétől el nem t[illegible] zik: az mint az Bölcs arról[illegible] mondván: En általam ural[illegible]

nák az Királyok, és az tőrvénytévők én általam végeznek igazat. Annak-okáért az emberi tőrvénynek az Isten tőrvényéből kel ki ßármazni, mert csak abban az Városban lehet ió rend-tartás, az mely tőrvénnyel igazgatván, Isten tőrvényével birattatik. Valamely tőrvény az-ért Isten tőrvénye ellen vagyon, akar mint iovallotta légyen az kőssęg, męg ha sok időtől fogván hozzá ßokot vólnais semmi-képpen állandó nem lehet.

regnant, & legum conditores justa decernunt. Ideò Leges humanæ emanari debent à lege divina. Nam illa respublica sola est ordinata, quæ Legibus regulatis, Lege divina gubernatur. Lex ergo, contra Legem divinam, nec populi assensu, nec consvetudine diuturna, est valida.

Harmadik tulaydonsága az tőrvénnek ez, hogy az bőlcseknek terczése legyen. Holot eßünkben kel venni, hogy az mint az Feiedelemhez nem illik, hogy az ártatlant bűntetesse, azonképpen az sem illik hozzáia hogy az bűnőst el ßabadicsa, és à gonoßt bűntetésnélkűl hadgya: főképpen mikor valaki az kőzőnsęges birodalom avagy társaság ellen vét. Mert az ki igazzá teßi az hamissat, és el kárhoztattya az igazat, mind az kettő utállatos ember Isten előt.

e Tertia conditio legis ex definitione prædeclarata est: quod sit dogma Sapientum. Vbi sciendũ, quod sicuti Principes non debent punire innocentem: ita non debent absolvere reum & facinorosum à pœna & disciplina, maximè quando quis peccat in Rempub. Qui enim justificat impium, & condemnat justum, uterq; abominabilis est apud Deum.

e Legis tertia conditio quod sit dogma sapientum.

Negyedik tulaydonsága az tőrvénynek, hogy az hatalmaskodásnak bűntetőie legyen. Mert ezért ßerzették az tőrvént, hogy attól való fęltekben, az emberek vakmerősęgek megh zaboláztassęk, és az ártatlanok az gonoßok kőzőt békessęgben meg maradhassanak. Mert az emberek nem bőcsűlenék megh az tőrvént, ha az tőrvény bűntetésé-

f Quarta legis conditio, quod sit violentorum excessuũ correctio. Nam ideò factæ sunt leges, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaq; sit inter improbos innocentia. Non enim inducerentur homines ad legis observãtiam nisi esset timor pœnæ legalis,

f Legis quarta conditio, quod sit violentorum excessuum correctio.

lis, per publicam inferenda personam.

[a] Quinta conditio Legis, quod Lex sit Civitatis compositio. Civitas enim ab unitate Civium & æqualitate personarum nominatur.

[a] Legis quinta conditio, quod sit Lex Civitatis cõpositio.

Civitas unde.

Cives à coeundo dicuntur, quod vinculo quodam societatis Cives in unum coeant scil: cœtum, & sub ijsdem legibus eodemq; iure vivant. Civis, cui contrarium Peregrinus. Hospes, qui in aliena Civitate est. Incolæ dicuntur Civitas. Vrbs verò complectitur ædificia.

Ergò omnes leges, etiam in hoc regno nostro, ad commodum reipublicæ Iudices referre licet. Nã ut ex medicina nihil debet sperari, nisi quod ad corporis utilitatem spectat, quoniam ejus causa instituta est: sic à legibus nil oportet colligi, nisi quod Reipub. totius communitatis conducat; quia ejus causæ ad hoc sunt compertæ.

[b] Sexta conditio, quod Lex debet esse criminis fuga. Secundum enim B. Thomam A. Leges humanæ ad retrahendum homines à vitijs, & inducendum ad virtutes, sunt factæ. Nam homini inest naturaliter quidam appetitus ad virtutem: sed ipsa virtutis perfectio necesse est, ut adinveniat homini

[b] Legis sexta conditio, quod lex debet esse criminis fuga.

telętöl nem tartanának, kire az tiszt-viselö embereknek nagy vigyázásoknak kel lenni.

ötödik tulaydonsága, hogy az törvény az Városnak legyen gyarapodó eggyessęgére. Mert az Várost, az városbéli Pólgári társaságnak eggyessęgéröl, és az személyeknek egy-arányú és egyenlö állapattyáról, szokták nevezni.

Es ez okon ez mi Országunk béli minden törvényeknek-is, az házánknak közönsęges hasznára kel lenni. Mert az mint az Orvosságból nem kel egyebet reménlení, hanem az egéssęget melynek okáért rendeltetet: Azon-képpen az törvényböl is nem kel egyebet várni, hanem az mi az közönsęges Országbéli társaságnak hasznára legyen, mert ez végre irták az törvényeket.

Hatodik tulaydonsága, hogy az törvény az véteknek el távozatása legyen. Mert az mint Szt. Tamás D mondgya, az emberek közöt való törvények ez végre rendeltettek, hogy az embereket az vétkekröl hátra ránczsák, és az ióságos cselekedetekre vönyák. Mert iöllehet az emberben az ióságra való természet szerént vagyon valami indulat, és kévánság. De mindazáltal hogy az ióságos cselekedet tellyessęgé-

gel

gel véghez mehessen, ßükſęg hogy az embernek valami ößtö-ne legyen, mely kiváltképpen az törvénnek megh örizéſęből ßokot követközni. Es ezért mondgya azon Thamás D. hogy az törvény okosságból ßármazot, és közönſęges ióra való ki adatot rendelés, attól az kinek az közönſęges állapatra gondgya vagyon, az az, az Feiedelemtől. Es az törvény reguláia, és mértéke annak, mit kelleſſęk megh cſelekedni, és mit kelleſſęk el hadni. Honnét következik ezis, hogy az törvény igaz legyen, tißteſſęges, és terméßet ßerént lehetſęges legyen, ember hazáiának terméßetihez, és az helynek ßokáſához illendő, męg az helyhöz és ůdőhöz alkolmatos, és elmúlhatatlan ßükſęges és valóba haßnos. Nyilván és világos és való-is legyen, hogy homályoſſága miat valami ágyaskodó fogáſra, és cſalárdſágra való alkolmatoſſág belőlle ne lehessen, az az, valaki hamiſſan ne magyarázhaſſa.

mini per aliquã diſciplinam, quæ maximè per Legis obſervantiam advenire ſolet. Ideo ſub-infert idem Thomas, quod [c] lex eſt ordinatio rationis ad bonum cõmune, ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata. Eſtq́; regula vel menſura actuum agendorum vel omittendorum. [d] Vnde Lex debet eſse [e] juſta, [f] honeſta, [g] poſsibilis, ſecundum [h] naturam & conſvetudinem [i] patriæ, [k] loco, [l] temporiq́; conveniens, [m] neceſsaria & utilis. [n] Manifeſta quoq́;, ne aliquid per obſcuritatem incautum contineat: id eſt, ne aliquis poſsit eam captioſè interpretari.

[c] *Legis definitio ſecundũ Thomam Aquinatem.*

[d] *Lex qualis eſſe debeat.*

[e] *Primò debet eſſe iuſta & contineat in ſe iuſtitiã. Nam ius eſſe non poteſt quod iniuſtum eſt.*

[f] *Secũdò debet eſſe honeſta, quoniam præcipua qualitas iuris eſt honeſtas, quæ non minus deſideratur in iure, quã iuſtitia.*

[g] *Tertiò debet eſſe poſſibilis: quia ad impoſsibilia nemo cogi poteſt. Ideò pœna illa infligi non debet, qui impoſsibilitatem Legis transgreditur. Ex ſententia tamen D. Pauli, ut quidam cenſent, Deus legem tulit hominibus vix poſsibilem.*

[h] *Secundum naturam, id eſt, debet procedere ſecundum naturalem rationem.*

[i] *Quartò, debet eſſe ſecundum conſuetudinem patriæ: contrario enim uſu patriæ abrogantur Leges.*

[k] *Quintò, debet convenire loco, nam in iure ſicuti conſvetudo patriæ conſideranda eſt: ita vicinitas locorum quoniam ſæpe in aliquibus locis talia ſtatuuntur, quæ alibi non recipiuntur.*

[l] *Sextò accommodandæ ſunt ſuis temporibus.*

[m] *Septimò debet eſſe utilis & neceſſaria. Quia inſtante neceſsitate ius debet mutari & reformari, ac ad communem utilitatem redigi.*

[n] *Octavò, debet eſſe manifeſta: Duas rationes ponit, cur lex debeat eſſe manifeſta. Prima, ne propter obſcuritatem captioſè interpretari queat. Secunda, ne per eam inſidie ſtruantur, & laqueus paretur in cautis & ſimplicibus.*

Si tamen ambiguum vel obscurum fuerit, ejus est [a] interpretari qui condidit: Vel ne laqueus alicui paretur per eam nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta. Ideò autem ista consideranda sũt, quia cum Leges [b] institutæ fuerint, non erit postea judicare de ipsis, sed oportebit [c] judicare secundum ipsas.

[a] *Leges eius est interpretari qui cõdidit.*

[b] *Leges promulgando instituũtur. Firmantur cum moribꝰ utentium approbantur.*

[c] *Iudicare secundum novas leges oportet, sive sint efficaces, sive mitiores prioribus, Par: 2. Tit: 2.*

Ha mind azon által valam[illegible] rêßében, homályosnak avag[illegible] kétsęgesnek láttatik, tartozik a[illegible] meg magyarázni, az ki ßerzett[illegible] az tőrvént: Hogy valaki eff[illegible] kétsęg miá meg ne csalatkozék[illegible] avagy az tőrben avagy kárba[illegible] ne essęk: Nem hogy valakin[illegible] tulaidon haßnaért, hanem az k[illegible] zőnsęges haßonért irattassęk [illegible] tőrvény. Mely dólgokat az[illegible] kel eßűnkben vennűnk, ho[illegible] minek utánna az tőrvént ki a[illegible] gyák, ackor oßtánon késő ann[illegible] módgyáról itiletet tenni, hanem az ki adot tőrvény ßerént kel [illegible] dólgokat meg itilni.

QVARE FACTÆ sunt leges: & de quadruplici officio legis.

MIERT SZE[illegible] zettek legyen az Tőrvént: és az tőrvénnek négy [illegible] tißtiről és ereiéről.

TITVLVS VII.

QVONIam omnes [a] leges, aut divinæ sunt, aut humanæ. Divinæ namq́; natura: humanæ verò moribus, & consvetudinibus constant: ideoq́; hæ discrepant: quoniam aliæ, alijs gentibus placent.

[a] *Leges aut sunt divinæ, aut humanæ.*

VII. TITVLVS.

MIvel hogy minden [illegible] tőrvény, avagy Isten [illegible] vénye, avagy embere[illegible] Az Isteni tőrvénye terméßet [illegible] rént valo, az emberi tőrvénn[illegible] ket penig, az erkőlcs és ßokás [illegible] rént találtak és ßerzettek: az[illegible] az embereknek tőrvényi e[illegible] máſtól igen kűlőmbeznek. M[illegible] némely tőrvény tetczik ném[illegible] Nemzetsęgnek, némelynek [illegible] nig más fęle.

Imò Lex triplex est: Divina, quæ est æterna & incommutabilis ratio, qua Deus [illegible] mium author, omnia & singula ad bona, secundum providentiam suam ac vol[illegible] tatem dirigit, disponit, ac moderatur. Naturalis verò est quædam huius divi[illegible]

legis participatio, quæ ordine ad bonum naturæ tendit, quæq; aliter ac est assuescere non potest, de qua supra Prol: Tit: 2. Humana deniq; est rationis ordinatio, ad bonum commune, ab eo, qui curam Civitatis habet ædita & promulgata.

Summa szerént, az mi szabad, az Isten törvénye: az mi igaz, emberi törvénynek mondgyák. Mint példának okáért: más ember mezeién szabad által menni, mert Istenê az föld, és az földnek minden tellyessége: de törvény szerént nem szabad: Mert vagy végezés szerént, vagy penig szokás szerént, tiltva és tilalmasban vagyon.

Fas [b] lex divina est: jus lex humana. Nam transire per agrum alienum, fas est, quia domini est terra, & plenitudo ejus: Ius verò non est, quia statuto, aut consvetudine prohibetur.

b Fas etiam est permissio quædam & tollerantia, secundùm quàm multa tolleramus, ut servitutem agri, transitum videlicet agri, sylvæ vel fœneti, dum innoxius est, aut si via publica destructa sit. Sed ius dat civilem actionem, ut etiamsi via publica destructa sit, tamen ager inseminatus, vel vetitus campus conculcari non debet. Item, poma recidiva si cadant in alterius agrum, fas est & tolleratur collectio, sed ius est sæpes non frangere, & illis destructis in alienum hortum, domino inscio transire. Item, Thesaurum fas est ubiq; quærere, sed ius inventum in agro alterius, sine scitu hæredis effodere. Eadem lex de fructibus commestis, quod permittitur poma in alterius pomario comedere, sed prohibetur exportare.

Inêt azért kérdés támad, hogy mi végre szerzettek, az emberek az törvént? Erre ez az felelet: Ez okáért, hogy az törvényiől való félelem miá, az emberek vakmerőségre meg tiltassék, és az gonoz emberek az ártatlanoknak ne árthassanak, és az gonosok vakmerőségesis, és ártásra való ereiek az büntetéstől való félelem miat, meg zabolázhassék.

Vnde quæritur: quare factæ sunt leges humanæ? Et respondetur, quod ideò, ut earum metu humana coêrceatur audacia, tutaq; sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis, formidato supplicio refrenetur audacia, & nocendi facultas.

Az törvénnek penig négy féle ereie vagyon, mert minden törvény, avagy valamit meg enged, avagy meg tilt, avagy büntet, avagy valamit parancsol. Enged, ugy mint, hogy az jó vitéz és jólagos cselekedetű ember, valami jutalmot kérhessen.

QVAdruplex est autem officium legis: quia omnis lex aut [c] permittit, aut vetat, aut punit, aut imperat. [d] Permittit aliquid, ut vir fortis & virtuosus petat præmium. [e] Vetat, ut sacratũ virgi tũ nulli

Legis officium quadruplex.

c Paucis cõprehendit multa legis officia, quæ ex dec-

præceptis tã quã honestis imperijs animadverti possunt.

nulli petere liceat connubium. [f] Punit ut qui cædem fecerit, capite plectatur. Quandoq; autem imperat; ut diliges Dominum Deum tuum.

Tilt, úgy mint, hogy senki apaczа bűzeket senki tisztességes házasságra ne merien kérni. Bűntet, mint hogy az ki embert ől lend, tőrvénnyel őllye, meri sose essék el éretse. Parancsol pedig mikor igy ßól: Szeresséd az te Vradat Istenedet,

d Permittit licita, quæ citra damnũ & iniuriam alterius fieri possunt.

VERSVS:

Quatuor ex verbis virtutes collige legis,
Permittit, punit, imperat atq; vetat.

Négy erejét az tővénynek, megtaręs magadnak,
Enged, bűntet, parancsol, s tilt:

e Vetat, prohibita, ut: matrimonium inter consanguineos usq; ad quartum gradum inclusivè.

f Ac demum punit turpia & inhonesta, ut sunt: incestus, adulteria, homicidia, furta &c.

DE STATVTO ET municipali jure.

TITVLVS VIII.

PRæhabita legis quidditate, atq; diversitate, jam de statuto dicendum occurrit. Est autem statutum, quod vulgo, Decretum appellamus, jus quoddam regni commune, vim legis habens. Et dicitur statutum, quasi stabiliter & firmiter ordinatum: vel quasi statum publicum definiens. Sæpe verò appellatione quoquè juris civilis veniunt statuta. Vbi advertendum, quod jus Civile [b] duplex reperitur. Quoddam commune, & est illud, quod in libris juris civilis habetur. Et istud

a Statutum, vulgò Decretum appellare.

b Ius civile duplex.

AZ VEGEZESRőL, és sáñát irot tőrvényről.

VIII. TITVLVS.

MEG értvén mi legyen az tőrvény, és annak az ő kűlömbőzése, immáron ßóllyunk az végezésről. Az végezés azért az, az mit közönségesen Decretomnak hivunk, tudni illik, az Országnak némű-némű közönséges igasßága, kivel tőrvény gyanánt él. Es mondattatik Vegezesnek, Rendeléßnek ez okon, mivel hogy állhatatoßon és erőßen el rendeltetve vagyon, és az közönséges állapatot határozza meg. Gyakorta penig effele végezéßen az Városi avagy Polgári tőrvényeket értyük. Az hol ebűnkben kel vennűnk: hogy az egy társaßág és egy tőrvény alá gyűlt gyűlekezetnek tőrvénye, két félének talál-

ſalálatik. Eggyik közönſęges, és az mely az törvény könyvekben meg vagyon irva. Es azt az törvényt fenkí egyéb nem végezheti, hanem csak az Cſáßár, avagy valamely felſęges Feiedelem. Az máſik törvény penig ſáiát, tulaydon, mellyet valamely helynek törvényének, avagy el végezéſęnek mondatik. Es ezt minden Orßág, Tartomány, ſőt męg néha egy Város is ßerezhet magának.

iſtud non poteſt condere, niſi Imperator, vel alius ſupremus Princeps. Quoddam verò privatum, quod etiam jus municipale, vel ſtatutarium dicitur. Et illud unaquæq; regio vel provincia, vel aliquando Civitas ſibi conſtituere poteſt.

c Statuta qui poſſent condere.

Lex permittit Statuta condere. Primò, Principibus, ſup: Tit: 6 qui plenam habent iurisdictionem in ſuis terris. Secundò, Officialibus, qui ordinationes pro toto tempore ſui officij facere poſſunt. Tertiò, Magiſtri, circa ſtudia & mores poſſunt inter diſcipulos facere ſtatuta, ut non ludant, vel ne lingva vernacula loquantur &c. Quartò, Collegia inter ſe ſe, ratione ſuæ profeſsionis, & artis Mechanicæ ſtatuere poſſunt: Ne Tyrones ad æquales hauſtus bibant, cum hæris, vel cœteris iuvenibus eiusdem vel diverſi artificij: Vel diebus feriatis ne portent arma, ſed ingrediantur Templa, & ſacras audiant conciones: Et ſimilia ad ſuas artes & honeſtatem pertinentia. Quæ non egent confirmatione, ſi lege communi roborentur. Si autem diſcrepant à iure communi, conſultum eſt ut Principis authoritate confirmentur: ut habetur, Par: 2. Tit: 3 & Par: 3. Tit: 2. Ac tale ſtatutum non ligat, non collegiatum.

Az helynek törvénye penig ollyan, kit minden embernek ott meg kel tartani, mint, ha ott akar lakni, ott való bizonyos törvént: Mely azt téßi hogy abban az egy tißtviſeléſęben, mely, hez nagy hittel kőteles, abban az Városban, és helyben, maga és máſſal is meg tartat. Vgyan ezen értelemmel, régi meg tőgzőt, egyéb hai Törvénnek is (az mint meg emlitők) nevezteti k.

Ius autem [d] municipale eſt jus poſitivum alicujus loci: ita dictũ quod in illo duntaxat municipio (id eſt oppido) ac loco ſervetur. Idem & jus ſtatutarium (ut prætactum eſt) appellatur.

d Ius municipale dicitur privatum ius unicuiusq; civitatis. Nam municipia ſunt Civitates, ſuo iure & legibus utẽtes, quarum incolæ olim municipes nominati ſunt. Nunc autem abuſivè, ſuæ cuiusq; Civitatis Cives, dicuntur municipes: Quia munera, hoc eſt, officia, cum Civibus ſuſcipere, id eſt, ſuſtinere debent.

VTRVM

VTRVM VALEAT statutum contra jus Canonicum, vel naturale, vel divinum?

TITVLVS IX.

SED quærendum videtur, An valeat statutum contra jus Canonicum, vel naturale, vel divinum? Dic, quod ad jus Canonicum, si statutum est contra libertatem [a] Ecclesiarum diuturnam, vel Privilegia eis concessa, non valet. Circa causas verò prophanas, statuta civilia derogant Canonibus & eos tollunt. Quantum autem ad jus [b] naturale vel divinum, licet statuta non possunt illud ex toto tollere, possunt tamen distingvere, ut exempli gratia: Lex divina dicit indistinctè, non occides: tamen lex humana & statutum, concedit homicidium in multis casibus. Idem dicendum de decimis, quæ debentur de jure divino, & tamen Papa multos Privilegiat super decimis non solvendis. Concludamus ergò quod per statutum ac legem vel rescriptum

a *Statutum contra diuturnã libertatẽ ecclesiarũ nõ valet.*

b *Ius naturale quare dicitur divinũ? quia est ordinatio divina impressa naturæ. Igitur si disposita à iure divino spiritualia sunt, quales sunt articuli fidei in symbolo Apostolico ab Evãgelistis & Apostolis solummodo descriptis, nec Imperator, nec Papa, vel quispiã Princeps, contrarium statuere potest.*

AZ VEGEZESNEK leheté ereje, az Romai Egy házi rendelése, vagy az terméßet, avagy az Isten Tôrvênye ellen?

IX. TITVLVS.

ERRE azt felellyed, az mi az Romai Egy-házi rendelést illeti, ha az végezés, az Anyaßent-egyháznak meg rögzöt ßabadsága ellen vagyon, vagy privilegioma ellen, annak helye nem lehet, hanem ha lelkünknek idvösßege ellen vólna. Az mennyiben penig az külső Tôrvényeket nézi, az Orßág és Polgári végezés fellyül haladgya az Pápák rendeléſi, és azokat semmivé téßi, nem is kötelés hozzá. De az mennyiben az végezés illeti, avagy az terméßet, avagy az Isten Tôrvényit, iólleheт ezeknél nem hathatosb, megh sem bonthattya azt, mind az által megh válaßthattya. Mint példának oká-ért: Az Isten Tôrvénye minden válogatás-nélkül azt mondgya, hogy ne öly: mind az által az emberi végezés ßerént való Tôrvény, egy-nehány okok-ért meg engedi, az ember öldöklést. Hasonlatos-képpen ßolhatunk az Dezmák felöl-is, kivel Istennek tôrvénye ßerént tartozik minden ember, de mind az által az Pápá, sokaknak Privilegiomot ád, hogy Dezmát ne fizes-

zessenek. Eg summában mondhattyuk azért, hogy az végezés és az Törvény, avagy az Feiedelem parancsolattya avagy írása az terméßetnek Törvényét, és az Isten Törvényét nem tehetí semmivé. Mert sem az Pápa, sem valakí egyéb oly végezést nem tehet, hogy az O avagy az Vy Testamentomot, nem kellene forgatnunk és megh tartanunk: vagy hoǵ az ßűlők à magzatít, fiakat, leányokat, fel nem nevelnek.

ptum e non potest jus naturale, vel divinum, in sui universo tolli. Nec enim summus Pontifex, vel alius quispiam posset statuere, ut non observaretur vetus vel novum testamentum: vel quod liberi non educarentur à parentibus.

e Statutum non tollit ius naturale. Naturalia sunt immutabilia, quamobrem si fiat statutũ, non in toto tollendo ius naturale vel gentium, valet: ut Statutum prohibens matrimonium, contra ius naturale non valet. Sed dum prohibetur matrimonium in quarto gradu valet. Item, cum defensio sit iuris naturalis in continenti, admittitur. Sed non valet statutum, si in totum tolleretur defensio. Simile est, quod iure naturali bona avitica cedunt liberis, tamen pater in acquisitis pro lubito disponere potest, Par: 1. Tit: 5. & 43.

De mind az által réß ßerént való dolgokban, és czickelyekben bizonyos és igaz okokból az emberi végezésnek helye lehet, meg az Isten törvénye, és az terméßet törvénye ellen is: mint hogy az Tolvaŋokat ßabad legyen meg ölni. és az éŋeli lopókat,

Sed in aliquibus d casibus particularibus, potest fieri, ex justa causa, contra jus divinum, vel naturale: ut prædo possit occidi, vel fur nocturnus.

d In temporalibus sive moralibus & politicis reperitur de iure divino contrarium permissum, ut: qui occidit, occidatur: dentem pro dente &c. Cum autem ius divinum simpliciter statuit, nec reperitur contrarium permissum, illud limitatur statuto, ut patet in illo dicto: In ore duorum aut trium, stet omne verbum. Cuius contrarium non est expressum, & tamen lex humana requirit plures testes. Quoniam si tantum duo aut tres essent testes, facilius possent corrumpi.

MI LEGYEN AZ ßokás, és hány dologh ßűkſęges az ßokásnak meg erősitésęre.

QVID SIT CONSVEtudo, & quæ sunt necessaria ad consvetudinem firmandam.

X. TITVLVS.

NO immár ßólyunk az ßokásról, holot elsőben

TITVLVS X.

IAM autem de cõsvetudine disserendum est: Vbi sciendum,

quod [a] consvetudo est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex. Nec differt [b] scriptum, an ratione constat: quandoquidem & legem ratio commendat.

[a] *Consuetudinis prima definitio.*

[b] *Consuetudo quo ad sui originē possibile est quod sit scripta, cum oriatur ex tacito consensu populi, cuius virtus eadem est, quæ expressi, Nisi quando pro memoria notatur. In quo consensu animadvertendum, quòd universitas per se non habet potestatem statuendi, nec consuetudinem inducere potest, sed illi solummodo, per tacitam concessionem possunt inducere consuetudinem, qui etiam alioquin statuta condere possunt & permittuntur: de qua supra in Notationibus tituli octavi. Ideò ubicunq; Princeps vel ius prohibet consuetudinem, contra expressam prohibitionem legis, vel Principis, induci non potest.*

ben-is ezt kel megh ertenünk, hogy az ßokás emberek erkölcsęből vétetet nêmű-némű tőrvény, kit tőrvény gyanánt kel tartani, mikor más irot tőrvény nincsen felőle. Es semmit az nem árt, akar irva legyen effęle ßokás, akar penig ió okokból ßármazék: męgh az tőrvént is, az ió okok téßik hathatossá,

Porrò si ratione lex constat, lex erit omne jam quod ratione constiterit, duntaxat quod religioni congruat, quod disciplinæ conveniat, quod saluti proficiat. Vocatur autem consvetudo, quasi communis svetudo & usus hominum, quia in communi est usu.

Sed clarius [d] consvetudo (pro ut nostrum propositum tangit) sic diffinienda videtur: Est jus quoddam moribus illius introductum, qui authoritate publica legem cōdere potest. Ideò appellatione juris venit etiam consvetudo.

Et si Princeps [e] committit ut judicetur secundum jura, tunc judex

[d] *Consuetudinis secunda definitio. Consuetudo alias potest dici quod moribus & usu Principis vel maioris partis populi initiatū continuatū & introductū est, vim legis habens ut sup: Pro: Tit: 1.*

Továbbá ha ió okokból léßen az tőrvény, tehát valami ió okokból léiend, tőrvény gyanánt kel tartani, csak hogy Isten és lelkünk ismeretivel eggyezzen, az ió rend tartáshoz illyék, és idvőssęgünkre legyen. Az ßokás penig innêt neveztetik, hogy az emberek kőzőnsęgesen ahoz ßoknak és magokat ahoz tartyák, és vólta-képpen véle mint kőz dologgal élnek.

De hogy nyilvábban megh mondgyuk, mi légyen az ßokás, az mint mi itt ez irásban rólla ßóllunk: Ez, az Feiedelemnek erkölcsęből fel vőtt valaminémű oly tőrvény, az mely kőzőnsęges méltósághból ugyan Tőrvént is ßerezhetne. Mert ez az oka, hogy néha az ßokáson tőrvént is értünk.

Es ha az Feiedelem azt hadgyais, hogy tőrvény ßerént láttassęk

meg

meg valamely dolog: mind az által az Biró, az helynek ßokása és végezése ßerént mondhat sententiát. Szintén mint vißontag az ßokáson értyük az közönsęges törvént. Annak-okáért, ha valaki az ö keresetiben emliti az ßokást, az közönsęges törvént-is láttatik ßeme elöt viselni és arra tekinteni.

Minden kössęg penig az ö helyében ßerezhet magának ßokást, de hogy effęle ßokás ió és állandó legyen, egynehány tulaydonság kell hozzáia. Es legh elößör, hogy bizonyos méltó okokból ßereztessęk. Mélto okokból vagyon penig mikor az ßokásnak az Törvénnyel egy czéllya és vége vagyon. Az ßentsęges rendeléseknek penigh, és az Isten törvényének az vége lelkünknek bóldogsága. Az Orßág és városbéli Törvénnek penigh az vége, az közönsęges ió: Ha azért az ßokás lelkünknek idvössęgére vagyon, méltó okokból vagyon ßereztetve, az ßentsęges rendelések és Isten törvénye ßerént.

poterit ferre sententiam secundũ consvetudinem & statuta loci. Sicut etiam è contrario appellatione consvetudinis venit jus commune. Ideò si quis in actione sua facit [f] mentionem de consvetudine, etiam jus commune videtur intẽtatum esse.

Quilibet autem populus potest consvetudinem inducere localẽ, sed ut valeat consvetudo, ac roboretur [g] quadam sunt necessaria. PRIMO ut sit rationabilis. Est autem rationabilis, cum tendit & accedit ad finem juris. Finis autem juris Canonici & divini est felicitas animæ. Finis verò juris civilis est bonum publicum: ideò si consvetudo tendit ad felicitatem animæ, est rationabilis secundum jus canonicum & divinum.

ẽ Mandatũ Principis secundum cõsuetudinem loci exequẽdum & legi scriptæ, vel iuri naturæ non debet derogari.

f Consuetudinis mentione ius commune intentatur.

Consuetudo localis.

g Requisita ad consuetudinem: Felicitas animæ: bonum publicum. Præscriptio & actus frequẽtiæ. Non enim debet esse contra bonos mores, alias corruptela diceretur. Et sicut lex honesta possibilis esse debet, ut supra Tit. 6. recenseretur, ita consuetudo sancta, & populo utilis esse debet.

Ha penigh az örök élettel láttatik ellenközni, méltatlan oknélkül való ßokás. Az Orßág és Városi törvény ßerént annak okáért, ió okokból ßármazik az ßokás; ha az közönsęges ióra ßólgál. De mivel-hogy erről nyilvábban való regulát, nem mondhatunk, summa ßerént csak

Si autem repugnat [h] fini æterno est irrationabilis. De jure verò Civili, consvetudo est rationabils, si tẽdit ad bonum publicum. Et quia in hoc non sunt speciales Regulæ, dico quod consvetudo, quæ non est

h Non valet consuetudo fœnerandi, cum usuræ tàm divino quàm humano iure sunt prohibitæ.

est contra jus naturale, gentium, vel positivum, præsumitur rationabilis. Sed cum jus sit fundatum super ratione, videtur quod nulla consvetudo, contra jus possit esse rationabilis? Dicendum, quod consideratis diversis rationibus, potest esse consvetudo rationabilis contra legem etiam rationabilem. [a] Vnde duo contraria possunt simul esse vera, consideratis diversis finibus, ut: nubere & non nubere.

[a] *Contrariorum veritas. Contrariorum diversa est iuris dispositio, cũ de uno affirmativè de altero negativè pronunciatur. Quia positio unius est exclusio alterius.*

SECVNDO requiritur ut sit præscripta, id est, habeat tempus debitum, & per cursum illius temporis, ad præscriptionem requisiri firmetur. Sed hoc est tantum de jure canonico: & neq; de eo jure id requiritur, nisi quando est contra jus positivum. De jure autem civili ad inducendam consvetudinem, sufficit [b] decennium, hoc est, lapsus temporis decennalis, etiam in casu, qui est contra jus civile. Si autem esset consvetudo contra jus canonicum, tunc requiritur spacium quadraginta annorum.

[b] *Præscriptio consuetudinis contra ius positivũ decẽnio perficitur. Longi temporis præscriptio requiritur contra ius scriptum, quæ in iure Imperiali sicut & hic decennio perficitur, ac tunc demum potest dici antiqua & approbata. Quando autem fit mentio consuetudinis, debet intelligi*

csak azt mondgyuk, hogy valamely ßokás nem ellenkezik az terméßet tőrvényével, nemzetsęgek tőrvényével, és az irott Tőrvénnyel, azt ió okokból ßerzettetnek itilhettyűk. De mivel hog az Tőrvénnek fundamentoma, az ió okoknak meg gondolása, azt mondhatnak, hogy egy ßokás sem ió okból ßármazot, valamely az tőrvénnyel láttatik ellenkezni? Erre azt felelhettyűk, hogy az ßokásnak ió okai lehetnek, męg az ió tőrvény ellen-is, de kűlőmb dólgokra való képest mint hogy két ellenkező dologis, igaz lehet, de kűlőmb kűlőmb tekintetre való képest, mint: Fęrhez menni, Fęrhez nem menni.

Másodßor kivántatik hogy az ßokásban, űdő teles légyen, az az Elégsęges űdőtűl fogván ęltenek legyen véle, és az űdő alat megh rőgzet legyen De ezt kiváltképpen mondgyuk, az Romai Egyháznak rendeléséről: melyben nem ßűksęges effęle űdőteles, hanem mikor az ßokás, az ki adot tőrvény ellen vólna. Az Orßág és Városi tőrvény ßerént azért, az ßokásnak megh erőfitesęre, elég tiz eßtendő, az az, tiz eßtendőnek el forgássa, męgh oly dologban-is, az ki az Orßag rendtartásának tőrvénye ellẽ vólna. Ha penigh az ßokás az Romai Egy-ház rendelése ellen vólna, annak ideiének tőltésse negyven eßtendőt kéván.

de præscripta & inveterata consuetudine. Differunt tamen consuetudo & præscriptio: quia præscriptio tantum privatis & singulis ius requirit: consuetudo verò quærit ius universitatis.

Ha penigh az nyilván való törvény felet vólna az ßokás, męgh az Romai Egyház rendeléſi ßerént is elég az tiz eßtendő, az űdő tőltésre. Ez tiz eßtendőt onnét kezdvén ßámlálni, mikor az kőſſęg elſőben kezdet élni az ßockáſſal. Az mit peniglen mōdék kőzenſęges-képpen, az Orßág és Polgári törvényről: hogy annak űdő tőltéſſęre elęgh tiz eßtendő, ezt réß ßerént ércſed, hoǵ ha az ßokás nem oly dologban vólna, kinek el igazitása, az Feiedelmet ugy mint legh főb ßemélt illetne: mert ecképpen az ßokás meg nem álhat: Hanem ha oly régi űdőtől fogván tartatot vólna meg, hogy ſenki nem emlekeznék rolla mikor ßegték vólna meg azt az ßokáſt.

Si tamen [c] præter jus induceretur consvetudo, etiam de jure canonico decennium sufficere videtur. Hoc autem tempus decem annorum incipit currere, à tempore primi actus, celebrati à populo. Id verò quod dixi, de jure civili indistinctè, sufficere spacium decem annorum, hoc limita nisi cōsvetudo induceretur in his quæ sunt reservata Principi, in signum supremæ potestatis: tunc enim non posset induci consvetudo.

[d] Nisi esset tantum tempus, cujus initij memoria in contrarium non existeret.

c Consuetudo præter ius nominatur, quæ fit in casibus à iure non decisis. De quibus scili lex scripta non extat, sed ad sortem iudicatur, plura de his infra, Pro: Tit. 12.

d Præscriptio consuetudinis contra Principem.

Non semper initij memoria quæritur in præscriptionibus contra Principem, sed spactum centum annorum desiderat probari fiscus, ut: Autor disertè exponit in titulo de Præscript.

Harmadßor kévántatik, az Doctoroknak kőzőnſęges ſententiáia ßerént, hogy az ßokáſt vólta-képpen gyakorlottak legyen, mely magában nem igen ßűkſęges, hogy abból ßokáſt vēnének, hanem hogy ez fęle ßokáſſal az kőſſęg élt, kővetkezik, hogy azon kőſſęg azt az ßokáſt ióvallotta és akarta, mely ió vallás, csak egyßeri cselekedetből nem kővetkőzhetik: az gyakorta való cselekedet azért ugymint oka az ßokáſnak: az ßokás penig az gyakorlásból ßármazik,

TERTIO, requiritur frequentia actuum, ut est communis doctorū sententia: Dic tamen, quod actus frequens de se non est necessarius, ad consvetudinem inducēdam, sed quia per usum colligitur consensus populi, qui plerumq; non potest ex [e] uno solo actu colligi, igitur frequentia actuum est ut causa, consvetudo verò ut causatum.

Consvetudo dat iurisdictionem.

e Consuetudo non inducitur ex unico actu, quātumcūq; no-

Re-

notorio, sed tres successiones continuè videntur ius successionis consuetudinis inducere. Ad minus autem duo actus requirantur. Nam in uno actu fortè populus per errorem, vel causa vitandi scandali non contradixit.

Requiruntur autem tot actus, & ita notorij, ut verisimiliter transiverit in notitiam populi. Non tamen actus sed tacitus consensus populi inducit consvetudinem. Vnde ubicunq; ex conjecturis habetur tacitus consensus populi, tunc non curatur de magna frequentia actuum. Imò aliquando ex uno actu, si habuerit causam successivam, & continuationem, per tempus infra quod consvetudo inducitur. Vt si quis supra viam publicam pontem habuerit, vel quid tale, potest induci consvetudo.

Annyi gyakorlás és oly nyilvân való cselekedet kévântatik penig az ßokâsnak meg tartásában, hogy hihetö-kêppen az ßokás, tudására lőt légyen az kőssęgnek. De mind az által, nem az gyakorlás, hanem az kőssęgnek allatomban való egy értelme, ßokta az ßokást bé hozni. Honnét ez következik, hogy valahol meg tapaßtallyuk az kőssęgnek egy értelmét, ot bátor sokat ne gondollyuuk az gyakorlással. Sőt inkáb néha állandó ßokás következhetik, csak egy cselekedetből-is, ha azon ockal, az után-is ßűntelen annyi ideig ęlnek véle, mely elegedendő űdő lehet, az ßokásnak fel vételére. Mint ha kinek egyßer hidat had nák az Orßág utan csinálni: Avagy ehez hasonló dolgot meg engednék.

QVOMODO DIFFERT Lex à Consvetudine, & de triplici virtute consvetudinis.

TITVLVS XI.

a Lex, ius, & consvetudo, iuxta idem subiectum, quasi idem esse vi-

DIFfert autem a Lex à consvetudine tripliciter:

Primò, tanquam tacitum & expressum. Secundò tanquam scriptum

MIT KŰLŐMBEzen az Tőrvény az ßokástól, és az ßokásnak három fęle ereiéről.

XI. TITVLVS.

Kűlőmbez azért az Tőrveny az ßokástól három uton:

Elsőben mert az ßokás alatomban való, az tőrvény penig nyíl

nyilván való. Másodßor az ßokás nincsen irásban, az Tőrvény penig irot tőrvény. Iollehet ez, nem tellyessęggel való kűlőmbsęg kőztők. Mert az Feiedelemnek ki mondot tőrvényét, ha męg meg nem irtákis, ugyan tőrvénynek mondgyák. Es ha az ßokást fel iriák-is azért męgis ugyan csak ßokás, az mint hogy az ßalagos iósßágról való ßokástis, lányuk hogy levélbenis bé iriák, és bé ßerzik.

ptum & non scriptum, quamvis hæc non sit essentialis differentia. Nam licet Lex à Principe lata, nõ esset scripta, tamen non ideò desineret esse Lex. Et si consvetudo redigeretur in scriptis, adhuc esset consvetudo: ut consvetudines Feudorum, [b] quæ redactæ sunt in scriptis.

dētur. Quia & legem & ius ratio excitat & cõmendat, sicut consuetudinē. Quæ ratio firmata in hominum mentibus iustitiā parit: hæc suum cuiquè tribuere iubet: id quod iudicis officio & legis actionibus perfici potest. Itaq; omnium Legum & Statutorum, iuriumq; & consuetudinum fundamentum est ipsa rationabilitas, ut supra Tit: 10. dictum est:

b Feudorum iura possunt dici conditiones inscriptionum, vel Donationum, quæ cum Privilegijs procedunt. Aut certis conditionibus & præfinitione adiunctorum solent ritè determinari, in aliumq; possessorem transferri.

Harmadßor, mert az tőrvénnek mihelt ki adgyák, hellye vagyon, és az tőrvény tételben mais kőveti: az ßokás penig űdőt kiván, és csak lassan csußbé, nem is mindgyárt ßokot fel vetetni: miért hogy az alatomban való dologgal lassabban mehetnek elő, hogy nem az bizonyos nyilván való dologgal. Nem-is oly bizonyos, az mi velekedésből ßármazik, mint az mely mindeneknél nyilván vagyon. Azért az kőssęgis nem ßerezhet mindgyárt ßokást, hanem lassanlassan.

Tertiò tanquam momentaneum & successivum. Quia consvetudo non inducitur in instanti. Lentiori enim passu procedunt tacita, quæ ex conjecturis proveniunt, sicut ea, quæ sunt expressa. Ideò consvetudo propriè non potest statim induci per populum, sed successivè.

Az ßokásnak penigh három fęle ereie és tulaydonságavagon: Elsőben magyarázo ereie vagyon: mert az ßokás igen ßépen meg feytegeti az tőrvént. Annak-okáért, mikor az irot tőrvény

Consvetudo autem triplicem habet virtutem, scilicet interpretativam. Est enim legum interpres optima. Ideò lege existente dubia de-

Consvetudinis virtutes tres.

debemus recurrere ad consvetudinem loci. Et si de ea apparet, non est recedendum ab eo intellectu, quem consvetudo tribuit. Secundò habet virtutem abrogatoriam, quia derogat legi, quando est contra legem. Tertiò, habet virtutem imitativam, quia imitatur legem ubi deficit Lex.

vény homályosnak, és kétsęgesnek láttatik, ackor megh kel tekintenünk, annak az helynek ßokássát. Es ha az ßokás nyilván való léßen, nem kel az tőrvénytételnek attól az értelemtől el ßakadni, mely az ßokásból világoson ki iőhet. Másodßor, kisseb bitő és ellenkező ereie vagyon, mert mikor az ßokás, az irot tőrvény ellen vagyon, azon tőrvénnyel ellenközik. Harmadßor, ha sonló ereie vagon, mert az mely dologról, irot tőrvént nem találhatunk, abban az ßokással ugy éllyünk, mint egy tőrvénnyel.

DE LEGE, ET STATVTO, ac consvetudine contraria: quid sit sentiendum?

TITVLVS XII.

Dicatur autem consuetudo generalis, quæ ubiq; in regno servatur. Specialis sive particularis, quæ in certa Provincia, Comitatu vel Civitate est introducta, & pro lege usurpata.

SED quærendum occurrit: Vbi lex, vel constitutio, & consvetudo inveniatur esse contraria, utrum nam sit servandum? Dic, quod si lex præcedit, & postea sequitur cõsvetudo contraria, tunc si consvetudo est generalis, vincit legem generaliter & universaliter. Si autem consvetudo est particularis, non vincit legem universaliter, sed solum in loco ubi consvetudo viget. Si verò consvetudo præ-

AZ TÔRVENYRŐL, végezésről, és véle ellenkőző ßokásról: mit kellyen értenünk?

XII. TITVLVS.

DE effelől kérdés támad: hogy mikor az tőrvény avagy ßerzés ellenközik az ßokással, mellyiket kel megh tartani? Erre azt felellyed, hogy ha elsőb leend az tőrvény, és az után kővetkőzendik oly ßokás, mely véle ellenközik, (ez penig ha közensęges ßokás léßen) tehát fellyül haladgya, és közönsęgessen sőt tellyessęggel hathatosb az tőrvénnyel. De ha az ßokás, csak réß ßerént való, az közönsęges tőrvént el nem nyomhattya, hanem csak azon az hellyen, ahol affęle ßokást tartnak. Ha penig elsőb léßen az ßokás, és az utánna va-

na valò tórvény ellenkezik véle, ackoron az ßokás nē előzi meg az tórvént, sőt az tórvény semmivé téßi az ßokást.

præcedit, lex autem subsequitur contraria, tunc consvetudo non vincit legem, imò potius tollitur per legem sequentem.

Consuetudo cōtrario statuto tollitur: vel consuetudo tollitur lege. Quid ubiq; locorum consuetudinario iure observetur attendi debet. Quidam enim opinantur, quod generalis consuetudo possit abrogare etiam legem generalem, in eo loco ubi viget: sed mihi magis placet Gratiani sententia inquientis: Consuetudo cedat veritati, revelatione facta veritatis. *Quia & Christus non dicit,* Ego sum consuetudo, sed via, veritas & vita. *Ideò usus seu consuetudo, qui veritati est contrarius, abolendus est. Et in quibus ius non inuenitur expressum, procedatur æquitate.*

Consvetudo sine veritate est vetustas errorum.

Ez ellen mind az által az Romai gyűlekezetnek tórvényének rendelői, azt mondgyák, hogy az Pápa tórvénye, nem rontya meg valamely helynek ßokását, ha véle ellenkőzik-is, ha azt az ßokást kiváltképpen megh nem nevezi. Mert az Papa felől nem lehet ollyan ßó hogy ßokása ellen cselekednék. Tehát vißontag ez kővetkezik, hogy ha valamely Város avagy gyűlekezet, végezést végez, az ő maga ßokása ellen, azzal az ßokásnak véget vet, bátor az ßokást ingyen se emlicse az végezésben. Mert az Város avagy kössęgh kétsęgh nélkül tudgya maga ßokását.

Canonistæ tamen tenent oppositum, asserentes, quod lex Papæ, non tollit consvetudinem certi loci contrariam, si de ea non fuerit facta mentio. Quia Papa non præsumitur scire contrarias consvetudines. Ex quo infertur à contrario sensu, quod si Civitas vel aliqua Communitas facit statutum, contra suam consvetudinem, tūc tollitur consvetudo, licet de ipsa non facait mentionē. Quia Civitas, vel populus præsumitur scire suam consvetudinem.

Erről azért két rendbéli tanutágot mondok. Első mikor az ßokás után, véle ellenkező kőzőnsęges tórvént ßabnak, azzal azt az előbbi ßokást semmive téßik. Az második mikor az irot tórvény után, véle ellenkező ßokás kővetkezik és fel kel, azzal azt az előbbi tórvént semmivé téßik. Mellyet ugy kel értened

Porrò igitur duas Regulas. Prima est, Quando præcedit consvetudo, & sequitur lex generalis contraria, tollit consuetudinem præcedentem. Secunda Regula, Quando lex præcedit, deinde sequitur consvetudo contraria legi,

Regulæ cōsuetudinis, & legis.

Supra Tit: 6 Vbi scribitur, quod omnis potestas constitutionis & cõdendæ legis in præsentiarum ad Principem spectat. In qua

tollit legem præcedentem. Quod intellige (ut supra dixi) quando est consvetudo generalis inducta à populo, qui potest legem & consvetudinem generalem inducere. Nam si esset consvetudo specialis certi loci, tunc in illo duntaxat loco vinceret legem.

(az mint fellyeb-is megh mondám) mikor az kőzőnsęges ßokás, ollyan kőssęgh kőzőt kél fel, és kőztők meg tartatik, mely tőrvént és kőzőnsęges ßokást-is ßerezhet. Mert ha csak bizonyos nevezetes helynek ßokása léßen, tehát csak abban az helyben előzheti meg az tőrvént, az melyről ßól.

Princeps sic procedit, quod populus nonnulla quæ ad publicum bonum conducere arbitratur, unanimi consensu decernit, ac in scriptis Principi porrigit supplicans illa consensu ipsius stabiliri, quas Princeps ubi approbarit, vim legis sortiuntur, Par: 2, Tit: 3. Quamobrem consuetudinem idem potest statuere, qui & legem.

Vbi verò emergit casus, nec [a] decisus lege scripta, nec consvetudine: & tamen est similis legi scriptæ, pro una parte, & similis consvetudini pro alia parte, quidnam sit sequendum, & quodnam simile præferendum, à plerisq; dubitatur. Dic igitur omnes causas amplectendo, quando reperitur solum simile consvetudini, illud debet attendi: quando veró solum simile legi, tunc illud erit attendendum. Si veró reperitur simile legi & simile consvetudini, tunc primum debet inspici, utrum sit magis [b] simile: secundum, utrũ sit magis rationabile & æquum.

Holot penig oly dolog tőrténék, kiről sem irot tőrvény, sem ßokás nem találtatik: mind az által réß ßerént az irot Tőrvenyhez hasonló, más réßről penigh hasonló az ßokáshoz, ez felében mit kellyen cselekedni, és mellyik fęlt kellyen válaßtani, sokan sokat kételkednek felőle. De kőzőnsęgessen egy csomóban kőtvénfelőle azt mondhad, hogy mikor oly dolog találkozik, mely csak az ßokáshoz láttatik hasonlónak lenni, ackor az ßokást kel abban kővetni: mikor penigh az tőrvényhez hasonló dolog találkozik, tehát az Tőrvényre tekintve kel azt meg itilni. Ha penig mind az kettőhőz láttatik hasonlónak lenni, azt kel meg látni mellyikhőz illendőb: Másodßor, mellyiknel legyenek méltób okai, és iob igaßága.

a Lege non decisus casus, supra titulo decimo notatum est, præter ius debere iudicare casus, de quibus lex scripta non extat. Ex præsenti autem textu planius datur intelligere, quod in casu à iure non deciso consuetum profidet de nova inductione iuris, quod vim legis potest obtinere.

b Similis legis imitatio. Vbi ius scriptum non est, de simi-

libus

libus ad similia procedendum est, in imitatione tamen similium legum, diligenter perpendum est, ne similitudo à lege correcta & abrogata sumatur. Quoniam cum vires legum abrogatarum enervatæ & ademtæ sint, fieri non potest, ut ex debili lege firma sententia statuatur.

Ha penig mind az kettőhőz méltó és elégedendő okai vadnak, tehát ha ßokásból való dolog forogh előttünk, annak az helynek ßokása ßerént való itiletet kel felölle tennünk. Ha penig oly dologh forog előttünk, melyről irot törvény vagyon, tehát az irot Törvényhez tarcsuk magunkat és azt kövessük.

Quod si in omnibus sit paritas, tunc si sumus in materia consvetudinaria, debet attendi simile loco consvetudinis. Si verò sumus in materia juris scripti, tunc attendamus simile juri scripto.

Licet magna sit autoritas consuetudinis, tamen non est tãta ut vincat rationabilẽ legem, prout notat Baldus, sed semper consuetudo legem imitatur, & non lex consuetudinem, nisi respectu observationis, in loco illo, in quo est consuetudo.

MI LEGYEN AZ Biró, az Törvény-tétel, az Pőr, az Felpőres, és az Alpőres.

QVID SIT IVDEX, quid Iudicium, quid Causa, quid Actor & Reus?

XIII. TITVLVS.

DE mivelhogy à törvénynek ki ßólgáltatói, az Birák ßoktak lenni, kik tudni illik, igaz értelemmel mindennek iól végére menvén, és mindeneket meg hányván, vetvén, és iól meg visgálván, az ő tißtek és méltoságok ßerént, minden felől iô itilettel törvênt mondnak: Azokáért nem illetlen hoǵ ő róllok-is valamit ßóllok. Holot ércsük meg, hogy az Biró ez okon mondatik Birônak, hogy az törvény ßólgáltatásával bír, és minden indulatokat el hagyván, igyekezik, az az, igazat ßólgáltat az kőssęg között.

TITVLVS XIII.

SED quoniam moderandis legibus judices præsunt, qui recto judicij examine, ex jurisdictione eis competente singula discutiunt: Ideò nõ videtur absurdum de ipsis quoq; aliquid explicare. Vbi sciendum quod [a]Iudex dicitur, quasi jus dicens, vel quia jure disceptet, id est, justitiam ministret populo.

[a] *Iudex quid:*

Az igaz penig czéllya az igasság-

Ius autem est objectum justitiæ,

ideò

ideo [b] judicium ex vi nominis importat justi vel juris determinationem, in causa, quæ coram judice agitur.

[b] Iudicium quid?

Az Pőr penig, avagy ügy és esset; mondatik az esseteről, tudnia illik, az mint esset az dolog. Mert az esset az pőrledésnek első indulattya és kezdeti, mégh minek előtte az dologhnak iól végére sem mentenek mint és hogy esset: Mely esseteket az mig az ẽgk ßinin elő ßámlálliyák, és az tőrvényben elő adgyák. Pőrnek mondunk: az mig tractálolyák és forog az Birák előtt, tőrvény ßólgálattáßa: minek utánna az tőrvényt ki mondgyák, igaßßághnak ki mondáßßának mondgyuk. Es igy it ez helyen igaßßágnak mondatik, az tőrvénynek végben való ßakadáßa. Az tőrvény pedigh az igaßßágnak állapattyának lennie mondatik, mert az sententia ki mondáßával nem ßabnak valakinek tőrvényt, hanem miben állapadot legyen megh valakinek igaßága, az magyaráztatik meg.

Causa autem dicitur à [c] casu, quo venit. Est enim materia & origo negotij, nec dum discussionis examine patefacta: quæ dum proponitur causa est: dum discutitur judicium: dum finitur justitia censetur. Et hoc loco justitia appellatur, quæ dicta est Lex. [d] Lex autẽ juris stat, dicitur, quia per sententiam jus de se non constituitur, sed stat, juris declaratur.

[c] Causa quid? Causam alij à cavendo dici putant, quod ea sit iustitia, quæ cavet, ut aliquid agatur, à Causa dicuntur patroni causidici, qui in iudicijs versantur, & causas tuentur.

[d] Lex quid?

In omni verò negotio quod ad judicium venit discutiendum, hæ [e] personæ requiruntur. IVdex, ACtor, & REus. In negotio autem non notorio testes quoq; necessariò requiruntur.

[e] Personæ ad iudicii requisitæ.

Minden dologban penig, valamellyet tőrvény eleiben vetnek, ezeknek az ßemélyeknek kell lennie. Az Birónak, az Felpőreßnek, és az Alpőreßnek. Azs Amely dolog penig nem nyil vánnó való, abban az bizonyßágok ißükßegeßßek.

[f] Actor ita q; quasi accusator, qui ad causam vocat.

Az Felpőres ezokáért ollyannak mint egy vadló, mint hogy ẽ hña az tőrvényre az Alpőreßt.

[f] Actoris & Rei æqua debet esse conditio. Non debet actori licere, quod reo non licet. ut: licitum est mulieri probare absentiam viri, Ergò eodem modo licitum est viro probari præsentiam, quia mos utriq; gerendus est. In actionibus criminalibus, videtur actor accusare, sed in Donationibus, Diuisionibus,

nibus, metarum reambulationibus & similibus, magis cupit bona restitui, aut literas exhiberi, quàm accusare. Ideò generalius definiendo secundum Iustin: Actoris est, qui desiderat, aut exhiberi, aut restitui, Lib. 4. Tit. 15. Item, Actor agit civiliter. Accusator criminaliter accusat.

Az Alpőres penig az, az kit valamiêrt az tőrvényre hinak, és kárhoztatni akariák, ha gonozt nem cselekedet-is.

g Reus verò à re, quæ petitur, nuncupatur, etiam si non sceleratus conscius.

g Reus is est à quo desideratur aut ut restituat aut exhibeat. Alias tamen dicitur, quicunq; in litem trahitur, etiamsi nihil admiserit.

Az bizonyságok azok, kiket az két-fęl, az ő beßédeknek meg bizonyittására és erőssitesére, melléie állat, kiket az régiek elevenen bizonyságoknak mondottak. Kiért az emberek (az mint Aristoteles mondgya) ugy folyamodnak az Biróhoz, mint egy élő Igassághoz.

h Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super statu causæ proferebantur. Vnde homines (ut inquit Aristoteles) ad judicem confugiunt, sicuti ad aliquam justitiam animatam.

h Testes dicuntur à testificando, quia testimonium dicendo, tuentur statum.

HANY DOLOG által lehet megh, hogy az tőrvény látás, az igasságnak véghez vételének mondassęk: és az ió Birónak méltoságáról, tißtiről, és saiját tulaydon reiá bizot hivatallyáról.

QVOD REQVIRANtur ad judicium, ut sit actus justitiæ: & de jurisditione, officioq; & conditionibus boni Iudicis.

XIV. TITVLVS.

HOgy penigh az tőrvény-tételből az igasságh világosson ki iőijőn, (az mint Thamás D. tanit.) arra harom dolog kel. Első, hogy az tőrvény-tétel, az igasságra való haílandoságból ßármazék ki.

Második, az fő Birónak méltoságából, és birosága tißtinek ereiéből.

TITVLVS XIV.

VT autem Iudicium sit actus justitiæ (auctore Thoma) a tria requiruntur. Primò, ut procedat ex justitiæ inclinatione.

a Legis actio tribus constat requisitis.

Secundò, ex præsidentis authoritate, atq; jurisditione.

Iustitia, Authoritate &

Prudentia. Alias autem quatuor requiruntur ad iudicium iudicis gravitas, Legis authoritas, litis experientia, ac mentis constantia. Vide infra Par: 3. Tit: 2.

Tertiò, ut extat proferaturq; ex prudentiæ recta ratione. Si enim judicium, aut si contra rectitudinem juſtitiæ, vel per eos qui non habent ad judicandum authoritatem, vel ſine prudentiæ examine: tunc non rectum, ſed [c] vicioſum & illicitum judiçium cenſetur.

Harmadik, hogy essenn ès îô lélekből, sôt mélió okokból, mondassék ki az tôrveny. Mert ha tôrvént tésznek, az igasság ellen valót, avagy oly semellyek tésznek tôrvént, kiket hogy meg birallyák, nincsen méltóságok reá, avagy az dolognak iól végére nem menvén, maga gondolatlanul cselekésznek: Illyenképen nem iô, nem igaz, hanem veszkes ès méltatlan, sôt mely ugyan nem volna szabad, ollyan tôrvénnek itilik.

[c] *Proceſſus vitioſus. Imperitia ſive imprudẽtia, culpæ aſcribitur, & eo ipſo quod acceptat officium videtur ſe aſſerere, ſufficientem & peritum. Secus tamen de Iudicibus Civitatum publico ſuffragio conſenſuq; electis ſentiendum, nam hi velint nolint officium ſubire coguntur. Qui ſi etiam quandoq; errant, attamen citra iniuriam illorum, ſanioris reviſionis gratia, partes appellandi habent facultatem, Par. 3. Tit: 10 & 11. Quamobrem ſi Iudex, qui authoritate propria cauſas litigioſas cognoſcit, per imperitiam, iniuſtè condemnat quenquam tenetur, quaſi ex maleficio. Secus ſi per dolum, quia amiſſa dignitate, & bonis, efficitur infamis, Par: 2. Tit: 16. Ideò Iudex tàm in iudicando quàm conſulendo, debet ſequi communem opinionem, ſi ea non ſit manifeſtè falſa.*

[d] *Iurisditio quid?*

[d] Iurisditio verò eſt poteſtas ex jure publico introducta, dicitur à ditione, id eſt, poteſtate, & juris: quaſi juris poteſtas.

Az tôrvény-tételre való mélósóság és hatalom penig, az kôzônséges válaſztásból vagyon, ugy mint, mikor az itilô mesterségeket avagy birôságot valakire adgyák ès reá bizák, hogy másnak son hatalma ès méltósága legyen tôrvént mondani, ès igazat itilni néki tenni.

[e] *Iudicis officium. Iudex circumſpectus motum animi ſui ex argumentis & teſtimonijs, quæ rei aptiora eſſe compererit confirmabit. Item, Boni Iudicis eſt lites dirimere, nec permittere debet parties ad arma, vel rixam venire, quos poteſt ſua iuriſditione compellere.*

[e] Officium autem judicis, eſt jus competens ipſi judici, ad ea, quæ ſibi ut judici facienda incumbunt, peragenda præſtitutum.

Az Biró tiszti penig, az meghitelre, ès véghez való vitelre, hozzá mint Birôhoz illendô méltóság.

Vgy kűlőmbez penig az Biró tiſzti, az ő hatalmától, mint hogy kűlőmbez az pőrledés, az kőtéſtől, kiről pőrelnek. Mert az mint az pőrlődés által azt nyerhetik meg, az mire valaki kőtette magát, azon-képpen az Biró tiſzti által, végben viſzik, mint hogy ő tiſzti és hatalma alat vagyon, és tiſztinek ereie ſzerint cſelekeſzik.

Az Biró tiſzti penig kiváltképen ez, hogy eſzeſſen mindennémű dolognak, iól végére mennyen, és értelmeſſen igazhaſſa.

Differt autem officium judicis à jurisditione, ſicut [a] actio ab obligatione: Nam ut per actionem quis conſequitur, quod in obligatione venit, ita per officiũ judicis ad effectum perducitur, quod in jurisditionem venit, & eam deducit in actum.

[a] *Actio & obligatio differunt, quia actio perſequitur ius, in iudicio, quod ſibi debetur: obligatio verò eſt iuris vinculum quo neceſsitate aſtringimur alicuius rei ſolvẽdæ.*

Ad judicem autem præcipuè [b] ſpectat maturè ſingula diſcutere.

[b] *Diſcuſsio matura.*

Hæc habet Iudex in officio. Primò, ut ſine affectu expectet allegationis. Secundò, ne alicui parti ius ſuum claudat, ſed omnes partes iudicij ordine ſervet. Tertiò, ne aliter iudicet, quàm legibus & conſtitutionibus aut moribus proditum eſt. Quartò, quando voces diſcrepant, cedat ſaniori parti, ut docetur: Par: 3. Tit: 2.

Iudex ordinarius non debet habere ſportulas, nec licet iuſtum iudicium vendere: Modica tamen exennia recipere poſſunt, ſed ea moderatione, ne perducant ad nimiam quantitatem: Et ne litigatoribus enorme damnum inferant.

Az tőrvény-tételreſis és ſententia ki mondáſra, ne mẽnyen hánnyat homlok, nyakra főre, ſe ne hirtelenkedgyék, mert ha elméiét és akarattyát az hirtelenſęgel ragadgya, igen muſtoha kézzel kezd ec-képpen az igazſághoz nyulnía. Továbba, ſe eggyik ſe az máſik fęlnek, tőbbet ne kedvezzen: ſzemély válagató ſe legyen, ſőt más ember ſzűkſęges dolgaihoz ug ſzóllyon, mint ha maga dolgaihoz ſzóllana.

Nec debet in ferenda ſententia [c] præceps aut ſubitus eſſe, alioquin voluntas ejus præcipitata noverca juſtitiæ dicitur. Nec plus uni, quam alteri parti debet favere: nec eſse acceptor perſonarũ: alienamq; neceſsitatem ſuam debet exiſtimare.

[c] *Præcipitãtia pernitioſa. Voluntas Iudicis præcipitata, dicitur noverca iuſtitiæ. Veritas autem iuſtitiæ eſt adæquatio ſententiæ ad cauſam.*

De inkáb attól óńa meg magát, hogy belső indulatokat hátra hagyván, ſzűvet ſarkából ki ne veſſęk: hogy igaz uttyából ki ne mozdithaſſák, valaki kőnyőrgeſęre, gyűlőlfęgből boſzſuſágra, baratſágért kedvezéſre haiolván;

In primis autem [d] paſsionibus animi carere: ut non moveatur prece, odio, vel amore.

[d] *Iudex paſſionibus animi carere debet.*

Nam

Nam Iudex etiamsi tulit sententiam justam, tamen tenetur, in e foro conscientiæ, si id fecit potius odio, quam amore justitiæ.

e Forum cõscientiæ. De conscientia Iudicis, qualem debeat habere, vide titulum proximè sequentẽ & ultimũ.

Nec debet esse Iudex, nimis crudelis, nec pius nimis, sed æquus in judicando. In omni enim judicio conjuncta sunt, misericordia & virtus, id est, justitia, & in harum conjunctione consistit æquitas. Vnde Gregorius: omnis qui justè judicat f stateram in manu sua gestat, et in utroq; penso justitiam & misericordiam portat; sed per justitiam reddit peccatis sententiam: per g misericordiam peccati temperat pœnam, ut justo libramine, quædam per æquitatem corrigat, quædam per misericordiam indulgeat.

f Stateram gestare: metaphoricè dicitur: quemadmodum enim aurum & argentũ libra pensatur, sic cause, & res, prudentiæ recta ratione per iudicem examinari, & sententiæ, tanquam in statera ponderari debent.

g Iustitiam videtur iudex excedere, quando nimia pietate ductus, & ex misericordia etiam non rogatus officium suum interponit.

h Dei iudicium. Iudex imaginem extremi iudicij, apud se uelut in conspectu

Qui h Dei Iudicium oculis suis semper timens & tremens, in omni negotio formidat, ne de justitiæ tramite devians cadat. Vbi nãq; justitia suum modum excedit, cru-

Mert az Birô bâtor igaz tôrvênt tegyen-is, mind az âltal lelki ismêreti ellen vet, hogy ha azt az más félnek gyûlölségéből cselekedte inkább, hogy sem mint az igassághoz való szeretetiből.

Az Birô penigh se igen kegyetlen kemény ne legyen, se felette kegyes és engedelmes, hanem az igasságot szemei elôt hordozván, iô itilletel való igaz és igyenes tôrvênt igyekezék tenni és ki mondani. Mert minden tôrvényben, eggyût kel iârni az kegyességnek, és az keménységnek, és ez kettô közôt, maradhat meg az tôrvény szerént való igasság. Mert ez okon mondgya Sz: Gergely Doctor-is: hogy minden iô itilô Birô egy mérlêt serpenyût tart kezében, az serpenyûnek felében az igasságot, azmásik felében az kegyességet fûgezti és mértekli: Holot az kemény igasságh szerént, az bûnöst meg sententiázza: az kegyes irgalmasság által penig az bûntetést meg könyebbiti, hogy igazsz mêrtêk szerént, az vêtket és bûnöst igaz itiletből való igassággal megh fedgye, meg bûntesse, némely vêtket penig kegyes irgalmasságból megh-is engedgye. Mely Birô az Istennek itiletit, szemei elôt viselvén, mindenkor félve és rettegve, minden dólgaiban félelemmel, iár és cselekedjék, hogy az igasságnak utárôi el haiolván, el ne essék. Mert mûnhelt az igasságh az ô czellyât fellyûl haladgya, ottan kegyetlenség

ſęgnek vétket nemzi, mint viſſontag az felette való kegyes engedelmeſſęg, az embereket fennyiték nélkül való életre és ſáiokra ſokta bocsátani.

[i] crudelitatis vicium gignit, & nimia pietas diſſolutionem diſciplinæ parturit.

iudex à Deo iudicatur. & iniuria eſt.

[i] Summum ius, ſumma crudelitas habeat. Nã illa ipſa hora quãdo iudex iudicat de alijs, ipſe

Az emberi itíletet penigh, négy dolog ſokta el forditani.

Humanum autem judicium, [k] quatuor modis ſolet perverti.

[k] Paſsionibus animi iuſta iudicia pervertuntur.

Az fęlelem, mikor az hatalmaſſaktól való fęltekben az igazat nem merik ki mondani.

Timore, dum metu poteſtatis alicujus, veritatem loqui pertimeſcimus.

Judicium rectum pervertit vox tua CATO.

Az telhetetlenſęg, mikor valakinek elméiét aiándéckal el nyomiák.

Cupiditate, dum præmio animum alicuius corrumpimus.

Az gyűlölſęg, mint mikor ellenſęgre törnek.

Odio, dum contra quemlibet adverſarium molimur.

Az ſeretet, mint mikor barátyoknak, avagy attyokfiának dolgaért felettéb törekődnek. Mely dologtúl hogy az Biro felette ighen megh óija magát, és minden vólta-képen el távoztaſſa, valóſággal megh kévántatik.

Amore, dum amico vel propinquo aliquid præſtare contendimus. [l] Quæ omnia in judice ſũmopere ſunt cavenda atque fugienda.

[l] His alij ſub iungũt preces, quando videlicet iudex ad preces pauperis eiuſdem miſeretur. Nonnulli addunt & inſeitiam, quando per imprudentiam malè iudicat. Sed ut iudex conſtans ſit, & animi motum cohibeat, antiquitas de iuramento proſpexit. Iudex igitur debet fungi officio boni & innocentis viri, nec debet flecti, ira, odio, precibus aut amicitia, & maximè tenetur timere DEVM.

AZ BIRO AZ PöRES beſzédére, és bizonſágára tartozikéTörvént ſólgáltatni avagy az maga lelki iſméreti ſerént?

TITVLVS XV.

VTRVM IVDEX ſecundum allegata & probata, vel ſecundum conſcientiam judicare teneatur.

TITVLVS XV.

NVNC quæstio subjungenda est. [a] An Iudex secundum allegata & probata partium, vel secundum quod novit, & ex conscientia debeat judicare? Verbi gratia: Aliquis accusatur de capitali, vel alio de crimine, & Iudex scit illum esse innoxium, ut quia vidit, id crimen ab alio fuisse patratum, tamen testes, contra eum testificantur. An condemnabit scienter innocentem.

[a] *Pro commodiore declaratione huius quæstionis sciendum. Quod aliæ actiones sunt bonæ fidei, aliæ stricti iuris. Quæ divisio cum obscurior videatur, i. eò præmittendũ, quod officium Iudicis est duplex: Aliud dicitur nobile, primarium vel spontaneum, quod per se stat, non deserviens actioni, eò quòd iudex suæ, id est, propriæ iurisditione & authoritate exercet, etiamsi nulla proponatur actio. Quo soli Principes tanquam supremi iudices, qui merum & mistum habent imperium, cum consiliarijs iudicant & decernunt, ut: quando pupilli petunt. Tutorem, vel spoliatus instat, ut restituatur in integrum. Hoc non fit iure actionis, sed officio iudicis nobiliori. Aliud dicitur mercenarium, vel subalternum, quod per se non stat, sed actioni deservit, & cessante actione, cessat tale quoq; officium iudicis: Hoc etiam servile dicitur, quia quemadmodum servi à nutu & imperio Domini pendere debent, ita inferiores & pedanei iudices, à Decretis & Constitutionibus regni, quæ pro honestate & utilitate publica posita sunt. Huiusmodi igitur iudex ad actiones stricti iuris obligatur, & ne aliter iudicet, quàm legibus & constitutionibus, aut moribus proditum est. Vnde sequitur, quòd iudices Civitatum, non secundùm allegata & probata, iudicare debeant, iuxta Trip: Par: 2. Tit: 75. Sed iuxta leges privilegiorum suorum. Par: 3. Tit: 20. Posteaquam autem semel tulit sententiam, iudex esse definit in ea causa, & sententiam mutare non potest, sive benè sive malè pronunciavit, functus est suo officio. Cuius iudicium, si partes non probant, potest emendari, penes prohibitionem novum iudicium, repulsionem aut appellationem. In Civitatibus tamen prohibitio & repulsio non est in usu, nec pro iuris remedio admittitur.*

NB Dic quod judicare pertinet ad judicem, secundum quod fungitur publica potestate, ideò instrui

MOST immáron egkérdést kel uiánna vennünk, tudni illik: Az Biró az pőres elő államlási beléndére, és az két félnek bizonyitássára, avagy az bizonyságh az mint az dolgot bé hozta, avagy az mint az dologh szem-láttomást nála nyilván vagyon, maga lelki ismérétiszerént, tegyené az dolog felől mely előtte forog Itéletet és Törvént? Mint példának okáért: Egy emberi feiére keresnek, avagy más vétekért vádollyák, tudgya penig az Biró, hogy az az ember abban ártatlan, mivel hogy látta az Biró, hogy más ember cselekette az vétket, mind az által az bizonyság, az bé vadlot emberre szólgál. Illyen dologban, tudván ártatlanságát, az Biró megh szentenciázzaé, avagy nem?

Erre azt felellyed, hogy az Bírónak ugy kel törvént tennni, mint illik vitelő embernek, az okáz-

okáert ugy viſellye és tarcsa magát az tőrvényben, nem mint ő magatól tudná valamit, ug mint egy köz ember, hanem az mint nékie értessęre adgyák, ugy mint tißt-viſelő embernek.

Az Birónak penigh két dologból lehet valami értéſſęre: elſőben közönſęgeſſen, Iſtennek és az embereknek nyilván való tőrvények által, mellyek ellen ſenkit bizonyſágra ki nem bocſátnak: máſodßor réß ßerént lehet tudáſára, ugy mint levelbéli bizonyſágh által, és ęlő embereknek tanubizonyſágh-tételekből, és egyéb tőrvény ßerént való tanuſágból: az Birónak ezokáért ehez kel nagyob kőteleſſęgének lenni, mikor tőrvénytéßen, hogy nem mint ahoz, kit ő maga mint maga ßemélyében tud. Ezokáért mondgya Szent Agoſton D. Az ió Biró ſemmit nem cſelekeßik maga feiétől maga akaratiyából, hanem az tőrvényből, és meg regzet rend-tartásból itil igazat.

Effęle dologban mind azon által az Biró felette igen ßorgalmatos legyen, és arra igyekezék hogy annak az fęlnek foghaſſa partyát és menthesse, az mellyet lelki iſméreti ßerént, nijlvánſággal tud hogy igaz és ártatlan, hogy az bizonyſág és érette ßólók miatt megh fogyatkozván, méltatlan el ne veßßen.

Ha penig arra iutot vólna az dolog, hogy az más fęl oly erős bizonyſágot állatot vólna bé az tőrvényben, kiknek ſemmiképpen ellene nem álhatnának, ſőt

debet in judicio, non ſecundum quod ipſe judex novit, tanquam perſona privata, ſed ut ſibi innoteſcit, tanquam perſonæ publicæ.

Id autem poteſt ſibi dupliciter innoteſcere, vel in communi, per leges ſcilicet publicas, divinas aut humanas, contra quas [b] probatio non admittitur: vel in particulari, per inſtrumenta & teſtes, & alia legitima documenta: quæ magis ſequi debet judicando, quam illud, quod ipſe novit in perſona privata. Ideò inquit Auguſtinus: Iudex bonus nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed ſecundum leges & jura pronunciat.

b *Probatio non admittitur contra leges.*

In hoc tamen caſu judex debet eſſe valde ſollicitus, ut foveat partem illam, quam in conſcientia ſua ſcit eſſe veram, ne pereat propter defectum teſtium & advocatorum.

Si verò eò ventum eſt, ut adeò validæ probationes in judicio proferantur, quæ nec repelli, nec collidi valeant, omni arte & ſtu-

dio est judici enitendum, ut innocens convictus eripiatur. Si nulla ejuscemodi via reperiri potest, quærat rationem, si sine scandalo fieri potest, ut alteri causam committat: Si id nequit, tunc proferat sententiam secundum allegata & probata. Est enim judicis officiũ, magis laborare pro salute boni publici, quam singularis: cum & ipse, in quantum Iudex, sit persona publica. Et bonum commune, sit nobilius particulari, ut habetur primo Ethicorum:

le sem ßállithatnák, męg-is minden tehetsęgével és mestersęgével azon legyen az Biró, hogy az megh sententiazot ártatlánt meg ßabadithassa. Ha semminémű úton módgyát nem találháttya, keresse męg-is módgyát, hogy ha botrankozás nélkűl meg lehet, hogy más itillye meg azt az pőrt. Ha ebben sem lehet módgya, tehát mondgyon sententiát, az pőres elő ßamlált feleleti, és az ßerént, az mint az bizonyság bé hozta. Mert ez az Biró tißti, hogy inkáb igyekezék az kőzőnsęges ió rend-tartásnak megh maradásán, hogy nem mint csak egy ßemélynek iovát tekincse: Holot ő-is, az mennyiben az Birósághnak tißtit viseli, kőzőnsęges ßemély ßokot lenni. Az kőzőnsęges ió penig méltóságosb és bőcsűletesb az tulaidon iónál: mint az bőlcs Aristoteles, az ió erkőlcsről irt első kőnyvében mondgya.

Nam si Iudex fert sententiam pro innocente, in judicio tamen convicto: redundaret in perniciem publicam: populus enim scãdalizaretur, viaq; aperiretur, innocentes opprimendi, & noxios absolvendi. Si enim judex vellet innocentem punire, diceret se conscientia sua scire, eum esse reum. Pariter & si vellet sceleratum absolvere: & sic iniquis judicibus malè judicandi aditus pateret. Fateor esse qui aliter sentiant, sed

e Conscientiæ iudiciũ, propter iniquitatem pedaneorum iudicum non admittitur. Diligenter hic notandũ venit, quód

Mert ha az Biró oly tőrvént téßen, mellyel az ártatlant menti, kit az ßék ßinin az bizonyságh meg sullyosiot: belőle kőzőnsęges veßedelem kővetkezhetnék: mert miatta az kőssęg botránkozásban esnék, és az biró útat nijtná, hogy az ártatlant meg nyomoritanák, és az ártalmas vétkest gyakran el ßabaditanák. Mert ha ollyan Biró, valamely ártatlant megh akarna bűntetni, azt mondhatná, hogy ő igaz lelkii ismére ti ßerént tudgya azt hogy vétkes. Hasonló-képpen ha az gonoz tévő latrot el akarná ßabaditani, vißontag ártatlannak mondhatná: és igy az gonoz

hæc

lelkii

lelki ismeretü, és hamissagra igekező Biráknak, hamis itiletnek ki ſolgáltatáſára, útat nyitnának és ſabad mezőt adnának véle. Vgy vagyon hogy vadnak, kik más értelemben vadnak, de ez az elmélkedés látczik iobnak és igazbnak lennie.

hæc videtur opinio communior, & æquior fore.

uno ore, tàm ab Authore, quàm à Legisperitis pro singulari commendatur, de Conscientia. Est enim conscientia (ut inquit Baldus) dictamen rationis & cognitio sui proprij cordis: quæ omninò de apicibus cordis est, & scientia clausa in mente, quam Deus associavit animæ, ut eam repræhenderet, de erroribus: Ideoq; dicitur, Conscientia mille testes. Ea igitur quæ consistunt in intellectu Iudicis, probantur per simplicem eius assertionem, quam solus Deus cognitam habet.

AZ BIRONAK két-fęle Lelki ismérettől: tudni illik, az mint az dolgot ſem-látomáſt tudgya, és az mint az pőresnek eleiben adgyák.

DE PVBLICI CONscientia Iudicis: videlicet, rei & dicti.

XVI. TITVLVS.

DE mivel hogy az ſ. Irás magyarázo Doctorok, egy álhatatos értelemben vadnak effelől: Hogy valaki lelki ismérettí ellen cselekeſik, az vétkezik.

TITVLVS XVI.

SED quia constans est Theologorum sententia: Quemlibet qui contra [a] conscientiam facit peccare.

a Iudex secundum conscientiã tenetur iudicare, ut:

I. Oldend: de Act: inquit. I. Quia Conscientia mille testes: Facere autem contra conscientiam, est ædificare ad gehennam. II. Quia aliter dicere quàm scire, mentiri est, præsertim cum alicuius detrimentum sequitur. Pulchre autem mentiri, non est verum. III. Quia iudici probandum est, non adversario: Itaq; si iudex iam veritatem certò tenet, quid opus est alia probatione.

Legen tehát tudáſunkra, hog az lelki ismeret két rendbéli, tudnia illik, az ki mit ſem-látomáſt mint tud, és az ki mit hiti ſerént mint megh mond. Ezokáért az Biró noha lelki ismereti ellen cselekeſik, mikor az dologh ellen, kit ſem-látomáſt tud mint legyen, cselekeſik: mind az által nem

Sciendum igitur quod duplex est conscientia, videlicet rei & dicti. Vnde Iudex licet faciat contra conscientiam rei, id est, negotij, vel facti, non tamen facit contra conscientiam dicti, hoc est, testimonij. Ali-

nem cselekeßik lelki ismereti ellen, aval, hogy helyen hadgya azoknak ßovát, kik hitek ßerént valamit meg vallanak.

Aliud est enim simpliciter scire, & aliud est, pro ut debet judex scire. Iudex autem duplicem personam repræsentat, unam privatam, aliam publicam. [b] Fieri autem potest, ut aliquid sciat, tanquam persona publica. Sicut dicitur aliquid scire, ut Deus, & illud nescire ut homo, prout est illud testimonium Evangelicum: De die autem illa, & hora (scilicet extremi judicij) nemo scit, neque Angeli Dei, neq; Filius, nisi Pater solus. Quod intelligitur filium nescire ut hominem, scire tamen ut Deum. Idem de sacerdote [c] confessionem audiente, qui etiam interrogatus per viam testimonij posset dicere, se nescire audita in confessione, quia nescit ut testis. Sic etiam Iudex debet [d] informare conscientiam suam, in his quæ ad propriam personam attinent, secundum ea, quæ in publico judicio sciri possunt.

b In his sensus magis, quàm verba debent attendi.

c Confessio in testificatione non prodenda.

d Informatio Iudici necessaria. Iudex per viã testimonij interrogatus, non tenetur testificari de secretis.

Mert más ő magában valamit tudni, és megh más, az mint az Birónak kel tudni. Az Biró penig két ßemélt visel, egyiket ugy mint egy kőz emberét, az másikat, ugy mint, tißt-viselő ember ßemélyét. Meg lehet azért, hogy valami dólgot tudgyon, mint egy ő maga ßemélyében, de azt ugyan nem tudhattya mint tißtbéli ßemély. Az mint ßoktak mondani, valamit tudni, mint Isten, de azt nem tudni mint ember: az mint az Evangelicusoknak bizonyságok ßól: Arról az napról penig és orâról (ug mint az utólsó itiletről) senki nem tud sem az Istennek Angyali, sem az Fiu, hanem csak az Attya. Mellyet ugy értnek, hogy az Fiu nem tudgya embersęge ßerént, de tudhattya Istensęge ßerént. Hasonló, az ki lelki paßtorának meg gyonik, kit az után ha réa kérdenenek, hiti ßerént azt mõdhatná hogy ő azokat nem tudgya, az miket hallot, mikor néki meg gyont, miért hogy nem-is ugy tudgya, mint tanu, ki ßemével valamit látot. Azonképpen az Biro-is végére mennyen és iô lelki ismereti ßerént az kőrnyűl álló dolgok felől tudakozván, ßeme eleiben vegye, visellye, és az mely dolgok maga ßemélyét illetik, kűlőmben, és meg kűlőmben ércse meg azokat az dólgokat, az mellyeket megh tudhat, ugy mint az ßék ßinin való tőrvény mondo Biró.

His duo adjungam: unũ quod si sit supremus judex, ut Papa &

Ezekhez męg két Czickelt ragaßtok: Eggyiket, hogy ha az fő

Biro,

Biró, ó maga az Papa, Csaßar, avagy az Feiedelem, akar valakinek Földes Vra léßen, mely nem kőteles az tőrvényhőz (hogy ki mondása után, végben-is vigye, avagy vitesse) tehát az, az megh ismért igasságot kővesse. Ha penig ezeknél alsób renden való Biró léßen, kőtelessęge alat tartozik az felelet és tanu-bizonságh-tétel ßerént tőrvént tennie, męgh tulaydon maga lelki ismérreti ellen-is. Ackor sem vétkezik penig, mert erre kőtelezi megh őtet, hogy ez ßerént cselekedgyék, az tőrvénnek ereie és méltósága.

Imperator, vel [c] alius, qui non † astringitur legibus, tunc debet sequi veritatem: * Si verò est Iudex inferior, tenetur secundum allegata & probata, etiam contra conscientiam judicare. Nec tunc peccat, quia restringitur ad id faciendum juris authoritate.

† *Mitigare potest legē.*

* *Vt habetur Par: 2. Tit: 75. Secus tamen Par: 3. Tit: 20. ubi iuxta leges privilegiorum iudicandum dicit.*

c *Princeps debet sequi veritatem in iudicando: Sicuti Rex Salomon. 3 Regum 3. qui non secundum allegata & probata de scortis iudicarat, non enim divisionem puerorum urgebant. sed vivum ambæ volebant, stratagemate itaq; sapiens Rex usus, ex commiseratione matrem cognovit. Sic dispar coniugium, sæpè solertia restauratum est, ut quando parti innocenti, educatio liberorum adiudicata erat. Deposita enim protervia, una cum liberis, maluit coniugale subire iugum, quàm natis superstitibus privari.*

Supremus Iudex non astringitur legibus. Tres gradus iudicum reperiuntur. Prior gradus est Iudicis supremi, propriam iurisditionem habentis, quia iuxta conscientiæ dictamen debet sequi veritatem. Secundus superioris, qui per Principem eligitur, qualis est protonotariorum & assessorum, qui secundum allegata & probata ac constitutiones iudicant. Tertius gradus est pedaneorum, qui comitatuum & aliarum sedium causas discutiunt. His possunt adnumerari Civitatum quoq; Iudices, qui consuetudinem loci observant, & causas appellatas ad superiores Iudices transmittunt, revidendas & trutinandas: Vtrum videlicet iustè vel debitè sententiæ fuerint pronunciatæ & accommodatæ. Par: 3. Tit: 10.

Az másik czickel ez, hogy ha az Biró, az ßék ßinen ül, és valaki ott előtte embertelenül vétkezik, tehát effęlét mindgyárt meg bűntethet, ßintén ugy, mint ha egy nehány bizonysággal reá rakodot vólna. Mert bizonyosb dologh, valakit az cselekedeten meg kapni, hogy sem mint más bizonyságh után, ennek végére menni, és rayta el érni.

Secundum est, quod si Iudex sedet pro tribunali, & contingat aliquem ibi, coram eo aliquod delictum facere, tunc potest illum statim [f] punire, ac si probaretur per testes. Melius est enim probare aliquid per ipsum factum, quā per testes.

f *Pœnæ quādo non differendæ. Iudex sedēs pro tribunali, tanquam de solio celsitudinis contemplatur causantes. Cum igitur videt in facie sedis, causam iniuriosè vel probrosè geri, non est necesse, ut testes statui mandet, sed ad instantiam partis læsæ, bona*

fide

fide, & ex authoritate sua, secundum conscientiam, sententiam proferat: convictumq; in violatione sedis, vel alio onere iudiciali statim puniat, ut docetur Par: 2. Tit: 60.

Si verò non sedet pro tribunali tunc secus. Nam si Iudex ex fenestra prætorij, vel domus suæ intueatur, unum quempiam interficientem, & quoniam hoc homicidium vel non defertur in judicium, vel delatum non probatur, & Iudex voluerit homicidam de se ipso[g] torturæ, ut veritas per illius confessionem eliciatur, certè non potest. Sola enim judicis scientia ad hoc non sufficit, ut ad torturam reus deveniat, cum ipse illud nesciat, ut Iudex, sed ut privata persona. Nec ipsius testimonium in hac parte valeat: cum in una & eadem causa, nemo possit esse [h] testis & Iudex.

g Tortura non admittitur sine probatione.

h Testis & Iudex nemo simul officium iudicatꝰ publicũ est: ideò conscientia iudicis quoq; publica esse debet. Nec tenetur ob gratiam se authoritate iudicatus privare, & nec testimonium tanquam singularis persona dicere debet: alioquin simul Testis & Iudex videbitur esse, Par: 2. Tit: 22 & 82.

Igitur aliundè est edocendus: vel per [i] testes, vel alia documenta, ut possit torquere criminosũ.

i Nemo debet petere iudicem ut aliquem torqueat: Imò neq; captus potest se torturæ subijcere, si secus iudicatum est: quia nemo est Dominus suorum membrorum. Pro inquirenda tamen rei alicuius veritate, quandoq; debent Capitanei confinia tenentes captum torturæ subijcere. Alioquin cum sit meri & misti iudicij pedanei iudices absquè scitu Principis torturã exercere non permittuntur, ut patet, Par: 3. T: 20.

De ha az Biró nem az ßék ßinin ahol tőrvént mond, űlne, annak męg más módgya vólna. Mert ha az Biró, á tőrvény mondó, avagy tanács-házból, avagy az ő sáiát háza ablakáról látna, hogy valaki egy embert meg őlne, kit ez gyilkossághért ingyen sem keresnének, érette pőrben sem fognák, avagy ha pőrben bé állattak vólna-is, de az cselekedetet senkivel nem bizonyithatnák megh, az Biró penig az gyilkost maga feiétől meg akarna kinzatni, hogy őnnőn maga vallás-tételéből nyilatkoztatnék ki az igasság, bizonyára erre nẽ mehet, hoǵ meg kinoßtathatná. Mert hogy csak az Biró tudgya, nem elégsęges arra, hogy az Alpőrest az csigára vonnyák, mert azt ő nem ugy tudgya, mint itilő Biró, hanem mint magának való ßemély. Az ő tanu-bizonyság-tételeis, ennek rèßéből és ez formán megh nem álhat: miért hogy senki azon egy űgyben, avagy pőrben, nem lehet tanu avagy bizonyság-is, és itilő Biró-is.

Ezokáért az Biró mástól mennyen végére, és annak módgya ßerént ugy tudgya meg nyilván: vagy az bizonyságoknak vallása által, vagy egyéb kőrnyűl álló dolgoknak tőrvény ßerént való meg értekezése által, el annyira, hogy az gonoz tévőt megh kinoßtathassa.

Dubium

De kételkedhetnének azok-is, ...ket igaz-tételre bocsátnak, és ...gyéb ßólgák-is, ugymint, kik az ...irák tőtte tőrvénnyi véghez ßok ...k vinnie, kiknél nyilván lehet ..., hogy az tanúk hamissat val... ...tak, és hamissan eskűttek vala... ...re, avagy hogy az Biró hamis ...vényt tőt: mind az által á Biró ...nßeriti őket, hogy az ártatlant ...egh öllyék, avagy más-képpen ...egh bűntessęk: kiről az Sz Irás ...gyarázó Doctorok kőz aka... ...tal igy ßólnak: az Biró ßovát ...em kel megh sogadni és enge... ...lmes nékie lenni, ha azt nyil... ...n tudgyák, kűlőmb azért az, ...ők-is nem tellyessęggel bizo... ...ossok benne, hanem męg nál... ...k-is kétsęges, mert oly ha ment... ...gek vagyon az engedelmessęg... ...k dicsiretes ió völtáért. Erről ...dologról Szent Thamás Do... ...tor azt iria, hogy-ha az Biró ...mentiaiában el tűrhetetlen ha... ...ßiságot, és nyilván való boßßu... ...gotlátnak, ne legyenek enge... ...lmessek. Mert ecképpen ment... ...gek lehetne az hohéroknak, ...k az ßent Martyromokat megh ...k. Ha penigh nem oly nyil... ...n való hamissag leend az Biró

Dubium quoq; est de ministris & executoribus, qui sciunt testes falsò jurasse, vel Iudicem iniquè judicasse, tamen coguntur à judice innocentem [k] interimere, vel aliter punire: Vnde comunis est Theologorum sententia, eos non debere obtemperare, si pro certo id sciunt: Secùs verò si dubitent, quia tunc excusantur propter obedientiæ bonum. Ideò secundũ Sanctum Thomam, si sententia intollerabilem errorem ac injuriam contineat, non debent obedire. [l] Alioquin excusarentur carnifices, qui Martyres occiderũt. Si verò non adeò manifestam cõtineat injustitiam, tunc non peccant exequendo: quia sententiã superioris, non habent discutere. Nec ipsi [m] innocentẽ interimunt, sed Iudex cui ministerium præbent.

[k] *Carnifices excusantur ab homicidio.*

[l] *Carnifices qui Martyres occiderunt nõ excusantur.*

[m] *Innocentis interemptio iudicẽ infamat.*

...mentiaiában, ackoron engedhetnek, és ßólgálhatnak az Biró parancso... ...tyára: mert nálloknál nagyobnak mondását, ők megh nem cirkálhatnak, el sem kerűlhetik. Az ártatlant-is nem ők ölik megh, hanem az Biró, kit ők ßolgálnak.

FINIS PROLOGI.

INDEX TITVLORVM LATINO-HVNGARICVS, IN TRIPARTITVM Opus Iuris Consvetudinarii Inclyti Regni Hungariæ.

Argumentum PROLOGI.

De iustitia quid sit definitivè, & de eius divisione, Titulus I.

De iure & divisione Iuris, II.

Quomodo differant Ius naturale, Ius gentium & Ius civile, III.

De Iure militari & Iurisprudentia, IV.

Differentia est inter Iustitiam, Ius & Iurisprudentiam, V.

De definitionibus legis & conditionibus, VI.

Quare factæ sunt leges, & de quadruplici officio legis, VII.

De statuto, & municipali iure, VIII.

Vtrum valeat statutum contra ius Canonicũ, vel naturale, vel divinum? IX

Quid sit consvetudo & quæ sunt necessaria ad consvetudinem firmandam, X

Quomodo differat lex a consvetudine, & de triplici virtute consvetudinis, XI.

De lege & statuto, ac consvetudine contraria, quid sit sentiendum. XII

Quid sit iudex, quid iudicium, quid Causa, quid actor & reus XIII

Quo requirantur ad iudicium ut sit actus iustitiæ, & de iurisdictione, officioq; & conditionibus boni iudicis. XIV.

Vtrum Iudex secundum allegata & probata, vel secundum conscientiam iudicare teneatur, XV.

De duplici conscientia Iudicis, videlicet rei & facti, XVI.

Az elsõ három bévédnek Sommája,

Az Igasságról, hogy mi legyen annak valósága, és az õ agairól. Tit: I.

Az Igaz mi legyen és annak agairól, II.

Micsoda külõmbség legyen az Természet tõrvénye, Nemzetek tõrvénye, és az Polgari tõrvény közõl, III.

Az vitezlõ igasságról, és a tõrvénytud: IV.

Külõmbség vagyon az Igasság, az Igaz, és az tõrvény tudás közõl, V.

Mi legyen az tõrvény, és az tõrvény tulaydonságiról, VI.

Miért szerzetek legyen az tõrvént, és az tõrvénnek négyfele tisztiről, VII.

Az végezésről és talált irot tõrvénről VIII

Az végezésnek lehetõ ereie az Romai Egházi rendelése, vagy az természet, az vagy az Isten tõrvénye ellen, IX,

Mi legyen az szokás, és hány dolog szükséges az szokásnak meg erõsítésére, X,

Mi külõmbözzön az tõrvény az szokástol, és a szokásnak hármõ fele ereiérõl, XI,

Az tõrvényről, végezésről, és vele ellenkezõ szokásról mit kellyen értenünk, XII,

Mi legyen a Biro, az tõrvényitészi, az pór, az felpóres, es az alpóres, XIII,

Hány dolog által lehes meg hogy az tõrvényt talás az igasságnak végheznie tésének mondhassék, &c. XIV

Az Biro az pórs bebédére és bizonságára tartozike tõrvént szolgáltatni a vagy az maga lelki ismérete szerént, XV,

Az Bironak kétféle lelki ismérettiről, tudni illik a mint a dolgok bemutatnak és a mint a pórsnek eleibe adgi XVI

):(IN-

INDEX TITVLORVM PRIMÆ PARTIS.

Titulus I. De Tripartita divisione iuriũ & consvetudinum incliti Regni Hungariæ, in generali, pagina 1

II. De Prima parte iurium & consvetudinum Regni in speciali, & primò, quòd tam personæ spirituales, quàm seculares una & eadem libertate utãtur, pag: 3

III. De exordio nostræ Nobilitatis, & quomodo regimen in Principem nostrum translatum sit, pag: 5

IV. Quòd vera Nobilitas per exercitia militaria & cæteras virtutes acquiratur, ac possessionaria donatione roboretur, pag: 8

V. Quòd quilibet de bonis propriis per eũ conquisitis, liberè disponere possit, pag: 9

VI, Quòd Nobiles etiam absq; possessionaria donatione creantur, quodq; ad Nobilitatem comprobandam insignia nobilitaria non sunt in iudicio necessaria, pag: 11

VII. Quòd ex Nobili Patre, & ignobili Matre, generati, veri Nobiles censeantur, sed non è converso, pag: 13.

VIII Quòd etiam per adoptionem Nobiles fiant & creentur, pag: 14

IX. De quatuor privilegiatis & præcipuis Nobiliũ libertatibus, ibidem

X. Quòd Princeps noster cunctorũ Dominorum, Baronum, ac Nobilium Regni, verus & legitimus successor sit, pag: 17

XI. Quòd Papa in collationibus beneficiorum ecclesiasticorum in hoc regno nullam

I. Titul: Az Tekintetes Nemes Magyar Országnak törvényének és szokásinak szũnaberendéséről, pag: 1

2, Az Országh törvényének és szokásának kiválképpen való első részéről, tudnia illik, az személyekről, és legelsőbb, hogy mind az Egyházi személyeknek mind penig az külső Vraknak egyenlő szabadságok és Nemességek vagyon, pag: 3

3; Az mi Nemességünknek eredetiről, és az birodalom az mi Feiedelmünkre miképpen szállot, pag: 5

4. Az igaz Nemességet vitézlő dolgokkal, és egyéb iószágokkal szerezhetik meg, és iószágnak adásával kel megh erősíteteinie, pag: 8

5. Hogy minden az ő saiát szólgalattiával keresett iószággal szabad akaratia szerént élhet és annak adhattia akinek akaria, pag: 9

6. Hogy az Feiedelem Nemességet adhat és Nemességtehet az kinek akar, iószág adásnélkül is és hogy az Nemességnek meg bizonyítására az törvényben nem szükség az Nemesség Czimere, pag: 11

7. Hogy az Nemes Atyáról és nemtelen Anyáról valók, igaz Nemesseknek tartatnak, de nem viszontag, pag: 13

8. Fogadot fiak is igaz Nemesseckké lésznek, és Nemességtetnek, pag: 14

9. Az Nemességnek sõ és kiválképpen való négy szabadságáról, ibidem

10. Hogy az mi Kiralyunk és Feiedelmünk minden rendbeli Vraknak és az országbéli Nemesseknek, igaz és törvény szerént vanyo sõröckösse legyen, pag: 17

11. Hogy az Papának az Országhban Papiságtisztnek el adásához semmi közi

nullam iurisditionem retinnit, præter confirmationis authoritatem pag: 19

XII. Quòd omnes Domini Prælati, & personæ Ecclesiasticæ, Regi nostro ad fidelitatis homagium præstandum obligentur. Et quòd ratione bonorum temporalium coram iudicibus secularibus iuri stare teneantur, pag 24

XIII. De donationibus Regijs, & earum speciebus in generali, pag 26

XIV. De casibus notam infidelitatis afferentibus, pag 28

XV. Quòd bona latronum, furum & homicidarũ Donationi Regiæ non subiaceant, pag. 32

XVI. Quòd differentia sit inter notam infidelitatis, & sententiam capitalem dupliciter, pag. 33

XVII. Qui sint & intelligantur hæredes & posteritates, & qualia bona sola masculinum, qualiave utrumq; sexum concernantur, pag. 37

XVIII. Quare iura possessionaria servitijs acquisita, ius fœmineum non sequantur, pag. 40

XIX. E contra, cur iura possessionaria pecunijs empta, ius fœmineum æquè ac masculinum concernant, pag. 41

XX. Vtrum bona nota infidelitatis condemnati, utrunq; sexum concernentia, post factam gratiam iterum utriq; sexui deserviant, pag. 43

XXI. An bona tùm pro servitijs, tùm pecunijs simul collata, utrumq; sexum sequantur, pag. 44

XXII. De clausula donationis, per defectum seminis, quid per semen intelligatur, pag. 46

XXIII. Quanto tempore ius Regium duret & præscribatur, pag. 48

Quid

csen, hanem csak iovallya és confirmallya, pag: 19.

12. Hogy minden Pap Vrak és Egyhaziak, mindennek felette kötelessek Királyunkhoz hűsęggel lenni. És hogy az iosságok és örökségek selöl tartoznak az külső Birák elöl törvényt állani, pag: 24.

13. Az Király adományáról, és annak módgyáról summa szerént, pag: 26.

14. Az essetek, mellyek Hitetlensęgnek notáiát hozzák, pag: 28.

15. Hogy az latroknak, lopóknak és gyilkosoknak iosságat Király el nem adhattya. pag: 32.

16. Hogy két-fęle külömbsęg vagyon, az hitetlensęg notáia, és főben iáró sententia közöt, pag: 33.

17. Kik legyenek és kiket mondgyunk örökösseknek és maradekoknak, és minemű iosság szállyon csak fiu ágra és minemű illesse mind az két ágat? pag: 37.

18. Az szólgálattal nyert iosság, mi okon nẽ illet leány ágat, pag: 40.

19. Viszontag, az pénzen vöt iosság, miért illet mind leány, mind fiu ágat, pag: 41.

20. Az hitetlensęgnek notáiában eset embernek, ha Király meg kegyelmez, mind az két ágra való iossága az után is mind az két ágra szólgálé, pag: 43

21. Az mely iosságot valakinek szólgálatert és pénzértis adnak, mind az két ágat illetié avagy nem, pag: 44.

22. Az Király adomanyában mikoron az levelben, az magva-szakadásról szólnak, mit kellyen érteni az magon, pag: 46.

32. Az Király igassága hany esztendeig tart, és mikor telik ki ideie, pag: 48.

Mi

XXIV. Quid sit ius Regium definitivè, & quid ius possessionarium, pag: 49

XXV. Quòd impetratores bonorum iniustè, nomine iuris Regij in æstimatione eorundem bonorũ perennali, condemnentur. pag: 53

XXVI. Quòd impetratores bonorum, per defectum seminis quorumpiam, in nullo onere convincantur. pag: 55

XXVII. Quòd bona in lite existentia, per defectũ seminis impetrari non possint, pag: 57

XXVIII. Quòd bona donatione Regia acquisita, si etiam pecuniarum summa contradictoribus solvatur, ius fœmineũ non concernunt, pag: 60

XXIX. Quomodo cum donatione Regia, per defectum seminis procedendũ sit, pag 61

XXX. Declaratio Articuli decreti super bonis per defectum seminis impetratorum editi, pag: 65

XXXI. De eo, qui cum iure Regio in causam cuiuspiã se immittit, pag 68

XXXII. Quòd universæ donationes Regiæ, infra anni unius revolutionem statutione legitima, firmari debeant, ibidem.

XXXIII. De literis statutorijs, Reambulatorijs, Admonitorijs, & breuibus Evocatoribus, quot diebus durent ad exequendum, pag: 69

XXXIV. Quid literæ statutoriæ donationum cum declaratione, & quid sine declaratione valeant, pag 71

XXXV. De literis consensualibus Regijs, absq; fassionis verbali tenore confectis, pag: 72

XXXVI. De nova donatione Regia in generali

24 Mi legyen valóban az Király igassága, és az iószág, pag: 49

25. Hogy az ki Király igasságával valaki iószágát méltatlan meg kéri, azon iószágnak őrök bőcsűen marad, pag: 53.

26. Hogy az kik magva-szakattul kérik meg valaki iószágat, azok semmi birságon nẽ maradnak, pag: 55.

27. Hogy az mely iószág pőrben vagyon, azt magva-szakattól meg nem kérhetik, pag: 57.

28. Hogy az Királytól adatot iószág, leány ágat nem illet, még ha az leányzónak ellene mondását pénzel le szállitanák-is, pag: 60.

29. Miképpen kel el foglalni, az magvaszakattól meg kért iószágot, pag: 61.

30. Ezen magva szakat iószágról való Articulusnak világos bértelme, pag: 65.

31. Az ki Király igasságával ál bé valaki pőriben, pag: 68.

32. Hogy Királynak minden-fęle adománnyit, tőrvény szerént való iktatással, egy esztendőnek forgása alat, meg kellyen erősiteni, ibidem.

33. Az iktató határ iáró, intő, avagy kináló, és rővid hivatal leveleknek, hány napig tarcson ereiek, az elęg tételre. pag: 69

34. Az Donatiokról való iktató levelek mi használlyanak, mikor azokat megh magyarázzák, avagy nem magyarázzák, mi ért atták legyen az iószágot, pag: 71

35. Az Király consensussáról és engedelmőről való levél felől, kiben az vallást igirő igire bé nem irták vólna, pag: 72

36. Az Király tudomanyáról summa szerént és hon

generali, & unde ortũ habeat, pag: 73
XXXVII. Quid sit nova donatio descriptivè, & quòd dupliciter illa potest attendi, pag: 74.
XXXVIII. Vnde proveniat proditio fraterni sangvinis, pag: 81
XXXIX. Quid sit proditio fraterni sangvinis definitivè, & de pœna eiusdẽ pag: 82
XL. De divisionibus bonorum paternorum, & avitorum, inter fratres fiendas, pag: 84
XLI Quid si domus paterna lapidea, vel magnis sumptibus constructa fuerit, pag 86
XLII Quòd literalia instrumenta frater natu maior conservare debeat, pag: 87
XLIII. De divisionibus bonorũ per fratres acquisitorum, & de clausula donationis; Per eum. pag 89
XLIV. Quòd fratrũ quispiam bona per se inventa, pro se reservare voluerit, pag: 92
XLV. Quòd divisio bonorum inter fratres carnales, non processu litis fieri debeat, ibidem
XLVI. Quando nova divisio bonorum inter fratres condivisionales admittatur, & quando non, pag: 94
XLVII. Quòd universa bona inter fratres divisa; altero fratrum deficiente, in alterum devolvantur etiam matrimonio interveniente, pag 96
XLVIII. Vtrum bona marito & uxori simul collata deficiente marito, in uxorem ipsam devolvantur, & è converso, pag: 98
XLIX. Vtrum bona nota infidelitatis condemnati, in fratrem adoptivũ, Regio con-

és honnan legyen eredeti, pag: 73.
37. Mi legyen az nova Donatio, ugymint az uy adomány, és hogy két-képpen értheteni, pag: 74.
38. Honnét legyen az attya-fiui vér árulas, pag: 81.
39. Mi legyen az atya-fiui vér árulas, és mi legyen bűntetése, pag: 82.
40. Az Attyai és ősi iósságot miképpen osszák meg az attya-fiak, pag: 84
41. Mit kel cselekedni, ha az attyai ház köböl csinált lésben, avagy sok költséggel épittetet, pag: 86.
42. Hogy az ok leveleknek tartása, öregbik attya-fiát illeti, pag: 87.
43. Az attya-fiak kereset iósságának megh osztásáról, és az király adományának im ez Czickellyéről: Per eum &c. pag: 89.
44. Ha az Attya-fiak közzül valamellyik, az iósságot mellyet ő maga kereset, magának akaria tartani, medgyen, pag: 92.
45. Hogy az egy test vér attya-fiak közöt az iósság osztásnak nem hosszu pörrel kel meg lennie, ibid:
46. Az osztozó attya-fiak között mikor kel meg engedni az uy osztozást, és mikor nem kel meg engedni, pag: 94.
47. Hogy az attya fiak közöt meg osztot iósság, ha eggyiknek magva szakadna, az másikra szál, ha kik házasságra mentenek vólna-is közzülök, pag: 96.
48. Ha az Vrának felesęgé vel eggyüt adgyák az iósságot, és az Vrának magva szakad, az iosság az felesęgére szállé, avagy viszontag az feleségeröl az Vrára, p: 98.
49. Hitetlensęgben esset embernek iósága, szálhaté az király engedelméböl sogadot fiura

simodè complectatur, pag: 156
LXXIX. *Quibus temporibus præscriptio non curat locumq; non habeat,* p: 158
LXXX. *De iuribus possessionarijs, impignoratitijs, in generali,* pag: 159
LXXXI. *Quid sit bonorum pignoratio, & quot modis intelligatur,* pag: 160
LXXXII. *Qualiter intelligatur præscriptio in bonis impignoratitijs non admittenda,* pag: 162
LXXXIII. *Quod iura possessionaria, ultra communem eorum æstimationem pignorari non possunt.* pag: 166
LXXXIV. *De metarum distinctionibus, & rectificationibus in generali,* pag: 168
LXXXV. *Qualiter intelligatur in metis rectificandis præscriptio non admittenda,* pag: 171
LXXXVI. *Quales literæ metales valeant, & quales non,* pag: 173
LXXXVII. *De terris per fluviorum vehementiam distractis, quid sentiendum sit,* pag: 176
LXXXVIII. *Quid sit ius Quartalitium definitivè, & quibus solvi debeat,* pag: 176
LXXXIX. *De modo solutionis iurium quartalitiorum, seu quartæ puellaris* pag: 180
XC. *Quod si uni filiarum quarta puellaris data fuerit, altera adhuc super hæreditate contendere poterit* p: 182
XCI. *Quòd puellæ in capillis constitutæ, fassione facere non possunt,* ibid
XCII. *Qualiter puellæ infra tempus maritationis earum in domo paterna maneant,* pag: 183
XCIII. *Quid sit Dotalitium definitivè, & quid Parafferium,* pag: 148

gában, pag: 156.
79, Minémű űdőben nen lehet az űdő mulás és helyetis nincsen, pag: 158.
80, Zálagos iószágokról deték képpen, pag: 159.
81, Mi legyen az iószágnak el zála gositása és hányképpen értessęk, pag: 160.
82, Miképpen értessek az űdő mulás, hogy az zálagos iószágban megh nem engedtetik, pag: 162.
83, Hog az iószágot kőz bőcsnek felette ej nem zálagosithatyák pag: 166.
84, Az határoknak meg válaszitásáról és el igazitásáról, pag: 168.
85, Miképpen kellyen érteni, hogy az határ igazitásbā idő mulás nem lehet, pag: 171.
86. Minémű határ-iárt levelek iók, és minéműek nem, 173.
87, Mi kellyen érteni oly földekről, mellyeket az follyó viznek árradása és lebessęge más selé szakaszt. pag: 176.
88, Mi legyen az leány negyed, és kiknek kel meg fizetni, pag: 179.
89, Az leány negyednek ki fizetésęnek modygáról, pag: 180.
90, Hogy-ha az eggyik leánynak, az leány negyedet meg adtak, az másik az örökiegy felöl meg is pörelhet, pag: 182.
91. Hogy az háijadon leányok vallást nem tehetnek, ibid.
92, Az háijadon leányok az ő ki házasitásoknak ideieiglen, mi módon maradgának az attyok házánál, pag: 183.
93, Mi legyen az igyruha völtakeppen, és mi legyen az Paraphernum, pag: 184.

Qui

Kik

XCIV. Qui sint, & intelligantur ex officio veri Barones Regni, pag. 186
XCV. Quòd Dotalitiorum solutio partim pecunijs, partim rebus venalibus fieri debeat, & quales sint res venales pag. 187
XCVI. Quòd mulier à primo marito integram, & à secundo mediam Dotem habeat, & unde Dotalitia solvantur, pag. 188
XCVII. Qualiter Dotalitium & Quartalitium simul quæri poterit, p: 189
XCVIII. Quomodo fœminæ de bonis maritorum eijci possint & quomodo non: & de rebus eorum mobilibus, p. 190
XCIX. De divisione rerum mobilium mariti, inter relictam, & liberos, ac fratres eiusdem, pag. 192
C. De Paraffernis, & rebus cum sponsa, ac tempore nuptiarum sponsæ datis, pag. 193
CI. De equis equatialibus defuncti, ad quinquagenarium usq; numerum, 194
CII. De iuribus possessionarijs mariti durante coniugio uxoris comparatis, pag. 196
CIII. Quòd mulier de bonis mariti etiam pignori per eum obligatis, Dotem suã rehabere potest, pag. 198
CIV. Quòd Dotalitium uxoris pro maleficio mariti non amittitur, p. 199
CV. Quòd mulier in adulterio deprehẽsa, perdit Dotalitium, sed non res Paraffernas, pag. 200
CVI. De matrimonio inter consanguineos scienter vel ignoranter contracto, pag. 201

94. Kik legyenek az Ország kőzőt tisztek szerént igaz Szabad Zászlós Vrak, pag: 186
95. Hogy az iegy-ruhának felét kész penzel, felét ingő marhával fizessęk és mi legyen az ingó marha, pag: 187.
96. Hogy az Asszonyi-állat az első Vrától egész iegy-ruhát vehet, és az második Vrától felét, és honnét fizessęk meg az iegy-ruhát, pag: 188.
97. Az iegy-ruhát és az negyed részt miképpen kereshetik egyszer s-mind, pag: 189.
98. Az Asszonyi-állat okat, az ő Vrok iószágából miképpen tehetik ki, és mikęppem nem, és azoknak ingó bingó marháiokról, pag: 190.
99. Megh hólt Nemes embernek marháiának, felesęge, gyermeki, és attya-fiat kőzőt való meg osztassáról, pag: 192.
100. Affęle marhától, mellyet az meny-asszonyal az menyekezőnek ideien adnak, pag: 193.
101. Meg hólt Nemes embernek őtven számig való lovak ménesęről, pag: 194.
102. Az firfiunak oly iószágáról, mellyet házaságának ideiekor felesęgével eggyűt szerzet, pag: 196.
103. Hogy az Asszonyi-állat, az Vra el zálaglot iószágából-is, az ő iegy-ruháiát meg veheti, pag: 198.
104. Hogy felesęgének iegy-ruháia, az Vrának gonoszságáért el nem vész, pag: 199.
105. Hogy az Asszonyi-állat, ki paráznaságban találtatot, az ő iegy-ruháiát el veszti, de nem az velé hozot és aiándok marhát, pag. 200.
106. Az attyafiak kőzőt való házasság, melyben őket tudva, avagy azt nem értvén egyben adták, pag: 201.

Quo-):():(Mi

CVII. *Quomodo noscitur matrimonium inter consanguineos scienter contractum,* pag 202

CVIII. *Quòd ignorantia legitimas, scientia verò illegitimas proles inter consanguineos generet,* pag: 203

CIX. *Qualiter uxor Dotalitium suum marito relaxare potest,* pa: 204

CX. *Quomodo maritus uxori, & è contra consors viro suo super bonis fassionem facere potest,* pag: 205

CXI. *De legitima & illegitima puerorum ætate, & procuratoria eorum constitutione,* pag: 207

CXII. *Qui vel quæ intelligantur sui iuris esse, & de puerorum triplicitate,* pag: 210

CXIII. *De prima tutela, quæ Legitima nominatur,* pag 211

CXIV. *De secunda tutela quæ testamentaria appellatur,* pag: 213

CXV. *De tertia tutela quæ Dativa nuncupatur,* pag: 215

CXVI. *Qualiter virilis, & qualiter fœninei sexus fratres in tutela succedãt,* pag: 217

CXVII. *Quid si iura possessionaria utrumq; sexum concernant, de tutela faciendum sit* pag 219

CXVIII. *Quid sit agnatio, & cognatio, vl agnatus & cognatus,* pag: 220

CXIX. *Vtrum testamentaria tuitio destruat legitimam, & è converso,* p 221

CXX. *Duo corollaria notanda de successione*

107. Miképpen ismertetik meg az attya-fiak közöt való házasság hogy tudván lőt, pag. 202.

108. Hogy az attya-fiak közöt való házasságból, mely tudatlanságbőllőt, igaz ágból való magzatok: vißontag az kik attya-fiuságokat tudták, magzattyok nem igaz ágybol ßülettetnek pag: 203.

109. Az felesęge az Vrának miképpen engedheti meg iegy-ruháiát, pag: 204.

110. Miképpen tehet vallást az Vra az felesęgének, az ő maga ioßágáról, és vißontag az felesęge az Vrának, Pag: 205.

110 Az gyermekeknek törvény ßerént való és vißontag neveletlen ideiekről, és azoknak Prokator vallásokról, pag: 107.

111. Kik értessenek magockal ßabadoknak lennie, és az gyermekeknek három-fęle óltalmiról, pag: 210.

113. Az első Tutorságról, mely törvényßerént valónak mondatik, pag: 211.

114. Az masodik Tutorságról, mely testamentom ßerént valónak mondatik, pag: 213.

115. Az harmadik Tutorságról, mely adatotnak mondatik, pag: 215.

116. Az Tutorsághoz mikor legyenek közelbek, az fiu-fiu ágról való attya-fiak, és az leány ágról valókra mikor ßállyon, pag: 217.

117. Mikor az ioßág mind az két ágat illetimit kel művelni az Tutorság felől, p: 219.

118. Milegyen az Agnatio és Cognatio, az az, az fiu ágról, és leány ágról való rokonság, pag: 220.

119. Az testamentom ßerént való tutorság, meg álhatè az törvény-ßerént való tutorság ellen, és vißontag, pag: 221.

120. Emlekezetre való két Cziekel, az tutorságnak

ſágnak fel vételéről, pag: 224
221. Affȩle dolgokról, mellyekben az attyafiaknak az Tutorſág nem engedtetik, pag: 225.
222. Hány-képpen mentheti magokat az tutorok az tutorſáguak terhétől, pa: 226
223 Hogy az Tutorok hiven tartozzák az tutorſágnak tiſztit viſelni, és hány-képpen tehik magokat kétſȩgeſſȩ pag: 228.
224, Az Tutorokat miképpen vádolhattyák: és az czielen árvákról, pag: 229.
225. Hogy az Feiedelem mȩg az Octávàn kívül is Tutort adhat, pag: 232.
226 Hogy az Tutorok az árváknak minden pórekben el iárhatnak, pag: 233
227. Az árváknak ideieknek meglátáſáról, és arról való Reviſionalis, az az, üdö-látot levélről, pag: 234.
228. Az üdö látot levél mit hatnállyon, és az tökelletes üdö előtt az mi vallaſok lőttenek miképpen hihaſſák meg. pag: 235
229. Hogy az árvák oly pörben, mellyet elkezdenek gyermekſȩghnek ideién kezdvala, nem tartoznak meg felelni, pag 237.
230. Hogy az árvák az attyok ideiekbȩ kezdetet pörben tartoznak meg felelni, 239,
231. Affȩle dologról, melyben az árvák mȩg az törvény-szerént való ideiek elő is tartoznak meg felelni, pag: 240.
232. Hogy az kik az árvákat törvényre hiják, az árváknak díján maradnak, 242
233. Mi legyen és mint legyen, az ingó maradnak, és vétȩg állo iószágnak bóclőie, Pag: 243.

Ez mér-

ceſſione noſtra, pag: 224
CXXI. De caſibus in quibus fratres ad tutelam non admittuntur, pag. 225
CXXII. Quot modis poſsint excuſari tutores ab onere tuitionis, pa: 226
CXXIII. Quòd tutores fideliter tenentur gerere officium tutelæ: & quot modis fiant ſuſpecti, pag 228
CXXIV. Qualiter tutores accuſari poſſint: & de pupillis furioſis, p: 229.
CXXV. Quòd Princeps etiȩ extra terminos iudiciorum de Tutore prouidere poteſt, pag: 232
CXXVI. Quòd Tutores in cunctis cauſis pupillorum procedere poſſunt, pag: 233
CXXVII. De ætatibus pupillorum reuidendis, & literis inde reviſionalibus, pag 234
CXXVIII. Quid literæ reviſionales valeant: & quomodo Paſsiones infra perfectam ætatem factæ, retractari debent, pag 238
CXXIX Quòd orphani in cauſis contra eos tempore pupillaris ætatis ipſorum motis, reſpondere non tenentur, pag 237
CXXX. Quòd pupilli in cauſis tempore patris eorum inchoatis, reſpondere coguntur, pag: 239
CXXXI. Caſus quidam, in quo pupilli tam illegitimæ ætatis reſpondere tenentur, pag. 240
CXXXII. Quòd Evocatores pupillorũ in homagijs eorum convincantur, pag: 242
CXXXIII. Quid ſit & qualiter fiat bonorum mobilium & immobilium æſtimatio, pag: 243

Mon-

Ez mértéknek mely it az ßélin vagyon iegyezve, tizen hata téßen egy Királyi singet, avagy ölt, pag: 253.
Az baromnak bőcsűéről, ibidem
134. Hány módon és mire tekintve legyen az ióßágnak és egyéb marhának bőcsűie 254.

Mensura sedecies sumpta facit unã mensuram, sive ulnam Regalem, pag: 253
De iumentorum æstimatione, ibidem.
CXXXIV. Quot modis & quibus respectibus, æstimationes bonorum & rerum fiant, pag: 254.

INDEX TITVLORVM SECVNDÆ PARTIS.

I. Titul: Az Orßág törvényének és ßokásának Második reßéről közönsęgesen, pag: 258.
2. Az Közönsęges Decretomot, az Orßág és az Feiedelem végezésęt hány-képpen kel érteni, pag: 259.
3. Kik ßerezhetnek törvényt és végezést. pag: 261.
4. Az népnek és kőssęgnek nevezetin kiket kel érteni, pag: 263.
5. Az Király ßerzésęre és az Orßág végezésęre kik legyenek kötelessek, pag: 264.
6. Honnat vőt legyen eredetet az mi törvényünkbéli ßokásunk, pag: 266
7. Mi legyen az Privilegium, az ok, és ßabad levél, voltaképpen: és hogy két-fęle az Privilegium, pag: 270.
8. Az Decretum fel bontyaê az Privilegiumot, avagy vißontag az Privilegium az Decretumot, pag: 272
9. Hogy az Privilegium két-fęle lehet, és, kétképpen kelhet ki, és előßőr törvény ßérent pag: 273
10. Hogy az Privilegium két-képpen lehet ártalmára más ember igasságának és ßabadságának, pag: 275
11. Az Privilegium máßodßor törvény ellen léßen, pag: 276.

Titulus I. De Secunda Parte iurium & consuetudinum Regni in generali, pag 258
II. Quot modis generale Decretum intelligatur, pag: 259
III. Qui possint condere Leges & Statuta, pag 261
IV. Qui nomine populi, & qui nomine plebis intelligantur, pag: 263
V. Quos eligant constitutiones & statuta, pag: 264
VI. Vnde traxerit originem consuetudo nostra in iudicijs observanda, p. 266
VII. Quid sit Privilegium definitivè, & quod duplex sit Privilegium, p: 270
VIII. Vtrum Decretum tollatur per Privilegium, & è contra, pag: 271
IX. Quòd Privilegium dupliciter potest attendi & emanari, & primò legitimè pag. 272
X. Quòd Privilegium duobus modis intelligitur iuribus aliorum præiudicare, pag: 273
XI. Privilegium secundo modo formatum illegitimè, pag: 275

XII. Quot modis carebit Privilegiũ sua firmitate, pag. 278
XIII. Quid sit Sigillum descriptivè, & quòd duplex sit Sigillum, pa: 28,
XIV. Quorum Regum Privilegia serventur, & quorum non, pa: 285
XV. De transumptis literarum & Privilegiorum quid sit sentiendum, pag 318
XVI. Super Privilegijs cum clausula (de cuius vel quorum notitia) confectis, & de larvis seu fictitijs & personis, pag: 320
XVII. Quid debeat attendi in cognitione falsarum literarum, pag 323
XVIII. Prosecutio secundæ partis in speciali, & primò de Evocationibus, pag: 325
XIX. Qualiter & per quos Evocationes fieri debeant, pag: 327
XX. De personali Citatione, Admonitione & Prohibitione, pag: 328
XXI. De testimonijs Capitularibus, ac Conventualibus ad executiones mittendis, pag: 333
XXII. De pœna illius, qui homo Regius, simul & procurator in una eadẽ causa compertus fuerit, pag: 334
XXIII De pœna eius, qui mortuum, vel puerum evocaverit, aut Nobilem statuendum commiserit, pag: 335
XXIV. De Admonitionibus ratione iurium impignoratitiorum & dotalitiorum fiendis, & pœnis exinde sequendis pag. 337
XXV. De [illegible] vocationis, Litis [illegible] tet, p 340

12. Hányképpen erőtlenedik meg az Privilegium, pag: 278.
13 Mi legyen az pecsęt vólta-képpen és hogy két sęle, pag: 283.
14. Mely Királioknak Privilegiumit kel meg tartani és mellyeknek nem, pag: 285
15. Az leveleknek és Privilegiomoknak másláról mit kellyen értenűnk, pag: 318.
16. Affęle Privilegiomokról, mellyek ez Czickellyel kőltek, hogy az igy legyen ezektől értettettűk meg, és az ál ſzemélyekről, pag: 320.
17. Micsoda ielekből ismérhetni meg az hamis leveleket, pag: 323.
18. Ez Decretomnak második réſzének nevezetes Czikellyéről, és előſzőr az törvényre való hivatalról, pag: 325.
19. Miképpen és kik által kel az hivataloknak lenni, pag: 327.
20. Személy-ſzerént, avagy ſzemtől ſzembe való idizésről, meg kinálásról, és tilalomról, pag 328.
21. Az Captalannak és Conventnek bizonyságiról, kiket az executionak el iárására ki bocsátnak, pag: 333.
22. Annak bűntetésęről, az ki Király embere, és egyſzer-s mind azon egy dologban, Procuratornak is találtattik lennie, 334.
23 Annak bűntetésęről, ki megh hólt embert, avagy neveletlen gyermeket törvényre idezteti: avagy Nemes embert hágy az törvényre elő állatni, pag: 335.
24. Az kinálásról mikor zálagban vettet iószágot akarnak meg váltani, avagy az iegi ruhát meg adni, és ebből micsoda bűntetés következik, pag: 337.
25. Az hivatalban imé Czickel, (Litis pendentia) az az, hogy köztek az pőr meg sem ál, mint heſznállyon, 340.

XXVI

Há.om:

XXVI. Tria requiruntur in Evocatione, expressè denotanda, pag 342

XXVII. Quid sit communis inquisitio, & quot conditiones requirantur ad eius celebrationem, pag: 343

XXVIII. Qualiter sint examinandi testes in communi inquisitione, & de pœna eorum, qui vocati ad testificandum venire recusant, pag: 348

XXIX. Quòd duplici ratione solent nomina testium in literis Relatorijs conscribi, pag: 349

XXX. De pœna periurorum & auctoriorum, Lucas appellatorum, p: 351

XXXI. Quòd celebratio communis inquisitionis, binario numero fieri non admittatur, pag: 353

XXXII. Qualiter post communem inquisitionem, & etiam prius litiganti bus iuramenta decernantur, p: 354

XXXIII. Vtrum iuramentum Nobilis penes rusticum, & è contra, in recuperatione damnorum valeat, p 359

XXXIV. De iuramentis, in facto literalium instrumentorum decernendis & imponendis, pag: 360

XXXV. In quibus casibus sint perscribenda nomina coniuratorum, p: 363

XXXVI. De pœna eius, qui alterum ignobilem vel infamem dixerit, & de diversis exitibus iuramentorum, pag: 364

XXXVI. Quomodo iuramentum patris tempore medio decedentis, in filium, vel fratrem condescendat, p: 366

XXXVII. Vtrum unus coniuratorum, polsit

26. Három dolgot kükség az hivatalban nyilván megjelenteni, pag: 342.

27. Mi legyen az köz vallatás, és hány dolgot foglal'yon bé, pag: 343.

28. Miképpen kel meg kérdezni az bizonyságokat és tanukat az köz vallatásban, és azoknak bűntetésekről, az kiket bizonyságúl hinak, ér nem akarnak el iöni, pag: 348.

29. Hogy az tanuknak neveit az Relatoriákban kél okból kükák be irni, pag 349.

30. Az hiti ségetelenek bűntetésről, kiket Ludasoknak nevezünk, pag: 351.

31. Hogy az köz vallatást másodfor azonóra vény meg nem engedi, pag: 353.

32. Az köz vallatás után és előtte is az pöresseknek, kik az elő. is pörlőttenek, miképpen ítilnek hitet, pag: 354.

33. Ha az Nemes embernek esküvése, az parasti mellet, és viszontag az parasti az Nemes mellet, kárnak meg nyerésében használé avagy nem, pag: 359.

34 Az leveleknek dolgáról forgandó perekről, mikeppen kükák hitet ítilni, pag: 360.

35. Minémű dolgokban kel az pöres mellet meg esküvöknek neveit meg irni, pag: 363

36. Annak bűntetésről, ki másnak gyalázatos, hogy nem Nemes ember völna avagy hogy tisztessége vesztenek mondgya, és az külömb külömb fele esküvéseknek végben való viteléről, pag: 364.

37. Az attyának miker hitet ítilnek és az közbe meg hal, fiara avagy attya-fiara mikeppen kállyon annak letétele, 366.

38. Ay ki valaki mellet meg esküsik, azon

possit plures personas in eadem causa iuramento suo expurgare, p: 367
XXXIX. Quòd Princeps noster, nec capitalem sententiam incurrere potest nec iuramentum contra quempiam per se præstare, sed neq; iura producere tenetur, pag. 369
XL. De modo iuramentorum Dominorũ Prælatorum & Baronum, ac Abbatũ, & Præpositorum infulatorum p 370
XLI. Quid sit oculata revisio, & qualiter celebrari debeat, pag: 371
XLII. De sententiarum speciebus, ac diversitatibus & executionibus, p: 373
XLIII. Capitalis sententia quomodo differat ab emenda capitis sententia, pag: 376
XLIV. De casibus, in quibus etiam contra Ecclesiasticas personas capitalis sententia fertur. pag: 378
XLV. Qualiter debita, ac damna spirituales personæ reddere debeant. pag: 380
XLVI. Quomodo Capitulum, vel Conventus simul & quomodo personæ privatæ seorsim sententiari debeant, pag: 381
XLVII Quid si una persona Capitularis sententiata fuerit, agendum sit, pag 382
XLVIII De compensatione damnorum per officiales Ecclesiarum personarũ irrogatorum, pag 383
XLIX. Quomodo Prælatus cum Capitulo simul, & quomodo seorsum iudiciũ portarit, pag: 384
L. De annuali prorogatione Dominorum Prælatorum, noviter electorum, pag: 386
LI. Quòd Prælati Ecclesiarum ob delictapia

egy pörben, mentheti meg töb ßemélyeket is hitivel, pag: 367
39. Hogy az mi Feijedelmünk feien nem maradhat, és senki ellen nem tartozik ßemélye ßerént meg is eskünni, sem penig ok leveleit elö hozni, pag. 369
40. Az Pap Vraknak, Szabad Vraknak és Szkokomos Apát Vraknak és Præpostoknak eskűvéseknek módgyáról, 370
41. Oculata revisio, az az, az ßemmel való meg látás, mi és mint legyen, pa: 371
42. Az sententiákról, és azoknak külömbsęgekről, és végben való vételéről, 373
43. Az feien való maratság, mivel legyen külömb az fö váltságnál pag: 376
44. Affęle dolgokról, mellyekért az egyházi ßemélyeket is feieken maraßityák, pag: 378
45. Az adosságot és kárt, mint fizessęk meg az egyházi ßeméllyek, pag: 380
46. Az Captalant avagy Conventet eggyűt avagy különkülön ßemélyenként miképpen sententiázzák, pag: 381
47. Az Captalan gyűlekezeti közzűl, ha külön egy ßemélyt meg sententiáznak, mit kel cselekedni, pag: 382
48. Az Egy-házi ßemélyeknek Tißt-tartói ha kárt teßnek, mint kel raytok meg venni, pag: 383
49. Az Pap Vrakat miképpen itillyék meg az Captalannal eggyűt avagy külön, pag: 384
50. Az Prælatusoknak, kiket uijonnan válaßtnak, eßtendeig való haladékokról, pag: 386
51. Hogy az Prælatusokat, az ö eleiek vétkeért

ta predecessorum suorum condemnari non possint, pag. 388

LII. *Quod causa factum iuris possessionarij tangens, in foro Ecclesiastico tractari nequit: si etiam promissio vel testamentum interveniat,* pag 390

LIII. *Quid Officialis vel Decanus Capitularis inter iobagiones Capitulares agens, valeat,* pag 392

LIV. *De priore Auranæ, & eius conditione, ac de sententijs in eum ferendis,* pag: 393

LV. *De capitalis sententia & executionis eius serie,* pag 395

LVI. *Qualiter bona per sententiam occupata, de manibus iudicis, & adversæ partis sint redimenda,* pag. 397

LVII. *Quid gratia Principis, homini sententiato facta, valeat, & de partibus iudiciarijs,* pag 398

LVIII. *Quando & quomodo poterit deiineri in sententia capitali convictus,* pag. 402

LIX. *Quid sit & quando admittatur rationabilis excusatio, in literis iudicialibus consueta,* pag: 403

LX. *Quomodo portiones filiorum ac filiarum & fratrum tempore executionis sententiæ excidi debeant,* p. 405

LXI. *De æstimatione iurium paternorũ vel fraternorum, litis intermedio decedentium,* pag. 407

LXII. *Qualiter filij ante & post sententiat onem patris nati in bonis paternis succedant,* pag 408

LXIII. *Virum filius post patris sententiationem natus, possit redimere paterna bona,* pag. 410

LXIV. *Quid si pater cum filio, vel omnes*

kért meg nem büntethetik pag: 388

52. Hogy az iobág dolgában, az Egy-házi fèken nem perelhetnek: még ha elöben való igiret, vagy Testamentom forgot volna benne-is, p: 390

53. Az Capitalanbéli Tisztartónak és Canoknak, az iobbágyok közöt való méltóságáról, pag: 392

54. Az Auranæ Priorról, és az ő állapatiyáról; és ő réá tórvény-tételről, pag: 393.

55. Az kit fejére ítélnek, mint kellyen vétebánni, pag: 395.

56. Az sententia által el foglalt iobágot, az Biro kezéről, és az pőres félről, mint váltathatnyák meg, pag: 397.

57. Az Király kegyelme az meg sententiázot embernek mit hasnállyon, és az meg ítélt rèsekről, Pag 398.

58. Mikor és mint fogtathatnyák megh azt ki fejen marasztották, pag: 402

59. Mi legyen és mikoron engetteßèk meg az mello maga mentèßèg, ki az Birak ítéletiről ő költ levelekben szokták irni, p. 403

60. Miképpen kel az fiak és az leányok, ésaz attyafiak rèßèit az sententiában való elitàrásk ort, külön szakasztani, pag: 405

61. Az Pór közben meg költ Attyáknak és az Attyafiaknak iobága bőcsülèsről, p: 407

62. Az fiak az Attyok sententiázáßa előtte, és utánna kik születettek, mi képen iuthatnak az attyok iobágához, pag: 408

63. Az Attya megh sententiázta talánnak utánna lőt fiu, az attyai iobágot megh váltathatnyák avagy nem, pag: 410

64. Megyenek ha az attya az fiával együtt meg

nes fratres simul sententiabuntur, 411
LXV. Vtrum per sententiã in curia Regia latam, etiam bona in Sclavonia vel Transylvania habita, amittantur, & è converso, pag: 412
LXVI. De sententia per notam infidelitatis pronuncianda, pag: 415
LXVII. De actibus potentiarijs minoribus, & sententijs super ea referendis, pag. 416
LXVIII. De causa, in qua etiam vigore minoris sententiæ quis detineri potest, pag: 420
LXIX. De pœna violationis sedis iudiciariæ. & de solutione oneris minoris sententiæ, pag: 423
LXX. Calumnia quid sit, & quot modis committatur, & de pœna eiusdem, pag: 415
LXXI. Quæstio notabilis & advertenda super facto calumniæ, pag. 427
LXXII. De emenda linguæ, & de pœna eiusdem, pag: 433
LXXIII. Quid sit repulsio, & de modo ac pœna eiusdem, pag: 434
LXXIV. Declaratio Articuli Decreti generalis super repulsione conscripti, pag: 436
LXXV. Quòd nota infidelitatis tribus modis fertur & pronunciatur, 441
LXXVI. Vtrum ille possit repulsionem facere, qui in processu causæ non egit, pag: 446
LXXVII. De novo iudicio ac eius modo serieq; & processu, pag. 450
LXXVIII. Vtrum possit novum iudiciũ impetrare, qui in causæ processu non succubuit, pag: 455
LXXIX.

meg sententiáztik, pag: 411
65. Király udvarában ki adatot sententia oltal Toth Orßágban, akar Erdélyben való iößágot, az megh sententiázot ßemély egyßer s-mind el veßtié avagy nem, pag: 412
66. Az hitetlensęgről való sententiának ki mondásáról, pag: 415
67. Az kisseb hatalomnak dolgáról, és minémű sententia mondassęk felőle, 416
68. Affęle pőr dolgáról, melyben męg az kisseb sententia ereiével is az alperest meg foghattyák, pag: 420
69. Az ßék tőrés birságáról, és az kissebbik sententia terhének meg fizetéséről, pag: 423
70. Mi legyen az patvar, és hány-kęppen essęk meg, és annak birságáról 425
71. Az Patvarról egy fő kérdés, mellyet iól eßünkben kel vennünk, pa: 427
72. Az nyelvnek váltságáról és annak birságáról, pag: 433
73. Mi legyen az repulsio, és annak módgyáról. és bűntetésęről, pag: 434
74. Az repulsioról való articulusnak magyarázattya, mely az derék decretumban meg vagyon irva, pag: 436
75. Hogy az hitetlensęgnek notáia, háromképpen esik, és tőrvényt-is mondnak felőle, pag: 441
76. Tehetè az repulsiót, ki az pőrt nem forgatta, pag: 446
77. Az uy itiletről, módgyáról, rendiről és annak follyásáról, pag: 450
78. Hogy-ha kérhetè az uy itiletet, ki az pőrben nem forogván, azt elsem veßtette. pag: 455

):( ). ( ).(

Az Pro-

LXXIX. Procuratoris Revocatio quid sit, & ubi fieri debeat, pag: 456
LXXX. Procuratoris responsio quomodo & quo onere retractari debeat, pag: 457
LXXXI. Procuratoris responsio duobus modis solet revocari, pag: 459
LXXXII. Quòd causarum condescensio duobus modis fieri solet, - p: 421
LXXXIII. Quo modo ante, & quo modo post latam sententiam causa condescendi debeat, pag: 470
LXXXIV. De illis, qui in alterius causam sese ingerunt, quid sit agendum, pag 474
LXXXV. Vtrũ actore liti cedente possit in causam se ingerens in ea re procedere, pag 478
LXXXVI. Qualiter Birsagia in processu causarum accumulari solita exigi debeant, pag: 480

79. Az Prokator meg hivás mi legyen, és hol legyen helye, pag: 456
80. Az Prokátornak feleletit mikeppen es micsoda terhel hihatiyák meg, pag: 457
81. Az Prokátor meg hivás kétképpen sokot lenni, pag. 461
82. Hogy az pöreknek le sállitása és le tételeknek két-képpen sokot lenni, pag: 46[illegible]
83. Az ki mondot sententia elöt, avagy utánna mi móddal kel az pernek le sállania, pag: 470
84. Azokról az kik más ember periben a karnak állania, mit kellessęk mivelni, pag: 474
85. Ha az felperes az pert belé hadgya, az ki az pörben be állot, meheté az után tovább az pörben avagy nem, pag: 478
86. Az pöreknek folyásában, az mely birság meg sokot gyűlni, miképpen kel az meg venni, pag 480

INDEX TITVLORVM
TERTIÆ PARTIS.

Titulus I. De tertia parte iurium & consuetudinum Regni in generali, 485
II. Vtrum quilibet populus vel Comitatus vel Civitas possit per se condere statuta, pag: 486
III. De consuetudinario iure Regnorum Sclavoniæ & Transylvaniæ peculiari pag: 490
IV. De Scytulis Transylvanis, quos Siculos vocitamus, pag: 494
V. Quid sit homagium, & quot modis intelligatur, pag: 496
VI. Qualiter causæ de sedibus iudiciarijs Comitum Parochialium, in curiã Regiam

1. Titul: Az Ország sokot törvényének harmadik részéről közönsęgessé, pag: 48[illegible]
2. Hogy ha mindén nép avagy Varmegye avagy Város, ő mágatól szerezheté szerzésse avagy nem, pag: 48[illegible]
3. Toth Országnak és Erdélynek tulaydonok sokot törvényéről pag: 49[illegible]
4. Az Erdélyi Scythiaĩakról, mellyeknek Székelyeknek hivunk, pag: 49[illegible]
5. Mi legyen az Homagium, az az Dijû, ő hány-képpen éresęk, pag: 49[illegible]
6. Király udvarában miképpen bocsássa kérdőre az Vár-megye székiről az pörö[illegible]

giam transmittantur: & de Procuratorum in eisdem sedibus revocatione, pag: 497

VII. Quales causæ de curia Regia rursus in præfectiam Comitum Parochialium remitti debeant, pag: 500

VIII. De liberis Civitatibus, & earum conditionibus in generali, pag: 502

IX. Quòd cives liberarum Civitatum in eorum homagijs Nobilibus æquiparãtur, pag: 503

X: Qualiter causæ civium liberarum civitatum, in præsentiam Magistri Thavernicorum Regalium transmittantur, pag: 504

XI. Quomodo novum iudicium in causis civium liberarum Civitatum impetrãdum sit, pag: 505

XII. De Testimonio extraneo, inter cives non acceptando, pag: 508

XIII. De Fassionibus coràm Iudice & iuratis civibus fiendis, pag: 509

XIV. Quomodo Dominium hæreditatum inter cives ingrediendum sit, p: 510

XV. De legitima præscriptione, inter cives observari iolita, pag: 512

XVI. Quomodo hæreditas cum pertinẽtijs inter cives apprehendi debeat, pag: 513

XVII. De debitis civium, ubi omnis probatio defecerit, pag: 514

XVIII. De civibus in terris aliorum hæreditates habentibus, ibidem.

XXIX. Quomodo Civitates ratione iurium possessionariorum iuri stare teneantur, pag: 515

XXX. Qualiter cives, publicos malefactores punire possint. pag: 518

XXI. Az Szabad Városokban, mikeppen kell egy ítéletet kèrni, pag: 505

XII. Az kivül való bizonyságot az polgárok közöt bé nem vesik, pag: 508

XIII. Az vallások az Biró és eskût polgárok elõt legyenek. pag: 509

XIV. Az polgárok között való örökségheknek Vrasságában, mikeppen kellyen bé menni, pag: 510

XV. Az tõrvény szerént való idõ mulásról, mely az polgárok közöt sokat megh tartani, pag: 512

XVI. Az polgárok közöt való örökségben, minden hozzátartozandoval, mint kell kézhez venni, pag: 513

XVII. Az városbéliek adosságáról, kiről semmi bizonságot nem állathatnak, p: 514

XVIII. Az polgárokról kiknek más földön vagyon örökségek. ibidem.

XIX. Az városok iosságokról, mikeppen tartoznak tõrvént állani, pag: 515.

XX. Az Városbéliek az nyilván való gonosztévõket, mikeppen bántethetik meg. pag: 518

XXI. De homicidio per quempiam in defensione sui patrato, pag: 520
XXII. Defensa, quot modis, & qualiter intelligatur, pag: 522
XXIII. Vtrum propter comminationem factã liceat aliquẽ offendere, p: 524
XXIV. An alius alium adiuvare possit, pag: 526
XXV. De villanorũ quos iobagiones nũcupam⁹, conditionib⁹ & legib⁹, ibid:
XXVI. De modo & ordine impẽsionis iudicij, ex parte iobagionũ fiendæ, 529
XXVII. Qualiter iobagionib⁹ & famulis ignobilib⁹ iuramẽta decernãtur 537
XXVIII. Qualiter damna & debita per rusticos, res ac hæreditates nen habẽtes recuperari debeant, pag: 540
XXIX. Quomodo res mobiles & immobiles rusticorum inter filios & filias dividantur, pag: 544
XXX. Qualiter bona rustici intestati, in Dominum terrestrem devolvantur, pag: 544
XXXI. Quòd rustici per semetipsos cũ Nobilibus lites ingredi non possunt, pag 547
XXXII. Qualiter publici malefactores per Comites Parochiales, ac Nobiles privilegiatos puniri debeant, p: 548
XXXIII. Quomodo damna per pecudes & pecora illata, recuperari debeant, pag 550
XXXIV. De equo furtim sublato & in exercitu vel extra exercitũ reperto, 552
XXXV. De causarũ transmissionibus & literis transmissionalibus, p 553
XXXVI. Forma iuramenti Iudæorũ cõtra Christianos prostrandi, p: 555

21. Az, gyilkosságról, mellyet valaki maga ö[illegible] ôltalmában cselekeßik, pag. 5[illegible]
22. Az ôltalmat hányképpen és mikép penn[illegible] kellyen értenünk, pa: 5[illegible]
23. Az fenyegetésért illikẽ valakit meghrig[illegible] bántani, pag: 52[illegible]
24. Eggyik az másikat segithetié meg avagy[illegible] nem, pag: 52[illegible]
25. Az falubéliek állapatyáról és tôrvények[illegible] ról, kiket mi lobbágyoknak hivũk, ibid:
26. Az lobbágyok felôl való tôrvény tételnek módgyáról és rendiről, 529
27. Az lobbágyoknak és parasztbólgáknak miképpen itilnek hitet, 53[illegible]
28. Adóssagot és kárt parasztokon (és Nemesseknek is) kiknek marhájok és ôrök[illegible] ségek nincsẽ, mint kellyen meg venni 540
29. Parasztembeteknek ingó és ingatlã marhájok, fiai és leányi kôtt miképen obtaszáljá[illegible] meg. pag: 544
30. Testamentum nélkûl megh hôlt parasztember[illegible] embernek java az földes Vrára mint szálljon, pag: 54[illegible]
31. Hogy az parasztok magok képekben as[illegible] Nemesseckel nem pôrolhatnak, pag: 54[illegible]
32. Az nyilván való gonosztévôket miképen[illegible] bünteßek meg az Vármegye Ispányi és as[illegible] Nemesßek kiknek privilegiomok vagyon[illegible] rôlla, pag: 54[illegible]
33. Barmok által lôtt károkat mint kellyen[illegible] meg venni, 5[illegible]
34. El orzot lórôl, kit az seregben, avagy[illegible] az seregen kívûl meg találnak, 5[illegible]
35. Az pöreknek kérdöre való bocsátásárol[illegible] és az transmissio levelekről, 5[illegible]

FINIS INDICIS.

AZ TEKINTETES és NEMES MAGYAR ORSZAGNAK Tőrvényinek és Szokásinak Summa ßerént, három Réßre való oßtásáról.

ELSŐ RESZ.

I. TITVLVS.

VEGHEZ vivén, ISTENNEK segitsęgéből, az fő csickeleket, kiket ezen derék irásomnak kőnnyebben való megh értésęre ßűksęgesnek itélek vala: Immáron kővetkőzik hogy az Tekéntetes és Nemes Magyar-orßág ßokot Tőrvényéről kivalt-képpen ßóllyak. Mivel hogy az-ért az mi eghéß Tőrvényűnk, kivelßoktunk élni, az hárō dólgot foglallya bé magában, tudnia illik, Az ßemélyeket, Kűlőmb kűlőmb-fęle dólgokat, Es az Tőrvénynek folyását: és miért hogy minden-fęle Tőrvényeket, az ßemélyekre való kéoest, kezdik ki ßólgáltatni. Annak-okáért méltó hogy irásomnak első fundamentoma, és kezdeti legyen az ßemélyeknek Tőrvényéről, és ez után ezen mi ßokot Tőrvényűnknek két réßéről ßóllok: (lollehet ez dólgokról nem mind azon el kezdet rendel ßólhatok, hanem hol eggik-

rōl

DE TRIPARTITA DIVISIONE IVRIVM, ET CONSVETUDINUM Inclyti Regni Hungariæ, in generali.

PARS PRIMA.

TITVLVS I.

EXPEDITIS, Opitulante Deo, notabilibus, quæ ad introductionē hujus opusculi præmittenda videbantur, jam speciatim de consvetudinibus hujus Inclyti Regni Hungariæ tractandum superest. Quia igitur omnis consvetudo juris, qua utimur, vel ad Personas pertinet, vel ad Res, vel ad Actiones: & quia certum est, quod omnia jura respectu Personarum prodierint, ideò dignum videtur à Personarum jure exordium cœptæ materiæ sumere, deindeq; de duabus reliquis consvetudinarij juris partibus (non directè quidem semper, sed præpostero interdum ordine, prout sequitur rerum in judicijs emergenti-

Tripartitũ quare nominatur.

um series, & conditio requirere dinoscitur) tractare, & secundum hoc, præsens opusculum tripartiri, dignum duxi.

Argumentum & ordo Primæ partis.

In PRIMA siquidem ejus parte, de his, quæ ad Personarum rationem spectant, Nobilitatis scilicet nostræ primordio, libertate, bonorum, juriumq; possessionarium acquisitione, gubernatione, divisione, venditione, alienatione, concambiali permutatione, præscriptione, pignoratione, metali reambulatione, juriũ Quartalitiorum, ac Dotalitiorum solutione, bonorumque mobilium, & immobilium æstimatione.

Argumentũ & processus secũdæ partis.

In SECVNDA verò ipsius parte, de rerum ac causarum prætextu præmissorum bonorum, & jurium possessionarium, aliorumque negotiorum movendorum, & suscitandorum processibus, & executionibus, ac sententiarum exinde ferendarum seriebus.

Argumentũ & ordo tertiæ partis.

In TERTIO tandem & ultimo opusculi membro, de causarum & actionum judiciariarum in curiam Regiam, per viam appellatio-

ról s-hol másikról kel irnom, az s
mint az Törvény folyásának
rendi és módgya alkolmatosb
nak mutattya) és ez okon, ez ie
len való könyvemet három rés
re osztom.

Mert az Decretomnak EL-S
Résében szóllok az személyeknek
az az, az embereknek az ő álla
pattyokról, tulaydonságokról,
tudni illik, az mi Nemessęgünk
nek eredetiről, és szabadságáról
A iószágnak keresésérol, birodal
máról, megh osztásáról, el adásá
ról, el idegenitésęről, cserélésęről,
űdő töltésęről, zálagositásáról,
földeknek határ iarásáról, leány
negyednek és iegy-ruhának ki
fizetésęről, ingo bingo marhá
nak és iószágnak bőcsűiéről.

Az MASODIK Résében
penigh az Törvénynek folyásá
ról, ki ez meg nevezet iószág fe
lől, és egyéb dólgok felől szok
támadni, minémű sẽtentiát szok
tak az Törvényben, annak ren
di és folyása szerént, ki mondani
és annak ereiével igazat-is ten
ni az nyerő fęlnek.

Irásomnak HARMADIK
és utólsó Résében szóllok az Ap
pellatiokról, az az, minémű ren
del, és móddal kellessęk minden
Vármegyekből, Horvát Orszá
ból,

ból, Thót-Orßagból és Erdélyből, Király Vdvarában és az ß. Székről-is, kérdőre venni és vinni, s-el-is ereßteni az Tőrvént.

Továbba ugyan ottan az ßabad Várasok Tőrvényéről-is főben iáró dólgokról és azoknak megh itéléſęről, és véghez való viteléről, és ezekhez hasonló dólgokról, ió rendel akarok irni.

lationis, ex omnibus regni Comitatibus, atq; de Croatia, Sclavonia, & Transylvania, sedibusque spiritualib⁹ deducendarũ, ac trãsmittendarũ ordinibus & modis.

Item de liberarum civitatum legibus, ac causis criminalibus, & earum decisionibus, cum correquisitis semper & necessarijs circa præmissa materijs, & rebus sua serie tractabitur.

AZ ORSZAG TŐRvényének és ßokásának, kivált-képpen való Első réßéről, (tudnia illik) az ßemélyekről, és leg előßőr, Hogy mind az Egyházi ßemélyeknek, mind penig az külső Vraknak egyenlő ßabadságok és Nemessęgek vagon.

II. TITVLVS.

ELSŐBEN-IS ezt vegyük eßünkben, hogy az mely ßemélyeknek ßokot Tőrvényéről ez ielen való irásomban ßöllok, azok két fęlék, mert avagy Papok és Egy-házi ßeméllyek, avagy penigh külső közönsęges rendbéliek: Iöllehet penigh az Egy-házi ßemélyek ugy mint kik által Vrunk Idvőzítőnk hirdetetni akarta mi-nékünk az idvőssęghes tudománt

DE PRIMA PARTE Iurium & consvetudinum Regni in speciali, & primò quòd tàm personæ spirituales, quàm seculares una & eadem libertate utantur.

TITVLVS II.

SCIENDVM In primis est, quod personarum, de quarum juribus, & consvetudinibus nunc agitur, aliæ sunt spirituales, sive ecclesiasticæ: aliæ verò seculares, & quamvis personæ spirituales (quarum medio salutem humanam Dominus & Salvator noster administrari voluit) personis se- *Ecclesiasticæ personæ*

digniores secularibus.

cularibus digniores habeantur, tamen omnes Domini Prælati, & ecclesiarũ Rectores, ac Barones, & cæteri Magnates, atq; Nobiles, & Proceres Regni hújus Hungariæ, ratione Nobilitatis, & bonorum temporalium, una eadẽq; libertatis, exemptionis, & immunitatis prærogativa gaudent: nec habet dominorum aliquis magis, nec Nobilis quispiam minus de libertate, hinc etiam una eademq; lege, & consvetudine, ac uno & eodem juridico processu, in judicijs utuntur, homagiorum duntaxat quantitas variatur. Nam Dñi Prẹlati, & Barones [a] centum, Nobiles verò [b] quinquaginta marcas pro [c] homagijs suis cõsequuntur, ut [d] infra clarius dicetur. Et hoc quoq; non ratione libertatis, sed prætextu dignitatis & officij; Prælati ut puta occasione dignitatis Sacerdotij: Barones verò respectu officij, quo funguntur, & à Principe sublimãtur, unde & Regi propinquiores in stando, vel sedendo, & primi in consilio voces emittendo, atq; priores Rempu-

Libertas Dominorũ & Nobilium æqualis.
Par: 1. Tit: 3 & 9. Par: 2. Tit. 11.

In homagijs differunt:
a fl. 400.
b fl. 200.
c Par: 1. Ti: 12 & 17 Par: 2. T. 23 Par: 3. T: 5. 21 & 26.
d Par: 1. tit: 93 & 94. Par. 3 tit: 4. & 26.

publi-

mánt) bőcsülletesbek az külső rendbélieknél: mind azon által minden Papi rendeknek Plebanusoknak, az ßabad és Nagyságos Vrackal, Nemesseckel, és Magyar Orßághi Fő népeckel, Nemessęgekre és ióßágokra való képest, egyenlő ßabadságok és méltóságok vagyon: Es az Vrak közzül-is eggyiknek sincsen nagyob ßabadsága, mint akar mely Nemes embernek: és ez okon ugyan azon egy Törvénnyel, és azon ßokással, és az Törvénynek azon eg folyásával élnek: Mind azon által, dńóckal egy-mástól külőmbőznek. Mert az Papi rendeknek és ßabad Vraknak száz Gira: az Nemesseknek pedig őtven Gira az dńók, az mint ennek utánna erről világosban ßóllunk. De ez fęle dńokban-is nem az ßabadságra való képest külőmbőznek egymástól, hanem méltóságokra, és tißtekre való képest; ugy mint, az Papi rendek Papságokra való képest. Az ßabad Vrak penig tißtekre való képest, mellyet viselnek, és kire az Királytúl válaßtattanak: Es ez-okáért ezek az Vdvarlásban-is az Királyhoz leg közelb állanak, s-leg közelb ülnek-is, és az tanácsban-is elsőben ßóllanak az dologhoz, és voxot mondnak, és az Orßághnak iováról, hazánknak óltalmazásáról, elsőben és fő-képen

ezek

ezek viselnek gondot, s az tob Nemesseknél, méltóságokra és tiszteкre való képest, bőcsületesbek.

blicam augmentãdo, & defensionem patriæ peragendo, cæteris Nobilibus existunt, virtuteq́; dignitatis, & officij meritò præferuntur.

AZ MINEMESSEgünknek eredetirôl, és az birodalom az mi Feiedelmünkre mi-képpen szállot.

III. TITVLVS.

IOLLEHET ez jelen való Kőnyvben nem historiát, hanem az mi házánknak és Országunknak szokásit, és sáiát törvénnyet akarom meg irni, de mind az által mivel hogy azt irám az előt, hogy az Papi rendeknek, szabad Vraknak és az Nemessęgnek egyenlő szabadsága vagyon. Es ennek felette sokan kételkednek az mi Nemzetsęgünknek eredetiről, és kik mõdassanak ez országh tagiai közőt az Nemesseknek; Melyből tudni illik, mind az szabad Vrak s mind az Feiedelmek is szoktanak támadni, annak okáért rövid beszéddel à Nemessęgnek eredetit és kezdetit meg ielentem: Mely dologban iólleheт az bőlcs embereknek értelmek szerint Nemesnek mondatik az, az kit az biósága meg Nemesitet: mind az

DE EXORDIO NOstræ Nobilitatis, & quomodo regimen in Principem nostrum translatum sit.

TITVLVS III.

QVANquam non historiam texere, sed consvetudines, & peculiares approbatasque hujus Regni leges ipse describere constituerim: quia tamen universos Dominos, Prælatos, & Barones, ac Nobiles, una & eadem exemptionis, & libertatis prærogativa gaudere dixi, & alioquin dubitari solet à plerisq́; unde nobilitas nostra, de qua Baronatus, & omnis tandem principatus progredi solet, exordium sumat: quive sint, & intelligantur veri nobiles regni, ideò paucis ejus nobilitatis progressum, & initium declarare statui. Vbi sciendum, quòd licet secundum communem, peritorum sen-

Principatus progressum habet à Nobilitate.

Nobilitas Hungaris unde.

ſententiam Nobilis ille ſit, ſua quē virtus nobilitat: in quantum tamen propoſitum noſtrum tangit, Nobilitas, quæ etiam liberorum nomine plerunq́; intelligitur, primum inter Hunnos, ſive Hungaros, poſt ingreſsum eorū ex Scythia in Pañoniam, quæ nunc mutato nomine, ab Hungaris illam incolētibus Hungaria vocitatur, orta fuiſse perhibetur hoc modo. Cum enim egreſsi ex Scythia Hūni unâ cum uxoribus filijsq́; & filiabus, ac cuncta eorum familia, plures peragrarent, pervagarenturq́; regiones, Capitaneis ordinatis, & uno prętera Rectore, ad lites diſsidentium ſopiendas, furesq́; & latrones, ac alios malefactores caſtigandos: unanimiter electo atq́ue conſtituto communi omnium ſententia, decretoq́; edictum fuit, ut dūm aliquæ res communitatem æqua ſorte tangentes occurrerent, aut generalis expeditio exercitus incumberet, tunc mucro, vel enſis, ſangvinis aſpergine tinctus, media Hunnorum per habitacula caſtraq́ue deferretur,

Pannonia.

az által az Nemeſſęg, kit más nevel Szabadſágnak-is mondhatunk, melyről ez moſtani iráſomban ßóllani akarok, az Magyarok közöt legh elſőben ackor kezdetet, mikor az Magyarok Scythiából ez Orßágban iöttenek, kit Pannoniának hittanak, moſtan penig immáron az Magyaroktól Magyar Orßághnak neveztetik. Mert minek utánna Scythiából minden-fęle házoknépével ki indúltanak vólna, és ſok külömb-külömb tartományokat el iártanak vólna, önön köztek közönſęghes akaratból Capitányokat válaßtának, és eg Itilő Meſtert, ki az pereſſek dólgait el igazitana, az lopókat és tolvaijokat, és egyéb fęle gonoſſ tévőket megh bűntetné: Ezt-is közönſęges akaratból és végezésből meg parancsolták, hogy mikor oly dolog követköznék, ki az egéß Nemzetſęget illetné, avagy orßágos hadat kellene inditani, ackoron egy véres hegyes tört, avagy kardot hordoznának az Magyarok táborában és egy porozló utánna illyenképen üvöltene: Ezt mondgya az Iſten, és ezt parancsollya az Orßág, hogy minden erre ſ-erre az helyre (meg nevezvén az helyet) fegyvereſſen, avagy az mint kéßülhet egyben gyűllyön, és meg ércſe mit hadgyon az Orßágh.

Ez

tur, & vox pręconica ſubſequeretur dicens: vox Dei & præceptum communitatis univerſæ eſt, ut unusquisque in taſi loco (eundem deſignando locum) armatus, vel qualiter poteſt, compareat, communitatis conſilium ſimul & præceptum auditurus.

Hæc conſvetudo inter Hungaros uſq; ad tẽpora Geyſę Ducis, patri ſcilicet glorioſi Principis & Apoſtoli noſtri beatiſsimi Stephani primi, Regis Hungarorum, inviolabiliter extitit obſervata. Quæ multos Huñorum perpetuam redegit in ruſticitatem. Nam ſtatutum, & ſancitum erat, ut tansgreſsores ejuſcemodi mandati, niſi rationabilem aſsignarent excuſationem, a Vid. Part 2. Tit. 59. cultro media per viſcera ſcinderentur, aut communem & perpetuam in ſervitutem redigerentur. Hęc ſanctio plurimos Hungarorũ (ut pręfertur) plebeæ perhibetur effeciſse conditionis. Nam cum una & eadẽ de generatione, à quodam ſcilicet Hunnor, & Magor unanimiter proceſserint, aliter fieri nequiviſset, ut hic Dominus, ille ſervus, hic Nobilis, ille ignobilis & ruſticus efficeretur. Poſtquam verò inſpirante Spiritus S. gra-

Ez ſokáſt meg tartották az Magyarok mind az Geyſa Herczeg idejeighlen, mely Geyſa Attya vólt az mi dücsö Királyunknak, és Apoſtolunknak Szent Iſtván Királynak, mely ſokás miat ſokkan az Magyarok közzül örök parańſágra iutottanak. Mert ezt rendelték vólt hogy az ki ez ſęle parancsolatnak nem engednének, és ha oda nem ménéſeknek elégſęges okat nem adhatnak, azok avagy kéſſel kettő meczetnének, avagy örök rabſágra vetetnének. Mely végezés miat az mint mondám, ſokan pórá lőttek az Magyarok közzül. Mert mivelhogy azon egy nemzetből Hunnortúl és Magortúl egy akaratból ſármazot nemzetſęgh közzül való vólt: egyéb képpen ſemmi módon nem lehetet vólna, hogy eggyik Vr, máſik ſólga, eggyik Nemes, máſik nemtelen és parańſá lehetet volna.

Minek utánna penigh Iſtennek lelkeáltal, az mi meg mondot

gratia, ad agnitionem veritatis, Catholicæq; fidei profeſsionem, opera ipſius S. Regis noſtri Hungari venêre, & eundem ſponte in Regem elegêre, pariter & coronavêre, omnis * nobilitationis & ex cõſequenti poſseſsionariæ collationis (qua nobiles decorantur, & ab ignobilibus ſegregantur) facultas, plenariaq; poteſtas, in juriſdictionem ſacræ Coronæ Regni hujus, & per conſequens in Principem ac Regem noſtrum, à communitate & communitatis authoritate, ſimul cum imperio & regimine translata eſt, à quo jam omnis Nobilitatis origo, per quandam translationem reciprocam, reflexibilemq; connexionem, ita mutuò ſemper dependet, ut ſejungi ſegregariq; nequeat, & alter ſine altero fieri non poſsit. Neq; enim Princeps niſi per Nobiles eligitur: Neq; Nobilis niſi per Principem creatur, atq; dignitate nobilitari decoratur.

*Par: 1. Tit: 9.10.13.64.

dot Kiralyunk altal, az Magyarok az igaſſághnak iſméretire, és az Kereßtyénſęghnek valláſára iuttak vólna, és Sz. Iſtvánt meg koronáztak vólna, az egéß Orßágh mind az Nemeſſęghnek mind peniglen az iößághnak el adáſának tellyes hatalmat (kivel tudni illik, az Nemeſſęgh az Paraßtſágtól ßokot megválaßtatni) az Királyi koronára, és az Feiedelemre, az egéß birodalommal egyetemben bizta, és immáron az Nemeſſęgnek eredeti, és adáſa, ugy mint vißontagſággal való tulaydonſág ßerént, oly módal ßármazik az Királyi méltóſágtól, hogy eggyik az máſiktól ſemmi-képen el nem ßakadhat, és eggyik az máſik nélkül ſemmi-képpen nem lehet. Mert Feiedelemmé ſenkinem lehet, hanem ha az Nemeſſęg válaßtya: és ſenki Nemes-is nem lehet, hanem ha az Feiedelem téßi Nemeſſé, és Nemeſſęghnek ßabadſágával ékeſiti meg.

QVOD VERA NOBILITAS per exercitia militaria, & cæteras virtutes acquiratur, ac poſſeſsionaria donatione roboretur.

AZ IGAZ NEMESſęget Vitézlö dólgockal és egyéb iólágockal ßerezhetiti meg, és iößagnak adáſával, kel megh erőſitetnie.

TITV.

TITV

IV. TITVLVS.

ENNEK-okáért az igaz Nemesség, Vitézségnek gyakorlásával, és egyéb tzéletesti elménck ióságával, és ióságos cselekedet által sokot nyerettetni es találtatni. Mert mihelt az mi Felsedelmünk valakinek akar minémű rendbéli ember legyen, az ő bőcsületes iő cselekedetiért, és szolgálattyáért, akar Várat, akar Várost, akar Falut, akar valami ióságot, aiándékozzand: Mindgyárt az Király ezfzéle adományával azt az embert (mihelt iktatandóga magát) igaz nemesség téßi, és az parasztsághból vki véßi, és osztán az Felsedelemnek effzéle aiándékozása által szerzet szabadsághot sokunk Nemességnek mondani: ez okáért szz-fzéle Nemesseknek gyermeki emélián örökössek léßnek (az Atyyok ióságában) szabadosoknak ittnivattatnak. Ennek felette az mint az elősís mondám viszonzag az Ország tagiai közíben és sz Király Koronája alá számlálnak, és az törvény szerént meg koronázot Felsedelem kivül senki ő nékiek nem parancsol.

HOGY MINDEN

sz ő sáját szolgálattyával keresset iósággal szabad akarattya szerént élhet, és annak adhattya az kinek színtén akarja.

TITVLVS IV.

PROinde[a] vera Nobilitas, usu disciplinaq; militari, ac cæteris animi, corporisq; dotibus & virtutibus acquiritur. Nam ubi Princeps noster quempiam hominum, cujuscunq; conditionis existat, ob præclara facinora, ac servitia, castro, vel opido, sive villa, aut alio jure possessionario condonaverit, mox ille per hujusmodi donationem principis[b] (statutione legitima subsequente) in verum Nobilem creatur, & abomni rusticitatis jugo eripitur. Et ista tandem donativa libertas, per nostrates, Nobilitas appellatur, unde talium nobilium filij, meritò[c] hæredes & liberi nuncupantur: Et hujusmodi nobiles, per quandam participationem & connexionem, imediatè prædeclaratam, membra sacræ coronæ esse censẽtur: nulliusq; preter Principis legitimè coronati, subsunt potestati.

[a] Primus modus acquisi: Nobilitatis.

[b] Par: 1. Tit: 32. & 2. 12. 71.

[c] Par. 1. Tit: 17.

Par: 1. tit: 9.

QVOD QVILIBET

de bonis proprijs per eum conquisitis, liberè disponere possit.

TITVLVS V.

Vide Par. 1. tit. 43. 44.

TALE autem Ius possessionarium, per exercitia militaria conquisitum, apud legistas peculium castrense, quod verò literali scientia, vel doctrina cujuspiam acquiritur, peculium quasi castrẽse nuncupatur: & dicitur peculium quasi proprium, vel privatum bonum, ita quòd licet filio de eo facere quicquid voluerit, etiam præter voluntatem patris, & è cõtra: Et inde traxit originem ac fundamentũ illa laudabilis & vetustissima, olimq́; approbata [a] cõsvetudo nostra, quòd scilicet quilibet Dominorum Baronum, ac Magnatum, & Nobilium, de & super universis rebus, bonisq́; & juribus possessionarijs, per eum proprijs suis laboribus, servitijs, virtutibus qualitercunq; acquisitis, & inventis, ante divisionem cum patre, vel fratribus factam, liberam (prout voluerit) disponẽdi semper habeat potestatis facultatem, sicuti [b] inferius in serie divisionum, inter fratres fiendarum, limpidiùs declarabitur.

a Par: 1. Tit: 40. 44. 51. 57.

b Par. 1. 43. 44. 45. 46. 47. & 57.

QVOD

V. TITVLVS.

EZ fęle jóßághot penighlen, kit vitézsęgh által ßoktak nyerni, az tőrvény-tudók, Tábori őrőksęgnek hiják. Az mellyet penig Deáki tudomány által nyernek, csak ugy mint Tábori ióßaghnak avagy tulaydonnak nevezik, mint ha sáiattya avagy tulaydona vólna, annak az kinek adgyák: Ez okon, ha az fia nyer ez fęle ióßágot, męg az Attya akarattya ellen-is ßabadsága vagyon rayta, és vißontagh ha az attya hasónló-képpen ióßágot találhat, az fia ellen hatalma és ßabadsága vagyon rayta akar hova tegye. Innét vagyon azért fondamentoma és eredeti az mi régi ßokásunknak, hogy minden Szabad és Nagyságos Vrak, és Nemessek, minden-fęle marháiokról, ióßágokról, és őrőksęgekről, kit sáiát fáratságockal ßolgálattyokkal, és vitézsęgeckel ßerzettenek és találtanak, minek-előtte az Attyockal, avagy Attyok-fiaival meg oßtoznának, az mi kedveknek tetzik azt rendelhetik, és végezhetik felőle, és annak adhattyák az kinek akariák, az mint ez után erről nyilvábban ßóllũk, mikor az attya-fiak közőt valá oßtozásnak módgyáról kelletik irnunk.

HOGYY

HOGY AZ FEIEdelem Nemessęget adhat, és Nemessę tehet az kit akar, iószág adás nélkül-is: és hogy az Nemessęgnek megh bizonyittására az Törvényben nem szükseg az Nemessęghnek Cimere.

VI. TITVLVS.

TOVAbba igaz Nemesseckê más-képpenis lehetünk, ha szintén az Feiedelem iószágot nem ád-is: tudni illik, mikor az Feiedelem az közsęgközzül ki választ, és az parasti szolgálatból és nemtelensęghből ki vévén, az igaz Nemessek rendiben iria, és száma köziben bé vészi. Es ez sęléknek ha iószágot nem ád-is az Király, mind az által igaz Nemessek szoktanak lenni, és mind az két rendbéli Nemessek akar iószágosok akar iószágtalanok legyenek, és minden maradékiok kik az Fiui ágon el teriednek (bátor ha Cimeres levél nem lészen-is, csak Nemessęgek legyen) ighaz Nemesseknek mondattatnak. Mert hoǵ az Feiedelem męg Cimert-is adgyon valakinek, az nem szükseg az Nemessęgre, hanem csak ékessęgh az Nemessęgnek. Mert ha csak Czimert ád az Feiedelem, azzal senkit megh nem Ne-

QVOD NOBILES ETIam absq́; possessionaria donatione creantur, quodq́; ad nobilitatem comprobandam, Insignia Nobilitaria non sint in judicio necessaria.

TITVLVS VI.

SCIEndum ulterius, quòd veri Nobiles etiam alio modo, & absq́; jurium possessionarium donatione fiant & creentur, dum videlicet Princeps noster, quoscũq́; plebeæ conditionis homines à rusticitatis & ignobilitatis servitute sequestrando, &[a] eximẽdo, in cœtum ac collegium, numerũq́; verorum regni Nobilium aggregat & ascribit. Tales etiã sine possessionaria collatione, veri Nobiles reputantur: qui quidẽ Nobiles[b] utroq́; modo creati, & eorundem cuncti hæredes, per lineam virilis sexus, legitimè descendentes (si etiam arma, seu insignia nobilitaria, aut literas super armorum figuris & collationib⁹ æditas nõ habeant) veri tamẽ semper Nobiles censentur. Arma enim à Principe cuipiam concessa, non sunt de ne-

Secundus modo adeptionis Nobilitatis.

a Exemptio.

b Nobiles duplici modo creantur.

celsitate, sed solum modò de bene esse Nobilitatis. Nã armorum collatio, simpliciter facta, non Nobilitat quenquã. Cum etiam civium & plebæorum hominũ multi habeant armorũ insignia per Principem donata, per hæc tamen in numerum Nobilium non computãtur. Ad Nobilitatẽ itaq; comprobandam non petuntur in judicio exhiberi insignia, vel arma Nobilitaria, sed solæ literæ donationales, vel statutoriæ, cum declaratione possessionariæ collationis æditæ, produci debent: immò illis non habitis, literæ duntaxat expeditoriæ super solutione Quartalitiorum (dummodo temp⁹ prescriptionis jurium regalium transcendisse dinoscatur) confectæ, ad cõprobationẽ hujusmodi nobilitatis abundè sufficiunt. Nam[c] Quartalitia non nisi de juribus possessionariis acquisititiis solvuntur. De jurib⁹ autem emptitiis non Quartalitia sed portiones congruentes puellis & filiab⁹ Baronum, ac Magnatum, atq; Nobilium dantur.

Armorum insignia non nobilitant.

Nobilitas quomodo probetur in iudicio. Par. 2, tit. 36.

[c] *Vide Par. 2, Tit. 89.*

QVOD

Nemesit, mint hogy az Városbélieknek és egyéb parasztoknak is vagyon Cimerek, melyeket az Feiedelem adott. De mind az által ez okon az ighaz Nemesſek köziben nem számláltatnak. Az Nemesſégnek azért meg bizonyitására nem szükség az Törvényben az Cimer levelet mindenkor elő venni, hanem csak az Donatio levelt is, hogy az Király iószághot adot nékie, Avagy csak az Iktató level, kibẽ az iószágnak adássa ki legyen feiezve, elégh az Törvényben. Avagy ha illyen levele nem vólna is, csak adhasson menedék levelet, hogy valaha leány negedet fizettek vólna ki, csak hog Királyi igasságának üdő mulását el halatta legyen, az az, száz estendőnél réghieb legyen az menedék level, sinién bé éri az Törvényben nemesſégének megbizonyitását. Mert leány negyedet csak ollyan iószágból adnak, kit ez fele szolgálatnya által nyert valaki. Az pénzen vőt iószághból penig nem negyedet hanem illendő részt adnak az Zaslós, és a Nagyságos Vrak, és az Nemesſek leányinak.

HOGYY

HOGY AZ NEMES Attyától és Nemtelen Annyától valók, igaz Nemesseknek tartatnak, de nem vißontag az Nemtelen Atyától, bár Nemes legyen az Annya-is.

QVOD EX NOBILI PAtre, & ignobili Matre generati, veri Nobiles censeantur: Sed non è converso.

VII. TITVLVS.

DE az kiknek az Annyok Nemes, az Attyok penig Nemtelen, ez fęléket nem mondhattyuk ighaz Nemesseknek, hanem ha az Király az fęle aßßont az attya őrökſęgében firfiui ágha tenne, de ugy ha az igaz őrökössekis meg engednék. Mert illyen-képen ha Nemtelen attyától lennének-is az fiak, ugyan igaz Nemessek léßnek az fiai; miért hogy az annyának firfiui ágha tételnek annyi ereie vagyon, mint ha ióßággal aiándékozta vólna megh az Király. Vißontag penigh csak az Attya legyen Nemes, ha az annya nētelen-is, az fiu ugyan igaz Nemes léßen, mert az Attyátul vagyon az fiunak nemzese, az annya penigh csak mehében fogadgya. Mint legyen penig az fęle firfiu ágha való tétel, ez után iriuk meg.

TITVLVS VII.

ITem illi, qui ex Nobili duntaxat matre, & rustico patre sunt propagati, veri Nobiles nō dicuntur, nisi forsitā mulier ipsa fuisset per Regem in verum hæredem jurium paternorū (sine tamen præjudicio legitimorum successorū) præfecta atq; creata. Nā hoc modo, filii sui, etiam ex ignobili patre progeniti (quia præfectio naturā vimq; donationis, ac jurium possessionarium collationis sapit, atq; repræsentat) veri Nobiles reputantur.*Econtra verò ex Nobili patre, & ignobili matre filii procreati, recti, & veri Nobiles censentur. Pater enim generat, mater autem formam solū generādi dat & præstat. Qualiter autem præfectio prænotata fieri possit, & debeat, inferius eam scriptam habebis.

Tertius modus acquis. Nobilitatis.

**Filij patris familiam sequuntur non matris. Par: 1. tit: 22. 51.*

FOGADOT FIAK is igaz Nemessecké léßnek, és Nemessę tételnek,

QVOD ETIAM PER adoptionem Nobiles fiant, & creentur.

TITVLVS VIII.

Quartus modus acquis. Nobilitatis.

ITem fiunt adhuc & alio modo Nobiles, per adoptionem, dum videlicet quis dominorũ, vel nobilium, rusticum seu ignobilem quempiam, in filium sibi adoptaverit, & successorem, hæredemq́; bonorum suorum substituerit, & hujusmodi adoptioni consensus Regius accesserit: tandem & statutio legitima bonorum ipsorum subsecuta fuerit, (quia adoptio æquè sicuti præfectio cum consensu Regio vim donationis tenet) ignobilis ille, & filij sui, veri nobiles reputantur.

Adoptio cũ consensu facit Nobilẽ. Par: 1. Tit: 63 & 66.

VIII. TITVLVS.

ENNek felette męgh más móddal is Nemessę lehetnek az nemtelenek, tudni illik, az fiuva fogadás által, illyen képen mikoron mint Vr, avagy Nemes ember egy parast semélt fiuva fogad, és utánna őrőckesse téßi, az ő iavaiban, s az Király-tól consensust nyer, hogy az Király-is megh engedgye és iavállya, és ez mellet az ő ióßágában és őrőksęgében belé iktattya, ezfęle nẽtelen mind maga s mind fiai igaz Nemessek léßnek. Ez okon mert az fiu fogadásnak (az Király engedelme mellettek lévén) annyi ereie vagyon, mint ha az Király aiándékon atta vólna néki azt az ióßágot.

DE QVATVOR PRIvilegiatis, & præcipuis Nobilium libertatibus.

TITVLVS IX.

QVAMvis autem horum Nobilium multæ sint libertates, per privilegia & constitutiones Principum explicatæ, quatuor tamẽ censentur esse præcipuæ, quas hîc inserendas curavi. PRIMA igitur est, quòd ipsi, nisi citati, vel voca-

I. Libertas.

AZ NEMESSEGnek fõ és kiváltképpen való négy ßabadságáról.

IX. TITVLVS.

IOllehet penighlen ez Nemessęgnek sok ßabadsága vagyon, kiről az Feiedelmek privilegiomia és articulussa ßól; Mind az által négy kiváltképen való ßabadságokról akarok emlekezni. ELS ő hogy az Nemesseket idezés nélkül, és Tőrvény

veny ßerént való sententiázásnélkül senki őket ßemélyekben sohult meg nem foghattya, akar ki mint fogtassa és vadollya őket reáiok való kiáltásával, és akar mint kérie és könyörögien hogy meg fogiák. Meg rontatik mind az által ez az ßabadság, ha főben iáró dologban tapaßtallyák őket, tudni illik, ßanßandéckal való ember öldöklésben, Faluknak gyutogatásában, lopásban, ragadozásban avagy tolvaylásban, és erőßak ßerént való paráznaságban, mely dólgokban akar ki-is tißtessęgét és Nemes ßabadságát el veßti, és ha lehet az mely helyen az vétket cselekette, azon helyen męg az paraßtok-is megh foghattyák, törvént láthatnak reá, és érdeme ßerént bűntethetik. Mind az által ha az fęle helyről el futhatand és ellensęgi közzül ki ßaladhatand; az után egyéb-képen meg nem itélhetik, hanem réá kel hini, és törvény folyása ßerént kel megh sententiázni és meg bűntetni.

MASODIK Szabadságh ez, hogy ez Orßágbeli Nemessek-nek senki nem parancsol, senki ő vélek egyéb nem bir, hanem az mint ide fel-is meg mondám csak az törvény ßerént meg koronázot Király, De męg az Fedelem-is valaki panaßolkodására

vocati, ordineq́; judiciario condemnati fuerint, in eorum personis, ad quorumvis instantiam, vel clamores aut preces, nusquam, & per neminem detineri possint. *Nobilis ad simplicem querelam detineri non potest.*

Violatur tamen hæc libertas in factis [a] causisq́; criminalibus, puta, homicidio deliberato, Villarum combustione, furtoq́; & rapina, seu latrocinio, atq́; etiam violenti adulterio, in quib⁹ honorem titulumq́; & libertatē nobilitatis quilibet amittit. Etsi poterit, etiam per rusticam manum, in [b] loco delicti & criminis commissi, liberè semper talis detineri, & juxta suos excessus condemnari, punitiq́ue meritò valebit. Verùm tamen si de loco delicti aufugerit, & manus adversantium evaserit, postea non aliter nisi citatione, vel vocatione mediante, processuq; juridico damnari & aggravari debebit.

[a] *Par: 3. tit: 5 & 32. Par: 2. Tit: 68.*

[b] *Nobilis in loco delicti detineri potest. Par: 3. Tit: 20.*

II. Libertas.

SECVNDA libertas, quòd Nobiles totius Regni, legitimè (ut [c] prætactum est) coronati, nullius præterquam Principis subsint potestati, Et ipse quoq́; Princeps noster, ad simplicem querelam, & sini-

[c] *Par: 1. Tit: 4.*

ſiniſtram ſuggeſtionem alicujus, neminem eorum præter viam juris, & altera parte non audita, in perſona vel rebus ſuis, ordinaria authoritate, impedire poteſt.

III. Libertas. Par: 1, tit: 3.

TERTIA eſt, quòd juſtis eorum juribus, & omnibus proventibus, intra terminos territoriorum ſuorum adjacentib9, liberam ſemper, prout volunt, fruendi habent poteſtatem, ab omniq́; conditionaria ſervitute, ac datiarum & collectarum, tributorum, vectigalium triceſimarumq́; ſolutione, per omnia immunes & exempti habentur, militari duntaxat pro Regni defenſione tenentur.

Par: 2. Tit: 14.

IIII. Libertas. Par: 2. Tit: 14. & 24.

QVARTa (ut reliquas præteream) & ultima eſt, quòd ſi quiſpiam Regum & Principum noſtrorum, libertatibus Nobiliũ in [d] generali decreto excellentiſsimi Principis quondã D. ſecundi Andreæ Regis, cognomento Hieroſolymitani (ad quod obſervandũ quilibet Regum Hũgariæ, priuſquam ſuum caput ſacro dyademate coronatur, ſacramentum præſtare ſolet) declaratis & expreſsis contravenire attentaret:

d Generale Decretum.

ſára, és ßin alat valô kizdetéſęre, ſenkit kőztők tőrvény uttyán kivül, és az más fęlnek igazſágát eleiben nem vévén, ſem ßemélyében, ſem marháiában tißti és méltóſága ßerént, meg nem háborithat.

HARMADIK ez, hogy minden iőßágockal, és annak iővedelmével az őnőn magok határokban, ßabadon élhetnek, az mint ßintén kedveknek kel, és ßolgálattal, ßedeſſel vedeſſel, adozoſſal, Vámnak és Harminczadnak fizetéſęvel, ſenkinek ſemmi módon nem tartoznak, hanem csak az Orßág óltalmázáſára és az hadakozáſra kőteleſek.

NEGYEDIK és (hogy az tőbbit el hagyam) utólſó ez, hogy ha valamely Királyunk avagy Feiedelmünk az Nemeſſeknek régi ßabadſágokat meg akarná rõtani, az mellyek az nehai Fölſęges Andras Király Decretomában elő vadnak ßámlálva és ki vadnak feiezve, (az kin minden Magyari Királyok elſőben meg ßoktak eskünni, és az után téßik feiekben az Koronát) tehát az Királynak is ellene álhatnak, és ellene ßólhatnak, és ez okon hitetlenſęghnek notáiában ſem eſnek,

Az

ret: tunc sine nota alicujus infidelitatis, liberam illi resistendi, & contradicendi habent in perpetuum facultatem. Par: 1. Tit: 14.

Az Nemesseken peniglen itt êrcsed közönsęges-képpen minden Papi Vrakat, Nagyságos Vrakat, és ez Orßághnak eleit, kiknek az mint az elöt megh mondám, egyenlö ßabadságok és méltóságok yagyon.

Per Nobiles autem hoc in loco generaliter universos dominos Prælatos, Barones, cæterosq; Magnates, & alios regni hujus Proceres intellige, qui (sicuti[c] prænarratum est) una ejusdemq; libertatis prærogativa semper muniuntur. c Par: 1. tit: 3.

HOGY AZ MI Királyunk és Fejedelmünk, minden rendbéli Vraknak, és ez Orßágbéli Nemesseknek, igaz és törvény ßerént való örökösse legyen.

X. TITVLVS.

MIvel hogy ez elöt azt mondok, hogy az mi Királyunk hatalmában vagyon, az Nemessęgnek, és az iößágnak oßtogatása, annak okáért ezt is eßünkben tarcsuk, hogy ha valamely Vr akar Zaßlôs és Nagyságos Vr legyen, akar penig Nemes, akar iößágos ēber, és magtalanul haland meg, tehát iößága az Királyra ßál, ugy mint igaz és törvény ßerént való örökösre. Mert ez fęle iößág birásának, és el adásának eredeti és fū-

da-

QVOD PRINCEPS noster cunctorum Dominorum, Baronum, ac Nobilium regni, verus & legitimus successor sit.

TITVLVS X.

QVia dictum est [a] superius, quod omnis Nobilitatis, & possessionariæ collationis plenaria potestas in Principem nostrum translata sit, ideò advertendum, quòd Princeps ipse noster universorū Dominorum, Baronū & Magnatum, ac aliorū regni Nobilium, possessionatorumq; hominum, in casu, quo quis eorum sine hæredibus & posteris decesserit, verus & legitimus [b] successor sit. Omnia enim bona, & ju- a Par: 1. Tit: 3 & 4. b Par: 1. tit: 13. 23 64 65

ra eorum possessionaria ab ipsa sacra Regni Hungariæ corona, virtute translationis prænotatæ originaliter dependent, & ad eandem semper respiciunt, devolvunturq́;, eorum possessore legitimo deficiente. Vnde inolevit ista consvetudo, dudum approbata, quòd unica & singularis persona existens, veroq́; nec non & legitimo successore carens, ac destituta, super juribus suis possessionariis, sine consensu Regio, nil quicquam jure perennali[c] disponere potest. Imò etiam pignoris titulo nullam de eisdem fassionem ultra[d] communem æstimationem eorundem, faciendi habet facultatem: prout[e] infra satius suo loco super ea retractabitur. Præterea cunctorum quoq; dominorum, Prælatorum, & virorum Ecclesiasticorum Princeps ipse noster verus pariter & legitimus successor est, non quantum ad bonorum & jurium possessionariorum ab ecclesia ablationem & sequestrationem: sed quantum alteri (vacantibus prælaturarum sedibus, & ecclesiarum rectoratibus) ad gubernandum cum ec-

c Par: 1. Tit: 60.

d Par: 1. Ti: 64. 68. & 83.

e Par: 1. Tit: 60. 63 & 65.

damentoma az Magyari ßentsęges Koronátúl fűg, és ha az ki uraságában vólt az ióßágnak, añak mindenestűl fogván magva ßakadot, ismęg azon Koronára ßakad és ßál az ióßág. Innét ßármazot azért az mi régi ió ßokásunk, hogy csak egy csupa ßemély (kinek ugy mint egédűl valónak semmi bizonyos őrőcköſſé nem vólna) az ő ióßágát, Királyi consensussa és engedelme nélkűl, senkinek őrőgben el nem adhatya. Sőt kőz bőcsű felet męg zálogban sem vetheti senkinek, az mint erről ezután-is bővebben ßóllyunk. Továbba męg az Papi Vrak, és Egy-házi ßemélyek ióßágában-is, hasonló-képen az Király ßokot őrőckes lenni. De nem ugy hogy az-fęle ióßágot az Annya-ßent-egyháztól el ßaka ßßa, és más idegennek adgya: hanem mikor az Papi tißtek és Oltár mesterſęgek meg fogyatkoznanak, ackoron az Annya-ßent-egyházban ez-fęle ióßág gondgya-viselésęre való, méltó ßemélt válaßßon, kit az után az az Ersek, és az Pűspőkők, az tißtben iovallyanak, és meg confirmállyának. Mely confirmatióra az Romai Anya-ßentegyháznak vagyon méltósága.

clesia collationem, salvo jure confirmationis Archiepiscopatuum, & Episcopatuum, quæ jurisdictioni sacrosanctæ Romanæ duntaxat ecclesiæ subesse dinoscitur.

HOGY AZ PAPAnak ez Orßágban Papi tißteknek el adasához semmi közi nincsen, hanem csak iovallya és confirmállya.

XI. TITVLVS.

EZT-is peniglen meg ércsük, hogy noha az Pápának, két fęle tißti és méltósága vagyon, tudni illik, testi és lelki, mind az által ez Orßágbeli Papságoknak el adásához, ha hol oly ürös helyek vólnánakis, semmi közi egyéb nincsen, hanem hogy az Papi tißtben, az válaßtot ßemélyeket azon Papa meg confirmállya: Mely ßokásoknak négy okait tudhattyák.

Elsö, az Annya-ßent-egyház kezdetire tekintvén. Mert az Magyari Királyok, önön magok rendelték, kezdették és ßerzették it ez Orßághban az Annya-ßent-egyházat, Püspökseget, Apat-Vrságot, és Præpostságot, és ez okon, effęle tißtre való válaßtásnak, és tißteknek el oß-

QVOD PAPA IN COLlationibus beneficiorum ecclesiasticorum in hoc regno nullam jurisditionem retinuit, præter confirmationis authoritatem.

TITVLVS XI.

SCiendum autem, quòd licet Papa, seu summus Pontifex, utramq; jurisditionem, temporalem scilicet & spiritualem habeat, in collationibus tamen beneficiorum ecclesiasticorum, pro tempore vacantium in hoc regno, summus ipse Pontifex nullam jurisditionem exequitur, præter confirmationis authoritatem: Et hoc quadruplici ratione.

PRIMO ratione fundationis ecclesiarum. Quia Reges Hungariæ, cum soli fuerint omnium Ecclesiarũ, & Episcopatuũ, Abbatiarumq;, & Præposituraru m in hoc regno fundatores, per ejuscemodi fundationem omnem fa-

a Par. 1. Tit. 12.

cultatem a juris patronatus, nominationis, electionis, ac collationis beneficiorum, sibi ipsis acquisierunt, & vendicarunt. Qua ex causa juris videlicet patronatus ratione, pertinet semper ad Reges nostros hoc in regno, beneficiorum ecclesiasticorum collatio.

SECVNDO ratione susceptæ Christianitatis, Quia Hungari non per prædicationem apostolicam, vel Apostolorum, quorum Principis vicem, & personam in terris Papa gerit, sed per institutionem proprii Regis eorum, sanctissimi videlicet Stephani Regis, de quo & b superius memini, conversi sunt ad catholicam fidem, qui primus omniũ Episcopatus, Abbatias, & Præposituras hoc in regno fundavit, & harum omnium ecclesiarum prælaturas ac beneficia, solus ipse, ex nutu summi Pontificis, quibus maluit (idoneis tamen & virtutibus probitatũ insignitis) contulit: sicuti eccle de eo solenniter canit.

b Par. 1. Tit. 3.

Hic

togattásának méltóságát és Vrasságát, s. Patronusságát, önnön magokra vötték, és magoknak meg-is tartották. Ennekokáért az mi Országunkban csak az Király ostogathatya, és adhatya el az Papi tisteket, annak az kinek akarja.

Másodsor, az Keresztyénségre való térésünkre képest, mert az Magyarok nem az Apostoloknak prædikálásokra (kiknek tisztit viselne ez földön az Papa) tértenek meg az közönséges hitre, hanem az ő sáját Királlyok Szent István Király tanításával, melyről ez elöt-is emlekeztem, haylottak az Romai hitre: Es ezen Király szerzette leg elsösör is ez Országban, az Püspökségeket, Apatsurságot, és Præpositságot, és az egy-házi tisteket is, és jószágot az Papának jó akaratyából, ezen Király azoknak ostogatta, az kiknek akarta, de mind az á- tal ollyaknak kik méltók voltak az tisztre, jó és iámbor életü embereknek: az mint az Annyaszent egy-házban-is ez Szent István Király felöl illyen szép dicséretet mondnak:

Tud-b

Tudni illik hogy Szent István,
Templomot rak mint Salamon,
Aiándékkal és gyöngyöckel,
Ekesíti óltárokat.
Es utánna következik:
Ezekben Papot Deákot,
Tudós fő és probáltakot,
Hogy az igaz tudományban,
Hiveket epitenek.
Igy az girat az Istennek,
Nagy haszonnal teritven meg,
Az örök nagy dicsőségben,
Vitetet bódogságban.

Melyből megtetczik nyilván hogy ő maga, és nem egyéb, az ő tőle épittetet és fel ékesittetet templomoknak gondgya viselésére, igaz és hű Papokat rendelt, azmint az ő életének históriáiából, és több Privilegiumokból, kikből az Templomok fundálásáról, és aiándékozásáról irtak, sépen meg láczik, és ennek felette az Romai Császárok és Pápák Decretominak magyarázói az ő irásokban erről nyilván emlékeztek. Ezokáért azon Szent István Király, Királynak és Apostolnakis sokták nevezni, mivel hogy tanitásával, prædicállásával, jó cselekedetivel, és jó példa adásával mint egy Apostol olyan vólt. Vgyan ezen dolgáért az Pápa, ugyan azon Sz: István Királynak Cimerül két keresztet adot az ő szentségének jelül: Es ez okon méltán mondhattyuk őtet Királyunknak és Apo-

Hic a ad instar Salamonis
Struit templa, ditat donis,
Ornat gemmis, & coronis
cruces & altaria.
Et mox subinfertur:
Ad regendum hæc Prælatos,
Viros ponit literatos,
Iustos, fidos & probatos,
ad robur fidelium.
Sic talentum sibi datum
Deo reddens duplicatum,
Ab æterno præparatum,
sibi scandit solium.

a Videlicet Sanctus Stephanus.

Ecce apertè describitur, quòd ipse, & non alter quispiam ad regenda templa, per eum constructa, donisq; ditata, Prælatos justos & fidos posuit, prout ex ejus quoque historia, & pluribus privilegiis suis, super ecclesiarum fundationibus & dotationibus confectis liquidè patet. Itidem, & plerique Cæsarii ac Pontificii juris interpretes suis commentariis conscriptum prodidêre. Vnde etiam Rex & Apostolus dici meruit, eo quòd vices Apostolorum in terris prædicatione, & bonorum operum, atq; exemplorum exhibitione gesit, & propterea duas quoq; cruces, per collationem summi Pontificis, in signum suæ sanctitatis, quòd scilicet Rex &

Apostolus justè diceretur, dignè meruit habere pro armorum insignibus, unde ab illius tempore, gens Hungarica duplicatam crucem pro armis ac insignibus habere pariter & gestare consvevit. Insignium namq; quatuor fluminum, scilicet Histri seu Danubii, ac Thybisci seu Thyciȩ, nec non Szavæ & Dravæ à regno Pannoniæ, quod modo Hungari incolunt, atq; inhabitant, pro se vendicavit.

Arma seu insignia Hũgariæ.

Apostolunknak-is. Sőt ez űdőtűl fogva az Magyarok, ezen két kereßtet ßokták orßágh Cimere gyanánt viselni. Mert ez négy folyo viz, Tißa, Duna, Szava, Drava, azt ielenti, hogy most az Magyarok biriák és lakiák ez Orßágot, kiben ez folyó vizek vadnak.

TERTIO ratione legitimæ præscriptionis: Quoniam Reges Hungariæ à tempore, regiminis ejusdem beatissimi Stephani nostri Regis, qui anno Dominicæ incarnationis primo, supra millesimum, in Regem Hungaricæ gentis fæliciter inunctus pariter & coronatus est, ad hæc usq; tempora semper in reali, & pacifico usu, ac possessione collationis hujusmodi beneficiorum ecclesiasticorum, plusquam per quingentos annos persistentes, tempus præscriptionis jurium ecclesiasticorum, etiam sanctæ sedis Apostolicæ, iteratis vicibus dudum transcenderunt.

Harmadßor, az idő tőltésre való képest: Mert az meg mondot Sz: István Királynak, koronazattától és birodalmatól fogván, ki vólt Christus Vrunk ßűletése után, Ezer és egy eßtendőben, ez mostani oraiglan mayd őt ßáz eßtendőtűl fogva, az Magyari Királlyok mind illyen békessęgessen biriák és oßtogatták az Egy-házi tißteket, és ecképpen męg az Romai Szent Szek ellen is egy-nehányßor időt tőltettek ebben az ßokásban és tőrvényben.

QVARTO, quia ista libertas regni, quantum ad [c] beneficiorũ collationes, olim tempore Domini

c Par: 1. Tit: 12.

Neygedßer, mert az Orßágnak ez megh mondot ßabadságát, az mennyire néß, az Pap tißteknek és birássának oßtogatásá-

tására, régen-is męg Sigmond Király (ki Roma i Csáßár-is vôlt) ideiében, az Orßágnak tőb ßabadsági kőzt az Constantiai kőzőnsęges, és hires neves gyűlésben, holot tőb Papok és Kereßtyén Királyok kőzzűl, csak Cardinál-is harmincz kettő vôlt, az Papa ugyan hitivel-is és eskűvéssel meg confirmálta, az mint erről sűggő pecsęt alat való levél-is kőlt, kiben ez dologh ßépen meg vagyon irva. De hogy ez gyűlésről és Conciliumról summa ßerént emlekezzem, nég egéß eßtendeiglen tartot. Kezdettet penig, Ezer négy ßáz, tizen-négy Eßtendőben, Mely gyűlésben annak-utánna, ezer négy-ßáz tizen-hétben, Otto Papát, kit más nével őtődik Mártonnak-is hinak vál aßtották Pápaságra, és az után való eßtendőben, tudni illik, Ezer négy-ßáz tizen-nyólczadik eßtendőben, azon gyűlés, Márton Pápa és Sigmond Csáßár akarattyaból el bomlot, és ezen gyűlésben az hußon harmadik Ianos Papa akarattya ellen-is, le tőtte az Pápaságot, Gergely Pápa penig ßaad akarattya ßerént le tévé az eßtet, de Benedék Papáról az Concilium ugyan erővel vonálle az Pápaságot.

mini Sigismundi Imperatoris, & Regis nostri, una cum complurimis libertatibus hujus regni, in generali ac celebri concilio Constāt. cui triginta & duos Cardinales, demptis aliis viris ecclesiasticis, & multis Principibus Christianis præfuisse constat, corroborata, jurisq; jurandi religione firmata fuit, prout ī Bulla superinde confecta, clarè continetur. Hoc autem concilium (ut summariè, brevissimèq; tangam) per quadriennium duravit. Nam anno Domini millesimo quadringentesimo decimo quarto incepit. In quo concilio tandem anno salutis millesimo quadringentesimo decimo septimo, Papa Otto, qui Martinus quintus appellatus est, electus extitit, postea verò anno sequenti videlicet millesimo quadringentesimo decimo octavo, idem concilium ipsius Martini Pontificis, pręfatiq; Sigismundi Imperatoris jussu dissolutum fuit, & in eodem concilio Ioannes vigesimus tertius se Pontificatu (licet invitus) abdicavit, Gregorius verò spontè cessit, & renunciavit: Sed Benedictus penè resi-

stens

ſtens & cedere nolens, decreto concilii reprobatus, ac pontificatu privatus extitit: Et in eodem concilio Ioannes Huſs, & Hieronymus Pragenſis ejus condiſcipulus tanquã hæretici, combuſti & incinerati fuerũt. Schiſma verò pro quo tollendo & dirimendo concilium ipſum aggregatum pariter & celebratũ erat, novem & triginta annis duraſſe recolitur, quod tandẽ opera ipſius Sigiſmundi Imperatoris ſublatum extitit, atq; pax & tranquillitas peroptata, Dei eccleſiæ fœliciter reſtituta eſt.

Ebben az gyűlésben égették megh az Huſſ lánoſt, és Pragai Hieronymuſt, az ő tanitványi társát, ugy mint eretnekeket. Az ő tudományok penig, kinek ki gyomláláſáért főképen ez az nagy gyűlés hirdettet vala, harmincz kilencz eſtendeig tartot, kinek ez után Sigmond Csáſár ſegitſégéből illyen vége lőn, és az Annya-ſzentegyházban az régi békeſſéget és eggyeſſéget ſzerencseſſen helyére állatá.

QVOD OMNES DOmini Prælati, & Perſonæ eccleſiaſticæ, Regi noſtro ad fidelitatis homagium præſtandum obligentur. Et quod ratione bonorum temporalium coram iudicibus ſecularibus iuri ſtare teneantur.

HOGY MINDEN Pap Vrak és Egy-házi-ak, mindennek felette kötelesſek Királyunkhoz hűſéggel lenni. Es hogy az ióſágok és őrökſégek felől tartoznak az külſő Birak előt törvént állani.

TITVLVS XII.

Par: 1. tit: 11 CVM igitur collatio beneficiorum eccleſiaſticorum, ſimul cum bonis, & juribus poſſeſsionariis, ad eccleſias Dei pertinentibus, ad Principem & Regem noſtrum ſpectare dinoſcatur: Ideò omnes

XII. TITVLVS.

MIVel-hogy az-ért meg értűk, hogy az Egyházi tiſzteknek el oſztogatáſa, és az Annya-ſzent-egyház iovaknak és ióſágának gondgya viſelése az mi Feiedelműnket és Királyunkat illeti: Annak-okáés

minni

minden Egy-házi ßemély, akar minémű rendbéli, és méltóságbéli legyen, valakinek ez orßágban, Vára, Castellya, Erőssęge, Várossa, Faluia, és Maňora, avagy pußta teleke, avagy akar minémű ióßága, és erőssęge vagyon, az kit birná, az ő ßabadsága és méltósága helién maradván, ez Nemes Magyar Orßágh Koronás Királlyának, és Feiedelmének tartozik, sőt ugyan kőteles mint ßintén á tőb rendbéliek, feie és ióßága veßtése alat, mindenkoron hűsęggel lenni: Es effęle világi ióßág dolgából, mellyet az Egy-házi rend bír, minden hatalmaskodásért, és az mely dolgok ezekből ßármaznának (ha pőresek támadand) ßabadon ez Orßágh rendelt birai eleiben hihattyák őket tőrvényre, és azok előt, mint az tőb Nemes rendek, tartoznak tőrvént állani.

omnes viri ecclesiastici, cujuscunque ordinis, gradus, ac dignitatis existant, qui in hoc regno Hungariæ, castra, castella, fortalitia, civitates, oppida, villas, possessiones, & prædia, vel etiam alia quæcunq; jura possessionaria, gubernant & possident, non obstante dignitatis & exemptionis eorum prærogativa & libertate, Regi & Principi hujus inclyti Hungariæ regni, legitimè coronato, instar personarum secularium, ejusdem regni, ad homagium fidelitatis præstandum, semper obligantur: & ratione hujusmodi bonorum temporalium, quæ possident, quorumlibet etiam actuum potentiariorum, ac aliorum negotiorum inde emergentium, in præsentiam quorumlibet judicum regni ordinariorum, ab eorum adversariis (si quos habuerint) in causam liberè conveniri & attrahi possunt, coram quibus more aliorum secularium respondere, juriq; stare tenentur.

Par: 3. tit: 5.

Ecclesiastici iuri stare tenentur.

Par: 2. Tit. 40. 44. usq; ad tit: 53.

AZ KIRALY ADOmányáról, és annak módgyáról summa ßerent.

DE DONATIONIbus Regiis, & earum speciebus in generali.

TITVLVS XIII.

Tituli Regnicolarũ?

QVoniam omnes domini Prælati, Barones, Magnates, Nobilesq;, & Proceres totius regni Hungariæ, nec non regnorum eidem incorporatorum, ac partiũ sibi subjectarum, cujuscunq; status conditionis, dignitatisq;, & præeminentiæ existant universa eorũ jura possessionaria, ex [a] donationibus Serenissimorum dominorum Regum Hungariæ habent atque possident. In primis igitur de donationibus Regiis, & earum speciebus in generali dicendum occurrit. Vbi sciendum est, quòd donatio regia duplex sit, scilicet pura & mixta. Pura donatio est jurium possessionariorum, in jurisditionem sacræ coronæ regni legitimè redactorum, perennalis per Principem cuipiam, ob servitia vel præclaras virtutes, facta collatio. Mixta verò donatio dicitur illa, quæ ultra servitium, etiam summam aliquam pecuniarum complectitur, & talis usitato vocabulo inscriptio nuncupatur. Regia enim Majestas

a Par: 1. Tit: 3.

Donatio Regia duplex.

XIII. TITVLVS.

MIvel-hog minden Pap Vrak, Szabad, Zászlós és Nagyságos Vrak, Nemessek és ez Országbéli fő emberek mind az tőb Országbélieckel, kik az Magyar Koronához halgatnak, akar minémű rendbéliek, és méltóságbéliek legyenek, az ő iosságokat Király adománya által szoktak kiváltképen birni: Annak-okáért it elsőben-is az Király adományáról, és annak módgyáról szóllyunk summa szérént. Tanullyuk megh azért, hogy két-fęle az Király adománya: Egg'ik csak sáiát adomány, az másik penigh kőz adomány. Sáiát adománya az Királynak ez, mikor valamely iósság szakad az Király Coronára, es azt az Király valamely hűvének iámbor szolgálattyáért, avagy bőcsűletes iósságaért, őrökben fiuról fiura adgya. Kőz adománnak penig azt mondgyák, mikor szolgálattya felet, az Király bizonyos sũma pénzben-is kőlt valamely hivének iósságot: Es ez-fęle adománt egy szóval szalagnak, avagy szalagul való el kérésnek mõdhattyuk. Mert az min ez előt szóllék az Magyari Coronának

nának méltóságáról Király ő Felsęge minden megh hólt, avagy magva ßakat embernek ióßágával ßabad minden-képen, akar magának akaria tartani, akar penig másnak aiándékozza, avagy ßalagosicsa és kősse. Hogy penighlen az embereknek gonossága bűntetlen ne maradná, és hogy az Nemessęgnek és paraßtsághnak kűlőmb bőcsűleti lenne: Továbba hogy az hűsęgnek és hitetlensęgnek kűlőmb iutalma lenne. Az hitetlenek engedetlensęget, és az latroknak az ő gonosságokra való ßabadságot, hogy az mi eleink megh foghatnak, és meg előzhetnek, kőzőnsęges akaratból, mind az törvények erőssęgeért, mind peniglen az hazánknak iováért, és megh maradásáért végezték és rendelték ezt, hogy nem csak az magva ßakadtak ióßága (az mint meg irám) hanem minden pártosoknak ióßága, kik ez Orßágnak ió állapattyát megh háboritanak, avagy Király ő fölsęge méltosága ellen, fel fuvalkodván engedetlenek vólnának, és más embert törvénytelen, hatalmasúl, és vak-merő-

kép-

stas (ex prædeclarata jurisditione sacræ coronæ regni hujus Hungariæ) de & semper universis juribus possessionariis, quorũcunq; decedentium, & semine vel hæredibus destitutorum, ac deficientium, liberam (prout voluerit) disponendi, pro se scilicet reservandi, vel alteri cui maluerit conferendi, aut inscribendi, plenariam semper habet potestatis facultatem. ET NE pravorum hominum patrata malitia impunita relinqueretur, Neve Nobilitas & rusticitas æqualis æstimationis cẽseretur: rursus nè fidelitas ac infidelitas simile præmium sortiretur. Ad conterendam igitur infidelium proterviam, & rebellionem, pravorumq; & flagitiosorum hominum malè agendi licẽtiam reprimendam, majores nostri, non solùm jura possessionaria aliquorum in semine (ut[a] dictum est) deficientium: verùm etiam contra statum publicum Regni hujus, ex eoq; in despectũ dignitatis Regię M^ttis contumaciter sese erigentiũ, ac alios præter juris

Dispositio Principis libera.

Castigatio malorum. Par: 3. tit: 32

[a] *Par: 1. Tit: 10. Par: 1. Tit: 24 & 28.*

æquitatem absolutè temerarièque turbantium, ad sacrã coronã dicti regni Hungariæ consequenterq; collationem Regiam (etiam [b] superviventibus illis) devolvenda esse, tùm juris rigore exigente, tùm verò rei publicæ utilitate exposcente communi decreto sanxerunt, atq; statuerunt, ut exemplo punitionis sceleratorum, alii terreantur, alii verò ad opera fidelitatis exercenda atq; peragenda, si quibus forsitã talia bona collata fuerint, ferventi⁹ accendãtur.

[b] Par: 1: Ti: 14. 24. & 28.

Donationes aut per notã aut per defectum impetrantur.

DE CASIBVS NOTAM infidelitatis afferentibus.

TITVLVS XIIII.

SVnt igitur casus isti, & vocantur Notæ infidelitatis, in quibus Regia Majestas, bona aliquorum, eisdem superviventib⁹, cui voluerit, de jure, libereq; donandi habet facultatem.

Par: 2. Tit: 4. 75.

PRIMVS est de crimine læsæ Majestatis, si quis videlicet impias manus in personã Principis nostri injecerit, vel capiti ejus gladio, aut vene-

Quinq; casus Par: 3. Tit: 19. & 21.

keppen mernének háborgatni, ez fęléknek íovok męg ugyan éltekben ßállyon az Kiralij Koronára: ez okon hogy az gonoßok bűntetésęt az emberek látván, némellyek megh rettennyenek, némellyek peniglen, az kiknek az illyen gonoßtévők ióßágát adándgya az Király az ő hűsęgekben, és ßólgálattyokban álhatatosban megh maradgyanak.

AZ ESSETEK. mellyek hitetlensęgnek Notáiát hozzák.

XIV. TITVLVS.

ILLYEn dologért esnek penigh az emberek hitetlensęgnek notáiában, kiknek ióßágokat męg éltekben: Király ő Felsęge, tőrvény ßerént ßabadon el adhattya.

ELS ő Király ő Felsęge megg sęrtésęnek nevezteti k, mikoron tudni illik, valaki az mi Feie delműnk ßemélye ellen hitetlenűl támadná és hatalmaskodnék,

nék, avagy fegyverrel feiére tőrne, avagy meg étetne, avagy az keritést, avagy az házat melybē az Feiedelem vólna hatalmasúl ostromlaná.

MASODIK mikor valaki látható-képen magában fel fualkodik, és az orßág közönsęges állapattyát megh háboritván, az Király és Korona ellen támadand. Ha ki mind az által maga öltalmában, és igasságában engedetlennek találtatik, ez okon nem esik notában.

ITEM Az ki hamis levelet csinál, avagy hamis levéllel nijlván él az tőrvényben. Avagy hamis pecsétetfaragtat és aval él.

ITEM az ki ál pénzt véér, avagy tudván véle ęl, és látható-képpen az felet bőven kapnak az kezében.

ITEM az kik megh ölik, avagy véret ontyák negyed izigen vér ßerént való Attyok-fiainak. Azok-is kik attyokat annyokat, fęrijeket, és felesęgeket meg ölik. De ezt ugy kel érteni, ha tőrvény nélkül és hamissan felekednék.

ITEM az kik vér ßerént való attyok-fiaival vétkeznek negyed izig: Avagy mustoha annyok-

veneno insidiat⁹ fuerit, sive murū aut domum, in quo Princeps ipse extiterit, violenter invaserit. Par: 2. Tit: 75.

SECVNDVS casus est, si quis evidēter seerigit & opponit cōtra statum publicum Regis & coronæ, Hæc tamen [a] erectio, seipsum justè defendendo, notam afferre non intelligatur. a Par: 1. Tit: 9.

ITEM qui conficit falsas literas, vel falsis literis evidenter utitur in judicio. Aut qui sculpit, vel utitur falsis sigillis.

ITEM Cusores falsarum monetarum, vel eisdem monetis scienter & publicè, in magna quantitate utentes.

ITEM occisores, vel vulneratores fratrum, ac cōsangvineorū suorum, usq; ad quartum gradū inclusivè. Nec non patricidæ, uxoricidæ, ac matricidæ. Verum tamen uxoricidium, & mariticidium intellige pręter juris processum & æquitatem patratum.

ITEM stupratores cōsāgvinearum, similiter usq; ad quartum gradum inclusivè. Aut noverca-

rum violatores, Inceſtuoſi, dum fuerint evidenter convicti, vel proſcripti.

ITEM incendiarii publici villarum & poſſeſsionum.

ITEM inductores exterorum hominum ſpoliatorum, vel ſtipendiariorum, ad diſturbandum internum regni ſtatum.

ITEM violatores literarum fidei publicæ, vel ſalvi conductus, dum evidenter fuerint convicti.

ITEM traditores caſtrorũ dominorum propriorum. Nec non expugnatores, & interceptores, aut ſubtractores caſtrorum, vel caſtellorum, aut aliorum fortalitiorum quorumcũq; regnicolarum, dum evidenter fuerint convicti.

ITEM interemtores, captivatores, verberatores, vel vulneratores judicum ordinariorum regni, & eorundem vices in judiciis gerentium.

ITEM occiſores litigantium, ſeu cauſantium, ſive ad Regiam Majeſtatem, aut ad octavas, vel brevia judicia, ſive ad ſedem judiciariam alicujus comitatus, aut

alia

nyockal, és vér ellen, ha az vétek nyilvánnak találtatik lennie, és meg meg-is levelesitetné.

ITEM, Az kik tűzet vetnek, avagy faluknak, iőßágoknak, ſházaknak gyutogatói.

ITEM, Kik idegen dulő foſtő népet, avagy ſöldoſokat, hoznak bé ez orßágban, és hadat indítnak, ez Orßágnak békeſſęges állapattyát hogy megh háborgaſſek.

ITEM, Az kik az Király útt hit levelét megh nem bőcsülik, és meg háborgattyák, ha reáiok meg bizonyithattyuk.

ITEM, Az kik ſáiát Vrok Várát, vagy erőſſęget el arúllyák. Avagy ez Orßágbélieknek Váraít, Caſtellyít, avagy erőſſęgét, meg ßállyák, meg veßik, avagy meg lopiák, és ez dólgot raytok el érik.

ITEM, Az kik meg ölik meg fogiák, meg verik, avagy vére ontyák az Orßágh Biráinak, avagy az kik az törvényben kéſ pekben ßoktanak űlni.

ITEM, Az kik az pőreſſeket meg ölik, mikor avagy Király hoz ő Felſęgéhez, vagy az Octavára, vagy az rővid törvényre, vagy az Vármegyére, avagy e

gyé

géb törvény és ßékes helyre törvényközni: Avagy Király parancsolattyából valamely bizonyos hagyot napra, vagy Orßágos gyűlésre mennének.

alia quæcunq; loca judiciorum, ad causarum scilicet persecutionem proficiscentium, vel ad diætam, & conventionem generalē, de Regio edicto celebrandam, venientium, & acce dentium.

ITEM, az kik meg ölik, sebhetik, avagy verik, az Királyi embert, avagy Captalanból, avagy Conventből válaßtot ßemélt, mikor az Király levele mellet exequutiora avagy elég tételre megyen.

ITEM Occisores, vulneratores, aut verberatores hominum Regiorum, ac testimoniorum capituli, vel conventus, in executione aliqua procedentium.

ITEM, Nyilván való eretnekek, kik meg vetet velekedésekhez ragazkodnak.

ITEM publici hæretici, damnatę scilicet hæresi adhærentes.

ITEM, Kik valakinek tagiait metélik vágiák, avagy ßemét ki tollyák, az Bánoktól, Vaydáktól, és egyéb végbeli Tißtartoktól el válván.

ITEM mutilatores membrorum, & eruitores oculorum, præter Banos, Vayvodas, & alios honores inconfinibus regni tenētes. Par: 3. tit. 20

ITEM, Kik ez Orßághnak végh Várait el veßtik.

ITEM amissores castrorum finitimorum regni.

ITEM, Kik ez Orßágra térö illensęgnek, ugy mint az Törökök, avagy fegyvert ßerzenek, avagy éléssel táplállyák őket.

ITEM administratores armorum & victualium Turcis, & aliis infidelibus, regni scilicet hujus æmulis, & hostibus.

VEGEZETre az kik megh áborgatnak, fognak, avagy megh foßtanak azokat, az kik ogányságból ki térvén Török orßágból, ez mi Orßágunkból köknenek, és közlünk meg akarnának maradni.

ITEM turbatores, detentores, & spoliatores illorum, qui sectæ eorum damnatæ renunciantes, ex Turcia ad istud regnum confugiunt moraturi.

HOGY

QVOD

QVOD BONA LATRONUM, furum, & homicidarum, Donationi Regiæ non subjaceant.

TITVLVS XV.

Par: 3. T. 32. EX præmissis itaq; casibus subsequitur, quòd furum, ac latronum, seu prædonum, & aliorum ejusce modi spoliatorum. Itē homicidarum, & alio modo Nobiles vulnerantium, seu verberantium (demptis [a] casibus prædeclaratis) domosq; eorum violēter invadētium: nec nō possessiones, & jura possessionaria, territoriaq; aliorū deprædātium vel occupantiū bona & jura possessionaria, in Fiscum Regium nō devolvuntur, neq́ue collationi Regiæ majestatis subjacere dinoscuntur: sed tales capitali duntaxat sententia, fures scilicet patibulo, prædones verò palo, vel rota, cæteri autem gladio, juxta scilicet eorum demerita, sunt feriendi atq; puniendi. Bona verò, & jura possessionaria ipsorum (si morte damnati fuerint) in filios, vel illis non existentibus, in fratres eorum, in gene-

[a] Par: 1. Tit: 14.

Pœnæ publicæ. Par: 2. Tit: 12. Par: 3. tit: 32

Capitaliter damnatis qui succedant.

HOGY AZ LA-troknak, Lopóknak, és gyilkossoknak iósságát Király el nem adhattya.

XV TITVLVS.

EZ megh mondot es[...] setekből ez követkőzik [...] hogy az Lopóknak, latroknak [...] Tolvaňoknak és ezfęle duló fo[...] tóknak, gyilkosoknak, és az ki[...] az kűvűl, az mint megh mon[...] dok Nemes embernek vé[...] rét ontanák, vagy meg vernék[...] vagy házokra hatalmasúl me[...] nének, avagy iósságokat és őrő[...] sęgeket, avagy határokat du[...] nák, vagy el foglalnák, ez fę[...] gonoz tévőnek iósága az K[...] rályra nem ßál, sem az Kirá[...] másnak el nem adhattya. [...] mind az által ez fęléket az K[...] rály tőrvény ßerént halálra és [...] iek veßtésre itilheti, ugy mint [...] lopókat akaßtó-fára, az Tolv[...] iokat karóra vagy kerekre, [...] tőbbit penighlen Fő vételre, [...] ki mint érdemli. Ezek penig [...] ßágok és őrőksęgek, ha őket [...] őlik fiokra, avagy ha fiok [...] leiend, vér ßerént való [...] tyok-fiaira, avag egyéb tőrvé[...] ßerént való őrőckessére ßál. [...]

pen[...]

peniglen az Király meg kegyelmezend nékiek, mind az által az pőres, az Sententiának ereiével el iárand, ackoron ez fęléknek őrőkſęget az Birótól, és az pőreſtől, Ki az Sententiával el iárt, az fiai avagy attyafiai, és az ki kre az őrőkſęg nézne, kőz bőcsel hozzáiok válthattyák, az mint erről az ſententiáknak rendiben, iráſomnak máſodik réſſében nyilvábban ſzólunk.

generando efficaces & ſufficientes, aut alios legitimos eorum ſucceſsores, derivantur. Vbi autem gratia Regia illis conceſſa, & ſententia nihilominus executa fuerit: tunc jura ipſorum poſſeſsionaria à manibus Iudicis, & adverſæ partis, ad inſtantiam ſcilicet cujus ſententia lata extiterit, per filios, aut fratres ipſorum generationales, vel alios ſucceſſores legitimos, a æſtimatione communi mediante, redimuntur, prout in ſententiarum ſeriebus in ſecunda parte, clarius dicetur.

Par: 2. T. 57.

a Par: 1. Tit: 16. & Par: 2. Tit: 43 & 56.

HOGY KET FELE kűlőmbſęg vagyon, az hitetlenſęg notáia, és az főben iáró ſententia kőzőt.

XVI. TITVLVS.

Kűlőmbez az-ért az hitetlenſęgnek notáia, az főben iáró Sententiától két-képpen. ELS őben, mert az hitetlenſęgben eſſet ember mind fejét és őrőkſęgét, az az, minden vagyonait és iószágát, őrőckőn őrőkſé el veſzti, és az mely ſáńat réſſe lőtölna őrőkſęgében, męg ha hitet-

QVOD DIFFERENtia ſit inter notam infidelitatis, & ſententiam capitalem dupliciter.

TITVLVS XVI.

DIfferentia itaq; eſt inter notam infidelitatis, & ſententiam capitalē dupliciter. PRIMO, quia per notam infidelitatis, & caput, & hæreditas, ſeu perpetuitas omnium bonorum, juriumq; poſſeſsionariorum infidelis hominis amittitur, & nunquam hæredi-

I. Differentia. Per Notam infidel: amittitur caput & hæreditas. Par: 2. Tit: 75.

reditas ipsorum jurium possessionariorum, ad portionem suam cedentium, in filios vel fratres generationales talis infidelis, aut labe infidelitatis aspersi, obfuscatiq; & condemnati hominis (si etiam capite plecteretur) de cætero revertitur: Imò genealogia sua, vel generationis suę propago, in ignominiã contemtumq; infidelitatis, & in laudem præclaræ virtutis, illibatæ fidelitatis, quantum ad devolutionẽ bonorum, à se perpetuò aliena efficitur.

tetlensęgeért feiét vennék-is, soha sem fiaira, sem nemzetsęgére nem ßál: affęléknek az ő nemzetsęge, és czímere az ő hitetlensęgének gyalázattyára, vißontag az hűsęgnek és tőkélletes iőßágnak őrők dicsiretire, az hitetlen embertől mindenestől fogván el ßakad, és el idegenűl, iőßága-is soha maradékira nem ßál.

FILIOS tamen intellige jam natos, & non nascituros. Nam post paternam condemnationem seu labe infidelitatis ejus innodationem, filii nascituri, in juribus paternis, (si gratiam Regiam, & dominium adhuc bonorum suorum pater eorum consecutus fuerit) meritò, riteq; succedunt.

Posthumi Par. 2. Tit. 62.

MIND az-által itt oly fiakról ßóllyunk, az kik az hitetlensęgnek ideién, immáron ez világban vóltak, és nem affęlékről az kik az után ßűletetnek. Mert bátor az Attya notában esset legyen-is, és sententiát ßolgáltatot legyen az feiére: mind az által hogy ha az Király mind feiének s-mind iőßágának meg kegyelmezend, és iőßágában meg maradhat, az mely fiai az után ßűletetnek méltán és tőrvény ßerént őrőckössek lehetnek, az attyoll iőßágában.

GRATIA tamen hęc Regia ad successionem mutuam, quantum super devolutione bonorũ generationi suæ (demptis filiis post cõdemnationẽ procreandis) in nulla parte suffragabitur. Nec trahit alios filios prius natos, vel fratres

Vide Par. 1. Tit: 20. 49. & 56. 65.

DE azért Királynak ezen kegyelme, az hitetlensęgben esset embernek nemzetsęgét (az hitetlensęg után lőt fiaitól meg válván) az megh sententiázot embernek iőßágában őrőckössę nem téßi. Męg az nota előt való fiai is, és vér ßerént való attyafiai sem lehetnek az hitetlen ember iőßágá-

ságában örökölnek, olyan módon, mint ha notában nem esett volna, bátor ha szintén az Király kegyelmet ádnais az hitetlenségről nékie. Mind azon által illyen-képpen örökesi lehetnek, ha egy-mással kötést és vallást teiendnek, hogy jószágok egy-másra szállyon és szakadgon, és effele kötésekre az Királytól consensust és engedelmet nyernek, hogy ő-is iavallya végezéseket. Mert egyedül csak ez lehet örvosságok, hogy az hitlenség miat el veszet örökséget, egy-más-nak megh nyerhessék, és helyére állathassák.

De az főben iáró sententia miat az bűnös ember iovainak s tulaydonságát, és jószágát el nem v veszti, hanem ha feiét veszik is, az u után minden jószága fiaira, (ha v volnának) avagy közel való atyya-fiaira, és utánna való örökösire száll. Ha peniglen Király meg kegyelmezend nékie, és mind ez által az peres az sententiával megyan el iárand, ackoron az bűnös ember részére való jószágot, vagy fiai, vagy atyya-fiai, vagy egyéb igaz örökösse közöcsel válthatya hozzáiok, az Bíróitól bizonyos napot kérvén, mikor fizessék megh az öcsét.

generationales ipla gratia cum cõdemnato illo, ad priorem successionis eorum statum, nisi mutuus super devolutione bonorum ex novo contractus per fasiones instrumẽtales inter eos sequeretur, & consensꝰ superinde Regius, impetraretur. Hoc enim modo & nõ aliter mortua, & amissa succesio vivificabitur, atq; instaurabitur.

PER sententiam verò capitalẽ, proprietas & hęreditas bonorũ ac jurium possessionariorũ non amittitur, sed si sententia condemnatꝰ quispiam extremo supplicio puniretur, tunc universa a bona, & jura sua possessionaria, in filios (si habuerit) vel fratres suos propinquiores, aut alios legitimos successores simpliciter devolvuntur. Si autẽ gratiam Regiam meruerit, & executio sententiæ nihilominꝰ per adversã partem peracta fuerit: tunc eadem jura possessionaria filii, vel fratres, aut alii legitimi successores, æstimatione (ut prę-fertur) cõmuni, in termino, per judicem ad id præfigendo, ad se redimendi habent authoritatem.

Per Sententiam capitalem amittitur caput.

Bona non amittuntur.

a *Demptis quæ secum habet.*

Par: 2. T. 55

II. Differentia.

ALIA insuper differentia inter notã & sententiã est, quoniã condemnatꝰ homo, cũ adversa parte, etiam post latam & pronunciatam sententiam (ante tamẽ ejusdẽ sententię executionẽ) si concordaverit, aut cõcordare poterit: tunc illi neq́; gratia Regia est necessaria, neq́; judex se in dominiũ bonorũ ac jurium possessionariorũ ipsius sententiati hominis ingerere poterit.

Concordare cum adversario licet. Par: 2. T. 57

Par: 1. T. 14

NOtam tamen infidelitatis si quis incurrerit, si etiam cum eo, quem in casibus prænarratis læsit, plenè concordaverit, ab impetitione tamen illius, cui Regia Majestas bona, & jura possessionaria, per aliquã notã cõtulit, se præcavere nõ poterit. Ex jurisditione etenim sacræ coronæ regni hujus, contra cujus ut puta dignitatẽ authoritatẽq́; infidelis ipse deliquit, & ex cõsequenti collatione Regiæ majestatis, impetrator ejuscemodi bonorũ & juriũ possessionariorũ, liberã agendi procedendiq́; & ea bona, juris ordine observato, pro se vendicandi & appropriãdi plenariam habet potestatis facultatem.

QVI

Vagyon ez felett más kűlőmbsęg-is ez két-fęle sententia kőzőt, mert az főben iáró dologban, az megh sententiázot fęl az ő pőrősęvel sententia ki mondása után is megh békélhetik, (de azt ércsed affęle sententiáknak véghez vitele előt) és ha igy megh békélhetik peresęvel, az Király kegyelme nélkűl-is ment ember lehet, és az Biró sem nyúlhat iovaiban és iőßágában,

Hitetlensęgnek notáiában pènig az ki esendik, bátor ha azzal meg békéllendik-is, az ki ellen vétet vólna, az fellyűl meg mondot dolgokban-is, mind az által magát attól megh nem óhattya, kinek az Király iőßágát el adta, hogy az ne hábor gatná. Mert ez Orßág tőrvényének erőssęge és Király ő Főlsęge méltósága, ki ellen az hitetlen ember vétet, az Király adománya ßabadságot ád annak az ki effęle hitetlennek iőßágát el kérendi, hogy véle pőrelhessen, és iőßágát tőrvény ßerént vévén, sáńátiyává tehesse.

KIHI

KIK LEGYENEK
és kit mondgjunk örök-
kösseknek, és maradékoknak;
Es mi-némű ióság szállyon csak
férfiú ágra és minémű illes-
se mind az két ágat.

XVII. TITVLVS.

TOvábbá mivel-hogy
meg az két-féle sententiá-
nak külömbségéről szóllánk, az
el kezdet dólgot, tudni illik, az
Király adományáról való iráso-
mat egy kevessé szélben hadtam
vala: Mostan azért az előbbi
iráſomnak nyilvábban való
megh magyarázását vésem elő,
és megh mondom mit kellyen
értenünk, holot az Király ado-
mányáról azt irám, hogy min-
den ember iósága ki örökös
nélkül magtalanúl meg hall, Ki-
rályra szál, mit iegyezzen itt az
örökös.

IT azért esünkben vegyük,
hogy iólleher maradéknak avagy
csemeteknek mondgyuk az at-
tyáknak avagy annyáknak ö-
rökös fiait és leányit, meg ha
az attyáknak halála utánna-is
lennének ez világra: Az mag-
zatokon mind fiakat és leányo-
kat értsünk, azoktól meg válva,
kik az attyok halála után szüle-
tetnek. Gyermekeknek mond-
gyuk penig mind az megh reg-
zett fiakat, leányokat és unoká-
kat,

QVI SINT ET INTEL-
ligantur Hæredes & posteritates:
& qualia bona solum masculinum, qualiave utrunq;
sexum concernant.

TITVLVS XVII.

CÆterùm, quia ab inceptæ materiæ prosecutione (ob occurrentem, & quidem necessariam notæ, & sententiæ in hoc loco declarationem, pariter & distinctionem) digressionem feci; Igitur ad Donationũ Regiarum evidentiorem explanationẽ evertendo, & primo clausulã illam: sine hærede decedentium, vel in semine deficientium declarando.

Notandum est, quòd quamvis appellatione posteritatum, omnes de jure Patri vel Matri succedere debentes, etiã posthumis inclusis, sive mares sive fœminę sint, intelligantur: Prolium verò nominatione tàm filij quàm filiæ jam natæ, vel nati, posthumis exclusis, significentur. Liberorũ autẽ nuncupatione & filij & filiæ, nepotesq; & neptes pariter contineãtur, tamẽ

de vetusta & approbata regni hujus nostri consvetudine, hæredes, solummodo filij legitimi, qui juribꝰ paternis hæreditariis succedere solent, intelliguntur: licet in casu, quo bona, & jura possessionaria paterna vel etiã materna, utrumq́; sexum, tam scilicet mares, quàm etiam fœmellas concernere dinoscuntur, Hęredis nomẽ ipse quoq́; filiæ (licet impropriè) gerere permittantur. Filiæ itaq́;, quia non omnibꝰ bonis, juribus paternis participant, ideò rectè non hæredes, sed posteritates potiꝰ nuncupãtur. Et posteritates quoq́; dico nuncupari, non quantũ ad jurium paternorum cõmuniter & semper devolutionem, sed quantum ad sangvinis propagationẽ, & in casibus quibus legitimè sortiuntur bonorum paternorum, vel maternorũ successionem.

Par. 1. T. 19. Nã jura duntaxat possessionaria, pecuniis paternis aut maternis empta & comparata: Præterea in homagium alicujus interẽpti nobilis data & obligata, cæterum per jure Quartalitio, seu in sortẽ restitutio-

kat, mind az által ez mi Orßágunk régi (őrőckesseknek) ßokása és törvénye ßerént, őrőckeseknek csak az fiakat mondgyuk, kikre tudni illik, az attyok iőßága ßokot ßállani: Noha olyban, holot az attyai avagy az annyai iőßág-is mind az két ágat illetné, ez okon az leányokat-is, őrőckesseknek mondhattyuk, noha kiváltképpen az őrőckessen csak az fiakat értyük. Mivel-hogy penigh az Attyai iőßág nem mindenkoron ßólgál az leány ágra-is, annak okáért az leányokat inkáb mondhattyuk maradéknak, hogy sem mint őrőckesseknek. De męg maradéknak-is, nem ez okon mondgyuk, hogy az fiackal egyetemben az Attyok iőßágában, mindenkoron őrőckessek lehetnének, hanem hogy az fiackal egy vérek tagok, és hogy nêha mind az attyoknak, s-mind annyoknak iőßágában, ők-is rêßessek, és őrőckessek.

Mert az leány ágát, csak ezfęle iőßág illeti, mellyet vagy attya, vagy annya pénzen vett vólna: Avagy az mellyet attyának és annyának Nemes ember halálaért, atták vólna: Továbbá, mikor az leány negyednek ki fizetéséért, egy darab iő-

ßá-

ßagot örökben ßakaßtanának az leány ágnak: De az Báttya, és tőb attya-fiai akarattyából, kikre azon őrökſęg és ióßág nézne: Avagy az mely ióßágban az leány ágat, az ő vér-ßerént való attya-fiai engedelméből, az Király fiúi ága őrőckeſſę tenné mind az két ágra: Effęle ióßág mind az firfiú és leány ágra ßolgál.

DE az kívűl minden-fęle ióßág, akar mint kereſtek legyen, csak firfiu ágat illet. Ennek pénig oka vagyon, mi-ért mondám azt, hogy az attyok és annyok pénzen vőt ióßágában őrőckeſſek az leányok, mert ha az báttyai kőzzűl valamellyik pénzért ióßágot ßerzend magának, az leány ághnak, akar nénye akar húga legyen avagy aßßony ember-is, ez fęle ióßághoz ſemmi kőzi nincſen, és az báttya mellé nem álhat, hogy ez fęle ióßágból réßt kévánnyon, és vehéſſen óldalól való attya-fiától: hanem csak az attyai ióßághoz nyúlhat, melyből az mint rendel megh irám, avagy réßét veheti ki ióßágúl, avagy csak leány negyedét kevánhat:

Ezt

tutionis quartæ puellaris perpetuò collata & inſcripta, dum̃odo hujusmodi perennalis inſcriptio Quartalitij nõ ſit in prędjudiciũ fratrum, vel aliorum ritè ſuccedentium facta. Item, illa etiã jura poſſeſsionaria, in quib⁹ aliquæ puellę vel fœminæ per Regiã majeſtatẽ (ſine tamen prędjudicio fratrũ generationaliũ) in veros ſucceſſores quo ad utrũq; ſexũ pręficiuntur, jus fœmineum æquè, veluti maſculinum ſequuntur.

Alia verò univerſa jura poſſeſsionaria, qualitercũq; acquiſita, ſolum modo juri maſculino deſerviunt. Et dixi notãter, pecunijs paternis, vel maternis ẽpta. Quoniam in bonis & jurib⁹ poſſeſsionarijs, pecunijs aliquorum fratrum cõparatis, puellæ ſeu fœminæ, ſorores videlicet eorum, nil juris habere poſſunt, neq; collaterali modo ipſæ fœminæ ſuccedere, aut portionẽ aliquã acquirere permituntur: ſed jurib⁹ tãtum de paternis, aut portionẽ cõgruentẽ, in caſibus im̃ediatè prędſcriptis, aut jus Quartalitium pro ſe requirẽdi habent

Filiæ in quibus non ſuccedunt.
I. *Par:* 1. *Titul:* 18.
II. *ut hic.*
III. *Par:* 1. *Tit:* 73.
IV. *Par:* 1. *T.* 28 & 96
V. *Par.* 1. *T.* 21 & 102.

Præfectio puellarum.

bent authoritatem. Dixi etiã, quo ad utrunq; sexum, pari modo notãter. Nã in casu, quo Regia majestas puellam, seu mulierẽ aliquam in juribus paternis, vel etiã fraternis (si frater ipse hæredib⁹ careat, & prẹfectioni cõsentiat) in verum hæredem, & successorẽ masculinum simpliciter prẹfecerit, nõ inserẽdo scilicet in literis præfectionalib⁹ utrunq́; sexum: tunc hujusmodi jura possessionaria, mortua ipsa muliere, solum̃odo in filios (si habuerit, aliter autẽ rursus in Fiscum Regium) devolvũtur, & filię suæ jurib⁹ duntaxat earum Quartalitijs, de eisdem, juxta hujus regni cõsvetudinem provenire debentibus, contentari debebunt.

Par: 1. T. 78

Ezt-is mondom amá czíckel felől, *utrumq́; sexum*, az az, mint az két ágat, mellyet ha bőtű ßerént az Király levelében írnak. Illyen dologban, mikor Király ő Fölsęge egy leánt, avagy aßßony-állatot, az attya vagy attya-fiai akarattyából (ha az attya-fiainak őrőckesse nem leiend, és ez dologhnak enged) fiúi ágá és őrőckessę téßi, de az levélben ha mind az két ágat meg nem nevezi, és bőtű ßerént bé nem irattya: tehát az fęle leány avagy aßßony-ember halála után, az ióßág kiben fiú ágá tőtték vôlt csak az fiakra ßál, (ha penig fia nem leiend, az Király kamorára ßál) és ha leányi vôlnának-is, ez Orßág tőrvénye ßerént, csak negyedet vehetnek, ez illyen ióßágból.

QVARE IVRA POSSESSIONARIA SERVITIJS ACQUISITA, JUS FŒMINEUM NON SEQUANTUR.

TITVLVS XVIII.

SI autem quæratur, Quare bona, ac jura possessionaria servitiis acquisita, jus fœmineum non sequantur? Responde, quòd ideò, quia regnum istud Hungariæ, cũ parti-

AZ SZOLGALATTAL NYERT JÓßÁG, MI OKON NEM ILLET LEÁNY ÁGAT.

XVIII TITVLVS.

HA penig valaki okát kérdi, hogy az ßólgálattal talált ióßág, miért nem illet léány ágat? Erre ez az felelet: Mivel-hogy az Magyar Orßág, hoz-

hozzá tartozo Orßágockal egyetemben eleitől fogván, az ellenſęgnek torkában vólt, és fegyverrel óltalmazták, és az iósßágot ez okon nagyob réßre, fegyverrel, és vérek-hállásával találták az mi eleink, és most-is ugy talállyák. Az Aßßony népek penig és leányok az ellenſęggel nem ßokrak vinni, ſ-erre elegtelenek-is, ez okon az fęle iósßág leányágat nem illet.

partibus ſibi ſubjectis, in medio, faucibusq́; hoſtium ſitum, & poſitum eſt, quod gladio ſẽper & armis tutari defẽdiq; ſolet, bona etiam, & jura poſſeſsionaria (ut cõmuniter) arte militari, ſãguinisq́; effuſione, progenitores noſtri acquiſierunt, & modo quoq́; acquiri cõſueverunt. Mulieres autẽ & puellę armis militare, cum hoſtibusq́; decertare nõ ſolẽt, neq́; poſſũt. Et ob hoc bona ipſa juri fœmineo non deſerviunt.

Hungaria in faucibus hoſtium poſita.

Par. 1. T. 19 & 99.

VISZONTAG, AZ pénzen vöt jóßág, miért illet mind leány, mind fiú ágat?

XIX. TITVLVS.

HA penig azt kérdenéd, hogy az mint az előt megh irám, az attyai vagy annyai pénzen vőt iósßág, miért illeſſe mind az két ágat? Erre azt kel felelni: Mert ugy mond, az pénz az ingo bingo marha köziben ßámláltatik: Az fiaknak penigh, és leányoknak egyenlő réßek vagyon attyoknak és annyoknak ingó és bingo

E CONTRA, CVRIVRA poſſeſsionaria pecunijs empta, jus fœmineum æquè ac maſculinum concernant.

TITVLVS. XIX.

SI verò è contrario quæratur. Cur jura poſſeſsionaria, pecuniis (ut præmiſſũ eſt) paternis, aut maternis empta, jus fœmineum æquè ac maſculinum concernãt? Dic, quòd ideò, quoniã pecuniæ inter res mobiles computãtur: de rebus autem mobilib⁹, tàm paternis quàm etiã maternis, & filii, & filiæ æquales portiones ſortiũtur:

Par: 1. T. 17. Par. 3. T. 29

& ex consequenti etiam de bonis, & juribus possessionariis hujusmodi pecuniis, de quibus, utpote decedente patre, vel matre, filiæ portionem habere debebãt, comparatis, portiones congruentes ipsis filiabus dantur. Licet originem, & fundamẽtum cõsiderando, quod etiam pecuniæ maximis servitiis, & laborib⁹ interdumq́; ingẽti sanguinis effusione acquiri, & cõgregari cõsueverint. Et quod onera bellorũ, & defensionẽ patriæ, mulieres seu puellæ per se gerere sustinereq́; nõ possint, etiam de emptitiis bonis, & jurib⁹ possessionariis, portiones perpetuas nõ merẽtur habere: nè tamen à successione rerum & bonorum paternorũ penitùs exclusę viderentur, fraternus amor, & dilectio filiorum, quâ erga sorores afficiuntur, & jure quoq́; divino affici tenentur, permisit filias portiones cõgruas, perennali jure, cũ eis pariter de prænarratis bonis, ac jurib⁹ possessionariis emptitiis habere, & onera bellorum, tutelamq; patriæ in hac parte maritis ipsarum imposuit peragere, atq́; sufferre.

Par: 1. T. 57.

Par: 1. T. 17.

gó marháiokban: Következik az-ért hogy effęle pénzen vött iószágból, melyből attyok avag annyok hólta után részt vehetnének, az leányoknak portióiok szerént illendö részt tartoznak adni. Ha mind az által az pénz keresęsnek fundamentomát meg tekintyük, hogy nagy szólgálattal fáratsággal, és vêres vereytéckel szokták az pénzt találni. Az hadakozásra penig és hazánknak óltalmazására: sem az Asszonyi-állatok sem az leányok nem elégek. Erre tekéntvén męg az pénzen vöt iószágból és örökszęgből-is, nem érdemlenék hogy részt kévánhatnának: Mind az által, hogy az attyai iókból és iószágból mindénestöl fogván ki ne rekesztetnének, az attya-fiui szeretet kivel az fiak az ö Nényekhez és húgokhoz, Isten parancsolattya szerént-is tartoznak, vitte erre az engedelemre az fiakat, hogy az örök áron vöt iószágból az leányok-is az fiackal, egyetemben egyenlö részt vehessenek. Az hadakozást penigh és hazánknak óltalmazását ö képekben bizzák az ö szeriekre és Vrokra.

AZ Hi-

AZ HITETLENségnek notájában eſet embernek, ha Király megkegyelmez, mind az két ágra való iósága az után is mind az két ágra sólgálé?

XX. TITVLVS.

ISmęglen kérdés támad, hogy ha valaki hitetlenſégnek notáiával kárhoztatik, ſ: mind az két ágra való ióságot bir, minek utánna az Király feiének, és ióságának megkegyelmez, az kegyelem után lőt leányokat egy-aránt illetié azon ióság az fiackal, avagy nem? Mivel hogy minden előbbi sabadſágát az hitetlenſégnek notáiában eſęſe miat el veszette vólt. Az felelet ez, hogy egy-aránt. Mert az Király kegyelme által, az notában eſętnek minden elebbi privilegiomi, nézvén az ő tőle való őrőckőſſekre és maradékira, megélednek, és iſmęg az előbbi ereiekben maradnak, kiből ez következik hogy azon ióságok iſmęglen mind az két ágat illetik (de az egyenes lineában, és nem az oldal felt valókat) hanem ha az kegyelem levélben nyilván való emlekezet lenne felőlek, tudnia illik, hogy ióságának kegyelme nem

VTRVM BONA, NOTA infidelitatis condemnati, utrunq; ſexum concernentia, poſt factam gratiam iterum utriq; ſexui deſerviant.

TITVLVS XX.

ITem quęritur, ſi quis in nota infidelitatis condemnatus fuerit, cujus bona, juraq; poſſeſsionaria ſexum maſculinum ſcilicet & fœmineum contigiſſent, atq; ſecuta fuiſſent, & tandē ipſe condemnatus capiti ac bonis ſuis gratiā Regiam habere meruerit, utrum filię poſt gratiā naſcituræ, in bonis paternis æqualiter cū filiis ſuccedant an non? Quandoquidem priora privilegia, per ipſam notam infidelitatis mortificata fuêre. Dicēdum quòd ſic; Quia per gratiam Regiā omnia privilegia priora ipſius infidelis, quātum ad hæredes ac poſteritates poſt ſe (directè tamen & non collaterali modo) ſequentes, vivificantur, roburq; prioris firmitatis ſortiuntur, & ex conſequenti bona illa rurſus utrunq; ſexum ſequuntur. Niſi forſitā in literis gratioſis exceptio per expreſſum ſu-

Part. 1. Tit. 16

Part. 1. Tit. 6. & 49.

perinde fieret. Nam in poteſtate Principis conſiſtit gratiæ collatio, & bonorũ ipſorũ remiſsio. Quem admodum igitur, & quib⁹ ſub cõditionib⁹ Princeps ipſe gratiam fecerit, illaq; bona remiſerit, ſic etiã de cætero bonorum eorundẽ ſucceſsio ſequetur. De filiab⁹ autem ante condemnationem paternã natis, nulla eſt quæſtio. Nam illæ portiones ſuas ob patris delictum non amittunt: ad ſucceſsionem tamen mutuã cum eo ampli⁹ (ſicuti in ſerie differentiarum notæ infidelitatis, & ſententię capitalis prę-narratum eſt) non deveniunt.

Par. 1. T. 37.

Filiarum ius ſemper ſalvum.

Par. 1. T. 16

nem volna. Mi-ert hogy az Feiedelem ßabad véle, mint adgya az kegyelmet, és miképpen ereßti megh mellette az iósßágot. Az mint az-ért az Feiedelem adandgya az kegyelmet, és megh ereßtendi az iósßágot, az iósßágis ollyan-képpen ßál eggyikről az máſikra. Az leányok felől peniglen, kik az attyoknak megh ſententiazáſa előt ßülettettek ſemmi kérdés nincſen. Mert azok az ő réßeket, az ő attyok vétkeért el nem veßtik: De az-ért az attyok réße ßetént való iósßágban réßeſſek nem lehetnek, az mint oda fel az hiteilenſęgnek notáia, és az főben iáró ſententia külömbſęgek felől, megh irtam.

AN BONA TVM PRO ſervitiis, tùm pecuniis ſimul collata, utrunq́ue ſexum ſequantur.

TITVLVS XXI.

QVÆritur ulterius, Si Regia Majeſtas, aut quiſpiã Dominorum vel Nobilium, jus aliquod poſſeſsionarium, ſive caſtrum, aut fortalitium, ſive oppidũ, villa, vel prędium exiſtat, tum pro ſervitiorum exhibitione, vel beneficio-

AZ MELY IOSZAgot valakinek ßólgálatért és pénzeértis adnak, mind az két ágat illetiê avagy nem?

XXI. TITVLVS.

TOvábbá eztis kérdhetik, hogy ha az Király ő Felſęge, vagy az Vrak, avagy Nemeſſek közzűl valakinek avagy Várat, avagy Caſtélt, avagy Vároſt, avagy Falut, vagy puſzta helyeket, hű ßólgálattyaért, és kedves vóltaért aiándékoz-

kozna: Ez mellet penig bizonyos summa pénzben-is, mely summa az Donatióban avagy effęle iósságról való költ vallás levélben nyilván meg vólna irván, örökben adna avagy kötnê, effęle iósság mind az két ágra sölgálnak, avagy penig csak az fiu ágat illetnê? Erre azt felellyük, hogy csak az fiu ágat illeti: Mert az iósságnak keressęsében és találásában mindenkoron az fondamentomra, és az iósság gükerére kel tekintenünk és nem az ágra avagy fiatallyára, annakokáért effęle iósságnak-is az fundamentomra tekintvén, az az, Valakinek hů sölgálattyára, kinek illyen iósságot adnak: Igy nem pénzen vöt iósságnak, hanem Király örök adománnyának mondhattyuk. Mind az által az leány ág-is effęle summából az ő rését méltân ki veheti. Holot penig ollyan nagy summában vólna, az iósság kötve, hogy annyit nehezen érne: tehát azon iósságot az Orsságnak Biráia egy Captalannal avagy Conventel köz böcsel intezék, és böcsüllyék megh, és ecképpen köz böcsel fizessęk ki az fiak az leányok resére való summát.

rum & cõplacentiarum impensione, tùm verò pro certa pecuniarũ sum̃a, in literis superinde Donationalibus, aut etiã Fassionalibus expressa, simul cuipiã perpetuò contulerit & inscripserit, utrum hujꝰmodi jus possessionarium utrunq; sexum sequatur: an autẽ masculino duntaxat sexui deserviat? Dicẽdum, quòd virilem solum̃odo sexum cõcernat, eò quòd bonorum acquisitio radicẽ semper adeptionis & consecutionis eorundẽ, non autem appendiculum, vel ramum respicit, propterea à radice acquisitionis, hæreditariũ & nõ emptitium jus esse cõprobatur. Verumtamen filiæ seu fœminei sexus homines, de ejuscemodi pecuniarum sum̃a portiones suas meritò habere possunt. Vbi autẽ sum̃a ipsa pecuniarũ grandis adeò & notabilis esse videretur, ut jus illud possessionarium modò ante lata collatũ vix tanti valoris reputaretur: tunc jus idẽ possessionarium, per judicis & alicujꝰ testimonialis loci homines, com̃uni æstimatione medianti, æstimari & secundum hujusmodi æstimationis exigentiam, portio pecuniaria filiabus cedens, per filios reddi debet.

Par: 1. Tit: 28. 57. 73. Item Par: 1. Tit. 47. 69 Item 18. & 88.

COROLLARIVM. Vnde ex radice adeptionis bonorū elicitur, Quod frater quispiã vendens precio portionẽ ſuam poſſeſsionarium alteri fratri, in quẽ etiam alioquin jure generationis & ſucceſsionis hujuſmodi portio (venditore ipſo deficiẽte) devolvẽda erat, eadem portio jus fœmineum nõ ſequitur. Et per portionem intellige etiam totalem poſſeſsionẽ, & plura alia jura poſſeſsionaria ſimilia. Cauti ſunt itaq; acquiſitores vel ẽptores bonorũ, prout enim literas ſuas formabunt, ita & bonorum ſuorum ſucceſsionem atq; devolutionem habebunt.

Nyilvánſágnak okáért azért, az iőſág kereſéſéből, illyen tanuſágot vehetünk; hogy ha égy gyik atyafia az máſiknak oly iőſágot ádna el pénzen, mely iőſág az ő halála után, ugyan vér ſerént is, arra az ő atyafiára ſállana, efféle iőſágban az leány ágnak rèſze nem lehet. Még ha nem csak rèſz ſerént való iőſágot, hanem egéſz ſalut, avagy egy nehány rendbéli iőſágot el adna is illyenképpen eggyik atyafiu az máſiknak.

Okoſok legyenek azért, az kik iőſágot akarnak magoknak kereſni, avagy pénzen venni, mert az mint írattyák az iőſágról való levelet, azonképpen kel az iőſágnaknis eggyikről az máſikra ſállani.

DE CLAVSVLA DONationis (per defectum ſeminis) quid per ſemen intelligatur.

TITVLVS XXII.

QVONIam in ſerie literarum Regiarum Donationalium cõficiendarum, ſuper bonis, ac juribus poſſeſsionariis illorum, qui hæredibus deficiunt, hæc clauſula (per defectum ſeminis talis, vel talis

AZ KIRALY ADOmányában mikoron az levélben, az magva ſzakadáſról ſólnak, mit kellyen érteni az magon.

XXII TITVLVS.

MIvel-hogy az Király Adományáról való Donatio levélben, mikor valamely Embernek halála után, (kinek örőcskőſſe nem vólna) iőſágát

gát másnak adgyák, ez Czickelt mindenkoron az levélben ßokták irni, hogy ugy mond, *ennek s. ennek iószágát magva szakattól adgyuk, &c.* Annak-okáért sockan illyen értelemben vadnak ez czickel felől hogyha az fęle megh hólt Vrnak avagy Nemes embernek leányi maradnak: ugyan megh kellene az levélben nevezet ßerént irni, hogy *firfiui ágnak* magva ßakadásaért atta el az Király az iößágot &c. Es mikor igy nem irnak az Donatiót, haßontalan vólna és le ßállana: mivel hogy męg leányi vólnának, és ez okon męg magva ßakatnak az ollyan embert nem mondhatnak: De külömben kel ezt érteni, mert itt az magon, csak az firfiui ágat, és nem az leány ágat ßoktuk érteni. Héiában való dolog vólna azért azt oda irni tőb beßéddel az mit annélkül is az igének ereién meg érthetünk. Ennek penig ugyan terméßet ßerént való oka-is vagyon, mert mikor az firfiui magh bősęgesb, ackor inkáb mind fiak léßnek tőlle: vißontag az aßßony magvából az leánzo.

Méltán mondhattyuk az-ért, hogy magva ßakadot annak (ha leányi vólnának-is) kinek tőb firfiu ága nem maradand.

In-

lis, &c.) sẽper apponi, interseriq; solet, Ideò putaverũt aliqui, quòd si Domin⁹, vel Nobilis ille, qui deficit, filias post se reliquerit: tunc necesse sit, in ejusmodi Donationalibus literis, per expressum describere pariter & addere clausulã (masculini sexus) ut cõtineatur in Donationis tenore, per defectum seminis masculini sex⁹, talis, aut talis, &c. Alioquin autem Donationẽ ipsã nõ valere, neq; impetratori talium bonorum suffragari posse: arguẽtes & allegãtes, illum in semine (eò quòd filias habeat) nondum defecisse. Quod tenẽdum nõ est. Nam per semẽ virilis duntaxat masculinus sexus, & non fœmine⁹ intelligitur. Frustrà igitur & superfluum est, id addere, vel apponere, quod etiam alioquin vocabuli virtus continet in se. Et ratio est, quia naturaliter ex semine viri superabundanti (ut plurimum) masculꝰ concipitur: & è contra ex semine fœminę, fœmina generatur.

RECtè igitur dicitur is in semine defecisse (si etiam filias habeat) qui in virili sexu defecit. Hinc est,

quòd

quòd ex Nobili Patre, & ignobili matre generati filij, veri nobiles reputantur & Patris familiam cōditionemq; sequuntur: sed nō è converso, prout & superiꝰ apertè declaravi. Verumtamē si bona & jura possessionaria cujuspiā utrunq; sexum manifestè cōcernunt, & uterq; sexus deficiet: tunc ritè & cōmodè ponenda erit in Donatione Regia (Per defectū seminis utriꝰq; sexus, talis &c.) ut in ea parte, per semen, successio intelligatur.

Par: 1. T. 71 & 51.

Innet vagyon, hogy az Nemes Attyától, és parast annyától való fiak ugyan igaz Nemesseknek tartatnak, és az attyok nemzetsęgében és állapatban mennek elő: De vissontag nem, az mint arról oda elő nyilván sóltam. Mind az által, ha valamely iósság mind az két ághra nyilván sólgálna, és mind az két agh el fogyna: tehát ackor igazán és hasznosson belé irhatnyák az Király adományról való levélben, *hogy ennek s-ennek mind az fiu és leány agának magva szakadásaért adták el iószágát*, mint hogy itt az magon az successiót avagy őrőckessęget értyűk.

QVANTO TEMPORE jus Regium duret, & præscribatur.

TITVLVS XXIII.

QVIA igitur Regia Majestas, unctorum Dominorū, Baronum, Magnatum, Procerumq; & regni [a] Nobilium in semine deficientium, verus (ut præmisi) & legitimus successor esse cēsetur: Sunt igitur plures Dominorū & Nobilium, ac regnicolarum, possessionatorum scilicet [b] hominum, qui jura regalia pro se malè vēdicātes, aut

a Par: T. 3. & 10.

b Pa: 2. T. 71

AZ KIRALY IGASsága hány esztendeigh tart, és mikor telik ki ideie.

XXIII. TITVLVS.

MIvel-hogy az mint meg mondám, hogy Király ő felsęge mindenfęle Vraknak fő embereknek és Nemesseknek valakiknek magvok szakadna, tőrvény szerent való őrőckesse vólna, erre való tekintetekbe sockan az Vrak, és ez Országbéli iosságos Nemessek közzűl, tudgyák hogy Király igassága fekszik iósságokban, de męg-is azt kőltik, hogy avagy zála-

zalagúl biriák, avagy bizonyos vallások, és kötések vólna felöle (kiben azért semmi nincs, s-az Király sem adot consensust réá) vagy hogy ők abban az iószág-ban őrőckessek vólnának, és vér szerént s-törvény szerént-is őket illetné. Avagy peniglen valami szin alatt, sö-képpen háború i-dőben, és hadkort valamely iószágban allattomban bé csusznak, és allatomban az iószágot mind birdogállyák, azt hány-ván vetvén, hogy ők annak az iószágnak sok időtől fogván V-rasságában vóltanak, és időtis töltöttenek benne. Ez sęlék el-len azért iól meg tanúllyuk, hoǵ száz esztendeig tart az Király i-gassága effęle iószágban, és ez száz Esztendő forgássában, effęle csalárdok iószágát Király igassá-gával töllők el vehetik, és igy csak héiában lészen az ő idő töl-téseckel való magok biztatása.

aut videlicet pignoris titulo, aut Fassione invalida & inefficaci, vel Regio cõsẽsu indigẽte, & necessa-rio: aut alio successorio vel hære-ditario jure, in se devoluta fingẽtes aut alia indirecta via, taliter, quali-ter dominiũ eorũ (maximè guer-rarum, dissẽsionumq́; tẽporibus) subintrantes, taciturnitatis silẽtio tenere gubernareq́; & possidere solent, sese in eisdẽ jurib⁹ possessio narijs longęvi tẽporis pręscriptio-ne mediante, firmare & fundare prætendentes. VNDE sciendum est, quòd jus Regium centum añis in bonis & juribus possessionariis quorumlibet malæ fidei possesso-rum durat, & exquiri poterit, ob-jectione præscriptionis alicujus non obstante.

MI LEGYEN VAlóban az Király igassága, és az Iószág.

XXIIII. TITVL⁹.

AZ Király igassága azért, az Király Coronának törvény szerént való igassága, és közi, mely alatomban, sek-

QVID SIT IVS REGIum definitivè, & quid jus possessionarium.

TITVLVS XXIIII.

IVS igitur Regium, dicitur juris-ditio Sacræ Coronæ Regni, in bonis ac jurib⁹ possessionarijs, per quempiã pro se mala fide contra-

qué cõsensum Regium usurpatis, tacitè latens & cõsistens. Nomine autẽ possessionarij, generaliter intellige Castra, Castella, Fortalitia, Civitates, Oppida, Villas, Possessiones, Terras, Sylvas, & Prædia.

VBI sciendum, quòd possessio dupliciter accipiatur. PRIMO quidem pro dominio usuq; ac gubernatione alicujus rei mobilis, vel immobilis. Et hoc modo dicitur possessio, quasi pedum positio in usum ac dominium ipsius rei, quam quis realiter tenet & gubernat. ALIO modo autem (prout in proposito) possessionis appellatione villa significatur & intelligitur: & hoc propriè loquendo. Nam castra, castella, civitates, oppida, & prædia, separata habent vocabula.

Verumtamen hoc in loco nomine juris possessionarij, generaliter intellige castra, castella, fortalitia, civitates, oppida, villas, portiones possessionarias, terras, prata, sylvas & prędia. Prædium autẽ nos dicimus agrum illum esse in quo

tekßik oly örökſęgben, és ióßágban, mellyet valaki mód-nélkül, és nem igaz úton s-király engedelme nélkül birná. Az Ióßágon penig értyük közönſęgesképpen mind az Várakat, Castéllyokat, erőſſęgeket, Kôlcſos városokat, mező városokat, falukat, földeket, erdőket és telekeket.

It azért ércſük meg hogy mikor birodalomról ßóllunk, avagy az mi birtokunkat emlittyük, ezt két-képpen érthettyük: Mert ELSŐBEN, azt iedzi, az min nékünk hatalmunk vagon, akar ingo, bingo, akar őrökſęg legyen az, csak hogy mi birhaſſuk és gond-viſeléſünk alatt legyen. Mert ez formán mondatik az poſſeſsio, lábainknak bé tévéſe, mellyel az ióßágot valaki maga ßámára foglallya, és valóſágos Vraſſágában és gond-viſeléſe alatt vagyon. MASODSZOR ez nevezeten tulaydonképpen ióßágot és falut értünk. Mert az Váraknak, Castéllyoknak, keritet kólcſos és mező Városſoknak és telekeknek ſaňát, és tulaydon nevek vagyon. Mind az által it az poſſeſsion, az az, az ióßágon, közönſęgeskeppen ércſed az várakat, castéllyokat, erőſſęgeket, kólcſos városſokat, mező városſokat, falukat, ióßágbéli réßeket, földeket, réteket, erdőket és telekeket. Prædium, az az, Teleknek penig oly mezőt hivunk, kin az előt emberek lak-

laktak, de moſtan puſta, ſem ház ſem lakó nincſen rayta, mint ha ki prædára hadta vólna: miért hogy ez ige az régiektől marat, kik oly földet, mellyet fegyverrel vöttek vólt meg, ön közök prædának, az az, hadi nyereſſégnek tartnak vala. Azonképpen az Funduſt, az az, az nemes ülés helyet, és iobbágyok házak helyet, mellyen mível hogy ſem ház, ſem lakó nincſen, puſta teleknek mondgúk. Mik legyenek penig az városok, caſtéllyok, erőſſégek, kőlcſos és mezö városok nyilván vagyon, melyért nem kel azokról az magyarázat. Mert ez czickel alat, *cum omnibus pertinentiis*, az az, minden hozzá tartozóckal egétemben, közönſéges képpen mind azokat értyük, valami akar keritet kőlcſos, akar mezö városhoz, avagy valamely faluhoz való: ugy mint ſánto földek és gyepek, mezők és kaſálo rétek, nyomás, erdők, cſerék, berkek, hegyek, völgyek, ſólók, ſólóhegyek, vizek, folyó vizek, tók, vébek, viz folyáſok, mólnok, és malom helyek, ſumma ſerént, valamely városnak avagy falunak, akar mi iövedelmi haſznai és hozzá tartozó vólnának. Gyakorta penigien értyük ez ſón valamely Várnak minden törvény ſólgáltatáſra való hatalmat és birtokat, avagy min-

quo prius homines habitare ſolebãt, modò tamẽ nulla ædificia apparent, neq; coloni habitent, quaſi prædæ expoſitum: ab antiquis derivatum, qui agros, quos bello capiebãt, in prędæ nomine habebãt. Fundum etiã, ſeu locum ſeſsionis nobilitaris, atq; jobagionalis, ædificijs & habitatore penitꝰ deſtitutum, ſimiliter prędium appellamꝰ. Caſtra verò, & caſtella, fortalitia, civitates, & oppida nota ſunt, & declaratione nõ egẽt. Pertinentiarum ſiquidem nominatione communiter intelliguntur, & cõtinentur omnia illa, quæ ad civitatem, oppidum, aut villã aliquã ſpectãt: prout ſunt terræ arabiles cultæ, & incultę, agri, prata fœnilia, paſcua campi, ſylvæ, virgulta, nemora, montes, valles, vineæ, promontoria, aquę, fluvij, piſcinæ, piſcaturę, aquarum decurſus, & molendina, ac eorundem loca. Et generaliter omnes utilitates ac proventus, ipſi civitati, aut oppido, vel villæ deſervientes. Sæpè autẽ pertinentiarum appellatione cõprehẽduntur omnes juriſditiones alicujꝰ caſtri, Part. 3. T. 16.

vel omnia bona im̃obilia, ubilibet adjacentia, ipsi castro annexa atq́; deserviẽtia. Sicuti civitates, oppida, villę, portiones possessionarię, & prædia. Tamẽ huj⁹ modi nomine, vel significatione rarò utimur, sed civitates, oppida, villas, portionesq́; & prædia ad castrum attinentia, si nõ specificè, generali tamen positione denotare solemus.

ET quãvis jus Regium ad universa ferè jura possessionaria, quæ donationi & collationi Regiæ, quovismodo vel titulo subjacent, generaliter referri & extẽdi queat, tamẽ si quis Dominorũ aut Nobilium, in casib⁹ vel criminib⁹ notã infidelitatis afferentib⁹ & inducẽtibus excesserit atq́; deliquerit: aut si quis in semine (de recenti) defecerit, huj⁹ vel horum bona, ac jura possessionaria non nomine juris Regij simpliciter, sed per notã infidelitatis (eã declarando) vel per defectum seminis ipsius defuncti hominis, impetrari, & sępè in ejuscemodi Donatione jus quoq́; Regium (si quid in illis bonis etiam aliter haberetur) impetratores appone-

Par: 1. Tit: 13 & 28.

minden iôßágot, akar hollegyen, csak hogy ahoz tarcson és oda ßólgállyon, ugy mint keritet és mező városok, faluk, rèßbéli és egéß iôßág, és pußta telekek. Mind az által ezzel az értelem̃el igen ritkán élünk, mert hogy-ha mindenkoron ki nem feńezzük-is, de summa ßerént, az keritet és mező városokat, falukat, réß iôßágot és telekeket, valamely várnak csak tartományának ßoktuk mondani.

Iôllehet az-ért az Király igassága közönsęges-képpen, mindenfęle iôßágot az kit Király eladhat, avagy valamikeppen Királynak közi lehet hozzáia, ő magában bé foglallya: mind az által ha ki az Vrak, vagy az Nemessek közzül hitetlensęgben esendik: avagy uńonnan valakinek magva ßakadand, effęle iôßágot nem mindgyárt csak az Király igasságával kel meg kérni, hanem avaǵ az hitlensęgnek nevével és mint eset légen az hitlensęg meg magyarázván: avaǵ penigh magva ßakattúl kérheti meg, és ez mellet az Király igasságát-is bé ßokták az Donatioban iratni, hogy ha mi közi vólna, ő felsęgének affęle iôßágban, azt-is oda engedgye: Az mint azért elsőben ßollék az Király igassága felől, hogy mi légyen

gyen, azt nem utólsó és közönséges király igasságáról kel érteni, hanem azokra váló képest kel magyarázni, az kik az Király igasságát iósságokban el titkolnák.

ponere consveverunt, ideò descriptio super jure Regio immediatè prædeclarata, non de hujusmodi genere juris Regij, sed quantum ad celatores jurium Regalium est intelligenda atq; referenda.

HOGY AZ KI Király igasságával, valaki iósságát méltatlan meg kéri, azon iósságnak őrök bőcsűen marad.

XXV. TITVL'.

HA azért valaki Király igasságával valamely iósságot meg kérend, tudni illik, kinek Vrasságában valamely Vr, avagy Nemes Ember, sok űdőtűl fogván békessęgessen élt vólna, és az pőrnek folyását végig űsvén, (mert ez mostani sokásunk szerént, effęle pőrnek négy Octáván végének kel szakadni) az fęle Vr avagy Nemes ember meg bizonyithattya, hogy ő ió móddal, és igassággal vagyon abban az iósághban, és igazán biria, tehát az ki meg kérte vólt, azon iósagnak, mellyet ővévé akarna tennie, és az ő igaz Vrát belőle ki akarná vetni, őrök bőcsű-

QVOD IMPETRATORES bonorum injustè, nomine juris Regij in æstimatione eorundem bonorum perennali, condemnentur.

TITVLVS XXV.

SI quis itaq; nomine juris Regij, aliqua jura possessionaria pro se impetraverit, in quorum utpote pacifico Dominio, quispiã Dominorum aut Nobilium olim perstitisset, & elapsis legitimorum terminorum in causa superinde suscitanda processib' (in quatuor enim terminis octavalib', juxta consvetudinẽ modernorum ejuscemodi causa finaliter terminari solet) si Dominus, vel Nobilis ipse justo titulo, bonoq; jure, impetrata illa jura possessionaria se possedisse, possidereq; poterit cõprobare, tũc impetrator talis in æstimatione perẽ-

nali, eorundē jurium possessionariorū, malè & injustè impetratorū (quorum perpetuitatē pro se usurpare, vendicareq́;, & legitimum possessorem illis perpetuò privare prætendebat) cōvinci debet & condemnari, ut simili mensura sibi remetiatur, & pari damno, quod alteri inferre satagebat, compensam sortiatur.

csűen marad. Hogy ecképpen hasonló mértéckel mérijenek nékie, az kivel ő másnak akar mérnie, és ő essęk abban az kárban, melyben ő mást akar eiteni.

Et idem est tenendum etiam de illis, qui per notam infidelitatis in prædeclaratis casibus, aliqua jura possessionaria à Regia Majestate pro se impetrāt: & hujusmodi crimē notæ infidelitatis adversꝰ eos, quorum jura possessionaria impetrata fuerint, cōprobare non poterunt, quod videlicet tales quoq́; in æstimatione ipsorū juriū possessionariorū perennali (si liti cedere noluerint) condemnentur: licet pleriq́; sentiant ipsos solummodò in [a] emendatione linguæ eorum convinci & aggravari debere; Ex eo scilicet, ut innocentes & innoxios, coram Regia Majestate malè diffamasse intelligantur.

Ecképpen iárnak azok-is valakik hitetlensęgért iószágot kérnek, és azt reáiok nem bizonijthattyák, mert ezek-is az megh kért iószághnak őrök bőcsűén maradnak (ha az pőrt le nem tészik) és mellőle nem akarandnak el állani: Ióllehet erről sokan illyen értelemben vadnak, hogy azokat kik hitlensęgh nevével, kérik megh valaki iószágát, csak nyelv váltságon kel az-ért marasztani: Mivel hogy Király előt ártatlan, és bűntetlen embereket hamissan meg szólották, és méltatlan kissebbittették meg nyelveckel.

[a] Par: 2. Tit: 72.

QVOD IMPETRATORES bonorum, per defectum seminis quorumpiam, in nullo onere convincantur.

HOGY AZ KIK magva szakattúl kérik meg valaki iószágát, azok semmi birságon nem maradnak.

TITV.

XXVI. TITVL⁹.

HA valaki peniglen valamely hólt ember iósságát magva ßakattúl Király igasságával, mint ha ő felsęgére ßállot vólna, megh kéri, és az után hogy tőrvényre kél az dolog, levéllel meg bizonyithattyák, hoǵ az Királt nem illeti, hanem vagy vęr ßerént való attya fiaira, vagy az meg hólt embernek leányi ágára, vagy egyéb rendbéli őrökkesire ßállot: Ez okon az ki meg kérte, semmin nem marad, mert fęrfiu ágnélkűl való hólt embernek kétsęges iósságát, kérte vólt meg: hogy azért az Királyi Coronának igassága űdővel ki tessęk, és az Király-is kétsęget ki vehesse belőle, ha ő reá ßálloté avaǵ nem az á iósság, ez-okáért mentsęge lehet az meg kérőnek. Mert netalán az-is az ki az meg kérő ellen az iósságot meg nyeri, és levelével őrőckessé teheti magát az iósságban, talám az magva ßakat ember éltében azon iósságot nem birta: Ahonnét kővetkezik, hogy effęle magva ßakat iósságról való Donatio levélben mikor bé irandgyák az Király igasságát-is, és az kinek Király atta, az iósságot, az Király igasságát kezdi az tőrvényben forgatni, hogy az iósságot azzal-is ővéie tegye, ezért nem marad semmin.

Mind

TITVLVS XXVI.

SI quis autem per defectum seminis cujuspiam decedentis, & hęredib⁹ deficientis, bona vel jura possessionaria, tanquam ad sacrã Regni coronam jure devoluta, ab ipsa Regia celsitudine impetraverit, & tandẽ in examine causæ, inde movendæ, eadem jura possessionaria, non ad collationem Regiã, sed ad fratres aliquos generationales, vel fœminei sexus ipsius defuncti homines, aut alios legitimos successores, derivata fuisse, literarũ testimonio verificabũt: tunc impetrãs ipse nulli subjicitur pœnæ, nec ullo onere propterea gravabitur, eò quòd mortui hominis bona, tãquã ambigua hęrede scilicet masculino carentis destitutiq́; impetravit: Vt jurisditio ipsius sacrę Regni Coronæ in tempore exquireretur, & ambiguitas devolutionis ipsorum bonorũ tolleretur. Nã ille quoq́; qui causam obtinuerit, & ad se bona illa devoluta esse declaraverit, forsitan vivente eo, qui jã occubuit, dominium eorundẽ bonorum reale nõ habuit: unde si

de si etiam jus Regium in hujusmodi literis Donationalibus per defectum seminis emanatis, casu insertũ vel annexum fuerit, & ulterius impetrator ille jus ipsum Regium prosequi voluerit: in nullo propterea judiciali gravamine convinci debebit.

Si tamen ampliori processu pertinaciter cùm jure ipso Regio agere nõ cessabit, rursusq; succubuerit: tunc pœnæ [a] præmissę subjacebit. Poterit autẽ impetrator ipse (si voluerit) in causa juris Regij legitimè procedere. Nam licet cõsideratione illi⁹ clausulæ, quæ in literis Donationalib⁹ semper inseri solet, videlicet (præmissis sic ut præfertur stantib⁹, & se habentibus &c.) arbitrati sunt nonnulli, cassata & invalidata prima parte Donationis, quę per defectum seminis erat etiã reliquã partẽ super jure Regio confectam, cessare & anihilari debere. Quoniam tamen hoc verum fuit, quòd ille, cuj⁹ bona impetrata erant, sine semine decessit: clausula prænotata totali Donationi, & cum hoc juri ipsi Regio derogare non videtur. Idcirco impetrator ipse, si voluerit, causam suam super dicto jure Regio, ritè prosequi valebit.

[a] Par: 1. Tit: 25.

Par. 1. T. 23

Mind azon által, ha męgh-is vakmerő képpen kezdi az Király igasságát hánni vetni, és męgh-is el esik mellőle: igy az megh mondot bűntetéssen marad. De azért ki effęle iósságot megh kért, ha kedve léßen hozzáia, ugyan tőrvény ßerént-is megh láthattya, hogy ha Király igasságával hozzá fęrhet az iósághoz: Mert mivel hogy, ez Czickelt effęle Donatio levélbẽ bé ßokták irni, ugy mint (az dolog igy léven, az mint mongák) sockan illyen értelemben vóltak, hogy ez illyen Donatiónak első réßeből, mely ßól arról, hogy ennek s-ennek, az kinek iósságát magva ßakattúl meg kérték, valóban magva nem ßakat, tehát az levélnek tőb réße-is, mely ßól a Királyi igasságáról le ßál és sem mit nem haßnál az megh kérőnek. Mind az által, ha azt meg bizonijthattyák, hogy az el hólt embernek, kinek iósságát valaki meg kérte, magva ßakat: az meg irot Cickel, az egéß Donationak és evel eggyűt az Király igasságának egyßer s-mind ártalmára nem lehet. Ezokáért az meg kérő fęl ha akaria, Király igasságával-is, ió módgyával, pőrelheti az meg kért iósságot,

HOGY

HOGY AZ MELY jóſág pőrben vagyon, azt magva ſakattúl megh nem kérhetik.

XXVII. TITVL⁹.

DE az-ért ezt eſzűnkben vegyük, hogy ha valaki valamely iőſágot pőrlení kezdenê, és minek előtte megh nyerhetné és az pőrt vêghez vihetné, azonban magtalanúl iőrtênnék megh halni, tehât effêle iőſágot magva ſakattúl, az Feiedelemtől meg nem kérhetnék. Mert az ő vér ſerént való attyafiuſágât, kire való képeſt, az az megh hólt ember, megh elıében kereſé az iőſágot, azon embernek halâla, ſemmivé iőtte. Mind azâltal azFeiedelemis nem lehet annyêra való őrőckőſſé effêle embernek, hogy az mely iőſágot élıében ſáſattyáva nem tehetet, hanem még az pőr folyáſában lévên, kétſéggel csak remélhette annak meg nyeréſét.

QVOD BONA, IN LITE exiſtentia, per defectum ſeminis impetrari non poſsint.

TITVLVS XXVII.

ADvertêdum eſt autem, quòd ſi quiſpiam prætextu hæreditatis, aliquorum jurium poſſeſsionariorum, [a] cauſam litem q; ſuſcitaret, & antequam eam ad finê effectũq; perduceret, ab hac luce ſine ſemine decederet, tũc in eo caſu, bona & jura ejuſcemodi poſſeſsionaria in lite exiſtêtia, per defectũ ſeminis ipſius decedentis, à Principe impetrari non poſſunt. Quoniã [b] propagatio ſanguinis, cujꝰ reſpectu decedês ille bona ipſa acquirebat, & proſequebatur, extincta eſt. Princeps autem, licet ſucceſſor ejꝰ ſit reſpectivè ad bona, quæ vivens poſsidebat aut poſsidere poterat, non tamen cenſetur eſſe [c] propagativus hæres ab ea conſequenda, quæ decedens ipſe, juri ſuo nondum appropriaverat & addixerat, ſed in dubio adhuc litis illa ſe conſecuturum ſperabat.

[a] Par: 2. Tit: 71.

[b] Par: 1. Tit. 47.

[c] Par: 2. Tit. 17.

Mind az által ha oly iőſágh marat vólna az meg hólt embernek, mellyet avagy zálogban vetet vólna, avagy penig ſegy ruháért

Verumtamẽ, ſi habuerit bona ac jura poſſeſsionaria, prę manibꝰ alienis, pignoris titulo, vel pro Dota-

litio aut Quartalitio, ſive etiã alio redemptibili modo obligata, talia bona Regia Majeſtas, vel ille qui Donatione Regia potietur, cui ea contulerit, ad ſe redimendi facultatem ſemper habebit. Nam hujꝰmodi obligatio nõ excludit bonorum proprietatem, qua defunctus ipſe, vivens potiebatur. Et hoc idẽ eſt de fratribꝰ quoq́; adoptivis per omnia ſentiendum atq́; tenẽdum, qui ſucceſſores legitimi non tamẽ hęredes veri fratris defuncti reputãtur, & ejuſcemodi bona redemptibilia ſibi vẽdicare optimo jure poſſunt. Hinc prodiit tritum illud & vetuſtum proverbiũ, quòd (lites pręcio venundari, & coëmi nõ poſsint.) Quòd quidẽ dictum nõ eſt ſic accipiendum, ut miſerabilis aliqua perſona egeſtate & inopia gravata, vel alio defectu prævẽta, nõ poſsit bonorũ ſuorũ juſto titulo ſe concernentium, acquiſitionẽ & recuperationẽ cauſarumq́; & litium inde ſuſcitatarum, aut movẽdarum directionem & perſecutionẽ alteri comẽndare. Vel etiã hujuſmodi bona litigioſa, ſeu in lite exi-

haeri, avagy leány negyedert, avagy váltſágos-képen valakinek el kötöt vólna: Effele ióßágot avagy az Király, vagy az kinek az Király adandgya, mindenkoron magâhoz válthattya. Mert az ióßágnak effęle el kötéſe, tulaidonſagát az ioßágnak el nem veßti, hanem azomban megh tarttya, mint éltében az meg hólt ember birta. Ezen értelemben legyünk mindenképpen az hites attyafiakról-is, kikre az megh hólt hites atyafiunak ioßága, iöllehet törvény ßerént, de azért nem vér ßerént ßál, és effęle el zálagoſitot, és el költet ióßágot kiröl ßöllék, effęle attyafiak-is magoknak meg válthattyák. Ez okon ßoktuk köz példa beßédben-is mondani, *hogy az pört pénzen el ſem adhattyák, meg ſem vehetik.* Mely példa beßédet nem kel arra magyarázni, hogy valamely nyomorult ßegény, és meg ßükült ember, oly ióßágának gondgya-viſelését és meg kereſęſęt, ki ötet méltán illetne, avagy el kezdet pörnek, avagy mellyet el akarná kezdeni, forgatáſát és véghöz vitelét máſra nem bízhatná. Avagy az fęle pöres ióßágot, ió modgyával el nem adhatná máſnak. Hanem ezt kel ezen értenünk, hogy az ki-

az kinek el adná az iósságot, avagy az kire bizná az pörnek gondgya-viselésset: Effęle ember ő maga képében az el adónak sem éltében, sem hólta után, az iósságot nem pörelheti, hanem csak az el adó nevével.

Mivel hogy penigh az törvénnek vége kétsęges, męg az el adó-is, valamed dig az pört, ugy mint fel pöres, véghez nem visi, addig az iósságot sáiattyának nem mondhattya, és ez okon sokkal inkáb az meg vévöis, ő maga képében az el adónak iósságát törvênnyel nem keresheti. Innét azért ez következik, hogy ha az el adó fęl, ez pör közben, mîg az törvénnek végét nem érne megh haland. Az vévönek mind pénze, s-mind az iósságh oda lésen. Mert az mint megh mondok az után semmiképpen nem pörelhet: és ez okon meg tapasztalhattyuk, hogy az pört pénzen-is heában vötte vólt megh.

HOGY

existentia, bonis sub conditionib⁹ vēdere & à se alienare. Sed ita proverbium ipsum est intelligēdum, ut ille, cui bonorum ipsorū venditio facta, vel ejus causa prosecutio cōmēdata fuerit, nomine suo proprio, in eadem causa, nec vivente, sed neq; decedēte eo, qui venditionē hujusmodi bonorū fecit, procedere potest, sed nomine ejusdē venditoris, causam ipsam dirigere & prosequi debet. Exitus autem & finis litis dubi, est, & interim, quoadusq; pro parte actoris causa ipsa finem sortietur, vēditor ille, bona hujusmodi litigiosa sua esse, nō poterit rectè affirmare. Ideò neq; emptor, valebit pro eisdē nomine suo proprio, tanquā pro bonis venditoris in judicio cōtendere. Vnde si litis intermedio, antequam scilicet bona prænotata per sententiā diffinitivam reobtenta fuerint, vēditor ille decesserit, tunc emptor ipse impensā & oleum pariter perdet. Nā ex ratione præallegata, ampli⁹ in causa illa procedere non poterit: & ex consequenti lites, hoc est bona litigiosa, non potuisse precio cōparare, manifestū erit. Quod

QVOD BONA, DONAtione Regia acquisita, Si etiam pecuniarum summa contradictoribus solvatur, jus fœmineum non concernunt.

HOGY AZ KIrálytól adatot jóßág, leány ágat nem illet, męgh ha az ellenzőnek ellene mondását pénzel le ßállitanák-is.

TITVLVS XXVIII.

ITEM, sæpenumero contingit, impetratores aliquorum bonorum, & jurium possessionariorum aut per defectũ seminis quorumcunq́; decedentium, aut per aliam quamvis notã, vel etiam juris Regij titulo, cum contradictorib⁹ illis, qui tempore executionis [a] hujusmodi Donationũ apparuerunt, & statutioni earum cõtradictionis velamine obviaverunt cõcordare & in unionem devenire, atq́; summam aliquã pecuniarum, eisdem contradictoribus solvere, ut citiùs faciliusq́; dominium bonorũ impetratorum adipiscerẽtur, aut eadem bona ab omni prorsus ampliori solutione, cui fortè prætextu jurium Quartalitiorum, aut dotum, & rerum Paraffernalium, & aliorum hujusmodi negotiorum subjacebant, liberarent.

[a] Par: 1. Tit: 3. & 32.

XXVIII. TITVL⁹.

EZ-IS gyakran esik, hogy valaki magva ßakattúl, avagy hitlensęg nevêvel, avagy Király igasságával, kér meg valami ióßágot, és mikor iktattya magát ellene mondnak, mely ellene mondóckal az után meg békéllik, és meg egygyez: Es az mi igasságok vólna az ióßágban, abból pénzel ki fizeti őket, hogy avagy kőnnyebben sęrkezzék azon ióßághoz, avagy hogy az ellenzőknek, vagy leány negyedék vólt benne, vagy tegy ruháiok, vagy abból az ióßágból ki kellet vólna őket házasitani, avagy egyéb valami kőzőket mondhattak vólna hozzáia, és effęle kőtelessęgtől és fizetéstől hamaréb meg ßabadithassa az ióßágot.

Vnde putaverunt noñulli, talia bona jus fœmineum perindè atq́; masculinũ sequi debere: quod mi-

Ennek-okáért, hogy illyenképpen való fizetéssel-is iut az ióßághoz, sokan azt vélik, hogy

hogy effele iobagh, mind az két ágra fólgál: mely igaznak lenni nem láttatik. Mert az iobágnak tulaydonságát az fundamentomából és gyökéréből kel megh itilni, és honnét legyen elsö eredeti effele iobágh keresetinek és talalasának, mint az elöt is erröl iráſomban emlekeztem: Igy azért az Király adományára tekéntvén, effele iobágot, Király adományának kel tartanunk, és nem vöt iobághnak, bár ha valami fizetés lésen mellette is. Miért hogy az adomány az oka, hogy az pénzbeli fizetés lót.

nimè verum videtur. Nam jurium possessionariorũ proprietas ad radicem atq; originem acquisitionis semper est referẽda, prout superiꝰ quoq; breviter declaratum est: Et ob hoc ex stipite Donationis acquisita bona, & non ramo solutionis, emptitia esse censentur. Donatio enim, quæ præcessit, in causa fuit, ut solutio pecuniaria subsequeretur. Par: 1. T. 21 37, & 73.

MIKEPPEN KEL el foglalni, az magva ſakattúl megh kért iobágot.

XXIX. TITVL.

MIKEPpen kellyen penighlen el-járni az magva ſakattúl megh kért iobágnak Donatioiával, és effele iobág felöl törvény ſakattaigh mit kelleſék mivelni: Továbba mi-képpen kelleſék törvénnyel vèget ſakaſtani: Mivel hogy erröl az közönſéges decretomban elég világos emlekezet lót és Articulus iratot felöle: Annak okáért

QVOMODO CVM DONatione Regia, per defectum seminis procedendum sit.

TITVLVS XXIX.

QVAliter autem cum Donationibus Regijs, per defectum seminis æditis & confectis, procedendum sit, quidvè de bonis & juribꝰ possessionariis impetratis, infra decisionem causæ, inde inchoandę, agendum existat: quomodo etiam causa ipsa finiri & terminari debeat, ex quo in decreto generali clara super ea re mentio & articulꝰ conscriptꝰ habetur: Ideò mo-

dus ille ibidē denotatus in hac parte obſervandus relinquitur, licet vetuſtæ conſvetudini Regni hujꝰ, in quibusdā clauſulis præjudicari videatur: Nihilominus, ut hujꝰ rei notitia facilior habeatur, articulū, in eodem decreto, inde conſcriptum verbotenus inſerendum & hîc annectendū curavi, qui ſic incipit:

ITEM, ſi in quocunq; comitatu, aliqua jura per defectum ſeminis quorumcūq; decedentiū devoluta fuerint, & de hujuſmodi poſſeſſionibꝰ, manifeſtè nō cōſter, an ad jus Regium pertineāt, vel aliquos fratres generationales, ſeu homines fœminei ſexꝰ cōcernant, ſed inter ista duo, videlicet jus Regiū, & jus aliorum ſcilicet generationalium, vel fœmineum, dubium intervenerit, tunc homo communis Nobilis & Idoneꝰ, in quolibet comitatu, ad id per comitē parochialem, cum judicibꝰ Nobilium & alijs Nobilibꝰ comprovincialibꝰ, in unum locum congregatis, non tamen ex Baronibꝰ, nec de potentioribꝰ, ſed de mediocribus Nobilibꝰ electus, hujuſmodi jura devoluta, & dubia, & alia ſimilia, ſi quæ contingerint, ſecundum quod in ſcripto ſuo continetur, diligenter examinentur, & ad veram notitiam deducantur.

ért az mint otmeg vagyon irva, ahoz kel magunkat tartanunk, noha az az Articulus, nemūnēmū czickelekben, ez Országnak régi ſockáſával, nem mindenben eggyez: Hogy penigh ez dólgot könnyebben és iobban meg ertheſſük, azon Articuluſt, igirōl igire ugyan imis bé iratuk, mely eckēppen következik:

Továbba ugy mond ha valamely Vármegyében valamí iószág magva ſzakattul, Királyra ſzálland, és nyilván nem tudhatni, ha valóban Királyra ſzálloté, avagy ver ſzerént való attyafiait, avagy penig leány ágot is illetné: Es mind az két dologról kétség vólna, Király igaſſága ha legyené benne, avagy penigh az attyafiaknak, és leány ágnak legyen közi és igaſſága hozzája: Tehát az kort az Vármegyé Iſpánnya á ſzólga birackal és iób nemeſſēggel gyüllyön ōſſve, és válaſſon egy, iámbor iōckēlleties Nemes embert, de nem az Szabad Vrak közzül, ſem peniglen az maga birók közzül, hanem az közēp ſzerént valo, az az, ſzēl huſú és állapatu Nemes emberek közzül, és adgya ennek kezéhez az iószágot, hogy megh effēle keteikedēſnek, és felōle való pōrnek vége ſzakad, addig az

joſá-

ióßágot, kár és fogyatkozás nélkül biria: Mind az által effęle ióßágnak ßokot haßnából mértékletes-képen költhet-is maga ßükſęgére, mind addig, mig az ióßág kezénél léßen, miglen az Király udvarában és az törvény ßekben fel nem hirdetik, hogy az ióßágh magva ßakat legyen: de azért effęle költſęgéröl, az az válaßtot köz Nemes ember tartozik ßámot adni. Holot penig az ióßághnak magva ßakadot vóltát az Király meg hirdettetti, valaki azon ióßághoz közit mondgya, tartozik hogy eßtendö forgáſſának allatta igaſſágot elö hozza, és Király elöt el hitteſſe, hogy ötet illeti. Es hogy ha meg bizonyithattya, az Orßág biraia vißßa adaſſa az ióßágot, és belé iktaſſa. Ha peniglen meg nem bizonyithattya, az ióßágh az Királyé léßen. Es ha valaki meg-is közit mondana hozzáia, és megh-is igaſſágát remelli benne törvénnyel kereſſe, és vegye ki az Király kezéböl.

Holot peniglen effęle magva ßakat embernek feleſęge és leányi maradnának, az ióßágot nem kel kezekböl ki venni, hanem elſöben megh kel valóban érteni micsoda igaſſágok legyen az

tigerint, tamdiù conſervet, & manu teneat, abſq; damnificatione qualibet: excepto ſolum, quòd de proventibus conſvetis hujuſmodi poſſeſsionum (quā diu in manibus ſuis remanent) expēſas moderatas capere, & facere poſsit: de quibus tandem rationē reddere valeat, & teneatur, quouſq; hujuſmodi devolutio juriū, ſine hęredibus decedētiū in ſede judiciaria curiæ Regiæ publicata fuerit: ipſaq; publicatione facta, quicunq; eaſdē poſſeſsiones, & jura ſibi pertinere allegaverit, infra anni uni⁹ integri revolutionem, jura ſua producendo eaſdē ad ſe pertinere comprobet. Quod ſi facere poterit, Iudex curiæ Regiæ, eidē ſtatui mādet, & faciat cum affectu. Si verò improbatione defecerit, juri Regio relinquantur. Et ſi qui ulterius ad eaſdē ius habere ſperaverint, eas de manibus Regijs legitime requirant.

Vbi autem uxores, & filię hujꝰmodi hominū abſq; hæredibꝰ maſculinis decedētium, in talibꝰ poſſeſsionibꝰ & juribus remanſerint; tunc poſſeſsiones eędem & jura, à manibꝰ earum occupari, & aufferri non debent, priuſquā de earum

juribus, videlicet an hęreditariè & perpetuò ad jus fœmineũ pertineãt, an ne, veritas inquiratur. Quòd si repertum fuerit, eadem jura juri fœmineo non competere: tunc dictis uxorib⁹ talium decedentium, antequam de dominio dictarum possessionum excludãtur, per Regiam majestatẽ, vel alios, ad quos repertæ fuerint esse devolutæ, de earum dotib⁹, & juribus, plena satisfactio impendatur. Filiab⁹ verò usq; ad tempus maritationis earũ, domus paterna, cum quarta parte possessionũ paternarũ, pro quarta filiali, secundùm consvetudinem Regni sequestretur, & possidenda relinquatur. Postquã verò maritatę & traductę fuerint, de earum jure Quartalitio, pecuniaria solutione mediante, satis fiat. Vbi autem aliqua ex ipsis filiabus homini impossessionato maritata fuerit, dictante eadem Regni consuetudine, in perpetuo jure & dominio hujusmodi quarta filialis possessionaria succedere debet, & remanere. Ita tamen, si ipsa de voluntate & consensu fratrum, seu consangui-

az ioßagban, és ha őrőcköſſecké benne, és leány ágat illeté az ióßág avagy nem. Ha azért megh érthetik hogy leány ághra nem ßólgál az ióßág, tehát minek előtte, az meg hólt ember felesęgét és leányit az ióßágból ki tenné, vagy Király ő felsęge, vagy akar ki az kire ßállot vólna az ióßág, tartozik iegy ruháiát, és egyéb igaſſágát megh adván, az ioßágból ki fizetni. Az leányokat peniglen migh ki nem házassittyák, addig az attyok udvar-házát, és ioßágának negyed réßét nékiek kel engednie, hogy az Orßág tőrvénye ßerént mint leány negyedńeket biriák. Ha penig fęrhez mennek, az leány Negyedét pénzel kel nékiek meg fizetni; Ha peniglen effęle leányok kőzzűl valamely ióßágtalan emberhez menend, ez orßág tőrvénye ßerént, az ő leányi negyedben, ugyan őrőckes lehet, és belőle ki nem fizethetik. De ugy maradhat megh az ióßágban, ha az báttyainak és attyafiainak akarattyából (uǵ mint kikre ßállana, az leány negyedben adot ióßág, effęle leányoknak ki házasitása után) menend ioßágtalanhoz. Ha penigh attyokfiai, avagy ßűlei, hire és akarattya nélkűl menend ioßágtalanhoz; igy az attya udvarházából és ioßágából, akar Zaßlos Vr, akar Nemes ember leánya legyen, réßt nem vehet, hanẽ csak pénzel fizetik ki az ő negye déből.

EZEN

guineorum suorum, in quos post ipsi⁹ matrimonium hujusmodi jura seu Quartalitia reverti, & redundari debeant, homini, ut præfertur, impossessionato nupserit. Alioquin sive de domo paternali, sive de curiis & servitiis Baronum, seu majorum Nobilium, dictis suis fratribus cum sanguineis, aut parentibus irrequisitis, & nolentibus, seu non consentientibus id fecerit: jus suum Quartalitium, non cum possessione, sed cum satisfactione pecuniarum, requirendi habebit facultatem.

Par 3. T 19
Par. 1. T. 30

EZEN MAGVA ßakat ióßágról való Articulusnak világosb értelme.

XXX. TITVL⁹.

DE az mint mondám ez meg irt Articulus valami réßéből mayd kűlőmbez ez Orßág régi tőrvényétől.

Es EL SŐBEN is effęle magva ßakat kétsęges ióßágnak meg hirdettesęvel.

MASODSZOR hogy bizonyos ideie ninesen, mikor látassęk tőrvény felőle.

HARMADSZOR, az leány negyednek, ióßággal való meg adassában, mikor ióßágtalanhoz menend fęrhez. Mert effęle ióßágnak magva ßakat vóltát ez Orßághnak megh rőgzet tőrvénnye és ßokása ßerént, nem az Király udvarában ßokták meg

DECLARATIO ARTIculi Decreti, super bonis, per defectum seminis impetratorum æditi.

TITVLVS XXX.

QVI quidem Articulus, prout præmisi, vetustæ consvetudini Regni huj⁹ prejudicare videtur.

PRIMO siquidem in publicatione jurium, modo prædeclarato, dubiorum.

SECVNDO verò in termini octavalis non præfixione.

TERTIO insuper in Quartalitiorum puellarum, ignobilib⁹ nuptarum restitutione. Nã hujus publicatio juxta veterẽ & approbatã Regni legem, non in curia Regiæ majestatis, sed in facieb⁹ ipsorum

iurium

jurium possessionariorum, maximè verò in loco solitæ residentiæ illius, qui in semine defecit, tẽpore videlicet legitimæ statutionis eorum, præsentib⁹ vicinis & cõmetaneis fieri debet, & à die ejuscemodi statutionis atq; publicationis, infra ipsius anni uni⁹ integri revolutionẽ, quicunq; statutioni prẹnarratæ cõtradixerint, vel etiam alij, qui postea causæ & liti ipsi sese ingerere & immiscere voluerint, sive sint filiæ illi⁹ defuncti, in domo paterna relictẹ: sive fratres generationales, sive autem cæteri fœminei sex⁹ homines, jura sua producẽdo coram Iudice suo, ad id specialiter & expressè deputato, Nunc videlicet corã domino Iudice curiẹ Regiæ, (nam aliàs corã Domino Palatino consveverant) sive celebrẽtur octavẹ, sive non, ad se & ad jus eorum pertinere tenentur cõprobare. Aliter autem in jure Regio, & per consequens illi, cui majestas Regia bona prẹnotata contulerit, relinquuntur possidẽda: Prout in Decreto Serenissimi Principis quõdã Domini Mathiæ Regis, de quo præ-

Par: 2. T. 71

meg hirdetni, hanem az hól az iósság vagyon, és kiválts-képpen, az magva szakat embernek lakó helyére, és az iktatásnak ideién, az szomszédok, és kik egy határban laktanak véle, azoknak ielen létekben. Igy szokták penig megh hirdetni az iktatáskort, hogy valaki ellene mondaná az iktatásnak, avagy az pőrben akarna bé állani, akar az megh hólt ember leányi, kik męgh az attyok házában laknak, akar vér szerént való attya-fiai, akar valaki az leány ágból akarna ellenzeni az iktatást, tehát egy esztendő forgásában, tartozzék ez-fęle pőrnek megh láttására rendelt Biró előt, ugy mint mostani szokásunk szerént az Országh biráia előt (avagy Nador Ispán előt, mint ez előt szoktak vala) minden leveleit, és igasságát elő hozni, akar follyon egyéb-fęle szokot tőrvény, akar ne, és igy bizonńcsa meg, hogy ő őröckes legyen az iószágban. Mert ha meg nem bizonńttya, az iószág, avagy az Királyé leszen, avagy azt az kinek Király adandgya, az mint ertől nńlván szól, az felsęges Máttyás Király Decretuma-is, melyből vettek-is ez meg irt articulust, iöllehet valami

czik-

ezickellyében ott külömben vagyon megh irva. Ezért kel peniglen, ez illyen magva ßakadot iößágnak el foglalasában és iktatasában meg nevezni az Birót, hogy akar mely fęl-is tudhassa, mely Biró eleiben tartozzék mennie, és kitöl várion törvént és igasságot, az meg mondot dolgokban. Az leányok penigh (az mint meg mondám az articulusban) az Attyok udvar-házában, és iößágának negyed réßében, házasságok ideiglen meg maradhatnak. Az megh hólt ember felesęge-is, ugyan ott az megh hólt Vrának udvar-házában lehet mind addég, mig valakihez fęrhez megyen, és addég belöle senki ki nem rekeztheti, az mint ez után erröl nijlvabban ßollok az legyruha meg fizetésęnek meg irásában. Effęle magva ßackat ember leányit-is, nem azoknak akarattyokból, kel ki házasitani, kikre ßállana, az ö leány negyedik, holtok után, hanem oly attyok-fiai akarattyából, kik attyokról való attyok-fiai, és öket pénzel ki tehetik, azockal egygyet értvén, adassanak fęrhez.

præsens Articulus est excerptus, sed variatus & immutat⁹, manifestè cõtinetur. Ideò enim Iudex in tali defectu seminis causa, per expressum denominatus est, ut sciat quęlibet partium, infra terminum sibi præfixum ad Iudicẽ suum recurrere, & justitiã in præmissis ab eo postulare. Filię autem in domo paterna (prout in articulo cõtinetur) cum quarta parte bonorum ipsorum, infra temp⁹ maritationis earum, habitabunt. Vxor etiã seu relicta defuncti, ex domo & curia ipsa mariti, quousq́; ad secundas nuptias se nõ transtulerit, excludi nõ poterit, sicuti infra, ubi de solutionib⁹ Dotalitiorum tractabitur, clari⁹ dicetur. Puellę quoq́; seu filię Nobilium, nõ cum illorum vel illarũ consensu, ad quos vel ad quas jura earum quartalitia redundari debebunt: sed cum patris vel fratris ipsarum, qui scilicet hujusmodi quartalitia solvere tenentur, cõsensu, nuptui dari debent.

Par: 1. T: 67

Par: 1. Tit: 98. 102. & 134.

Par: 1. T: 29

AZ KI KIRALY igasságával ál bé valaki pöriben.

DE EO, QVI CVM IVre Regio in causam cujuspiam se immittit.

TI-

TITVLVS XXXI.

ITEM ſuper jure Regio, noviter impetrato, ſi quis in cauſam cujuſpiã ſe cum literis Donationalibus im̃ittat. Non tenetur in cauſam attractus, vel actor, ad id, vel cõtra illud, literas ſtatim producere: ſed impetrator ille procedat de Regni cõſvetudine cum Regio jure, & hoc, ſi actor, vel reus triumphabit (nã aliter, ſi uterq́; deficiet) jus Regium locum ibidẽ habebit.

Par: 1. Tit: 65. & 66. Et in hoc caſu judex cauſæ, etiam poſt latam, & pronunciatam inter ipſas partes ſententiã, literas ſuper hujuſmodi jure Regio Donationales, ab impetratore rurſus ad ſe

Par: 2. T. 84. acceptare, & eidem judicium ſuper eo facere tenetur.

XXXI. TITVL⁹.

TO Vabba ha valaki, Királj igaſſágát magának megh kérendi, valamely ióßágban, ki immáron pőrben vólna, és az Király adományával, az pőrben ő is bé álland, ſem az alpőres, ſem az fel pőres, nem tartozik hogy ez ellen mingyáráſt elő adgya igaſſágát: hanem ha mit meg kért Királytól, Királyi igaſſágával azt ez Orßág törvénye follyáſa ßerént, vigye véghez; ebben is uǵ lehet módgya, ha valamellik pőres fęl, vaǵ az fel pőres, vagy az alpőres, nyerendi meg az pőres ióßágot: Mert ha mind az kettő el veßendi, igy mindgyáráſt hellye lehet az Király igaſſágának. Es ebben az dologban, ez pőrnek bíráia az Sententiának ki mondáſa után is, az pőres fęlék közt tartozik, az Király iuſſáról való adomány levelet, az meg kérétől iſmęglen bé venni, és annak arról törvént tenni.

QVOD VNIVERSÆ donationes Regiæ, infra anni unius revolutionem, ſtatutione legitima, firmari debeant.

TITVLVS XXXII.

Par: 1. Tit: 13. & 28. ET ſciendum, quòd omnes Donationes Regiæ, ſive per defe-

HOGY KIRALYnak mindenfęle adományit, törvény ßerént való iktatáſſal, egy eßtendőnek forgáſſa alat, meg kellyen erőſiteni.

XXXII. TITVL⁹.

TVdnia meg-is illik, hogy Királynak minden ado-

adományit, akar magva ßakkadás miatt legyenek megh kéretetvén, akar némely gonoß embereknek hitlenſęgek miatt: akar Király igaſſágának nevével, kik hamiſſan Király igaſſágit magoknak tartyák: akar uy adománnak nevével, ónnen iößágokat méltó igaſſággal, és igaz törvény ßerent kik biriák: és ezekről levelek kelvén és meg iratván az Donationak napiától fogva ßámlálván, egy egéß eßtendőnek forgáſſa alatt, törvény ßerént való iktatáſſal meg kel erőſſiteni, és helyre állapitani, akar ellenzi valaki akar ne. Mert ha ez nem léßen, az adománnak ereie el telik, és az Donatio levél-is haßontalan léßen, és ereiében megh fogyatkoztatván marad.

defectũ ſeminis quorumcunq; decedentium, ſive per notã infidelitatis aliquorum pravè agentiũ, ſive nomine juris Regij, mala fide jura regalia detinentiũ, ſive novæ Donationis titulo bona ſua juſto jure poſſidentium, emanatę & cõfectæ, infra integrã uni⁹ revolutionẽ, à die Donationis computãdã, legitima ſtatutione firmari, ſtabiliriq; debent, ſive fiat cõtradictio, ſive non. Nã aliter Donationis vigor, ſeu virtus, expirabit, & ipſa Donatio inefficax viribusq; deſtituta manebit. Par: 1. T. 4. Par: 2. Tit: 12, & 71.

AZ IKTATO HAtár-járó, Intò, avagy Kénáló, és rövid Hivatal leveleknek, hány napigh tarcson ereiek, az elégtételre.

XXXIII. TITVL⁹.

EBben ezt-is eßünkben vegyük, hogy az bé vivő, s-mind penigh az Király Iktató levelek, akar mi Donatiokról, mellyekben valakinek hű ßólgálattyát, Király ki nevezi, és illyenképpen kezdik el az

DE LITERIS STATVtorijs, Reambulatorijs, Admonitorijs, & brevibus Evocatorijs, quot diebus durent ad exequendum.

TITVLVS XXXIII.

VBI notandum, quòd literæ Introductoriæ, pariter & Statutoriæ Regales, ſuper qualibet Donatione, cum ſervitiorũ declaratione editæ & cõſcriptæ, incipientes ſic: Cum nos debitum habẽ- Par: 2. T: 18

CVM NOS: *annum complectuntur.*

tes respectũ, &c. Vel, Cum nos attentis & cõsideratis &c. Prout scilicet Donationis Exordiũ seriesq́; vel cõtinentia verbalis se habet, ad ipsam usq́; anni revolutionẽ, ad exequendã hujuscemodi Donationem Regiã efficaces sint, roburq́; sortiantur firmitatis. ALIÆ verò õnes literæ similes, tàm scilicet Introductoriæ & Statutoriæ seu Recaptivatoriæ, quàm etiã Reambulatoriæ: Sed & Admonitoriæ quælibet, per: Dicitur nobis, cũ clausula illa, (Ad terminum competẽtem &c.) emanatæ, sexaginta duntaxat diebus, à die emanationis ipsarum literarum supputandis, pro executione peragenda, validæ reputantur.

DICITVR: *60. Dies.*

SI tamen in literis hujusmodi Introductorijs, seu Recaptivatorijs, aut Reãbulatorijs, vel Admonitorijs, terminus aliquis octavalis ad quem scilicet Evocatio (ex ratione in eisdem literis expressa) fieri debeat, denotatus & conscriptus fuerit: tunc ad octavum usq́; diem illius festivitatis, cujus videlicet octavæ inferuntur & inscribũtur, executio

el az levelet: *Mivel hogy ugymond mi méltán meg tekintettük vólna, &c.* Avagy eckèppen: *Minek-utánna eszünkben és elönkben vöttük vólna ennek s-ennek hüséges szolgálattyát, &c.* Az mint az Donationak kezdeti vagyon, és az tőb részet-is iriák, egész esztendeig tartnak, és ereiek vagyon arra, hogy effęle Királyi adománban, azzal bé irathassák magokat. EGYEB, mindenfęle hasonló leveleknek, ugymint, Bé vitel, Iktató, Vissza foglaló, s-mind penig Határ iáró, sőt Kénáló leveleknek, mellyeket kezdnek megh irni, *Dicitur nobis, az az, (telenti minékünk, ez ez,)* Es mellyikben ez czickel-is benne leend. hogy hijatok reiá, az szokot törvény napiára, &c. Ez fęle levélnek ki adássának utánna, csak hatvan napig elhetnek vélle, az után erőtlen lészen.

Mind az által effęle Belé vittél és Vissza foglaló, avagy Határ-iáró, és Intő levelekben, valamely octavára való nap iratik, melyre az hivataly (kinek okait azon levélben meg iriák) megh legyen: Tehát annak az Innepnek, mellyet az Octavának, az az, törvénynek ki szólgáltatásának napiának tésznek, nyolczad napiára elő kel vinni annak tör-

vé-

venye ſerént. Az nyolczad nap mind az által nem az Innepnek utánna, hanem előtte tartatik meg, annak végben vitelére. Az hatalomra való hivatal-is, kit az moſtani ſokáſunk ſerént, harminczkettődik napra ſoktunk irni: haſonlatosképpen ezis cſak hatvan napig tart, azon levélnek ki adáſſa után: Es ha hatvan napnak alatta el nem iárnak dólgokban, levelek mellet, az után nem léſen leveleknek hellyek.

cutio cum illis ritè legitimèq; peragi poterit. Octava tamẽ dies ante feſtũ & nõ poſt intelligatur. Cum literis quoq; Evocatorijs, ratione quorumcunq; actuum potentiariorum, ad triceſimum ſecundũ diẽ ſecundũ modernorum uſum ſonãtibus, Similiter infra ſpacium ſexaginta dierum, à die emanationis iſparum computandorum, procedendum eſt. Nam aliter etiam illę viribus de cætero carebunt.

AZ DONATIOKról való iktató levelek, mit haſnállyanak, mikor az okát meg magyarázzák, avagy nem magyarazzák, miért atták legyen az Iőſágot.

XXXIV. TITVL⁹.

TOVábba ezt-is tudnunk kel, hogy Királynak minden-fęle adományáról, kőlt iktató levéllel, akar ſólgállattyának emlekezetivel, akar pe nig, ha ſólgállattyát ingyen ſem emlitik-is benne, hanem csak, *Cum noſſal*, avagy *Diciturral* iriák, mely ez Orſág Birai közzűl akar mellyik előt, kőlt legen

QVID LITERÆ STAtutoriæ donationum cum declaratione, & quid ſine declaratione valeant.

TITVLVS XXXIV.

CÆterum hoc quoq; ſciendum, quòd univerſæ Donationes Regiæ, quocunq; jure & titulo factæ, cum literis Introductorijs, & Statutorijs, non ſolum cum declaratione, ſcilicet per clauſulam, Cũ nos &c. Verum etiam ſimplici modo per aliam clauſulam, videlicet: Dicitur nobis &c. confectis, & per quos libet judices regni ordinarios Par: 1, T. 86

datis

datis, executioni demãdari possũt. Verũ tamẽ si introductio per clausulam: Dicitur nobis &c. fiet, tunc in judicio etiam literæ Regiæ Donationales penes Statutum in specie produci debebunt: Vt intelligatur, quo jure, vel titulo, aut quib⁹ sub cõditionib⁹ Donatio ipsa facta existat. Nam aliter statutio ipsa nulli⁹ censebitur fore firmitatis. Si tamẽ cum declaratione, videlicet, per, Cum nos, &c. Introductio & Statutio executa fuerit: tunc in casu, quo literæ Donationales super eo confectæ periclitarentur, & amitterentur: sola ipsa Statutoria sufficiet. Nam seriem Donationis, & rationem, seu causam, propter quam videlicet eadem Donatio facta est, in se declaratam habet.

legyen, ember iktathattya magát vele. De ha az iktatás, csak az *Diciturral* lessen, és szólgállattyának nemét meg nem iriák, tehát az tőrvényben nem eleghsęges csak az iktató levél, hanem az Donatio levelet-is elő kel hozni és bé mutatni: hogy ugyan valóban ki tessęk, mi okon és mi módon atta legyen Király az iószágot. Mert ha az Donatiót elő nem adhattya, az iktatásnak-is semmi ereie nem lehet. Ha pénig az szólgállatnak ki nevezéssel irván: *Cum nos*, által, az az, mikoron mi &c. megyen végben, az bé vitel és Iktatás: tehát ha az Donatiók avagy adományról való levelek el veszének-is: az tőrvényben csak effęle Iktató levél-is elegedendő. Mert ez elégge meg magyarázza, mi okon atta legyen Király az iószágot.

DE LITERIS CONSENsualibus Regijs, absq; fassionis verbali tenore confectis.

TITVLVS XXXV.

ET hoc idem, quod de literis Statutorijs pręmittitur, tenendum est etiã de cunctis literis, cõsen-

AZ KIRALY CONsensussáról, és engedelméről való level felől, kiben az vallást, igiről igire, bé nem irtak volna.

XXXV. TITVL⁹.

EZen értelemben kellennünk affęle levélről is, kiben az Király Consen-

sensussáról, avagy engedelméről való emlekezet vólna: Mert ha az az vallás, melyre Király ő Felsęge consensust adot igiről igire, bé nem leend irva, az engedelem levélben: tehát ha az fęle vallast ßőrin elő nem mutathatnak az Biró előt, Királynak effęle engedelme és Consensussa erőtlen és haßontalan léßen.

sensum Regiæ majestatis explicātib⁹: quod videlicet fassio, cui majestas sua consensum suum Regiū præbuit, si in ipsis literis consēsualibus verbotenus inserta nō fuerit: tunc nisi fassio illa in specie coram judice producatur: consensus hujusmodi Regius penitus invalidari debebit, & inefficax erit.

AZ KIRALY VY adományáról, summa ßerént, és honnan legyen eredeti.

XXXVI. TITVL⁹.

SOKAN ßokták az ő őrökſęgeket és jóßágokat, uy adományúl meg kérni az Királytól, és gyakorta az Király igasságát-is, ez fęle Vy adományról való levélben, magoknak és maradékioknak meg kérik, ielentvén Királynak, hogy az ő eleik régtől fogván azon ióßágnak békessęges Vrasságában vóltanak vólna. Es iólleheт ez-féle Vy adománnyal, sockan igazán és ió móddal élnek: vißontag azért kik lelkeket nem ßánnyák, sockan csalárdúl, és hamissan ßokták kérni az uy adománt: Mert ez ockal sockan ki

DE NOVA DONATIONE Regia, in generali, & unde ortum habeat.

TITVLVS XXXVI.

ITEM solent nonnulli, bona & jura ipsorum possessionaria, à Regia majestate novę Donationis suæ titulo, sępè cum omni suo Regio jure, pro se & eorum hęredib⁹ impetrare, asserētes, progenitores suos ab ātiquo, vel etiā semetipsos duntaxat à tempore adeptionis, & consecutionis hujusmodi bonorū, in dominio pacifico eorundē perstitisse. Et licet pleriq; ejuscemodi Donatione nova, justè bonoque modo utātur: in cōtrariū tamē plurimæ fraudes per noñullos, salutis eorum im̄emores, in hac parte cō-

Par: 1. Tit: 13. 14. Item 25. 27. 29. 30. Item 36. 37.

Par. 2. T. 77

mittuntur. Quidã enim fœminei sex⁹, generationis suæ homines, de ipsis jurib⁹ possessionarijs per hãc excludere nituntur, literas originales, quę scilicet jura possessionaria emptitia fuisse, aut alio titulo jus fœmineum sicuti masculinum cõcernere declararent, occultantes, igne comburentes, vel aliter dilaniantes. Quidã verò fraternæ charitati contrariantes, & uxoribus filiabusq; suis favẽtes, dum potissimè semẽ masculinum in se deficere conspiciunt, & jura sua possessionaria in fratres condivisionales devolvi metuũt, nomina uxorum filiarumq; suarum in literis novæ Donationis inscribi faciunt, fratres ipsorum generationales prætermittẽdo, & illis bonis seu jurib⁹ possessionarijs eosdẽ privare, vel magis despoliare satagendo.

ki akariak tagadni az leány ágat mikor az iõsságról való ok levelet, kiből ki tetczenek, hogy ha az iõsságot pénzen võttek volt, avagy egyéb-képpen-is, mind fiu és leány ágra fólgálna az iõsság, avagy el reytik, avagy tũzben vetik, avagy egyéb-képpen el sakattyák. Némellyek penigh az attya-fiai szeretetet megh tagadván, feleségeknek avagy leányinak akarván kedveskedni, kiváltképen mikor ebekbe vesik, hogy ő raytok az férfiu ágh el fogyna, és ſginek, hogy iõsságok az tõb egy oßlásson való attyok-fiaira szállana, tehát feleségeknek, és leányinak neveket az uy adományban, bé irattyák, az vér-szerént való attyok-fiainak nevét az levélből ki hadgyván, és illyen móddal ígyekezik, õket az örökségekből és iõsságokból ki tudni és rekeztetni.

QVID SIT NOVA DONATIO, descriptivè, & quòd dupliciter illa potest attendi.

TITVLVS XXXVII.

Part. 2. T. 77 VNDE sciendum, quòd nova Donatio, cum clausula, præsenti

MI LEGYEN AZ nova Donatio, ugy mint, az uy adomány, és hogy kétképpen értheti.

XXXVII. TITVL⁹.

KIből it megh kel értenünk, hogy az

Ki-

Király uy adománya, melynek levelében ez Czickelt bé ßokták irni (hogy ennek ſ-ennek az ióßágnak békeſſęges Vraſágában éltenek vólna az ő elei, és ő maga-is benne vólna) ſemmi nem egyéb, hanem az előbbi adománnak uijonnan való megh erőſsittéſe: mely igéből ezt magyarázhatni, hogy męg az előtis megh kereſſet ióßág vólt ez, akar Donatio által, akar az ióßágnak egyéb úton való talaláſſa által.

De hogy az uy adománt inkáb megh érthesſük, vegyük eßünkben, hogy ez fęle uy adománt két okáért mondgyák uy adománynak.

ELSŐBEN az Király koronára való képeſt, melytől fűg az ióßág adománya.

MASODSZOR az vérßerént való attyafiakra és leány ágra való képeſt.

Az Király méltoſágára való képeſt azért nem ßükſęg, hogy az uy adománnak, az előt való adományra tekinteti legyen. Mert ha az Király valakinek valami ióßágot egyßer el adot, és az törvény ßerént bele-is iktatá magát: nem vólna ßükſęg, hogy

ſenti tempore inſeri ſolita, videlicet, In cujus, vel quarum pacifico dominio progenitores ſuos perſtitiſſe, ſeq; perſiſtere aſſerit, etiã de præſẽti, &c. facta, nõ eſt aliud, quã prioris Donationis, legitimę factę, iterata roboratio, quæ ex ſui vocabuli ſignificatione ſemper pręſupponit priorem Donationẽ, vel aliã bonorum ipſorum acquiſitionẽ.

Sed ut clari⁹ præmiſſa deſcriptio novæ Donationis intelligatur, NOTANDVM eſt, quòd nova Donatio dupliciter poteſt attendi vel conſiderari.

PRIMO reſpectu jurisditionis ſacræ Coronæ Regni, ſeu Principis noſtri, ad quem ipſa Donatio ſpectat.

SECVNDO autem reſpectu fratrum generationalium, & fœminei ſexus hominum.

Reſpectu itaq; jurisditionis Principis noſtri nova Donatio non requirit, neq; præſupponit priorem Donationem. Nam ſi prior Donatio, ſuper aliquo jure poſſeſsionario, legitimè facta, & ſtatutio exinde juridicè ſubſecuta haberetur:

nõ esset necessariũ, jus illud possessionariũ de novo impetrari, sed potiꝰ deberet prior ipsa Donatio cõfirmari. Imò neq; Confirmatio videretur esse necessaria: cum Confirmatio non sit de necessitate: sed solum̃odo de benè esse Donationis & juris possessionarij gubernationis. Nec valet ex se Cõfirmatio, si Donatio in ea inserta non valere dinoscatur. Vnde nova Donatio sive cũ jure Regio simul, sive simpliciter solet à Principe impetrari. Quod licet impetrator ipse sit in dominio juris alicujꝰ possessionarii, tamen dominium illud, indirectè forsitan, & contra jurisditionẽ ipsius sacræ Coronæ; considerat se possidere pariter, & habere. Non enim omnes Dñi, vel Nobiles per Donationes Regias: sed etiam per Fassiones instrumentales, seu privilegiales, diversis sub Titulis, & coloribus, consueverunt jura possessionaria gubernare. Proinde hujusmodi defectum juris sui, per Donationem ipsam Principis, studet reformare, effectiveq; instaurare. DICITVR autem Donatio ipsa

hogy ez-fęle iósságot, uńulan megh kérne, sőt inkáb csak az előbbi Donatiot kellene megh erősiteni és confirmáltatni. De męgh az Confirmatio sem szűksęges az iósságnak első adománya, mind azon által nem árt nékik. Mivel hogy az Confirmatio-is ő magában erőtlen, ha az Donatioia semmire kellő lészen. Az uy adománt azért avagy csak ő szintén, avagy az Király igasságával egyetemben szokták meg kérni az Királytól.

Ez-okáért hogy iőllehet, az ki az uy adományt kévánnya, az iósságnak Vrasságában űl, mind az által eszében vőtte, hogy nem ió módgyával, és ne-talám Király igassága ellen-is biria az iósságot. Mert az Vrak, és az Nemessek, nem minnyáian Király adománnyával biriák az iósságot, hanem kűlőmb kűlőmb okokból, és móddal lőt kőtésseckel, és ok leveleckel. Holot ez-ockáért igasságoknak effęle fogyatkozását ismérvén, az Király uy adománnyával szokták hellyére állatni, és ió karrban űtni. Vy adománnak penigh csak

csak ennyiben mondatik, és ezokáért, hogy azkort atta elsôben valakinek az Király azt az iôßágot. Az mint az réghi Magyar Királlyoknak, LAIOS Királynak és SIGMVND Csaßárnak Privilegiomok leveleiben láttam és olvaßtam is, hogy uy adományúl attanak iôßágot, de az levélben semmi emlekezet arról nem vôlt, hogy annak elei az iôßágban eleitôl fogván békeßégeßen éltek vôlna: Avagy ô magais békeßéges Vraßágában lôtt vôlna: Hanem (az mint az Donationak sokot sollyáßa és tenora) az uy adomány levélben, csak hû ßólgálatuyát irták bé: Es effele iôßág el adáßt, és rólla kôlt levelet, az felyûl meg mondot iôkból, ezokáért mondom, hogy uy adománnak sokiak hîni és mondani, mivel hogy az ki az uy adományt nyerte, akar vôlt az elôt az iôßághnak Vraßágában, akar nem vôlt: Mind az által ackoron uîolag atta néki Király az iôßágot, és nem az elôt.

ipsa nova, pro eo, & in tantum, quòd tunc & de recẽti facta sit per Principem bonorum sibi collatio: prout in noñullis privilegijs,& literis Donationalib⁹ excellentiſsimorum Principum, quondã Dominorum, Ludovici,& Sigiſmundi Imperatorum, Hungarię Regũ vidi, atq; legi, poſſeſsionarias collationes novæ Donationis titulo factas, nulla clauſula appoſita, nullaq; mẽtione habita de hoc, quòd progenitores impetratoris, in dominio bonorum,& juriũ poſſeſsionariorum hujuſmodi, nova Donatione collatorum, aliquãdo perſtitiſſent, vel impetrator ipſe perſtitiſſet: Sed cũ ſervitiorũ duntaxat (prout in omni Donatione fieri cõ ſvevit) declaratione æditas, atq; cõfectas: quas quidẽ poſſeſsionarias collationes. Sed & literas ſuper ea re emanatas, ex ratione prę allegata, exiſtimo, teneoq; hoc titulo novæ Donationis factas,& ędítas fuiſſe, quòd ſcilicet impetrator ipſe, dominium bonorum impetratorum, prius ſive non, tamen per Principem, tunc de recenti, & non per prius, fuit bonorũ ipſorũ facta ſibi Donatio. Si enim pri⁹ quoq; Donationẽ ſuper eiſdẽ jurib⁹ & bonis habuiſſet, tunc (ut prę miſi) nõ nova Do-

Mert ha az elôis atta vôlna, (az mint mondám) az iôßágra

va Donatio impetrari, ſed potius prior debuiſſet cõfirmari, & ejuſcemodi nova Donatio, reſpectu juriſditionis ipſi⁹ ſacrę Coronę, ſeu cõtra juriſditionem Principis noſtri, ſive cum jure Regio (ut pręfertur) ſimul, ſive ſimpliciter facta, ſẽper valet, & ſemper eſt efficax: nec poterit per alterum quempiã jus tale poſſeſsionarium, nomine juris Regij, vel alio defectus ſeminis titulo de cætero impetrari. Princeps enim ipſe, Donationi ſuæ ſemel factę, per ſe vel per alium de jure nequit iterum refragari, dum̃odo ſit hoc verum, quòd aut impetrator ipſe, aut progenitores ejus, in reali ac pacifico dominio (hoc eſt non abſoluta potentia, vel non occupatione temeraria ſibi uſurpato) juris ejuſdem poſſeſsionarij fuêre. Nã ſi aliàs fraudulenter, & iniquè bonorum impetratio pręmiſſo titulo fieret, puta, dicẽdo quiſpiam, villã aut poſſeſsionem unã, ſuam eſſe, & ſe in dominio ejuſdem jam dudum perſtitiſſe: cum tamẽ poſſeſsio illa non ſua, ſed Regiæ majeſtatis, ad aliquod caſtrorum ſuorum

nem uy adományt, hanem confirmatiot kellet vólna kérni: Es effęle uy adománnak penig, kit az Király az Szent Coronának igaſſágával ßokot adni, męg ha az Király igaſſága ellen eſnék-is, akar minden Király igaſſágával adna, akar penig csak uy adománnyal, mindenkoron hellye és ereie vagyon. Effęle iößágot penigh más ember, ſem Király igaſſágával, ſem penigh magva ßackattúl, ennek utánna megh nem kérhet: Mert męg az Feiedelem-is, az mely adománt egyßer meg adot, ſem ő maga, ſem máſſal meg nem máſſolhattya és ſemmiſſe nem teheti, csak hogy ez igaz legyen, hogy az ki az uy adománt nyerte, avagy ő maga avagy penig az ő elei, annak az iößágnak békeſſęges Vraſágában valóſággal vólt. (Az az, nem ſáiát hatalmockal, ſe vakmerő-képpen máſtól ne foglalták legyen el) Mert ha csalárdúl és hamiſſan kérne megh valaki az iößágot, tudni illik, mondván, hogy valamely falu avagy iößág, ővé vólt vólna, és annak Vraſágában régtől fogva lőt vólna: de az á iößág nem ővé hanem Királyé lőt vólna, és régtől fogván igazán Király ő Felſęge vala mellijk várához tartozot

zot vólna: tehát effęlében és hasonló csalárdságában, az uy adománnak semmi ereie nincsen: Sőt azt az ki igy csalárdkodik és hazud, ßőrnyű képpen meg kel bűntetni. Hasonló ez-is ehez, ha valamely hatalmas ßánßándékból való hatalmassággal és vakmerőképen, egy falut magának foglalna, és mivelhog Vrasságában, egy eßendőt tőltené, és az Királynak azt adná eleiben, hogy ő annak az iőßágnak bizonyos Vrasságában sok űdőtűl fogván vólt, és ez okon uy adománnyúl kérne meg az Királytól. Mert ez-képpen-is az Király igasságával meg nyert uy adománnak-is, nem lehet ereie, más embernek igassága ellen, az kitől, tudni illik, az az hatalmas el foglalta vólt az iőßágot: Mert reá bizonyittyák hogy nem-iő úton és igassággal kérte vólt meg más ember iőßágát.

MASODSZOR mondám, hogy az uy adománt érthettyűk, az vér ßerént való attyafiakra és leány ághra valo képest, és az mint elsőben meg mondám, mi legyen az uy adomány, arra való képest kel érteni,

Tanu-

rum Regalium, de jure & ab antiquo pertinens fuisset: tunc in tali, & alijs similibus casib⁹, ipsa Donatio nō valeat: Imò impetrator ille, tanquā falsarius & mendax propterea acriter est puniend⁹. Secus etiā est, si quispiā Potentum, absoluta potentia & occupatione temeraria, villam unam pro se usurparet, & in ejus dominio, malè sibi vendicato, revolutionem unam añualem transigeret, seq; postea in reali dominio villæ ipsi⁹ longo tēpore perstitisse Regię majestati diceret: & sic eam novæ Donationis titulo pro se impetraret. Nam hoc quoq; modo, ipsa Donatio, etiam cum jure Regio facta, contra jura illius, à quo villa ipsa fuit occupata, nil tenet, nulliusq; censetur esse firmitatis, eò quòd expositio, pariter & impetratio sinistrè facta fuisse comprobetur.

SECVNDO verò, nova Donatio potest attendi & considerari, respectu fratrum generationalium, ac fœminei sexus (ut prætactum est) hominum: & hac consideratione pręmissa, descriptio novæ Donationis est intelligenda. Par: 1, T. 36

Par: 1. Tit: 21. & 73.

AD declarandum igitur quòd jura ejuſcemodi poſſeſsionaria, nova Donatione, cũ clauſula prænotata, In pacifico dominio &c. impetrata, jus fœmineum non cõcernant, Literę ipſe novę Donationales, im̃ò etiã diviſionales inter fratres maſculini ſex⁹, Ac Expeditoriæ, ſuper Quartalitiorum ſolutione confectę, inſufficiẽtes reputantur. Sed originales quoq́; literę quib⁹ videlicet eadem jura poſſeſſionaria, aut pri⁹ acquiſita, aut empta, vel aliter adepta fuerint, in judicio producãtur, neceſſe eſt. Quę ſi produci & exhiberi nõ poterunt, quia nõ habẽtur (multorum enim Nobilium, & poſſeſsionatorũ hominum privilegia, ac literalia inſtrumẽta, aut diſturbiorum tẽporib⁹, per ęmulos Regni direpta: aut pacato quoq́; tempore, ignis ſæpe voragine cõflagrata dinoſcuntur) tunc in cauſã attracto, juramẽtum quinquageſimo ſe Nobilib⁹ meræ nobilitatis titulo, & privilegio fungentibus, præſtandum imponitur. Qui ſi jurare poterit: Tunc à poſſeſsionaria datione abſolvitur, & jus Quartalitium duntaxat perſolvere compellitur: Si quitantia ſeu recognitio ſuper ea re non habeatur.

Tanulágunk azért innét ez, hogy ez-fęle uy adományról kőlt levél, melyben ez vólna irva hogy az fiu agában az iósághban, békeſſęgeſſen élt vólna, nem elégſęges az leány ágnak, azon ióságból való ki tudáſára, męg ha az mellet az fęrfiui ágh, ő magok kőzőt való Oſlás levelet adna elő-is, avagy az leány negyednek ki fizetéſſęről való menedék levele vólna-is. Hanem az Originált, az az, az iósághnak eredetiről való levelet hozza elő az tőrvényben, hogy megh teſſęk mint találták az ióságot, pénzen vőtteké, avagy egyéb ió uton, mint s-hogy ſerzették. Mely levelet ha elő nem hozhatnák, mivel hogy ſok ióságos Nemes embernek ok levelei az hadak miat, és kűlső ellenſęg miat el veſztenek: avagy męgh békeſſęges űdőben-is tűz miá meg égtenek, tehát ackor az alpőreſnek őtven Nemes emberrel, tiſzta Nemes ſzeméllyeckel, hitet vett az tőrvény, hogy leány ágat nem illet az ióság Mely alpőres ha meg eskűſzik nem tartozik az leány negyedik ioſzágtúl ki adni, hanem csak pénzel fizeti ki: ha annak ki adáſſáról menedék levele nem léſzen.

VNDE

HONNET LEgyen az attyafiui vérárulás.

XXXVIII. TIT:

HOLOt peniglen az halpõres illyen módon megh eskũßik, és más felõl az tõrvényben, avagy õ maga, avagy Procatora az Originál levelet, az iõßágnak eredetirõl valót, elõ adandgya, és élni akar vele, avagy végére mehetnek, hogy ez fęle Originális, el reytet és titkolt vólt, és ugy kérte megh az iõßágot uy adományúl, vér ßerént való attyafiai avagy az leány ágh ellen, és azok nevét az Donatioból avagy uy adományból ki hatta vólna, kiket az iõßág igazán illetnê, és ez ockal, effęle iõßágtól, attyafiait, avagy nênnyeit és hugait hamiſſan, ki akarta vólna rekkeßteni, és az örökſęgből ki tagadni, mihelt egyem ez dolgot valóban reiá bizonyithattyák: tehât ez fęle embert az tõrvény hamis hũtũnek és vér árulónak mêltân ítilheti. Az kik penigh mellette megeskũttek, azokis mind hũri ßegettek, és mindnyáian hamis hũtũe léßnek. Mikor peniglen az leány ágat, az mint

VNDE PROVENIAT proditio fraterni sanguinis.

TITVLVS XXXVIII.

VBI autem alio ex latere facta, & prę habita hujuſmodi juramentali depoſitione, prætactis literis originalib⁹, impetrator ipſe, ſi per ſe, vel procuratorem ſuum uſus fuerit, vel etiam aliter illas occultaſſe, & cõtra contẽta earundẽ literarum jura ipſa poſſeſſionaria, prę miſſo novæ Donationis titulo, malè & in prę judicium juriumfraternorum, vel etiã fœmineorum, pro ſe impetraſſe, & nomina eorũ, quos bona illa ritè concernere dinoſcebãtur, de literis Donationalib⁹ emiſiſſe, per hocq; de eiſdẽ bonis, fratres, aut ſorores perperã exhæreditare voluiſſe, ſufficienti & evidenti documento, poterit declarari atq; cõprobari: tunc talis in pœna perjurij, ac proditionis fraterni ſãguinis, meritò debebit cõdemnari. Conjuratores nihilominus ej⁹ in fidefragio, pœnaq; ſimiliter perjurij omnes convincẽtur eo facto. Vbi autem juramentum

non præcesserit, sed exhæreditationis solum̃odò causa declarata fuerit: pœna perjurij tunc sublata erit, & proditio duntaxat ipsa fraterni sanguinis locum habebit.

mint meg mondám, ki nem eskűßi valaki az iößágból, hanem csak réßetlene akaría azt tenni, hamis hűtűe ezzel nem léßen, hanem csak vér arulásnak terhen marad.

QVID SIT PRODITIO fraterni sanguinis definitivè & de pœna ejusdem.

TITVLVS. XXXIX.

FRaterni autem sanguinis proditio, est fratris, vel sororis, justis suis jurib⁹, per alterum fratrẽ, aut sororem, dolosa adumbrataq́; & fraudulenta privatio, vel exhæreditatio. Per fratrẽ autem & sororẽ, hoc in loco, intelligequemlibet generationis suæ hominem, in jurib⁹ possessionarijs secũ æqualiter succedentem. POENA autẽ proditionis fraterni sanguinis, ultra dedec⁹ & infamiã, inde cõtrahendã, hæc est. Vt ille proditor, ac condemnatus, universis bonis & hęreditatib⁹ suis, perpetuò destituatur, & in illum fratrem aut sororem, quem scilicet vel quam fraudare, justisq́; suis jurib⁹ despoliare, & de eisdem exhæreditare nitebatur, eadem

MI LEGYEN AZ attyafiui vér arulás, és mi legyen bűntetése.

XXXIX. TITVL⁹.

AZ vér-arulás peniglen ez, mikoron eggyik attya fiu az másikat, avagy eggyik vér ßerént való leány ágh, az másik attyafiat, az ő igassága mellől, mely az iößágban vagyon, álnokúl és csalárdúl, ßijn alatt ki reckeßti, és őrőksęgéből ki tudgya. Itt peniglen az attya-fiu neven értiyűk, hogy valakinek mind bátiyát, őcsęt, nényét, hugát, és summa ßerént, minden-fęle nemzetet, kit egyaránt illetné az iößágnak őrőckes vólta. Az vér arulásnak bűntetése penigh nem csak ez, hogy híret nevet tißtessęget el veßti, de annak felette valakit effęle vér arulásban tapaßtalhatnak, az minden iößágát, és őrőksęgét őrőckőn őrőcké el veßti; Es minden iößága és

őrők-

örökſége annak az attya-fiának adatik, mellyet az iőségből ki igyekezet tagadni, és örökſégétől megh foſtani, és affélét ez illyent attya-fia kezében kel adni, hogy ugy taresa mint egy ſólgáiát. Mellyet mind hólta napiaiglan tartozik étellel, italal és ruházattal, mind eggyik háza népét el tartani.

Ezen bántetések vagyon az Aſſony-népeknek is, avagy az Vrak és Nemeſſek leányinak, ha ki közzülök az attya iőségában, mely leány ágat-is illetné, az Királytól fő embernek kő nyörgéſſével és örökedéſſével ſérfiu ága tehetne magát, és az iőb vér ſerént való attyafiat, és az iőb leány ágot, az ſele örök ſégből ki akarná tudni.

Ennek felette ha ki vér ſerént való attyafiat, vagy ſérfiat, vagy Aſſonyi-állatot vakmerő-képpen el tagadná, hogy nem az ő nemzetiſégéből való vólna, és ez megh tagadot attyafiu, vagy levéllel, vagy ha levele nem vólna, emberi bizonyſággal, (kinek hatvan eſtendeiglen való emlekezeti vel ſabadon élhet,

de

eadem cuncta bona & hęreditates transferantur, & ipſemet quoq; in perſona ſua, ad fovendum pariter & ſerviẽdum illi tradatur. Quem uſq; ad obitus ſui diem, frater ipſe proditus, vel ſoror prodita, victu & amictu, tanquam unum de familia ſua conſervare tenebitur.

ET hoc idem intelligendum eſt etiam de mulieribus, ſeu filiabus quorumcunq; Dñorum, ac Nobilium; quarum ſcilicet aliqua, in jurib⁹ paternis (quæ etiam alioquin jus fœmineum contigiſſent) per Regiam majeſtatem, ad ſupplicationem quorumpiam, in verum hæredem, & ſucceſſorem maſculinum ſe pręficere procurabit, per hocq; alias ejuſdem generationis, ſeu progeniei fœmellas, bonis ipſis privare machinabitur. Par: 1. Tit. 44.

Præterea ſi quiſpiã fratrum, aut ſororum, alterũ generationis ſuæ hominem, de genealogia ſua exiſtere pertinaciter negaverit, Et ille tandem literali documẽto, vel deficientibus literis, humano forſitã teſtimonio, uſq; ad ſexaginta aõrum ſpacium, ſed nõ amplius, ſede Par: 1 Tit. 47. & 82.

ipsa genealogia esse comprobaverit: tunc ex istis quoq; casibus pœna proditionis fraterni sanguinis, sequi debebit. Nam exinde alterũ justis suis juribus fraudare, exhæreditareq; se voluisse declarabit.

de nem fellyeb) az ő nemzetsęget megh bizonyithattya, hogy ő-is attya-fiu hozzáia: Ez dologból-is vér arulás iő ki, mivel hogy ez-is az megh tagadot fęlt az ő törvény ſerént való igasságából ki akarta tudni, és őrökſęgétől meg foſtani.

DE DIVISIONIBVS bonorum Paternorum, & avitorum, inter fratres fiendis.

TITVLVS XL.

ITEM præhabita Donationum Regiarum declaratione, jam ad ramos earundẽ est recurrendum. Et primò de fratrum carnalium bonis, ac juribus possessionarijs, per Donationes acquisitis: & tandem alio quovis titulo adeptis, & cõsecutis, ac eorundem bonorum divisionibus erit disserendum.

VNDE notandum, quòd universa bona, & quęlibet jura possessionaria cunctorum Dominorum, Baronum ac Magnatum, & Nobilium, Paterna & Avita, quocunq; nomine cẽseantur, inter filios eorundem Dominorum, & Nobiliũ, fra-

AZ ATTYAI ES ősi jóſſágot, miképpen oſſák megh az attya-fiak.

XL. TITVL⁹.

MIVel-hogy eddig az Király adományáról ſzóllottam, immáron ier ſzóllyunk közelb-is, azon Királyi adománnyoknak ágairól. Es előſzőr-is, az vér ſerént való attya-fiaknak ióſſágáról és őrökſęgéről, mellyet avagy Király adománnya által, avagy egyébképpen-is, valami módon találtak és ſerzették, és ez fęle ióſſág miképpen oſſollyon meg köztők.

Itt-azért ſumma ſerént ezt vegyük eſzünkben, hogy minden Záſſlos és Nagyſágos Vraknak és Nemesseknek attyai és ősi ióſſága, akar mi nével neveztessęk: Ez fęle Vrak és Nemessek fiai közöt, ugy mint egy test és vér ſe-

ßerént való attyafiak közöt, eggyenlö-képpen megyen oßlásban, és valamennyin leendnek az attyafiak, annyi réßre kel fel oßtani. Az attyai ház penigh az kissebbik fiának iút lakó hellyül: de azért az tőb attyafiainak és báttyainak, az iőßágnak közönsęges haßnából, az köz földön, ahól ßintén ki ki akaria, mindeniknek az attyok házához hasonló házat kel éppiteni: Es ez uy házhoz az köz ßántó földből, erdőből, rétből, ßéna fűből, annyit annyit kel ßackaßtani, az mennyi az attyok háza után vôlna, hogy az uy házhoz, örökben biriák és éllyék.

fratres scilicet carnales, æqualiter dividātur, & quot sunt fratres, in tot sequestrātur partes. Dom⁹ autē paterna filio juniori deputatur, ad residendum, & habitādum: ita tamen, ut cæteris quoq́; filijs, seu fratrib⁹, de com̄uni proventu hujusmodi bonorum, & jurium possessionariorum, alię domus, illi paternæ similes, in loco com̄uni, ubi videlicet illorū quilibet voluerit, exstruantur, & ędificentur habitādæ: ad quas de terris arabilib⁹, sylvis, pratisq́;, & fœnilib⁹ consimiliter com̄unib⁹, tot & tantum, quot scilicet & quātum ad ipsam domum paternam spectare dinoscitur, excidatur, & sequestretur, atq́; annectantur perpetuò possidenda, pariter & habenda. Et hoc verum est, si tantum habuerint de communibus terris, sylvisq́ue, & pratis, ut hujusmodi divisio eorum debitè peragi & expediri possit. Nam alioquin omnes terræ, ac sylvæ, prataq́ue, & fœnilia, ad dictam domum paternā attinentia & pertinentia, in tot debebunt dividi partes, quot de novo ædificabuntur dom⁹ Nobilitares, & ad quālibet illarum domorum æqualis portio assignabitur

Ennek penigh ugy kel lenni, ha oly bő léßen az köz föld, hoǵ mind az ßánto föld, mind az erdő, és az ręt, ki tellyék belőlle, és mindeneknek ió módgyával réße iuthasson belőle. Mert ha ki nem telnék, tehát az attyok háza után való földet, erdőt, rętet, és kaßáló fűvet, annyi réßre kel fel oßtani, mennyi udvarházat éppitenek, hogy mindenik háznak egyenlő réße iusson, kin élhessen. Es męg ennek felette

tur utenda. Inclusa tamen semper illa quantitate atq; portione terrarum, ac sylvarum, & pratorum, quæ ad sessionē, vel locum sessionis jobagionalis, in cujus scilicet facie dom⁹ nova construetur, spectabat, atq; pertinebat.

lette, ugyan ezen uy udvar házhoz kel azt-is az szántó földet, erdőt és rétet, tellyességgel szakasztani, az mely iárt az hely után, avagy az iobbágy ülés után, az kin az udvarházat uyon nan éppittették.

QVID SI DOMVS PATERNA, lapidea vel magnis sumptibus constructa fuerit?

TITVLVS XLI.

VBI autem domus ipsa paterna lapidea, aut latericia, vel aliter sumptuoso ædificio cōstructa, fabricataq; fuerit, & tantę æstimationis reputata fuerit, ut de cōmuni proventu talium bonorum similes dom⁹ cōstrui non possint, ita ut nè una quidem ædificari cōmodè possit: tūc in tali casu dom⁹ ipsa paterna, unà cum magistris lapicidis, ac muratoribus, & fabris lignarijs, per hominem judicij, cōsciētiosè ęstimari, taxariq;: & summa æstimationis in tot portiones, quot sunt fratres, dividi debebit, filiusq; junior, seu frater, portionē sibi

MIT KEL CSELEkedni, ha az attyai ház, kőből csinált lészen, avagy sok költséggel éppittetett?

XLI. TITVL⁹.

HA penig az attyok háza kő avagj tegla leend, avagy frissen, és sok költséggel faragtatvân éppittettek, és oly sokat érne, hogy az iószághnak közönséges hasznából, hozzá hasonló házakat nem éppithetnének: Sőt męg csak egyet sem éppithetnének hellyesen: Tehát efféle dologhban az attyai házat Kő-művességgel, és Acsockal az Országh birájának egy embere ielen lévén istenesen igaz lelkek ismérettek szerént meg kel bőcsűlteni, és az mennyi summára megyen az bőcs, azt annyi részre kel osztani, az mennyin az attya-fiak vadnak,

az

az kissebbik fiu penigh, avagy attyafia, az ő réßéhez, az mennyire őtet illeti ingyen iút, de az tőb báttyainak réßeit pénzel tartozik ki fizetnie, az el intezet és meg mondot summa ßerént. Ezt pedigh ércsed, ha az kissebbik fiu annyi űdős léßen, hogy maga iovaira haßnosson gondot nem viselhetné. Mert egyéb képpen, effęle drága summában kéßitet éppűlettel egy-aránt oßtnak meg az attyafiak. Továbba effęle ióßág egy-aránt illeti, az leány ágot-is, mint ßintén az fiu ágat, és az attyok halála után fiak és leányok maradnak, és az eggyik leánya kisseb leend kőztők: tehát ugyan ollyan dologban-is, nem az leánynak, hanem inkáb az fiunak ki leg kőzelb vólna az kissebbik leány előt űdővel, adatik az attya ház lako helyűl, ugy mint méltoságosb, és bőcsűletesb ßemélynek, de az felyűl meg mondot okok alat.

sibi cedentem, gratis habebit. Sed portionē cæterorum fratrum pecuniaria solutione, juxta ipsius taxationis & æstimationis seriem refundere, illisq́; persolvere tenebitur. Et hoc intellige, si filius ipse junior tantę ætatis fuerit, ut rebus suis cōmodè prospicere nō possit. Nam aliter in tali sumptuoso ædificio ęqualis fieri debebit inter fratres divisio. Cæterùm si bona, jura ejuscemodi possessionaria, jus fœmineum æquè veluti masculinum concernant, & patre defuncto filij filięq́; superstites manserint, ac filiarum altera junior ętate fuerit, tunc in tali quoq́; casu non filię, sed poti⁹ filio, filiam ipsam juniorē natam immediatè pręcedendi, tanquam digniori sexui & personæ, domus paterna dabitur habitanda, sub cōditionibus tamen prædeclaratis.

HOGY AZ OK LEveleknek tartása, őregbik attya-fiat illeti.

XLII. TITVL⁹.

EZEN értelemben legyűnk az Ok levelek tartássa felől-is, hogy nem

QVOD LITERALIA instrumenta frater natu major conservare debeat.

TITVLVS XLII.

ET hoc idem est intelligendum etiam de literarum, ac literalium in-

um instrumentorum cõservatione, quòd scilicet non filiæ majori, sed filio, etiam si junior ætate fuerit, literę, & literalia instrumenta, factum bonorum ac juriũ possessionariorum ipsorum tangẽtia & concernentia, dari debeant ad cõservandum. Quas, & quæ inter filios, seu fratres major natu cõservare sẽper solet. Et hoc verum est, si frater ipse major natu sanę mentis, & non furiosus vel amens extiterit, ac dissipator bonorum suorum manifest⁹ nõ fuerit, vel cæteros fratres suos de bonis paternis & avitis, ac etiã suis, exhæreditare palàm non prætenderit. Nã casib⁹ in istis, non fratri natu majori, sed alteri ex fratrib⁹, ad lineam generationis paternæ propinquiori, literæ, ac literalia instrumenta, dari & assignari debebunt, ad retinendum, atq́ue conservandum. Filiæ verò transsumptum, seu paria literarum, ac literalium instrumentorum bona, utriq́; sexui deservientia, tangentium, pro se, coram judicibus regni ordinariis habere possunt, & illis earum fratres dare tenentur. SCIENDVM hîc præterea, quòd illi erit omnium causarum, & litium, contra fratres motarum vel

az öregbik leányra, hanem az fiúra, męg ha az Nénnyénél kisseb időű vólna-is, kel az iőßágról való ok leveleknek tartássát bizni. Az fiak, avagy attya-fiak kőzzűl penig, az öregbik sőt az idősbik báttyokra. De azért ugy kel az öregbik báttyokra bizni, ha tißta eßű leend, és sem ßelesnek, sem bolondnak, sem penig nyilván való tekozlónak nem találtatik lennie; Avagy az tőb attyafiait nem igyekezik, az attyai és őssi iőßágból, őreksęgből ki ßinleni. Mert effęle fogy atkozássok miat, nem az öregbek báttyoknak, hanem másnak, az ki attyáról leg kőzelbek báttyok avagy attyok-fia léßen, annak kel az ok leveleket kezében ßámlálni, és meg tartásnak, meg maradásnak okáért arra kel bizni. Az leányok penig affęle iőßágról való leveleknek, mellyek mind az két ághra való iőßágról ßóllanának, az Orßág birai előt mássát vehetik, mellyet az fęrfiui attyafiak-is tartoznak nékiek ki adnia.

Ennek felette ezt-is iő megh tudnunk, hogy az kit illet az leve-

veleknek tartalla, azon attyafiunak kel az tőb őcsei ellen való pőreknek-is gondgyát viselni (kőzőnsęges kőltsęgből) mind addég mîgh az iőßág valóban meg nem oßland kőzőttek.

vel movendarum, infra divisionis tempus, supportatio (comuni tamen sumptu) ad quem literarum ipsarum spectabit conservatio.

AZ ATTYAFIAK kereset jóßágának meg oßtásáról, Es az Király adománnak imez Czickellyêről: PER EVM, &c.

XLIII. TITVL⁹.

TOvábba ezt-is meg kel jedzenünk, hogj ha két avagy tőb test ßerént való attyafiak, avagy egy mêhből valók az őssi vagy attyai iőßágban oßtozatlanok vólnának: kiknek eggyikkê Király udvarában, avagy egyéb Vraknak való ßólgálatban, foglalta vólna magát, az másik attyafiu peniglen, otthón az háznak gondgyát viselne, és munkálkodnék: azomban amaz ki ßólgálatra atta vólt magát, akar Királytól ő felsęgétől, akar más rendbéli Vrától, valami őrőksęget és iőßágot, iámbor ßólgálattyával nyerhetné: és az otthón való attyafiainak neveket-is, az ő Donatio levelében, illyen módon belé irhatná, hogy ő általa, ugymond, vagy ő utánna, az tőb attya-fiaknak-is adta vólna az Vra

DE DIVISIONIBVS bonorum, per fratres acquisitorum, Et de clausula Donationis: Per eum.

TITVLVS XLIII.

VLterius notandum, quòd si duo, vel plures fuerint fratres carnales, aut etiam uterini, in bonis, & jurib⁹ possessionarijs avitis, vel paternis indivisi, quorum alter in curia Regia, vel aliorum dominorum larib⁹ servitio se mancipaverit, Alter autem domesticis curis & laboribus domi vacaverit, & ille servitio dedit⁹ bona aliqua, seu jura possessionaria, ab ipsa majestate Regia, vel alijs etiam forsitan Dñis, servitiorum suorũ meritis, ita exigentibus, pro se impetraverit, & nomina fratrum suorũ, domi manentium, clausula cum illa: (ET PER eum &c.) in literis, seu privilegijs Donationalib⁹ inscribi & inseri procuraverit: Tunc licet

impetrans ipſe, ante temp⁹ diviſionis cum fratribus ſuis fiendæ, de hujuſmodi bonis, per eum acquiſitis & inventis, liberã, prout voluerit, diſponẽdi habeat facultatem. Et hoc intellige non pro ſe, vel ſuis hęredibus, aliquo ſub colore uſurpando, aut reſervãdo: ſed à ſe pri⁹ realiter alienando. Tempore tamẽ diviſionis, unuſquiſq; fratrũ portionem ſuã, de illis ſibi cedentem, æquè ut impetrator ipſe principalis, habere dejure poteſt. Iura enim poſſeſsionaria in quibuſcunq; literis, ſeu privilegijs Donationalibus contenta, ſęper in tot debent dividi partes, quot ſunt perſonæ, vel nomina hominum literis, in eiſdẽ ſpecificè denotata. Niſi forte exceptio, vel diſtinctio fuerit ibidẽ ſuper hoc declarata. Clauſula itaq; ipſa (PER EVM) non eſt intelligenda, ut tantum valeat, quantum poſt eum: prout quidam plus ſapere volentes, quàm oportet ſapere, intelligẽdum arbitrati ſunt, arguentes & aſtruẽtes, inde cęteros fratres vivente principali impetratore, portionem de hujuſmodi bonis ac-

Vra azt az iôßágot: Tehât az dologh igy lévén: noha az az ßólgáló attya-fiu, annak elôtte migh az iôb attya-fiaival megh nem oßtozik effęle iôßágot, melyet ſaját ßólgálattyával találta, akar kinekis el hadgyhat, és valamint kedve tartya el idegenetheti. De azért valami ßin alatt magának, avagy az ô maradékinak meg nem tartbattya: hanem tellyeſſęggel tôlle űreſnek kellenni. Mind az által, ha az oßtáſra kęl az dolog, az iôb attyafiak-is effęle nyert iôßágbôl, ßintén annyi réßt vehetnek, tôrvény és igaſſág ßerént, mint az ki találta. Mert valamely iôßág felôl, avagy adomány, avagy egyéb ok levél és Privilegium kęl, annak az iôßágnak annyi réßre kell oßlatni, mennyi ember nevére ßóland az levél. Hanem ha azon levélben, nyilván ki válaßtotak és ki nevßték vôlna, hogy kié legyen az iôßágh s kié nem.

Holot azért az levélben azt irják: és ô általa, ugy mond, Ez Czickelt nem ugy kell érteni, hogy annak az iôßágh találô attya-fiának (halála után) ßállyon máſra, az mint egy-nehányon vißßa magyarázzák: és azt akariák ki hozni belôle, hogy, az mig él, az ki az iôßágot találta, addég az tôb attyafiak réßt nem vehetnének belôle, hanem

hólta

hólta után, az fiaival kellene osztán meg osztani: de ennek az ő igaz értelme nem ez: Mert az osztozodan attya-fiak, valamedég megh nem osztoznak, mind az haßnokai, s-mind az kárt egy-aránt vesik, ßenvedik, és egyenlő-képpen kel tűrniök.

Honnét ez-is következik, hogy ha valamely, test ßerént való attyafiaknak, avagy kik attyával, és annyával eggyek vólnának: avagy csak attyokról vólnának eggyek is, és míg meg nem osztoznak vólna, neveket az Donatioban bé nem irták vólnais, mind az által, mikoron osztozni akarandnak, mindenik atty-fiu, mélsán ki veheti az ő részét: Annakokáért, ez czickelyén tudni illik, Es ő általa, nem azt értsük, hogy (ő utánna) hanem ő általa, és vele egyetemben ennek és ennek: Mint ha azt mondaná: Az Király hogy ennek s-ennek az ő iámbor ßólgálattyát, és hűségét meg tekintvén, adta vólna ez iószágot, avagy falut néki és ő általa, avagy ő érette, és ő vele egyetemben másnak-is.

HA AZ ATTYAFIak közzűl valamellyik, az iószágot mellyet ő maga keresett, maginak akarja tartani, megyen

acquisitis, & inventis habere non posse, sed illa, post decessum ipsius impetrantis, cum filijs ejusdem dividenda esse: quod tenendum nō est. Fratres etenim indivisi, infra divisionis temp°, & lucrum, & dānum æqualiter participare, sufferreq;, & tolerare debent. Hinc est, quòd si etiam nomina aliquorum fratrum carnalium, aut uterinorū, vel etiam patruelium, divisionem bonorum inter se nondum habētium, in literis hujusmodi Donationalibus inscripta non fuissent, tamen tempore divisionis, portionē suam unusquisq; illorum (ut præmittitur) de jure habere potest: Vnde per hunc terminum, PER EVM, &c. semper intellige, medio, vel per medium ejus, scilicet impetrantis: quasi diceret majestas Regia, consideratione servitiorum talis fidelis sui, eidem, & medio ejus, vel propter eum, etiam alteri possessionem seu villam unam contulisse.

QVOD FRATRVM quispiam bona per se inventa, pro se reservare voluerit.

TITVLVS XLIV.

VBI tamen fratrum aliquis (cęteris corpori, & negligentiæ, desidiæq; deditis) continuè serviendo, sanguinis sui effusione, vel aliter servitijs, aut virtutibus suis, bona aliqua, seu jura possessionaria quæsiverit, & cum cæteris fratrib⁹ suis illa participare noluerit: tunc si omnibus bonis, & juribus paternis renunciaverit, acquisita per se ipsum bona totaliter pro se, & hæredibus suis perpetuò reservare valebit. VNDE SEQVITVR, quòd proditio fraterni sanguinis nõ in acquirendis bonis, & jurib⁹ possessionarijs (prout nonnulli putaverunt) sed in exhæredandis, de acquisitis, paternis scilicet & avitis bonis consistit.

XLIV. TITVL⁹.

HOGY-ha peniglen valamely attya-fiú láttya hogy az tőb attyafiai csak restsęgben, és veßteg heverésben mennek elő, ő penig vérehúllásával ßolgálván, avagy egyéb-képpen való ßolgálattyával és ióságos cselekedetivel, valami iößágot, avagy falut, találand, és az tőb attya-fiaival nem akaria közleni: Tehát ha ő-is az attya őrőksęgéből iößágából, és minden-némű iovaiból, réßt nem kéván, hanem az tőb attya-fiainak hadgya: az ő maga kereste iößágát, találmányát, csak magának és maradékinak őrőcké meg tarthattya. Kiből ez iő ki, hogy az vér árúlás az attya-fiak közőt, nem az iößágnak sáiát találása és keressęsęben esik meg (az mint némellyek vélik) hanem az attyai és őßi meg keresset iößágból való ki rekeßtéssęben és ki tudássában.

QVOD DIVISIO BONORUM inter fratres carnales, non processu litis fieri debeat.

TITVLVS XLV.

SCIENDVM est deinde, quòd divisio inter fratres carnales, & etiam uterinos, nondum tamen divi-

HOGY AZ EGY test-vér attya-fiak közőt, az iößág oßtásnak nem hoßßú perrel, kel meg lennie.

XLV. TITVL⁹.

EZT-is megh tanúllyuk, hogy az vérßerênt való attya-fiak, avagy az kik

kik egy mehbéliek vólnának-is, ha még osztozotlanok, nem osztoznak perr folyás által, és hosszú törvénykezéssel: hanem az Királytól vegyenek parancsolatot, az Vármegye Ispánra, avagy Vice Ispánra, és bólga Birákra, az mely Vármegyében leend az jószág mellyet megh osztozni akarnák: Ha peniglen az az jószág külön külön Vármegyékben lésen, az Király levele bólyon eggyik itélő mesternek, és illyenképpen, avagy az Ispánok, Birák, vagy az itélő Mester által, minden attyai, és ősi jószágokat, és valamit ő magok találtak vólna-is, minden ingó bingo marhájockal egyetemben, akar mi fele legyen, még ha az attya-fiak közzül valaki ellenzene-is, mind annyi részre osszák, az mennyire leendnek az attya-fiak.

Ez illyen osztás után penig, ha valamely az attya-fiak közzül ezen fele jószágban, valami igaz és mélió okból uy osztást kevánna: avagy azt hánná-vetné, hogy ő nékie kisseb és hasontalamb részt jutot, avagy hogy ő tőle el pórlóttek vólna az ő részét: tehát illyen másod úttal való osztáshoz törvénnyel ser, de oly tör-

vén-

divisos, non processu litis, sed per literas duntaxat Regiæ majestatis Præceptorias ad comites, vel vice comites, & judices Nobilium illi⁹ comitatus, ubi bona & jura possessionaria dividenda sita sunt, & adjacent, sonãtes: vel si eadem bona in pluribus comitatib⁹ habeantur, ad unum magistrorum Prothonotariorum datas, & directas fieri solet, atq; debet, per quos vel quem universa bona, & quælibet jura possessionaria, paterna & avita, ac etiam per eos cõmuniter acquisita, simul cum universis rebus mobilibus, cujuscunq; speciei seu materiei existant, cõtradictione alicujus ex fratrib⁹ non obstante, juxta numerum personarum dividi, & ab invicẽ sequestrari sẽper possũt.

FACTA autem semel inter ipsos fratres (modo antelato) divisione, si quispiam forsitan fratrum in ej⁹ cemodi jurib⁹ possessionarijs, aliqua ex causa legitima, rursus divisionem habere voluerit, aut portionem suam minorem, vel inutiliorem cęteris esse, aut juris ordine de manibus suis ablatam fuisse allegãdo:

do: tunc diviſio hoc modo nõ niſi proceſſu juris, unico tamen termino octavali (ſi per judicem ex propoſitis & allegatis partium admittenda cenſebitur) fieri poterit, atq; debebit. Sæpè numero enim abſq; rationabili & legitima cauſa, ſecũdò diviſio poſtulatur. Et hic articulus etiam de fratribus patruelis, nondum diviſis, eſt intelligendus.

vénnyel, melynek egy octáván vége ſzakadgyon (ha az Biró, mind az két peres ſzavából meg értendi, hogy ſzükſęges leend az máſodſzor való oſzlás-is) Mert gyakorta tőrténik ez, hogy oknélkül és heltenül kévánnya némely attya-fiú az máſzor való oſztáſt. Ezen articulus tartáſa ſzerént kel értenünk, az vér ſzerént két attyafias Attyáktól való attyafiaknak-is oſztáſokról, kik męg meg nem oſztozták vólna.

QVANDO NOVA DIviſio bonorum inter fratres condiviſionales admittatur, & quando non.

TITVLVS XLVI.

INTER fratres verò condiviſionales, ſi aut avorum, aut abavorum temporibus diviſio in aliquib⁹ bonis & juribus poſſeſsionarijs facta fuiſſet, & literæ quoq; diviſionales ſuper ea re confectę extitiſſent: deinceps diviſio non eſt admittenda. Niſi forſitan alter fratrum, potentior cæteris evadens, poſt rectam diviſionem particulã aliquã juris poſſeſsionarij, vel territorij, alterius ſui fratris, violenter pro ſe uſurpaſſe ſeu vẽdicaſſe, cõ-

proba-

AZ OSZTOZO ATtya-fiak kôzöt, mikor kel megh engedni, az uy oſztozáſt, és mikor nem kel meg engedni.

XLVI. TITVL⁹.

EGY oſzláſon való attyafiak közöt penig, hogy-ha az iob attyok, őſſek és régi eleiek, oſzláſt tőttek vólna, és erről, levél-is kőlt vólna köztek: annak utánna uńjulán való oſzlás, meg nem engedtetik. Hanem ha az attya-fiak közzül valamellyik hatalmasb kezdene lenni, és az igaz oſztáſnak utánna, az máſik attyafia iőſzágának, avagy határának valami réſzét, darabiát, hatalmaſúl magának foglalna, és tulaydonitana, mel-

lyet

lyét réá-is bizonyithatna; Tehát mivel-hogy, az erőtlemb attyafia, az másik hatalmasságának ellene nem álhat, az oßlásnak meg igazitását uijulán, meg kévánná. Mert ez okon, uy oßlásnak kel köztök lenni: Mely oßtást mind az által, hoßßú pőrnek folyásával, vihet elő, ezt-is męg ugy, ha az attya-fiú, ki az oßtást kévánnya, kivánságának az mint meg mondám, oly elégsęges okát adhattya. Mert ha csak erre való tekintetiben kévánná az uy oßtást, mivel-hogy látná, hogy ő köztök avagy az attyok közőt való oßtás után, más attyafiának az ő réße ßerént való sáiját földön, ió plántáli ßőlői, és gyűmölcsős kertei vólnának, avagy réßét irtovánnyal iobbá tőtte vólna, az ővé peniglen ezen közben műeletlen és irtás-nélkűl marat vólna; Ez okon az uy oßlást, męg hoßßú pernek folyásával-is, ugy-mint négy octávân-is, megh nem nyerheti; meg sem engedtetik. De ha azt forgatná, hogy határának, valami réßét, ok nélkűl és hatalmasúl foglalta vólna el az attya-fia: Tehát effęle dologban, holot hatalmasúl és méltatlanúl vőtték vólna el iőßágát, avagy iőßágának valami réßét, az foglaló és hatalmas attyafiat, meg rővid tőrvény folyássával, ugy-mint magyarázattal való hiva-

probaretur, Et impotētior frater, violentię potētioris fratris resistere non valens, ęquā divisionem ex novo postularet. Nā hoc casu, divisio ipsa de novo peragēda dinoscitur: Lōgo tamen processu litis, & hoc quoq; eo modo, si frater ipse divisionem postulās, legitimā (ut præmisi) assignaverit rationē. Nā si cōsiderans alterum fratrem, post factā cum eo, vel progenitore suo divisionē in terris sibi cedentibus, vineas & promōtoria plātasse, vel aliter frutices & virgulta extirpasse, ex eoq; utiliorum sua portione, quæ fortè inculta mansit, existere, & propterea divisionem postulare compert⁹ fuerit; Etiā lōgo litis processu, hoc est, in quatuor terminis octavalib⁹, novā divisionem bonorum consequi nō debebit. Si autem temerariè particulā aliquam juris sui, vel territorij, alterum per fratrem occupatā fuisse allegaverit; tunc super potentiaria hujusmodi usurpatione bonorum suorum, vel particulę juris sui possessionarij, etiā insinuatione mediante, fratrem suum juri, in causāq; con-

convenire licitè poterit. Et hoc, si tempus præscriptionis, in actibus potentiarijs observari cõsvetum, nõ transcenderit, quod triginta & duobus annis allegari observariq; solet. Nam super hæreditario jure & proprietate juris possessionarij inter fratres, præscriptio nũquam est admittenda.

PRÆTEREA, si fratres aliquãdo per metarum inter se erectiones, & distinctiones, divisionẽ fecisse reperti fuerint, tunc divisio bonorum de cætero inter eos, & ipsorum hæredes fieri nunquã permittitur. Hujusmodi tamen metalis distinctio & erectio, mutuam in se bonorum devolutionem inter fratres non excludit, neq; exclusisse intelligitur.

hivatallal-is réá keresheti. De ugy keresheti meg, hogy ha ez fęle attyafiak kőzőt való hatalmaskodás az foglalásban az kőzőnsęges hatalmaskodásnak módgya ßerênt Idő tőltés nem lőt, az mint ßoktunk véle élni, ha harmincz két eßtendőt nem tőltőt, az hatalmas attyafiu az el foglalt réßben. Mert egyébképpen az ióßágnak tulaydonságára nézvén, az attyafiak kőzőtt, ůdő tőltés soha nem lehet.

Annak felőtte valamikor az attyafiak egyßer ugy oßtoznak meg, hogy ki ki megh határoztattya az ő réßét, és ki ßakaßtya az tőb attyafiai réßéről, effęle ióßágban sem ő magok, sem maradékiok soha tőbbé oßlást nem tehetnek. De azért ha igy megh határozzák-is, egy más réßbéli ióßágot, mind az által, ne véld azt hoǵ ez okon az vértől el idegenůlne az ióßág, hanem eggyik attyafiunak réße az másikra ßokot ßállani.

QVOD VNIVERSA bona, inter fratres divisa, altero fratrum deficiente, in alterum devolvantur, etiam matrimonio interveniente.

TITVLVS XLVII.

SCIendum ulterius, quòd universa hujusmodi bona, & jura pos-

HOGY AZ ATTYAfiak kőzőt, megh oßlot jóßág, ha egygyiknek magva ßakadna, az másikra ßál, ha kik házasságra mentenek vólna-is kőzzülők.

XLVII. TITVL'.

TOvábba ezt-is tanúllyuk meg, hogy az at-

az attya-fiak kőzőtt, effęle megh oßtot iőßág, ha valamellyiknek magva ßakadna, ßáz, avagy két ßáz, és tőb eßtendő után-is (męg ez idő alat ha negyed íz után, eggyik attyafiu ág az másik attyafiu ágban házasúlt vólna-is) az tőb első attyafiakra, és azoknak maradékira ßokot ßállani. Csak hogy az élő attyafiak leveleckel bizonyithassák megh, az ő nemessęgeknek igaz rendi, és lineáia ßerênt, hogy az magtalanúl megh hólt attya-fiu, az ő nemzetsęgekből lőt légyen, és annak eleivel az ő eleiek-is iőßágokban igaz oßlás atyafiak vóltak, és azockal vólta-képpen megh oßtoztak egy-mással. Ha penig leveleckel fel nem érnek, emberi bizonysággal, hatvan eßtendeig (de sellyeb nem) az ő nemzetsęgeket és attya-fiuságoknak ágait meg bizonyithattyák. Kiből elsőben ez kővetkőzik, hogy az oßlás után, ha valamely attyafiu, ő magának iőßágot keresend, és találand, s-magtalanúl haland megh, és őrőckőssi nem leendnek, iőßága ennek nem az egy oßlásson való attyafiakra, hanem az Királyra ßál.

possessionaria, inter fratres divisa, altero ipsorum hęredibus carente, etiam post centum, ducentos, & etiam plures annos (si matrimonia quoq; post quartum generationis ipsorum gradum, inter eos, vel alterum eorum celebrata fuissent) in cæteros fratres superstites, & hęredib⁹ gaudentes devolvuntur; dum modo fratres ipsi, in humanis agẽtes, per rectam generationis lineã, fratrem defunctum & hæredibus destitutum, de sua vera progenie fuisse, & cũ progenitore illi⁹, in bonis & juribus possessionariis, ab ipso derelictis, progenitores eorum divisionẽ habuisse, vel fecisse valeant, literali documẽto cõprobare. Deficientib⁹ verò literis, etiã humano testimonio ad sexaginta añorum curricula, sed nõ ampli⁹, prosapiam & genealogiæ suæ stirpem, ramumq; de jure poterunt verificare. VNDE sequitur, quòd bona & jura possessionaria, post divisionem inter fratres factam, per aliquem fratrum acquisita & inventa, eodem fratre acquisitore præmortuo, & hęredibus destituto, non in fratres condivisionales derivantur, sed Fisco Regio applicantur.

HOC quoq; neceſſariò interſerendum occurrit, quòd bona, & jura poſſeſsionaria, duob⁹ aut trib⁹ perſonis, alienis ſanguine, non fratrib⁹, nec cõſanguineis, per Regiam majeſtatẽ qualitercunq; Donata, aut aliter per eoſdem acquiſita, altero eorum decedente, & hæredibus carente, rurſus ad collationem Regiam devolvuntur. Sola enim ſanguinis propago, & fraternalis mutua diviſio, efficit ex ſe mutuam & reciprocam bonorum in alterutrum condeſcenſionem, atq; devolutionem, allegatione cujuſvis præſcriptionis non obſtante.

Ezt-is ugyan innét megh tanulhattyuk, hogy ha az Király két vagy három embernek, kik idegenek és nem attya-fiak vólnának, iószágot adna: avagy akar mi képpen iószágot ſerezznének magoknak, ha valamelyik megh hall magtalanúl, annak réße iſmęgh az Királyra ßál. Mert csak az vér ſerént való attyafiuſág, és attyafiak között egy máſſal való oßtozás, teßi, hogy eggyik attya-fiuról az máſikra ßállyon az iószág, melyben ſemmi idő tóltés ne leheſſen.

VTRVM BONA, Marito & uxori ſimul collata, deficiente marito, in uxorem ipſam devolvantur, & è converſo?

TITVLVS XLVIII.

QVoniam nonnulli Dñorum, & Nobilium, ſolent nomina uxorum ſuarum in literis, ſeu privilegiis Donationalib⁹, ſuper bona & juribus poſſeſsionariis, juſto titulo ſervitiis eorũ acquiſitis conficiendis, ponere pariter & inſere-

HA AZ VRANAK feleſęgével eggyűt adgyák az iószágot, és az Vrának magva ßakad, az iószág az feleſęgére ßálle: avagy viſſontag az feleſęgétől az Vrára?

XLVIII. TITVL⁹.

MIvel-hogy némelyek az Vrak-és Nemeſſek közzűl feleſęgek nevé-is ßokták bé iraini, az ßólgálattyokkal talált iószágról való Oklevelekben: Annakokáért, ßok-

ſs. Ideo

Sokiák másodsor-is azt kérdeni, hogy ha az Vra magtalanul meg halland, az ő iószágbéli réße feleségére szállé, avagy nem? Holot az asszony ember nem attyafia, hanem csak felesége vólt az ő férjének: Es viszontag az felesége-is ha magtalanul megh halland, az ő réße az Vrára szállér? Kire ez az felelet, hogy egygyikről az másikra szál. Mert iól-lehet az férfiat az ő feleségének, és viszontag az feleséget, az ő Vrának nem mondhattyuk vér szerént való attya-fiaknak: mind az által az házassághban való eggyesülésért, eggyiket az másikhoz megh attya-fiaknál-is közelb valóknak mondgyuk.

re. Ideò quæritur secundò: Vtrũ decedente marito sine hęredibus, portio sua in hujusmodi juribus possessionariis & bonis habita, in uxorem suam devolvatur? Cum non frater, sed consors vel uxor duntaxat mariti fuisse mulier ipsa censeatur. Et è converso: An uxore absq; hæredibus defuncta, portio sua in maritum ejus condescẽdat, atq; derivetur? DICendum, quòd sic: Nã licet vir mulieri, & mulier viro non sit neq; censeatur esse frater sãguinis propagatione: carnis tamen unione, & copulatione plusquã frater esse reputatur. Iam enim secundùm Evangelicã doctrinam non sunt duo, sed una caro: frater autem altera caro existit. Propter unionem itaq; & copulam carnis, portio possessionaria mariti, in uxorem suam, & è contra uxoris in maritum, casu in prænarrato, ritè devolvenda erit. *Matt: 19. 6. Mar: 10. 8.*

Mert az házassok az Evangelium szerént, egy testnek, és nem kettőnek mondatnak: Eggyik attyafiu penigh az másikról más test. Annakokáért az házasságbéli eggyességért, az Vra iószágbéli réße, az feleségére, és viszontag az feleség réße, az Vrára, az mint meg mondók, mélián sokot szállani.

Hîc tamẽ advertendũ est, quòd si in prȩallegatâ Donatione, vel literis Donationalib⁹, clausula utriusq; sexus, non interferatur, Sed simplici modo Donatio emanat, *Par. 1. T. 22*

ITT mind az által vigyázni kell, hogy mikor az Donatioban, avagy az Oklevélben bé nem iriák, az *utriusq; sexus*, mind az leány és férfiu ágat, ha-

tunc jura hujusmodi possessionaria, fœmineum (si etiam filias ipsa mulier habeat) nõ sequuntur, sed masculinum duntaxat sexum concernere dinoscuntur: Vbi tamen in Donationis tenore, clausula ista adjecta & apposita fuerit, quòd videlicet, si impetratorem ipsorum bonorũ hæredibus masculinis carere contingat: tunc eadem bona in filias suas devolvantur. Tunc ipsa bona & jura possessionaria, ubi & postquam ad manus filiarum devenerint, propter clausulã & rationẽ prænotatã, utriq; sexui semper deservient. Et idem est tenendum de bonis quoq; emptitiis, si nomẽ uxoris in literis Emptionalibus & Inscriptionalibus insertum fuerit, Quòd scilicet altera partium deficiente, in alteram, illo modo antelato, devolvantur.

hanem csak ez czickel nélkül adgyák ki: Effęle iósságh nem ßál az leány ágra, męg ha effęle aßßonnak leányi maradnának-is, hanem csak fęrfiu ágat illet az iósságh: Holot mind az által az Donatioban ez czickelt belé iriák, tudnia illik, hogy ha az embernek fęrfiui magzattia nem lenne, azon ioßág leányra-is reá ßállyon. Tehát effęle iósság ha leány kézre iutand-is, mind az két ágra ßolgál, illyen okokért, az mint meg mondám. Ezen értelemben legyünk, az vót iósságh és zálagos iósságh felől-is, hogy ha felesęge nevét-is belé iriák az levélben, ha eggyik megh hal-is, az iósságh az másikra ßál.

VTRVM BONA, NOTA infidelitatis condemnati, in fratrem adoptivum, Regio cõsensu accedente, condescendant?

TITVLVS XLIX.

QVIA super devolutione bonorum nunc tractatur, ideò adhuc quæritur. Vtrum bona, & jura

HITETLENSEGben esset embernek jóßága, ßálhaté az Király engedelméből fogadot fiura, avagy nem?

XLIX. TITVL⁹.

MIVEL-hogy arról kezdénk ßóllani, az iósság mi-képpen ßállyon eggyikről az másikra, azért męg-is illyen

lyen kérdés támadhat, tudnia illik, az hitlenségben esset ember feiének és iószágának, ha az Király megh kegyelmezz, azon ember iószága szálhaté az fogadot attyafiara, kivel az elől ugy végezet vólt, hogy eggyik iószág az másikra szállyon, és effele végezésekre az Király consensust adot vólt nékiek, és az által iovallotta szerzéseket? Kire azt felellyük, hogy az fogadot attyafiára nem szál. Mert effele fogadot attyafiuságnak szinten annyi ereie vagyon, mint az vér szerént való attyafiak közöt való osztozásnak, holott eggyikről másikra sokot az iószág szállani: Ez penighlen nyilván való dolog, hogy az hitetlenségben eset embernek iószága, sem az elől való fiaira, sem peniglen vér szerént való és oslo attyafiaira, nem szálhat. Hasonlatos-képpen azért az fogadot attyafiurais, nem szálhat affele iószág, megh ha az Király engedelméből fogadot vólnais valakit attyafiának. De minek előtte Király az hitlen embernek megh nem kegyelmez, kire kellyen ezfele iószágnak szállani, nem szükség hogy ez felől valami kérdést támasszunk, mert az iószág azé lől vólna, az kinek az Király adta és adándékozta vólna. Mert valameddig valaki az ő iószágának Vrasságában ül, addigh oly vé-

tek-

jura possessionaria cujuspiam ob notam infidelitatis condemnati, post factã capiti & bonis suis gratiam, in illum, cum quo super devolutione bonorum suorum prifraternalem adoptionem & contractum fecerat, & hujusmodi cõtractui consensus Regius accesserat, condescédant, an ne? DIcendum, quòd non. Quoniam contractus ipse vim fraternalis condivisionalitatis in bonorum successione tenet. Modò certũ est, quòd talis infidelitatis nota inquinati & obfuscati hominis bona, nec in filios suos, prius natos, nec etiam in fratres ejus carnales, aut condivisionales derivẽtur. Et ideò neq; in fratrẽ adoptivum (si etiam consensus, ut prę fertur, Regius super ea re fuisset impetratus) bona prę notata devolvuntur. Super condescensione aut eorundem bonorum ante collatam gratiam Regiam nulla est quęstio: quia tunc ipsa bona illi cessissent, cui per Principem donata fuissent. Quam diu enim quisquam dominium reale bonorum suorum tenet & possi-

der, interim semper ea, delictis suis & excessib⁹ ita exigentibus, perpetuò amittere potest, fraternali adoptione non obstante.

tekben eytheti magát, hogy az ő réßét őrőcké el veßtheti, az fogadot attya-fiusághoz bár ne bizzék, mert az sem menti meg, hogy ióßága arra ßállana.

QVID DE SVCCESSIone filiarum duorum fratrum, in hæredes seorsum præfectarum, sit sentiendum?

TITVLVS L.

ITEM ulterius quæritur, Si duo fuerint fratres carnales, aut cōdivisionales, quorum uterq́; (sexui masculino destituto) filias suas, in proprijs bonis, ac juribus suis possessionarijs, seorsum & diverso tēpore, in hæredes masculinos, vel etiam utrunq́; sexum per Principē pręfici & creari procuraverit, neutro fratrum hujusmodi præfectionem alterius impugnante, utrum deficientib⁹ filiabus, vel hæredib⁹, aut posteritatib⁹ unius fratris, bona & jura ipsarum possessionaria, in filias vel posteritates alteri⁹ fratris superextantis, devolvātur ratione cōsanguinitatis earum, vel in Regium Fiscum condescendant? Dicendum, Quòd Regio Fisco e-

runt

MINT SZALLYON az jóßág két attjafiunak leányiról egy-másra, kiket kűlőn kűlőn időben tőtték vólna firfiu ágá?

L. TITVLVS.

TOvábba eztis kérdhetik, hogy-ha két vér-ßerént való oßló attyafiu leiend, kik nyilván láttyák, hogy ő nékiek firfiu magzattyok nincsen, s-ez okon őrőksęgekben és ióßágokban az ő leányokat kűlőn kűlőn űdőben, firfiu ága, avagy penig mind az két ága, tétetnek az Királlyal, s-ezen mind ketten meg alkunnának, hogy eggyik se ellenzené ez dologtól az másik attyafiát, hogy ha eggyik attyafiu leányinak magva ßakadna, és semmi őrőckesse nem maradna, az másik attyafiunak penig leányi maradéki élnéneks az magva ßackatnak ióßága, az ő attya-fiuságokra képest, az másikra ßállanaé, avagy penig Királyra ßakadna? Kire ezt felellyűk, hogy Királyra ßál.

ra fal Mert az magva fakat attyafiu immáron nem vérſerént kezdette birni az iôſágot, hanem arról el menvén az præfectiohoz, az ô leányinak firfiu ága való tételéhez ragaſkodot vôlt, és az után birta. Az leány ágnak penig firfiu ága való tételének annyi tulaydonſága és ereie vagyon, mint az Donatiónak, és elſô adománnak: itt peniglen nem egyſer ſamind adtak, az leány ágnak az iôſágot, hanem kûlön kûlön és kûlömb ûdôben: és ez okon kôvetkezik hogy ez ſçle iôſág az Királyra ſál. Mint ſintén mikor az attyafiak kôzôt való oſtás után-is, mikor eggyik attyafiunak iôſágot ád az Király, és az máſik egy oſtáſſon való attyafiának nevét az levélben bé nem irattya, ſokot az dolog ugy eſni, hogy: ha meg hal az attyafiu, ki uñontában talália vôlt az iôſágot, az oſtás után, azon iôſág nem az vêle meg oſtozot attyafiára ſál, hanem az Királyra, ſabad lévén vêle valakinek ô Felſçge adni akaria.

runt applicanda. Quoniam ille nō ſucceſsionis, vel conſanguinitatis jure, ſed prę fectionis virtute, bona ipſa adepta fuiſſe dinoſcũtur. Prę fectio autem vim, naturamq; Donationis repræſentare dinoſcitur, & ejuſcemodi Donatio ſeorſim, & non conjunctim facta fuiſſe reperitur, ideò tanquam inter alienas perſonas, diviſim, & diverſo tempore facta reputantur, & per conſequens in Fiſcum Regium derivantur: prout in Donationibus quoq; fratrum carnalium poſt diviſionem impetrandis (ſi nomen alteri⁹ fratris diviſi non interſeratur) fieri conſvevit, quòd ſcilicet deficiẽte fratre impetratore, bona poſt diviſionẽ obtenta, non in fratrem ſuperviventem, cum quo diviſ⁹ fuerat, condeſcendãt: ſed collationi Regię majeſtatis ſubjaceãt.

AZ ATTYAK ES az fiak kôzôt való jôſág oſtáſról, és az attyának fiain való mél. tôſágról.

LI. TITVL⁹.

To-

DE DIVISIONE BONORUM inter fratres & filios eorum, & de paterna, ſeu patria poteſtate.

TITVLVS LI.

Sci-

SCIendum deinde eſt, quòd quamvis inter patrem & filium diviſio bonorum non ſemper admittatur, ſunt tamen multi caſus, in quib⁹ (ſi etiam filius nollet) pater ſuus enim ad diviſionem peragendam compellere poteſt: & è converſo, ſi videlicet pater nollet, filius nihilominus diviſionem bonorum cum patre peragẽdi habet authoritatem. Sed antequam iſti caſus declarentur, neceſſarium videtur ſcire, qualem, & quot modis habeant patres in filios ſuos poteſtatem.

VBI NOTANDVM, quòd omnes filij, & filiæ parentum legitimæ, & illegitimæ ætatis, non emãcipati, hoc eſt à patria ſervitute nõ liberati, infra temp⁹ emancipationis, ſeu liberationis: quæ juxta cõſuetudinem patriæ noſtrę ex parte filiorum, per ſolã bonorum, & jurium poſſeſsionariorum cum patre diviſionẽ, Ex parte verò filiarũ per earum deſponſationem, & nuptiarum ſoleñitatẽ, ſeu matrimonij conſumationem fieri cõſvevit, in patria poteſtate conſiſtant. Qui ergo

TOvábba, jóllehet az attya és az fiu kőzőt az iőßág hogy megh oßtaſſęk, nem mindenkor engedtetik: Mind az által eſik oly dolog gyakorta, hogy (ha az fiu nem akarna-is) az attya kénßeritheti, hogy véle megh oßtozzék: Es vißontagh, ha az attya nem akarná-is, mind az által az fia véle meg oßtozhatik. De minek előtte ez fęle dolgokról ßóllyunk, ßűkſęg megh értenűnk, az attyáknak hány-fęle és minémű méltóſágok hatalmok legyẽ az fiakon.

Holot eßűnkben kel vennűnk, hogy minden fiak és leányok, ha az ő tőrvény ßerént való űdeieket el értêk, avag nem érték vólna-is, az ő ßűleieknek birtokokban hatalmokbã vadnak, mind addig az mîg az attyoknak birodalmából megh nem ßabadúlnak. Ez Orßágnak ßokáſa ßerént penig az fiak attyoknak birodalmából, az iőßágnak fel oßtáſa által ßabadulnak ki: az leányok penig, az ő ki házaſitáskort, és haza adáſſok által. Az kik azért te tőlled, és fe-

és felesęgedtől ßármaznak, miglen az te birodalmadból megh nem ßabadúlnak, az te birtokodban vadnak: Sőt nem csak ezek, de męg az te unokaid-is, ugy-mint az ollyan fiak, kik az te birtokodbol ki nem ßabadúlt fiadtól nemzettettenek, az ő attyockal az fiai-is egyetemben az te méltóságod alat vadnak. De azok az kik az te leányodtól ßűlettettenek, az te hatalmodban nincsenek, hanem Attyok avagy Iob attyok hatalmában léßnek: akar Nemes, akar Nemtelen lőt légyen az attyok. Mert az fiak nem az annyoknak hanem az attyoknak nemzetsęgét kővetik. Es innét vagyon ez-is hogy az nemes annyától, és nemtelen attyától valókat, az igaz nemessek kőziben nem ßokták ßámlálni.

Az ATTYAI méltoságoknak, ELS ő ez, hogy az fiu valameddég az attya hatalma alatt léßen, attya akarattya és hire nélkűl, az attyának sem ingo bingo, sem penig álló marhaiából, ióßágából, semmit pénzen el nem adhat, sem egyêbképpen el nem idegenithet, sem penigh affęléről mással semminémű tokmát nem indithat, s-nem tehet.

MASODIK, hogy az attyák, az ő fiokat, męg ha iól fel serdűltek-is ideiek ßerént, vétkekért meg verhetik, meg dorgál-

ergò ex te, & uxore tua nascuntur, quamdiu emancipati non fuerint, in tua potestate erunt: Et nõ solum illi, verum etiam nepotes tui, hoc est filij, qui ex tuo filio non emãcipato generantur, in tua pariter potestate manebunt. Qui tamẽ ex filia tua nascuntur, illi nõ in tua, sed patris, vel avi eorum potestate erunt: sive pater nobilis, sive ignobilis existat, quia filij non matris, sed patris familiam sequuntur. Et inde est, quòd ex nobili matre, & ignobili patre generati, inter veros nobiles non computentur. Par: 1. Tit. 7. & 22.

PATERNARVM itaq; potestatum PRIMA est, quòd filius, quamdiu in potestate patris erit, de bonis paternis mobilib⁹, & immobilibus, invito & non consentiente patre, nil quicquam vendere, vel aliter alienare, neq; etiam contractum super his, cum aliquo facere, aut inire potest.

SECVNDA, quòd patres, filios suos, etiam legitimæ ætatis, ipsorum de meritis interdum exigentibus, castigare & corripere, im̃ò,

si excessus,& flagitiorum qualitas expostulaverit, incarcerare etiam possunt.

TERTIO, quòd necessitate rationabili ingruente, patres onera filiorum suscipere, ac super se levare,& sæpè etiã bona ipsorũ, nõdum tamẽ divisorum, in extremæ necessitatis casu, vẽdere&alienare possunt, prout declarabitur infra.

Par: 1. Tit: 9. & 60.

QVARTO, quòd invito patre, filium suum apud se retinere potest nemo.

QVINTO, quòd pater, potest filium suum obsidem pro se ponere; sed non è converso.

SEXTO, quòd filij non possunt testari quicquam de mobilibus paternis, nisi quantum patres eorum admiserint. Quia testamentum ex libero testantis arbitrio debet procedere. Tales verò filij, non in eorum, sed aliorum, videlicet patrũ, consistunt potestate. Secus tamen est, de rebus per filios, proprijs eorum servitijs, vel literarijs disciplinis acquisitis. Super illis namq;, etiam præter voluntatem patris, liberè testari possunt.

Par: 1. T. 5.

CA-

gálhattyák: sôt ha nagyob vétek miat megh érdemlik, megh meg-is tömlőczezhetik őket.

HARMADSZOR, hogy sükségek-koron az attyok-fioknak terhét magokra vehetik, és felelhetnek felőlek, és gyakorta megh ióságokat-is (de az ostozásnak előtte) utolsó-sükségeknek ideién el adhattiák és el idegenithetik, az mint effelől oda alább bőségesben sóllunk.

NEGYEDSZER, hogy az attya akarattya ellen senki az ő fiát nálla megh nem tarthattya.

ÖTÖDSZER, hogy az attya ki válthattya magát az fiáért, de az fiu az atyát ő magaért fogságban nem adhattya.

HATODSZOR, hogy az fiak, az attyok ingo bingo márhaiból, testamentomban semmit el nem hadgyhatnak, hanem az mennyiben az attyok megengedi. Mert az testamentum tételnek, azoknak kik cselekesik, szabad akarattyokból, birtokokból kel származni. Esse fiak penig megh nem szabadok magockal, mert az attyok birtokában vadnak. De azért külömb értelmünk legyen, az fiaknak marháiokról, melly eket sajját sólgálattyockal, avagy penigh deáki tudománnyockal találtanak. Mert affélekről, megh az attyok akarattyok ellen-is szabadon testamẽtomot tehetnek.

MICSOD

MICSODA OKkal kénßeritheti az atya az fiát, hogy véle meg oßtozék.

LII. TITVL⁹.

TOvábba ezt is meg ércsük, hogy az attya az fel nőt fiát, ki immar tőrvény ßerént való ideiét el érte: de nem az neveletlent, ez ide alá meg irt okokért az őrőkſęgnek, és egyéb marháknak meg oßtására kénßeritheti: mind azon által azon iókból őrőcketlenne nem teheti.

ELSŐ, ha az fiu hatalmasúl ßűleire támad, avagy nagy és nyilván való boßßusággal illeti.

MASODIK, ha az ßűleit főben iáró vétkeckel vádollya, oly dologban, mely az Feiedelemnek avagy az Orßágnak veßedelmére nem vólna.

HARMADIK, ha ßűleinek életek ellen inczelkednék, méreggel vagy egyéb módon való gonoßtanácsból, halálokra iárván.

NEGYEDIK, ha latrokkal, és tißtátalan életű roß embereckel társalkodik, az attya akarattya nélkűl, és az fęléckel kőlti és eméßti latrúl attya iovait.

ötö-

CASVS, IN QVIBVS pater poteſt filium ad bonorum diviſionem compellere.

TITVLVS LII.

ITEM ulterius ſciendum, quòd pater poteſt filium ſuum puberem, atq; legitimæ ætatis: ſed non impuberem, in caſibus infra ſcriptis, ad diviſionem hæreditatum, & aliarum rerum, compellere: nõ tamen poteſt de illis eum exhæreditare.

PRIMO, ſi filius in parentes man⁹ violentas injecerit, vel aliam gravem & notabilem injuriam eis intulerit.

SECVNDO, ſi parentes criminaliter accuſaverit de tali cauſa, quæ in perniciẽ Principis, vel reipublicæ toti⁹ regni nõ vergit.

TERTIO, ſi vitę parentum inſidiatus fuerit, veneno ſcilicet vel alio modo in necem parentum conſpirando.

QVARTO, cum maleficis, vel aliis nephandæ vitæ hominibus, contra voluntatem patris perſeveraverit, bona paterna pravè conſumendo.

Quin-

QVINTO, si parentem captum, de manibus inimicorum, vel de carcere, cum potuerit, non redemit, neq; liberavit, vel pro eo fide jubere recusavit.

ÖTÖDIK, ha az attyát ellensęgnek kezéből, fogságából, és az tömlöczből, mikor ki ßerezhetne, ki nem válttya, ki nem ßabadittya, és felöle nem felelvén kezessęget êrette fel nem veßen.

DE CASIBVS, IN QVIbus è contrario filius cum patre divisionem facere potest.

TITVLVS LIII.

E CONtrario verò, filius (etiam in potestate paterna cõstitut⁹) patrem suum in casib⁹ subnotatis, ad bonorum, & rerum divisionem faciendam cogendi & inducendi habet authoritatem, præmissa patria potestate non obstante.

PRIMO, quando pater dilapidator bonorum suorum extiterit, & bona sua, ac filiorũ suorum non ex necessitate, & causa rationabili, sed per fraudem potius alienavit, vel alienare manifestè prætendit, & de hujusmodi voluntate sua filio evidenter constabit.

SECVNDO, si quãdo hæreditates, & jura sua possessionaria, licet non alienavit, nec alienare intendat: tamen ea non debitè colit,

VISZONTAG MIockal kénßeritheti az fiu az attyát, hogy véle meg oßtozzék.

LIII. TITVL⁹.

VIßontag peniglen, ez ide alá megh irt okokból, az fiu-is (męgh ha az attya hatalmában vólna-is) az ő attyát ióßágának és marhaiának megh oßtására, kénßeritheti, és az attyai hatalom az oßlásnak ellene nem álhat.

ELŐSZŐR, mikoron az attya, az ő iovait tékozolni kezdi, és mind ő maga, s-mind fiai ióßágát, nem ßűksęges okokért, hanem helytelen helyre álnakúl kezdi veßtegetni, ßánßándéckal el-is akaria idegeniteni az fiatól, az fiu penig. az attyának effęle igyekezetinek végére mehet.

MASODSZOR, mikor őrőksęgét és ióßágát el nem idegenitene-is, sem el idegeniteni igyekeznék: mind az által nem

ele-

elegedendő-képpen műelteti, avagy óltalmazza, sőt el hadgya pusztulni.

HARMADSZOR, ha az attya az fiát méltó ok nélkűl, és nyilván való vétek nélkűl, kegyetlenűl meg veri, meg kínza.

NEGYEDSZER, mikor az attya nem akaria, hogy az fia emberkort már érvén-is, megh házasullyon.

ŐTŐDSZŐR, mikoron az attya az fiát kételenitene, valami gonosságra és szarvas vétekre.

Es noha azért, az mint az előt-is megh mondám, az fiu az attyát halálra nem vádolhattya: mind azon által ha gonozra intene az fiát (mivel hogy Istennek kel inkáb, hogy sem mint szűleinknek engedni) és az fia ezt értvén, nem hogy vádolna az attyát, és halálra keresne, hanem inkáb meg szánván fogyatkozását, tisztessęges intésseckel indicsa és erőltesse az iószághnak meg osztássára.

De ez okokból való osztást, ércsed mindenkoron az őstől marat iószágban, és ingo bingo marhában, és nem affęlében kit az attya sáńát szólgálattyával talált

aut custodit, sed desolari permittit.

TERTIO, si pater filium sine justa causa, & sine notabili culpa, impiè & crudeliter corripit.

QVARTO, quando pater filium post perfectum tempus legitimæ ætatis, matrimonium contrahere vetat.

QVINTO, quando pater cogeret filium suum ad peccandum.

Quamvis autem filius patrẽ criminaliter accusare (prout im̃ediatè prænarratum est) non valeat: tamẽ hoc casu (Deo enim magis quã parentib⁹ obediendum est) poterit filius, honestis conditionibus, patrem ad divisionem bonorum faciendam, non accusando, vel criminaliter contra eum agendo: sed potius errori, & defectui illi⁹ compatiendo, provocare & inducere, atq; etiam compellere.

DIVISIONEM autem prædeclaratam bonorum & rerum, propter præmissos casus fiendã, intellige semper de bonis & jurib⁹ possessionarijs, atq; rebus mobilibus avitis, & non proprijs servitijs vel

virtutib⁹ patris acquisitis. Nam si pater ob causas & rationes pręscriptas coëgerit filium suum ad divisionem: tunc de bonis & hæreditatibus, seu jurib⁹ possessionariis, atq; rebus mobilib⁹, per eum qualitercũq; conquisitis, & inventis, divisionem cum filio facere nõ tenetur. Verùm si cessantibus præmissis causis, divisio inter Patrem & filium facta subsecutaq; fuerit: tunc indifferenter de omnib⁹ bonis & rebus, inter eos divisio fieri debebit. Quoniam pater filio, & è contra filius patri, quicquid rerũ & bonorm poterit acquirere, jure naturali tenetur.

lált vólna. Mert ha az attya kenßeriti az fiát az oßtozásra, az meg irt okokért, tehát affęle iókból, őrőksęgből és ingo bingo marhákból, kit ő maga ßerzet és talált vólna, nem tartozik az fiával megh oßtozni. De ha ez meg irt okokon kűvűl indúltatik és léßen az attya és az fia kőzőt az oßtás: tehát egy-aránt minden-fęle iőßágnak, marhának kel kőztők fel oßlani. Mert az attya az fiának, és vißontagh az fiú az attyának, terméßet ßerént, tartozik egy-másnak keresni, és azt egy-mással kőzleni, akar mi marhát, iőßágot találhat.

ADHVC DE VNO CAsu divisionis, & de bonis, filium jure materno concernentibus.

TITVLVS LIV.

SCIendum etiam est, quòd postquam filius, añuente patre legitimam duxerit uxorem, (non obstantibus prænarratis casibus) poterit patrem suum semper (ritè tamen & legitimè) ad divisionem in omnem

AZ OSZTASNAK męg-is egy fő okáról: Es affęle jóßágról, mely az fiut annya után illet.

LIIII. TITVL⁹.

EZT-is tudni kel, hoǵ minek utánna az fiú, az attya akarattyából, tőrvény felesęget véßen magának (az fellyűl megh mondot okok ellene nem álván) tehát az édes attyát (ió módgyával és tőrvény után

után) az oßtásra mindenkoron és minden módon erőltetheti, holot egy-aránt mind az kettőnek, ugy-mint az attyai mind penig az fia iavaiban és iőßágiban oßláſt kel tenni.

De ha az fiunak külőn való őrőkſęge és iőßága leend, mely az annyáról csak őtet illetné, ſem az annya éltében, ſem hőlta után, ez illyen iőßágot, nem tartozik megh oßtani az attyával. Mert effęle iőßág, csak az annyáról, és nem az attyáról való nemzetſęg után iár, az mint ezt akar ki-is nyilván eßében veheti.

omnē eventum cogere, ubi æqualiter de utriuſq;, patris videlicet & filij, bonis ac reb⁹ diviſio peragenda erit. Verumtamen ſi fili⁹ habuerit patrimonia, ac jura poſſeſsionaria ſeparata, quę ſibi jure materno provenerunt, ſive vivente, ſive decedente matre, ejuſmodi bona cum patre dividere non tenetur. Quia in ea parte matris ſolum, & non patris familiā bona illa ſequūtur, prout manifeſtè ratio quoq; ſola dictat.

HOGY AZ BALgatag és nem tißta eßű fiak, mindenkor az ő attyok birtokában vadnak.

LV. TITVL⁹.

EZT ſem kel el feleytenünk, hogj az balgatag, kaba, és nem tißta eßű fiak, mivel-hogy nem mondhattyuk, hogy cly időt érhetnének, melyben az iót az gonoßtól megh tudnák válaßtani, és tőkélletes emberſęgben lehetnének, annak-okáért, az ő attyok hatalmából, és kezei alól ſoha ki nem ßabadúlnak. Melyért effęléket az ő ßűleiek minden igaz és tißteſſęges dologra

DE FILIIS FVRIOSIS, & mente captis, quòd ſemper in patria poteſtate conſiſtant.

TITVLVS LV.

NEC hoc prætermittēdum eſt, quòd filij furioſi, amentes, ac mente capti, quia nunquā ad annos diſcretionis & perfectæ ætatis perveniſſe exiſtimantur, ideò nunquam de patria poteſtate liberantur. Vnde parētes eorum poſſunt ipſos ad ōnia juſta & honeſta obligare, Bona etiam illorum in caſu manifeſtæ neceſsitatis alienare.

kéte-

Atta-

Attamẽ ipsi quoq; tenentur de victu & amictu cõdecenter illis providere. Idem est intelligẽdum (patre defuncto) etiam de fratribus ipsorum furiosorum, Quod scilicet frater eorum, sanæ mentis, inter alios ætate grandior, curam eorundem furiosorum & amentiũ, tanquam pater supportabit.

kételenithetik és kénßerithetik. Sőt męg az illyen fiaknak iósßágát-is nyilván való ßűksęgnek okáért az attya el-is idegenitheti. Mind az által az attyák-is tartoznak véle, hogy táplálásokra és tißteßęges ruházattyokra gondot visellyenek. Ha penig az Attyok megh halna, annak gondviselése ßál az fiai kőzőt az naggyobbikra, tudni illik, hogy az ki űdősb és eßesseb az fiai kőzőt, az visellyen gondot az balgatagh és eßelyős attyafira, mint egy attya.

QVOT MODIS CESset & tollatur paterna potestas.

TITVLVS LVI.

QVAMvis autem filij, de potestate paterna, per divisionem bonorum (prout prenotatum est) eliberari & mancipari soleant: tamen sunt aliqui casus, in quibus etiam aliter cessat, & tollitur patria potestas.

PRIMO, per mortem patris, sine testamento decedentis, Si videlicet tutores testamentarios filio illegitimæ ætatis non substituit: & hoc si pater ipse jam sui juris fuerat, & in potestate patris sui nõ erat.

HANY-KEPPEN ßabadúllyon meg az fiú az attya hatalmából.

LVI. TITVL,

IOllehet az fiak az attyai hatalmából, ki menekednek, mihelt egy-mással megh oßtoznak (az mint az előt-is megh mondók) mind az által tőb okokból-is, és más módgyával-is az attyai hatalom az fiakon meg ßokot ßűnni.

ELSŐBEN, mikor az attyok testamentom nélkűl megh hal, és neveletlen fiának testamentomában tutort nem hagyand: De ezt-is így, ha effęle attya-is magával ßabad volt, és ha immár ő-is az ő attya birtoká-

tokâból ki költ volt. Mert illyenképpen az fiú az Iob attya birtoka alá ßokot maradni.

MASODSZOR, ha az attya hitlenſęgért, avagy egyéb ßarvas vétekért ióßágát el veßti, és ez okon feijén maradand. Mert az mint hogy ez fęle hitetlenſęg miat, mind fiaitól, és attyafiaitól, illyen hitetlen ember el ßakad: azon-képpen az attyai méltoſágh-is mindgyárt el veßti, és kétſęg nélkül ſemmive tétßi.

HARMADSZOR, ha az attya ellenſęg kezében, és fogſágában eſendik: Mert az ki fogſágban eſik, máſon annak hatalma nem lehet: mivel-hogy mîg fogſágában vagyon addig ő magával ſem ßabad. Ha penig meg ßabadúl, és haza iöhet, az ő attyai méltóſága, és hatalma iſmét helyére állapodik.

Innét vagyon ez, hogy ő az ő fogſágában, ſem ő más ellen, ſem más ő ellene, nem præſcribálhat, ůdőt nem tölthet: ha-

nem

erat. Nam hoc modo fili⁹ in poteſtatem avi ſui reincidere debebit.

SECundò, aufertur patria poteſtas, ſi pater ob aliquod crimẽ infidelitatis, vel alios enormes exceſſus, hæreditate bonorum, & juriũ ſuorum poſſeſsionariorum privabitur, ac ad capitalẽ quoq́; ſententiam, per hoc condemnabitur. Nã ſicut à mutua & reciproca bonorũ ſucceſsione, per hujuſmodi notã, ſeu criminis pœnam, tam de filijs, quã fratribus decidiſſe, Ita etiã patria poteſtas ſublata, & extincta eſſe cõprobabitur atq́; verificabitur.

TERTIO, ceſſat paterna poteſtas, ſi pater in man⁹ hoſtiles & captivitatem inciderit. Nam qui capt⁹ eſt, alium in poteſtate ſua habere non poteſt. Quia tunc ſui juris non eſt: & hoc quãdiu in captivitate manebit. Nam poſt ej⁹ eliberationẽ atq́; reverſionem, paterna poteſtas inſtaurabitur, & reviviſcet.

HINC eſt, quod etiam pręſcriptio contra ipſum interea nõ procedit, neq́; ipſe contra quempiam pręſcribere poteſt: ſed infra rever-

ſionem ſuam, omnia in ſtatu eodẽ priori permanebunt: & poſt reditum ſuum in cunctis cauſis & earum articulis, atq; proceſsibus, ſtatum priorem ſortietur.

nem haza iövetteleigh minden dolga az elöbbi állapatban áll és marad: Megh téréſſe után-is minden pöri, és azoknak czikkellyei és follyáſi, az elöbbi állapatot nyerik.

QVOD QVILIBET Dominorum & Nobilium, ſuper bonis ſuis proprijs, liberam diſponendi habeat facultatem.

TITVLVS LVII.

Par: 1. Tit: 1. & 43.

SCIendum eſt autem, quòd quilibet Dñus, Baro, Magnas, ac Nobilis, & poſſeſsionatus homo, filios & filias habens, ſine omni cõſenſu, immò & contra voluntatẽ eorundem, de & ſuper rebus, ac bonis & jurib⁹ ſuis poſſeſsionariis, per eum proprijs ſervitijs ſuis acquiſitis, & adeptis, ſive proprijs pecunijs, quæ etiã ſervitijs acquiri conſueverunt, comparatis & emptis, vita ſua comitè, liberã (prout voluerit) diſponendi, & ea etiã alienandi, plenariã habet poteſtatis facultatem, filiorum vel filiarum cõtradictione, inhibitione, vel alia quavis repugnatione nõ obſtante.

Et ſi

HOGY MINDEN Vrak és Nemeſſek, az ö ſaiát iöſſágokat ſzabadon el hadhattyák, és el adhattyák máſnak, az mint ſzintén akariák.

LVII. TITVL⁹.

TVdnia való dologh penigh, hogy minden Szabad, Záſzlos, és Nagyſágos Vr, ſöt Fö Nemes, és Iöſſágos ember, kinek fiai és leánnyi vadnak, kik ha eggyet nem értenének-is, ſöt męgh akarattyok ellen-is, minden-fęle marháiát, iovait, és iöſſágát, mellyet avagy ſaŋát ſzölgálattyával nyert és taiált vólna, avagy ſaŋát pénzen (mivel-hogy az pénzt-is ſzölgálattyával ſzokta az ember kereſni) ſzerzet és vöt vólna éltében, ſzabadon az mint ſzintén akaria, máſnak el hadhattya, és el adhattya, ſöt el-is idegenitheti: Melytöl az fiainak és leányinak ellene mondáſſa, tiltáſſa és egyéb-fęle ellen tartáſſa, ſemmiképpen megh nem fog-

hat-

hattya. Ha peniglen az attya, az ő marháiát iovait és iószágát még élében fiai és leányi kézzől el osztotta vólna, hogy az ő hólta után közöttek, valami háboruság, gyűlölség és perpatvar ne támadgyon. Ez-féle osláft még az attyok halála után-is, fiai és leányi tartoznak hellyén hadni, és mind örőcké ahoz tartani magokat. Ez szerént kel megh tartanunk, efféle iókról és iószágokról-is, mellyet valaki, akar firfiú akar asszonyi állat legyen, magának nyerhet, avagy másnak attya fiává való fogadással, avagy firfiuí ágá való tételével, kőlt végezést. Mert illyen-képpen mind az firfiu, s-mind az asszonyiállat, ő maga talállya azt az iószágot, azért szabad Vraſága vagyon rayta.

Et ſi quam Pater ipſe diviſionẽ in eiſdẽ rebꝰ, ac bonis, juribuſq; ſuis poſſeſſionarijs, in humanis agẽs, inter filios filiasq; fecerit, ne eo è medio ſublato, diſſenſiones, odia, contentioneſq;, & differentiarum materiæ inter eoſdẽ, prævia ratione, ſuboriantur, etiã poſt obitum Patris, filij & filiæ, diviſionem ipſã ratam habere, & in eadẽ perpetuò permanere tenebuntur. Et hocidem eſt etiam de bonis, & juribus poſſeſſionarijs, vigore alicujus cõtractus, ſeu fraternalis adoptionis, vel etiam præfectionis, in aliquem virum, aut aliquam fœminam redactis & derivatis, tenendũ. Quia ſolꝰ vel ſola, ejuſcemodi bona cõſecutus, aut adepta eſſe intelligitur, atq; comprobatur. *Par: 1. Tit. 17. & 19.*

HOGY AZ ATYA az őstől maradot jószágot, fiai ellen, el nem idegenitheti.

LVIII. TITVLꝰ.

DE azért az őstől maradot örökséget és jószágot az attya, fiai és leányi ellen:

QVOD PATER BONA Avita, in prejudicium filiorum, alienare non poteſt.

TITVLVS. LVIII.

VERVM tamen ſuper bonis, ac juribꝰ poſſeſſionarijs Avitis, Pater in prejudicium filiorum, vel etiam filiarum, (ſi ea jus quoq;

fœmineum sequantur,) & similiter frater, in præjudicium fratris, super bonis, ac jurib⁹ possessionarijs paternis, vel avitis, sine consẽsu filiorum, ac filiarum, vel fratrũ, quantum ad alienationem aut vẽditionem eorundẽ bonorum simpliciter, nullam penitus fassionem facere potest: Quæ si etiam fieret: nulli⁹ censeretur esse vigoris, neq; firmitatis.

SOLENT namq; nonnulli bona & jura possessionaria paterna, & avita sæpè necessitate cogente, interdum verò nulla rationabili causa adurgente, sed gula duntaxat & crapula, com̃essationeq; monẽte: interdum autẽ damnabili invidia, contra fratrem concepta, instigãte, pariter & Diabolo cooperante: Aliquando verò benè & rectè, sępius tamen malitiosè, quibus possunt impignorare, aut perpetuò vendere, inscribere, & diversis titulis, exquisitisq; colorib⁹ obligare: & ut facta super eo fassio majoris firmitatis existat, & invalidari nequeat, onera filiorũ filiarumq; & fratrum super se, & hæreditates suas in sette fassionis assumere atque levare.

QVID

len: (ha leánt-is illet) Es hasonlóképpen az attyafiu-is, más attyafia ellen, az attyai vagy ősi iószágról, fiainak, leánnyinak, és attya-fiainak akarattyok nélkül, semmi oly vallást, és kötést nem tehet mással, hogy mód nélkül mindgyárt el idegenithesse, és el adhassa: Ha penig vallást tenne-is, annak semmi ereie és hellye nem lehet.

Mert vadnak ollyak, kik az ő attyai és ősi iószágokat, gyakran szükségekért, neha peniglen semmi bizonyos dologért, és szükségekért, hanem csak torkokért, tobzodásokért, és ió lakásokért. Neha peniglen attyok-fia ellen való gyülölségekből, kire az ördög-is őket esztekeli: Neha mind az által iól és igazán, de gyakrabban gonosz szándéckal, akar kinek-is zálogban vetik, avagy örökben el adgyák, és külömb külömb szin alat el kötik: Es meg hogy effęle kötés és vallás tétel effęle iószágrol erősb lehessen, és fel ne bomollyon, fiainak, leányinak, és attya-fiainak terhét magokra, örökségekre, és iószágokra, szokták az vallás-téttel levélben fel venni.

MI

MI LEGYEN AZ terhe fel vétel: Es hány-képpen vehetik fel fioknak és attyokfiainak terhét.

LIX. TITVL⁹.

VAL Akinek penig terhét fel venni ez, mikor valamely iósság meg vöveijének felel valaki, hogy az attya vagy attyafia vallás-tételét, az el adot iósság felöl, meg állya és meg tarttya.

Melyböl megh értyük: Hogy az fiaknak és attya-fiaknak terhét három-képpen ßoktuk fel venni. Elößör módnélkül. Másodßor, bizonyos okokért. Harmadßor, az ßükſęgh reá kénßeritvén.

ELSÔBEN, módnélkül, mikoron tudni illik, ſemmi nyilván való ßükſęg és ſemmi bizonyos okokért (az mint fellyül-is meg mondám) hanem csak gonoßúl, avagy torkoſſágért, avagy boßßuſágból, fioknak avagy attyokfiainak veßik fel terhét: Es effęle terhe fel vételnek à törvényben ſemmi hellye nincsen: hanem minden ellenvetés nélkül, és terhe nélkül, meg hihattyák, és az az vallás tétel-is ſemmie tétetik.

MASODSZOR, bizonyos és nyilván való méltó okokért: Vgy

QVID SIT ONVS ASſumere, & quot modis onera filiorum, & fratrum aſſumantur.

TITVLVS LIX.

ONERA autem aſſumere, eſt fidejuſsionem quandam ſuper obſervatione paternæ vel fraternę faſsionis, emptori bonorum aliquorum facere.

VNDE ſciendum: Quòd onera filiorum, vel fratrum, trib⁹ modis aſſumuntur. PRIMO modo, Simpliciter. SECVNDO verò, Rationabiliter. TERTIO autem & ultimo, Neceſsitate.

PRIMO inquam Simpliciter, quando ſcilicet nulla evidenti neceſsitate, nulla etiam rationabili de cauſa, (prout im̃ediatè pręmiſi) ſed aut malitioſè, aut guloſè, aut etiã injurioſè, onera ipſa aſſumuntur. Et ſic nihil tenet in judicio: Sed de plano, ſimpliciterq́; aſſumptio hujuſmodi revocatur, & faſſio quoq́; invalidatur.

SECVNDO modo, Rationabiliter, manifeſta videlicet & ratio-

onabili causa occurente, puta possessionem prę manib⁹ alienis in pignore habitã, ad se redimẽdo, vel dotẽ & res Paraffernales, atq; jus Quartalitium solvendo, ut scilicet una portio, aut particula venderetur, & residuitas omnium bonorũ ab onere necessariò eriperetur. Itẽ Piscinas, Molendina, Domosq;, & curias, ex necessitate cõstruendo, vel portionem aliã, & forsitan meliorẽ precio possessionis, aut portionis vẽditæ emendo, aut concãbium possessionarium faciendo. Quę quia filio, vel fratri in lucrum hęreditatis succedunt, ideò simpliciter onera præassumpta in tali casu revocari, & retractari non possunt. Sed si filius, in serie fassionis & in assumptione oneris, specificè nominatus, ea revocare voluerit, tunc vivente Patre, cum homagio & æstimatione cõmuni, universorum jurium possessionariorũ Patris, ubilibet adjacẽtium: Mortuo verò patre, solum̃odo cum cõmuni æstimatione ipsorum, jurium paternorum retractandi & añihilandi, habet potestatis facultatem.

Eti-

Vgy mint, mikor valakinek iószága, másnál vólna zálagban, és idegen kézből hozzá akarná váltani; vagy iegy ruhát, és az iegy ruhán kűvűl adatot aiándékot, avagy leány negyedet akarná meg fizetni: hogy effęle bizonyos okokért az iószágnak eggyik reszét el adván, az tőb iószágot illyen szűksęges fizetéssel meg menthesse. Továbba hogy Halas-tókat, Mólnokat, Házakat, és Nemes udvarakat, szűksęg-képpen kellene épiteni: avagy ha az el adot iószághnak árrával más iószágot és haszsnosbat venne, avagy cserélne rayta.

Mely dologból mivel hogy az fiaknak avagy az attya-fiaknak iószága-is őrőcké éppűl és nevekedik: Annak-okáért effęle terhe fel vételt semminélkűl meg nem hihatnak. Mind az által, ha az fia, kinek nevét az Vallás-tétel levélben és az terhe fel vételben meg irták, és ugyan ki nevezték, az illyen kőtést megh akaria hini: tehát az attya éltében, azon attyának díját, és mindenfęle iószágának akar minémű hellyen legyen kőz bőcsit le kel tennie: Az attya halála után penig, csak azon attya, iószágának kőz bőcsűvel meg hihattya és semmive teheti. Vgyan

gyan ezent kel értenünk az attyafiaknak vallásokról-is.
De mind az által ezt eßünkben vegyük, hogyha az terhe fel vétel csak közönsęges-képpen leend, és az fiaknak avagy az attyafiaknak neveket az vallásban belé nem iriák, és ki nem feiezik, tehát effęle terhe fel vételnek nincsen semmi ereie, hanem tellyessęggel le ßállithattya.

HARMADSZOR, és utolßor, ha az utolsó ßükſęg reá kénßeriti; ugy mint, mikor valakit, más ember ellen feiére, itilnék, és ne talám az ki mondot törvény ereiével ßeméllyében-is meg fogiák, és az sententia ßerént való büntetésre az Biro kezében adgyák: Avagy ha ßemélye ßerént meg nem foghattyák-is, mind az által az Király-is, feiének ha meg nem kegyelmezend, avagy ha meg kegyelmezend-is, illyen ockal enged meg ő nékie, hogy az ő peresęvel meg békéllyék: (mert az Király külömben meg nem kegyel mezhet, hanem hogy peresęvel meg alkodgyék) Avagy penig'en ha az Töröknek, Szerecsęnnek, avagy Tatarnak, avagy akar mi nevezeten való ellensęg nek fogságában esnék, és onnet kü-

Et idem est etiam de fratrum fassione sentiendum, atq; tenendum. Hîc tamē advertendum est, quòd si assumptio oneris generaliter facta fuerit, & nomina filiorum, vel fratrum, in fassionis serie nominatim expressa denotataq;, non extiterint, tunc ejuscemodi oneris assumptio nil tenebit, sed simpliciter invalidari valebit.

TERTIO verò & ultimo modo, extrema necessitate urgente, dùm videlicet quis sententia capitali, juris ordine, adversus alium convictus & condemnatus fuerit, & forsitā ī persona quoq; propria, vigore ipsius latę sententiæ detentus, ac ad manꝰ judiciarias ad infligendam sibi pœnam à jure statutā assignatus fuerit, Vel licet non detentus, gratiam tamen Regiam nō consequutꝰ, Aut si gratia sibi data fuerit, ita tamē, ut concordet cum adversa parte: (Nā & alioquī Regia Majestas gratiam nō secus, nisi ut cōcordet, facere potest) Vel in Turcarum, Saracenorū, aut Thartarorum, seu aliorum quorumcunq; hostium, & inimicorum capti-

ptivitate detentus, & indè non secus, nisi pactione quapiã liberatus fuerit, Tunc hoc ultimo modo præmissi oneris assumptio nunquam revocabitur. Nulla etiam via, fassio super ea re facta, per filium vel fratrẽ retractabitur. Im̃ò si Pater portionem filij, (quia propria portio ad caput suum redimendum non sufficeret) in casib⁹ præmissis, ante divisionem, cum filio factam, alienaverit, filius sufferre tollerareq́; debebit. Nec ejuscemodi fassioni, si etiam unica & singularis esset persona fatens, nec Regius, nec fratrum condivisionalium consensus est necessarius, sed semper de se rata manebit, atq́; firma.

COROLLARIVM itaq́; ex præmissis infertur, Quòd possessionaria venditio triplex est: scilicet, Simplex, Rationabilis, & Necessaria.

SIMPLEX venditio, nihil valet.

RATIONABILIS verò aliquando valet: & aliquando retractatur.

Neces-

külömben, ki nem ßabadulhatná, hanem ha nékiek megh saczolna. Tehát ez utolsó mód ßerént, az fellyűl megh mondot terhe fel vételét, soha meg nem hihattyák. Es semminémű úton az fellyűl meg mondot dolgokról való vallás-tételt, sem az fia, sem egyéb attyafia meg nem hihattya. Sőt ha az attya az ő maga reße ióßágával feie váltságát fel nem érne, fiával-is mîg meg nem oßtozot vólna, az megh mondot ßűkſęgekoran, az fia reßére való ióßágot-is el idegenitheti, mellyet az fiának el-is kel tűrni és ßenvedni. Ez fęle vallás-tételnek meg erősſitésęre, ha az valló ßemély immár csak eggyes és magva ßakattúl vólna is, sem az Király, sem az oßtozó attya-fiainak engedelme nem ßűkſęges, hanem ő magától ereie vagyon, és meg álhat.

Ezekből azért summa ßerént ezt tanúlyuk, hogy az ióßágnak el adása három-fęle: Tudni illik: Mód-nélkűl való, Bizonyos okokból, és ßűkſęgből való.

Az mód-nélkűl való el adásnak semmi helye nincsen.

Az bizonyos okból valónak penigh néha helye vagyon, s néha nincsen, és megh hihattyák.

De az

De az ßükſęges el adás mindenkoron ió, és hellye vagyon és ſoha megh nem hihattyák: Az mint az fiaknak és az attyafiaknak terhek fel vétele, és meg hivaſának magyarázattyából, kiről moſtan ßöllánk, nyilván meg tetczik.

NECESSARIA autem ſemper valet, & ſẽper tenetur, & nunquam invalidatur, prout ex im̃ediata prædeclaratione aſſumptionis & revocationis onerum filiorum ac fratrum, clarè liquet.

AZ TŐRVENY SZERÉNT való meg kináláſról, kinek az iößág el adáſának előtte ßükſęges-képpen meg kellenni.

LX. TITVL⁹.

TOvábba, mivelhog némely emberek-nek, fő-képpen attyok-fia ellen való vallás tételekből, akar zálagos, akar őrők árron el adot iößág felől legyen, ſok kár ßokot következni: holot tudni illik, némely ötven forintot alig kért, az Captalanba penig és Conventben, avagy az Orßág biráia előt ßánßándéckal, és nagy cſalárdúl azt vallya, hogy ßáz avagy két ßáz forintot vőt fel tőlle. Az Captalan penig és Convent, avagy az Orßág biráia, mindenkoron az vallás-tételnek, rendi ßerént tartozik az valláſt, és az kőtés levelet ki adni:

DE LEGITIMA ADmonitione, in poſſeſsionaria venditione neceſſariò præmittenda.

TITVLVS LX.

NOTANDVM ulterius, quòd quia in faſsionib⁹, tàm impignoratio, quàm etiam perpetuitatis jure & titulo, maximè in prejudicium fratrum, per pleroſq; faciendis, damnabilis quędam abuſio ſuccrevit, quòd ſcilicet quinquaginta florenos interdũ à Fœneratore quis accepit, aut centum aut ducentos florenos corã Capitulo, vel Conventu, aut Iudicibus ordinarijs Regni, ſe accepiſſe, ſtudioſè & quidem malitioſè fatetur. Capitulum autẽ, & Convent⁹, vel judices Regni ordinarij, juxta faſſionis factæ ſeriẽ & modum, literas faſsionales, & Obligatorias dare te-

re tenentur: Sicq; nonnulli propediem tanta pecuniarum sum̃a bona sua obruunt, & involvunt, ut vix medietatem sum̃æ eadem bona valere dinoscantur. Vnde sæpè evenit, ut hujusmodi bona, ab ipsa sua progenie, perpetuò alienẽtur.

ni: Es ez-képpen nagy sokan oly nagy summában eytik és kötelezik iósságokat, hogy felét sem érne meg, honnét gyakorta ez-is következik, hogy affęle iósság az vértól őrőcké el idegenűl.

Et ideò quælibet possessionaria venditio, im̃ò & inpignoratio, legitimam semper requirit filiorum aut filiarum, vel fratrum, ad quos successio & devolutio hujusmodi juriũ possessionariorũ vẽditioni, aut impignorationi expositorum spectare dinoscitur (ut illã, vel illa ad se recipiant) admonitionem: qui si legitimè admoniti & requisiti, possessionẽ seu jura hujusmodi possessionaria, juxta cõdignam & com̃unem eorum æstimationẽ, valorem pro se habere, & ad se recipere voluerint, ante omnes alios emptores, aut fœneratores, liberam plenariãq; habent pro se recipiendi, & emendi facultatem.

Admonitio. Par: 2. Tit: 10. & 14.

Szűksęg ennek okáért az iosságnak el adásában, sőt csak el zálagositásában-is törvény szerént megh kinálni véle az fiakat, leányokat és attya-fiakat, kikre az-fęle el adó, avagy el zálagositandó iósság nézne, és kiket illetné, hogy inkáb ők vegyék hozzáiok: Kik ha az illyen megh kinálás után, az iósságot méltó és kőz bőcs szerént, avagy az mit érne az iósság, hozzáiok akarnák venni, minden egyéb vivők és árossok ellen, leg elsőben-is ők vehetik megh magoknak.

Si verò venditor, aut impignorator ipse, admonitionẽ præmissã facere recusabit, & jura sua possessionaria, præter scitum vel cõsensum, dictorum filiorum, aut filiarum, vel fratrum, cuipiã alienabit, vel

Ha penig az el adó, avagy zálagositó személy megh nem kinállya őket, és az iósságot fiai és leánnyi, avagy attyafiai hire és engedelme nélkűl, valakinek el idegeniti, avagy el

zála-

zálagosittya, és fiai, leánnyi, avagy attyafiai közzűl valaki, ez illyen iószágnak meg vévöiét, az Király udvarában reá hina: tehát ez pernek csak eggyetlen egy Octaván végének kel fakkadni, és az fel pőres az iószágot csak köz bőcsel víszsza vehetti, akar mely nagy summát irtanak legyen az kötés és vallás tételről való levélben, melynek el adták vólna az iószágot.

vel impignorabit, & ipsorum filiorum, aut filiarum, vel fratrum aliquis, aut aliqua, emptorem hujusmodi bonorum, seu juriũ possessionariorum, contra se in curiã Regiam propterea evocabit: tunc in uno duntaxat termino juridico, scilicet Octavali, causa ipsa finiri debebit, & actor ipse bona, seu jura possessionaria prænotata, sola ipsa cõmuni ęstimatione eorundẽ, pro se recuperabit: nõ obstante pecuniarum summa, quantumvis magna in literis fœneratoris, seu emptoris super ea re-fassionalib⁹, specificata.

Mind az által ez okot ki vévén belőle, mikoron valakit feiére sententiáznak, s megh fogiák, és bűntetésre az Biró kezében adgyák: Mert illyen bűksegekoran (mivel hogy csak harmad napiglan való szabadsága lehet, hogy pőrestsével meg alkudgyék) nem tartozik az meg mondot kínalással, hanem akar kínek-is, és meniel iob áron lehet, azon fogságban szabadon el adhattya.

Dempto tamen & excepto casu, quo quis in capitali sentẽtia cõvictus detineretur, & manib⁹ judiciarijs ad luendam pœnam traderetur. Nã hoc modo (quia prętertrium dierum spacium inducias ad cõcordandum cum adversa parte nõ habet) admonitionem (modo antelato) facere non tenetur: sed quibus, & in quanta summa poterit, liberã vẽdẽdi bonorum suorũ authoritatem ibidẽ semper habet.

Ezen szabadsága vagyon annak-is, az ki kűlső ellenségnek fogságában vólna, mert az-is az ő

Et hoc idem est intelligendum etiã de eo, qui apud hostes externos in captivitate tenetur, quòd scilicet is quoq; bona sua sine õni

admonitione, pro capitis sui redemptione, vendere perpetuoq; alienare potest.

VBI autem admonitio prædeclarata, venditionē pereñalē bonorum, & jurium possessionariorum, legitimè pręcesserit, & nemo filiorum, aut filiarum, vel fratrum, bona ipsa, & jura possessionaria, venditioni exposita pro se habere seu emere voluerit, vel forsitā inopia præpediente cōparare non poterit: tunc ijdē filij, ac filiæ, fratres ipsi, non aliter postea, nisi pecunię sum̄a, in literis fassionalibus specificata, plenariè deposita & persoluta, vel etiam pereñali æstimatione mediāte, & longo litis processu bona illa pro se vēdicare valebūt. Nam & venditores bonorū suorū, in casib⁹, articulisq; rationabilib⁹, & admittendis, non sunt adeò coërcendi, & astringēdi, ut justis eorum juribus & rebus, uti aut frui debitè nequeant.

Attamen si quis filiorum aut filiarū, vel fratrum, bona ipsa ad se recipere velle, tēpore ipsi⁹ admonitionis responderit, & allegaverit:

az ő iószágát, minden kinálásnélkűl feie váltságaért el adhattya, és őrőcké el idegenítheti.

Holót penig az meg kinálás után, az árúban ereßtet iószágot, fiai, és leányi, avagy attya fiai kőzzűl senki maga ßámára megh nem akaria tartani és venni: avagy ne talám ßegénysęge miat megh nem vehetné: Tehát az után, azok kűlőmben az iószághoz nem fęrnek, hanem ha az derék pénzt, ki az kőtés levélben ki léßen feiezve, avagy az iószágnak őrők bőcsűet kel le tennie, és męg hoßßú pőr follyásával tehetik ővécké. Mert az el adó ßemélyeket is, mikor ßűksęges dolgokért, és okokból indúltatnak az el adásra, nem illik ugy annyira megh kőtelezni és megh tiltani, hogy az ő sáńát iószágockal, és marháńockal ßabadon ne élhessenek.

Ha penig az fiak és leányok, avagy attya fiak kőzzűl valamely az kinálásnak ideńén, azt mondandgya hogy hozzá véßi

az jó-

az iôßágot: Tehât az Biró, kinek ereiével és levelével kinâlták meg, az iôßág megh vételével, egy rôvid és illendô napot rendellyen, mellyen ô elôtte, mind az két fel személyé ßerént ielen lévén, meg alkudgyanak az ára felôl; és mélió árrât az vévôis tegye le az napra. Az nap el iôvén, ha az Biró inileti, és az kôz bôcs ßerént, le nem akaria tennie, tehât az el adó személy sabadon el adhattya idegennek az iôßágot.

De az zálagos iôßágról kûlômb értelemben legyûnk. Mert akar kinállyanak meg véle máſt, akar ne, de az fiak, leányok és attya-fiak, avagy Király igaſſága ellen, az megh mondot kôz bôcsnél fellyeb az iôßágot el nem zalogoſithattyák. Mind az által az bôcsûnek oly rendel és môddal kel lenni, hogy nem csak az házakat, Nemes udvarakat, iobbágyos helyeket, puſta helyeket, és puſta telekeket, az mezô vároſok és faluk határán bôcsûllyék megh: de ezek felet még az földeket is, erdôket, réteket, tôkat, és mólnokat, mind

rit: tunc ad deponendam ſummam ipſá cõdignã, & concordãdũ cum vẽditore, terminus brevis, & cõpetens, corã judice (cujus authorithate & literis admonitio ipſa fit & exequitur) ad cõparãdum, ſibi præfigi debebit. Termino autem ipſo adveniẽte, ſi ſummam illam, juxta judicis ipſius deliberationem, & bonorum ipſorum comunẽ æſtimationẽ deponere recuſaverit, venditor ille liberã bonorum ſuorum alienãdi facultatem habebit.

DE Impignoratitijs autem bonis & juribus poſſeſsionarijs, ſecus eſt ſentiẽdum. Nã jura aliqua poſſeſsionaria, ſupra valorẽ dictæ cõmunis æſtimationis eorundẽ, ſive præcedat admonitio legitima, ſive nõ, in præjudicium ipſorum filiorum aut filiarum, vel fratrũ, aut etiã juris Regij, impignorari nemini poſſunt. Verùm tamen hæc æſtimatio, & ejus ſeries, nõ ſolum domos, ac curias nobilitares, ſeſsiones q;, jobagionales, populoſas ac deſertas, vel Prædiales, in facie oppidorum, villarum, aut poſſeſſionum adjacentes: ſed etiã terras,

Impignoratitia bona. *Par: 1. Tit:* 10. 63. 80. 81. 82. 83. 102 & 103. *Par: 2. Tit:* 18. 20. & 24.

ſylvas ac prata, piſcinas, & molendina (prout in Quartalitiorum ſolutione) per omnia includit: & in quãtum hujuſmodi æſtimatio juxta limitationẽ judicis ſe extendit, in tantum etiam depoſitio atq; reſtitutio pecuniarum pro juribꝰ impignoratitijs, per filios, aut filias, vel fratres: ſed & per eos, qui forſitã cum juriſditione Regia (in caſu, quo impignoratio per unicam & ſingularem perſonam, defectuiq; ſeminis, proximã facta fuerit) procedere videbuntur, fieri debebit. Filias autem & mulieres, in caſibꝰ præmiſsis, illas intellige admonẽdas eſſe, quas jura ipſa poſſeſsionaria vendenda, vel impignoranda, cum ſexu maſculino, æquali jure concernunt.

mind oda tudgyák (ſintén mint az leány negyed ki adáſában, ſáz bőcs ſokot lenni): Es valamennyire az illyen bőcs, az Bíró intezéſe ſerént neveke-dik, ſintén annyi ſumma pénzt kelle tenniek az iőſágért, hogy ha az fiak, leányok, avagy attya-fiak, magoknak akariák meg zálagoſsitatni, és meg váltani; Sőt azok is, kik Király igaſſágával akarnának, az ollyan iőſágh mellé állani, ezzel tartoznak (mikor tudnia illik, egy ő magának való ſemély, ki magva ſzakadáſához közelgetne zalagoſitot vólna el.) Itt peniglen affèle leánnyokról és aſſonyi-állatokról ſóllunk, hogy megh kel őket kinálni, kiket az iőſágh, mellyet áruban bocſátták, egy-aránt illet az ſzerſzui ággal.

Nam aliter filiæ, vel mulieres ipſæ pro extraneis in hac parte reputantur: Et nõ ſecꝰ quam vicini, aut comætanei agere permittuntur. Hoc excepto, quòd ſi voluerint ante omnes vicinos & comætaneos ſeſe ad emptionem ac receptionem bonorum illorum ingerere, & illa pro ſe habere poſſunt: Vici-

Mert ha egy-aránt nem illetí, ő nékiek-is csak annyi kőzek lehet az iőſághoz, mint az idegennek, és csak ugy ſólhatnak az iőſághoz, mint az ſomſédok és határoſok. Ettől ki vâlván, hogy ha kedvek léſſen hozzáia, minden ſomſédok és határoſok elől, az iőſágh mellé álhatnak, és magok ſamára megtarthattyák.

Az

Az ßomßédok penigh és határosok, az fellyűl meg mondot kinálás után, az áruban bocsátot iósságot, iöllehet minden külső árossok ellen magoknak vehetik; de azért nem kőz bőcsel, mint az attya-fiak és leánnyok, hanem az derék summának, mellyet az kőtés levélben írták, éppen való meg fizetéssęvel, avagy az iósághnak, őrők bőcsűével. Es csak egy Octaván vége ßakad, ha az el adó ßemély őket megh nem kinálta, az ßomßédok penigh és határosok ő magok képekben meg intették, és pénzeckel meg kinálták az el adó ßemélyt. Mely határos ßomßédok az zálagos iósságért az derék summát, az mennyiben lőt vőlt az el záloglás, tartoznak le tenni. Az bőcsben penigh magokat nem elegyithetik, sem melléie nem álhatnak: mivel hogy ez illyen iósságnak tulaydonsága, őket nem illeti.

Vicini verò & comætanei, per admonitionem prędeclaratam, & pro ipsorum parte factā, jura possessionaria vēditioni exposita, pro se quidem ante ōnes alios emptores extraneos & remotiores vēdicare possunt: Non tamen æstimatione cōmuni, prout fratres vel sorores, sed capitalis semper pecunię summæ, in literis Fassionalib⁹ expressæ, depositione, & plenaria solutione, vel etiā ipsorum juriū possessionariorum, pereñali cum ęstimatione. Vnico tamen termino Octavali, si admonitio ex parte vēdentium nō præcesserit, & ipsi nihilomin⁹ vicini, & cōmætanei pro parte ipsorum, admonitionē super ea re solitam peregerint. Qui pro jurib⁹ possessionarijs impignoratitijs, pari modo capitalem summam, pro qua hujusmodi impignoratio facta fuerit, persolvere tenentur. Nec de æstimatione aliquali se in parte ingerere vel imittere possūt: cum de proprietate & hæreditate talium jurium possessionariorum, nil ad eos pertinere dinoscatur.

Vicini & comætanei. Par: 2. Tit: 64. & 74. Par: 1. T. 70

MIKEPEN KEL AZ attya-fiunak iósságbéli réßét vißßa venni, mellyet az másik attya-fia el adot avagy el zálagositot.

QVOMODO PORTIO fratris, per alterum fratrem vendita, vel impignorata, recuperari debeat.

TITV-

TITVLVS LXI.

NOtandum ulterius, quòd plerunq; solent natu majores, & interdum etiam minores, qui absentibus fratribus, natu majorib⁹, bona & jura possessionaria eorum, paterna & avita, nondum divisa, domi manendo possidēt, onerib⁹ cæterorum fratrum carnaliū, vel uterinorum, in se sumptis, eadē jura possessionaria impignorare, aut perpetuo vendere. Per hocq; emptores non solum portionē illi⁹ vēdentis, vel impignorantis, verum etiam cæterorum fratrum ejusdē, quorum utputa illa gravamina in se accepit, portiones possessionarias cōsveverunt pro se vēdicare.

Receptio. Vnde sciendum est, quod si aliquādo talis venditio, aut possessionaria alienatio, simplici modo per quēpiā cōmitteretur: tunc portiones cæterorum fratrum, sine omni prorsus solutione, actori vel actoribus, imprimis octavis reddi & restitui debent. Portio autē fratris venditoris æstimabitur, & valor duntaxat cōmunis æstimationis ipsi⁹ portionis, emptori recōpen-

LXI. TITVL⁹.

TOvábba ezt-is meg ércsük, hogy gyakran az öregb attya-fiak, néha penig az kissebbikis othon lakván, és attyoktól avagy össöktől maratt iószágot, mellyet köztök męg megh nem osztottak, az tőb, és öregb attya-fiaknak távól létekben, birván: Effęle vér-szerént való attya-fiai terheket magokra fel vévén, azoknak-is iószágát el szokták zálagositani, avagy örök árron-is el adni. Es ez által az vévők-is, nem csak az el adó, avagy el zálagositó személynek iószágbéli részét, de az tőb attyok-fiai részét-is, azoknak terhek fel vétele mellet, magoknak szokták tulaydonitani.

Annak okáért tanúllyuk meg azt, hogy mikor valamely attyafiu hasonlatosképpen oknélkül és mód-nélkül el adgya avagy zálagosittya az iószágot tehát az tőb attya-fiai részét az fel peresnek, az első egy Octáván, minden fizetés, és váltságnélkül meg kel teriteni, és vissza adni. Az el adó attya-fia részét penig csak köz bőcsel vehetik vissza, az megh vévő személj-

mélytől. Es azt-is az el adó attyafiu réßét, az fel peresnek kel adni: az fel vőt terhének megh hívása, le ßállitása, és mindennémű megh fizetés-nélkűl. Az derék summának penig megh fizetéseért és megh téritéseért, mellyet az kőtés levélben bé irtanak volt, az el adó ßemélynek tőb ióßágát, valamigh fel érik véle, ugyan azon egy tőrvény ki mondásakort, tartozik az Biró meg bőcsűlni, és az vévő ßemélynek kezében ereßteni, azon ockal az mint az kőtés levélben megh vólt irva. Ha penig az el adot ióßágánál tőb nem leend, és sátát ingo bingo marháńával-is fel nem éri, az meg irt summának meg teritésęt: tehát az vévő ez illyen mód-nélkűl való áruban (kiről az előt-is, ugy-mint az elsőről ßóllék) tűrie kárát. Mert mikor ßűksęges okokért adgyák el az ióßágot, az fellyűl meg irt második mód ßerént hihattyák meg az fel vőt terhet-is: az summát-is penig az mennyire lehetsęges léßen, megh kel az vévőnek téritení.

pensabitur. Sic etiã illa portio fratris vẽditoris, actori possidẽda dabitur, oneris vel gravaminis præassumpti revocatione, seu depositione prorsus sine omni. Pro residuitate autem, & superfluitate pecuniarum, sum̃æ in literis Fassionalibus denotatæ, reliqua bona, & jura possessionaria, fratris ipsi⁹ vẽdentis, quæ ad recompensã ejusdẽ sum̃æ se extendere sufficereq́; videbuntur, mox & ulteriori processu juridico non expectato, per judicem æstimari, & manib⁹ emptoris sub conditionib⁹, in literis ejuscemodi Fassionalibus declaratis, dari debent possidenda. Si autem alia bona, præter vẽdita, nõ habuerit, & rebus quoq́; mobilibus, ad portionem suam cedentib⁹, adeò destitutus fuerit, ut summa pręnotata ex illis instaurari, & recuperari non possit: tunc emptor ipse damnum hujusmodi superfluitatis, necessariò tollerare cogitur: & hoc in casu (ut pręfertur) simplici, superius declarato. Nam in casu rationabili, etiã oneris retractatio (modo antelato) subsequi, & de illo superfluitas prænarrata pecuniæ (in quantum poterit) emptori refundi debebit.

Et hoc idem est intelligendum etiã de patre, qui jura sua, & filiorum suorum avita, in prejudiciũ, & sine consensu ipsorum filiorum suorum, perperã & irrationabiliter alienabit, vel vẽditioni aut impignorationi exponere curabit: quod scilicet Fassio sua, in casu simplici præallegato, simpliciter invalidari, & portio filiorum, sine õni prorsus solutione, portio verò patris, cõmuni æstimatione mediãte, eisdem filijs reddi & instaurari debebit.

Ezen êrtelemben legyünk az attya felöl-is, ki az ő öss iószágát, az fiainak kedvek és akarattyok ellen, mód-nélkül és oknélkül el idegeniti, akar őrökben el adván, akar penig el zálagositván: tudnia illik, hogy az attya vallás têtelit-is, effęle oknélkül első mód szerênt való kötésben, terhe nélkül megh hihattyák, és az fiak részeket minden fizetés-nélkül vissza vehetik: az attyok részét-is az fiak kezében csak köz bőcsel kel meg tériteni és meg szerzeni.

DE QVIBVSDAM FASsionibus non retractandis.

TITVLVS LXII.

HIC tamen attendendum & cordi imprimẽdum est, quòd si frater fassionẽ alterius fratris retractare & revocare volens, bonis aut jurib⁹ possessionarijs, per hãc venditionem aut cõmutatis, aut acquisitis scienter & sine juridica reclamatione usus fuerit, & fructum illorum realiter perceperit: tunc fassionẽ hujusmodi nunquã revocare valebit. Per usum enim

realem

AFFELE VALLAS-têtelekről, mellyeket megh nem hihatnak.

LXII. TITVL⁹.

ERre mind az által jól réá figyelmezzünk, és eszünkben tarcsuk, hogy mikor eggyik attyafiu az másiknak vallás-tételét megh akaria hini, ha affęle az árrában adot, avagy cserélt, avagy egyéb módon szerzet iószággal, őrökséggel, tudván él, és hasznát-is ugyan valóban vészi, törvénybéli ellen mondás-nélkül: tehát effęle vallást soha megh nem hihat, Mert az véle való élés által,

tal, az vallás-tételnek és kötésnek engednie lattatik. Ezent mondhattyuk, az attyának vallás-tételéről-is, kit az fia meg akarna hini.

Hasonlo értelemben legyünk affęle vallástételekről-is, mely vér-ßerént, és egy oßlásson való attya-fiak közöt, sőt akar minémű idegenek közöt-is, valami pőres ióßág felől való ßerződésből és békessęgből léßen. Effęle meg alkuvásban penig gyakorta bizonyos réßadatik, az pőres ióßágból, valamely fęlnek, melynek azon kivűl-is ne talám ió igassága vólna, az peres ióßághoz: eggyik réßecskéie penig, békesęgnek oká-ért ugyan magánál marad és tellyes birtokában: Mely megh alkuvásról való vallás-tételek (miért hogy az pernek vége és ki menetele męg kétsęges vólt, és bizontalan mire mennyen) mindenkor meg tartatnak, és soha meg nem hihatni. Mert ezen kivűl-is, affęle vallás-tételt, mellyet meg hihatnak, nem az ióßagnak vißßa vételéről, avagy magához való kapcsolásról, hanem az ióßágnak csak el idegenétésęről, kel érteni.

realem, fassioni illi consensisse videtur. Et idē est de fassione quoq; paterna, per filium retractanda, dicendum.

Sic pariformiter sentiendum est de fassionibus illis, quæ inter fratres generationales, aut cōdivisionales, vel etiam quoscunq; alienos & extraneos, prętextu jurium possessionariorum litigiosorum, per modum cōpositionis & cōcordiæ fiunt atq; celebrantur. Et in hujusmodi compositione, certa portio vel particula jurium ipsorum possessionariorum, uni partium, per alteram partem, bona illa litigiosa tenentē, & possidentem, vel aliter efficatia forsitā jura ad ea habentē datur, aut remittitur: reliqua verò particula seu portio, causa pacis & unionis, apud se remanebit, & relinquetur perpetuò possidenda: Quæ quidem fassiones (quia finis & exitus litium dubius adhuc, & incert⁹ erat) semper observantur, & nunquam retractantur. Nam & alioquin fassiones prædeclaratæ, quæ invalidari & retractari possunt, non de recipiendis ad se, vel obtinendis pro se, sed de alienandis duntaxat à se bonis, & juribus possessionarijs intelliguntur.

Par: 1. Tit. 70. & 72.

DE FASSIONIBVS, quæ ſtatutione legitima indigent, & quæ non.

TITVLVS LXIII.

Par. I. T. 65

ITEM Faſsio perennalis, inter fratres generationales & condiviſionales, aut in præmiſsis, aut etiam alijs caſibus, prętextu talium jurium poſſeſsionariorum, quæ etiam alioquin in alterutrum eſsét devolvēda, corā quovis judice ordinario, vel alio loco teſtimoniali & autentico facta: Nec Regio cōſenſu, nec etiā juridica Statutione indiget. Aliæ verò ōnes faſsiones pereñales, ſuper quibuslibet bonis ac jurib⁹ poſſeſsionarijs, inter alienos ac extraneos, quocunq; modo factæ. Immò etiam pignoris titulo ultra ſuñam quinquaginta florenorum celebratæ & emanatæ, infra integram uni⁹ añi revolutionē ſtatutione legitima firmari ſolent, atq; debent. Et hoc, ſi ille cui faſsio facta fuerit, extra dominium ipſorum bonorum extiterit. Nam ſi in dominio eorundem reali etiā antea fuerit, aut medio ejus, qui faſsionē fecit, Dominium hujuſmodi re-

Inſcriptiones ultra flor: 50. factæ Statutione egent.

AFFELE VALLASTÉTELEKRŐL, mellyek után iktatás kel, avagy nem kel.

LXIII. TITVL.

TOvábba, ha az meg mondot, avagy egyèbſęle okokból, az vér-ſerént és egy oſtáſſon való attyafiak, az ſęle iószágokat, mellyek annélkül-is egyről az máſikra ſállana, egy-máſnak valyák, akar az Orſág Birai előt, avagy Capitalanban, avagy Conventben: Effęle vallásra ſem az Király engedelme, ſem penig egy eſtendő alat való iktatás nem ſükſęges. De az idegenek közt való, örők vallástételek, akar minémű iók és iószágok felől valók, annélkül ſükölködnek: Sőt męg zálagoſt-is, ötven forintnak ha felette vagyon, egy eſtendőnek fórgása alat, törvény ſerént való iktatáſſal, ſükſęges-képpen ſoktanak megh erősíteni. Ezt-is ugy, ha az, az kinek az iószágot vallyák, ackoron az iószágnak Vraſſágában nem vólna. Mert ha az vallás és kötés előt-is, minden vólta-képpen Vraſſágában vólt az iószágnak: avagy ez vallő ſemély, ha az

jószá-

iöſágot fogyatkozás-nélkül kezében adhattya: Tehát az eſztendőnek forgáſa el múlván-is, az megh mondot iktatáſt végben viheti.

De ezt iól meg látván, hogy ha valamely vallás-tételre ſzükſęges leend az Király engedelme, és ezt az engedelmet, egy eſztendeig az Királytól megh nem nyerhetik, tehát effęle valláſt, mind addig ſem illik iktatni, valameddig az Király-is meg nem engedi, és Conſenſuſt nem ád réá: Ha penig meg engedi, egy eſztendőnek forgáſában, az Király engedelme ereiével, el kel iárni az iktatáſſal-is, akar ellene ſzóllyon valaki akar ne az iktatáskort. Es ezt éreſed ollyan valláſról, mely nem iővendő dologról ſzól, hanem ielen valóról.

Mert ha valaki, máſt fiává, avagy attya-fiává fogad, és ha iöſzágáról ollyan valláſt és kötéſt téſzen, hogy hólta után, az máſikra ſzállyon; avagy mind ketten ugy végeznek, hogy viſzontag egy-máſra maradgyon iöſzágok: tudni illik, illyen formán, hogy ha valamely fęlmagtalanúl halna meg, hát annak

di reale & poſſeſsorium, de facto conſequi poterit: Tunc (etiã tranſacta ipſa añuali revolutione) Statutio pręnotata ſemper exequi valebit.

HOC quoq; præviſo, quod ſi forſitan faſsionum aliqua Regio cõſenſu egeat, & cõſenſ⁹ talis, uſq; ad añualem ipſam revolutionẽ impetrari nequeat, tunc faſsio hujuſmodi nõ prius, niſi poſt impetrationem ipſius conſenſ⁹ Regij dicti, usq; ad integram uni⁹ anni (ut pręmittitur (revolutionẽ, vigore ejuſdem cõſenſus, Statutione legitima (ſive ſequatur contradictio, ſive non) roborari debet. Et hoc intellige de faſsione, non cum futura conditione, ſed de præſenti facta.

Nam ſuper aliquo cõtractu, ſeu fraternali adoptione, bonorumq; in alterutrũ devolutione, ſi faſsio per quempiam alteri, vel forſitan per duas partes ſibi ipſi⁹ mutuò & in alterutrum celebraretur: Ita videlicet, ut ſi quã partium hęredib⁹ deficere contingeret, bona & jura poſſeſsionaria ejuſdem in partẽ ſuperviventẽ devolverentur, & Regia

gia Majestas hujusmodi fassioni seu cõtractui, & fraternali adoptioni, suum Regium cõsensum largiretur. Quia fassio ipsa, & ex cõsequenti consens⁹ ipse Regius cõditionalis est, & nõ nisi altera partium deficiente locum habebit. Ideò utriusq́; partibus superviventib⁹, vel fortè illa persona, quæ alteri fassionem cum cõditione prę-notata fecit, in humanis adhuc agẽte, Statutionem aliquã subsequi non est necesse: Nisi forsitã in bonis illis, & juribus possessionarijs jus Regium fuisset, vel esset impetratum. Isto namq́; casu Statutio ipsa super jure Regio, quod in multorum sæpè bonis occultatum jacet, ut legitimè subsequatur necesse est.

IDEM super præallegato consensu Regio dicendum, ut altera partium deficiẽte infra anni unius revolutionem integram consens⁹ ipse, qui vim Donationis tunc habebit, & ex consequenti, fassio in eodem consensu scripta, legitimã sortiri debebit statutionem.

QVID

nak az iósága, az elő ßemélyre ßállana, és effęle vallás tétel, ia vallana és helyén hadna, Király ő Felsęge: Miért hogy az vallás tétel, és az Király engedelme-is iővendőre ßól, és csak ugy mehet véghez, ha valamellyik meg haland. Annak okáért valameddig, avagy mind ketten élnek, avagy az az ßemély megh nem hal, az ki halála után másnak vallotta iósságát, nem ßűksęg mindgyáráſt az illyen vallásra az iktatás: hanem ha az Consensus mellet az Király igassságát-is megh kérték vólna azon iósságban. Mert igy az Király igassságát-is megh kérvén (mely sok Nemessek iósságban allattomban fekßik) ßűksęg hogy eßtendő alat az iktatáſt, véghez vigyék.

Az mint penig ßollánk, az Király engedelméről-is, ezenképpen tarcsuk, hogy mihelt az más fęlnek magva ßakad: Az Király engedelmében (kínek annyi ereie vagyon mint egy Donationak) bé írt vallással, bé kel magát egy eßtendőnek forgása alat iktatni,

MI

MI LEGYEN AZ Király engedelme.

LXIIII. TITVL.

AZ Király Conſenſusa és engedelme ez, mikor az Királyi Coronának méltóſága és ſabadſága ſerént, valamely iotſág az Királyra ſállana, és ő felſége ſabad akaratiya ſerént azon iotſágot máſnak engedi. Hogy penig ez moſtani ſokáſunk ſerént az magva ſakat iotſág, ez Országnak Coronás Királlyára, és az Feiedelemre ſállyon, nem moſtan kezdetet, hanem még az Főlſéges LAIOS Király ideiétől fogván, ugy mint, (Chriſtus Vrunk ſületéſe után, Ezer három ſáz és ötven egy Eſtendőben) kezdetet, melyről fogván, minden utánna való Királyoknak ideiében is ez óraiglan minden czickellyeiben megh tartottak, és naponként megh erősitették: Hogy minden Zálós, s. Nagyságos Vrak, Nemeſſek, Fő és vitézlő rendek iotſága (valakinek magva ſakadna, avagy immár csak egyedül való ſemély vólna, és immár magva ſakattat várhatnak) az Királyi Coronára ſállyon.

QVID SIT CONSENſus Regius definitivè.

TITVLVS LXIV.

CONſenſus autem Regius, eſt jurisditionis Sacræ Coronæ Regni, ſuper juribus poſſeſſionarijs, in eã ſucceſſorio modo jureq; devolvendis, per Principem, ſeu Regiam Majeſtatem, ſpontanea ceſsio. Quæ quidẽ jurisditio ſacrę coronę Regni, quantum ad devolutionem & ſucceſsionẽ bonorũ, ac jurium poſſeſsionariorum, iſto quo nunc utimur modo, à tẽpore regiminis ſeu imperij, excellentiſſimi Principis quondam Dñi LVDOVICI Regis, ab anno ſcilicet Dominicæ incarnationis Trecẽteſimoquinquageſimo primo, ſupra milleſimum originẽ ſumens, cunctorum Regum, ſucceſſorum ſcilicet ſuorum tẽporibus, uſq; modo inviolabiter & incõcuſsè ſervata, atq; ratificata, ſuper univerſorum Dñorum, Baronum & Magnatũ, ac Nobilium Procerumq; Regni bonis, & juribus poſſeſsionarijs, (qui utpote in ſemine & hęredib⁹ deficiunt, vel in unicã & ſingularẽ perſonã deveniunt: Sicq; defectui ſeminis approximabunt) legitimè ſucceſsionis virtutem ſemper habet.

sup. Tit. 23. 24. 25. 26. 29. 35.

Par. 1. Tit. 78. 79.

Conſenſus quando ſumſit originem.

1351.

Ante

ANTE enim ejus Principis tẽpora, quilibet Baro, Magnas, Nobilisq́; & possessionat⁹ homo, super juribus suis possessionarijs, (si etiam hæredibus defecisset) prout voluit, sine omni consensu Regio, liberam disponendi habuit facultatem. Et in eo solumodo casu, si hęredibus & omnibus propinquis destitutis ac intestat⁹ quisquam illorum decessisset, iurisditio prænotata locum habuisse dinoscitur.

Lajos Király idejének elõtte⁹ minthogy az Nagyságos Vrak, sõt az fõ és Nemes vitézlõ iõbágos embernek, ha semmi õröckõsi nem vóltak vólna-is, Király engedelme nélkül-is szabad vót oda hadni iõbágát, az hová akarta, Király igasságának penig csak oly ember iõbágában vólt helye, kinek semmi õröckõs maradékia, és semmi attya-fia nem vólt, és testamentum tétel nélkül el hólt.

QVALES FASSIONES consensu Regio indigeant, & quales non?

TITVLVS LXV.

Part. I. T. 59 VNDE sciendum, quòd nunc omnis Fassio Dominorum, ac Nobilium, & aliorum possessionatorum hominum, per singularem & unicam personam, ac defectui prolium vel seminis approximantem, quibuscunq́; personis, & ex quibusvis casibus ac rationib⁹, conditionibusq́; & articulis, super quibuscunq́; bonis, & juribus possessionariis, perpetuò facta, consẽsu Regio (propter jurisditionem suc-

MINEMÜ VALLAS

tételekre szükség az Király engedelme, és minemüekre nem szükség.

LXV. TITUL⁹.

INnét következik azért, hogy mostan minden Vrak, Nemesek és iõbágos ember vallás tételére, ha csak egyedül való személy leend, és magva szakadásához közelgetne, akar kinek-is, és akar minémü szükséges okokból, és móddal akaria õröckeképpen eltetni iovait, és iõbágát, Király engedelme igen-is szükséges, mivel-hogy effele iõbág õ Felségére szállana, az mint megh

mon-

mondám. Mert Király engedelme nélkül, nem csak örök áron el adot iósság felől, de csak el zálagosítás felől való vallás-is, (ha az köz bőcset megh haladgya) akar mint kösse, és vallya el valaki, ugyan erőtlen lésen.

Ebből ez következik, hogy mikor egy-nehány attya-fias ember, avagy ha idegen lesen-is, avagy ő magoknak, avagy külön-külön vallást tésnek egy-másnak, effęle vallásra nem szükseg az Király engedelme. Mert holot mind az két felé eggyikről az másikra szálhat törvény szerént az iósság, itt az Király igasságának helye nem lehet. De ugy, ha az vallás tévő személyeknek oly igasságok vagyon, hogy eggyikről az másikra szálhat az iósság öröckes-képpen. Ha peniglen illyen igasságok nem vólna, mindenkoron szükseg az Király engedelmét meg kérni és nyerni. Mert az vallás tévő személyeknek sokasága, az Király igasságát, ki nem rekeszt-

successionis prænotatæ) semper indiget, estq; necessaria. Nam sine ipso consensu nō solum super bonis, pereñali jure obligatis, verùm etiam pignoris titulo (ultra communē æstimationem ipsorum bonorum) inscriptis, fassio prænarrata, qualitercunq; (ut præmittitur) facta atq; celebrata, virib⁹ destituta manebit. Par: 1. Tit: 10. & 60.

VNDE sequitur, Quòd fassio inter plures, & per plures personas fraternas, vel alienas, mutuò aut seorsum quibuspiam facta, Regio consensu non indiget. Ius enim successionis, propter alias personas ex utraq; parte hæreditario modo & jura successuras, locum in Principe, seu jurisditione Regia, nondum habet. Et hoc est verum, si personę ab una parte stantes, seu fassionē facientes, vim successionis invicē & in alterutrum habent. De personis quoq;, ab altera parte stantib⁹, idem est sentiendum atq; tenendum. Nam aliter Regi⁹ ipse consensus impetrandus semper & necessari⁹ erit: Pluralitas enim personarum, non excludit jurisditio- Par: 1. Tit: 63.

nem Regiam, ubi nulla dinoscitur esse fraternitatis, neq; consanguinitatis coñexio, vel alterius successionis in bonis mutua, reciprocaque vicissitudo.

rekeßtheti, holot semmi vérßerént való attya-fiúság, avagy oly kötelessęg nem vólna köztök, hogy eggyikről víßontag az másikra ßálhatna az ióßág.

QVID SIT CONTRACTUS definitivè, & quando indigeat legitima Statutione.

TITVLVS LXVI.

NOTANDVM igitur est, Quòd quilibet contract⁹, inter quoscunq; possessionatos homines aut alias personas, super devolutione quorumcunq; bonorũ in alterutrum, altero deficiẽte, fiẽda formatus, tàm scilicet consensu Regio stabilitus, quàm etiã pluralitate personarum fatentiũ modo præallegato roboratus: Statutione legitima, post defectum seminis, partis cujuspiã, infra añualem (ut præmisi) revolutionẽ ratificari debet. Interim autẽ pars supervivẽs, vigore juris successorii, ex hujusmodi cõtractu, vel fraternali adoptione, sibi attributi, dominiũ bonorum partis deficientis, tanquã scili-

Par: 1. T. 63
Par: 2. T. 71

MI LEGYEN AZ contractus, ugymint az ióßág felöl egymással való végezés, Es mikor kellessęk abban az iktatás.

LXVI. TITVL⁹.

TAnúllyuk meg azért, hogy valamikor az ióßagos emberek, és eggyes ßemélyek-is egy mással alkuvás ßerént végezést téßnek, hogy eggyik ióßága az másikra ßállyon, ha valamelliknek halála történik, és effęle végezést, akar az Király engedgye megh, akar affęle ßemélyek közöt legyen az végezés (az mint felöle ßóltam) mihelt az eggyik fęlnek magva ßakad, mindgyárt az más fęl egy eßtendőnek el forgása alat az ióßágban iktassa magát. De minek előtte iktatná-is magát, az élő fęl, mivel hogy effęle végezés által, avagy attya-fiuivá fogadásnak ereiével őröckesse lőt, ez oká-ért az meg

meg hólt embernek ugy-mint oſtozó attya-fiának jóſágát ſabadon el foglalhattya, és (ha valami törvény ſerént való akadály az dologban nem eſik) kezéhez veheti.

Az egy-mással való végezés penig, avagy attyafiui fogadás ez, mikor valaki lattya, hogy vér ſerént való örökkeſsi nincſenek, más idegent engedelmébôl attya-fiuvá fogad, és jóſágában bé bocſát, hogy jóſága réá ſállyon. Holot ezt az Czekelt eſünkben kel vennünk, hogy effele embernek vér-ſerént való örökkeſsinek nem kellenni. Mert ha élô örökôſsi vadnak, kikre az jóſág ſálhat, az idegent ezek ellen attya-fiuvá nem fogadhattya. Ha kedig örökkeſsi nincſenek, az fogadot attya-fiura, avagy fiára ſokot ſállani és nézni az jóſág. Engedelmébôl való fogadáſnak penig azért mondgyuk, mert az Király akarattya és engedelme nélkül ſenki máſt fiává, ſem attya-fiává nem fogadhat: miért hogy affele magva ſakat jóſág, igyeneſſen az feiedelmet nézné és illetné. Az fogadot Attyafiuis penig avagy fiu, Király engedelme nélkül affele

jóſág-

ſcilicet fratris ſui condiviſionalis, ſimpliciter pro ſe vendicandi, manibusq; ſuis (dùm modo legitimũ aliquid nõ obſtet impedimẽtum) applicandi habet authoritatem.

CONtractus autẽ, ſeu fraternalis adoptio, eſt alienę cujuſvis perſonæ per quempiam (hæredib⁹ legitimis deficientib⁹) in bonorum ſuorũ ſucceſsione permiſsiva ſubſtitutio. Dictum eſt autẽ notanter, hæredibus deficientibus. Nam veris & legitimis hæredib⁹ ac ſucceſſorib⁹ ſuperextantibus, & ſuperſtitib⁹, fraternalis adoptio locum nõ habet. Verum illis deficientibus, adoptat⁹ ipſe frater, vel filius, ſucceſsionis hujuſmodi virtutẽ & facultatẽ, in bonorum ipſorum devolutione, ſortiendus erit. Dictum eſt etiam, permiſsiva ſubſtitutio, quoniam ſine permiſsione, vel cõſenſ⁹ adhibitione Principis noſtri, ejuſcemodi ſubſtitutio, ſeu adoptio, nullius eſt vel erit firmitatis: ſed bonorum ipſorum devolutio in Principem, ac juriſditionẽ ſacrę Coronę directè ſpectabit, atq; pertinebit. Neq; ſine conſenſu Princi-

Part. 1. T. 8.

Part. 1. Tit. 6. 7. 8.

pis adoptivus ipse frater, aut filius, dominium talium bonorum ingredi, vel pro se vẽdicare valebit.

ióßágnak Vrasságában bé nem mehet, magának sem foglalhattya.

QVOD DOMINIVM bonorum duplici modo quispiam dicatur habere, & de contractibus in fine.

TITVLVS LXVII.

ADVERtendum autem est, Quòd duplici ratione atq; via Dominium aliquorum bonorum quis habere dicitur.

PRIMO, jure possessorio, dùm quis reale pacificumq; dominium, tàm in fructib⁹ percipiendis, quàm etiam servitijs per colonos exhibendis, bonorũ aliquorum apertè tenet: & hic modus generalis est, ac omnibus manifestus.

SECVNDA via, dominium bonorum dicitur aliquis habere, jure vel modo successorio, quãdo devolutio aliquorum jurium possessionariorum, ad ipsũ manifestè spectat, prout in bonis, & juribus possessionarijs fratrum carnaliũ, vel etiã cõdivisionaliũ, in propinqua linea generationis habetur.

Verbi

HOGY AZ IOSZAGnak Vraságát birnia, két-képpen mondatik: és végtére az végezéssekről.

LXVII. TITVL⁹.

EZtis vegyük eßünkben: Hogy az jóßágnak Vraságát birni, kétképpen ßoktuk érteni:

ELSÖBEN, minden vóltaképpen: mikor valaki az ióßágot valóban és békesęgessen biria, és az ióßágnak haßnát véßi, s-az iobbágyokat-is nyilván ßólgáltattya: Es az ióßágnak effęle birása, közönsęges és mindéneknél nyilván való.

MASODSZOR, örökesképpen: Mikor valakire oly ióßag ßál, mely őtet nyilván illeti: az mint az vér ßerént, és egy oßlásson való attya-fiak ióßágában, kik nemzetsęgek ßerént egy-máshoz közel vadnak, ßokot lenni.

Mint

Mint példának okáért: lölehet eggyik vérszerént való attya-fiu, az másik attya-fiának, megh oßlot iószágát életében vaſlóban és nyilván nem biria, mind az által arra tekintvén, hogy halála után mindgyárt ő réá kel szállani, ugyan Vraſága vagyon abban is: melynek erejével, ha az attya-fiának magtalanúl, történik megh halnia, mindgyárt az ő iószágát szabadon és minden iktatás nélkül, és törvény follyás nélkül, magának foglalhattya, és az ő maradékit számára tarthattya. Ha penig az megh hólt attya-fiának leányi és feleſége maradna, s az iószág penig leány ágat nem illetne, és nyilván vólna, hogy sem az megh holt attya-fiu életében, sem az ő ősseknek idejében, az szele iószágban az leány ágnak valóban valo Vraſága, és réßе nem vólt vólna, tehát az attya-fia leányit mind házaſſágokiglan, az feleſéget penig az Vra nevét viseli, és özvegyszégben élvén, sintén azon-képpen és módon, mint az megh hólt attya-fia életében, étellel és ruházattal, az mint az iószágnak hasznából

VERbi gratia: Licet frater carnalis, altero fratre similiter carnali supervivente, dominium reale ac poſſeſſorium bonorũ ſuorum poſt factam condiviſionem, nõ habeat: jus tamen, ac dominium ſucceſſorium de facto & immediatè habet: Cujus virtute poſtquam frater ipſe ſine hæredibus deceſſerit, mox & imediatè ſuperſtes, & in humanis agens frater, bona defuncti fratris ſimpliciter, absq; õni ſcilicet Statutione juridica, & alio proceſſu juris, pro ſe vẽdicabit, & poteſtati ſuæ juſtè, meritoq; applicabit. Et ſi frater ipſe defunctus, uxorem & filias poſt ſe relinqueret, & bona ſua ſexum fœmineum non ſequerentur, Ita videlicet, quòd priº vivente fratre præmortuo, & progenitorum quoq; ſuorum tẽporibº, reale dominium aliqua fœminarũ in eiſdem bonis nõ habuiſſet: tunc eaſdem filias, infra tempº maritationis earundem, Vxorem autẽ ſeu relictam illius, tamdiu quouſq; ſub nomine & titulo domini & mariti ſui vixerit, & tempus viduitatis ſuę peregerit, eo pręciſè jure & modo,

Par: 1. Tit: 47. 63.

Par: 1. Tit: 29. & 66.

quo frater ille defunctus, dùm superviveret, victu & amictu, omnibusq́; vitæ necessarijs, juxta bonorum illorum exigentiam, educare providereq́; & conservare, ac honestè tandem filias nuptui tradere: Vxorem autẽ (si voluerit) nuptui pariter tradere, & insuper Dotalitium, ac res Parafernales ejusdem persolvere, frater ipse supervivens de jure tenebitur.

Itidem quoq́; de contractibus, seu fraternalibus adoptionib⁹ (ubi de eo contractu manifestè cõstat) est sentiendũ. Nã licet frater præmortuus, hæredibus, ex suis lumbis descendentibus caruerit: hęrede tamen substituto, qui successor legitimus appellatur, nondum defecit. Secus tamen est de illis fratribus, qui ante sexaginta, aut centũ, ducentos vel plures años, in bonis & jurib⁹ eorum possessionarijs divisi fuissent, & à tãto jam tempore vix etiam Genealogię suę linea memoriæ haberetur, sed solo quasi nomine fratres cõdivisionales dicerentur. Nam in hoc casu ea lege procedendum est, prout in facto jurium

nábôl lehet, táplálni kel, és az leányokat fel nevelni, tiszteſſęgeſſen ki házasitani: Ha az felesęge akaria azt-is adgya fęrnek, és annak felette iegy ruháiát és paraphernumalis, az élő attya-fiu tartozik tőrvény szerént megh fizetni.

Ezen értelemben legyünk az fiuvá avagy attya-fiuvá való fogadás felől-is, mert it-is iöllehet az megh hólt attya-fiunak, test szerént való őrőckesse nem marad, mind az által vagyon kire szálhasson iószága:

De azért affęle fogadot attya fiaknak iószága, külőmben szál eggyikről az másikra, kik hatvan. Száz, avagy két száz, vagy tőb esztendőnek előtte iószágokban osztozták vólt, és annyi időtől fogván, nemzetsęgeknek-is ágait sem tudgyák elő számlálni, mind az által męg-is osztozó attya-fiaknak mondgyák és tarttyák magokat. Mert ez fęle dologban

ban azon tőrvény follyaſával kelélni, mint ſintén az magva ſakadot ióſágot, Király ő Felſęge adománya után ſoktak meg pőrleni.

jurium poſſeſsionariorum per defectum ſeminis aliquorum decedentium à Majeſtate Regia impetratorum procedi ſolet. Par: 1. T. 29

HOGY AZ IOSZAGnak hatalmas el foglalóit, hatalmaſúl belőle ſabad ki hánni.

LXVIII. TITVL⁹.

TOvábba ha valaki az fęle jóſágnak Vraſágában hatalmaſúl bé menne, avagy valamint el foglalná, mely nem ő réá, hanem máſra ſállot vólna: tehát az kire az ióſág nézne, egy eſtendőnek forgáſa alat az hatalmas foglalót az ióſágnak Vraſágából, haſonló hatalommal ki vetheti, és ki rekeſtheti. Mert effęle hatalmaſt, hatalommal ſabad ki verni.

Ha pénig az foglaló eſtendőt tőlt benne, tőrvénnyel kel az után ellene iárni, és az ióſágnak méltatlan el fogla-

QVOD VIOLENTI occupatores bonorum, iterum violenter de illis ejici poſſunt.

TITVLVS LXVIII.

ITEM, ſi quiſpiam hominum ſe in Dominium talium bonorũ, & jurium poſſeſsionariorum violenter ingereret, ingrederetúrq́;, & quovis modo im̃itteret, quæ in alterum, & nõ ipſum derivata fuiſſent: tunc ille, qui vim, juſq́; ſucceſsionis in illis bonis habet, infra anni unius integri revolutionem, etiam per potentiam, & parem violentiam, ipſum occupatorem, de dominio eorundem, ejiciendi & excludendi habet facultatẽ. Quoniam in hac parte *vim vi repellere licet.*

Tranſacto verò añi unius ſpatio, proceſſu juris contra occupatorẽ eum agere debebit: & cum prætextu indebitæ occupationis, uſurpatio-

pationis hujusmodi bonorũ, brevi Evocatione, vel Insinuatione mediante, in causã attrahere poterit: Vbi eo directè modo, quo ratione bonorum de manib⁹ suis proprijs occupatorum, violens occupator, eo quòd jurisditionem alterius vi & potentia pro se vẽdicavit, in sẽtentia capitali convinci debebit: si tamen actor, bona illa jure successorio ad se devoluta fuisse cõprobaverit. Et idem est tenendum de illorum quoq; jurium possessionariorum violenta occupatione, in quorũ reali dominio quispiã à diuturno spatio perseverasset: quòd scilicet spoliatus ipse, occupatorẽ de illis, pari violentia, si poterit, intra unius añi spacium, ejiciendi & expellendi habet authoritatem.

foglalásáért, rövid hívatallal pörben foghatni: holot szintén ollyanképpen, mint ha az iószágot sáiát kezéből foglalta vólna ki, az hatalmas foglalót az törvény feién itili, mivel-hogy más ember igasságát erővel és hatalommal magának foglallya. De azért ugy marad feién, ha az fel peres meg bizonyithattya, hogy az az iószágh törvény szerént őtet illetné, és ő réá szállot vólna.

Ezent kel értenünk, affęle iószágnak-is el foglalása, Melynek Vraságában valaki sok ůdőtől fogván vólt vólna: tudni illik, hogy az iószágtól megh fosztatot ember, az foglalót, ha lehet, hasonló hatalommal, szabadon ki vetheti és ki verheti.

DE CLAVSVLA: NIL IVRIS, & qualia bona iterum in donantem, vel vendentem redeant.

TITVLVS LXIX.

VLterius sciendum, quòd si in serie literarum aliquarũ fassionalium, clausula illa, (NVLLVM

AZ NVLLVM IVSról: mikor ember, semmi igasságot az iószágban magának nem tart: és minémű iószág, térien ismęg arra, ki el aiándékozta, avagy el adta.

LXIX. TITVL⁹.

TOVABba ezt-is tanúllyuk megh, hogy-ha valamely vallás, és kö-

tés

tés levélben, avagy ßánßándékkal, avagy penig feleytſęgből ez czickelt belé irandgyák, hogy az ióßágnak ſemmi igaſſágát és tulaydonſágát, az valló ßemély az után magának nem akaria tartani: Tehát effęle ióßág ſoha az valló ßemélyre többé megh nem tér, męg ha az vévő ßemély maghtalanúl meg halna-is, hanem az Kiraly adományára ßál mindeneſtől,

HA peniglen ez czickelt az levélben nem iriák, akar cſere ióßágról, akar őrökben való el adáſról legyen, az vallás tétel, mint hogy gyakorta valakinek ió ßólgálattyaért, és egyéb ßűkſęges okokért ßoktanak ióßágot adni, zálagoſitani, avagy ſummában kőtni: hát, ha az magtalanúl megh haland, és ſemminémű attya-fia nem kezd maradni, az kinek az ióßágot adták, vagy kőttették vólt, az ióßág az ő előbbi tulaydonſága ßerént, iſmét az el adó ßemélyre, mely azt el adta vólt, és rólla valláſt-is tőt vólt, avagy maradékira viſßa tér, és az előbi igaſſággal hozzá tér, és vi-

LVMIVS, nullā vè juris & dominij proprietatē pro ſe reſervando, &c.) aut ſtudioſè, aut ignorāter inſerta fuerit: tale jus poſſeſsionarium, ſuper quo videlicet hujꝰmodi faſsio facta extiterit, nunquam in eum, qui faſsionem fecit (etiam ſine hæredibus, eo, in quē jus ſuum tranſtulerat obeunte) de cętero reflectitur aut redundabit: ſed collationi Regiæ majeſtatis penitus ſubjacebit.

VErumtamen, ſi Faſsio absq́; clauſula prænotata celebrabitur, ſive in mutua & concambiali bonorū aliquorū permutatione, ſive alia perennali collatione, utpote pro ſervitiorum remuneratione, (prout plerunq́; ſolet) aut alia quavis rationabili ex cauſa, datione inſcriptioneq́; vel obligatione: tūc eo ex humanis ſublato, & hęredibꝰ alijsq́; legitimis ſucceſſoribꝰ deſtituto, cui collatio aut quęvis inſcriptio bonorum ipſorum facta fuerat, rurſꝰ & iterum in illum, qui faſsionem fecerat, vel bona ipſa contulerat, ejuſdemq́; hæredes & poſteros univerſos (quoniā juris ſuc- Part. 1. T. 21

T ceſso-

Cum refusione iusti precij.

cessorij proprietatē & dominium pro se reservaverat, nec à se in alterum perpetuò transtulerat) ipsa bona devolvuntur, & juri pristino effectivè derivantur, atq; reintegrantur.

és vissza válthattya, mert az iósság szállásának tulaydonságát, és Vrasságát magának megtartotta, és őrőcké másnak nem kötette vólt.

QVID SIT CONCAMbialis permutatio bonorum, & quare sit adinventa.

TITVLVS LXX.

QVOniam autem semper concābiali permutatione bonorum, & jurium possessionariorum mētio habita est. Hinc sciendum, Quòd concābialis bonorum permutatio, est jurium possessionariorum, duarum vel plurium partiū sibi ipsis vicissitudinaria cōmutatio, & in alterutrum legitima trāslatio. Adinvēta autē est, tùm propter quietioris status cōsequendi facultatem: tùm propter uberioris fructus percipiendi emolumentū. Plurimi namq; bona sua in longinquis partib⁹, à loco residētiæ ipsorum, magna adeò instātia & intercapedine sita habent, ut plus ad provisionem illorū exponere cogantur, quàm de fructibus eorum

MI LEGYEN AZ jószágnak el cserélése, és miért találták az cserét?

LXX. TITVL⁹.

MI-ért hogy az jószágnak cserét, egnehány helyen említettük: Annak-okáért az csere, két, avagy tőb ember iószágának viszontag való el változtatása, és eggyiknek másikért törvényszerént való adása. Találták penig az cserét, az iószágnak békesęges állapattya-ért, és bősegesb haszna vételeért.

Mert sok embernek házától oly messze vagyon iószága, hogy gondgya viselésęre többet kel költeni, hogy sem mint mennyi hasznát venné. Né-

mel-

mellyeknek penig iósságok az hatalmas és káros Szomszédoknak veszekedések miat, el is sokot pusztúlni. Sokaknak penigh effęle iósságok miat, oly szüntelen való perei vadnak, hogy męgh éijel sem alhatnak miatta, és ez okon tőb kárát vallyák, hogy sem mint hasznát vennék iósságoknak.

Annak-okáért minden iósságos ember, az ő iósságát, őrőksęgét hasznosson és alkolmatosson szabadon el cserélheti, fiai, leányi és attyafiai oknélkűl való tilalmával, és ellenzéssęvel semmit nem gondolván. Mind az által az mely rész iósságot cserében veszen (ha magtalanul haland megh) az tőb vér szerént való, és egy osztásson való attya-fiaira szál, mint-hogy az-is az rész, az mellyet cserében adot vólt, az tőb attyafiaira szállot vólna őrőckes keppen.

percipere possint. Non-nullorum autem bona, propter potentum perniciosam & violentiam vicinitatem in extremam devenêre desolationem. Pleriq; verò ratione talium bonorum continuas habēt lites & controversias, ut ne nocte quidē propter eas quiescere possint. Ita ut longe plus jacturæ, quā utilitatis inde reportent.

Quapropter quilibet possessionatus homo de bonis & jurib⁹ possessionarijs suis concambium sibi utile & proficuum jure, libereq; facere potest, contradictione filiorū ac filiarum, vel fratrum suorū simpliciter non obstante. Attamē portio illa, quę in cōcambium sibi dabitur, in fratres generationales, vel condivisionales) deficiente eo fratre, qui cōcābium fecerat) devolvitur, tanquam alia portio sua; per quā cōmutatio cōcambialis facta fuerat, quæ in ipsos fratres, vigore juris successorij, derivanda erat.

CSALARDSAG, gallŏt cserérŏl.

TI-

QVID SI CONCAMbium fraudulenter & simulatè factum & celebratum?

TITVLVS LXXI.

VERVM, quia plurimæ fraudes in hujuſmodi concambiali bonorum permutatione perpleroſq; fieri & cõmitti conſveverunt. Quidam enim bona ſua, in præjudicium & jacturam fratrum ſuorum, non verè, neq; juſtè, ſed fictè & ſimulatè vendere, pariter & alienare prætendẽtes, ne fratres ipſi bona ejuſcemodi ab ẽptoribꝰ, ne dicam fœneratoribꝰ, pro ſe repetere, & juri eorum vẽdicare, appropriareq; poſſẽt, titulum vel colorem cõcambialis permutationis (quæ juſto & recto modo, liberè fieri permittitur) in literis, ſeu privilegiis faſsionalibus inſeri procurant, jus aliquod poſſeſsionarium remoto in loco, vel fortè etiã propinquo ſitum, & adjacens per emptorẽ, ſeu fœneratorẽ, in concambium ſibi datũ eſſe profitentes, tamen dominiũ hujuſmodi juris poſſeſsionarii, ad modicũ ſolùm tempus (ut fraus ipſa interim palliaretur) aut nunquam pro ſe vendicabunt, ſicq; fratres eorum, ad quos ſucceſsio bonorum, & jurium poſ-

ſeſsi-

LXXI. TITVL.

DE ez-fęle jóſágnak el cſereléſęben ſok ember nagy ſok cſalárdſágot ſokot cſelekedni. Mert ſokan ióságokat attyok-fia ellen, ſőt nyilván való károkra, nem igazán, hanem valami ſin alat el akarván idegeníteni, hogy az attya-fiak ez ſęle ióságot az vévékről, avagy inkáb az uſorásoktól hátra ne vehęſſenek ő magok ſámára: azt kőltik, hogy cſerélienek egy-máſſal, tudván azt hogy az igáz cſerét mindennek meg engedi az tőrvény) Es az vallás-tętel levélben azt irattyák bę, hogy más távol való ióságot, avagy kőzelb való attak vólna nékiek: De azért az megh nevezet ióságnak Vraſágát, avagy cſak kevés ideigh biriák (hogy az cſalárdſágot inkáb el fedezheſſęk) avagy penigh ſoha kezékhez ſem veßik: Es illyen képpen az ő attyok-fiait, kikre az illyen ſin alat el veßtegetet ióságnak Vraſága mełtán ſállana, megh cſalván, az ióságból őket ki tudgyák, és gyakorta azt-is az ióságot, mellyet cſerében mondnak hogy nékiek attak, azon embernél hadgyák, az kiről kőltőnék vólt, hogy el cſerélték.

Hogy

sessionariorum ipsorum, hoc sub titulo alienandorum spectaret, defraudantes, illos exhæreditabunt, etiã, eo jure possessionario, quod venditori per emptorem in concambium dari simulabatur, atque fingebatur, apud eundem emptorem perpetuò remanente.

NE igitur fraus & dolus cuipiã patrocinari videatur: Postquã hujuscemodi fraudulentum concambium fratribus vendentis, & bona ipsa alienatis inotuerit, mox ad instantiã ipsorum fratrum, facta primum legitima super ea re evocatione, sola cõmuni æstimatione eorundẽ bonorum, præmisso modo alienandorũ mediãte, Vnico tamẽ semper termino Octavali, actori hujusmodi bona, per judicem reddi, adjudicari, restituiq; debebunt.

HOGY azért az csalárdsághoz és álnoksághoz senki ne bizzék: Mihelt az tõb attyafiak effele csalárdsággal szerzet, cserének végire mehetnek, mindgyárást azt az kinél talállyák tõrvényre kel hini, és az el adot jószágnak kõz bõcsüét megh itélvén, csak egy Octáva alat tartozik az Biró vissza venni tõle, és az fel peresnek meg kezében eresteni.

MIKOR NEM HIhattyák meg az cserét semmiképpen.

LXXII. TITVLVS.

TOvábba, ha az Attya, avagy attyafiu valakivel cserél: Es fia avagy valamellyik attyafia, az csere iószággal, tudván, és tõrvény szerént való ellenzés nélkül avagy tilalom nélkül él, és hasznáis va-

QVANDO CONCAMbium nullo modo possit retractari.

TITVLVS LXXII.

ITEM, si Pater vel frater quispiam concambium aliquod fecerit: & filius aut fratrum aliquis eo concambio scienter, & sine juridica reclamatione vel prohibitione usus fuerit, fructumq; bonorũ per-

mutatorũ realiter perceperit: concambium ipsum postea filius, vel frater ille, retractare nequibit. Vsus enim realis in hac parte, in vim cessionis consensusq; transibit.

is valoban vesi: effęle cserét sem az fia, sem az attya-fia az után meg nem hihat. Mert abból hogy belőle lt, megh tetczik, hogy amaz mellől el álot, és az el cserélésben eggyet értet, és iövallotta.

SI IN CONCAMBIO pecunia superaddatur, Vtrum talia bona jus fœmineum sequantur?

TITVLVS LXXIII.

ITEM, Quia jura possessionaria, modo concambij permutata quãtitate, fructuositate & valore, nõ semper æqualiter sibi correspondent, Ideò solent pleriq; quorum bona & jura possessionaria minoris precij valorisq; existunt, ad ea, ut concambium ęquale fiat, sum̃am aliquã pecuniarum superaddere: Vnde non̄ulli putaverunt hujusmodi jura possessionaria, (eo quòd pecunia addita est) jus fœmineum æquè veluti masculinum sequi debere. Quod tenẽdum nõ est. Nã jurium possessionariorum conservatio & sequela, nõ à ramo, pecunię scilicet additione, sed à radice & origine acquisitionis, & inven-

Par: 1. Tit. 1. & 37.

HA AZ CSERE-hez pénzt adnak, affęle jóßág illeté leány ágat?

LXXIII. TITVL⁹.

MIVEL hogy az Csere jóßágh nem mindenkoron egy-aránt való, hanem eggyik tőb az másiknál, néha penig haßnosb, néha penig tőbbet ér, annál mellyet érte adnak: Annak-okáért hogy az csere egyenlő, és egy arányu legyen, az mely fęlnek ióßága kevesb érő vólna, pénzel ßokta fel nevelni, summát hozzá adván: Ez okon némellyek azt vélték, hogy effęle ióßág, az pénznek hozzá adásáért, ugy illetné az leány ágatis, mint az fiu ágat. De ezt nem ugy kel érteni; Mert az ióßágnak tulaydonságát, hogy kit illessen, nem az ágáról, tudni illik, az pénznek hozzá való adássáról, kel megh itélni,

hanem

hanem az gyükerét és eredetit kel meg tekinteni, az az, mint kerestek, és találták legyen elsőben az iószágot: Es ez okon, az leány ág, effęle iószágnak csak az fel pénzéből vehet részt: Az iószágnak penig tulaydonsága éppen szál az fęrfiu ágra. De ez-is ugy lehet megh, ha affęle iószág eleitől fogván nem illette az leány ágat. Ha penigh kételkedni kezdnek affelől, hogy valamely iószágh, mind az két ágra szolgálé, avagy nem? Tehát mindenkoron az ok levelekre kel fogni, mellyekből ki tetczik, az iószágot elsőben-is mint kerestek és találták.

ventionis suæ, judicāda censetur? Et ob hoc in tali casu, homines fœminei sexus, nō nisi de pecunijs superadditis, portiones suas rehabere poterunt. Proprietas autē, hęreditas jurium ipsorum possessionariorum sexui masculino salva manebit. Et hoc verum est, si ex origine & radice ejuscemodi jura possessionaria sexum fœmineum nō sequantur. Super ea namq; ambiguitate, Vtrum aliqua jura possessionaria sexum fœmineū ęquè veluti masculinum sequi debeāt, nec ne? semper ad originales literas, quib⁹ bona ipsa acquisita & inventa fuerunt, recurrendum est.

MI HASZNA LEgyen az óltalom fel vételnek?

LXXIV. TITVL9.

MI-ért hogy az jószágnak el cserélésęben, és el adásában, az menedékben szoktak fel venni, és arra felelnek, hogy meg óltalmazzák egy-mást az iószágban, és az vallás-tétel levélben-is bé írattyák fogadásokat, mellyet az Deákok Evictionak mondnak.

QVID VALEAT EVIctio, seu expeditoria cautio præassumpta?

TITVLVS LXXIV.

CÆTERVM, quoniam in cōcambiali permutatione bonorum, ac jurium possessionariorū, Expeditoria cautio, quæ apud legistas cautio de Evictione nuncupatur, inseri & assumi plerunq; solet: Si igitur partium aliqua, legitimè re- Par:1. T. 59

mè requisita, alteram partem, juxta præassumptam tutoriâ, expeditoriâq; cautionem, in dominio hujusmodi jurium possessionariorum permutatorũ, adversº quospiã causantes,& legitimos impetitores conservare nõ poterit: tunc jura sua possessionaria, in cõcãbium alteri parti data, (si restant)in specie reddi & restitui: Si verò à manibº ipsius partis alienata fortè fuerint & recuperari requiverint: tunc similia jura sua possessionaria quantitate ac fructuositate, & valore, juribº alienatis, ęquipollentia parti dimnificatę, quę in dominio illorum conservari nequibit, dari statuiq; debent. Et hoc verum intellige, si Expeditoria cautio in literis fassionalibus, simplici comuniq; modo inserta fuerit. Nã aliter si clausula ipsa Expeditorię assumptionis, cum de conditionibus & articulis aliquibus posita declaraq; extiterit: tunc ipsæ eędem cõditiones, articuliq; positi, in hac parte observari debebunt. Et hoc idem intellige etiam de cæteris juribº possessionarijs, sub expeditoria

nak. Annakokáért ha eggyik fél az másikat, törvény szerént reá keresi, hogy őtet az ő fogadása és igireti szerént, az cserében adot iószágnak Vraságában, az peressek ellen, kik őket háborgatnák, megh óltalmazza, de meg nem óltalmazhatnya: tehát az cserében adot iószágot (ha még ielen vagyon) tartozik szörin nékie vissza adni: Ha peniglen kezéből ki kólt vólna, és vissza nem vehetné: tehát ackor hasonló iószágot, annyi számút, ollyan hasnost, és annyi erőt, tartozik az kár vallot embernek adni, kit az néki adot iószágnak Vraságában megh nem óltalmazhatna. De ezzel ugy tartozik, ha az vallás-tételes avagy menedék levélben, kőzönsęges képpen és tellyesęggel, az óltalmazásra, reá igirte volna magát. Mert mikor egyéb bizonyos okokot és cikkelyeket irnak az menedekben, hogy azokra valo tekintetben igirte vólna az óltalmot: tehát ackor azon czickelyeket kel megh tartani. Es ueugyan ezent kel érteni, egyéb iószág felől is, mellyet el advánés idegenitvén, felelnek felől hogy megh óltalmazzák benne

Ha

Ha kedig az vévőt az el adó megh nem óltalmazhattya az iőßágnak Vraſſágában, mellyet el adot: tehát haſonló iőßágot kel érte adni, mely iőßágával, nagy vóltával, haßnával, annyi erő légyen, mint az előbbi vólt.

ria ipſa cautione per quampiã alienãtis, vel legitimè vẽdẽtis. Quod ſi emptor bonorum, in dominio corum per venditorem cõſervari nequibit: tunc ſimilia bona qualitate, quantitate, fructuoſitateq; & valore illorum loco ſibi dari debebunt.

KIKET ERCSENEK az tõrvény ſerént való háborgatókon?

LXXV. TITVL.

AZ tôrveny-ſerént való háborgatókon és bántokon, értyük az pereſſeket, kik tõrvénnyel iárnak: Es nem azokat kik hatalommal foglallyák el az iőßágot, és erőßackal cſelekeßnek. Mert effélék ellen ſenki nem tartozik az el adot iőßágban, máſt meg óltalmazni. Az vévőt azért effele iőßágban, ha valaki tõrvénnyel kezdi kereſni avagy perben fogni háborgatni: Tehát tartozik az el adó ſélt, kitől az iőßágot vőtte, az ő igaſſágának megh óltalmazáſára melléie inteni az tõrvényre, még minek előtte tõrvént állana, avagy véghez, menne az per, Mert ha melléie nem hivat-

QVI INTELLIGANtur, per legitimos impetitores?

TITVLVS LXXV.

PER legitimos verò impetitores, accipiendi ac intelligendi ſunt, cauſantes & proceſſu juris agentes: non autem violenti occupatores, & manu potenti procedẽtes. Nam contra tales, non tenetur quis alterum in juribus venditis conſervare. Emptor itaq; bonorũ, dùm per quempiam, ordine juris prætextu hujuſmodi bonorũ emptorum impedietur, in cauſam q; trahitur: tùnc venditorem eorundem bonorum, in defenſionẽ cauſæ ipſius, antequã eadem deciſionẽ ſortita fuerit, penes ſe evocare tenetur. Nã ſi evocare neglexerit:

& sic jura ejuscemodi possessionaria seu bona juridicè amiserit: vẽditor ipse ab onere expeditoriæ cautionis absolvetur, liberabiturq; & deinceps emptorẽ in dominio eorundẽ conservare nõ tenebitur.

hivattya: és igy az ióság mellől törvény szerént el marad és el vesztiti az el adó fęl az óltalmazásnak terhétől megh szabadúl, és ennek utánna az vévőt nem tartozik többé, az iószágnak Vrasságában meg tartania avagy óltalmaznia.

QVÆSTIO NOTABILIS, super Evictione, seu Expeditoria cautione.

TITVLVS LXXVI.

ITEM quæritur, Si quis alterum in dominio cujuspiam possessionis conservaturum assumpserit, & se ad conservandum obligaverit, & aliqua terrarum particula ab ipsa possessione, temporum processu per quempiã metali Reambulatione, vel alio titulo, distracta juridicèq; sequestrata fuerit, corporali possessione salvare manẽte, Vtrum teneatur assumẽs, alterum in illa quoq; particula terræ cõservare? Responde, Quòd nõ tenetur. Quoniam ipse possessionẽ illam, cum cunctis suis utilitatibus, & pertinentijs, ad eandem de jure spectantibus, alteri contulit: & sic ipsum in dominio ejusdẽ conservare

EEFELE OLTALmazásrúl való fő kérdés.

LXXVI. TITVL⁹.

TOvábba it illyẽ kérdés támãdhat: Ha ki fel fogadgya, és másnak magát arra kötelezi, hogy valamely iószágban azt megh óltalmazza: Es ůdő iártában, avagy határ iárással, avagy más formán, de törvény szerént, az iószágnak egy darab földét, valaki el szakasztana és el tulaydonitaná, az iószágnak dereka békével maradván: Az el adó fęl, tartoziké amazt abban az darabocska földben megh óltalmaznia és megh tartania? Erre ez az felelet, hogy nem tartozik. Mert ő azt az iószágot minden haszna ival és törvény szerént hozzá tartozandó részeivel, tulaydonságival, adta vólt el másnak: és ugy aiánlotta vólt magát, hogy őtet annak Vrasságában meg akarja

karia tartani, ôltalmazni. Az pe nig az darab fôld, tôrvény szerént, nem ahoz az iôsághoz való vôlt: Sôt még az el adó fçl-is, môd-nélkûl bírta. Ezokáért más ember igasságát el nem adhadta, mint hogy nem-is adta, az megh írt czickel tartássa szerént; holot azt írta, hogy abban ôltalmazza megh, az mi tôrvény szerént az iôsághoz való vôlt. Hanem ha ugy kôtelezte vôlnamagát, hogy azon határral ôltalmazza megh ôtet, az iôságnak Vraságában, az mellyel ô bírta addiglan. Mert ezképpen az el vôt fôld hellyében, más hasonló fôldet kellene nékie adni.

vare assumpsit. Particula autẽ illa terræ, ad hujusmodi possessionem de jure non spectabat. Et sic ipse quoq;, qui vendidit quo ad particulam eandẽ, malæ fidei possessor erat. Ideò alterius jura vendere nõ potuit, prout neq; vẽdidit, vigore illius clausulę: (Ad eandem possessionem de jure spectantib⁹, & pertinere debentibus &c.) Nisi forsitã se ita obligasset, ut cum eisdẽ cursibus metarum & limitibus, quib⁹ per eum possessio illa obtenta fuisset & possessa, in dominio ejusdem alterum conservaret. Hoc enim modo equivalentem terram, loco amissæ terræ alteri dare tenetur.

HOGY AZIOSZAGnak el ajándékozoi, és el adoi, azoekal kik az iôságot biriák, ô magok személyek szerént nem pôrelhetnek.

LXXVII. TITVL⁹.

EZ dologban ez egyet még-is eßünkben vegyük, hogy az ôltalomnak fel fogadássa, kiről fôlánk, mindenkoron az kûlsô és idegen pôrelsek, s. tôrvénnyel való hábor-

QVOD DONATORES & venditores bonorum, contra possessores eorundem, per semetipsos agere non possint.

TITVLVS LXXVII.

HOC unum tamen advertendum est, Quòd Expeditoria cautio prænarrata, semper ad exteros & alienos causantes, ac legitimos impetitores & actores; non Part. I. T. 59.

Cæterùm, quanquam in metis quoq; rectificandis, & jurib⁹ impignoratitiis plurimi peritorũ, præscriptionem non esse admittendã, communi sententia & proverbio
Par:1.T.54 astruant; Quia tamen hæc allegario nõ simpliciter est intelligenda, sed recto moderamine discutienda, Illam igitur suis in locis inferi⁹ dilucidè declarabo.

Vegtere azert nona az határoknak megh igazitásában, és az zálagot iósságban, sok értelmes emberek, kőz beszédben mondgyák, hogy űdőt nem hadnak tőlteni: mind az által miért hogy ez beszédet módgyával kel értenűnk, és igaz rendel el igazitanunk, ide aláb felőle világosban kel szólnunk.

QVIBVS TEMPORIbus præscriptio non currat, locumq; non habeat.

TITVLVS LXXIX.

Par:1.T.85 SCIENDVM tamen est, Quòd si quempiam in Turcarum, Sarcenorum, Thartarorum, aut aliorum Infidelium manus & captivitatem incidere, & ibi tempus præscriptionis transgredi contigerit: tùnc eo casu præscriptio nil tenet: Sed Nobilis, bonis suis destitutus, postquam ad propria remeaverit, processu juris ea pro se recuperare poterit: obstaculo præscriptionis obviare non valente. Et si quis per Regiã Majestatem exilio damnaretur, & filius ejus, metu fortasse Prin-

MINEMŰ ŰDÔBEN nem lehet az ŭdŏ mulás és helye-is nincsen.

LXXIX. TITVL⁹.

TVdnia illik azérton hogy ŭdŏ mulás, nem lêszen azoknak dolgaiban, kik az ellensęgnek, ugy-mint, Tőrőknek, Szerecsennek, Tatároknak, avagy egyéb Hitlenneknek kezében és fogságában esnek, és ot tőrténik az megh határozot űdőt el tőlteniek: Mert az ollyan Nemes személy, mely iavaitól megh fosztatot, mihelt haza kerűl, tőrvény úttyán, azokat ismęglen vissza szerezheti és foglalhattya: az űdőmúlásnak tőrvényét héában forgatván. Es ha ki Királytól számkivettetnék, annak az fia, az Fe-

az Feiedelemtől való sęltében, avagy attyához való kegyessęgből, az attyával eggyűt menne az ßám-ki-vetésben, azomban ot való létében, iósságókat idegen birná annyéra hogy űdőt-is tőltenének benne, az Nemessek iósságának tőrvénye ßerént: Megh iővén az fiu (melynek az attya vétkének terhét hogy viselné nem illik) az ő réße ßerént való iósságot męg az űdő mulás után-is ßabadon meg keresheti, és az idegen kézből méltán vißßa veheti: Effęle űdő mulást penig, pőr inditásnélkűl-is tilalom vagy tudomány tétel level által, mindenkort ki rekkeßthetik. Mert az pőr inditás-is, ez mostani ßokasunk ßerént, tőbbet bé nem fog, harmincz-két Eßtendőnél. Es ha az pőrben ez alat el nem iárnának, az harmincz-két Eßtendő el telvén, az pőrt ismęg uijolag kel meg inditani.

Principis, aut pietate suadente, cũ Patre pariter proficisceretur, ibiq; cõmorando, super jurium suorum aliena detentione, tempus pręscriptionis, jura Nobiliũ Regni transscribentis, evolveretur ac compleretur: Redeunte filio, (qui iniquitatem patris portate non tenetur) bona sua alienata, ad portionẽ suam cedentia, nõ obstante præscriptione idem pro se se restaurandi habet authoritatem: Quę quidem præscriptiones, etiã absq; litis motione, per literas prohibitorias, ac protestatorias, excludi sẽper possunt. Nã & litis motio, modernorum tempore, nõ plurium, quàm ipsorum triginta & duorum añorum spatium complectitur. Et si causa interim prosequuta non fuerit, expletis illis, ex novo litis motio ipsa suscitari debet.

ZALAGOS IOßágokról, derékképpen.

LXXX. TITVL.

MEgh irván ide fellyeb, az jóßágok-

na k

DE IVRIBVS POSSESsionarijs, impignoratitijs, in generali.

TITVLVS LXXX.

EXPLICATIS superius jurium possessionariorum pro- Par: 1. Tit: 60 & 61.

prie-

prietatib⁹ & hęreditatib⁹, earumq́; ſpeciebus, Nunc de jurium Impignoratitiorum ſerie & quidditate dicendum reſtat. Et quanquã jura poſſeſsionaria, impignoratitia nedum poſsidere, aut gubernare dãnabile ſalutiq́; contrarium, verùm etiam aliquid de illis ſcribere formidabilè videatur: quoniam tamẽ leges imperiales atq́; civiles ejus uſum admittunt, Ideò in hoc Regno, partibusq́; ſibi ſubjectis, uſus iſte pernicioſus multum inolevit, incrementumq́; grande cœpit: Adeò, ut ſi quoſdã pœna generalis decreti, ſuper ea re inter cætera æditi nõ perterreret, Etiã depoſita & perſoluta pecunia, eis debita bona ac jura ipſa impignoratitia, remittere nuſquam curarent: ſed in pernitiem animarũ ſuarum, quamdiu poſſẽt, ea detinerẽt. Propter quod de pignorationis ipſi⁹ modo & vigore, pauca hic ſubnectẽda ſtatui.

nak tulaydonſágiról, és ôrôkſęgekről, és azoknak nemeiről. Moſtan ßólok az zálagos ióßágoknak rendiről, és mi vóltáról. Es ióllehet az zálagos ióßágokat birnia-is bűn és lélek ellen való dologh, nem hogy fęlelmes nem vólna afelől valamit írnia, mind azáltal miért hogy az Cſáßári és az Pólgári tőrvények birnia meg engedik, azért-is ez Orßágban, és hozzá valo tartományokban, ez veßedelmes ßokás-is igen fel kőlt, és annyira fel-is vették: hogy-ha némellyeket az Decretombéli el vegezet bűntetés megh nem rettentené, męg ha ßintén az ő pénzeket le tennék és megh fizetnék-is, az ő nállok lévő iókat, és az zálogban vetet ióßágokat, megh bocſátani ſoha nem igyekeznének: Hanem lelkek ellen-is, az míg lehetne, magoknak meg tartanák. Annak-okáért az el zálagoſitáſnak modgyáról és ereiéről, ez hellyen rövideden írni akarok.

QVID SIT BONORVM pignoratio, & quot modis intelligatur.

TITVLVS LXXXI.

Vnde

MI LEGYEN AZ jóßágnak el zálagoſitáſa és hányképpen érteſſęk?

LXXXI. TITVL⁹.

Itt

IT tehát meg tudgjuk, hogy az ióßághnak el zálagositása kétképpen értetik: Tudnia illik, az el zálagositó avagy zálagban vető fęlről: és az vévő avagy zálagra adó fęlről. Az zálagban vető fęl az, az ki az ő tulaydon ióßágát, kételen ßűkſęge miat, ideig másnak engedi élni: Az vévő fęl kedig mondatik ehezképeſt, más ember ióßágának haßna vévőie, és az derék pénznek meg kérőie, sőt ideiglē váló veßedelmes és kárhozatra méltó meg tartóia. Ez magyarazat penig nem arra megien, hog valaki az zálagos ióßágnak haßnátis vegye, és annak felette az derék pénztis meg kérie: sőt inkáb illyetén vißßa kéréſt, és haßò vételt meg tilt és kárhóztat. Mert ha valaki ezen módon zálagos ióßágokból él, usorát vēnie nyilván ismértetik. De ha minden haßnot (az kőltſęgtől el válván, mellyet az igaz földes Vra-is az ióßágnak meg tartáſaért tartoznék kőltenie) az derék pénzhez ßámlálna, és az ki telvén, az ió ßágot meg bocſátaná: Vgy az zálagos ioßágot tartani nē vólna ßidalmas, sőt nagy dicſiretre vólna méltó: mert ez által á pénzes megh hivő fęl, az ő felebaráttyához, és attya-fiához való kegyes vóltát hogy megh mutatta, meg bizonyitaná.

VNDE ſciendum, Quòd Impignoratio jurium poſſeſsionariorum dupliciter intelligitur, Videlicet ex parte pignorātis, ſeu dantis: & ex parte creditoris ſeu recipientis. Ex parte igitur dantis, Impignoratio eſt juris proprij, neceſsitate cogente, temporalis ad utendum alteri conceſsio. Quantū autem ad creditorem ſeu recipientem, Impignoratio, eſt juris alieni, cum fructuum perceptione, ac capitalis ſum̄æ repetitione, pernitioſa, damnabilisq́; ad temp⁹ detētio. Et hæc definitio non eo tendit, ut fruct⁹ & utilitatis bonorum impignoratorum quiſpiā percipiat, & inſuper capitalem quoq́; ſummam repetat: ſed potius ejuſcemodi repetitionem & uſum cōfundit, atq́; damnat. Nā ſi quis hoc modo, bonis impignoratis utitur: uſurā palàm com̄ittere dinoſcitur. Verùm, ſi omnes fruct⁹ (demptis expenſis: quas etiam verus dominus pro cōſervatione ipſorum bonorū facere deberet) in capitalē ſum̄am computaret: hoc modo bona impigno

rata tenere, non damnabile, ſed ſummè laudabile foret: per hocq; creditor ipſe, pietatis opus ad proximum ſuum feciſſe comprobaret.

QVALITER INTELLIgatur præscriptio, in bonis impignoratitijs non admittenda.

TITVLVS LXXXII.

QVIA verò in causis impignoratitijs, præscriptionem non esse allegandam neq; admittendã, in commune jam proverbium venit: quæ quidem proverbij ipsius deductio non simpliciter est intelligenda: sed quemadmodum immediatè præmisi, pignoratio dupliciter attenditur: Ex parte scilicet impignorantis, vel dãtis: & ex parte recipientis. Authoritas itaq; ipsa ex parte solummodo dantis & impignorantis, vera est, admittendaq; intelligitur. Ex parte autem creditoris, seu recipientis, penitus rejicienda censetur.

SOLENT enim plurimi bona eorum, necessitate urgẽte, pignori obligare, & ea ad obitus usq; diem ipsorum non posse redimere. Filij etiam, aut fratres, decedente patre, vel fratre, aut inopia præpediti, aut negligẽtia ignaviaq; ducti, Interdum etiam in servitiis superiorũ longinquis & remotissimis in par-

MIKEPPEN ERTESsęk az ŭdŏ-múlás, hogy az zálagos iŏßágban meg nem engedtetik.

LXXXII. TITVL.

MIvel-hogy penig, ugyan kŏz példa beßéddé lŏt, hogy az zálagos iŏßágban ŭdŏ múlás nem lehetne, sŏt megh sem kellene engedni: De az kŏz beßédnek értelmét nem illethetyŭk mindenre: hanem az mint az elŏt meg mondam, az el zálagitásra két felŏl kel vigyázni: Egy felŏl arra ki zálagban vetni és adgya: más felŏl ki magánhoz véßi. Az el zálagló fęlnek penig úttya vagyon réá és meg is engedtetik: De az Creditornak és ki pênzét adgya réá sem miképpen meg nem engedtetik, hanem megh vettetik, az kŏtés.

Mert sokan iŏßágokat, az ßŭksęg miat, zálagban ßoktá vetni, mellyet mind hólto napiaiglan-is meg nem vál hatnak, De męg fiai-is és attyokfiai, az attyok halála után avagy ßegénysęgek miat, avagy gond-viseletlensęgek, és tunyaságok miat: Néha penig

hog

hogy iószágoktól igen el távoznak, és meßße földön ßolgálnak, avagy az Orßág kivűl iárnak (és ez okok miat iószágokat megh nem válthatván) az alat az űdő mulásnak rendelt határát és űdeiét sockal megh haladgyák, mely effęle tőrténetben azért az űdő mulás, az el ado sęlre való képest megh nem engedtetik. Holot ezokáért ez illyen el ßálagositó Nemesseknek fiai, és attyokfiai avagy maradéki meg bizonyithattyák, hogy ezek az iók és zálagos iószágok idegen kéznél csak zálagban vadnak, és magoknak vißßa váltani akariák: tehát az kinél talállya az el zálaglot iószágát, annak nem haßnálhat az űdő mulásnak tőrvénye (ha ugyan kétßer avagy háromßor, avagy tőbßer-is, el tőlt vólna az űdő) és ha ugyan azon gazda (ne mondgyam usorás) az zálagos iószágot, Király igassága nevével azomban magának megh kérte vólna-is: tartozik kezéből ki bocsátani. Es ha valami kőzit mondgya ahoz az iószághoz, az iószág Vraságán kivűl, tőrvény útiyán keresse.

Ezt-is penig ugy éresed, ha az előbbi el zálaglás után, őrök áron nem adta az iószágot, az

in partibus addicti, vel aliter extra Regnũ pręoccupati, annos & terminos præscriptionis, (ejuscemodi jura impignoratitia nõ redimẽdo) longè transcendere, & in tali casu pręscriptio, ex parte dãtis, nõ est admittẽda. Vbi namq; filij, aut fratres Nobilium impignoratorũ seu impignorãtiũ, illorumq; hęredes, bona ipsa & jura possessionaria impignorata, ad ipsas manꝰ alienas, titulo pignoris devenisse poterunt comprobare, & ea pro se voluerint rehabere, atque redimere: Par. 1. T. 27
tunc possessor ille juriũ impignoratitiorũ, obstaculo præscriptionis non suffragente (si etiam binario, aut ternario, vel ampliori numero præscriptio intervenisset.) Et si idem possessor (ne dicã fœnerator) bona ipsa impignoratitia, nomine forsitã juris Regii, interea temporis pro se impetrasset: bona eadem remittere tenetur. Et si quid tandẽ juris ab ea bona se habere prætendit: id extra dominiũ eorundẽ processu juris prosequi debebit. Par. 2. T. 72

ET hoc intellige, si post factam prius impignorationẽ, jure postea

perennali, impignorans ipse, bona ejusmodi illi possessori non obligavit. Nã hoc casu, bona eadem remittere non tenetur: Sed filij, aut fratres impignorantis, si ipsa bona in prejudicium eorum nõ potuisse jure pereñali obligare, vel alienare allegabunt: eo processu, quo super jurib⁹ hereditariis solitum est procedere, talia bona & jura possessionaria requirere tenebuntur.

Par: 2. T. 18

Nam duplici titulo, Impignoratitio videlicet, & perennali simul, nemo jus aliquod possessionariũ tenere potest: Sed postquã perpetuitatis titulo quis illud possidere cœperit, mox virtus impignorationis cessabit, & expirabit omninò. Verumtamen eandẽ authoritatẽ, quæ in causis, juribusq; & reb⁹ impignoratitiis præscriptio nõ est alleganda, Nonnulli perperã abusivèq; & sinistrè interpretãtes, intelligereq; satagentes, multa bona & jura possessionaria Dñorũ Prælatorum, ac Baronum, & Regni Nobilium, mediantibus literis impignoratitiis, ante sexaginta, septuaginta, centum & plures annos confectis & emanatis, prenarrato pignoris titulo, pro sese vendicare usurpareq; nituntur.

öröckes, ki zálaghban vettette vólt. Mert ez formán, nem tartozik pénzét fel venni, és az iószágot megh ereßteni: hanem ha az el zálaglo fiai, avagy attyafiai, azt forgattyák, hogy ő ellenek és nyilván való károkra örök áron el nem kőthette, el nem idegenithette vólna az iószágot: tehát illyen törvénykezésben azon modon iárianak el, az mint ßokták az örökſegh es iószágnak megh kereſeſſeben el iárni.

Mert két úton senki iószágot nem birhat, ugymint, zálagossúl és öröckessül egyßer s-mind: Mert minek-utánna az iószágot valaki öröckessül kezdi birnia, ottan az zálagnak ereie megh ßünnik, és vóltaképpen el telik. Mind azon által ezt az méltoságot, tudnia illik, hogy az zálagos iószág felől való törvénykezésben, az üdö-muláſt nem kel forgatni, némellyek nem igazán magyarázván, ollyan értelemre akariák vinni, mellyel az Pap Vrak, ßabad Vrak, és az Orßágbéli Nemesseknek iószágit, affele el zálagló levelek ereievel, mellyek hatvan, hetven, ßáz, és néha tőb eßtendők előt kőltek, ugy mint zálagos iószágot, magoknak venni és foglalni akarnak.

Qua-

Ennek-okáért vigyázni kell, és tudni, hogy minden effęle réghi zálagos levelek, mellyekben az ůdő-mulásnak határa ki tőlt, haßontalanok és erőtlenek (hogy ha az fel pőrős, ki ollyan leveleckel valaki ióßágát pőrli, elégedendő bizonyſággal, főkeppen levélbéli tanubizonyſággal, meg nem bizonyithattya, hogy őtet abból az zálagos ióßágból, mely kezénél volt és birt, hatalmaſſúl vetettek ki, és ok nélkűl, s-váltſágh nélkűl vőtték el tőle az zálagos ioßágot.) Mind azon által, ha effęle hatalmaſkodáſt és ki űzéſt, avagy az ióßághnak ok nélkűl valo el foglaláſát, mely ő rayta eſſet volna, hatvan Eßtendőnek alatta, emberi bizonyſággal (elegedendő vel és igazzal) meg bizonyithattya, hellyén kell hadni.

Mert gyakorta az zálagos ioßágért az ſummát le teßik, melyben máſnak ioßága kőtve volt, és Creditorának meg fizet. Kire az zálagos leveleket ßőrin ki nem veheti: hanem menedék és Quittantia levelek kelnek rolla, és azokat adgyák néki: mellyet gyakorta el tévednek

QVA Propter advertendũ eſt, quòd omnes ejuſcemodi antiquæ veteresq́ue literæ impignoratitiæ, quæ tempus præſcriptionis tranſcẽnderunt, (ſi de violenta expulſione, vel indebita ablatione bonorum, & jurium ipſorũ poſſeſsionariorum impignoratitiorum, per actorem & acquiſitorem eorundẽ bonorum legitimũ probabileq́ue documentũ & teſtimoniũ, literali fulcimento produci non poterit) inefficaces, nulliusq́ue firmitatis ſunt cenſendę atq́; cõmittendę. De violenta tamen, & indebita hujuſmodi expulſione, vel bonorũ ipſorũ ablatione, ſexageſimi uſq́; anni ſpatium, & non ampli⁹, etiam humanum teſtimonium (ſi ſufficiens & juſtum per actorem produci poterit) acceptandum erit.

SÆPE numero namq́; ſuper ea integra pecuniarũ ſum̃a, pro qua videlicet quis bona ſua alteri impignoraverit, creditori ſuo ſatis facit. Attamẽ literas impignoratitias in ſpecie non ſemper poterit rehabere: ſed ſolum̃odo literæ, ſuper ea re Expeditoriæ, ſeu Quitantia-

les illi dantur: Quæ sæpè periclitãtur, maximè, si eundem hominem hęredibus deficere, & bona sua ad manus Regias, aut alterius ex Donatione Regia, vel etiã aliter, applicari devenireq; contigerit.

IN simili igitur casu, contra veteres literas impignoratitias, nõ tenetur quis signãter alienigena, decedẽte deficienteq; impignoratore, literas Expeditorias exhibere: nisi forsitã minus justè violenterq; jus pignoratitium, de manibus sui possessoris (sicuti prænarratũ est) per quempiã ablatum fuisse, possit comprobari. Nã hoc modo nõ videtur æquum, pecunijs suis illum debere frustrari. Res enim vel possessio, in hac parte, cum onere trãsit. Verumtamen, si meminerit capitalem summam per prius de illo se extorsisse: studeat ipsi pignori potiꝰ cedere atq; renunciare, quàm animæ suæ periculum parere.

nek és el vesznek, sőképpen, ha azon embernek magva szakadássa történik, és az ki váltot iószág avagy az Királyra száll, avagy az Király másnak aiándékoza, avagy egyéb úton valaki kezében jút.

Effęle igyben ennek okáért, az regi zálagos levelek ellen, sőrin nem tartozik az menedék leveleket elő adni az idegen gazda, mikor megh hólt és magva is szakadot az el zálagosító személynek: hanem ha meg bizonyithattya (az mint megh mondám) ezt, hogy ő tőle mod nélkűl és hatalmasúl vőttek vólna el az zálagos iószágot: Mert ecképpen, nem láttzik méltónak lennie, hogy annak pénzét héában el vennék. Mert akar mi fęle marha és iószág, az ő terhével szokot eggyik Vráról az másikra szállania. Męgis azért ha meg emlekezik róla, hogy az derék summát annak előtte meg võtetlégyen: Igyekezzék inkáb az zálag nélkűl el lenni, hogy nem mint az által lelkének vesedelmét szerzeni,

QVOD IVRA POSSESsionaria, ultra coñunem eorum æstimationem pignorari non possunt.

TITVLVS LXXXIII.

Hoc

HOGY AZ IOSZAgot kőz bőcsnek felette el nem zálagosithattyák,

LXXXIII. TITVLvs.

De az

DE az mint az előt-is rövideden emlitém, ezt iól eßedben ved, hogy az ióßágot akar mely Nagyságos Vré, Fő emberé, Nemes és akar minémű rendbéli ióßágos emberé legyen-is, kőz bőcsnek felette, akar mi okon-is, el nem zálagosithatni.

Mind az által ha valaki ióßágát kőz bőcsnek felette el zálagositaná: Tehát az tellyes életének forgásában, ßemélye ßerént, külőmben meg nem válthattya, hanem ha annyi pénzt, az mennyit fel vőt, egy summában se téßen, és ugy válttya víßßa. Hólta után azért, avagy męg éltében-is, annak az ki el zálagositotta, fiai, avagy attyafiai, az kikre, tudnia illik, effęle meg váltás nézne, az fellyűl meg mondot, kőz bőcsel meg válthattyák. De az el adásban és záloglásban való ßer-tartást mindenkor megh tartván. Az kőz bőcsben penig it ércsed, nem az őkrőket, lovakat, teheneket, iuhokat, avagy egyéb effęle el adó marhákat,

HOCunum tamē attende (prout superi⁹ quoq́; breviter tetigi) Quòd jura possessionaria quorumcunq́; Dñorum, Magnatum, Nobiliū possessionatorumq́; hominum, cujuscunq́; status, conditionis, dignitatisq́; & præeminentiæ existant, ultra valorem cōmunis æstimationis eorundē jurium possessionariorum, in quocunq́; casu, titulo pignoris obligari nequeunt. Verumtamen, si ultra cōdignam & cōmunem ęstimationē eorundem cuipiam forsitan obligarentur: tunc ille, qui alteri obligavit, vita sua comite, per seipsū, nō aliter quàm depositarestitutaq́; pecuniarum summa, per eum ad id levata, ad se redimere poterit. Eo tamen decedente, aut etiam in humanis agente, filij vel fratres ipsi⁹ impignorantis, ad quos videlicet hujusmodi redemptio spectare videbitur, præmissa cōmuni æstimatione mediante, pro se redimere valebunt, casib⁹ venditionis, vel impignorationis prędeclaratis, sēper observatis. Per cōmunem autem æstimationem in hoc loco intelli-

Par: 1. Tit: 10 & 60.

Par. 1. T 58 59 & 60.

tellige, nõ Boves, Equos, Vaccas, Oves, aut alias res vendibiles: Sed valorẽ bonorum, ac jurium possessionariorum impignoratorum, in quantum scilicet se cõmuni ipsa æstimatione mediante, inclusis etiam terris, sylvis & pratis, ac alijs pertinentijs & utilitatibus (prout etiam supra notatum est) valor eorundẽ bonorum extendit, secũdum enim ejuscemodi valorẽ solutis tandem pecunijs, fieri debebit.

Par: 1. Tit: 60 & 63

hakat, hanem az zálagban vetet iósságnak bőcsűét és érteket, ugy mint, az kőz bőcsűnek általa, az mennyi summára megyen, fel számlálván földét, erdeiét és réteit, és egyéb hozzá tartozót és hasznait: Mert az zálagban vetet iósságnak effęle értéke szerént, kelletik annak utánna az pénznek summáiát váltságában, le tennie.

DE METARVM DIstinctionibus & rectificationibus in generali.

TITVLVS LXXXIV.

Par: 1. Tit: 38 & 82.

ITEM, quoniam in metis quoq; rectificandis, pręscriptionẽ non currere superius diximus, Ideò de metarum reambulatione, simul & rectificatione breviter aliqua subjungam. Vnde sciendum est, quòd roborato solio, regimineq; hujꝰ inclyti Regni Hungariæ, & populo Hungarico, adagnitionem veritatis, & veræ fidei professionem, inspirante Spiritus S. gratia, veniẽte, gloriosꝰ Rex & Apostolus noster, beatus STEPHANVS, Inclytus

AZ HATAROKnak megh választásáról, és el igazitásáról.

LXXXIIII. TITVLꝰ.

TOvábba, mivelhog ez elôt megh mondók, hogy az határoknak meg igazitásában is az űdő múlás nem lehet, és nem foly: azért az határoknak iárásáról és meg igazitásáról szóllok. Holot eszűnkben vegyűk, hogy minek utánna az Magyarok, ez országot valóban kezdették birnia, és az szent Lélek aiándékát vévén, az igasságnak ismêretire és keresztyénsęgre iutván, az mi felsęges Királyunk és Apostolunk szent ISTVAN

Király

Király, és Szent LASZLO Király, első Magyar Országnak sok Szentséges következet Királyi, sok földeket (mellyeket most falluknak nevezünk) az Királyi váraktól, mellyekhez, ugymint ez Magyar Országi Koronának birodalmához valók voltanak, el szakasztván, Kalastromok és egyházokhoz, örök alamisnaban adták: Annak felette az szolgálò rendnek (kiket most Nemesseknek mondunk) szolgállanyok ezt kévánván örökben adtanak: Mely földeket, az el aiándékozás üdeién, határoknak fel hánnyásával, egyéb földektől néha el hasitottak: Annak utánna meg szaporodván az Országban az Szabad, és Nagyságos Vrak, és Nemesek, egy földnek avagy falunak határában, gyakran két, és néha három avagy több falut is ültettek és népet szállitottak réá. Az hol némelykor semmi iegyes határt nem tőttenek, hanem csak élésekre az faluk számára el inteztenek az földben. Néha kedig határoknak fel hányásával is azt egy-mástól el választották. üdő iártában azért az Vrak és Nemesek fiai és örőckesi, iószágokat magok közőt megh osztván, az osztásban eggyik részére egy falu, és az másiknak más falu iutot. Kik annak utánna el hal-

quoq; & pius Rex S. LADISLAVS, Multi deindè divi sereniſsimiq; Reges Hungariæ, eorum ſcilicet ſucceſſores, plurimas terras (quas nunc poſſeſsiones vocam⁹) à caſtris regalibus, ad quæ, veluti juriſditionē ſacræ Coronæ Regni hujus ſpectabant, ſequeſtrantes, tùm Monaſterijs, Eccleſiiſq; in perpetuam eleëmoſinam: tùm verò ſervientib⁹ ipſorum, (quos jã Nobiles appellam⁹) exigentib⁹ eorundem, ſervitijs, in perpetuam hæreditatem contulerunt: Quas quidē terras, tempore hujuſmodi Donationis, metali etiã diſtinctione ab alijs terris ſegregari fecerunt: Multiplicatis dehinc Baronib⁹, ac Magnatibus, & Nobilibus hujus Regni, ſub incluſione metarum uni⁹ terræ ſeu poſſeſsionis, ſæpè duas, & interdum etiam tres aut plures villas, noñulli eorum condeſcendi ac collocari, populisq; & inhabitatorib⁹ decorari fecerunt. Nullam aliquando metalem diſtinctionē, ſed quandam duntaxat ad utēdum limitationem, inter villas ipſas facientes. Interdum tamen etiã meta-

rum erectione, easdem à sese separantes. Procedente itaq; tempore, filij hęredesq; ipsorum dominorũ, Baronum & Magnatum, ac Nobilium, jura eorũ possessionaria inter sese dividentes, uni una, alteri altera villa in portionem devenit atq; cessit: Quib⁹ tandem defunctis, & sæpè deficientibus, ejuscemodi villæ ac possessiones, ad diversorum man⁹ hominum ex Donationib⁹ divorum Hungariæ Regum, vel aliter, simul cum literis metalib⁹ devenerũt. Sicq; in Reãbulationibus, & rectificationibus metarum, differẽtiæ primûm subortę fuerunt. Nam illi, quorum ad manus literæ metales, cum possessione, easdem literas tangente, inciderunt, ex hujusmodi metali inclusione, etiam alias villas & possessiones, virtute literarum ipsarum ad se pertinere putaverunt. Novissimis siquidem temporibus, etiam per manifestam potentum, violentorumq; occupationem, & terrarum distractionem, variæ contentiones in ipsis metis rectificandis suborti cœperunt.

halván, és tellyessęggel el fogyván, effęle faluk és iószágok, kűlőmb kűlőmb-fęle embereknek kezéhez iutnak, néha az Magyar Országi szent Királyoknak Adományából, néha penig más uton-is, az határ iárt levelecket egyetemben. Es eckêppen az határ iárásban és igazitásban, kezdet támadni az igyenetlensęg. Mert azok az kiknek kezekhez iutottak az határ iárt levelek, az faluval gyetemben, melynek az levelek szólgáltanak, effęle határnak fel vetésęvel, más falukat-is és iószágókat, az leveleknek ereiével, ő véknek itiltenek lennie. Főképpen ez utólsó űdőkben, az hatalmassoknak nyilván való el foglalások, és föl deknek el vétele miat, az határoknak meg igazitásában sok-fęle vetélkedések kezdettek támadnia.

QVALITER INTELligatur, in metis rectificandis, præscriptio non admittenda?

MIKEPPEN KELlyen érteni, hogy az határ igazitásban űdő-mulás nem lehet?

TITV-

LXXXV. TIT:

IOLlehet azért, hogy az határ igazitásban ûdô mulás nem lehet: Mind az által, ha valaki határában, kiről derék határ iárt levél vagyon, más falut ûltetet vólna, (fô-képpen azon okockal az kikről szóllék) az uyionnan ûltetet és állitot falut, az elsô határ iárt levélnek ereiével, melyben az falu fôlde nevezetképpen bé irva vagyon, el nem foglalhatya. Mert az megh telepedésnek ûdeién kelletet vólna annak, az ki az határt birta, és az meg határozot fôld, az kiê vólt el tiltani (hogy ott örökségget avagy falut ne éppitsenek.) De ha nem tiltotta, és abban az határban más falut hagyot le telepedni: Azoknak az parasztembereknek, kik ez illyen falut lakiák, az Orszag biráia mélió és igaz intezése szerént, az mint régtôl fogván, ezen ott való lakos paraszt emberek élték és birták, azon falu határának tartományából, az szerént szakaszson és határozzon el az fôldben, az uiulán le telepedet lakósoknak szükségekre, mind fôldökből, erdökből, mezökből, hegyekből, vizekből és séna

TITVLVS LXXXV.

LIcet itaq; in metis rectificandis non sit præscriptio admittenda: verùm tamẽ corporales possesiones, sub inclusionib⁹ quarumcunq; literarum metalium adjacẽtes (maximè in casibus præmissis) anihilari, vel occupari virtute taliũ literaliũ metaliũ non possunt. Tempore etenim fundationis, & descens⁹ hujusmodi corporalis possessionis reclamatio, & inhibitio (ne ibi possessio aut villa extrueretur) per eum, ad quem terra vel meta pertinebat fieri debuisset. Verùm ad hujusmodi villam, & possessionem corporalem, sub inclusione ipsarum literarũ Metaliũ (ut præfertur) adjacentem, juxta rectam & æquam judicis ordinarij limitationẽ, & diuturnum usum, ac reale dominium terrarum, sylvarum, montium, promontoriorum, pratorumq;, per colonos & inhabitatores hujusmodi villę, vel possessionis habitum & tenutum. Metalis distinctio pariter & annexio, earundem terrarum, sylvarũ, virgultorũ, moutiũ, promontorio

rũ, aquarũ, pratorũq; & fœniliũ ad usum ipsorũ colonorũ sufficiens, fieri constituiq; debebit: Reliquis clausulis literarũ ejuscemodi metalium, actori salvis permanẽtib⁹.

Particulæ verò aut quantitates aliquarũ terrarum, sylvarum, promontoriorum & pratorum, paulatim à suo membro, corporali videlicet possessione, quovismodo distractæ vel occupatę, vigore literarum metaliũ, (dùm tamen ipsæ literæ rité sint emanatæ) instaurari, & suo principali membro, (vetusta & approbata regni hujus consuetudine dictante) per actorem, juramento mediante, juxta ejusdẽ particulę distractę, vel occupatæ quãtitatem, & æstimationem, reincorporari possunt atq; debẽt: Allegatione cujusvis præscriptionis non obstante. Qualiter autẽ ejusmodi terræ, aut sylvæ, ęstimari debeant, & quid duo, aut tria, vel plura terrarum jugera fœnetaq́ue, vel sylvæ valeant, in serie æstimationum infra clarè descriptam habebis.

Par: 1. Tit: 133 & 134.

ßena rétekből: Mely dologh megh lévén, mind az által, affęle határ járt leveleknek tőb czickellyei az fel peresnek éppen meg maradnak.

Továbba ha valamely réßßerént való föld, erdő, hegy avagy rét, az derék határból, ki ßakadot vólna, avagy el foglalták vólna, az határ járt levélnek ereiével (csak hogy ióll kőlt legyen) ez Orßágnak régi megh rőgzőt ßockása ßerént, vißßa veheti, az fel peres, az előbbi derék ioßágának határához, de annyi magával való hitivel, az mennyit az el foglalt földnek, bőcsűie ßerént, az tőrvény hűtet talál nékie: Akar mely űdő múlás forgatássa, ellene nem álhatván. Mire bőcsűltessenek penig az földek, erdők, és két avagy három, akar tőb hold földek, ßena rétek, és erdők mit érienek, az bőcsűről valo titulusban íde aláb világosson megh találod.

QVALES LITERÆ Metales valeant: & quales non?

MINEMŰ HATAR járt levelek jók: és minéműek nem?

LXXXVI. TITVL⁹.

EZt=is továbba vegyük eßünkben, hogy az határoknak iárásában, és az határ iárt levelek irásában, és ki adásában, sok csalárdságok és nyilván valo vétkek ßoktak esni. Mert némely emberek üdvössęgekről, és tißtessęgekről el feleytkezvén, az vagy az Király határ iáró levelével, avagy az Orßág Birai parancsolattyával, mellyek ez Clausulával, tudni illik, (*Dicitur nobissal* ßoktak kelni, és iratni) az ő határoknak megh igazitására, és el iárására, Király emberét, avagy Nador Ispánét, valamely Captalannal avagy Conventnek, bizonyságúl bocsátot emberével el mennek, és őket pénzel, avagy aiándéckal gyakran hamisságra haytyak: Mert az mint othon megh beßéllik, hogy mi módon iárták vólna el az határt, erre való képest (ha hamissan beßéllik=is, csak hirével sem lévén az más fęlnek hogy meg iárták vólna) ollyan határ iárt levelet, ok levélnek módgya ßerént iratnak magoknak, és az Captalomból avagy Conventből=is ki ßerzik, az mineműt ßeretnek: effęle leveleket penig annak utánna nállok el titkollyák, és tiz, avagy tizen=hat, néha penig húß Eßtendeig, avagy tőb ideig csak halgatnak alatta, mint ha annyi

TITVLVS LXXXVI.

SCiendum ulterius, quòd in metarum Reambulationib⁹, & literis, super ea re conficiendis, plurimę fraudes, apertaq́; scandala cõmitti cõsveverunt. Noñulli enim salutis & honoris eorum im̃emores acceptis literis Regijs aut aliorum judicum Regni ordinariorum reambulatorijs, per clausulam: (DICITVR NOBIS) emanatas, Hominem Regium aut Palatinalẽ, ac alicujus Capituli, vel Conventus testimonium, ad Executionem seu Reambulationẽ ipsã transmissos, pecunijs aut munerib⁹ sæpè corrũpere, & ad eorum relationem tales quales voluerint, literas metales, privilegij more, pro ipsorum parte conficere, & à Capitulo, vel Cõventu, (altera parte, cujus scilicet perambulasse iniquè retulerunt, penitus ignorantem) pro sese extrahere, easdemq́; literas apud se demum occultare, & reambulationem ipsam taciturnitatis silentio usq́; decem, sedecim, & interdum viginti quoq́; & plura añorum curricula præterire: & tandem vigore illa-

Par. 1. T. 87 & 134. Par. 2. T. 36

illarum, decedentib⁹ forſitan jam Regio, ac Capitulari vel Cõventuali hominibus: ſed vicinis, & commætaneis, quorum nomina fraudulenter in literis metalib⁹ inſerta fuerunt, Reambulationẽ metalem publicè, & jam juridicè peragere: ſicq; terras plurimas, juri eorum iniquè & doloſè vendicare ſæpenumero ſolent: quorum dãnabili lucro ut via pręcludatur, & veritas ex literis eliciatur, per judices Reni ordinarios, & eorum Prothonotarios, hujuſmodi literę, (per clauſulam: DICITVR NOBIS) ad relationem aliquorum Regiorum, vel Palatinalium, Capitulariumq; aut Conventualium hominum emanatæ, diligenti ſemper examine, curaq;, & ſollicitudine ruminentur, atq; ſuper uſu earum, ſi videlicet poſt factã Reambulationẽ illam metalem, vigore earundem literarum, dominium & uſum terrarum in ipſis ſpecificatarum ac incluſarum, aliquando actor ipſe tenuiſſet, atq; poſſediſſet, veritas inquiratur: Et ſi nullum uſum ac domi-

nyi ideie vólna, hogy ők az levelek tartáſa ſzerént, el iártak vólna az határt: Ez után penig mikor gondollyák, hogy netalántan immár az Király, avagy Captalan, avagy Convent emberi, de męg az határos Szomſzédi-is, kiknek nevei cſalárdúl az határ-iárt levélben iratván vadnak, ez világhból ki múltak vólna, az határ iáráſt nyilván és törvény úttyán, azon levélnek ereiével uijonnan el kezdik, és ezen-képpen ſok földeket hamiſſan és álnokúl ſzokták gyakran magoknak tulaydonitania; hogy azért effęle cſalárd embereknek útát el foghaſſák, és az igaſſág az levelekből ki teſſęk, az Orſzág Bírái és Itilő meſteri, effęle levelekről, mellyek ez igickel, (hogy cſak mondgyák nékik) kelnek ki, avagy Király emberé, vagy Nador Iſpáné avagy Captalané, vagy Conventnek bizonyſág tételére, és Relatioiára, hogy mint iártak légyen az határ, vadnak iratva: Mindenkor ſzorgalmatos gond viſeléſſel, értekezzenek, és kérdezkedgyenek, ſőt ugyan végére mennyenek, tudakozván ezen: Hogy-ha az határ iárás után, azon határ iárt levélnek ereiével, ez földeknek uráſágában, az levélben bé irt határok és barázdák ſzerént, birta legyené ez illyetén fel peres, valamikor, és volta-képpen élte legyené? Ha azért ez megh

bizo

bizonyittatik, hogy az fel peres, ſoha nem élte, uraſágában ſem vólt, ez földeknek: ollyan megtetczik, hogy effélé leveleket méltatlan az Orſágnak igaz follyáſſának ellene ſzerzettek és irták, és ez okon azon levelek erötlenek és haſontalanok légnek.

OLLYAN határ iárt levelek penigiok, mellyek az Orſág Birainak ki mondot törvények hagyáſából kelnek: Es mikor az törvény ſerént való határ-iárásból, két avagy három ſemély, avagy több ſélék közt (mikor ez-ſélék eggyet értnek) kelnek: Ennek felette ha alkuvásból, avagy egymásnak való vallás-tételből vadnak: Csak hogy más ember igaſſágát avagy földét önnön közzek méltatlan fel ne oktoltak légyen.

Továbba effélé határ-iárt leveleknek-is helyek vagyon, mellyek az közönſéges megh rögzöt ſokás ſerént irattatnak és kelnek, ugy-mint, mikor az határ-iárás az Király avagy Nador Iſpán, avagy egyéb helynek hiteles emberi által lött, és az iárta meg az határt, ielen lévén, az Szomſédok-is: és kiváliképpen azoknak ielen létekben, kiket két felöl az iöſágnak el határozot földe illeti, és biriák, és immár uraſágában-is vadnak; avagy kik tiſztán határos Szomſédoknak tartatnak

dominium penes illas ſe habuiſſe verificabitur: tùnc conſtabit, ea ſdũ literas in debitè, contraq; juſtũ proceſſum Regni confectas fuiſſe, & per hoc inefficaces eſſe.

LITERÆ verò metales, ex juridica cõmiſsione, quorum cunq; judicium Regni ordinariorũ, nec non ex legitima Reambulatione, inter duas aut tres, vel etiam plures partes (eiſdem partib⁹ conſentientibus) facta: præterea per modum concordiæ, & faſsionis, inter quoſpiam celebratæ: dumodo aliorum jura ſeu terras inter ſeſe ſiniſtrè non dividant, vel diviſiſſe nõ comprobentur.

CÆTERVM cõmuni quoq; & conſveta, de Reambulatione per Regium, aut Palatinalẽ, alicujuſq; loci teſtimonialis homines, præſẽtibus vicinis, & cõmætaneis juriũ poſſeſsionariorum, ſeu terrarum Reambulatarum, præſertim illis, ad quos terræ ipſæ pertinent, vel vicinitas ſaltem terrarum illarum ſpectare dinoſcitur, palàm, manifeſtèq;

festeq́;,& legitimè peracta,confectæ,& emanatæ, efficaces censentur semper, & robur sortiuntur firmitatis.

CVRSVS etiam, & distinctiones metales, in literis Donationalibus,quorumcunq́; Dñorum Regum Hungariæ legitimorũ,denotatæ & explicati, semper obseruãtur. Et hoc verum tene,si post factam Donationem metalemq́; distinctionem, terræ seu possessiones hujusmodi, in alias diversasq́; terras, vel possessiones nõ fuerint diviſæ, aut metaliter per usum & dominium segregatæ.

és vólnának: és igy nyílván, mindenek előt, kiknek tudnia illik, és az tőrvénynek igaz folyása szerént el iárt határról, határ-iárt levelek mikor kelnek, elégedendők, ereiekbenis meg maradnak megis tartatnak.

Affele határ-folyások-is és az határoknak fel hanyások, mikor az tőrvény-szerént való Magyar Országi Királyok, Donatio avagy adomány levelekben, nevezet-képpen bé vadnak írva, mindenkor ereiekben megh tartatnak. De igy tartatnak meg hogy-ha az Adomány és határ iárása és fel hányása után, azon földeket és iószágokat egy-mástól el nem szaggattak, és egyéb iószaghoz avagy faluhoz nem kezdek bírnia: avagy mellyek vagy osztozáskor, máshová nem iuttak volna, avagy ha valaki más határhoz ió módgyával foglalván, nem élte, nem birta vólna.

DE TERRIS, PER FLVviorum vehementiam distractis, quid sentiendum sit?

TITVLVS LXXXVII.

ITEM, Quià plurimarum Civitatum, Villarum,ac possessionũ multorumq́; oppidorum, & prædiorum metæ, ac cursus metales, fluviorum & aqvarum fluvialium

MIT KELLYEN ERteni oly földekről, mellyeket az follyó víznek árradása és sebessége, más-felé szakaszt?

LXXXVII. TIT:

MIvel-hogy sok keritet és kólcsos,sőt mezõ várossoknak, faluknak, iószágoknak, telegeknek határit nagy

nagy follyó vizek körül és közte follyák, és az határt el válaßtyák: ez follyó vizek árradása és sebessęge penig gyakorta az földeknek, berkeknek, erdőknek nagy réßét el ßakaßtya, és más Szomßéd Városnak avagy falunak réßéhez veti. Mint hogy az folyo vizek sebessęgek és ereiek miat, az ő ßokot follyásokból, és meneteléből, gyakorta uy és más follyásra ßoktak ßegnie és mennie.

Honnét némellyek azt vélték, hogy effęle földek, rétek és erdők, mellyeket, az viznek follyása, és más árokra menése miat, az Szomßéd város, avagy falu réßére ßakaßtot hogy ahoz az Városhoz, avagy faluhoz való vólna az az föld: Ezt hozván belé, hogy az ő határokat az viznek follyása ßokta tartani. De ezt nem ugy kel érteni és tartani. Mert ez formán sok csalárdság következhetnék, holot akar mi vizet és follyóvizet reyték csatornákon, és apródonként való ássások által, vagy gát és iáßol kőtésekkel, és tőltéseckel, oda vehetnék az hová ßeretnék, hogy igy más ember földét, erdeiét és réteit magoknak tulaydonithatnák.

distinctione cinguntur, pariter & clauduntur: per hujusmodi autem fluvij inundationem, atq; vehemẽtiam, magnæ sæpè numero terrarum, pratorum & sylvarum particulę scinduntur & ad partem alteri⁹ vicinæ Civitatis, aut oppidi, vel possessionis segregantur & accedunt. Impetus enim, & vehemẽtia fluminis de suo solito cursu alveoque, & meatu, in aliũ novũ meatũ sæpenumero vergi dilabiq; solet.

Vnde noñulli putaverunt, & opinati sunt ejuscemodi terras, prata, vel sylvas, quæ scilicet ex ipsius aquæ cursus, meatusq;, seu alvei transmutatione, in partem alteri⁹ vicinæ Civitatis, oppidiq;, vel possessionis ceciderint, & segregatæ fuerint, ad eandẽ Civitatẽ, aut oppidum vel possessionẽ postea spectare pertinereq; debere: Allegantes & astruẽtes, metas suas per cursum meatumq;, & alveũ fluminis dirigi. Quod tenendum nõ est. Ná hoc modo plurimę fraudes cõmitti, & aquæ seu flumina per occulta canalia, ac fossata interdum satis exigua, vel aggerum positionẽ &

repleturam, in eum, quem quis mallet locum, & alveum deflui, terræque, & sylvæ, aut prata alterius facilimè per hoc usurpari possent.

SIC itaq; contraria opinio intelligenda est: Quod ex quo fluvialis seu fluminis, præsertim verò navigabilis, provent⁹ magnæ æstimationis cēsetur, Ideò quocunq; aqua, seu fluvi⁹ labatur & defluat, Civitas aut Oppidum, vel possessio illa, de cujus territorio, in alterius terram seu territorium verget aut divertet, nunquam per hoc suis proventib⁹ puta molēdinis, vadis, vectigalib⁹, piscaturis, alijsq; utilitatib⁹ privabitur: sed quemadmodū prius, dùm fluvius in suo vero, solitoq; & antiquo meatu currebat: Ita etiā tunc, cum in alium novum jam alveum declinaverit, liberam plenariamq; suis proventib⁹, & utilitatibus fruendi & utendi habet facultatem. Verumtamen sylvæ, prataq;, & terrę solummodo illius erunt, cujus prius erant. Et qui pacificum eorum dominiū habebat.

Hinc est, quòd noñulli aggeres & repleturas, pro defēsione terrarum suarum, & pratorū, aut sylvarum

De ezt az vélekedést vissza kel érteni: Mivel hogy effęle follyó vizeknek fő képpen haiós vizeknek, az ő iővedelmek sokra szokot menni: Ezokáért akar mely felé legyen az viznek folyamattya, az az Város, avagy mező város, sőt męg csak egy faluris, melynek határából, más földére és határára szakadot az viz, és arra foly, soha ez változás által az ő iővedelmét, mely vólt az malmokból, révekből, vámokból, tanyakból, és egyéb haszon vételt el nem veszti: hanem valamint annak előtte, az míg az follyó viz az ő igaz, és régi megh szokot follyásában folyt; ugy annak utánnaris, mikor uy árkot mossot, szabad és tellyes iővedelmét és hasznát, veheti és élheti. Igazán penig mind az erdők, rétek és földek csak azé lésznek, az kié annak előtte vóltak: és ki azoknak békessęges uraságában vólt.

Es ez okáért némely embereknek szabad gátokat és töltéseket, maga földének, réteinek és erdeinek óltalmára, más ember

ember földén és határán kőrni, tőlteni, és tartani, hogy fáiát földén és határín az víznek árradása és sebessége miat kárt ne vallyanak. Ezzel mind az által más ember földét magoknak nem foglallyák, sem el nem tulaydonithattyák. Hasonló itilet vagyon, az malmoknak tőltések és gátiyai felől, az ollyan follyó vizeken, mellyeknek egyik márttya, egy faluhoz valo, az másik penig az másik faluhoz való: mely gátok és tőltések noha más ember földéhez vadnak raggasiva, kít meg az tőrvény-is megenged (csak hogy effele tőltés és tuhasitás, nyilván való kárára ne legyen, és munkát ne csinállyon az más-félnek) mert ez által, sem az follyó vizet, sem másnak földét, nem élik: hanem az ő igaz Vrának tartatik meg mindenkor.

rum, in terris, & territorijs, aliorũ facere, tenereq; permittuntur, ne scilicet in proprijs terris & territorijs, per aquarum inundationem, aut vehementiã damna patiantur. Per hoc tamen alienas hujusmodi terras pro se vendicare nõ intelliguntur. Simile est de molendinorũ aggeribus, & repleturis, super decursum illorum fluviorum, quorũ medietas uni, & altera alteri possessori vel villæ deservit, constructorum, quorum finis licet in terris alterius adjaceat, adiacereq; de jure permittatur: (dumodo hujusmodi repletura, damnum apertũ alteri parti afferre non videatur) tamẽ per hoc nec fluvius, nec terra alterius usurpatur: sed vero domino suo semper reservatur.

MI LEGYEN AZ leány negyed, és kiknek kel meg fizetni?

LXXXVIII. TIT:

EL végezvén eddigh az jószágról való dolgoknak irásái, akar örökben, akar penig zálagossúl bir-

jon

QVID SIT IVS QVARtalitium definitivè, & quibus solvi debeat?

TITVLVS LXXXVIII.

PRÆhabita jurium possessionariorum, tùm perpetuitatis jure, tùm verò pignoris titulo cõservationis, sed & metalium Reã-

bulationum, rectificationumq́; descriptione, Iã consequenter super quarta puellari, seu jurium Quartalitiorum, nec non dotum, & rerum Paraffernalium solutione, restitutioneq́; disserendum est.

VBI scias, quòd jus Quartalitiũ, est jus possessionariorũ, puellis & mulieribus, de bonis ac jurib⁹ paternis hæreditarijs, in signum parentelæ propagationis, non perẽnali, vel hæreditaria, sed redemptibili lege, conditioneq́; deputatũ.

QVARE autem jura possessionaria paterna, servitijs acquisita, jus fœmineum nõ concernant, & filiæ de illis, cũ filijs pariter, & hæredib⁹ legitimis portiones habere nequeant: Et quibus de possessionibus, portiones hæreditarias habere debeant, superius, ubi de successione hæredum in bonis paternis fienda descriptio facta est, expressè reperies.

Par: 1. Tit: 28. 29. 37. 73. Itẽ 47. 69. Itẽ 18. 88. 17

ion valaki ioßágot: Továbbá mivel hogy ßollék az határ iárásnak el igazitásának módgyáról-is: Immár ez után az leány negyedről, avagy negyednek, és az iegy-ruhának, aiándék marháckal való meg fizetésęről, és meg adásáról ßöllok.

Holot tudgyad, hogy leány negyednek mondgyuk, azt az ióßágot, mellyet adnak az leányoknak, avagy aßßonyi-állatoknak, az Attyoknak ióßágából, és őrökſęgeből, az attyai nemzésnek ielensęgére, nem őrőcké, vagy őrőckessűl, hanem csak váltságos-képpen.

Az Attyai ióßág penig, mellyet ßölgállattyával, kereset, leány ágat miért ne illessen, és az leányoknak az fiackal és törvény ßerént való őrőckősseckel, miert nem lehet az ióßághban réßek: Vißontag minémű ióßágból vehessenek ők-is réßt, ide fel nyilván meg mondottuk, az hól arról ßollottunk, hogy az attyai ioßág, minémű őrőckősſekre ßállyon.

DE MODO SOLVTIonis jurium Quartalitiorum, seu quartæ puellaris.

TITVLVS LXXXIX.

Adver-

AZ LEANY NEgyednek ki fizetesęnek módgyáról.

LXXXIX. TIT:

Eßünk-

ESZünkben vegyük azért, hogy minden Szabad és Nagyságos Vrak és Nemes emberéknek, akar egy, akar tíz, avagy több leányi volnának is, egy fizetéssel elegíthessék ki őket az ő leányi negyedekről: Illyenképpen, hogy az atyának minden jószágát, minden haszнával, és hozzá tartozóval egyetemben, négy egyenlő részre osztyák: melynek az negyedik részét, mely egy leány Negyedet tészen, bőcsű szerént, kész pénzel kell le tenni, és az leányokat véle ki fizetni, és nem valami egyéb szőlő el adó marhával. Az jószágnak penigh tulaydon Vrasága, és ennek az negyed résznek birátsa és örökkes vólta, az több részeckel egyetemben mindenkor az fiaknak és az több örökösöknek marad.

Külön külön penig kereshetik az leányok, az ő negyed részeket. De az fiak avagy örökösök okossok legyenek, hogy egynek ne fizessenek annyét, az mennyivel mind azoknak tartoznának fizetnie.

HOGY

ADvertendum est autẽ, quòd quisq; Baro, Magnas, vel Nobilis, sive unam, sive decem, vel plures habeat filias, una solutione quartæ puellaris eas absolvere poterit: ita videlicet, ut universa jura possessionaria paterna, simul cum cunctis suis utilitatib⁹, & pertinentijs quibuslibet, in quatuor rectas & coæquales segregantur partes: quarum quarta pars, in sortẽ scilicet Quartalitiorum cedẽs, cõmuni æstimatione mediante limitabitur, & æstimabitur, juxta cujusvis æstimationis seriem, super eodem Quartalitio, omnib⁹ filiab⁹ una & eadem solutione, pecuniaria tamẽ & nõ rerum venalium, satisfactio impẽdi debebit. PROPRIETAS autẽ, & hęreditas hujusmodi quartæ partis, unà cum cæteris partib⁹ seu portionibus, filijs & hæredibus perpetuò remanebit. QVÆLIBET autem filiarum poterit seorsum, si voluerit, Quartalitium suũ repetere. Verumtamen hæredes, à quib⁹ repetitur, cauti esse debẽt, ne uni tantum solvant, quòd pluribus solvere tenentur.

Par: 1. Tit: 19, 80, 96.

QVOD SI VNI FILIARUM quarta puellaris data fuerit, Altera adhuc super hæreditate contendere poterit.

TITVLVS XC.

SI verò uni filiarum, absq; strepitu juris, productioneq; literarum, ac literalium instrumentorũ, factum jurium possessionariorum paternorum tangentium, quarta puellaris persoluta fuerit: altera nihilominus filiarum, (si voluerit) super proprietate, seu hæreditate eorundem jurium possessionariorum paternorũ, poterit in judicio cum eo, (cujus intererit) cõtendere, Et utrum jura ipsa sexũ fœmineum sequantur, nec ne, experiri.

HOGY HA AZ EGgyik Leánynak, az Leány negyedét megh attâk: az másik az őrőksęg felől meg-is perelhet.

XC. TITVLVS.

HA penig az Leány negyedet eggjik leánynak tőrvénykezés nélkűl, és az ok leveleknek, és menedekeknek elő hozattássa és látogatasa nélkűl megh adgyák-is: az másik leánnya (ha akaria) az iőßághnak Vrasága és őrőckes tulaydonsága felől, mely iőßágot az attya birt, tőrvénybe foghattya azt, (az kinek az iőßág kezében vagyon) Es tőrvény ßerént végére mehet, hogy ha az iőßágh illette leány ágat, avagy nem.

QVOD PVELLÆ, IN capillis constitutæ, Fassiones facere non possunt.

TITVLVS XCI.

VErum, quia puellæ plerunq; animi levitate seducuntur: Ideò in capillis existentes, (si etiã legitimam & perfectam attigissent ætatem) nunquam, Fassiones perenna-

HOGY AZ HAIAdon Leányok vallást nem tehetnek.

XCI. TITVL,.

MIért hogy az leánnyokat, az ő elméieknek gyenge erőtlen vóltaért, kőnnyen meg csalhattyák: Azért mig haĵadonok (męgh ha tőrvény ßerént valo tőkélletes időre

időre mentenek, és emberkort értenek volna-is) soha őrőcké való vallás-tételt, avagy mégh ideiglen valót-is, magok számára, avagy az őrőcköſſeknek, avagy attyok-fiai ellen soha nem tehetnek. Es ez annak-is az oka, hogy az leányok mégh az kisseb ideiű attyok-fioknak-is, tutori és gondviselői, öltalmi nem lehetnek, sem tutorságnak tisztit, az Országnak meg rögzőt szockássa szerént, viselni nem engedik.

AZ HAIODON LEánnyok az ő ki házasitásoknak ideiglen, mi modon maradgyanak az attyok házánál?

XCII. TITVL9.

AZ hajadon leányok penigh az ő attyok halála után, az attyai házban, és iószágban, az ő el hazasitásoknak ideiglen, miképpen maradgyanak, és annak utánna, mi-képpen kellesęk abból őket ki házasitania, ide fel ahol az magva szakat iószágnak el keresęről szóltunk, nyilván való tanuság vagyon felőle. Miképpen kellessęk penig megh bőcsülni, az leány negyedet, és az Vár, az Nemes udvar hely, és az Iobágy hely avagy űlés, és ez fęle bőcsű szerént mit érien, az bőcsűlésnek rendiben ide alá nyilván meg lészen irva.

rennales, vel etiam temporales, sibi ipsis, aut successoribus, vel fratribus earum præjudicantes, facere possunt. HINC est etiam, quòd puellę ipsę ad tutelam fratrum minoris ætatis nõ admittuntur, neq; tutorum officia, ex Regni consvetudine gerere permittuntur.

QVALITER PVELLÆ, infra tempus maritationis earum, in domo paterna maneant?

TITVLVS XCII.

QVO verò pacto puelę, quæ capillos adhuc velamine nudatos gestant, decedentibus earum genitoribus, in paternis laribus, juribusq; possessionarijs, usq; ad nubiles ipsarum años permanere, Et qualiter de illis tandem ex maritari debeant, superius, ubi be bonis, per defectum seminis decedẽtium, impetratis tractatũ est, manifestum habes documentũ. Qualiter autẽ quarta puellaris æstimari debeat, & quid castrum, quid curia nobilitaris, quid sessio jobagionalis &c. valeat, in serie æstimationum infra clarè patebit.

Par: 1. Tit: 29. 67. 101.

Par: 1. T. 33

QVID

QVID SIT DOTALITIUM definitivè, Et quid Paraffernum.

TITVLVS XCIII.

Par: 1. Tit: 67. 93. 97. 100. 103. Par: 2. Tit: 18. & 24.

ITEM super solutione Dotum, & rerum Paraffernalium id occurrit animadvertendum, quòd quanquam Dos (unde Dotalitium descendit) ac Donatio, & Paraffernum longè differant. Nos tamen, confuso vocabulo, Dotē & Donationē simul permiscentes, Dotalitium, vel solum̄odo Dotem dicimus, quę uxori propter ejus deflorationem & cōcubitum, de bonis mariti datur. Paraffernales autem res, dicimus omnia bona mobilia, quæ mulieri, aut per maritum, aut parentes vel fratres, sive etiā alios quoscunq́; , tēpore soleñitatis nuptiarum, aut despōsationis vel subarationis ejus dantur. VNDE sciendū, quòd de Regni nostri veteri approbataq́; consvetudine, Dotalitium est merces fœminarum, legitimè conjugatarum, ob debitum matrimonij, de bonis & juribus possessionarijs maritorum, juxta status illorum exigentiam, dari con-

MI LEGYEN AZ jegyruha vólta-képpen: és mi legyen az Paraphernum.

XCIII. TITVL,.

TOvábba az jegyruhának megh fizetéssęben, ezt-is eßünkben kel vennünk, hogy ióllehet, az mely aiándékot, az vő legény ád az meny-aßßonnak, és az mit az meny-aßßony attya házától ő magával hoz, sockal külömb eggyik az másiktól. Mind az által kőzőnsęges-képpen mi ezt iegyruhának ßoktuk mondani. Az iegyruha azért az aßßony-állatnak, az ő Vrok marháiából es ióßágából, az házasságban eggyűt való lakásokért, adot iutalom. Paraphernumnak, az az, menyekezői aiándéknak minden marhát mondunk, mellyet az aßßonyi-állatoknak vagy az Vra, vagy az Attya, annya, vagy attya-fiai, vagy akar ki házasságának, kéz-fogásának és gyűrő váltássának ideién, adnak. Az mi Orßágunknak régi ßókása, és tőrvénye ßerént, annak-okáért az iegyruha, az tőrvény ßerent el házasitot aßßony-állatoknak iutalma, mellyet az ő ßűzessęgeknek el vételeiért, és vélek halásért, az ő Vrok ióßágából az ő rendek és állapattyok ßerént ßoktanak né-

kiek

kiek adni. Mert az Vroknak állapatyok, méltóságok, és jóságoknak rendi, és mi vólta szerént, hól többel hól kevesebbel fizetik meg az iegy ruhát.

Mint példának okáért, az Szabad zászlós Vr meg hagyatot feleségének, több az ő iegyruháia, hogy nem mint az köz Zászlós Vré: Továbba az Nemes ember feleségét, mely Nemes embernek száz, avagy ötven ház iobágya vólna, több iegyruha illeti, hogy nem mint az kinek kevesseb iobágya vólna. Mert ha az Vra Szabad zászlós Vraságnak tisztit viselte, annak az ő iegyruháia tizen száz Girát, az az, négy száz forintot: az ki penigh effele tisztet nem viselt, hanem csak Zászlós Vrnak mondották, hogy ha azért ieles Nemes ember, avagy ieles Vitéz vólt, és leg könnyebben ötven ház iobágya vólt, annak feleségge iegyruháia ötven girát ér; minden girát négy négy száz pénzre, avagy négy négy forintra számlálván.

Egyéb nemesseknek kik annál alább való állapatbéliek, azoknak feleségek iegyruháia, az ő

consveta. Nã secundum status,& dignitatis maritorum præeminentiã,ac bonorum, & jurium possessionariorum eorundẽ quantitatẽ variatur, sitq; solutio Dotalitiorũ.

Verbi gratia: Relicta Baronis plus cõsequitur ratione Dotalitij, quã relicta unius Magnatis. Itidẽ relicta Nobilis, centum vel quinquagintacolonos possidentis,plus nomine Dotis assequitur,quã alterius Nobilis, cui minor fuerit colonorum numerus,Si enim maritꝰ officium Baronatus gesserit: tunc mulier ipsa centum marcas: Si verò Magnas vel Baro solo nomine fuerit, & officio Baronatus caruerit, Aut insignis Nobilis,vel miles extiterit, & quinquaginta sessiones Iobagionales populosas, vel plures habuerit: relicta ejus quinquaginta marcas pro Dote sua cõsequitur. Marcam quamlibet per quatuor florenos Hungaricales, aut quadringentos denarios, præsentis monetæ computando. Relictæ autẽ aliorum inferioris statꝰ, & cõditionis Nobilium, de bonis, & juribꝰ maritorum possessionari-

is, secundum magis & minus, juxta scilicet bonorum quantitatem æstimatione communi mediante (exclusis agris, sylvisq; & pratis, ac alijs pertinentijs, & proventib9 bonorum exteriorib9) dotes suas rehabere poterunt. Mortua verò muliere, qui sibi in linea consanguinitatis propinquior erit, Dotalitium ejus requirendi, sibiq; vendicandi habet facultatem.

az ö iósagok szerent neha iób néha kevesseb, mellyet köz bőcsel kel meg adni, ki rekesztvén az bőcsből az mezőket, réteket, erdőket, és az iószágnak kűvűl való iövedelmét. Ha penig az asszony ember meg hal, az ki ő néki leg közelb vér-szerént való attya-fia, az keresheti meg az iegy-ruhát, és az veheti meg.

QVI SINT, ET INTELligantur ex Officio veri Barones Regni.

TITVLVS XCIV.

NE autem super officijs, & nominibus Baronatuum, dubiũ suboriri possit, eorum nomina hîc inserenda existimavi. Sunt itaque veri Barones, quorum ab antiquo nomina, decretis & literis cõfirmationalibus Regijs inseri consueverunt. PALATINVS Regni Hungariæ, Iudex curię Regiæ, Regnorum Dalmatię, Croatiæ, & Sclavoniæ Banus, Wayvoda Transylvanus, & Syculorum Comes, Banus Szeriniensis: (Nam Maczoniensis Bana-

KIK LEGYENEK az Ország közöt, tisztekszerént igaz Szabad zászlós Vrak?

XCIIII. TITVL9.

HOGY az Szabad zászlós Vraknak tisztekről, és nevekről kétsęg ne támadhasson, azoknak neveket ide alá meg irtam. Mert ezek az igaz szabad zászlós Vrak, kiknek neveit régtől fogván, az Királyoknak Decretumiban, és Confirmált leveleiben bé szokták irnia, ugy mint, Az Magyar Országnak Nador Ispánnya, Királynak Ország Biráia, Dalmatiában, Horvát Országban, és Toth Országban az Ban, Erdélyi Vayda, és az Székelyeknek Ispánya, Szerini Bán, Mert az Maczoniai Bánság

ſág az Tőrők miat ugyan mi időnkben el veſzett: Továbbá az Thárnok meſterek, és az Királynak és Királyné aſſonnak aytón állóinak, Pohárnakinak, Aſtalonakinak és Lováſſinak meſteri. Es az Temeſvári és Poſoni Iſpánok. Mind ezeknek az meg hagyot feleſſéginek, az ő iegy-ruháiokért, és aiándók marháiokért (az mint megh mondottuk) ſáz ſáz girát, ſoktak adniamellyet tartoznak azok meg fizetni kiket ez dolog illet.

Banatus per Turcos noſtro ævo delet'eſt.) Item Thavernicorum, Ianitorum, Pincernarum, Dapiferorum, Agazonum Regalium, & Reginalium Magiſtri. Nec non Themeſienſis, & Poſonienſis comites. Horum omnium relictis, pro earum Dotibus, & reb⁹ Paraffernalibus, centum (ut præmiſſum eſt) marcæ, per eos, quorum intererit, dari ſolent, atq; debent.

HOGY AZ IEGYruhának felét kéſz pénzel, felét ingó marhával fizeſſék: Es mi legyen az ingó marha.

XCV. TITVLVS.

AZ Iegyruhának ki fizetéſe penig léſzẽ ſçl réſzént kéſz pénzel, ſçl réſzént ingo marhával, mellyet el adhatnak, bizonyos ió és igaz árra ſzerént. Ki vévén az földozot ruházatot, ſegyver ſzerſzámot, és ſánta béna lovakat, ökröket, és egyéb béna baromnak bőrſüét: mellyeket az iegyruhának ki fizetés kort, ſámban bé nem veſznek. Ez dologban penig

QVOD DOTALITIorum ſolutio, partim pecunijs, partim rebus venalib⁹ fieri debeat: Et quales ſint res venales.

TITVLVS XCV.

DOtalitiorum autem ſolutio, partim pecunijs numeratis, partim verò rebus mobilib⁹ & venalibus (juxta tamen verum precium, & valorem earundem rerum) fieri ſemper ſolet. Excluſa tamen veſtium ſartitarum, ac armorum & equorum boumq;, ac aliorum pecorum claudorum eſtimatione. Quæ in ſortem ſolutionis Dotalitiorum non acceptantur. Res au-

Par. 1. T. 67 104 105. Par. 2. T. 18 24. 60. Par. 1. T. 93 94. 95. 96. 97. 103. 109 134. Par. 3. T. 3

tem mobiles & venales, in hac parte, tales esse debent, quæ in foro quotidiano vendi possunt, prout sunt oves, boves, equi, capræ, vaccæ, vituli, & porci, qui se movere de loco in locum cõmodè possũt.

penig, az ingo és el adó marha ollyan legyen, hogy az mindennapi vásárt el adhassák, ugy-mint, iuh, ökör, ló, kecske, ünö, boriu és dißnö: mellyek egy helyröl másra könnyen el mehetnek.

QVOD MVLIER, A primo marito integram: & à secundo mediam Dotem habeat: Et unde Dotalitia solvantur.

TITVLVS XCVI.

ITEM, Advertẽdum est, Quòd quælibet Fœminarum, à primo marito (ratione floridæ virginitatis, in qua nuptui tradita fuit) integram Dotẽ: A secundo verò, post deflorationem scilicet nubendo, mediam duntaxat Dotem: A tertio quartam partem: A quarto octavam solùm partem dotis habet. Si quæ autem etiam quinto, vel sexto marito nupserit, Dos sua in tãtum minuetur, ut admodũ exigua sit futura. Solvuntur autem Dotalitia mulierib⁹ de bonis & juribus possessionarijs maritorum, ad quę fuerint traductæ. Nam de juribus pater-

HOGY AZ ASZßonyi-állat az elsô Vrától, egéß iegy ruhát vehet: Es az második Vrától felét: Es honnét fizessęk megh az iegy-ruhát.

XCVI. TITVL,.

TOvábbá męg-is értenünk kel, hogy az aßßonyi-állatnak az ö tißta ßüzessęgeért, az elsö Vra iößágából egéß iegy-ruhát adnak: Az második Vraéból, ßüzessęgének le tétele után, fęrhez menvén felét: Az harmadik Vrától, csak negyed réßét: Az negyedik Vrától az iegyruhának csak nyólczad réßét kérheti meg: Ha penig valamely ötödßör avagy hatodßor fęrhez megyen, iegy-ruháia annyira meg ßál, hogy végtére igen kevés léßen. Az iegy-ruhát penig az ö fęriek iößágából fizetik meg az aßßony-állatoknak, az mely iößágban ötet vittek vólt. Mert az Attyai iößágból, nem az iegyruhát, hanem

nem az negyedet kel meg fizetni: hanem ha valamellyik közzülök az annya, avagy iob annya réßéről való iegy ruhát keresne: mellyet tőrvény szerént megis kereshet: Ha annak előtte hogy el igazodot arról való menedéket nem adtak volna felőle.

paternis, nō Dotem, sed Quartalitium habere debent: Nisi forsitan aliqua earum Dotalitium, matris vel aviæ suæ requireret: quod de jure facere poterit: si Expeditoria super eo prius non fuerit data.

AZ IEGY-RVHAT ésaz negyed réßt miképpen keresheßik egyßer smind.

XCVII. TIT:

MInd az által ezt megh kel érteni, hogy az annya, és az ßép, avagy nagy, akar iob-annya, iegy-ruháiát, egyßerssmind egy és azon ßemély nem keresheti. Mert ha az én anyám negyedét keresem, tehát az én ßép annyámnak iegy ruháiát kel keresnem: mert az én annyámnak az annya énnékem ßép avagy nagy annyám. Ha kedig ő maga az én annyám az ő negyedét az attyai iószágból keresi: tehát az én annyám az ő annya iegy-ruháiát keresheti, és nem az ßép annya iegy ruháiát. Mert az ő ßép annyának iegy ruháiát az kőzelben való nemzetnek kel meg keresni, az kinek nemzetiből az aßßonyi-állat származot vólt.

QVALITER DOTALitium & Quartalitium simul quæri poterit.

TITVLVS XCVII.

SCIendum est tamē, Quòd Dotalitium matris & aviæ, simul una & eadem persona quærere nō potest. Nam si matris meæ Quartalitium quæro: tùnc Dotalitium aviæ meæ quærere debeo. Quià Mater matris meæ, avia mea est. Si autem sola mater mea Quartalitium suum de jurib° paternis quęrat: tunc ipsa Dotalitium matris suæ, & non aviæ quærere debebit. Nam aviæ ejus Dotalitium, illius generationis, & quidem propinquioris est quærere, de cujus prosapia mulier illa processisse dignoscitur.

QVOMODO FOEMInæ, de bonis maritorum ejici possint, & quomodo non: Et de rebus eorum mobilibus.

TITVLVS XCVIII.

Par. 1 T. 99. 20. 92. 102. 110.

ITEM, universę res mobiles mariti, sine liberis atq; sine testamẽto defuncti, cujuscunq; materiei existant, & quocunq; nomine censeantur, ad suam uxorẽ devolvuntur: quæ de bonis & jurib⁹ possessionarijs, domoq; residentię & curia mariti, quamdiu sub nomine & titulo defuncti mariti, viduitatis tempore peregerit, & ad alia vota se nõ transtulerit: etiam cum restitutione Dotis suę, excludi non poterit. Postquam tamẽ maritata nuptaq; cuipiam fuerit: tùnc illæ, ad quem bona, & jura possessionaria mariti defuncti, jure hæreditario successorioq́ue devoluta fuisse dignoscentur: mulierẽ ipsã, restituta primûm ejus Dote, de eisdẽ bonis ejiciendi & excludendi plenariam habet authoritatem. Im̃ò si bona, & jura possessionaria, viri ipsi⁹ prę mortui, adeò copiosa fructiferaq; fuerint,

AZ ASzSzONY-ALlatokat, az ő Vrok jóßágából, miképpen tehetik ki, és miképpen nem: Es azoknak ingo bingo marháiokról.

XCVIII. TITVL⁹.

FIak nélkül és testamẽtum nélkül, meg hólt Nemes embernek, minden ingo bingo marháia, akar minémű legyen és akar mi neven neveztessęk, az ő felesęgére ßál: Kit az ő Vrának ióßágából és lakó házából, avagy Nemes udvar hellyéből, mind az ideiglen-is, az míg az ő Vrának névét viseli, és özvegysęgben léßen, avagy más fęrhez nem megyen, ki nem tehetnek, ki nem rekeßthetnek; męg ha az ő iegy ruháiát néki meg adnáiák-is. De minek utánna máshoz megyen, és haza-is adgyák: tehát az, az kire, az meg hólt Nemes embernek ióßága, törvény ßerént való őröckesképpen ßállana, azt az aßßonyállatot, előßőr az ő iegyruháiát néki meg adván, az ióßágból ßabadon ki teheti és ki rekeßtheti. Sőt inkáb ha az meg hólt Nemes embernek el annyéra bősęges, és haßnos ioßága vólna, hogy az felesęgének iegyruháiát sockal fellyűl haladna, tehát

hát az, az kire az iószág szállana, ezt az asszonyi állatot, még ha az Vra nevét viselnéis, az iószágnak több részeiből, tudni illik, mely az egy ruháiának bőcsűét fellyűl haladna törvény szerént, az ő birája előt abból ki teheti és ki rekesztheti, és csak annyit kel ki szakasztani az iószágból, és néki hadni élelére, az mennyi az ő egyruháia vólna. Mind az által az ő Vrának lakó hellyéből, avagy Nemes udvar házából az asszony-állatot ki nem rekesztheti: ha nem ha az lakó ház, Vár avagy Castély vólna. Mellyet az asszony-állatnak nem illik engedni: hanem az Vrának valahol az Váron és Castélyon kívűl való udvarházat kel neki lakóúl hadni. Azokról penig kiknek sok várok vagyon, és kik több Várat birtak, és benne laktak külömb értelemben kel lennünk. Mert ez okon az asszony-állatnak-is lakására egy Várat rendelhetnek.

fuerint, ut Dotalitium uxoris longè excedere videantur: tùnc is in quem bona ipsa derivabuntur, poterit mulierem illam, si etiã nomẽ & titulum mariti sui gereret, de reliqua parte bonorum, quæ scilicet æstimationem Dotis fuę præcellere & excedere videbitur, juris ordine coram suo judice excludere, & tãtum duntaxat sibi ad utendum de jurib⁹ illis possessionarijs deputare quantum Dotis quantitas postulabit. De loco tamẽ & domo, curiaq; solitæ residentiæ mariti, excludi mulier ipsa nequibit: nisi forsitã domus ea castrum fuerit. Quod sibi nõ conceditur: sed domus alia mariti, extra castrum alicubi sita, ad habitandum eidẽ deputabitur. Secus est de illis, qui multa habent atq; possident castra, pro loco habitationis deputata. Nam hoc casu etiam mulieri castrum deputari poterit habitandum.

MEGH HOLT NEmes embernek marhájának, feleségge, gyermekí, és attya-fiai közöt való megosztásáról.

XCIX.

DE DIVISIONE RErum mobilium mariti, inter relictam, & liberos, ac fratres ejusdem.

TITV-

TITVLVS XCIX.

Par. 1. T. 18 & 19.

VBI autem maritus decedens, filios & filias, ſimul cum uxore, nec non fratrib⁹ indiviſis in domo ſua poſt obitum ſuum reliquerit: tùnc primûm portio defuncti, à portionib⁹ fratrum indiviſorum ſuper extantium, in cunctis rebus mobilib⁹, dividi ac ſequeſtrari debet. Deinde verò ōnes res mobiles ipſius mariti prę mortui, quocunq́; nomine cenſeantur, inter uxorem ac filios, & filias, ejus communiter dividuntur, & in tot partes, quot perſonę ſunt in domo nondum diviſæ, vel emaritatæ ſequeſtrantur: ac unicuiq́; portio ſua reſtituitur, dēpto eo, quod equos curriferos, & veſtem, potiorē mariti, defuncti domina relicta illius per ſe tollet. Arma verò militaria ſine diviſione, filijs, aut fratribus indiviſis cedent. Illis autē omninò deficientibus, nō ſolum ea, ſed & omnia bona mobilia (prout jam præmiſſum eſt) in ejus relictam (niſi forſitan ſuper eiſdē maritus teſtamentum fecerit) devolvuntur. Filios autem hoc in loco, cum patre defuncto, non-

XCIX. TITVL⁹.

HA peniglen valamely meg hólt Nemes embernek, házánál hólta után, fiai és leányi, feleſęgével egyetemben, és az ő oſztatlan attyafiaival maradnának, tehát elſőben-is az megh hólt Nemes embernek réſzét, minden-fęle ingo bingo marhákból, az tőb élő és oſztozatlan attya-fiai iövaitól kűlőn kel venni. Az után azon megh hólt embernek minden-fęle ingó marháia, akar mi nével neveztetſęk, őzvegy feleſęge kőzőt, és az ő fiai, és leányi kőzőt, kőzőnſęggel annyi egyenlő réſzre oſzol, mennyi oſztozatlan és ki nem házaſitot ſzemély leend, az attyai házban: és igy mindeneknek az ő réſze meg adatik, ezt ki vévén, hogy az ſzekeres lovakat, és az Vrának iobbik ruháiát, előſzőr-is magának véſzi az őzvegy aſſony. De az hadi ſzerſzámok és fegyver, óſztás kivűl, fiainak, avagy oſztozatlan attya-fiainak iutnak. Ha penigh ſem gyermeki, ſem Attya-fiai nem leſznek, nem csak ezek, hanem minden ingó bingó iók és marhák (az mint otſen megh mondám) az feleſęgére ſzálnak (hanem ha az Vra teſtamentomot tőt vólna rólla.) It kedig ez hellyen, oly fiakat éres, kik az

meg

meg hólt atyockal oßtozatlanok vóltanak, és oly leányokat, kiket męg ez iókból el, és ki nem házasitottak. Mert az oßtozásnak utánna az fiak, és az ki házasitásnak-is utánna az leányok, attyoknak effęle ingo és bingo marháiából, rêßt nem vehetnek.

AFFELE MARHAról, mellyet az menyaßßonnyal az menyekezőnek ideién adnak.

C. TITVL9.

EZt-is azonban eßünkben vegyük, hogy affęle ruházat, és minden egyéb-fęle marha, mellyet az meny-aßßonnyal ßülei és attyafiai, és egyéb rendbéliek, az menyekezői lakodalomnak, avagy kéz-fogásnak, akar gyűrő váltásnak ideién adnak (mely marhákat mi Paraphernumnak, az az, véle adot és hozot aiándok marhának mondunk) ha az Vra, gyermeki nem lévén, meg hal, azon meny-aßßonnak, az az, felesęgnek (hogy-ha el nem kőltek) az ő iegy-ruháiával eggyűt, éppen nékie marad, és meg-is kel nékie adni. Egyéb ingó marháknak oßlásakort-is, effęle véle adot marhák, oßlásban nem mennek, Sőt męg ha

nondum divisos: Filias verò, de bonis suis nõdum nuptui traditas & emaritatas intellige. Nam post divisionem, filii, & post coñubium filiæ, portionem de hujusmodi rebus, & bonis mobilibus paternis habere non possunt.

DE PARAFFERNIS, & rebus cum sponsa, ac tempore nuptiarum sponsæ datis.

TITVLVS C.

NOtandum tamen est, quòd vestes, & aliæ quælibet res, cum sponsa, per parentes, vel fratres, aut alios quospiam, tempore (ut pręnotatum est) soleñitatis nuptiarum, aut desponsationis, vel subarationis ejus datæ (quas nos res Paraffernales dicimus) mortuo marito sine liberis, eidem sponsæ, hoc est uxori, (si quæ ex illis restabunt) simul cũ Dote sua salvæ manebunt, restituiq́; debebunt. Nec tempore divisionis aliarum rerum mobilium, hujusmodi res secum traditæ divisioni subjacebunt. Immò, si etiam liberos, filios videlicet

& filias habuerit, & ad ſecundas nuptias forſitã ſe mulier ipſa trãſtulerit, vel aliter cum eiſdem liberis ſuis cohabitare noluerit, liberè res illas pro ſe retinebit. Sponſa verò, ſine liberis & teſtamento defuncta, res ipſas parentes ejus, vel fratres propinquiores recuperare, ſibiq; vendicare poſſunt. Liberos tamen, ſi poſt ſe reliquerit, ad illos devolventur. Res autem, per ſpõſum ſponſę, aut pro honore nuptiarum, aut pro ſubaratione traditę, decedente (antequã convenirent) ſponſa, nunquam per ſponſum recuperari poterunt. Verumtamen poſt copulam carnalẽ, ſi ſine liberis & inteſtata (nam teſtamentum ſuper illis facere poteſt) ab hoc ſeculo decederet, apud maritum manebunt.

ha fiat és leányi vólnának-is, és ez aſſonyi-állat más fęrhez menne-is, avagy ha az ő gyermeki vel lakni nem akarna, ſabadon ez marhákat maganak tarthattya. Az meny-aſſony penig, mikor gyermekek és teſtamentom-nélkül megh hal, az aiándok marhákat, az ő ſülei, avagy közelbik attya-fiai, magoknak vehetik és tulaydonithattyák: Ha gyermeki maradnának mind az által azokra ſállana. Az mely marhákat kedig, az vő-legény az meny-aſſonynak, avagy az menyekezőnek tiſteſſęgeért, avagy gyűrő váltáskort adot vólna, megh halván az meny-aſſony (minek előtte egyben kelnek) ſoha az vő-legény viſſa nem veheti. De az egyben keléſnek és el háláſnak utánna, ha gyermekek és teſtamentum tétel nélkül megh hal (mert affęlékről teſtamentomot tehet) az Vránál maradnak.

DE EQVIS EQVATIalibus defuncti, ad quinquagenarium uſq; numerum.

TITVLVS CI.

ITEM, Hoc quoq; advertendũ eſt, quòd ſi maritus equos gregales (quos equatiales dicimus) infra

MEG HOLT NEmes embernek ötven ſámig való lovak menéſęről.

CI. TITVL⁹.

TOvábba erre-is vigyáznunk kel, hogj ha valamely Nemes embernek

nek lovak ménesse léßen, és az ménesben nincsen ötven ló: Kiket felesęge éltében egyben gyűytőt avagy vőt vólna: ezeket önnön köztök egy-aránt kel meg oßtani. Sőt ha házaságának előtte ßérzette vólna-is, csak hogy ötvennel kevesseb legyen, ugyan közönsęggel oßßol el köztök: Ha penig ötven léßen, avagy annál tőb-is: tehát az Vra testamentomot tehet rólla, mint sáiát keresményéről: De ha azokról testamentumot nem téßen és ugy hal meg, az fiainak örökſęgekhez kel azt-is ßámlálni.

Igaz azért ha őstől maradot léßen: Az Testamentomnak semmi ereie és hellye nincsen: hanem csak annyiban, mennyit az testamentom tenne, ki á Vra réßére iutna: Es edig az törvény testamentomot hadgy tennie. Az tőb réßét penig, az fiakra és oßtotlan attya-fiakra, és törvény ßerént való örökcessekre ßál, és azokat illeti: Es abból az özvegy felesęgének iegy-ruháiát, és leány negyedet ßoktak fizetni: hogy effęle fizetésęrt ne kénßeritessenek az örökössek, az örökſęgeket el idegeniteni, holot ezen kívül-

is az

fra quinquagenarium numerum habuerit: stante & durante conjugio suę uxoris aggregatos vel emptos: æqualiter inter eos dividuntur. Imò si etiam ante conjugium ad manus mariti, equi hujusmodi equatiales devenissent, dum̃odo numerum quinquagenarium non attigissent: pariter dividi, & communes esse debebunt. Si tamen eundem numerum attigerunt, vel excesserunt: tunc maritus poterit de eisdem tanquam reb⁹ per eum acquisitis testari. Sed si super eisdẽ intestatus decesserit, circa hæreditates filiorum computabuntur.

VERVM tamen, si aviti fuerint: tunc testatio quoq; de eisdem non tenebitur, neq; locum habebit: nisi quantum ad portionẽ mariti testãtis cederet, quòd de jure fieri permittitur. Reliqui tamen, cum jurib⁹ possessionarijs pariter, ad filios vel fratres indivisos, & alios successores legitimos derivabuntur, atq; pertinebunt, cum quib⁹ solutio Dotalitiorum, & Quartalitiorũ fieri debebit: ne prætextu ejuscemodi solutionis, cogantur succes-

 sores

sores hęreditates suas alienare, qui & alioquin filias de jurib⁹ paternis e maritare, nuptuiq; tradere tenebuntur. Et hoc si filiæ portiones de rebus mobilibus paternis, post ejus obitum, non tulerunt. Nam hoc modo portiones hujusmodi ad maritationem cedent: insuper & Quartalitia sua rehabebunt.

is az hak, az leányokat az atyai iószágból tartoznak ęrnek adni, és ki házasitani. Ezt-is ugy hogyha az leányok az ő atyok halala után rész nem vőttek az ingo marhából. Mert ha vőttek, effęle rész az ki házasitásokra tudatik: De azért ennek felette az ő negyed részek megh adatik.

DE IVRIBVS POSsessionarijs Mariti, durante conjugio uxoris comparatis.

TITVLVS CII.

ITEM ulterius sciendum, Quòd si etiam durante conjugio, maritus quispiam possessiones, & jura possessionaria precio comparaverit, & nomẽ conjugis in literis Fassionalibus inseri non fecerit: tunc de talibus possessionibus, ac jurib⁹ possessionarijs (etsi emptitijs) mulier ipsa pro se portionẽ habere nõ poterit. Verùm si voluerit, & nomen titulum mq; mariti sui præmortui gesserit: semper, vita sua comite, in bonis ac jurib⁹ possessionaris filiorum ac filiarũ residere, permanereq; liberè manębit: Sub cõ-

AZ FIRFIVNAK oly jószágáról mellyet házasságának ideiekori feleségével eggyűt szerzet.

CII. TITVL⁹.

TOvábba ezt-is tudni kel, hogy valamely házasságbéli Nemes ember se feségével eggyűt lakásában, pénzen avagy örők áron iószágot szerez, és az feleségének nevét az vallás levélben bé nem irattya: tehát effęle iószágból és faluból (noha pénzeken vőtték) az asszony semmi részt nem vehet. De ha askaria, és az ő megh hólt Vra nevét viseli, hóltig az ő fiai és leányi iószágában szabadon meg maradhat: De ezen felyűl való articulus tartása szerént, melyben nyilván megh

ma-

magyarázok (az aßßonyi-állatokat miképen kellyen az Vrok avagy fęriek ióßágából ki tenni.) Az leányok ióßágában penig, ugy mondom hogy meg maradhat: Ha az iôßág az leány ágat-is illeti. Mert holot másodßor-is fęrhez menend az ôzvegy aßßonyi-állat, az ô iegyruháiát meg adván, az Vra ióßágából, az kit az dolog illeti, ki teheti és ki rekeßtheti. Az ki azért felesęgének azzal akar kedveskedni, hogy az ióßág ôtöckôssen illesse felesęgét-is, az vôt ióßágról való vallástétel levélben az felesęge nevét-is bé irassa.

Ha penig az meg hólt Nemes ember, hólta után zálagos ióßágot hágy, mely ióßágot akar mely idôben, tudni illik, házasságának elôtte, avay házasságának ideiében vetették zálagban néki, és oda kôtôtték: męg ha felesęgének, avagy mind az két ágnak neve az zalagos levélben nincsen-is: Męg-is mind az által, az felesęge kôzôt, fiai leányi, és attyafiai kôzôt, ha kiknek réßek volna benne, ßintén mind egyéb ingó bingo marhákat, hasonló-képpen egy aránt kel meg oßtani. Mert az zálagos ióßág váltságos, és hogy meg váltyák, pénze léßen: az pénz penig az ingó marha kôziben ßámláltatik, mellyet egyenlô-képpen ßoktak megh oßtani, Ezt-is igy ér-

csed

ditione tamen, superius in articulo (Quomodo fœminę de bonis maritorum ejici possint) planè declarata. Dico autem filiarum: Si bona illa jus quoq; fœmineum secuta fuerint. Vbi enim ad secundas nuptias mulier se transtulerit, restituta Dote sua, de illis, per eum, cui cõpetet, ejici & excludi poterit. Qui enim per jura hæreditaria uxori suæ cupit complacere, studeat nomen ejus in emptionis, & Fassionis serie ponere. Par. 1. T. 98

VERVM, si jura Impignoratitia marit⁹ ipse defunctus, quocunque tempore, ante scilicet conjugium, vel in conjugio sibi obligata, post obitum suum reliquerit, etiam si nomen uxoris seu uterq; sexus hæredum, in literis Obligatorijs, & Impignoratitijs non contineatur: ęqualiter tamen inter cõjugem, filios, filiasq;, vel fratres indivisos, instar aliarum rerum mobilium dividentur. Quoniam jura Impignoratitia redemptibilia sũt, quæ post redemptionem in pecunias convertentur. Pecuniæ autẽ inter bona mobilia computantur.

Et hoc, si hujusmodi jura impignoratitia postea in hæreditates conversa non fuerint.

QVOD MVLIER DE bonis Mariti, etiam pignori per eum obligatis, Dotem suam rehabere potest.

TITVLVS CIII.

SCIENDVM deinde est, quòd si maritus mulieris necessitate fortè ingruente (prout sæpe numero fieri solet) jura sua possessionaria alteri cuipiam impignoraverit, maximè absq; uxoris suæ cõsensu: tùnc mortuo marito, poterit mulier ipsa Dotem suã ab eo, qui jura hujusmodi possessionaria pignori tenet, requirere, pariter & rehabere. Quoniam impignoratio non excludit proprietatem & perpetuitatẽ jurium ipsorum possessionariorum. Alioquin enim, si mulier ipsa redemptionem illorum expectaret, nec prius Dotem suam assequi posset: Interim forsitan, quoad redemptio fieret, ex humanis decederet, & sic Dote sua fraudaretur. Attamen tempore redemptio-

ised, ha az zálagos iószágot az után, örökben nékie nem adták, és nem kötöttek vólt.

HOGY AZ ASZszonyi-állat, az Vra el zálaglot iószágából is, az ő iegyruháiát meg veheti.

CIII. TITVL.

EZ-is értésünkre legyen, hogy-ha valamely asszonyi-állatnak az Vra avagy férie, az szükség őtet arra kénszeritvén (az mint gyakorta történik) az ő iószágát, valakinek el zálagosituya, főképpen az feleségge engedelme nélkül: tehát az Vra halála után, az asszonyi-állat az ő iegy ruháiát attól meg keresheti, és rayta meg veheti, effele zálagos iószágot az ki biria: Mert az zálagositás nem rekeszti ki az iószágnak tulaydonságát és örcökes vólát. Mert egyéb-ként, ha az asszonyállat az iószágnak váltását várná, és az ő iegy-ruháiát, addigh nem keresne, ne talám azonközbe, az mig az iószágnak meg váltása lenne, ez világból is ki múlnék, es ez képpen az ő iegy ruháiából meg csalatkoznék. Mind az által az iószágnak

meg

meg váltásakort, az az, az kire az iósságnak megh váltása nêz, nem csak az derék summáról, az miben az iósság el vólt zálagositván, de męg annak felette, elég tételt tartozik tennie arról-is, az mit amaz iegyruhában fizetet az zálagos iósságból.

ptionis eorundem jurium possessionariorum, ille, ad quem redemptio ipsorum spectabit, non solùm super capitali summa, pro qua utpote impignorata fuerant: sed etiam super solutione ejuscemodi restitutæ Dotis satisfactionem impendere tenebitur.

HOGY FELESEGENEK jegy-ruhája, az Vrának gonosságaért el nem vész.

CIIII. TIT:

ENnek felette, ha valamely embernek gonosságaért, avagy egyéb hitetlensęgnek notáia miat, iósága tőrvény-szerént el foglaltatnék (męg ha az ollyan firfiunak feiét vennék-is) az ő felesęge mind az ált al iegy-ruháiát attól, az ki az iósságot biria, mindenkor meg veheti.

QVOD DOTALITIVM uxoris, pro maleficio mariti non amittitur.

TITVLVS CIV.

PRæterea, si jura possessionaria mariti, pro ejus maleficio, aut etiam per notam aliquam infidelitatis ejusdē, juridicè occupabuntur (etiamsi maritus capite plecteretur) uxor ipsa nihilominus Dotē suam, ab eo, qui jura ipsa possessionaria possidebit, semper recuperare valebit.

HOGY AZ ASZSONYI-állat, ki paráznaságban találtatot, az ő iegyruháiát el veszti: De nem az véle hozot és aiándók marhát.

CV. TITVL⁹.

Ha

QVOD MVLIER IN adulterio depræhensa, perdit Dotalitium: sed non res Paraffernas.

TITVLVS CV.

Adver-

ADVERtendum insuper est, Quòd si mulier violata fide, qua marito suo tenetur, adulteriũ commiserit: & in adulterio deprẹhensa, divortium tandẽ subsecutũ fuerit: perdit ipsa Dotem suam: sed non res Paraffernales, hoc est res, secum tempore nuptiarum, per parentes, aut fratres, vel virum suum, sive etiam alios quospiã datas, vel etiam per virum suum traditas. Verùm si post adulteriũ maritus mores ejus scienter approbaverit, cum ipsa cohabitando & cõcumbendo: tunc etiam Dotem suam recuperabit, Et postea neq; necem illi propter adulterium (si etiam secundò peccaverit) marit⁹ inferre valebit: quam prima fronte, ubi scilicet ad notitiã ejus adulterium devenit, liberè jureq; inferẽdi habet facultatẽ. Vbi autem ipsa mulier ob hujusmodi adulterium juridicè extremo supplicio mulctata fuerit: fratres ejus solum̃odo res Paraffernales, & non Dotalitiũ ejus recuperare poterunt. Et hoc, si liberos nõ habuerit, aut testamẽtum de illis non fecerit: Nam hoc modo ad liberos suos devolventur: vel testamentarijs ipsis cedẽt.

HA penig az aßßonyi állat az ő hitit meg ßegvén, mellyel az ő Vrának tartozik, és paráznaságban leledzik, és abban tapaßtaltattik, melyért egy-máſtól el válnak: ő az paráznaságért iegyruháiát el veßti: de az véle hozot és aiándok marhát el nem veßti, ugy-mint, az mit néki menyekezői napián, ßűlei, attya-fiai, avagy az Vra adot vólna, avagy egyéb vendégek és az Vra-is fel mutatot. De ha paráznaságа után az Vra feslet erkőlcsęt tudván el halgattya, és véle eggyűt lakik és hál: tehát iegy-ruháiát-is el nem veßti. Es annak utánna ez paráznaságaért halállal sem bűntetheti (ha ugyan másodßor vétkeznék-is) holot első vétkeért, mikoron bizonyosson meg tutta paráznaságát, méltán és tőrvény ßerént megh ölethette vólna. Mikor penig effęle aßßonyi-állat az paráznaság-ért tőrvény ßerént halállal bűntetődik: az ő attya-fiai csak az aiándók marhát, az Paraphernumot, és nẽ az iegyruhát nyerhetik meg. Ezt-is ugy, ha gyermeki nincsenek, és testamentomot nem tőt felőle: Mert ekképpen, vagy gyermekire marad, vagy kiknek testamentomban hadta, azoknak iút.

DE

AZ ATTYA-FIAK kőzőt való házasság, melyben őket tudva, avagy azt nem értvén egyben adták.

CVI. TITVL⁹.

AZonképpen mikor oly firfiat és aſſzonyi-állatot, miért hogy vér-ſzerént való attyafiuſágokat avagy ſógorſágokat nem tudták, nem értették, meg-is egyben adták és házaſitották, az törvény egy-máſtól el válaſzt: Ackor az aſſzonyi-állat mind iegyruháját s-mind az Paraphernumot az Urán meg veheti. Magzattyokis, kik eggyűt lakáſokban léſznek, attyai és annyai iószágokban, az ſucceſsionak törvénye ſzerént meg maradhatnak. De ebből azért nem azt kel érteni, hogy mind az két ágat illetné: hanem ha az iószág csak az firfiu ágat illeti, csak az fiakra száll: ha kedig mind az firfiui s-mind az leány ágat illeti: tehát az iószág mind az fiakra, mind penig az leányokra egyaránt száll. De mind ez által, hogy ha tudván, és az attyok fiainak, és azoknak, kikre ő utánnok iószágok ſzállana, ellenzések és tilalmok ellen, egyben házaſultak, és ugy lőtt vólna az el válás, avagy el nem váltak vólna-is: Magzattyok, kik eggyűt lackáſokban ſzülettettenek, ſzüleiknek iővaiból, és iószágok-

DE MATRIMONIO, inter Conſanguineos ſcienter, vel ignoranter contracto.

TITVLVS CVI.

ITEM, ſi inter virum & uxorem, propter conſanguinitatem, vel affinitatem ignoratam, divortium factum fuerit: tunc fœmina, tàm Dotem, quã res Paraffernales à viro rehabebit. Soboles etiam ipſorum, ſtante conjugio procreatę, in bonis & jurib⁹ utrorumq; parentũ poſſeſsionarijs, jure ſucceſſorio permanebunt. Per hoc tamen non eſt intelligendum, quòd uterq; ſexus æquè ſuccederet: ſed ſi bona ipſa juri ſolumodo maſculino deſerviunt, ad filios duntaxat ſpectabunt. Si verò utrumque ſexum ſequuntur: tũc & filij, & filiæ, æqualiter ſuccedunt. Attamen, ſi ſcienter & contra prohibitionẽ fratrũ, vel eis ſuccedere debentium, matrimonium contractum, & tandẽ divortium ſecutum, vel non ſecutum fuerit: ſoboles durante matrimonio generatæ, in bonis & jurib⁹ poſſeſsionarijs eorum parentum ſuccedere non poſſunt: ſed ad fra-

Par. 1. Tit. 107. Item Tit. 47 §§. 54.

tres generationales, vel alios succedere debentes, eo facto devolvuntur. Quas etiam si Papa legitimaret: tamen ad successionem bonorum (quæ ad fratres generationales: & illis non existentibus, Regiam majestatem respiciunt) ipsa legitimatio locum non haberet. Mulier præterea Dote sua carebit: res Paraffernales solum modo suas à marito suo rehabere valebit.

gokban öröcköſſek és réſzeſſek nem lehetnek: hanem az vér ſzerént való attyafiakra, avagy egyebekre ő utánnok valókra ſzállanak. Mely magzatokat ha Papa méltó házaſſágból ſzületetteknek mondana-is: meg-is az ióſzágoknak ſzálláſa ellen (mellyek az vér ſzerént való attyafiakra: avagy, azok nem lévén, az Királyi méltoſágot illetik) az legitimationak és igazláſnak nem lenne hellye. Ennek felette, effęle aſzſzonyi-állat iegy-ruháiát el veſzti: és csak az aiándék marhát veheti meg Vrán.

QVOMODO NOSCITUR, Matrimonium inter Consanguineos scienter contractum?

TITVLVS CVII.

SCIentia autem conjugum apparebit ex hoc, si matrimonium illud, reclamantibus & contradicentib⁹ fratribus, vel alijs, ad quos successio spectat, Aut in tali propinquo gradu cõsanguinitatis fuerit contractum, quod eorum eis utrisq́; notoria fuisset. Consanguinitas enim, secundum sacros canones, & Regni quoq́; nostri legẽ, usq́; ad quartum gradum inclusivè coñubium prohibet atq́; vetat.

QVOD

MIKEPEN ISMERtetik megh az attyafiak kőzőt való házaſſág, hogy tudván lőt.

CVII. TITVL⁹.

HOGY penig effęle házaſſok tutták legyen vérſęgeket, ebből tetczik megh, ha az attyafiak, avagy egyebek, kiket az ióſzág ő utánnok illetne, meg ellenzettèk, és tólla el tiltották: Avagy ha oly kőzel való attyafiuſágok és vérſęgek oly igen nyilván vólt, hogy mind az két fęlnek értéſęre és tudáſſára lehetet, męgh-is egy-máſt el vötték. Miért hogy az Egyházi és az Orſzágnak törvényi, az házaſſágot *inclusivè*, az az, bé ſzámlálván, negyed iziglen meg tiltya.

HOGY

HOGY AZ ATTYAfiak közöt való házaſágból mely tudatlanſágból lött, igaz ágyból való magzatok: viſſontag á kik attyafiuſágokat tudák, magzattyok nem igaz ágyból születetnek.

CVIII. TITVL⁹.

INNET következik, hogy nem tudván enyéből vérſégeket, az házaſſok igaz törvény szerént való ágyból születetteknek tartatnak olyatén magzatí: viſſontag az ki tudván vérſégét, megis feleſégül el veſi, amazis hozzá megyen, törvény kűvűl, és nem igaz ágyból született magzatnak tartatik az ő gyermekek: attyoknak, annyoknak és attyokfiainak iovaiban nemis réſeſűlletnek, reáiok ſem állanak születnek őröcki. Ez illyeneket penig ſem Papa (az mint oda felis meg vagyon) ſem az mi Feiedelmünk, az igaz fiak és attyafiak igazſágok ellen, kikre törvény szerént néznek effélé iók, nem legitimál, az az, nem igazithat: hanem ha fiak és attyafiak nem lévén, az iószág tiſztán csak az Feiedelmet illetne. Mert ez úton, valakinek valamint akaria az Feiedelem, az szerént végezhet effélé iószág felől, és elis adhattya.

AZ

QVOD IGNORANTIA legitimas, ſcientia verò illegitimas proles, inter conſanguineos generet.

TITVLVS CVIII.

INDE ſequitur, quòd ignorantia in hac parte legitimas: ſcientia verò illegitimas, ad ſucceſsionem bonorum immobilium utrorumque parentum proles generat atq; producit: & illegitimas proles, quantum ad ſucceſsionem prædictam. Neq; ſumus (ut præfertur) Pontifex, neq; etiam noſter Princeps, in præjudicium, & cõtra voluntatem filiorum legitimorum, & aliorum, de jure ſuccedentium, legitimare poteſt: niſi in caſu, quo filijs, aut fratribꝰ non exiſtentibus, ſucceſsio directè ad Principem noſtrum ſpectaret. Nam in eo caſu, cuicunq; & qualitercunq; voluerit, ipſe Princeps liberam ſuper illis bonis & juribus poſſeſsionarijs, diſponendi habet poteſtatem.

QVALITER VXOR, Dotalitium suum marito suo relaxare possit?

TITVLVS CIX.

ITEM, quanquam durante matrimonio, uxor Dotem suã marito (ut com̃uniter) triplici de causa relaxare solet. PRIMO, si maritus bona suæ conjugis, quorum successio non respicit, neq; cadit in virũ suum, ampliaverit, & augmentaverit. SECVNDO, si expensas necessarias, etiam alio modo bonis in illis vir fecerit. TERTIO, si uxor marito suo, ut prætextu Dotalitij sui, ipsa decedente, saluti animæ suæ consulat, com̃iserit, vel aliter super illo disponendum ordinaverit. Tamen, juxta modernorum consuetudinẽ, etiã præmissis causis cessantibus, poterit mulier ipsa viro Dotalitium, maximè in mortis articulo, quãdo de metu & timore viri suspitio tollitur, relaxare. Secus est tamen, si uxor in humanis agens, & sana existens, per maritum, metu & terrore ad relaxandũ sibi cogeretur. Nã in tali casu, facta per mulierẽ super ea re legitima reclamatione, atquè retractatione relaxatio huiusmodi, & Fassio quoque inde celebrata, locum non habebit.

AZ FELESEGE AZ Vrának miképen engetheti meg iegyruháiát.

CIX. TITVL⁹.

NOHA az aßßonyiállat Vrával eggyüt éltében három kiváltképpen való okokért megh engedheti, Vrának az ő iegyruháiát. Előßőr, mikor az Vra az iößágot, melyben az Vrának, semmi réße nincsen, nem-is illeti, örögbitette és öröckittette; Masodßor, mikor az Vra az felesęge iößágára ßükséges költsęgeket tőt. Harmadßor, ha az felesęge megh hadgya Vrának, hogy az ő hólta után, az ő iegyruháiaért, lelke üdvössęgére gondollyon, avagy egyéb-képpen-is testamentomot tenne felőle. De mind ez okoknél-kül-is, az mostani ßokás ßerént, halála oráián, holot nem tart Vra haragiától, meg engedheti néki az iegyruhát. Külömb azért ez, ha az félesęge éltében és egéssęgében, Vrától arra kénßerittetnék, ijeßtéssel és fenyegetéssel, és igy tölle való fęltében engedné meg. Mert ez úton, ha az aßßonyi-állat tőrvény ßerént meg ellenzi, megh hivandgya, effęle engedelemnek, ha vallást tőt vólna rólla-is, nincsen helye.

QVOMO-

MIKEPEN TEHET vallást az Vra az felesęgének, az ő maga iószágáról, és viszontag az felesęge az Vrának?

CX. TITVL9.

TOvábba noha sok embereknek értelme szerént, az fęrie az felesęgének, és viszontag az felesęge az ő Vrának iószágáról való vallást, sem őrökben, sem pénig zálagosúl nem tehetné, (mivel hogy vagy csak egymáshoz való buzgó szerelmekből lenne, avagy az asszonnak az Vrától való fęltében:) Mind az által ez mi Országunknak régi és megh rögzöt törvénye és szockása szerént, mindenfęle iószágokról, főképpen mellyet ő magok keresték, avagy egyébként szerzették vólna, (mellyeket męg idegennekneks is el hagyhatnak, az szerént, az mint oda fel az iószágnak el adássáról és el idegenitessęről szóllottunk) szabadon egymásnak vallást tehetnek. Csak hogy effęle vallás-tétel az fiaknak és attya-fiaknak károkra ne legyen. Sem penigh kételensęghből, vagy fęlelemből

QVOMODO MARItus uxori, & è contra consors viro suo, super bonis suis Fassionem facere potest?

TITVLVS CX.

CÆterùm, quamvis opinione multorum, maritus uxori, & è contra uxor marito, super bonis & juribus suis possessionariis, (aut ob immensum, & eximium erga conjugem viri amorem, aut mulieris à marito timorẽ) nec perẽnali, neq; impignoratitio jure Fassionẽ facere queat: de veteri tamen & approbata lege huj9 Regni nostri, tàm marit9 uxori, quàm etiã uxor viro, de & super cunctis juribus suis possessionariis, potissimũ per se se acquisitis, vel aliter obtẽtis,) quibus videlicet etiam alteri ignoto, vel alienigenæ, de jure, sub conditionibusq;, de venditionib9 & alienationibus bonorum, superius expressis & declaratis, disponere, Fassionemq; facere posset) liberam disponendi, & perennalem Fassionem celebrandi, atq; faciendi habet facultatem. Dum̃odo Fassio hujusmodi, non sit in præjudi-

cium filiorum vel fratrum, manifestè vergens. Neq; sit coactè & violenter, vel timore celebrata. Nam his modis facta per mulierē legitima super ea re reclamatione, nullius erit firmitatis.

TITVLO autem vel jure Impignoratitio, Fassiointer conjuges simpliciter nō admittitur: nisi manifesta, evidentiq; ex causa & ratione celebretur. Puta uxor aut de paternis, aut prioris mariti laribus, & domo, paratas pecunias, sive jocalia, gemmas, & monilia, vel res aureas, aut argenteas, palàm & ad notitiā multorum, ad maritum attulit: maritusq; illas, & illa, aut ad bonorum emptionem, vel redemptionē, aut piscinarum, vel molendinorum constructionē, sive domorum ædificationem, manifestè cōvertit. Isto & alio consimili (si scilicet abfuerit dolus omnis) casu, Impignoratio & inscriptio ipsa admittenda censetur. Nam si simpliciter admittenda foret, Marit⁹ ob amorem & favorem consortis suę, bona sua tanta pecuniarum sæpè sum̄a involveret, (si præsertim erga su-

Par. 1. T. 60

ből ne legyen. Mert ha abból leiend, és törvény szerént ellene mondand az asszony, az vallás tétel semmissę lészen.

Hogy peniglen az házassok egy-másnak zálagban vessęk és el kössęk iószágokat, mód-nélkül, nem szabad: hanem ha bizonyos, nyilván való okai és mentsęgi vólnának rólla. Vgymint, hogy az felesęge édes attyának házától, avagy az előbbi Vra mellet szerzet iókat, vagy annak házától kész pénzt, drága kőveket, győngyőket, fűggőket és kapcsokat, avagy egyéb arany és ezűst marhákat, nyilván és sok embereknek tuttára, hozot az Vra mellê: az Vra penig azon iókat látható-képpen költőtte vólna, őrőksęgeknek szerzésęre, avagy az iószágnak meg váltására, avagy halas-tónak, és molnoknak csinálására, avagy házaknak épületire. Igy azért és hasonló-képpen (ha semmi csalárdság az dologban nem lészen) az házassok el kőthetik és zálagban vethetik egy-másnak az iószágot. Mert ha mód-nélkül egy-másnak válhatnak és kőthetnek, gyakorta az Vra, az ő felesęgéhez való szerelméből, oly nagy summában nékie kötne az iószágot (főképpen ha azo-

azokat gyűlölné, az kikre időre nézne az ióság) hogy hólta után az felesęge kezéből nehezzen, avagy ugyan soha sem vehetnék ki; főképpen ha őis másnak kezdené kötni. Vgyan ez ent kel érteni vissontag az Asszonyról, az Vrára való képest (hogy ha valami nyilván való oka nem léiend vallás-tételeknek.)

AZ GYERMEKEKnek törvény szerént való és vissontag neveletlen ideiekről: és azoknak Prokátor vallásokról.

CXI. TITVL'.

MIvel-hogy az Szabad Zászlós Vraknak, Nagyságossoknak és Nemesseknek, ez világból ki mulásoknak utánna, gyakorta szokot gyermekek kicsid és neveletlen korokban tőllők maradnia, és más embereknek óltalma alá, és fel neveléſęre iutnia: Ez-okáért az gyermekeknek óltalmáról-is és fel neveléſęről szükſęg és illik szóllanom. De minek előtte az óltalomról, és azokra való gondvisselésről irnék, az gyermekeknek ideiekről szóllok valamit.

Holot elsőben-is ezt kel meg tud-

ga suos successores odio duceretur) ut vix, eo decedente, successores ipsi, ea bona prenotata, de manib' uxoris, vel cui illa tandem inscriberet, eliberare possent. Et idē est ex parte quoq; uxoris ad virum (si rationabilis & evidens causa casusq; occurrerit) intelligendum.

DE LEGITIMA, ET Illegitima puerorum ætate, & Procuratoria eorum constitutione.

TITVLVS CXI.

QVOniam decedentibus, & ex hoc seculo migrantibus Dñis, Baronibus, Magnatibusq;, & Nobilibus, liberi & pueri eorum in tenera sæpè, & illegitima ætate, solent remanere, & in tutelam, educationemq;, & defensionem aliorum meritò, de jureque coguntur devenire: Ideò super ipsorū quoq; puerorum tutela, & educatione, tractare necessariò congruit. Antequā tamen de ipsa tutela tractetur, de ætatib' eorundē puerorum aliquid disserendum occurrit. Par. 1. Tit. 27. & 115.

Vbi sciendum, quòd liberorum alii

alij ſunt perfectę ætatis, alij imperfectæ. Perfectæ ætatis ſunt maſculi viginti quatuor añorum. Fœminę verò juxta modernorum conſuetudinem ſedecim annorum. Imperfectę autẽ ætatis ſunt, qui infra hujuſmodi perfectæ ætatis annos vitam agunt. Et horum alij ſunt legitimæ ætatis, alij verò illegitimę. Legitimæ ætatis (qui & puberes dicuntur) maſculi pariter & fœmellæ, noſtra hac tempeſtate, ſunt duodecim annorum. Licet de noſtra veteri conſvetudine, maſculi decimo quarto, fœminæ autem duodecimo eorum anno dicantur eſſe legitimæ ætatis. Vocantur autẽ, vel dicuntur legitimę, pro eo, quòd lites jam cum alio agere, & inſtituere poſſunt. Omnes autem alij infra hos años vitam agentes, illegitimæ ætatis nominantur.

Quanquã igitur, ſecundum antiquorum uſum & cõſuetudinem, maſculi quartodecimo ętatis eorũ año, procuratores conſtituere cœperint

tudnunk, hogy az gyermekek avagy magzatok kőzzűl, némellyek meg állapodot emberkorokban iuttak, némellyek penig még tőkélletes emberkorokat meg nem értek. Tőkélletes megh állapodot emberkorokban vadnak az Firfiak, huſon négy Eſtendős korokban. Az leányzok penig, az moſtaniok ſockáſok ſerént, tizenhat eſtendős korokban. Az kik penig kőzzűlők ezt az űdőt el nem érték, még alkolmatlan ideiű embereknek tartatnak. Ezek-is avagy tőrvény ſerént való ideiűek avagy űdőſöknek. Az tőrvény ſerént való ideiűek (kiket iól fel ſerdűlteknek-is mondunk) mind az firfiak, ſ-mind penig az leánzók azok, kik tizenkét eſtendőſek. Vgy vagyon az mi régi ſockáſunk ſerént, az firfiak tizen négy eſtendős korokban, az leánzók penig tizenkét eſtendős korokban vőltanak tőrvény ſerént való űdeiűek. Mondatnak penig, hogy az tőrvény ſerént való ideiek megh vagyon, ezért, hogy immár egyebeckel perelhetnek és prokátort-is valhatnak. Valakik penig ezt az időt még nem érték, neveletlen árváknak mondhattyuk.

Noha azért az régieknek ſockáſok ſerént, tizennégy eſtendős korokban kezdettenek az firfiak prokátort vallani; mi időnkben azérton, és az moſta-

niak

niak ßockások ßerént, tizenkét eßtendős korokban kőzönsęgessen prokátort valhatnak: tizenhat eßtendős korokban adósságokról és zálagokról: Tizen nyólcz eßtendős korokban penig, arányról és ezűstről, és mindennémű ingo marhákról vallást tehetnek. Végtére penig, hußon négy eßtendős korokban mindennémű ióßágokat, őrőksęgeket, el adni, el cserélni, és akar mely úton el idegeníteni ßabadok. Meg tartván, mind az által, az el adásról, és el idegenítésről, az fellyűl meg irt okokat.

perint, nostro tamen ævo, & juxta modernorum usum, anno ætatis ipsorum duodecimo generaliter procuratores constituere: año verò decimo & sexto, super debitis ac pignoris titulo: año autem decimo octavo de auro & argento, cęterisq; reb⁹ ipsorum mobilib⁹ Fassiones facere possunt. Anno tandẽ vigesimo quarto universa bona, & quælibet jura eorum possessionaria vendendi, permutandi, & quocunq; titulo voluerint alienandi plenariam habent facultatem. Cõditionib⁹ tamen super venditione, ac alienatione bonorum, & juriũ possessionariorum, superi⁹ cõscriptis, per omnia semper observatis.

Az leánzók-is hasonlatosképpen tizenkét eßtendős korokban prokátort valhatnak; Tizennégy eßtendős korokban az adósságokról, zálagos ióßágokról, aranyról, ezűstről, és egyéb ingo iókról felelhetnek: Tizenhat eßtendős korokban, annyai negyedről, iegyruháról, és mindennémű egyéb igasságokról, tulaydon őrőksęgeknek el adásáról-is (az fellyűl megh mondot mód ßerént) ßabad

PVELLÆ verò, año nativitatis earum consimiliter duodecimo, procuratores constituere: decimo quarto de debitis ac juribus Impignoratitijs, auroq; & argento, ac alijs rebus mobilibus respondere: Sexto decimo verò anno, super Quartalitijs, Dotibus, ac cunctis alijs earum juribus, etiã possessionaria datione ipsas concernẽtib⁹, Fassiones (modo præallegato, &

conditionibus ſub prædeclaratis) facere, & prout libuerit, de eiſdem diſponere poſſunt. Dum̃odo puellæ, in capillis exiſtentes, & præcipuè ſub tutela alienorum conſtitutæ, ad Faſsionẽ aliquam, ipſo ſexto decimo anno, vel etiã poſt peragendam, violenta coactione non inducantur. Nam hoc modo poſtquam nuptui traditæ fuerint, Faſſionem hujuſmodi coactam, ſimpliciter revocandi & retractandi habent authoritatem: cum potiſſimè ſui juris tunc nõ fuiſſe dignoſcantur, hoc eſt, non in poteſtate propria conſtitutæ.

ßabad tetczéſekből végezhetnek és valláſt tehetnek. Csak hogy az leányzók, kik męg haiadon fővel vadnak, és maſnak gond-viſeléſſe és tuteláia alatt vadnak, valami végezéſre, tizenhat eßtendős korokban avagy az után-is az vallás tételre erő ßak ßerént való kénßeritéſből ne hayttaſſanak. Mert ekképpen mihelt házaſſághra adgyák, effęle erővel és kénßeritésből való végezéſt és vallás-tételt igyen és méltán-is megh hihatnak, és fel fordithatnak: miért hogy bizonyos dologh ez, hogy magockal megh nem ßabadok, az az, magok Vraſágokban meg nem vóltak.

QVI VEL QVÆ INtelligantur ſui juris eſſe: Et de puerorum triplici tutela.

TITVLVS CXII.

SVI juris autem dicuntur eſſe, qui in nullius poteſtate conſiſtunt. Virgines autem, & puellas, quamdiu viro nupſerint, ſemper ſub alterius tutela & poteſtate perſiſtere conſtat. Nam aliter, carentes Tutore puellæ ipſæ, ex ingenij earum

KIK ERTESSENEK magockal ßabadoknak lennie: Es az gyermekeknek három fęle óltalmiról.

CXII. TITVL.

MAgockal ßabadoknak lennie penigh azok mondatnak, kik ſenki hatalma alat nincsenek. Nyilván való dolog penig ez-is, hogy az ßűzek és leánzók, mind addig, az migh ki nem házaſitnyák őket, más óltalma és hatalma alat vadnak. Mert egyébként, ha tutorok

rok és gondviselőiők nem vólna, az ő elmêieknek gyenge és haylandó vólta miat, kőnnyen el hitethetnek, és megh csalhatnak. Ennekokáért méltán az óltalomról és tutorságról illik valamit irnom. Holot Elsőbenis ezt vegyűk eszűnkben, hogy az TVTORSAG három fęle, tudni illik, első az tőrvény szerént való: második, Testamentum szerént való: harmadik ollyan tutorság kit az Feiedelem ád. Az tutorság penigh noha oly hatalom, mellyet az tőrvény adot és engedet meg, annak óltalmára, az ki magát gyenge időtlen és alkolmatlan ideie és neveletlen vólta miat, meg nem óltalmazhatya: mind az által az ő nevezetinek ereiével, mindenkoron óltalmat iegyez. Honnat az Tutoroknak-is csak arra vagyon hatalmok, hogy az árvák iovait óltalmazzák, és nincsen az el idegenitésre.

earum levitate, facilè seduci, decipiq; possent. Vnde meritò de tutela, & Tutorib' puerorum, aliquid dicendum congruit. Vbi notandum, quòd triplex est tutela, scilicet, Legitima, Testamentaria, & Dativa: Quæ licet diffinitivè sit potestas, ad tuendum eum, qui ob imperfectam ætatem se defendere nequit, de jure data atq; permissa: tamen virtute sui vocabuli: defensionem semper designat. Vnde & Tutores authoritatem solummodo defendendi, & non alienandi bona pupillorum habent.

Tutor in lingua Hungarica similiter Tutor usitatius dicitur.

AZ ELSŐ TVTORSÁGRÓL, mely tőrvény szerént valónak mondatik.

CXIII. TITVL⁹.

Tőrvény szerént való Tutorsaghnak mondatik, az szűleink és attyánk-fiai gond-visseléssek és óltalmok. Mert az attyok el halván, és az annyok megh maradván, és neveletlen fiok avagy leánnyok kik

DE PRIMA TVTELA, quæ Legitima nominatur.

TITVLVS CXIII.

TVtela igitur Legitima, dicitur parentum, pariter & fratrum defensio. Nam si patre præmortuo, & matre superstite, filius vel filia, illegitimę ætatis, in domo paterna

terna remāserit, mater sua, quamdiu titulum & nomen mariti sui præmortui gesserit, & ad secundas nuptias se non transtulerit, & tutelam filij & filiæ gerere exercereque permittitur. Et è converso: si mater decesserit, patre superstite, si etiam de ignobili, ac rustica progenie pater ipse oriundus fuerit, & jura possessionaria in filium vel filiam, non paterno, sed materno jure redacta extiterint: tutelam bonorum, atq; etiam liberorum, pater, & nemo alter exercebit. Major namq; reputatur tutela personæ, quám bonorum conservatio, & hoc infra tempus illegitimæ ętatis puerorum. Licet puellas etiá post tempora legitimæ ætatis, infra maritationis tempus, sub tutela semper esse conveniat: prout immediatè prænotatum est.

Animadvertendum tamen est, quòd si pater ignobilis secundam uxorem duxerit, & bona pupillorum, à priore uxore relicta, dilapidare cæperit: hoc casu tutela ejus cessabit, & in alterum trāsibit. Verumtamen pater Nobilis existens, etiam

kik még az törvény szerént való időt el nem érték, az attyok házában ha maradnak: tehát az annyoknak engedtetik, fiának és leánnyának tutelája, óltalma és gond-viselése mind addigh mig az ő megh hólt Vra nevét viselí, és második házasságra el nem megyen. Azonképpen vissontag: ha az annyok megh hal, az attyok élvén, ha ugyan parast nemből való vólna-is, és az fiokra avagy leánnyokra nem attyai, hanem annyai ágháról maradottiók és örökségek vólnának-is: meg is mind az ióknak, mind az gyermekeknek, az attyok és senki nem egyéb viselí gondokat, és az tutorságot. Miért hogy nagyobnak tartyák az neveletlen személyre való gond-viseléſt, hogy nem az ióságnak megh tartásáért: Az leányzókhoz-is noha illik, bátor ugyan tökélletes ideiekre nevekedtenek legyen-is, az meg el adgyák, hogy más tutorsága, óltalma, és gondviseléſe alat legyenek: az mint meg-is irtam.

Mind az által erre vigyázzanak, hogy az parast nemből való attyok, ha más feleſéget hozzand, és árváknak iovait, mellyek az első feleſégétől réá iok maradtak, tékozlani kezdi: ily esetben az ő tutorsága megál, és másra bizzák. Ha penig az attyok Nemes ember (és

az fia

azfia megh halván) az ő unokáira is tartozik gondot viselni, és az tutorságot fel venni, mint azoknak fő elei, és örögbik attyok. Ezt is el nem hagyván, hogy ha az árvâknak az annyok, külön iószágot és örökségget birna, mely csak ő magát, és nem az Vrát illeti: az Vra meg halván (ha máshoz haytaná feiét is) fiainak és leányinak tutorságáról ennyi részében nem kel megh fogni, miért hogy az iószágnak, az gyermekekre való maradása oka az tutorságnak: Es az annyok legyen az, ki tartozzék avval, hogy hólta után fiait és leányit hadgya effele iókban örökösseknek. Ahól penig az fiunak attyafiai vadnak, kikre az attyai iószág üdővel szálhatna, azon attyai iószágnak, gondgyát és tutorságát, az közelbik attyokfia, és nem az annyok viselli: az mint továbba az attya-fiaknak tutorságáról világosban meg mondgyak.

etiam nepotum suorum (filio decedente) tutelam, & provisionem, tanquã caput principale, supportabit. Nec id prætermittendũ est, Quòd si pupillorũ mater, separata patrimonia, ipsã solam, & non maritum cõcernentia habuerit: mortuo marito (si etiã ad secundas nuptias se transtulerit) à tutela filiorũ vel filiarum, in ea parte mater excludi non debet, ex quo successio bonorum sit causa tutelarum: & ipsa censeatur esse, quę debet filios & filias in hujusmodi bonis suis, post se relinquere successores & hæredes. Verumtamen, si filiꝰ fratres habeat, ad quos successio seu devolutio jurium, & bonorum paternorum, spectare videatur, curã & tutelam eorundẽ bonorum paternorum, frater propinquior, & non mater exercebit: sicuti de fratrum & consanguineorum tutela, infra clarius dicetur.

AZ MASODIK TVtorságról, mely Testamentom szerént valónak, mondatik.

CXIIII. TITVLꝰ.

DE SECVNDA TVTEla quæ Testamentaria appellatur.

TITVLVS CXIV.

SECunda tutela dicitur Testamentaria, Dum videlicet pater in agone constitutus, & filios vel filias tenere illegitimęq; ætatis existentes, & fratrem (cui onus tutelę congrueret) aut non haberet: aut quidem haberet, sed illum ad bona sua diripienda aspiraturum, & ex eo suspectum Tutorē futurum esse considerans, filios suos, vel etiam filias, tutelæ defensioniq; cognatorum, aut consanguineorum, vel sępè amicorum suorum submittit. Et hæc tutela, non solùm ad filios, vel filias superstites: sed etiam ad posthumos & posthumas se extendit, quæ (nisi fratrum carnalium, vel uxoris legitima & justa præpediatur contradictione: & dummodo talibus personis, quæ ad tutelam, secundum consuetudinem patriæ nostræ, admitti consueverunt, testatio tutelæ fiat) semper tenet atq; valet.

AZ második tutorság mely Testamētom ßerént valónak mondatik, ez: Mikor az attya halálos ágyában fekßik, és aprô neveletlen fiakat leányokat hadna, és nem vólna oly báttya, avagy ôcse, (kit az tutorságnak gondgya-viselése illetné) avagy ha vólna-is, de azt által látná, hogy idôvel az ô iovait magának kezdené foglalni és ragadozni, és igy ketsęges Tutor fogna lenni, azon fiait, avagy leányit, rokonságinak, avagy vér-ßerént való attya-fiainak, avagy gyakorta bizot barátinak-is tutorsága avagy gond-viselése alá hadgya testamentomban. Es ez tutorság alá ßámláltatnak nem csak az élô fiak, leánnyok: hanem męg az annya méhébe valók-is. Effęle Testamentomnak penig mindenkor ereie és hellye vagyon: hanem ha az test ßerént való attya-fiak, avagy az tulaydon felesęge, tôrvény ßerént és igaz okból, ellene mondana, és fel bontanák: Miért hogy az Testamentom ßerént való tutorságot ollyan ßemélyekre kel bizni, kik az mi hazánk ßockása ßerént, az tutorságnak gondviselésęre elégedendők.

DE TERTIA TVTEla, quæ Dativa nuncupatur.

AZ HARMADIK Tutorságról, mely adatotnak mondatik.

CXV. TITVLO.

AZharmadik Tutorság az, mellyet az Feiedelem fiokot adni: az Feiedelem penig, és az Patronus, akkor âd Tutort, mikor sem tôrvêny szerént való, sem Testamentom szerént való tutor nincsen, az az, mikor az attyok Testamêtom tétel nélkûl hal meg, és sem attyafiât, sem oly rockonságot (kit az Tutorság illetnê) nem hágy utânna. Mert mikor valakinek attya-fiai nincsenek, kiket illetnê az tutorságnak gondviselése, az succesionak ereie szerént: ottan annak igasságа az Feiedelemre szál: ki ugy mint tôrvény szerént, az árvâknak igaz successora, ôrôckesse, és fô ôlnalmazôia, az tutorságra való vâlasztâsra gondot fokot viselni, és minden okvêtetlen, Istentôl rêá bizot tisti szerént, tartozik az Arvák fogyatkozâsânak eleit venni.

Itt illik ezt is tudni, hogy az mi Feiedelmünk az megh mondot dolog igy lévén, oly Tutorokat tartozik az Arvâknak adni és vâlasztani, az kiket bizonyossan meg értet, hogy oly meg hit emberek, az kik az árvâknak iovait és iôszágit magok-

TITVLVS CXV.

TErtia tutela dicitur Dativa, quia datur à Principe, quæ etiã Principis & Patronorum tutela nuncupatur. Et habet fieri, quando tàm Legitima, quàm etiam Testamentaria tutela desinit & deficit, hoc est, si pater intestatus decesserit, & nec fratres, nec consanguineos (quibus tutela competeret) post se reliquerit. Tutelæ datio ad Principem & Patronum spectat. Quoniam deficientibus cunctis fratribus, qui vigore successionis bonorum onus tutelæ subire debebant: mox hujusmodi jus successionis in Principem redundabit: qui tanquam legitimus & verus ipsorum orphanorum & pupillorum successor ac patronus, de tutela ipsorum providere consuevit, & de facto, ex suscepti regiminis sui officio, subvenire debet.

Patroni lingua Hungar. dicuntur.

Az jobbâgyoknak fôldes Vrok.

Az Varosokban az Birák és Tanács.

VBI sciendum, quòd Princeps ipse noster, præmissis sic stantibus, tales Tutores Orphanis & pupillis dare designare q; debet, quos intellexerit, ad bona & jura illorũ possessionaria non aspirare: & in eo co mi-

comitatu habitare, ubi orphani quoq; ipsi residentiam personalem habent: Et quòd de alienatione, vel dilapidatione bonorum eorundem pupillorum, per ipsos Tutores facienda, non timeatur.

DEbent autem hujusmodi Dativi Tutores, corã Comite, vel vice-comite, si fieri poterit: aliter autem coram uno, aut duob⁹ judicibus Nobilium illius comitatus, in quo (ut præfertur) pupilli ipsi habitare dignoscuntur. Vel si bona & jura possessionaria eorum, multa & magna, in diversisq; comitatibus sita fuerint & posita, coram uno ex judicib⁹ Regni ordinarijs, vel eorum vices gerentibus, (prout videlicet bonorum ac jurium ipsorum possessionariorum qualitas & conditio requirit) super omnibus rebus, & bonis ipsorum orphanorum Inventarium & Regestum facere, Vt expleta tutela, de omnibus rebus inventis, & manibus eorum assignatis, & de fructibus quoq; bonorum, tempore medio perceptis, congruam ratione reddere queant. Quoniam de malè di-

goknak nem kévánnyák: és hogy abban az Vármegyében laknak, az hol az Arváknak is személlyek szerént, lakâsok vagyon: Es hogy ne legyen félő, hogy az árvák iovait el idegenicsék, és el tékozollyák effele Tutorok.

Effele válaßtot Tutoroknak tißtek penig ez, hogy vagy az Vármegye Ispánok elöt, vagy az vice Ispánok elöt, hogy ha lehetsséges: Avagy penig egy az vagy két Nemes Birák elöt, azon Vármegyében, az hol az Arvák laknak. Avagy hogy ha az iók és az iószág bő és sok vólna, és külömb külömb Vármegyékben vólna, ez Országi Birai közzül eggyik elöt, vagy penig képebéli embere elöt (az mint az iószágnak állapattya és mivólta kévánnya) az Arvâknak minden iovokról és iószágokról Inventariomot és Regestomot csinállyanak, az az, mindeneket sorgalmatosson fel iratassanak. Hogy igy az tutorságnak ideie el telvén, minden fel írt iókról, és valamit kezekhez számláltak vólna, és meg az iószágnak haßnárolis, igaz számot adhassanak. Mert ha valamit ok-nélkül és mod-nélkül adtak ki, az Arváknak iovaiban, mihelt fel nevekednek, az Tutorok tartoznak, az árvákat károkrol megh elégitení; és

nit: és nem csak azok az Tutorok tartoznak ßám-adással, kiker az Feiedelem rendel, hanem mind az Törvény ßerént valók, mind penig az Testamentomos tutorok, az fellyül meg irt ßámadásra kötelesek.

Hogy peniglen az neveletlen és elégtelen Iffiacskáknak, és árváknak, bizonyos tutorság alat kellessęk lenniek, az Terméßet és okossághnak törvényétöl vagyon és alku: hogy azok, kik erötlen, elégtelen ideiek miat, magokat megh nem óltalmazhattyák, más emberek óltalma, gondviselesse és tutorsága alat, viseltessenek.

AZ TVTORSAGhoz mikor legyenek közelbek, az fęrfiui ágról való attyafiak, és az leány ágról valókra mikor ßállyon.

CXVI. TITVL,.

DE hogy az tutorsag dolgát világosban meg ércsük, tudnunk kel, hogy azokat az ßemélyeket illeti, és az ßerént adatik az kikre kellene az megh hólt embernek ióßága birodalmának és tulaydonságának ßállani. Ha azért Testamentum ßerént való tutorok nem léßnek: tehát az meg hólt embernek attyafiaira, és vér ßerént

való

lè dispensatis, orphanis illis, jã legitimam ętatem agentibus, Tutores ipsi satisfacere tenentur: & non solum Dativi, verumetiam Legitimi, ac Testamentarij Tutores, ad præmissa facienda pariter obligantur.

QVOD autem impuberes, seu illegitimæ ætatis pupilli, & orphani, sub tutela esse debeant, Naturali juri rationiq́; consonum & cõveniens videtur: ut illi, qui propter imperfectam ætatem sese defendere nequeunt, aliorum tutela defensioneq́; gubernentur.

QVALITER VIRILIS, & qualiter Fœminei sexus fratres in tutela succedant.

TITVLVS CXVI.

SED ut præmissa clarius innotescant, Sciendum est, quòd quia onus tutelæ, eo ordine defertur & notatur, quo bonorum successio, seu jurium possessionariorum devolutio. Deficientibus igitur, & nõ existentibus testamentarijs tutoribus: ad fratres, & consanguineos defuncti hominis, in quos videli-

cet (eo hæredibus deficiente) bona sua devolvi deberent, tutela pupillorum defertur & derivatur.

Fraternalis autem propagatio, duplicem per lineam, virilem scilicet & fœmineam, descendere cõsuevit. Fratres itaq; per lineam virilis sexus descendentes, (qui & agnati nominantur) semper consãguineis, & fratribus, muliebris sexus, (qui etiam cognati dicuntur) in tutela subeunda pręferuntur: & isti fœminei sexus cognati, nõ aliter, nisi deficientib⁹ per omnia fratribus virilis sexus, sive agnatis, ad tutelã exercendam admittuntur. Et tunc quoq; non aliter, nisi bona & jura possessionaria pupillorum, & orphanorum, utrumq; sexum, virilẽ scilicet & fœmineum, apertè concernere, manifestèq; sequi dignoscantur. Nã, si de bonorum & jurium possessionariorum successione, atq; devolutione (utrum scilicet illa utriq; sexui deserviant, vel certè sexum solum̃odo masculinum cõcernant) dubitatur: tunc cognati ipsi (etiam agnatis nõ extantib⁹) ad tutelam non admittuntur:

való rokonyságtra, az kikre (ha tellyessęggel magva ßakadna-is) az ióßág iövendőben ßálhatnakel bizni és adni.

Az attyafiak penig kêt ágról ßoktak gyarapodni, fęrfiui és leány ágról. Az fęrfiui ághról ez-okáért az kik vadnak (kik fęrfiui ágbéli attyafiaknak mondatnak) azok iárnak elől, az tutorságnak viselésęben, minden egyéb leány ágról való vér ßerént való rokonságh előt-is, (kik leány ágról való attyafiaknak mondatnak) és előßőr-is azokat illeti: Es ez leány ágról való attyafiak, külőmben sem viselhetnek tutorságot, hanem ha az fęrfiui ágról tellyessęggel el-fottak vólna az attyafiak: Es ackor-is külőmben reáiok nem bizzák, hanem ha az árvák iovai és az ióßág nyilván mind fęrfiui s-mind penig leány ágat illetne, és idővel arra-is ßálhatna. Mert mikor kételkednek az ióßághnak ßállása felől (tudnia illik, hogy ha mind az kêt ágat illetié, avagy penigh egyedül csak az fęrfiui ágra ßál:) ackor az leány ághról valókat (ha az fęrfiui ágról nem vólnának-is) az tutorságh mellé nem ereßtik, reáiok sem bizzák: hogy az árvák ióßágá-

nak

nak birodalmát és Vraſágát, az tutorſágnak ſine alat, magoknak tulaydonitani ne láttaſſanak. Kiért ez dologban-is, inkáb idegen Tutort kérhetni az Feiedelemtől.

tur: ne bonorum ipſorum orphanorum dominium & poſſeſsionẽ, ſub hujuſmodi tutelæ colore, pro ſe vendicare videantur. Vnde in hoc quoq; caſu Dativi magis Tutores à Principe poſtulantur.

MIKOR AZ IOſág mind az két ágat illeti, mit kel műelni, az Tutorſág felől.

CXVII. TITVL.

VIgyázni kel azért, hogy-ha az árvákнak iósága, mind az két ágat nyilván illeti, az az, hogy ha az aſſonyi ágról valók, azokban az ióságokban, még az árvákнak attyok életében-is, nyilván való Vraſágok és birodalmok vólt: Tehát az tutorſág viſeléſről illyen kűlömbség vagyon. Mert avagy az két ágról való attya-fiak avagy egy ideiűek: avagy űdővel egy-máſtól kűlömbőznek. Ha egy ideiűek és huſon négy eſtendőſſek, és az tutorſágra elégedendők: tehát az attyai ágról való attya-fiaknak kelletik az tutorſágot viſelni: Ha penig az fiui ág kiſſeb, és az leány ágról valók nagyob ideiűek: tehát addég, az mígh az

QVID, SI IVRA POSſeſsionaria utrunq; ſexum concernant, de tutela faciendum ſit.

TITVLVS CXVII.

ADvertendum tamẽ eſt, quòd ſi jura poſſeſsionaria pupillorum utrumq; ſexũ apertè ſequuntur, hoc eſt, ſi etiam fœminei ſexus homines, in illis juribus poſſeſsionarijs, vivente adhuc orphanorũ ipſorum patre, reale Dominium habuerint: tunc de tutela gerenda diſtinguendum erit. Aut enim agnati & cognati, unius & ejuſdem ſunt ætatis: aut annis & ætate inter ſe differunt. Si ejuſdem ætatis & tutelæ capaces fuerint, hoc eſt, viginti quatuor ãnorum extiterint: tunc agnati, (prout imẽdiatè præmiſſum eſt) tutelam ipſam gerere debebunt. Si tamen cognati majo-

res, & agnati, minores añis fuerint: interea temporis, quoadusq́; agnati tutelæ capaces erunt, cognati sunt ad tutelam gerendam admittendi. Licet post tempus legitimæ ætatis, etiam infra perfectam puerorum ætatẽ, viginti quatuor annos, modo antelato repręsentantem, plerosq́; fratrum, & agnatorum, ad tutelam deputatos fuisse recolimus: In casu præcipuè, quo matrem orphanorum ad secundas nuptias transisse, & per hoc bona eorum desolationi, subjacuisse cõperimus: & ejuscemodi quoq́; tutela in casu præmisso tenetur.

Intelligendum tamen semper est, tàm de agnatis, quàm etiã cognatis, hoc est fratrib⁹ virilis & fœminei sexus, modo præhabito, onus & exercitium tutelæ, qui in gradu lineæ cõsangvinitatis propinquiores orphanis, & proximiores, annisq́; & ætate majores esse dignoscuntur.

az fiui ágról valók fel nevekedvén, és az tutorságnak viseléssęre elégsęgessek léßnek, az leány ágról valókat-is az tutorságnak gondgyaviseléssęre elő veßik.

Ióllehet emlekezünk arról, hogy néha az fęrfiui ágból való attyafiakra, az tőrvény ßerént való ideieket megh érvén, adtak az tutorságot, meg állapadot ideiét, ugy-mint, mikor az hußon négy eßtendőt meg el sem értek vólna-is. Főképpen, olykort, mikor az árváknak az annyok, más fęrhez ment, ki miat az iößág el kezdet pußtulni: és ez illyen tutorságh, ez meg mondot dologban meg maradhat.

Ezt penig mindenkoron igy éresük, az két ágról, ugy mint, fęrfiui és leányi ágról való attyafiakról, hogy az megh írt mód ßerént; az tutorságnak terhe és gondgyaviseléſſe, azokat illeti, az kik az árváknak, az vérsęgnek lineaiján leg közelb való vérek, és idővel-is naggyobbak.

QVID SIT AGNATIO, & Cognatio, vel agnatus & cognatus.

MI LEGYEN AZ Agnatio és Cognatio, az az, az fiu ágról, és leány ágról való rokonság.

TITV. CXVIII.

CXVIII. TITVL9.

EZ-is rövideden tudásunkra legyen, hogy ez ige *Agnatio* nem terméßet ßerént való név, hanem polgári ßokás ßerént való név es az Várossi törvényből formáltatot, az terméßet ßerént való vérsęgnek külömbsęgére: hogy ez által az fiaknak és leányoknak eredetinek külömbsęge ki tessęk. Melyből nyilván megh tetczik, hogy mindenek, kik *Agnatussok*, ugyan azon *Cognatussok*is, az az, attyafiassok: De nem vißontag. Mert az Nemnek az feije az *Agnatio*, az tagiai penig az *Cognatio*: Noha az *Cognatio*nak neve is, az közönsęges rokonságnak neve: Mely mind az fiakhoz, mind az leánnyokhoz illik. De itt ez helyen, az *Agnatio*, csak az fiui ágról való rokonságbéli embereket iedzi: az *Cognatio* kedig, annyai ágról valókat.

TITVLVS CXVIII.

VBI breviter sciendum est, quòd hoc nomen Agnationis non est naturale, sed civile nomē: & inventum est jure civili, ad differentiam naturalis Cognationis: ut per hoc diversitas originis masculorum, & fœminarum distingueretur. Ex quo claret, quòd omnes, qui sunt Agnati, sunt etiā Cognati: sed non è converso. Quoniam Agnatio, species est Cognationis: Cognatio verò generale nomē est: tàm ad masculos, quàm ad fœminas pertinens. Quamvis Agnatio (sicut prætactum est) virilis duntaxat, & cognatio fœminei sexus homines, hoc in loco designat.

AZ TESTAMENtum ßerént való Tutorság, meg álhatē, az törvény ßerént való Tutorság ellen: Es vißontag.

CXIX. TITVL9.

DE it egy kérdés támad, tudni illik, hogy az Testamentom ßerént való tutorság, az törvény ßerint való tutorságot: avagy vißontag, az tör-

VTRVM TESTAMENtaria tuitio, destruat legitimam: Et è converso.

TITVLVS CXIX.

SED quæstio suboritur: Vtrum Testamentaria tutela, adimat Legitimam: vel è contra, Legiti-

ma Testamentariam. Dicendum, quòd Testamentaria ritè, bonoq́; modo, & illis personis, quæ ad tutelam de jure admitttuntur, facta, aufert sæpè Legitimam: sed non semper. PRO cujus lucidiori notitia & intelligentia, advertendum est, Quòd si pater (etiam sui juris existens) filios suos impuberes, & teneræ ætatis, talibus personis, quę perjuri, vel publici aucarij, patria
Par. 2. T. 30 lingua, Ludas, nuncupati: aut aliter infames, sive proscripti essent: vel notam infidelitatis quovis modo incurrissent (si etiam per virilis sexus lineam de parentela sua descendissent) tutandos com̃itteret: quia per eorum hujusmodi infamiam & notam, à jure successionis deciderunt: ad tutelam, in prę judicium fratrum, de jure succedere debentium, non admittuntur.

Similiter, si pater filias suas (non existentib⁹ filijs) Cognatorum cuipiam in Testamento submitteret defendendas: hujus quoq́; tutela in præ-

veny ßerént való tutorság veßiê el, az Testamentom ßerént való tutorságot? Melyre azt monǵuk hogy az Testamentom ßerént való Tutorság, mellyet méltán és ió móddal, és azokra az ßemélyekre bizták, az kiket az tőrvény az tutorság viselése mellé bocsát, gyakorta az tőrvény ßerént valót el véßi: de nē mindenkor. Mely dolognak nyilvábban való megh értéseért vegyűk eßűnkben, Hogy ha az Atya (magával ßabad lévén-is) az ő neveletlen gyenge fiait, affęle ßemélyeknek, hadná, Testamentomban, kik hiti ßegettek, és nyilván való hamis hitűek, magyarúl kit Ludasnak mondnak: avagy az kik gonoß hirben névben forgonának, és tißtessęge veßtettek avagy levelesek vólnának: avagy peniglen hitetlensęgnek notáiában estek vólna (męg ha az fiui ágról való attyafiak vólnának-is:) Mert az ő gonoß hirek nevek, és hitlensęg miá, az tőrvény ßerént való igasság mellől, mely őtet illethette vólna, el estek: azért az tutorságnak gondgya viselése mellé, az tőb attya-fiaknak károkra, kik utánnok kővetkeznek, nem bocsáttatnak.

Azonképpen, ha az Atya az ő leányit (fiai nem lévén) valamely leány ágon való rokonnak Testamentomában tutorsága alá hadgya; Ennek-is az ő tu-

ő tutorsága az firfiui ágból valóknak és oßtozó attya-fiaknak, kikre valaha ßállani kellene az ióßágnak, károkra, és nyilván való veßedelmekre, megh nem álhat, megh sem engedtetik: Hogy effęlé ßin alat való tutorság miat, az attya fiak igasságokban meg ne fogyatkozzanak. Mert gyakorta, az Attya látván, hogy fiu magzati nem maradnak, az ő leányihoz való ßerelméből: nem csak ollyan tutorságnak neve alat, de męg egyéb-fęle ßin alat-is, igyekezik azokat őröckessecké tennie, azoknak az attya-fiaknak, kikre męg ez után ßállani kellene az ióßágnak, nyilván való akadályokra. VISZONTAG is penig, mikor az Attya eßében véßi, hogy az ő attyafiai közzűl valamellyik, bátor ugyan fiu ágból való legyen-is, az ő ióßágát ßomiuhozza, és aval hogy vagy uy oßlást kévánna, avagy egyéb uton és ßin alat való fogásockal igyekezik ellene pert támaßtani, és azt magának foglalni: semmit nékie nem haßnálván, az törvény ßerént való igassága az tutorsághoz: az attya ßabadon az kinek akaria, annak hadhattya magzatit testamentomban: De nem az leány ágról való áttya-fiaknak: az fellyűl megh mondot okokért: Hanem ha nyilván az ióßag mind az két ágh-bélieket illeti. Mert ily dologhban, az leány ágról való attya-fiak

in prejudicium, & periclitationem jurium Agnatorum, seu fratrum condivisionalium, & in bonis suis, ritè succedentium facta, nõ tenet, nec admittenda censetur: Ne sub colore ejuscemodi tutelæ, fratres ipsi, justis eorum juribus fraudari dignoscantur. Sæpè namq; pater, filijs orbatum secernens, amore filiarum captus: ne dum per tutelã, verum etiam alijs exquisitis coloribus, & titulis in bonis suis, illas in fratrum succedentium præjudicium hæreditare nititur. E CONTRARIO verò, ubi pater fratrũ, sive Agnatorum suorum quempiam ad bona sua, novę divisionis, vel alio titulo & colore aspirare, vel de facto lites illum inde suscitare cognoverit: non obstante successionis, & cõsequenter legitimæ tutelæ jure, filios suos, cui maluerit, protegendos testando cõmittere poterit: Non tamẽ Cognatis: ob rationem, superius prædeclaratam: Nisi fortè bona & jura possessionaria utrunq; sexum manifestè sequantur atq; concernant. Nam hoc casu, etiam Cognatis suis, pupillos

pillos & filios suos tutandos submittendi habet potestatem.

DVO COROLLARIA notanda, de successione Tutoria.

TITVLVS CXX.

EX præmissis itaq; duo corollaria subinferuntur. PRIMVM quidem, quòd Tutores Testamentarij, ritè constituti, cæteris tutoribus, videlicet Legitimis, & Dativis, præferentur: ita ut primò Testamentarij, deinde Legitimi, & ultimo loco Dativi, ad tutelam exercendã admittuntur. COROLlarium secundum, Quòd quia tutela secundum bonorum (sicuti jam prædeclaratum est) devolutionem defertur: ideò etiam fratres adoptivi, ad quos bona & jura possessionaria cujuspiam, virtute alicujus contractus & Regij consensus derivanda sunt, eo in semine masculino deficiente, & filias habente gerendam ad tutelam, tãquam agnati ritè succedunt & admittuntur, cognatorum quorumcunq; jure vel tutela non obstante.

DVO

fiaknakis, hogy árvainak gondgyokot visellyék, ßabadon el hadhattya.

EMLEKEZETRE való két Czickel, az tutorságnak fel vételéről.

CXX. TITVL⁹.

EZ fellyül meg mondot dolgokról, két Czickelt vegyünk eßünkben. Előßőr, hogy az Testamentom ßerént való tutorok, kiket ió módgyával hadnak, az tőb tutoroknál, tudni illik, az törvény ßerént valóknál, es az kiket arra rendelnek, méltóságosbak: ugy hogy előßőr, az Testamentom ßerént valók, az után az törvény ßerént valók, és utólßor az rendelt tutorok, viselhetnek tutorságot. Az második Czickel ez, mi-ért hogy az tutorság (az mint meg vagyon mondva) az ióßágnak ßállása után iár: azért męg az fogadot attya-fiak-is, kikre valakinek ióßága, valami kőtésnek, az az, fiává, vagy attya-fiává való fogadásnak ereiével, és Királyi Consensussával, ßállana, fiui ágban megh fogyatkozván, de leányi azért lévén, az tutorságnak gondgya-viseléssęre elő bocsáttyák, és réáis ereßtik, ßintén mint az firfiui ágról való attyafiakat, az leány ágról való attyafiaknak igassaga az tutorsághoz, azoknak semit nem árthatván.

AZFELE DOLGOKról, mellyekben az attyafiaknak az Tutorság nem engedtetik.

CXXI. TITVLVS.

TOvábba ezt-is tudnunk kel, hogy kiváltképpen négy rendbéli igék vadnak, mellyekért az firfiui ágról való attya-fiaknak-is, sem vér szerént, sem test, sem egy mehbéli, avagy egy oßlaſſon valóknak-is, az Tutorſágot viſſelni nem engedik.

ELSŐ, mikor valamellyik feiét és iószágát el veßti: mint azok, kik feicken iószágokon maradnak: Mert valameddigien az attya-fiúnak az Sententia feién léßen, tutorſágot nem viſelhet.

MASODIK, ha elégedendő és nyilván való ok-nélkül oly falut idegenit el, mely egy maſra ſállandó vólna. Még ha ſele váltſágában adta vólna-is: tehát az tutorſágnak tißtit nem viſelheti. Mert kétſég ſér hozzáia, hogy az árvák iószágát-is el veßtegetné.

Har-

DE CASIBVS IN QVIbus Fratres ad tutelam non admittuntur.

TITVLVS CXXI.

SCIendum ulterius, quòd quatuor ſunt præcipuè caſus, in quibus agnati, ſeu fratres, ſive carnales, ſive uterini, ſive condiviſionales, ad tutelam ſubeundam non admittuntur.

PRIMVS, quando fratrum quiſpiam caput ſuum & bona ſua amittit: prout ſunt qui in ſententia capitali convincuntur. Quamdiu enim frater ipſe, gravamini & oneri hujuſmodi ſententiæ ſubjectus fuerit, tutelam exercere non permittitur.

SECVNDVS caſus, ſi villam (quæ ad ſucceſsionem fraternam mutuò pertinebat) ſine rationabili & evidenti cauſa, vendendo, vel aliter à ſe alienando amiſerit. Si etiam per hoc libertatem capitis retinuerit: tunc tutelæ officium amittitur. Nam etiã dedilapidandis & alienandis orphanorum ac pupillorũ bonis, præſumptio pariter, & ſuſpitio de illo per hoc habetur.

TERTIVS casus est, Si quis fratrum, sive agnatorum, alieno juri, hoc est potestati, se subjecerit, vel subjici permiserit. Qui enim juris sui non est: alterius tutelam gerere non potest.

QVARTVS casus, Quando quis notam infidelitatis incurrit, aut de perjurio convictus, vel aliter infamis effectus sive proscript⁹ fuerit. Prout enim exinde à jure successionis cecidit: ita per hoc tutela quoq; deperiit.

HARMADIK, ha az attyafiak közzül való magával nem ßabad, hanem más hatalma alá vetette magát, avagy engedie magát vetnie. Mert az ki magával nem ßabad másnak tutorságát sem viselheti.

NEGYEDIK, ha hitlenſęgben esset, vagy hamis hűtűnek találtatot, vagy egyébként tißtessęge veßtet, avagy ßámkivetet. Mert miképpen ő, az ióßághnak idővel reá való ßállása mellől el esset: azonképpen ennek miatta az Tutorságot is el veßtette.

QVOT MODIS POSsint excusari Tutores ab onere tuitionis.

TITVLVS CXXII.

NOtandum deinde, quòd Tutores, & præsertim Dativi, multis modis ab onere tutelæ sese excusare possunt.

PRIMO, propter filiorum multitudinem, & loci distantiam. Quia varijs negocijs incumbere nequeunt.

SE-

HANY-KEPPEN menthetik magokat az Tutorok, az Tutorságnak terhétől.

CXXII. TITVL⁹.

TOvábba ezt-is jedzűk meg: Hogy ki váltképpen, az ollyan tutorságtól, az mellyet az Feiedelem és az Patronussok ßoktak adni (ha akaria) ember sok-képpen mentheti és óltalmazhattya megh magát.

ELSŐBEN, gyermekinek sokságával, és az lakó helynek meßßesęgével. Mivelhogy sok fęle dologhnak gond-viselésſęre nem érkezhetik.

MA-

MASODSZOR, ha sok faluñok vagyon, és kűlőmb kűlőmb Vármegyében.

SECVNDO, propter villarum seu possessionum, in diversis locis & comitatibus adjacentium multitudinem.

HARMADSZOR, az Feiedelmeknek sűntelen való hadak miat, miért hogy vitézlő férfiak és vitézséggel sokták kenyereket enni.

ITEM, 3. propter continua bella Principum, si fuerint milites, actu & opere militiam exercentes.

NEGYEDSZER, ha az közönséges sólgálatban, és az Feiedelem dolgáiban lésen foglalatos, az mint vadnak á Cancellariusok, Oratorok, és kűlső Országra való követségre kiket válaßtnak, az lúlő mesterek, Vdvarbirák, az lővedelmeknek bé sólgálatoi, és az pénznek és egyébsége eggyet másoknak komorniki, és egyéb hasonlatos tißteknek viselői.

ITEM, 4. propter servitium Reipublicæ, & expeditionem negociorum Principum, prout sunt Cancellarij, Oratores, extra regnũ delegati, Magistri, Prothonotarij, Provisores curiarum, Administratores proventuum, Dispensatores rerum & pecuniarum, & alij consimilia officia gerentes.

ÖTÖDSZÖR, ha gyogyulhatatlan betegségben vadnak.

ITEM, 5. propter insanabilem & incurabilem infirmitatem.

HATODSZOR, ha iráß nem tudnak.

ITEM, 6. Sæpè etiam ob literarum inscientiam.

HETEDSZER, ha fő halálos ellenségi, és gonoz akarói vőlnanak az árvák attyának, és az árváknak is.

ITEM, 7. propter capitalem inimicitiam, quam habuerint adversus patrem pupillorum, Et itidem habent contra pupillos.

NYOLCZADSZOR, az vénség miat, mikor tudni illik, az hatvan estendőt ideieckel meg haladiak.

ITEM, 8. propter senium, quando videlicet sunt ultra sexaginta annos.

KILENCZEDSZER, mikor

ITEM, 9. dum imperfectæ ætatis,

tatis, seu minores viginti quatuor annis fuerint, ab oneribus tutelarum gerendis, sese (si volunt) excusare poterunt.

kor męg igen ifiak, és męgh az hußon negyedik eßtendöt el nem érték,

QVOD TVTORES FIdeliter tenentur gerere officium tutelæ: Et quot modis fiant suspecti.

TITVLVS CXXIII.

CONsiderandum demum est, quòd Tutores fideliter & probè debent, tenenturq́; gerere pupillorum tutelā. Nā aliter, si comperti fuerint in suspitione, malèq́; & sinistrè tutelā gesserint: non solùm removentur ab officio & administratione tutelæ: verum insuper, (si in reb⁹ ac bonis pupilli temporalibus suspecti depræhensi & agniti fuerint) ad duplum reddendum pupillo condemnātur. Si autem in personam pupilli vel causā ejus, prętextu juriū suorū possessionariorum motam, contrariè infideliterq́; egisse cōperti extiterint: infamia sempiterna inde sequi debebit. De damnis pręterea, per hoc illatis, ad duplum (ut præfertur) reddendum, sunt compellendi.

HOGY AZ TVTOrok hiven tartozzák, az Tutorságnak tißtit viselni: Es hány-képpen teßik magokat kétsęgesse.

CXXIII. TITVL⁹.

EZT-is jól megh kel gondolnunk, hogy az Tutorok tartoznak aval, hogy híven és igazán visellyék az árváknak tutorságát. Mert ha ezen kívül, kétsęg kezd hozzáiok fęrni, hogy gonoßúl és nem hűven viselték vólna: nem csak az tutorsághból vetik ki: hanem annak felette (ha az árvák ióvaiban és ióßágokban kétsęgben találtatnak) két annyit kel érette fizetniek.

Ha penig az árvát ßeméllyében bántottak meg, vagy ióßágáról való pőrit, álnokúl és csalárdúl forgatták, viselték: őrőcké tißtessęge veßtettek léßnek érette: Es az kárnak két annyi fizetésen maradnak,

Léß-

Lesznek penig az Tutorok kéríségben sok-képpen:

ELŐSZŐR, ha magok jovait és jószágit bolondúl megh emésztik és el vesztegetik.

MASODSZOR, hogy ha az Árváknak, életre való szükségeket, mind ételből ruházatból méltót, ki nem szolgáltatnyák.

HARMADSZOR, ha az árvákat ok-nélkül, rongállyák és gonoszúl tartnyák.

NEGYEDSZER, ha őket jó és tökélletes erkölcsre nem tanittyák: avagy az Tutorok ő magok roß erkölcsűek.

ÖTÖDSZŐR, ha felette szegények.

HATODSZOR, ha az Árvák attyának halálos ellenségi vóltanak: avagy az meg halván, az árváknak akarnak jövendőben nyílván való ellenségi lēni.

HETEDSZER, ha félő, hogy az árvák jószágára vágódnak, és azt magoknak kezdik tulaydonitani, és immár-is magok számára élik.

TVTORES autem redduntur fiuntq; suspecti, pluribus de causis.

PRIMO, si bona eorum propria stultè consumunt.

SECVNDO, si pupillis necessaria vitæ, victum scilicet & amictum debitè non administrant.

ITEM, 3. si nulla exigente causa rationabili, ipsos pupillos malè tractant.

ITEM, 4. si illos bonis moribus non erudiunt: vel ipsi Tutores malorum morum existant.

ITEM, 5. si sunt nimium pauperes.

ITEM, 6. si fuerint capitales inimici patris pupillorum: aut eo decedente, sunt já vel esse volunt solis pupillis hostes manifesti.

ITEM, 7. si timetur, quòd ad bona pupillorum, sibi ipsis vendicanda aspirant, & ea pro se usurpare contendunt.

AZ TVTOROKAT miképen vádolhattyák. Es az ebtelen árvákról.

CXXIIII. TITVLVS.

QVALITER TVTOres accusari possint. Et de pupillis furiosis.

TITVLVS CXXIV.

CÆterum advertendum est, quòd hujusmodi Tutores, sive Testamentarij, sive alterius generis existant, super præmissa suspitione, hoc est de crimine malæ dispensationis & dilapidationis rerum & bonorũ orphanorum, omnes indifferenter, sive sint viri, sive mulieres, extranei, consanguinei, & affines, accusare possunt: si ob pietatis causam id faciunt. Pupilli tamen, illegitimæ ætatis per se Tutores suos accusare nequeunt. Verùm adveniente transactaq; legitima ipsa ætate, ubi scilicet lites jam gerere & instituere poterunt, si orphani sanæ mentis fuerint, curatores suos, ex consilio proximorum suorum accusare possunt. Vbi sciendum, quòd postquam filij legitimæ ætatis años transegerint: invitis, & non consentientib' eisdẽ, patres eorum Tutores illis in Testamento substituere non possunt: Cum illi' sint jam ætatis, ut se processu juris defendere queant.

Vbi autem volentibus, vel forsitan postulantibus filijs, post tempora pubertatis, per parentes ipsorum

TOvába ezt kel meg érteni, hogy effęle Tutorok, akar Testamentom ßerént valók, akar penig másfęlék legyenek, az fellyűl meg irt kétsęgért, az az, gonoß gond-viselésekért, és az árvák marhaiának és iößáginak el tékozlásáért, minden, ßemély-válogatás-nélkűl, akar firfiak, akar aßßony-népek, akar idegenek, akar attya-fiak és Sógorok, ßabadon vádolhattya őket, csak hogy ezt kegyes indulatból cselekedgyék. De az árvák ő magok neveletlen korokban nem vádolhattyák. De ha fel nevekednek, és az törvény ßerént való ideieket el érven, ackor mikor immár pőrt indíthatnak, hogy ha az illyen árvák tellyes eßűek léßnek, az ő gond-viselőit, attyok-fiainak tanácsából ßabadon vádolhattyák. Holot eztis tudgyuk meg, hogy az árvák, minek utánna törvény-ßerént való időre, és emberkorba iutnak: akarattyok ellen, és ha ők nem kivánnyák, az attyok Testamentom-ßerént, Tutorokat nékiek nem hagyhat: mivelhogy immáron annyi ideiűek, hogy az törvénnek follyása ßerént, magokat meg óltalmazhattyák.

Ahol penig az fiak akariák, és kévánnyák az ő törvény ßerént való ideieknek utánna, az ő ßűleiek nékik tutorokat adhatnak, de azokat immár nem

Tutor

Tutoroknak, hanem inkáb Curatoroknak, az az, gond-viselőknek mondhattyuk: Mert az Tutorokat gyermecskéknek, és ollyanoknak kik nem kivánnyák; az Curátorokat penig örög fel ferdült iffiaknak, és kik azokat kivánnyák, sokták rendelni. Ezeket-is ugy, hogy ha azok, az kik kévánnyák, tellyes eßűek lésnek. Mert egyébként, ha az fiak, elméiekben meg fogyatkoztanak és balgatagok, avagy havasok, avagy eßnélkül sükölködők, még az tőrvény-szerént való ídeiek után-is: az Testamentom szerént való tutoroknak, avagy azok nem lévén, attyok-fiainak firfiú ágból valóknak: és azokis el fogyván, az Feiedelemtől kel Tutort kérni, avagy netalám az Ország Birái tőrvény-szerént neveznek kit illessen az Tutorság, és ezeknek tutorságok alá lésnek rendeltetve: mert ezeknek gond-viselések alat lésnek minden iovockal, és ióságockal.

Mely Tutorok, sükséges ügyökben, kiváltképen az árvákanak táplálására való dolgokban, az árváknak terheket és felőlők való feleléſt, fel vehetik, és ióságokból, az mennyire kivántatik mindent rendelhetnek: de az árvák ióságái el nem idegenithetik.

HOGY

rum Tutores assignantur: illi jam non Tutores, sed potius curatores appellantur. Quia Tutores impuberibus & invitis, curatores autem puberibus & petentibus dantur. Et hoc si petentes ipsi compotes sint rationis. Nam alioquin, si filij amentes, furiosi, lunatici, vel mente capti fuerint, etiam post tempora legitimæ eorum ætatis: Tutelæ Testamentariorum, aut illis non existentibus, fratrum sive agnatorum suorum: & illis quoq; deficientibus, Dativorum, à Principe scilicet, vel forsitan judicibus ordinarijs, in judicio deputatorum subjiciuntur: & illorum provisione, simul cum bonis, & juribus eorum possessionarijs, gubernantur.

QVI quidem Tutores, in casu necessario, & præsertim ad sustentationem illorum cedenti, tàm onera eorũ super se assumere, quàm etiam de bonis eorum, prout necessitatis conditio postulabit, disponere possunt: Ea tamen alienare non possunt. *Par: 1. Tit. 112. & 126. 127. 59.*

QVOD

QVOD PRINCEPS, etiam extra terminos judiciorum, de Tutore providere potest.

TITVLVS CXXV.

CVM itaq; onus tutelæ pium opus sit, accusatio Tutorum de suspitione, etiam extra terminos Octavales, & Brevium judiciorum, semper (dum suspitio occurrit) liberè fieri, & ad Principem sive Regiam majestatē deferri poterit: ne bona pupillorum malè & inutiliter cōsumantur. Et postquā aliquis Tutorum de suspitione ipsa hoc est de crimine malæ dispensationis & dilapidationis bonorum orphanorum accusat⁹ fuerit: mox illi administratio tutelæ, & omniū bonorum pupillorum, per Principem interdicitur: & infra decisionem causæ, ad manus communes illa dantur & assignantur.

Vbi autem Tutor ipse suspect⁹, priusquā cognitio suspitionis terminaretur, ab hac luce decederet: tunc conditio, pœnaq; suspitionis extinguitur quidem: attamen hæredes & successores ejusdem Tutoris,

HOGY AZ FEIEdelem męg az Octáván-kűvűl-is Tutort adhat.

CXXV. TITVL⁹.

MIvel-hogy az-ért az Tutorságnak visselése az kegyes iő cselekedetek közzűl eggyik, az kétsęges tutorokat minden Octava, és rővid törvény kűvűl-is, mindenkor (mihelt ßó fęr hozzáiok) akar ki-is vádolhattya, mind az Feiedelem, s-mind Király ő felsęge előt: hogy az árváknak ióßága gonoßúl, és haßontalanúl megh ne eméßtessęk. Es minek utánna valamely kétsęges tutort, az gonoß sáffárságaért, és az árvák ióßágának tékozlásaért, kezdenek bê vádolni: Azontúl az tutorságnak, és az árváknak minden ióßága gondgya-viselésęt, az Feiedelem meg tilttya: és törvény vége ßackattaig, az ióßágot köz kézhez adgyák.

Holot peniglen azon-közben, az kétsęges tutornak hólta történnék, minek elötte az törvény véghez menne: tehát az kétsęges tutorságnak gyalázattya, és bűntetése véle megh hal: de az maradêki és őrőckesi tar-

tartoznak számot adni, és az ő gonoß száffárságáról, az árvákat meg elégíteni.

Hogy ha penig oly Tutor találtatik, ki az tutorságnak tißtit gonoßúl viselte vólnat noha az kárnak megh fizetéßére kéß vólna, és arról kezeßeket is vette: mind azon által, az tutorságnak tißtit tólle el kel venni: és az Feiedelem ő helyében más Tutort adgyon, ki számbor és tißteßségbéli személy legyen.

Mert az tutornak effélle elég tételről való igireti gonoß cselekedetit el nem fedezi, sem penig tób gonoß cselekedetre való szándékát el nem távoztattya: sőt inkáb az árvák iószágában és marháiában, akaratiyának, továbba való kegyetlenßégét és tékozlását ielenti és mutattya: az erre való gond-viselés penig és annak Orvoßága, csak az egy Feiedelmet illeti.

toris, rationem super malè dispẽsatis rebus, dare tenentur, & ad satisfactionem compellentur.

Si verò Tutorem quispiam, tutelam & officium tutelæ fraudulẽter gerere, & administrare depræhensus fuerit: etiam si satis facturũ vel satis daturum se offerat, & super ea re fidejussores etiã promittat atq; ponat, nihilominus tamen removendus est ab officio tutelæ: & alius per Principem, bonæ famę & conditionis Tutor, loco illi9 assignandus, atq; substituendus.

OBLATIO enim satisfactionis Tutoris, propositum malum non tollit, & animum iterato malè agẽdi non evitat: quin potius voluntatem diutius grassandi in rebus & bonis pupillorum præstat atq; demonstrat: super his autem providere, remedium q; adhibere, ad solum Principem spectat.

HOGY AZ TVTOrok, az árváknak minden pőrőkben el iárhatnak.

CXXVI. TITVL9.

QVOD TVTORES, in cunctis causis pupillorum procedere possunt.

TITVLVS CXXVI.

ITEM, hoc quoq; non prætermittendum est, quòd cum tria sint genera Tutorũ, videlicet, Legitimi, Testamentarij, & Dativi: super eorum tutela, testimonium evidens, in judicijs produci debet. Quòd postquã productam fuerit, & sese Tutores esse docuerint, in cunctis causis, differentijs, & earũ processib⁹, & alijs negotijs orphanorum & pupillorum, tàm coram judicibus Regni ordinarijs, quàm etiam alias ubilibet, vigore literarum Revisionalium, usq; ad tempora legitimæ ætatis eorum procedendi, & omnia ritè expendendi, habent authoritatem: sine quorum scitu, & consensu, pupilli ipsi, nec procuratores (adveniente Legitima ipsorum ætate) constituere debent. Nec etiam Fassiones aliquas infra temp⁹ pupillaris ætatis eorum facere possunt. Qui si Procuratores constituerent, aut Fassiones interea facerent, Nullius erunt firmitatis omnino.

EZt sem kel el hadni, mint hogy háromfęle Tutor vagyon, ugy mint: Tőrvény ßerént, Testamentum ßerént, és Rendeltettet: Ez-okáért az ő tutorságokról, az tőrvényben, nyilván való bizonyságot tartoznak elő hozni. Azt elő hozván, és hogy ők az tutorok megh bizonyitván, az árváknak minden-nemű ügyekben, perekben és azoknak follyásiban, és egyéb dolgokban, mind az Orßág Birai előt, mind penig egyebűtis, az űdő látot levélnek ereiével, mind addig mig az gyermekſęgből ki nem kelnek, vagyon az igaz tutoroknak méltóságok, hogy el iárhassanak, és mindeneket ió rendre hozhassanak: mely tutoroknak hírek és értelmek nélkűl, az árvák, Prokátorokat sem valhatnak, ha elégedendő ideiek el iőt vólna-is. Sőt egyéb vallást sem tehetnek, miglen árva ßámban léßnek. Kik ha Prokátort vallanának-is, avagy ez alat vallást tennének: Annak mindenestől fogva semmi ereie nem léßen.

DE ÆTATIBVS PVpillorum revidendis, & literis inde Revisionalibus.

AZ ARVAKNAK idejeknek megh láttásáról, és arról való Revisionalis, az az, űdő látot levélről.

CXXVII.

CXXVII. TITVLVS.

AZ Árvák idejét penig, az Orßág Birái előt, avagy azoknak ítélő meßeri előt, avagy Captalamban és Conventben, sokiak meglátnia, és az Arua hány essendős legyen meg arányoznia. Mely űdő látásnak (csak hogy levél kellyen rólla) mindennémű tőrvényben hitele vagyon. Az űdő látot levélnek ereiével penig, az árváknak Tutori, az árváknak nevében, és Személlyekben perelhetnek, ellent felelhetnek, és réá felelhetnek. Sőt, ha valami perben látnyák, hogy az árvák dolgait el veßtenek, az mint az pernek érdeme kévánnya, megh is békélhetnek az más ßéllel, az árvák haßnáért, de ugy hogy azoknak károkra, és megh rontásokra ne essék.

AZ ŰDŐ LATOT levél mit haßnálljon: Es az tőckéllettes űdő előt, az mi mi vallások lőttenek miképpen hihaßák megh?

CXXVIII. TIT:

Tarjab:

TITVLVS CXXVII.

AEtates autē pupillorum, per judices ordinarios Regni, vel eorum Prothonotarios: aut in locis testimonialib⁹, hoc est Capitularib⁹ vel Conventualib⁹ revideri, metiri & discuti solēt. Et hujusmodi revisioni (dumodo literæ super ea re Revisionales conficiantur) in omnib⁹ judicijs fides adhibetur. Et earundē literarum Revisionaliū virtute, tutores in personis orphanorum, tàm agere & opponere, quàm etiā ad objecta & proposita respondere semper possunt. Imò si in causę cujuspiā processu pupillos convinci, & succumberę agnosceretur, pro utilitate pupillorum: nō autē eorum destructione, plenariā cum adversa parte, nominibus & in personis eorundē orphanorum concordandi, & in unionem (prout negociorum qualitas exigit) deveniendi habent facultatem.

Revisionales literæ.

Pars 2. Tit: 41.

Part 1. Tit. 112. & 114.

QVID LITERÆ REVISIONALES valent: Et quomodo Fassiones, infra perfectam ætatem factæ, retractari debeant?

TITVLVS CXXVIII.

CÆterùm Literę Revisionales, quæ vim literarum Procura-
Par. 2. T. 41 toriarum in omnibus negocijs & causis habent, etiam transacta & exspirata pupillari ætate, tantum juvāt & conferunt orphanis: Vt si ipsi muneribus fortè corrupti, vel blandis sermonib⁹ seducti, sive metu & cōminationibus aliquorum perculsi atq; coacti, Fassiones pereñales, super bonis & juribus eorum possessionarijs, infra & usq́ue perfectam ipsorum ætatē, vigintiquatuor scilicet annorum spacio, cuicunq́ue, quandocunq́; & ubicunq́; facerent: conspectis postea ipsis solum̄odo literis Revisionalibus, poterunt hujusmodi Fassiones per orphanos retractari, & in irritum revocari: Ita tamen, si orphani Fassiones illas, inconsultè se se fecisse perpendentes, antequam tempus perfectæ ætatis eorum expleatur, easdē coram Iudicib⁹ ordinarijs Regni, vel Magistris illorū Prothonotarijs, aut in locis Testimonialibus, ore proprio revocabunt atq; retractabunt. Et ejuscemodi revocatio non solum ibi, vel

corā

TOvábba az Revisionálnak, az az, az ůdő látot levélnek, mindennémű dólgokban, annyi ereie vagyon, mint az Procátor levélnek, męg ha az árvák az tutorságh alól ki kőltèk vólna-is, megh-is valóban haßnos és iavokra vagyon: mert ha őket valaki vagy aiándéckal vagy ßép ßóval megh kerűlte és arra haytotta vólna: avagy ijeßtéssel és fennyegetéssel megh remitette és arra kénßerittette vólna: hogy az iößágot valakinek őrőkben vallanak, az ő elégsęges ideiek alat, ugy mint, az hußon négy eßtendőnek forgása alat: megh tekintvén annak utánna csak az ůdő látot levelet, ßabadon effęle vallástételt megh hihatnak, és ßavokat meg czáfolván semmissę tehetnek: Igy azért, hogy ha az Arvák eßekben vévén, hogy tanács-nélkűl bolondúl cselekedték legyen az vallás-tételt, minek előtte az tőkélletes ideiekre iutnának, azon vallás-tételt, az Orßág Birai előt, avagy azoknak Itilő Mesteri előt, avagy hiteles hellyen, sáiát ßáiockal megh hiják és ellene mondanak. Ez meg hivás peniglen nem csak az előt lehet

meg

megh, az ki elöt az vallást tötték: hanem más rendbéli, Orßág Birai, ugy-mint, Captalanokban, Conventekben és hiteles hellyeken, az fel tőt czél előt, az az, minek előtte az tőkélletes ideiek el telnek, iô módgyával mindenkor megh cselekedhetik. Mind azon által, ha el mulattyák, és effęle vallás tételeket meg nem hinak: annak utánna azok az vallástételek őrőckê való vallásoknak tartatnak, és mindenkor hellyek léßen. Az iôßágh el adássának formáia, az mellyet otfen meg ielentettünk, mindenkoron az által éppen megh maradván. Az megh hivás-is illyenképpen megh lêvên: az meg hivo fęl, az idő mulásnak ßokot ideie alat, ugymint harmincz két eßtendőnek forgássa alat, azon ő meg hivássa mellet ßabadon pőrt indithat.

corã eo, quo Fassio facta fuit: sed etiam in cõspectu aliorum judicũ & testimoniorum, infra pręfixi termini, perfectæ videlicet ætatis ipsorum spacium, ritè semper fieri valebit. Si tamen interea Fassiones hujusmodi revocare, & retractare nõ curabunt: postea Fassiones ipsę perpetuæ firmitatis robur obtinebunt, semperq; locum habebunt. Conditionibus tamen, in possessionaria venditione requirendis, superius prænotatis, semper, salvis. Facta verò præmissa revocatione, & retractatione ejuscemodi Fassionis: revocans ipse semper infra tempus præscriptionis, triginta videlicet duorum añorum spacium, lites & causas, prætextu ipsius revocatæ Fassionis, suscitandi habet facultatem. Par: 1, T. 60

HOGY AZ ARVAK oly pörben, mellyet ellenek gyermeksęgeknek ideién, kezd valaki, nem tartoznak meg felelni.

CXXIX. TITVL⁹.

TOVábba ezen ŭdő látásból ez-is következik,

QVOD ORPHANI, IN causis contra eos tempore pupillaris ætatis ipsorum motis, respondere non tenentur.

TITVLVS CXXIX.

HINC est etiam, quòd orphani, durante pupillari eorum ætate,

te, ſolumodo per productionem & oſtenſionem literarum Reviſionalium, ab omni cauſa & lite, tẽpore pupillaris ætatis ipſorum cõtra eos mota, liberantur: nec coguntur ad inſtantiam alicujus, in proceſſu cujuſvis cauſæ vel litis, ſive ratione jurium poſſeſſionariorum, aut Dotalitiorũ, vel Quartalitiorum, ſive actuum potentiariorum, vel damnorum, aut etiã aliorum quorumcunq; negociorum, adverſus eos, in ipſa pupillari ſeu illegitima eorum ætate, ſubortę & ſuſcitatæ (demptis tamen cauſis, temporepatris ipſorum inchoatis) infra tempus legitimæ ætatis eorum reſpondere.

Verumtamen, ſi occaſione jurium poſſeſſionariorũ, ſtante adhuc & durante pupillari & illegitima ipſa ætate, cauſa aliqua, per longũ litis proceſſũ terminari ſolita, contra pupillos exorietur: tunc tenebit quidẽ proceſſus usq; ad reſpõſionis terminum: ſed in ipſo reſpõſionis termino, virtute literarũ Reviſionalium, pupillaris vel illegitima ætas orphanorum allegari, & cauſa

kezik, hogy az árvák, az ũdõ látot levélnek megh mutatáſával minden perekből, mellyeket gyermekſęgeknek ideién ellenek kezdenének, megh ſzabadulnak: Nemis kételenitetnek ſenki ellen, akar minémũ pőrben, akar iőſzágh felől valóban, avagy iegyruha, és leány negyed felől, avagy penig kár tétel felől valóban, mellyet gyermek korokban ellenek valaki akarna kezdeni, tőrvény ſerént való ideiglen, meg felelni, (az annyok ideiében kezdetet pertől el válva.)

De ha valami pőr iőſzágok felől, hoſſzu pőrnek follyáſſa ſerént, męgh árvaſágokban és neveletlenſęgekben, támad ellenek: tehát az pőr mind addig folyhat, mig az árváknak meg kel felelni: de mikor arra iutnak hogy megh felellyenek, az Reviſionalis, az az, ũdõ látot levélnek ereiével, az árváknak gyermeki vőltokat és elégtelen ideieket, kel bé hozni és elő vetni, mely miat az pőrt, az árváknak tőrvény ſerént

rént való ideieknek első eßtendőre, ugy mint, mikor az árvák tellyes tizenkét eßtendőssek léßnek, és immár Procátort vallani kezdnek, el kel hálaßtaniok és vontatniok. Mert ha egyébként előb kénßeritőtnek meg felelni, talám tudatlanságból, ßabad akarattyok ßerént is meg felelnének: Affęle felelet penig nem álhat meg, hanem éppen és terhe nélkül megh hivattatik.

causa ipsa per hoc ad primum annum legitimæ ętatis, hoc est ad duodecimum añum orphanorum integrum, quando videlicet jam primò Procuratores constituere incipient, prorogari differriq; debebit. Nam aliter, si pri⁹ respondere cogerentur, vel etiam ex imperitia spontè responderent: talis responsio non tenebitur, sed simpliciter & de plano retractari valebit.

HOGY AZ ARVAK, az attjok idejekben kezdettet pőrben, tartoznak megh felelni.

CXXX. TITVL⁹.

DE ide fel az Cickelt (hogy ugy mond, az árváknak attyok ideiében kezdettet pőrtől el válva) nem héában mondám. Mert effęle dologban, az árvák, akar mely kicsidék legyenek-is, mindenféle pőrre, mellyet attyoknak éltében ellene kezdették és indittották, tartoznak megh felelni, és mind végiglen tőrvént állani. Es ha az tőrvénnek folyásában valamely árvanak

QVOD PVPILLI, IN causis, tempore patris eorum inchoatis, respondere coguntur.

TITVLVS CXXX.

SVperius autem clausulam hanc (DEMPTIS causis tempore patris orphanorum inchoatis) nõ frustra posui. Quoniam isto casu pupilli, quantumcunq; parvuli, ad omnes causas, vivente patre eorũ, contra se motas & suscitatas respõdere, & debitum finem in illis, facta responsione, consequi & habere tenentur. Et si in processib⁹ejuscemodi causarum, juramentum fortè per aliquem pupillorum pręstandum Par: 1 T. 129

ſtandum judicaretur: depoſitio ejuſdem juramenti, ad primum annum legitimæ ætatis ipſius pupilli prorogabitur: prout hac de re limpidius in ſerie juramentalium depoſitionum, in ſecunda parte hujus opuſculi tractabitur.

Par. 2. T. 32.

vának hitet itilnek: az hit le-tételnek, az árvának törvény ſerént való elſő eſtendőiére kel haladni: miképpen erről az dologról, az hit le-tételnek rendiben, ez könyvnek más ſodik réſében, nyilvábban megh iriuk.

CASVS QVIDAM, IN quo pupilli etiam illegitimæ ætatis reſpondere tenentur.

TITVLVS CXXXI.

PRæterea reperitur etiam alter caſus, in quo pupilli, non obſtante illegitima & pupillari eorũ ętate per Tutores ſuos reſpondere, & proſecutioni cauſarum, in ipſa eadem ætate motarum, ſuperintẽdere tenentur: quando videlicet Introductioni, & Statutioni, vel metali Reambulationi, aliquorum juriũ poſſeſsionariorum, per quoſcunq; factæ, nominib⁹ & in perſonis ipſorum orphanorum, contradictionis velamine obviatur. Et ob hujuſmodi contradictoriã inhibitionem, pupilli ad Octavales terminos evocantur. Nã iſto quoque

AFFELE DOLOGról, melyben az Arvák, megh az törvény ſerént való ideiek előt-is, tartoznak meg felelni.

CXXXI. TITVL⁹.

ENnek felette találtatik más dolog-is, melyben az árvák, nem tekéntvén azt, hogy męg az törvény ſerént való ideieket el nem érték, és męg gyermek ſámban vadnak, az Tutorok által tartoznak meg felelni, és az pőrnek follyáſára, mely ő ideiekben indult, vigyázni: Tudni illik, mikor valamely ióſágban való bé vitelnek, avagy iktatáſnak avagy határ iáráſnak valahol az ióſágokban, akar kiáltal, az árvák nevében és kéſpekben, ellene mondanának. Es effęle tilalomért és ellenmondáſért, az árvákat az Octavára hiják: Mert ez dologban is e

is, egyéb tőtvény ßerént való ideiű embereknek módgya és ßokása ßerént, az tőrvény folyássának rendit megh tartván, kőtelessek megh felelni, és ellene mondásoknak okat adni.

Ennek penig az oka ez: mert ßabad akarattyokból, és magok indulattyokból avattyák magokat effęle pőrekben. Es noha más ember inti őket az tőrvényre: mind az által inkáb ők látatnak fel pőresseknek lennie, hogy sem mint alpőresseknek, miért hogy ők igyekeznek az más fęl igasságának nyilván ellene állania. Mert ha az iktatásnak, avagy határ iarásnak, és summa ßerént, az más fęl igasságának, ßabad akarattyok ßerént ellene nem mondanának, sohová őket reá nem hinak. Es az-ért nem ellének láttatik az pőrnek inditássa, hanem inkáb, ennyi réßében, ő általok indul.

Külőmben vagyon azért ez, ha valaki affęle földeknek avagy iößágnak urasságában iktatná magát, avagy abban határt iártatna, melynek az árvák békessęges urasságában vóltanak. Mert ez illyen dologban, vagy akariák vagy nem, de az iktatásnak, avagy az határ iarásnak-is ellene kel mondani-

ok.

que casu, more, & instar aliorum legitimæ ætatis hominum, processu juridico observato respondere, & rationē contradictionis eorum reddere debebunt.

Et ratio est: quia spontè & proprio eorū motu, causæ hujusmodi sese ingerunt. Et quamvis ad alteri⁹ instantiā evocentur: tamen ipsi magis videntur actores, quàm in causam attracti, tunc existere, qui conantur jurib⁹ alterius partis manifestè resistere. Nisi enim statutioni, vel reambulationi, & per consequens, jurib⁹ partis alterius spontè cōtradicerent, nusquam eos in litem attraherent. Et ideò nō contra eos, quin potius per eos causa, in hac parte, suscitari videtur.

SECVS tamen est, si statutio vel reambulatio metarum per quēpiam in dominium talium terrarum aut bonorum, & jurium possessionariorum facta fuerit, quę pacificè prę manibus orphanorū habentur. Nam hoc casu, velint, nolint, ipsi Statutioni, vel etiā Reambulationi contradicere debebunt. Aliter enim per taciturnitatem, de domi-

nio illorum, aut illarum excluderentur, & idcirco respõdere in hac parte, sicuti in prænarratis cæteris causis, infra temp⁹ legitimæ ætatis eorum non tenebuntur. In causis verò ratione bonorum, per defectum seminis aliquorum decedentium, à Principe impetratorum, vel vigore contractuum in quempiam derivatorum, motis, processus & ordo superius, exinde conscriptus atq; declaratus, observari debebit.

Par: 1. Tit. 19. & 30.

ok. Mert ha el halgatnak, az iósságnak annyi résének urasságából ki reckeßtetnének, de azért ebben-is törvény ßerént való ideiglen, nem tartoznak megh felelni, mint ßintén az fellyűl megh mondot egyéb dolgokban-is. Az mely pőr penigh, magva ßakattul való iósságnak meg kéresęből, az Feiedelemtől, avagy valami végezésből, valakire ßállot iósságról, támadna: abban az fellyűl megh ért follyás, és rend tartassęk meg.

QVOD EVOCATORES pupillorum, in Homagijs eorum convincantur.

TITVLVS CXXXII.

SCiendum postremò, quòd ex quo pupilli, usq; tempora legitimæ eorum ętatis, quando scilicet ab omni tutela liberãtur, nec cum scitu, nec sine scitu Tutorum aliquid facere possunt: quia sui juris non sunt. Ideò, si quis tales orphanos occasione actuum potentiariorum (asserendo per ipsos, aut de eorum cõmissione, ejusmodi actus potẽtiarios fuisse patratos) in causam convenerint & attraxerint:

HOGY AZ KIK AZ Arvákat tőrvényre hiiák, az Arváknak dian maradnak.

CXXXII. TITVL9.

VEgtére ezt-is tudnunk kel: Mivel hogy az árvák, tőrvény ßerént való ideiglen, tudni illik, miglen az tutorság alól ki ßabadulnak, az tutoroknak, sem hirekkel sem hirek nélkűl, semmit nem cselekedhetnek: mert nem ßabadok magockal: Ha valaki azért effęle árvákat, valami hatalomért perben fogna, és tőrvényre hína (azt mondván, hogy az árvák, avagy az ő hagyomásokból cselekedték vól-

na ray-

na raytok az hatalmat) tehát mindgyárást diokon marad (az mint az hivataloknok rendiben, ez második részében, meg mondgyuk.)

mox in Homagio illorum (quemadmodum super Evocationē conditionibus, in ipsa secunda parte declarabitur) convincuntur. Part. 2. T. 23.

MI LEGYEN, ES mint legyen, az ingo marhának, és veßteg álló iobbágnak bőcsűe.

CXXXIII. TIT:

MI-ért hogy penigh az marhának bőcsűe, egy-nehány dolognak véghez vitelében igen szükséges: Annak okáért illik, hogy it valamit szóllyunk felőle. Az bőcs azérton, az mi Országunk régi meg rögzött szokása szerént, az ingo és ingatlan, avagy az mozdúló és veßteg álló iobbágnak és ióknak, illendő értéke szerént, való el rendelt és végezetet, és meg határozot bőcsűlése. Avagy az ingo marhának, és veßtegh álló iobbágnak, értéke szerént való megh intezése, és megh írt határozása. Kétféle penig az Bőcs, tudni illik, örök és köz Bőcs, Az örök bőcs, az mely csak veßteg álló iobbágban, és nem ingo marhában szokot lennie, úgy annyit tészen, hogy nem mint az köz bőcs.

QVID SIT, ET QVAliter fiat bonorum mobilium & immobilium æstimatio.

TITVLVS CXXXIII.

QVoniam autem ad nonnullorum negociorum expeditionem, pernecessaria est bonorum æstimatio: Ideò series ac modus ejus hîc meritò subnecti debet. Vnde notandum est, quòd juxta veterem & approbatam hujus Regni nostri consuetudinem, æstimatio, dicitur bonorum mobilium & immobiliū competentis valoris, limitatá quædā ac statuta taxatio. Vel aliter, æstimatio est rei mobilis & immobilis, secundum sui æquivalentiā, vel valorem, taxata quędam limitatio. Et duplex est æstimatio, scilicet, Perennalis & Communis, Æstimatio Perennalis, quę in juribus duntaxat possessionarijs, & nō rebus mobilibus fieri solet, decies Part. 1. Tit. 59. 60. 61. 83. 134. Part. 3. Tit. 3. & 26.

tantum facit, quantum Com̃unis. In æstimatione namq́; Communi, una sessio Iobagionalis populosa, pro una Marca, seu ad unam Marcam, quatuor Florenos facientem. In Perennali verò æstimatione, ad decẽ Marcas, quadraginta Florenos cõtinentes, computatur. Quæ Pereñalis æstimatio, paucis in reb⁹ ac causis com̃ittitur: sed universus ferè cœtus Dñorum Prælatorum, ac Baronum, Magnatumq́; & Nobilium, æstimatione Communi (ut plurimũ) utitur. Nisi enim in Fassionib⁹, vel obligaminib⁹ quorumpiam, æstimatio Perennalis claro sermone declarata, aut in constitutionib⁹ Regni publicis expressa fuerit, ejus usus ratò admittitur.

Cujus quidem æstimationis, series hoc modo sequitur:

ITEM, Castrum lapideum æstimatur ad Marcas Centum.

ITEM, Monasteriũ sive Claustrum, sepulturam Patronorum, & aliorum specialium Nobilium habens, æstimatur ad M.C.

ECCLESIA cum duobus pinnaculis, ad modum Monasterij fũdata, æstimatur ad M.L.

bőcs. Mert egy iobbágy hely, mellyen leknak, kőz bőcsel, egy Girát, avagy négy forintot teßen. Az őrők bőcs ßerént penig, tiz Girára ßámlállyák, mely negyven forintot téßen.

Effęle őrők bőcsel kedig, nem igen élnek: hanem tőbbire, az egéß gyűlekezet, ugy mint, az Pap Vrak, Szabad Vrak, Nagyságos és Záßlós Vrak és az egéß Nemessęg az kőz bőcsel élnek. Hanem ha affęle vallás-tételekben, és kőtésekben, avagy az Orßágnak valámi ßerzésęben nyilván való ßóval megh vólna irván, de kűlőmben hogy éllyenek vélerítkán engedtetik meg.

MELY KŐZ BŐCSnek rendi ez módon kővetkőzik:

EGY Kő vár bőcsűltetik 100 Girára.

Monostor, vagy Kalastrom, melyben Patronusok, és egyéb fő Nemesseknek temetések vagyon, bőcsűltetik 100. Girára.

Egy-házat két tornyost, Monostor módra rakottat 50 Girára.

Egy ház

Egy ház kinek két Tornya vagyon, de nem Monostor módra fundáltatot 25. Girára.

Egy ház melynek csak egy Tornya vagyon, és temető hely. 15 Girára.

Ha penig tornya nincs, de temető helye vagyon 10. Girára.

Egy sa Kapolna, temető helyével, 5. Girára.

Temető helye nélkül 3. Gir:

Az mely Egy házak avagy Kapolnák kedig az megyes egy házon kívül fundáltatva vadnak, nem számláltatnak az böcsű közíben.

Egy Nemes ülés, kíben ember lakik 3. Girára.

Ha pedig puſta, más ſél Gir:

Ha penig mégh épületi sincs, 1. Girára.

Egy iobbágy ülés, kíben ember lakik 1 Girára.

Ha pedig puſta, ſél Girára.

Ha penig csak ház hely, hogy

ECCLESIA cum duabus turribus, ſeu duob⁹ pinnaculis, nõ Monaſterium exiſtens, vel nõ per modum Monaſterij fundata ad M. XXV.

Omnes aliæ Eccleſiæ matronę, cum una turri, ſepulturam habentes, æſtimantur ad M. XV.

Sine turri autem, conſtructæ tamen cum ſepultura, ad M. X.

CAPELLA lignea, ſeu Sacellum, non lapideum, ſepulturam tamen continens, ad M. V.

Absq; ſepultura verò, ad M. III.

ECCLESIÆ autem & Capellæ, extra Matronam Eccleſiam fundatæ, non ponuntur in ſerie æſtimationis.

ITEM, Seſsio ſeu Curia Nobilitaris populoſa, ad M. III.

Habitatore verò carens, ad M. unam cum media.

Ædificijs autem omninò deſtituta, ad M. I.

ITEM, Seſsio Iobagionalis populoſa, ad M. I.

Deſerta verò, ſed ædificia habens, ad M. mediam.

Ædificijs autem penitus carens,

tamē in ordine aliarum sessionum sita, ad quartam partem uni⁹ Marcæ, videlicet denarios. C.

Extra ordinem siquidē aliarum sessionum posita, pro campo reputantur, & in ordine æstimationis non computatur.

ITEM, Pomarium Nobilium, cum adultis & fructiferis arborib⁹ consitum, in uno jugere terræ, regalis mensurę adjacens, ad M.III.

In insula tamē Czallokōz, quælibet arbor adulta & fructifera, æstimatur ad centum Denarios, usq; numerū duodecim arborum: ultra verò duodenarium ipsum numerum, quotquot sunt arbores, simul tamen computatæ æstimantur, ad M. III.

POMARIVM verò Iobagionale, extra villā habitum, ad M.I.

Retro autem, seu penes sessionem existens, non ponitur in æstimationis serie.

ITEM, Terra communis, vel arabilis, ad unum aratrum regalis mensuræ sufficiens, ad M.III.

ITEM, Sylva communis, de qua decima porcorum, vel tributū gene-

hogy semmi épület nincs rayta, de falu ßeriben vagyon 1. Forintra.

Ha penig falu ßerin kűvűl vagyon, mezőnek mondatik, és az bőcs kőzzé nem ßámláltatik.

Nemesseknek egy gyűmőles kerte, őreg és gyűmőles fáckal űltetet, Egy Király hőldgyáne földőn. 3. Girara.

Czallokőzben azért minden őreg és gyűmőlcsező fa tizenkettőig, Száz pénzre bőcsűltetik: Tizenkettőnek felette kedig akar mennyi legyen, egyben ßámláltatván: 3. Girára.

Iobbágy gyűmőles kerti, az falun kívűl való. 1. Girára.

Az házhelyhez való kertet penig, nem ßámlállyák az bőcsű kőziben.

Kőz föld, mely egy Királyi ßántó földet meg tenne. 3. Girára.

Kőz erdő melyből díßnőt tizedet, vagy egyéb kőzőnsę-

ges

ges adói nem bednek, nincs, is valami bizonyos jövedelme, bőcsűltetik mint köz föld, egy Királyi eke allya, ¾. Girára.

Az tövis bokrokról és eserés hellyekről, azont kel érteni.

Továbba az nagy Erdő, melyet ereßtvénnek hínak, köz faragásra és épületre alkolmas, ha három Királyi ekéte méretékénél kisseb lésben, minden eke bőcsűltetik, 10. Girára.

Ha penigh három eke allyánál több lésben, többre nem bőcsűltetik, hanem csak három eke bőcsűre.

Továbba az nagy bárdos, és mackos erdő, bárdolni és vadászni iő, és minden műre, három Király ekeiéni földön lésvén, minden eke allya bőcsűltetik 50. Girára.

Ha penig az ekiendőnként való haßnát iól megh vehetik, jelesben ha mackos erdő lésben, tiz annyira bőcsűltetik, mint az ekiendeig való haßna tengeneraliter nõ exigitur, nec habet aliquem certum proventum, æstimatur sicut terra communis, ad unum aratrum, videlicet Regalis mensuræ adjacens, ad M. III.

De rubetis etiam & Virgultis, idem sentiendum.

ITEM, Sylva magna, quæ aliàs permissoria dicitur, pro communi opere & labore apta, infra quantitatem trium aratrorum Regalis mensuræ existens, quodlibet aratrum, ad M. X.

Vltra verò tria aratra adjacens, non æstimatur, sed ad ipsa solummodo tria aratra reducitur æstimanda.

ITEM, Sylva major, puta dolabrosa & glandifera, seu sub dolabro & venatione existens, ac pro quolibet opere & artificio valens, in spacio vel quantitate trium aratrorum, regalis mensuræ adjacens, quodlibet aratrum æstimatur, ad M. L.

Si verò proventus ejus annualis benè potest computari, signanter, si fuerit glandinosa: tunc pro decies tanto æstimatur, quantum facit

cit proventus ſuus annualis: ultra verò ipſa tria aratra (prout permiſſoria) non æſtimatur.

ITEM, ſi terra arabilis non extendit ſe ad unum, vel mediũ aratrum regale: ita videlicet, ut ſi fuerint quinq; aut ſex, vel decem &c. jugera: tunc (opinione nonnullorum) quodlibet jugerum, æſtimabitur ad denarios quadraginta: & de ſylva quoq; permiſsionali, ac nemore, idem dicunt eſſe tenẽdũ. Verumtamen, hæc limitatio, pro communi æſtimatione acceptá, reſpectu præcedentis, juſta & recta non videtur, ſed omnino abjicienda cenſetur. Nam, ſi terrã vel ſylvam cõmunem, ad unum aratrum regale ſufficientẽ, ad tres Marcas æſtimabis: & aratrum ipſum ad cẽtum ac quinquaginta jugera regalis menſuræ ſequeſtrabis: tunc ſi benè computabis, non plures quã duodecim denarij ad quodlibet jugerum terræ cedent: & quatuor tantum jugera inæſtimata manebunt, quæ ad quinquaginta denarios ſe extendent: Quinquaginta autẽ denarij, ad centũ & quinquaginta

tenne: ha penig nagyob léßen három ekénél, nem bőcſűltetik tőbre mint az ereßtvény.

Továbba ha az ßántó főld, egy egéß Királyi ßántó földnél, avagy ſélnél kiſſeb leiend: mikor, tudni illik, őt, hat, avagy tíz hőld főld: tehát (az mint némellyek vélik) minden hold főldet, negyven negyven pénzre kellene bőcſűlleni: és ezen értelemben vadnak az ßabad erdőről-is és berekről

Mind az által eſſęle kőz bőcs ez megh mondot vélekedés ßerént, az elſőre tekintvén, nem terczik igaznak, hanem tellyeſęggel megh kel vetni. Mert ha egy Király hőldéni való főldet, avagy kőz erdőt, három Girára bőcſűlendeß, és az őreg hőld főldet, az Királyi mértėk ßerént, más ſél Száz hőld főldre tudandaß: tehát ha iól megh vetended, egy egy hőld főldre, csak tízen két két pénz iút, és bőcſűletlen csak négy hőld marad benne, kinek az bőcſűe őtven pénzre megyen, az őtven pénzt peniglen más ſél Száz fillyerre, avagy mangurra iő móddal nem oßthatod. Azért ha az nagyob réßßel, az

meg

megh mondot négy hóldot ôßve vetended, ez négy hóldnak bôcsû nélkûl kel maradni.

Mert az ereßtvênyes erdônek, és bereknek bôcsûében, ki az mint mondâm, kôz épületre iô vôlna, ha egy ôreg fôldni leend, mellyet tiz Girâra sokatak bôcsûlni, tehât minden ßántó fôldet, hußon heted fçl pénzre kelletik bôcsûlleni, és îgy-is hußon ôt pénz léßen az fôlí. Ha penig ez Summât Girâra akarandod oßtani, tehât minden hóld fôldnek, hußon hét hét pénzt kel érni, és îgy hét pénzel kel megh fóldanod. Az megh mondot fôld dolgábanis ha akarod ezent kel cselekedned, és ennyit kel hozzâ adnod.

Továbba, egy Kaßa âllya réth vagy ßéna fû, egy Királyi hóldgyán ki vôlna, egy negyed réßre bôcsûletik, tudni illik, Száz pénzre, 1. Forintra.

Rétsçget penig az mezôsçgben, mellyet noha megh kaßálhatnak, de ritkán, avagy soha nem

ginta obulos, seu quadrantes commodè dividi non possunt: Ideò quatuor illa jugera, cõsideratione majoris partis, ut inæstimata maneant necesse erit. In supputatione siquidẽ sylvæ permissoriæ vel nemoris, pro cõmuni (ut præfertur) opere valentis, ad unum aratrum se extendentis, quòd ad Marcas decem æstimatur: quodlibet jugerum ad denarios XXVI. cum obulo taxari vel æstimari debebit, & pro superfluo, seu residuitate, denarios XXV. habebit. Si verò aliter ad Marcas summam ipse dividere volueris: tunc quodlibet jugerum ad denarios XXVII. æstimabitur, & tu denarios VII. superaddere debebis. De prænarrata quoq; terra, idem (si volueris) cum superadditione facere valebis.

ITEM, Pratum seu Fœnetum, ad unam falcem sufficiens, vel aliàs in uno jugere terræ regalis adjacens: ad unum quartale videlicet denarios C.

FOENETA autem in campestribus, quæ falcari quidem possunt, rarò tamen, vel nunquam

defalcantur: in ordine æstimationis non ponuntur.

ITEM, Molendinum subtus, vel desupter currens, & tempore æstus non deficiens, ad M. X.

Deficiens autem, ad M. VI.

MOLENDINVM desuper volvens, & tempore siccitatis non deficiens, ad M. V.

Deficiens autem, ad M. III.

LOCVS Molendini deserti, subtus currentis, ad M. III.

Desuper autem volventis, ad M. unam cum media.

ITEM, Fons scaturiens, seu puteus affluens, & non deficiens, in quacunq; possessione, de quo populus potare solet, ad M. duas cũ media. Si autem plures fuerint, nõ ęstimantur, sed ad unum solum includuntur omnes, quoniam ad usum unius villę sufficit pute' unus.

ITEM, Piscina effluens, & non deficiens, ad M. X.

Non effluens autem, & tempore siccitatis deficiens, ad M. V.

PISCINA magna, cum clausura existens, Gyalmos tó, vel etiã Morotva dicta, nec nõ alia piscatura

nem kaßállyák, az köz bócsű köziben nem ßámláltatik.

Alat csapó és folyó malom, ßáraz időn mely megh nem ál, 10. Girára.

Az mely penig meg ál, 6. Gi:

Fellyűl csapó avagy follyó malom, ßáraz űdőn mely meg nem ál, 5. Girára.

Ha penig meg fogyatkozik, 3. Girára.

Pußta Malom hely, alat forgó, 3. Girára.

Fellyűl forgó Malom hely, más-fęl Girára.

Egy ki follyó kút, ki soha megh nem fogyatkozik, és az Nép abból él, harmad-fęl Girára. Ha tőb léßen azok megh nem bőcsűltetnek, mert elég egy kút egy falu éléſęre.

Egy halas Tó, ki follyó, meg nem fogyatkozó, 10. Girára.

Az mely ki nem foly, és ßáraz időn el fogy, 5. Girára.

Nagy halas Tó, rekeßes, ǵalmos Tó, vagy Morotva, és egyéb haláßó viz, Dunán, vagy Tißán

Tiſán, vagy Száván, vagy Draván, Tannyanak mely mondatik, ha eſtendőnként rendelt iővedelme vagyon: tehát tiz annyit tészen az bőcsű, mint az eſtendőnként való iővedelme vólna. Ha penig nincsen ſakaſtot iővedelme, azt mi kőzőnſéggel ſoktuk bőcsűlni, ſo. Girára.

Továbba, Varſaknak helyét, Veſznek kit hinak, tizig, mindeneket egy, 1. Girára. Tiznek felette ſázigh, vagy még ha tőb vólna is, 10. Girára.

Továbba, Rekeſt az Arvízkort kit teſznek, ha kiválképen való haſna, vagy csak ugyan kőzőnſéggel vagyon, mindenik Száz pénzre bőcsűltetik, 1. Forint,

Vámot mind vízen, és mind főldőn, kit mellan ſoktak ſedni, tiz annyira bőcsűltetik, mint az eſtendőnkén: való haſna.

Továbba, ſőlő hegynek iővedelme és haſna, mely dézmából, és egyéb ſedő vedő ſokás-

tura Danubialis, vel Thicialis, ſive Szave, aut Drave, Thania nũcupata, ſi habet deputatũ proventũ annualem, Decies tantum eſtimatur, quantum facit ejus provent⁹ añualis. Si verò computatum proventum nõ habuerit, prout nos generaliter utimur, æſtimatur ad M.L.

ITEM, loca ſagenarum, Vveſs appellata, uſq; ad denarium numerum, pro ſingulis Marcis, ultra verò decem uſq; centum, vel amplius, ad M.X.

ITEM, Clauſura, quæ fit tempore inundationis aquarum, Rekez dicta, ſpecialem vel ſingularẽ proventum habens, quælibet ad denarios C.

ITEM, Tributum tàm ſuper aquis, quàm in terris, ritè exigi cõſuetum, decies pro tanto æſtimatur, quantum facit proventus ejus annualis.

ITEM, Tributum promontorij, ſeu montis vinearũ, quòd com- Vineæ
putatum, & notabile proventũ annuatim domino ſuo terreſtri mini-

 ſtrat,

ſtrat, ſimiliter ad decies tantum æſtimatur: ſed hoc in pereñi duntaxat æſtimatione locum habere cẽſeo. Nã vineæ generaliter, tanquã rubeta & virgulta, de Regni noſtri antiqua conſuetudine æſtimari ſolent: ex eo, quòd ubi & poſtquam cultores vinearum, aut defuerint, aut earum labores prętermiſerint, vineæ citò de faciliq́; in rubeta & vepres cõvertentur. Verùm, ſi ruſticum quempiam, vel etiã Nobilem, in territorio alterius vineã habentem, Dñus terreſtris de ipſa vinea ejicere & excludere voluerit: authoritatem quidẽ ejiciendi habet: attamen non æſtimatione illa cõmuni, quæ de virgulto & rubeto immediatè prænotata eſt: ſed competentem valorem, ſeu cõdignum precium ejus, juxta æquam rectamq́; limitationem & taxationem judicis, ac juratorum civium ejus loci, ad quem ipſum promontorium pertinet, illi refundere tenentur.

ISTA

ßokásból adatik, mely nyilván való haßnot hoz eßtendőnkênt az ő Vrának, azonkêppen tiz annyira bőcſűltetik, mint az eßtendőnként való haßna vólna: de azt itilem, hogy az őrők bőcs ßerênt tenne annyit. Mert az Szőlők, ez mi orßágunknak régi ßokáſa ßerênt, cſak úgy bőcſűltetnek mint az tőviskék és haraßtok: Miért hoǵ mihelt az ßőlőt nem művelik, és az ßőlő művet el hadgyák, az ßőlők hamár és kőnnyen tőviſk bokrocká és parlaggá léßnek. Mind azonáltal, ha valamely Paraßt embert, vagy męg Nemes embertis, kinek más ember földén vagyon ßőlőie, az földes Vr, ki akaria ßőlőiéből vetni, megh lehet, de nem az kőz bőcſel, kit moſt az tőviskről és haraßtról mondék: hanem az otvaló Bírónak és eskűt Pólgároknak, mely hegyben az ßőlő vagyon, igaz intezéſek és bőcſűiek ßerênt kel le tenni az árrât.

EZ

EZ MERTEKNEK, mely itt az ßélin vagon iegyezve, tizenhata téßen egy Királyi singet avagy ölt.

EGY Királyi ßántó földnek avagy erdőnek, hóldgyának hoßßassága, ez mértéckel teßen hetvenkettőt: az ßélessęge penig tizenkettőt.

Egy Király ekéiében penig vagyon más-fęl ßáz hold föld, az marhának bőcsűlésęben.

AZ BAROMNAK bôcsűjéröl.

EGY ökör ki nem Sánta, avagy penig egyébként sem bénna, téßen 1. Girát.

Két űnő borya nélkűl 1. Gir:

Egy űnő boryával 1. Girát.

Négy iuh 1. Girát.

Négy Dißnô 1 Girát.

Egy Kaczola, vemhe nélkűl 1. Girát.

Hűm vemhével penig 2. Gi:

Nőstény vemhel Más-fęl Girát.

Egy nyerges Lô az ő árra ßetént bőcsűltetik.

ISTA MENSVRA, SEdecies sumpta, facit unam mensuram, sive ulnam Regalem.

ITEM, unum jugerum terrę arabilis aut sylvę, Regalis mensurę, continet in sua lõgitudine, septuaginta duas: in latitudine verò duodecim mẽsuras, seu ulnas Regales.

ITEM, unum aratrum continet in se centum & quinquaginta jugera terrarum, Regalis mensuræ in æstimatione rerum.

DE IVMENTORVM æstimatione.

NOtandum, quòd unus bos non claudus, vel aliter non destructus, ad M. I.

Duæ vaccæ sine vitulis, ad M. I.

Vna vacca cum vitulo, ad M. I.

Quatuor oves, ad M. I.

Quatuor porci, ad M. I.

Caballa sine poledro, ad M. I.

Cũ poledro masculo, ad M. II.

Cum poledro fœmineo, ad M. unam cum media.

Equus sellatus, secundum valorem ejus æstimatur.

QVOT MODIS, ET quibus respectibus, æstimationes bonorum & rerum fiant?

TITVLVS CXXXIV.

SCiendum ulterius, quòd præmissa bonorum mobilium, & immobilium, æstimatio diversis modis, diversisq; respectibus fieri consuevit.

PRIMO quidem, ad solutionem onerum judicialium, quæ cõmuni & usitato vocabulo Birsagia nuncupatur, & in illis, tàm jumenta, quàm etiam terræ & jura possessionaria, juxta limitationem præscriptam, æstimari pariter & acceptari debent.

SECVNDO, in Quartalitiorũ, & jurium Impignoratitiorum, solutione ac bonorum per sententiã capitalem, vel emendæ capitis occupandorum redẽptione, in qua (jumentis exclusis) tamẽ castra ac curiæ Nobilitares, & sessiones Iobagionales, populosq;, desertæque, & prædiales, quam etiã terræ, sylvæ, virgulta, prata, piscinæ, molendina, fontes, clausura, monasteria, & Ec-

HANY MODON, ES mire tekintve, legyen az iószágnak és egyéb marhának bócsűie?

CXXXIIII. TIT:

TOvábba ezt-is tudnunk kel, hogy az fellyűl megh mondot marhának és iószágnak, bócsűie, sok külömbképpen, és külömb tekéntetből szokot lennie.

Mert ELSŐBEN, az székésinén való maratságban, mellyet közönségesen nyelvűnken Birságnak mondunk, meg fizetéségben, mind az Barmot, mind szántó földeket, mind egyéb iószágot avagy örökséget, ez fellyűl meg mondot intezés szerént, illik el bócsűlleni és számban bé venni,

MASODSZOR, Leány Negyednek, és Zálagos iószágnak, megh fizetésében, Capitalis sententiaért, avagy fő váltságért, el foglalando iószágoknak ki váltálában, melyben (ki vévén az barmot) minden iószágok, örökségek, Várak, Nemes udvarok, iobbágy üléſek, kikben emberek laknak, míg puszták, maiorok, minden hozzá tartozóckal egyetemben, sőt földek, erdők cserek, szénarétek, halas-tók, malmok, kútok, klastromok, monostorok, és

Egy-

Egy-hâzak: ezeknek iôvedelmét: gyûmôlcs kerteket, vizeknek és tannyaknak hellyét: és kôzônségeskêpen minden hozzá tartozôckal egyetemben, az megh mondot kôz bôcsûßerênt, kel bôcsûlni es el venni. De az ßântó fôldeket, és ßêna rêteket, mellyek az lakós iobbágy ûléshez valók, azon-képpen az irtot ßântó fôldeket, és ßêna rêteket, mellyek kiváltképpen az parast nêpeké, és nem az iobbágy ûléshez valók, meg nem bôcsûltetnek: Es ez bôcsûlés ßerênt léßen, az leány Negyednek-is, és az zálagos iôßágnak való megh válâsának fizetése. Vgyan ezen értetik, és ezen-képpen fizettetik ki, az idegen ember az ollyan iôßágból, mellyet az attya-fiak ellen tôrvényielenûl és môdnélkûl el idegenittették.

HARMADSZOR, Iegy-ruhânak megh fizetéßében, csak az Nemes udvarok, lakós iobbágy ûlések, pußták, maiorok, mellyek az tôb iobbágy ûlésnek rendiben vadnak, bôcsûltetnek meg, és az falu derekân kûvûl semmi meg nem bôcsûltetik:

& Ecclesiæ: nec non tributa, pomaria, sagenarum q; & clausurarû loca: & generaliter omnes pertinentiæ jurium possessionariorum æstimandorum, modo prædeclarato taxantur. Terræ tamen arabiles, & prata, ad sessiones Iobagionales populosas spectantes, & pertinentia (demptis terris & pratis extirpatitiis, quæ colonos propriè concernunt, & non ad sessiones pertinent) non æstimantur: & tandê secundum hujusmodi æstimationis quantitatem, solutio Quartalitiorum, & jurium Impignoratitiorum, fieri debebit. Et hoc idê est etiam de jurib⁹ possessionarijs, in præjudicium fratrum, vel aliter indebitè venditis, intelligendum atq; tenendum.

TERTIO, in Dotalitiorum restitutione, in qua solum modo curiæ Nobilitares ac sessiones Iobagionales populosæ & desertæ, atq; prædiales, in ordine aliarum sessionû sitæ æstimantur, & extra corpus possessionis, nulla in hac parte æstimatio admittitur: & demum juxta ejuscemodi possessionariæ æsti- Part. 1. Tit. 9. & 93.

çstimationis seriem, restitutio Dotalitiorum, partim pecuniis paratis, partim verò rebus mobilibus, etiam jumentis inclusis, fieri solet, Iuxta verum præcium aliorum, prout videlicet in foro vendi possent, acceptari debebunt.

Pars 1. Tit: 29. 67. 98. & 134.

HOC tamen advertendum est, quòd si qua mulierũ, mortuo marito suo, in bonis ac juribus ejusdẽ mariti possessionarijs, titulum & nomen ipsius ferendo, vita sibi comite permanere voluerit: & filius vel frater, aut alter successor ejusdem mariti legitimus, ipsi mulieri, ad quantitatem & valorẽ dotalitij sui, jura aliqua possessionaria, vita ejusdem durante, possidenda & utẽda sequestrare excidereq; & dare decreverit: tunc in tali casu, nõ solùm curię nobilitares, sessioneq; Iobagionales, populosę & desertę, ac prædiales: sed etiam extra villã terræ, sylvæ, pomaria ac fœnilia, & molendina, quę mulieri dabuntur, prout in Quartalitiorum solutione æstimabuntur, & tantum duntaxat sibi de juribus illis possessionarijs, quantum se ad valorẽ ipsi⁹ Dotalitij sui extendet, deputabitur, utendum atq; possidendum.

Par. 1. Tit: 89 & 95.

tetik: Az illyen bôcsû szerént fizetődik megh az iegy-ruha, réß szerént kéz pénzel, réß szerént ingo marhával, az barmotis oda számlálván, az ô igaz árra szerént az mint az vásárt el kelne.

Továbba erre-is kel vigyáznunk, hogy ha valamely assonyi-állat, Vra hôlta után, Vra iôßágaban megh akar maradni, és élteig Vrának nevét akaria viselni: tehát az fia, vagy az Vrának az attya-fia, avagy ezek után az kit az iôßág illetne, az assonnak iegy-ruháia-szerént való iôßágot akarand szakaßtani: kiből az assony hôltaig élhessen: tehát nem csak az udvarházakat, iobbágy ûléseket, pußtakat és lakosokat, és maiorhellyeket, de męg az falun kûvûl való hellyeketis, ugy-mint fôldeket, erdôket, gyûmôlcs kerteket, kaßálô réteket, és malmokat, mellyeket az assonnak akar adni, sintén ugy kel megh bôcsûlni, mint az leány Negyednek ki fizetésęben, és az iegy-ruha értéke szerént adatik élni és birni.

QVAR-

NEGYEDSZER, adóságokban és károknak, egy summában fel ßámlálván, és nevezetessen mellyet megh irnak: Annak felette patvar terhének le tételében, nyelv váltságban, Király ßéknek és Vár-megye ßék tőrésnek maratságában, az mit fizetnek, az ingo és el adó marhák, az ő igaz árra ßerént: és nem ez fellyűl megh mondot intezés ßerént bőcsűltetnek.

ŐTŐDSZŐR, és Vtólßor, Határ-iárásban és igazitásban, az kőz bőcsel ßoktanak élni. Elnek kedig ez végső móddal, csak illyen tekintetből, és ennek-okáért mennek az bőcsűre, hogy az földek, erdők, berkek, vagy rétek, vagy hegyek, az mellyen az peressek nem alkhatnának: avagy az fölőt forogna az per, hogy valahány Girára ßámláltatik az peres hely, annyi magával, Nemes embereckel, vegye el, és tegye ővéie, az kinek hitet itil az Biró akar földet, erdőt, cserét, mezőt vagy hegyet ugy tulaydonicson magának.

EZ DECRETVM ELSŐ réßének Vége.

QVARTO, in solutione debitorum, & refusione damnorum, sum̃ariè computatorum, vel specificè denotatorum. Præterea in depositione oneris facti calumnię, ac emendæ linguæ, & violatione sedis judiciariæ Regię majestatis, ac Comitum parochialium, quorũlibet comitatuum, & alijs ejuscemodi causis ac casib⁹, in quib⁹ pari modo res mobiles & venales, iuxta verum earum valorem: & non secundum limitationem præexpressam acceptantur. Par: 2. Tit. 60. 72. & 69.

QVINTO & ultimo, in metarum Reambulationibus, & Rectificationibus, ęstimatio communis fieri solet. Hoc tamen ultimo modo, eo solum respectu æstimatio celebrari consuevit, ut terræ, sylvæ, virgultaq́; , vel prata, aut promontoria, quæ inter causantes in lite manebunt, ad quot Marcas sese extendere videbuntur, cum tot Nobilib⁹ hujusmodi terras, sylvas, virgulta, prataq́; vel promontoria, ille, cui juramentum, per judicem præstandum deponendumq́; adjudicabitur pro se, & juri suo appropriare vendicareq́; valeat atq́; possit.

FINIS PARTIS PRIMAE.

DE SECVNDA PARTE IVRIVM ET Consuetudinum Regni in generali.

TITVLVS I.

POSTQVAM favente Deo, de Principalibus rebus, jurium scilicet possessionariorum Donationibus, earumq; speciebus, nec non bonorum Divisionibus, Venditionib⁹, Impignorationib⁹, Metarum distinctionibus, Dotalitiorum & Quartalitiorum solutionibus, & alijs ad ea spectantibus & annexis quibus utpote omnium Dñorum, Prælatorum, ac Baronum, Magnatumq; & Nobilium, fundatur exordium, fulciturq; Dominium, succinctè dictum est: In hac jam SECVNDA parte hujus opusculi, de causarum & litiũ processibus & executionibus, ac sententiarum super his ferendarũ serie disserendum restat. Sed antequam ad materiã specialem hujus partis explanandam veniam, quia constitutio Regni hujus plerunq; interseri debebit. Ideò in generali quali-

AZ ORSZAG NAK TÖRVENY nek és ßokásának, Más dik réßéröl közönsęgessen.

I. TITVLVS.

MInek utánna Isten nek segitsęgébö rövideden ßöllánk, ez Decre tumban való fö dolgokról ugy mint ióßágoknak el aiánn dékozásáról, az fęle Donatiók nak réßeiröl, az ióßágnak meg oßtássáról, örök árrón való e adásáról, zalagositásáról, ha tár iárásáról, és leánki negyed nek ki fizetésęröl, és ez fe lékhez tartozandó dolgokról, me lyeknek, tudni illik minden Vraknak, Pap, Szabad, Záßlós és Nagyságos Vraknak és Ne messeknek eredeti véßen fun damentomot, és ezek által V rasságokat biriák álhatatosson. Immár ez könyvecskének má sodik réßében, ßöllok az tör vény és az pör folyássáról, és igaz tételéröl, és ez felékröl, minémű rendbéli Sententia kellyen. De minek elötte az második könyvnek kiváltképpen való magyarázására menék. Mivel hogy az Orßág végezésęt irásomnak rendiben, gyakor hellyen kel emlitenem,

azo-

azokáért rövideden, elöször arról írok, az Orßág és Feiedelem közönsęges végezésit, hogy kellyen értení. Továbba az mi sokásunk, vagy iratlan törvényünk, kivel mostani időben közönsęgesen élünk, honnat származot legyen.

AZ KÖZÖNSEGES Decretomot, az Orßág és az Feiedelem végezésęt, hány képpen kel értení?

II. TITVLVS.

AZokáért az Fejedelem szerzésęt, és az Orßág végezésęt (it ez hellyen az mint forog) négy-képpen vehetyük esünkben. Mert némely végezés, az utánna való végezést, tellyesęggel semmivé tési, és mindenestől megh veti: Némellyet az utólsó végezés részerént fel bont, részerént penig ióvá hadgya: Némelyről penig az után semmit nem sóltak, sem nem végeztek, némellyet penig uńolag végeztek. Azért az tellyesęggel semmivé tőt, végezésben, az üdöre kel tekinteni, mikorban vetettek megh (ugy-mint az Nador Ispánnak, akar az Orßág biráiának itileti, fel kiáltot gyülest, bay viadal törvényét, és az törvényre háromszor való ki kiáltást. Mert az qualiter constitutio seu generale Decretum Principis, & Regni, interprætari debeat: Præterea unde consuetudo nostra, seu Lex non scripta (qua hoc tempore comuniter utimur) initium & originem sumat, breviter præmittam.

QVOT MODIS GENERALE Decretum intelligatur?

TITVLVS II.

COnstitutiones igitur Principum, sive Decreta Regni, quatuor modis (prout occurrit) considerari possunt. Quędã enim constitutiones sunt ex toto per posteriores abrogatæ, simpliciterq; revocatæ. Aliæ verò partim abolitę, partim approbatæ. Quædam autem silentio præteritæ, & quędam introductæ. In his igitur constitutionibus, quæ ex toto sunt deletæ (sicuti judicium Palatinale, Proclamata congregatio, Iudicium duelli, & Trinense proclamatio) attendendum est tempus abolitionis. Quia futuris & non præteritis causis ac negocijs, videntur

Prol. 8. Par: 2. T. 3. 6. 8.

Par. 3. T. 2

legem imponere: ita quòd de cætero non fiant hujusmodi judicia Palatinalia, & Duellorum dimicationes, neq; proclamatæ congregationes & Trineforenses proclamationes celebrentur. In causis tamen, vigore earundem inchoatis, servari debet modus pristinus: Quo ipsæ causæ inchoatæ fuisse dignoscuntur: non quantum ad earum iterum celebrationem, sed quo ad processum ipsarum observationem. Secus esset, si per verba in eadem constitutione posita & conscripta, leges ac constitutiones hujusmodi traherentur etiam ad præterita. Nam simpliciter constitutiones (ut immediatè prætactum est) non ad præterita, sed futura ligant.

SECVNDO verò, quando scilicet partim sunt approbatæ, partim verò abolitæ, innitendum & incumbendum est formis verborum, in ipsis constitutionibus & decretis positorum, ut approbata serventur: abolita autem rejiciantur, & non observentur.

TERTIO, quoniam priores leges

fęle végezés, nem el múlt pereknek, hanem követkőzendőknek ßab törvént: ugy hogy ez után meg ne tartassęk, hanem le tétessęk affęle Nádor Ispánnak itileti, se ne legyen bay vivás, se fel kiáltot gyűlés, sem penig az törvényre háromßor való ki kiáltás. De azért ez fęle régi végezések ereiével indult perekben, az régi módot kel meg tartani, melyben az pőr kezdettet vólt: nem ez okon, hogy ez után is azon törvénnyel kellene élni, hanem hogy az mennyiben az régi mód ßerént indult vólt valamely pőr, azon régi ßerzet folyasa ßerént mennyen véghőz. Kűlőmben vólna ackor az dolog, mikoron azon végezésben ki feießték és magyaran meg irták vólna, hogy effęle törvény és ßerzés, az el mult dolgokra is ßólgállyon. Mert az mint fellyűl is mondók, minden végezés, az ő tulaydonsaga ßerént, nem az el mult hanem az iővendő dolgokra kőtelez bennűnket.

MASODSZOR penig, mikor az régi végezést, réß ßerént hellyén, és ereiében hadták, de réß ßerént le tőtték, affęle végezésnek bőtű ßerént való magyarságát, és értelmét iól meg kel érteni, hogy az mennyiben irva hadgyák, annyi réßeben megh tarcsák, az mennyiben le tőttek penigh, annyi réßeben senki meg ne tarcsa.

HARMADSZOR, az hól az régi

régi tőrvény vagy végezés felől, az kisseb végezésben semmi emlekezet nincsen, hogy avagy hellyén hadták volna, avagy megh változtatták volna az utólsó végezesben. Tehát akkor az régi tőrvény ereiében marad, hogy-ha az kőssęg affęle tőrvény ellen sokáságban megh nem rőgzőt: Mert az nyilván és sűntelen való közönsęges sockás gyakorta fel bontya az tőrvényt.

NEGYEDSZER, mikor uy tőrvént adnak ki, az szerént kel tőrvént is tenni, akar sullyosb, akar engedelmesb legyen, az első szerzésnél. Mert immár hogy ki adták, senki nem sólhat, s itiletet sem tehet affelől, sólé vagy gonoszúl szerzették legyen: hanem ugyan csak az ki adot szerzés szerént kel tőrvént sólgáltatni.

leges vel constitutiones, fuerint silentio prætermissæ, sic quod nulla mentio habeatur de prioribus per posteriores, super variatione vel imutatione earundem. Tunc priores leges vigorem habere dignoscuntur, si contrarius usus populi illis non prejudicaverit. Nam usus realis & continuus, sępè tollit legę.

QVARTO verò, dum videlicet novæ leges fuerint introductę, Tunc secundum illas oportebit judicare: sive sint efficaces, sive mitiores prioribus. Iam enim nõ poterit judicari, quòd benè vel malè fuissent constitutæ: sed secundum ipsas oportebit judicare.

KIK SZEREZHETnek tőrvényt és végezést.

III. TITVLVS.

DE it egy kérdést kel megh feytenünk. Tudni illik, ha az Feiedelem önnön magától, szerezhetié tőrvént avagy végezést: Avagy sükség legyen hogy az kőssęgnek értelme is hozzá iárúllyon. Holot ezt kel megh értenünk, hogy

QVI POSSINT CONdere Leges & Statuta.

TITVLVS III.

SED quæstio occurrit pertractanda. Vtrum Princeps per se possit condere leges ac statuta: an opus sit, ut populi quoq; accedat consensus? VNDE advertendum, quòd quamvis olim populiste Hungarorum, dum adhuc ritu *Prol. 6, 13. Par. 3, T. 2.*

viveret gentilium, & non Regem, sed Ducem, ac Capitaneos haberet directores: omnis potestas cõdendę legis & constitutionis, apud eos fuerit. Verùm, posteaquam ad fidem Catholicam sunt conversi, & Regem sponte sibiip sis elegerunt, tàm condendæ legis, quàm etiã cujuslibet possessionariæ collationis, atq; omnis judiciariæ potestatis facultas, in jurisditionem sacræ Regni hujus Coronæ, quâ cuncti Reges Hungariæ coronari solent, & subsequenter Principem ac Regem nostrum, legitimè constitutum, simul cum imperio & regimine translata est: & sic postea Reges ipsi, convocato interrogatoq; populo, constitutiones facere cœperunt: prout & temporibus nostris fieri consuevit.

Attamen Princeps, proprio motu, & absolutè, potissimùm super rebus juri Divino & naturali præjudicantibus, atq; etiam vetustæ libertati totius Hungaricæ gentis derogantibus, constitutiones facere non potest: sed accersito interrogatoq; populo, si eis tales leges

hogy noha mikor még régen ez az Magyar nemzet az pogánok módgya szerént élne, és nem Királyok, hanem hadnagyok és Capitányok vôlt, azok igazgattàk ôket: és minden tôrvény és vêgezés szerzésre ezeknek vôlt hatalmok. De mikor utánna az keresztyéni hitre tértenek, és szabad akaratyokból ô magoknak Királyt választottanak vólna, mind tôrvény szerzésnek, mind akar mi jóságel adásának szabadsága, és minden tôrvénybéli hatalom, szállot az szent Koronának méltóságára, mellyel minden Magyar Orszâgi Király fokták meg Koronázni, az az, az mi tôrvény szerént való Feiedelmünkre, és Kiralyunkra szállot az birodalom, az gond-viselésſel egyetemben: Es ez ûdôtôl fogván az Királyok az orszâg népét ôssze gyûivén, és tetczését megh kérdvén, kezdettek vêgezést szerzeni, mint az mi idônkben is szokot lenni.

Az Feiedelem mind azonáltal, csak ô maga indulatyából, és feiétôl, (ielesben oly dologban ki az Isten, és az tetmês tôrvénye ellen lenne, avagy az Magyar nemzet régi szabadsága ellen vólna,) semmit nem szerezhet, és nem végezhet: hanem az Orszâg népét bé kel hini, és megh kel kérdeni, ha az fgle végezés, vagy

tôr-

törvény, tetczikè nékik avagy nem? Es ha az Orßág felel, hogy tetczik, az után az fęle végezést, törvény gyanánt kel meg tartani (de ugy hogy az Istennek és az terméßet törvényének mindenkor helye légyen) Gyakran penig az Orßág népe köz akarattal végez valami közönsęges haßonra való dolgot, és irva bé adgya, az Feiedelemnek, könyörögvén, hogy az ő végezésęt, törvény gyanánt engedgye meg néki. Es ha az Feiedelem affęle végezést iovallya, és hellyén hadgya, tehát hasonlatosképpen az fęlének-is törvény ßerént való ereie éßen, és mindgyáráſt valóban, törvény gyanánt meg kel tartani. Mind az által ez fęle iedzést, nem az kössęg, hanem sáiát az Feiedelem végezésęnek mondgyuk, ez okon, mert ha az Király minden-képpen nem iavallotta, és hellyén nem hatta, és meg nem Confirmálta vólna, az kössęg végezésęnek ő magától semmi ereie nem vólna. De azért közönsęges nével affęle iedzést, gyakorta Orßág-Decretomának és végezésęnek ßoktuk hini és nevezni.

ges placeant, an non? Qui cum responderint: Quòd sic: Tales postea sanctiones (salvo semper Divino, naturaliq; jure) pro legibus observantur. Plerunq; autem & populus ipse nonnulla, quę ad publicum bonum cōducere arbitratur, unanimi consensu decernit, in scriptisq; Principi porrigit, supplicans, super illis leges sibi statui. Et si Princeps ipse ejuscemodi sanctiones acceptaverit, & approbaverit: tunc vim legis pari modo sortiuntur. Et de facto pro legibus reputantur. Quæ tamen omnia, specialiter Principis, & non populi statuta nuncupantur: Eò, quòd nisi utroq; modo Principis accederet consens⁹ & confirmatio, nullius censeretur firmitatis ipsa constitutio. Verùm generali nomine constitutiones ipsæ, sæpenumero Regni decreta vocitantur.

AZ NEPNEK ES kössęgnek nevezetin kiket kel érteni?

IIII. TITVLVS.

Az

QVI NOMINE POPVLI, & qui nomine plebis intelligantur.

TITVLVS IIII.

No-

NOmine autem & appellatione populi, hoc in loco intellige solummodo Dominos, Prælatos, Barones, & alios Magnates, atque quoslibet Nobiles: sed non ignobiles: licet iste terminus populus, includat omnes Nobiles & ignobiles pariter. De ignobilib⁹ tamen, (qui plebis nomine intelliguntur) in hac parte nihil est ad propositũ.

Populus enim eo differt à plebe, quo species à genere. Nam appellatione populi, universi Nobiles, tàm Magnates quàm inferiores, etiam ignobilibus computatis, significantur. Plebis autem nominatione, soli ignobiles intelliguntur.

AZ Népnek nevezetin itt ez hellyen árcsed csak az Orßágbéli Vrakat, Pap Vrakat, Zaßlós és egyéb Nagyságos Vrakat, és akar mely Nemesseket, de nem az nemteleneket avagy parasztokat: néha ez ige NEP, mind Nemesseket, mind penig azokat kiknek nincsen Nemességek bé foglal, de az, azokra kik nem Nemessek, ez mostani dolog semmit nem néz, (mint hogy azokat az kőssęg nevezetin értyük) Mert az Nép annyit kűlőmbőz az kőssęgről, mennyit kűlőmbőz valamely egéß dolog, az réß ßerént való dologiól. Mert az Népnek nevezetin értyük minden Nemesseket, Nagyságossokat, és még egyéb renden valókat-is, még azokat-is, kik nem Nemes emberek oda ßámlálván. De az kőssęgnek nevezetin, csak az nemtelen parastokat soktuk érteni.

QVOS LIGANT CONstitutiones & statuta?

TITVLVS V.

VLTERIVS si quæratur, Quos ligant constitutiones & decreta? Sciendum quòd primò li-

AZ KIRALY SZERzéßre, és az Orßág végezéßre, kik legyenek kötelesek?

V. TITVLVS.

TOvábba ha valaki kérdi, az ßerzés és az végezés kiket kötelezzen: megh tudni való dolog, hogy elsőben az Feiedelmet, kötelezű meg-

meg, holot az végezést, az nêpnek ki vánsága ſzerênt, ő ſzerzete, amaz példa beſzéd ſzerênt: *Engedgy ugy-mond az tőrvénnek, kit te magad tőttél.* De kűlőmben kel érteni az Romai fő Pápa és az Cſáſzár felől, kik felől ſemmi emlekezetet nem téſzünk it. Annak felette minden Feiedelem birtoka alat valók kőteleſek az ſzerzéſnek meg tartáſára, ſőt nem cſak azok, hanem męg akar mi idegen ember-is, á ki ez Orſzágban lakik. De azért, ha az közönſęges végezéſt ugy ſzerzették vólna, hogy az ki nékie nem engedne, annak bűntetéſe és kára kővetkeznek, tehát ackor az más Orſzági, és idegen embereknek három hólnapiglan való haladékot enged az tőrvény, az űdő alat ug meg ércſęk az Orſzág végezéſęt, mint ha ő köztők is ki hirdették vólna. Mint példának okáért: Ha illyen végezés lenne, hog Bécſiek vagy Baraſzlaňak, avagy egyéb kűlſő nêpek közzűl, ſenki feie iőſzága veſztéſe alat, az Magyar Orſzági ſzokot ſokadalmokra, ne merien iőni árúiával, avagy egy fólt ökret, nyai iuhot, akar egy Ló mêneſt, ez Orſzágból ki ne merien haytani, tehát az három hólnap alat, ha ſzinte meg kapnának valami kűvűl való embert, hogy az végezés ellen cſelekedet vólna, mind az által méltán tőrvény ſzerênt, ſem megh nem bűntethetnék, ſem marháiában megh

mò ligant ipſum Principem, qui eas populo poſtulante ædidit. Iuxta illud, *Patere legem, quam tuleris ipſe.* Secus eſt de ſum̃o Pontifice, & Romanorum Imperatore ſentiendum, de quibus nulla in hac parte notatur mentio. Deinde ligant omnes juriſditioni Principis ſubjectos. Et non ſolum illos, ſed etiam quoſcunq; forenſes in hoc Regno degentes. Verùm, ſi conſtitutio generalis tenderet ad pœnam vel damnum: tunc forenſibus dantur indutiæ trium menſium, ut hoc tempus ſit eis pro publicatione ſtatutorum.

Verbi gratia: Si decerneretur, & conſtitueretur, Quòd nemo Viennenſium, aut Vratiſlavienſium, vel aliorum forenſium (ſub amiſſione capitis & omnium bonorum ſuorum) ad nundinas in hoc Regno Hungariæ celebrari conſuetas, cum mercibus ſuis venire, vel oves, boves & equos gregatim de Regno expellere & abigere auderet: tunc infra trium menſium ſpatium, ſi etiam deprehenderetur ta-

lis forensis, de jure plecti, vel rebus suis spoliari non posset. Quia ipsum ignorantia, & non publicatio statutorum excusaret. SI AVTEM non esset pœnalis vel damnosa, sed juris alicujus aut judicij medela, vel prosecutionis causæ modus: tunc forensib⁹ unic⁹ mensis assignatur. Interius verò cujuscunq́; status, dignitatis, & conditionis existant, sufficit temp⁹ provulgationis statutorum: & hoc modo nec intranei, nec forenses excusantur. Namq́;

Cum fueris Romæ Romano vivito more.

nem károsithatnák: mert őtet az ő tudatlansága, hogy nem értette vólna, az végezésnek ki adását meg mentené. Ha penig az közönséges szerzésben bűntetést avagy kárt be nem irták vólna, hanem az szokot törvénnek és itiletnek meg iobbitását, vaǵ törvény follyásának módgyát nézne, tehát abban az kivűl valóknak egy hólnapot tesznek, az itben valóknak penig akar mi állapat és méltoságban valók legyenek, igaz elég az végezés ki hirdetésenek ideie, hogy minden ember ahoz tarcsa magát, és ezképpen, sem az kivűl valók sem az Ország népe, magának mentséget nem vehet, hoǵ nem értette vólna, mert azt szokták mondani:

Hogy mikor Romában vagy, Romai módon ély.

VNDE TRAXERIT originem consuetudo nostra, in judicijs observanda?

TITVLVS VI.

SCiendum secundò, quòd quanquam omnia ferè jura Regni huj⁹ originaliter ex Pontificij Cæsareiq́; juris fontibus progressum habeant: municipalis tamen hæc nostra consuetudo, qua in judiciis modo generali utimur, ex tribus fundamentis constat.

PRIMO

HONNAT VÒT LEgyen eredetet, az mi törvénnyűnkbéli szokkásunk?

VI. TITVLVS.

TVdnia illik másodszor, hogy noha ez Országnak, mayd minden törvénye, az Romai és Császári törvénynek kút-feiéből származot, de mind az által az mi Országunkbéli közönséges szokásunkat, három fundamentomból vettűk.

Elô-

Előßőr, az Orßág közönſęges végezéſſęből és ßerzéſſęből.

Máſodßor, az Királlyoknak Privilegiomokból.

Harmadßor, az Orßág rendelt Birainak Sententiaiokból.

ELŐSZŐR, mondám hogy az Orßág közönſéges végezéſęből, kinek eredetit, hogy méllyebben megh mondgyam, eßünkben kel vennünk, hogy mindeneknek előtte, amaz mi diesiretes első Királyunk és Apoſtolunk, az bóldog emlekezetű Sz: ISTVAN Király (ki az Magyari Királlyok közőt elsőb, és főb vólt, és ki az Magyar nemzetet az ßentſęges hitnek világoſſágára teritette) ieles végezéſt ßerzet, mely mind az által az kereßtyéni hitnek első fundamentomának tanitáſára és megh értéſęre inkáb ßólgál, hogy nem mint az törvényre való perpatvarkodáſra. Annak utánna az mi ßentſęges LASZLO Király; és Confeſſorunk, ki az ő ßablyaiával Dalmatiát, és az tenger mellyékét Magyar Orßághoz hayta, és ki az Tatár nemzetet, ki Magyar Orßág határit gyakorta bé ütéſſel ßokta vala háborgatni, ßemben való viadallal meg rontá, és ez Orßág határiból ki kergeté, és futva ßalaßta őket, ieles ió törvényeket ßerzet. Annak utánna az győzhetetlen AN-

PRIMO, ex conſtitutionibus & decretis publicis.

SECVNDO autem ex Principum privilegiis.

TERTIO verò ex judicum ordinariorum Regni ſententiis.

PRIMO (inquam) ex conſtitutionibus publicis, cujus rei ut origo altius repetatur, advertendum eſt, quòd primus omnium glorioſus ille Rex, & Apoſtolus noſter beatus STEPHANVS (primitias Regum Hungariæ qui tulit, quiq́; ad ſacrę fidei lumen gentem Hungaricam convertit) præclaras ędidit conſtitutiones, fidei tamen magis rudimenta, quàm litium fomenta, præ ſe ferentes & declarantes. Deinde Sanctiſsimus Rex, & Confeſſor noſter LADISLAVS, qui gladio ſuo Dalmatiam, partesq́ue maritimas, Regno Hungariæ ſubjecit, quiq́ue gentem Tartaricam, fines Hungarorum crebris incurſionibus invadere conſuetã, aperto Marte ſæpè conterens, ab hujus Regni finibus procul amovit, pedemq́; longè referre coêgit, leges optimas conſtituit. Invictiſ-

simꝰ postea Rex ANDREAS tertij BELÆ Regis filius, ac beatæ ELISABETH viduę genitor, quẽ nos Hierosolymitanũ vocitamꝰ, post fœlicem, ab expeditione Hierosolymitana, quã pro sacrę fidei Catholicæ defensione, adversus Saracenos ingenti Hungarorum cum exercitu susceperat: reditum, super Nobilium præsertim iműnitate ac prȩrogativis libertatibꝰ, egregias sanctiones prȩclarataq́; decreta stabilivit, quæ usq́; in præsẽtem diem gens Hungarica, tãquã sacra decreta, ad usq́; sydera tollit. Demum excellentissimi Principes Dñi, LVDOVICVS, SIGISMVNDVS, ALBERTVS, & MATHIAS, Reges Hungariæ, temporibus suis, certas pari modo constituriones fecerunt. Novissimè etiam serenissimus Dominus noster modernus Rex LADISLAVS, non minus cæteris præstantiores leges condidit, cujus memoria laudabilis apud Hungaros in benedictione semper erit. Et licet hujusmodi constitutiones ac leges præsertim sanctorum STEPHANI & LADISLAI Regum,

ANDRAS Király-is, az harmad BELA Király fia, és az Szentséges özvegy ERSEBET Asonnak atya (kit mi Ieruſalemi ANDRAS Királynak hivunk) az ő Ieruſalembéli hadából való győzedelmes haza iövetele után (mellyet ő az Keresztyéni hitnek óltalmáért az Asiában és Syriában lakó Törökök ellen, az Magyarockal indított vala) ielesben az Nemesſek ſabadſágáról, és méltoſága felől, ieles articuluſokat, és Decretomat ſerzet, mellyet ez mai napig az Magyar nemzet, többire mint ſent Decretomot és végezéſt felette igen dicſir, és az éghben fel magaſtallya; végezetre az felſéges Királyok-is LAIOS, SIGMOND, ALBERT, és MATTYAS Király, az ő ideiekben haſonlatoſképpen bizonyos ſerzéſeket ſerzettenek.

Végtére penigh az mi moſtanı̃ kegyelmes Vrunk LASZLO Király-is nem aláb való törvényeket ſerzet az több Királyoknál, kinek emlekezeti az Magyaroknál meg marad, és mindenkor áldáſban lészen. Es iöllehet ezſſe le régi ſerzeſek, és törvények, ielesben az Sz: ISTVAN és LASZLO Király törvényit (kiket az ſentek közzé mélián

bám-

ßámlálták és írták bé) az feletéb való régiſęg miat mayd erőtlenek kezdettek lennie. De miért hogy ők annélkűl-is az Iſten tőrvényéről írtak inkáb, hogy nem mint ez világi tőrvénye felől, és az utánnok való Királyok Decretumokat-is, bizonyos czickelyekben és réßekben megh-is váltoßtatták, és kűlőmben rendelték, végezték felőle. Mind az által nyilván vagyon, hogy minden ßentſęges Királyok végezéſęből, hoßßú ideig való ßokás által iőt bé, valamely tőrvény, kivel ßoktunk élni, mellyel immár ßáz eßtendőnél tőb űdőtől fogván ugyan tőrvény gyanánt élűnk.

MASODSZOR azért az mi ßokot Tőrvényűnknek, az Feiedelmek Privilegiomiból, és ki adot ok leveleiből lőt eredeti, mely privilegiomokat mikor az ßűkſęg kévánnya, és az peresek Tőrvény eleiben hozták, és gyakorta megh-is olvaſták vólna, és az Birak-is értvén, (okoſſágockal-is meg tapaßtalván) hogy iól és igazán adták vólna ki, ők-is iovallották: Ezfęle tőrvénybéli levél olvaſáſa és gyakorláſa által az mi ßokot tőrvényűnknek nagyob réßében, ugy igazodtanak el az Birák.

HARMADSZOR, és utólßor penig az Orßág Birainak ſententiáiból, és egy-nehány úttal

való

qui Cathalogo Sanctorum aſcribi dignè meruerunt, vetuſtate nimia jam penè ſint abolitæ. Qui cum & alioquin magis de divina, quàm humana lege tractaſſe dignoſcantur, reliquorumq; ſubſequentium Regum decreta, in certis clauſulis & articulis mutata variataq́, habeantur: tamen ex omnium ferè ipſorum Divorum Regum conſtitutionibus, per longum uſum aliquid legis in conſuetudinem noſtram, plus quàm per centum annos jam approbatam, derivatum traductumq́; eſſe dignoſcitur.

SECVNDO, ex Principum privilegijs conſuetudo noſtra proceſsit, quæ cum ſæpè rebus ita expoſcentibus, in judicio producta legerentur, & honeſtè juſtèq́; (dictante ratione) ædita & confecta fuiſſe approbarentur, longum per ejuſcemodi judiciarium exercitium, certa pars noſtræ conſuetudinis progreſſum habuit.

TERTIO verò & ultimo, ex Iudicum ordinariorum Regni ſententijs, literisq́; Adjudicatorijs ite-

 ratis,

ratis, imò pluribus vicibus, uno & eodem ordine, ac modo processuque latis & confectis, ac executione juridica roboratis, consuetudo ipsa emanavit. Verumtamen, processus iste judiciarius, & usus processuum, quem in causis inchoandis, prosequendis, discutiendis, & terminandis, observabimus, regnante ipso domino CAROLO Rege, prædicti LVDOVICI Regis genitore, per eundem ex Galliarum finib⁹, in hoc Regnum inductus fuisse perhibetur: qui ad hæc usq; tempora, (variatis solum̃odo per publicas constitutiones quib⁹dam terminis) inviolabiliter semper extitit observatus: observandusq; est etiam in futurum semper. Nam aliter, totius Nobilitatis Regni Hungariæ jura, novarum legum per inductionem (quoadusq; illæ addiscerentur, in usumq; com̃unem traherentur) ut in nihilum redigerentur, necesse foret.

való meg itilt levelekből: sőt gyakorlatossággal azon eg̃ rendel, móddal, és folyással, ki mõdot, ki ßólgáltatot törvénßerént való igaz tétellel, meg erősitetet törvény levelekből, ßármazot ez mi törvénbéli ßokásunk. Vg̃ vagyon, hogy ez törvény folyását és rend tartását, mellyet az pereknek kezdésęben, viselésęben, látogatásában, és el végezésęben ßoktunk megh tartani, CAROL Király az meg nevezet Laios Királynak az Attya ideiében, sőt ő maga hozta vólna bé ez Orßágbã Francia Orßágból, mely Törvény folyást mind ez ideiglen fogyatkozásnélkül meg tartottunk (csak hogy némely czickelt köz akaratból az Orßág meg változtatta) de azért ez után-is mindenkor meg kel tartani. Mert ha meg nem tartanók kételen uy Törvént kellene ßörözni (mellyet meddiglen csak meg tanúlhatnánk-is, mint kellene véle élni) ez egéß Magyar Orßágbeli Nemessęgnek igazsága, az uy Törvénnek bé hozásának miatta, mind fel fordúlna és semmivé tétetnék.

QVID SIT PRIVILEgium definitivè: Et quòd duplex sit Privilegium.

MI LEGYEN AZ Privilegium, az ok és ßabad levél, vóltaképpen: Es hogy két fęle az Privilegium,

TITV-

VII. TITVLVS.

TOvábba mivelhogy az mi ſokáſunkat, némely réſzében az Feiedelmek Privilegiomiból vöttük, ezoká ért akaték az Privilegiumról valami keveſet ſólni; Holot ſükſég meg tudni, hogy az Privilegium mondatik, ſáiát tulaydon magának való Törvénnek, melyhez egynek avagy csak egy nehánynak vagyon igaſſága. Egyébként mondatik az Privilegium (mellyet az Magyarok ok és ſabad levélnek neveznek) egyéb emberek fölöt való bőcſülésnek, avagy kivaliképpen való tiſteſſégnek. Mellyet az Feiedelem ió akaratyából, gyakran még az közönſéges Törvény ellen is engedet valakinek.

Az Privilegium penig kétſéle: eggyik közönſéges, az másik ſemélyre nézve nevezetes: Az közönſéges az, mellyet az egéß kőſſégnek avagy gyülekezetnek, ugymint, Varoſnak, Captalannak avagy Conventnek enged az Király: Es ez ſéle Privilegium, örőcké tart, és álandó. Az ſemélyre és nevezetesen mely Privilegiumot engednek és adnak az mellyet csak egy ſemélynek adnak: Es az ſéle ſabadſág, ezen ſemély meg halván, ſemmivé lészen, vészle megh hal. Hanem ha azon Privilegiumban bé vólna foglalván, hogy az ſabadſágnak ereie örőckeſíre is állyon és

TITVLVS VII.

ITEM, ex quo conſuetudo noſtra in quadam ſui parte ex Principum (ut præmiſſum eſt) privilegijs ſumitur, hinc de privilegio aliqua dicenda ſtatui. VNDE ſciendum, quòd Privilegium dicitur, quaſi lex privata & ſingularis, quæ ad unum, vel ad paucos pertinet. Aliter autem Privilegium dicitur prærogativum, aut honor ſingularis. Et eſt Principis beneficium, ſæpè contra commune jus indultum. Part. 2. T. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16.

DVPLEX eſt autem privilegium, ſcilicet Generale & Speciale: Generale eſt, quod Vniverſitati vel Collegio, prout Civitati, aut Capitulo vel Conventui conceditur. Et illud eſt perpetuum. Speciale autem eſt, quod perſonę duntaxat donatur. Et illud cum perſona extinguitur: Niſi fortè in eo caveatur, quòd virtus privilegij etiam ad hæredes & ſucceſſores ipſius privilegiati derivetur. Nam hoc modo etiam heredibus ac ſucceſſo-

cessoribus ejus suffragari dignoscitur.

VTRVM DECRETVM tollatur per Privilegium: & è contra.

TITVLVS VIII.

SED quæri potest, (prout ipse quoq; sæpè quæsitum audivi) utrum Decretum, seu jus commune tollatur per privilegium: & è contra, si privilegium tollatur per Decretum? Quanquam multi multa dicant, aliterq; & aliter sentiant, & pro utraq; parte probationes nonnullæ in medium afferri queant: Nos tamen generaliter omnium & omnia privilegia, per jus commune seu Decretum, tolli & invalidari tenemus: In casibus illis, quibus expresè facta fuerit in generali constitutione mentio. Prout habetur in Decreto moderni domini nostri Regis, libertatis Civitatis Vissegradiensis abolitio, nonarum à Civitatibus liberis exactio, & alia hujusmodi. Quæ & si pri-

maradékira. Mert ecképpen tudni való dolog, hogy még ő röckeſinek is és maradékinak is ſólgál.

AZ DECRETVM fel bonttyaé az Privilegiumot: avagy viſſontag az Privilegium az Decretumot?

VIII. TITVLVS.

DE itkérdhetik (mint hogy én-is gyakorta hallottam hogy kérdettèk) hogy-ha az Decretumot, az az, az orſág rendeléſét, és közönſéges törvényét fel bonthattyaé, avagy ſemmivé tehetié az Privilegium? Avagy penig viſſontag az Privilegiumnál erőſſebb leheté az Decretum? Ez kérdéſre noha ſokan ſok képpen felelnek és külömb külömb értelemben vadnak felèle, és mind az két fél az ő értelmek bizonyos okoskodáſockal erőſitik: De mi mind azon által azt tartyuk, hogy az közönſségeſſes Orſág végezéſe és rendeléſe, mindeneknek mindennèmű Privilegiomit erőſitenné tèſi, és fel bonttya: Oly ígyekben, mellyekről az közönſséges végezéſekben nyilván való emlekezet léſſen. Az mint az moſtani Király unk Decretomában is meg vagyon, Viſſegrád Városſának ſabadſága fel bomlása, az ſabad

bad Városoknak ki fizetése, és több effele dolgok. Mely Városoknak noha régtől fogvánPrivilegiomok vagyon rólla és Szabadságok, hogy kilenczedet raytok ne vegyenek, ők se fizessék megh: De azért ennyiben nem az Privilegium tartatik ereiében, hanem az Decretum és az közönséges végezés marad helyén. Az Privilegium mind azonáltal meg nem erőtlenedik hanem ha valamely ellen nevezetesképpen az Országh más törvént irat, és köz akarattal ellene való végezést szerez: az mint ide fel az Decretumnak ismérettről nyilvabban meg vagyon.

si privilegia super eorum libertate, atque nonarum exemptione & non solutione, pro ipsarum parte dudum habeant confecta: tamen non privilegium, sed Decretum ac generalis constitutio in hac parte observatur. Privilegium autem, cui non fuerit expressè derogatum per legem contrariam, vel generale Decretum, non invalidatur, prout superius de consideratione & intelligentia Decreti latius habes.

HOGY AZ PRIVILEGIUM két fele lehet, és két-képpen kelhet ki: és elsőbör törvény szerént.

IX. TITVLVS.

AZ Privilegium felől penigh két-képpen kel gondolkodnunk, tudni illik: Eggyik az melyet az Feiedelem az ő tellyes méltoságából, és törvény szerént szokot adni. Az második az, melyet nem így, hanem egyebeknek kárára, avagy még az közönséges végezés ellenis engedne valakinek az Feiedelem. Ezokáért az mennyiben az Privilegium

QVOD PRIVILEGIUM dupliciter potest attendi & emanari: Et primò legitimè.

TITVLVS IX.

DVplex est autem Privilegij consideratio, scilicet in quantum ex mera Principis authoritate ritèq; & legitimè procedit: Et in quantum non, sed in damnum aliorum vergit, Vel aliàs, constitutioni communi derogare videtur. In quantum igitur Privilegium ex mera Principis authoritate procedit, prout jurium possessionariorũ

Donatio, à tributaria, tricesimarũque solutione exemptio, Fororum liberorum ac Nundinarum generalium, Vadorumq; & tributorum collatio, quæ ad solum Principem spectat, semper observari debet. Dummodo jurib⁹ aliorum manifestè non præjudicet. Et propterea in calce hujusmodi Privilegiorũ, clausula ista sẽper apponi inseriq; solet, SALVO IVRE ALIENO. Nam si Princeps ipse quempiam hominem ruralem, vel civitatem, à solutione tributorum de pręsenti eximeret, & libertate donaret: prius tamẽ tributariam exactionẽ justè fiendam, alicui fidelium suorum contulisset: tunc per istud posteri⁹ Privilegium, scilicet exemptionale: quia priori Privilegio, super tributo confecto, palàm præjudicaret, primum invalidare, & hujusmodi tributariam exactionẽ tollere non potest. Verùm, in bonis & tributis proprijs Principis, qui Privilegiũ donavit, exemptio ipsa tenebit, atq; locum habebit.

QVOD

um az Feiedelemnek tellyes mel-
tosságából ßármazik, ugy mint,
mikor valakit iößággal aiándé-
koz megh, avagy adó, és har-
minczad fizetésből valakit ki
veßen, és valakinek ßabad vá-
sárt, sokadalmot, ręvet avagy
vámot enged, ezfęle Privilegi-
omot, melynek adássa csak az
Feiedelmet illeti, mindenkor
meg kel tartani: csak hogy e-
gyebek igaßságának nijlván va-
ló ártalmára ne legyen. Mert
ennekokáért ßokták az Privile-
giomok végében, ezt az czickel-
bé irni: SALVO IVRE ALIE-
NO, az az, más embernek I-
gaßsága hellyén maradván.

Mert ha az Feiedelem valamely
paraßt embert avagy Várost az
adó fizetésből mostan ki ven-
ne, és ßabadsággal aiándékoz-
ná: Annak előtte kedig, az a-
dónak igazán fel ßedésęt hivei
közzül valakinek engedte vól-
na: tehát ez utolsó Privilegium,
miért hogy az előbbi Privilegi-
umnak, mely az adó felől költ,
nyilván való ártalmára vólna,
az elsőt erőtlenné és ez fęle ado-
zást semmisse nem teheti. Ha-
nem az Feiedelem iößágiban és
saiát ádaiban, ki az Privilegio-
mot engedte, effęle ßabadságh-
nak helye léßen.

HOGY

HOGY AZ PRIVILEGIUM kétképpen lehet árthalmára más ember igasságának és szabadságának.

X. TITVLVS.

TOVABBa az Vasárok, Sokadalmok, és Révek engedelméről is azoni kel értenünk, hogy azoktól való ki adott Privilegiomot is mindenkor meg kel tartani, ha egyebek igasságа fogyatkozására nem leiend. Ezek penig kétképpen árthatnak más ember igasságának.

Elsőször az időt megh tekintvén, az mint az előtt is megh mondám. Mert előb kőlt az más sçlnek Privilegioma, melyet nem bonthat fel az késsőbberi, megh ha azt irták vólna is belé, hogy az előbbi Privilegium ellene ne álhasson.

Másodszor az helyt megh tekintvén: Mert vízi adókat, avagy Rév vámokat, törvény szerént senkinek nem engedhetnek: hanem ha az hely, melyhez az Vámot engedik, az más helyről, kihőz az előt Vámot engettek vólt, legh közelb egy mély földnire vólna: lólehet közzelb is meg engedhetni, ha az sçle engedelem az első Vámot

QVOD PRIVILEGIUM duobus modis intelligitur juribus aliorum præjudicare.

TITVLVS X.

ITEM, de concessionibus quoq; Fororum, Nundinarum & Vadorum, idē est sentiendum: Quòd Privilegia, super eisdem ædita, semper sunt observanda: si in præjudicium jurium aliorum non fuerint collata. Quæ duobus modis possunt juribus aliorum præjudicare.

PRIMO, ratione temporis, prout dictum est, imediatè. Quia priùs emanavit Privilegium alterius, quòd non potest tolli per posterius: etiam cum clausula derogatoria.

SECVNDO ratione loci. Quia vectigalia fluviorum, seu Vada, concedi de jure non possunt, Nisi ea loca (ad quæ concedentur) sint ab aliorum locis, (ad quę videlicet prius fuêre concessa) in distantia, ad minus unius miliaris: licet possint etiam propinquius concedi, si destructionem priorum, vel illis

notabile damnum concessio ipsa non esset allatura.

Fora etiam Hebdomadalia, ac Nundinæ generales, per tantam distantiam, & ad loca propinquiora conceduntur, concediq́; poterunt: dum̃odo una & eadem die, aut uno tempore, cum prioribus Nundinis, seu Foris Hebdomadalibus, noviter concessa, non celebrentur, & aliàs nova manifestè priora non destruant.

mot el ne fogna, avagy annak valami egyéb bizonyos kár belőle nem következnék.

Hetedßaki Vásárokat, és közönsęges Sokadalmakat is annyi távoly földön, és közelb is megh engedhet az Feiedelem, csak hogy azon napon, vagy azon időben, az elsö sokadalmockal, az uijonnan engettetet Vásár ne essęk, és egyéb képen is az uy Vásár az elsöt el ne boncsa.

PRIVILEGIVM, SEcundo modo formatur illegitimè.

TITVLVS XI.

ALIO modo potest considerari Privilegium, in quantum non ex mera Principis authoritate procedit: hoc est, quòd Princeps nõ habet justam legitimamq́; facultatem concedendi tale Privilegium: Quia vergit in præjudicium aliorum, vel quòd juri communi, ac constitutioni generali præjudicare dignoscitur. Et hujusmodi Privilegium non valet: prout, exempli gratia, in Decreto cõmuni

AZ PRIVILEGIVM másodßor, törvény ellen léßen.

XI. TITVLVS.

DE más-fęle Privilegiumotis találunk, mellyet néha az Feiedelem nem tißti és méltósága ßerént enged valakinek: az az, kire az Feiedelemnek nincsen igaz és törvény ßerént való ßabadsága, az fęle privilegiumnak engedésęre: Mert avagy másnak kárára vólna, vagy az Orßág törvényével, és az közönsęges végezessel ellenkeznek: Effęle privilegiumnak azért ereie nem lehet, mint példának okáért: Az Or-

Orßág Decretuma azt tartiya, hogy affęle levelek máſſanak, ki octávás tőrvényben nem kelne, az tőrvénybe ne legyen hitele. Az Feiedelem azért ha valaki privilegiumának cſak ő magától máſsát veteine, és ez czickelt-is utánna iratná, hogy ugy-mond, az mi orßágunk tőrvénye és végezéſe ellenis, azt akariuk, hoǵ ez levél máſſanak helye legyen, &c. Avagy ha valami Iktató levelet gratiával engedne: tudni illik, hogy eßtendő el múlván-is az Donatiót iktathaſſák véle, és ereiében maradgyon az iktatás.

muni continetur, Quòd tranſſumptis literarum, extra terminos Octavales confectis, in judicijs fides non adhibeatur. Princeps autem, ſi cujuſpiam privilegium ſimpliciter tranſſumi faceret, cum clauſula derogatoria, videlicet (NON OBSTANTE Lege, vel Decreto Regni noſtri, hujuſmodi tranſsũpto volumus fidem adhiberi, &c. Aut Statutorias literas cum gratia concederet, Quòd ſcilicet non obſtante annuali revolutione jam tranſacta, Donationem aliquam executioni demandare teneantur.

Mivelhogy az Feiedelemnek effęle privilegiuma, ez orßágh tőrvénye, és ßokáſának nyilván való-képpen ellene vólna, azokáért helye és ereie nem lehet, nem-is méltó hogy mégh tartaſſęk. Haſonlatos képen erőtlen az fęle privilegium-is, mellyet az Feiedelem valak inek avagy meg engedet vólna, avagy ez után akarna engedni, hoǵ á Vármegye ßékin az Iſpánok előt, ſenkinek ne tartozzék meg felelni, ſe ez orßágnak egyéb rendelt birai előt, tőrvényben ne foghatnák, hanem cſak Király ßemélye, avagy képe előt pörelhetnének véle.

Quia juri & conſuetudini Regni hujus, apertè derogare videtur: ideò non obſervatur, neq; obſervandum cenſetur. Idem eſt ſentiendum ſuper illis privilegijs, ſi quibus ſuper ea conceſſa fuerunt, vel in futurum concederentur, Quòd in ſedibus judiciarijs comitatuum, coram comitibus parochialibus, ad cujuſvis inſtantiã reſpondere non teneantur, neq; in præſentiam aliorum Iudicum Regni ordinariorum: niſi in pręſentiã ſolius majeſtatis Regiæ, vel perſonalis pręſentiæ ſuæ, in cauſã conveniri poſsint.

PRÆ-

PRÆTEREA, Si juramentum cuipiam Dñorum, vel Nobilium, præstandum adjudicaretur, & Privilegiũ inde produceretur: quòd non ipse reus in persona sua, Sed officialis suus illud deponere teneretur, & hujusmodi, &c. quia generali consuetudini, totius Regni olim approbatæ, tale privilegium præjudicat, nusquã tenetur. Omnes enim Dñi, & Nobiles, tàm scilicet spirituales quàm seculares: cæteri etiam possessionati, utriusq; sexus homines, qui in hoc Regno Hungariæ, bona ac jura possessionaria gubernant, pari lege, unaq; & eadem consuetudine, in ipsorum jurium possessionariorum conservatione atq; cunctarum causarum, inde emergendarum prosecutione, uti debent, prout in PRIMA quoq; parte prenotatum habetur.

Ennek felette, ha valamely Vrnak, akar Nemes embernek hitet itilne az tőrvény, és arról oly Privilegiumot hozna elő, hogy nem ßemély ßerént az Alperes, hanem az ő tißt-tartóia tartoznék az hittel, &c. és tőb ez fęle tőrvénytelen dologról ßóllana az privilegium: Mivel-hogy az egéß Orßágnak meg rőgzőt tőrvényének és ßokásának ellene vólna, ez fęle privilegiumot sohúlt nem illik megh tartani. Mert minden Nemesek és Vrak mind egy-házi és külső renden valók, és mind két ágon való ßeméllyek, kik ióßágot Magyar Orßágban birnak, egy tőrvénnyel és egyenlő ßokással tartoznak élni, az ő ióßágoknak óltalmazásában, és az ióßágról való minden-fęle inditot pereknek forgatásában, mint az Decretumnak első réßében-is megh vagyon irva.

QVOT MODIS CArebit Privilegium sua firmitate.

TITVLVS XII.

NOTANdum ulteriùs, quòd Privilegium multis modis suo carebit vigore. PRIMO enim perdi-

HANY-KEPPEN Erőtlenedik megh az Privilegium?

XII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is vegyük eßünkben, hogy az Privilegium sok-képpen,

pen, meg romolhat, és erőtlenné léßen. Mert ELŐSZŐR, semmivé léßen, mikor valaki az ő néki engedtetet Privilegium, és ßabadság ellen cselekeßik, vagy azzal gonoßúl él. Mert megh érdemli az sęle ember, hogy Privilegiumát el veßesse, az ki az néki engedet hatalommal gonoßúl él. Mint az kinek az ő határában tapaßtalt gonoß tévőknek bűntetésęről privilegiuma vagyon az Feiedelemtől, és az Orvot, akar tolvayt megh fogván, nem akaßtya fel, sem fel nem nyársollya; hanem meg ßerződik véle, és summa pénzt avagy birságot vévén rayta el bocsáttya. Ez illyen ember gonoßúl él az ő ßabadságlevelével. Mert az Feiedelem nem az gonoß tévőknek el bocsátására, hanem az ő érdemek ßerént való meg ölésęre, és bűntetésęre adot vólt nékie méltóságot.

MASODSZOR, megh romol az Privilegium, mikor valaki illendő űdőben nem él az ő néki adattatot, és engedtetet Privilegiummal. Példának okáért: Ha valakinek Király ő Felsęge Várat, vagy valami egyéb ióßágot aiándékozna, és az az ember az ő Donatio levele mellet egy eßtendő forgasában, Király emberi által, vagy Nador Ispán, vagy valamely Captalan avagy Convent embere által, magát az ióßágban nem iktatná, tehát eßtendő után affęle Donatio-

nak

perditur, & invalidum fit Privilegium, quando quis fecerit contra privilegium sibi concessum, aut malè eo utitur. Quia meretur Privilegium amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. Quemadmodum ille; qui super malefactorum, in territorio suo deprehensorum, punitione, Privilegium Principis habet: & capto fure, vel prædone, non eum suspendit, vel palo affligit: sed pactatam pecuniæ summam ab eo extorquendo dimittit: talis privilegio suo abutitur. Quia Princeps malefactores non dimittendi, sed juxta eorum demerita, feriendi mulctandiq; præstitit authoritatem.

SECVNDO, amittitur privilegium, dum quis tempore debito nõ utitur privilegio, sibi dato atq; concesso. Verbi gratia: Si cuipiam Regia majestas, castrum, vel quodcunq; jus aliud possessionarium donaret: & ille donatarias literas suas donationales, infra añi revolutionem, per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci testimonialis homines executioni nõ

de-

demandaret: tunc peracta reuolutione ipsa annuali, hujusmodi Dōnatio omni firmitate carebit. Neq; etiam cum literis Statutorijs, per gratiam, (prout immediatè præmisi) confectis, restaurari valebit: sed de novo donatio ipsa fieri cōficiq; debebit: si interea alter quispiam jus illud possessionariū pro se nō impetraverit. In facto etiam Fororum Hebdomadalium, Nūdinarumq;& Vadorum idem est faciendum. Vt si Princeps alicui Forum, aut Nundinas, vel Vada, concesserit: Ille infra anni revolutionem, Donatione & Privilegio hujusmodi utatur, & uti incipiat. Nam aliter, anno transacto virtus ejus expirabit. HIC tamen advertendum est, quod si peracta infra dictam annualem revolutionem executione ipsius Statuti, error aliquis, aut in literis super ea re relatorijs, aut in processu ejusdem executionis, vitio, vel negligentia hominis Regij & testimonij, vel etiam Capituli, aut convētus commissus fuisse deprehendetur: tunc in tali casu donatio efficax

nak semmi ereie nincsen, nem is lésben: Sőt még ha az fçle iktató levelet adna is az Király (az mint ide fellyeb meg ielentém) hogy eßtendő után is, bé iktathassák az iószágban, ennek sem lenne ereie, és az Donatio levelet véle hellyére nem állathatná: hanem az Donatiót uyionnan kel meg kérni, és azzal magát bé iktatni: ha valaki azonközben azt az iószágot magának megh nem nyerte leend. Az hétközbéli Vásárok és Sokadalmok, és révek dolgában is, ugyan azont kel művelni, hogy ha valakinek az Feiedelem Vásárt vagy Sokadalmpt, vagy révet enged, az eßtendő el forgása alat, az ő Privilegiumával élyen és élni kezdgyen, mert egyéb képpen az eßtendő el telvén, annak ereie süstben megyen, és semmi vé lésen. De azért it ezt is eßünkben vegyük, hogy ha az eßtendőnek el forgása alat valaki az nékie adot iószágban magát bé iktatná, de az iktatásban, vagy az iktatásról való levélben, vagy penig az executiónak, az az, igaz tételnek rendiben, Király, vagy valamely bizonyság helybéli, az az, Capitalan vagy Convent emberinek vétkek, vagy tunyaságok miat, valami fogyatkozást esnék, avagy az iktatásnak rendiben el nem tudtak vólna járni, tehát ez fçle történetben, azs

Do-

Donatio ereiében marad, és effęle fogyatkozást meg kel iobbitani, illik-is hellyére állatni. Holot penig az Eßtendő alat való iktatást, csak el henyęlnék, vagy az executióban, avagy az Király adományában eytene valami fogyatkozást, az megh aiándékoztatot ßemély: Ez-fęle vétket soha megh nem iobbithattyák, hanem (az mint megh mondók) az Várat, vagy az iößágot uionnan kel meg nyerni.

HARMADßor, semmivé léßé az Privilegium, oly eset miat, mikor valaki Feiedelem méltósága ellen való vétekben, vagy hitetlensęgnek notáiában esnék. Mert ez fęle vétek nem csak Privilegiumot, hanem feiét, és minden iößágát el veßti.

NEGYEDßer, ha az Privilegium, másnak nagy kárára lenne: mint ezt az okot ide fellyeb-is meg magyaráztuk. Mert nem méltó dolog vólna, hogy az Feiedelem ollyat engedne valakinek, kivel másnak mostan, avagy iővendőben igaßágát nyilván meg háboritaná.

ŐTŐDßer, ha az Feiedelem, vagy más ki az Orßágnak rendelt Biráia vólna, látván és értvén, hogy az privilegium nem ió: annak ereie ellen sok rendbéli tőrvényt ßolgáltatna. De azért más az, mikor valahogy az

cax manebit. Et ejuscemodi executio, prout casus rei se obtulerit, reformari poterit atque debebit. Verumtamen, si simpliciter executio ipsa neglecta, vel aliter error aliquis per donatarium in ea commissus fuerit, reformari nusquam poterit: sed de novo (ut prædictũ est) castrum, vel jus illud possessionarium, impetrari debebit.

TERTIO, perditur privilegium, in casu, quo quis incurrit crimen læsæ Majestatis, vel notam infidelitatis. Et hoc modo non solùm privilegium, sed etiam caput, & quælibet bona perdit.

QVARTO, Si privilegium in alterius enorme damnum redundet, sicuti jam hunc modum prædeclaratũ habes. Quia & alioquin non est verisimile, Principem concedentem, jus alterius præsens vel futurum, graviter velle lædere.

QVINTO, si Princeps, vel alter Iudex Regni ordinari⁹, ex certa scientia vidés & agnoscens, privilegium non valere: multis judicaverit contra illud. Secus tamen est, si aliquando contra privilegiũ

per errorem fuisset judicatum: Nã isto casu poterit error ipse, & ex consequenti privilegij tenor per novum judicium, servatis de jure servandis, reformari.

SEXTO, per impressam, vel etiam tacitam renunciationem ipsius privilegij. Per expressam, sic, quòd publicè renunciarit vel renunciaverit quis Privilegio suo. Per tacitam autem, sic, quòd publicè actum sit contra illud privilegium ipso sciente, & non contradicente, sed per omnia subticente. Quæ taciturnitas, cùm sit in sui præjudicium, inducit contra se quandam renunciationem.

SEPTIMO, per posterius derogatorium priori: quando videlicet utrunque confectum est, vel emanavit ad unam & eandem personam aut communitatem: tunc Primum cassabitur, & secundum observabitur.

OCTAVO & ultimo perditur Privilegium, per expressam renovationem concedentis Principis: Idque ex causis rationabilibus, in revo-

az Privilegium ellen tudatlanságból tenne törvént: Mert ez illyen történetben affęle vétket meg iobbithattyák, uy itilet által-is, holot az Privilegium-is ereiében marad, az törvénnek ßokot follyáſát meg tartván.

HATODßor, az Privilegiumnak nyilván, vagy alattomban való belé hagyáſával. Nyilván illyenképpen, hogy ha valaki, mindeneknek tuttára belé hadgyandgya, az ő Privilegiumás. Veßtegletéſſel való belé hadgyáſſal penigy ugy, hogyha valaki, az ő Privilegiuma ellen nyilván cfelekednék, és az privilegiomos embernek tuttára lenne az dolog, ellene nem ßóllana, hanem tellyeſſęggel el halgatná. Mely halgatás mivel hogy ő néki kárára vólna, követkőzik, hogy-ha ßabadſágával akarna élni, és halni nem hadna, el nem halgatta vólna.

HETEDßer, meg romlot későbben kőlt Privilegium által, mely az elsőt valami réßében fel bontya: mint mikor mind az két privilegium, azon ßemélyre kőlt ki, avagy azon kőſſęgre iriák, tehát ackor az első privilegium el bomol, és az második tartatik meg.

NYOLCZADßor és utolßor, az Privilegium le ßál, az Feiedelemnek ki feiezet meg hivása által is: Mélto okokból azért, mellyeket affęle meg hivo levélben

ben, világoson meg kel magyarázni. Mert ha az megh hivásnak méltó okát nem adandgák, hanem az megh hívó vagy másaló levélben ugy léßen meg iegyezve, hogy az megh másolás csak semmi okokból nem lőt, tehát az meg másolásnak semmi hellye nem léßen. Mert ebből sok kár következhetnék, és ki ki naponként kételkedni kezdene privilegioma felől és kétsęgben esni. Es eddig az privilegiumoknak magyarázattyával meg elégedgyünk.

revocatione hujusmodi clarè declarandis. Nam, si causæ rationales revocationem non firmaverint, sed simpliciter factam fuisse, literæ revocatoriæ denotaverint: ipsa revocatio locum non habebit. Aliàs enim incommoda multa sequerentur: & quilibet de privilegio suo dietim desperare cogeretur. Et hæc de Privilegijs dicta sufficiant.

MI LEGYEN AZ Pecsęt vólta-képpen és hogy két-fęle.

XIII. TITVLVS.

DE miért hogy minden Privilegiumot pecsęttel ßokták meg erősiteni; az-ért illik hogy ennyi réßéből, az pecsęt felől-is valamit ßöllyunk. Holot meg ércsük, hog az pecsęt ismeretes iel, kit aranyból, avagy egyéb érczből megh meczvén, viaßban nyomnak le, hogy ez által minden megh lőt dolog erős, és állandó legyen.

KET-fęle penig az Pecsęt, tudni illik, Méltóságos, avagy hihető, és kétséges. Méltóságos pecsętnek azt mondgyuk, melynek miért hogy oly bőcsületi-va-

QVID SIT SIGILLVM descriptivè, & quod duplex sit Sigillum.

TITVLVS XIII.

VErùm, quia omnia Privilegia Sigillis roborari communiriq́ue solent: ideò super Sigillis quoq́ue in hacparte aliquid dicendum convenit. Vbi sciendum, quòd Sigillum est notorium signũ, auro aut alio metallo vel ceræ impressum, corroborans omne factum. Par. 2. T. 58 Par. 1. T. 14 Par. 2. Tit. 13. 17.

Et duplex est Sigillum, scilicet Authenticum, & non Authenticum. Authenticum dicitur, quasi authoritatem tenens, cui credi debeat. Et est propriè Principum, Sigillum.

ac ordinariorum Iudicum Regni: Nec non Capitulorum & Convẽtuum. Et hujusmodi Sigillum Authenticum, literis appositum, confirmat omne factum in ipsis literis expressum atq; declaratum. Habent præterea etiam Civitates & Oppida Sigilla Authentica per Reges & Principes ipsis cõcessa. Quæ in factis, & rebus coram eis, & in medio eorum vertentibus, ac emergendis robur sortiuntur firmitatis.

NON Authentica verò sunt privatarum personarum Sigilla. Et talia nihil perpetuitatis sub se continere possunt. Quorum multa sunt genera: Alia enim sunt Dominorum, Prælatorum, nec non Comitum perpetuorum, & aliorũ Baronum, officia Baronatuũ pro honore tenentium, & alia ab eisdẽ Baronibus propagatorum. Alia verò Nobilium & Procerũ Regni veris & peculiaribus, armorum insignibus exsculpta & effigiata. Superiores itaq; Prælati, ut Archiepiscopi, & Episcopi: nec non prior Auranæ, ac Comites, liberi & perpetui

vagyon, hogy annak kétsęg nélkül hinni kellyen. Effęle pecsętek penig az Feiedelmeké és az Orßágbéli rendelt Biráké: Sőt Captalanoké és Conventeké. Es effęle méltoságos bizonyos pecsęttel, valami leveleket meg pecsętelnek, megh erősiti és álhatatossá tésen, minden benne meg irt dolgot. Vagyon effęle pecsętek az Várasoknak-is, bizonyossok és méltóságossok, mellyeket az Királyok és Feiedelmek engedtek nékik. Ezeknek az pecsęteknek ő előttők, és ő kőztők forgot, indúlt és meg lőt dolgokban mindenkoron ereiek vagyon.

BIZONTALAN és méltóság nélkül való pecsętnek mondgyuk, az kiváltképen való ßemellyeknek magok pecsętit. Ezek alat semmi őrőckes dologh véghez nem mehet. Mely pecsętek sok fęlek: Mert némely az Vraké, Pap Vraké, sőt az őrők Ispánoké, és egyéb Zálagos Vraké, kik effele tißtet és méltóságot birnak, és más azokké-is, kik Záßlós Vraktól ßármaztak. Más ismet, az Orßágbéli Nemessecké és fő emberecké, mellyekben kiváltképpen való Czimereket ßokták ki metczeni és irnia. Az felső rẽden való Pap Vraknak azért, ugy-mint, Ersekeknek, Püspőkök-

kőknek: az Auranæ Apat-Vraknak, és az Orßágnak ßabad és őrőckes Ispáninak. Es męg az Rácz-Orßági Deßpotnak-is, az önnön tulaydon sáiát és ismérettes pecsęteckel, megh erősitetet levelek által, ßabadságok vagyō Prokátorokat vallaniok. De az tőb Záßlós Vrak, Nagyságosok és Nemesek mind Prokátor vallást, mind penig egyéb vallás-tételeket, ez Orßágnak rendelt Birái előt, és bizonysághellyeken, ugy mint Captalan és Conventben tartoznak vallania. Mert ez Orßág rendelt Biráinak pecsętek alat, és az bizonság hellyeknek, mellyeknek erős pecsętek vagyon, mind Prokátort állathatni, s-mind penig egyéb vallás-tételt ßerezhetni, melyről méltóságok-is vagyon, de ió rendel es törvény ßerént.

petui Regni. Etiam Rascie Despotus, per literas eorum proprias veris & notorijs Sigillis ipsorum roboratas Procuratores constituendi facultatem habent. Cæteri autem Barones & Magnates atq; Nobiles, coram ipsis Iudicib⁹ Regni ordinarijs, ac in locis testimonialibus, Capitulis scilicet, & Conventibus, & Procuratores constituere, & alias Fassiones (ut verbo domestico utar) facere tenentur. Iudices siquidem Regni ordinarij, ac ipsa loca testimonialia Sigilla Authentica habentes, sub eorū Sigillis, tàm Procuratores constituendi, quàm etiam cunctas alias Fassiones (ritè tamen & legitimè) faciendi habent authoritatem.

MELY KIRALYOK nak Privilegiumit kel meg tartani és mellyeknek item.

XIIII. TITVLVS.

HOlot immár megh magyarázók, à Privilegium, és az pecsęt mi légen, ßükseg megh látnunk ez Orßág Kirá-

QVORVM REGVM Privilegia serventur, & quorum non.

TITVLVS XIV.

ITEM, habita jam Privilegiorū & Sigillorum declaratione, necesse est videre, quorum Regum & Principum hujus Regni Privilegia observentur, & quorum in

judicijs rejiciantur, nulliusq; vigoris & firmitatis esse censeantur. VBI SCIENDVM, quòd universæ literę sanctissimorum, STEPHANI & LADISLAI Regum: Præterea serenissimorum primi ANDREÆ genitoris SALOMONIS, nec non primi BELÆ Patris: & primi GEYSSÆ, fratris ipsius, B. LADISLAI Regis ac COLOMANNI filij dicti GEYSSÆ, qui primum Episcopus Varadieñ: fuit: sed per dispensationem Apostolicam, deficiente hærede Regio, Regni gubernacula suscepit. Et ideò Hungarico idiomate Kőnyves kalmã, in hunc usq; diem appellatur. Itẽ, STEPHANI secundi filij ejusdẽ COLOMANNI, atq; secundi BELÆ, qui Cæcus appellatus est, filij videlicet Ducis Almi & GEYSSÆ, atq; secundi filii ejusdem BELAE, Cæci. Nec non tertij STEPHANI filij ipsius secundi GEYSSAE. DEMVM BELAE tertij, filij ejusdem GEYSSAE secundi fratris scilicet præfati tertij STEPHANI. Et hic est ille

rályi és Feiedelmi kőzzűl, mellyeknek Privilegiumit tarcsák megh, és az ßék ßinin mellyeknek privilegiomit vesse meg az tőrvény, és erőtlenné tegye. HOLOT tudni való dolog ez, hogy ezeknek levelei meg tartatnak, ugy mint, az Szentsęges ISTVAN és LASZLO Királyoké: Azonképpen az Felsęges első ANDRAS Királynak, (ki SALAMON Királynak attya vólt) és az első BELA Királynak, ki LASLO Király attya vólt: és az első GEYSANAK-is (ki azõ Láßlo Király báttya vólt) és ez megh nevezet GEYSA fiának-is KALMAN Királynak leveleit, ki előßőr Váradi Pűspek vólt, de Pápa rendelésęből és engedelméből, az Orßág gondgyát fel vette, az Királyok magva ßakadások miat. Es azért híiák most is magyarúl Kőnyves Kalmánnak. Továbbba az második ISTVAN Királynak KALMAN fiának leveleit: és az második BELA Királynak, kit vak Belának hittak, ki tudni illik, ALMVS hadnagy fia vólt: Es az második GEYSA leveleit, azon vak BELA fiaét. Azon-képen az harmadik ISTVAN Király leveleit, ki második GEYSA fia vólt. Továbba az harmad BELA leveleit, az másod GEYSA fiáét, az az, harmad ISTVAN Királynak

őcse-

ôcsęiét: Es ez volt az BELA Király az ki az orvokat, és tolvaiokat kergette és ki gyomlálta ez orßágból. Végezette harmad BELA fia IMRE Király leveleit kel megh tartani. Mely IMRE az Váradi Egy-házát, bizonyos Donatióckal és aiándékockal mondgák, hogy meg gazdagitotta, és fel ékesittette. Es némely irásókban ezt az IMREHET, valami megh változtatot nevezettel HEINRICHNEK nevezik és iriák: De azért nem az Magyarok, hanem az Németek ßokása ßerént nevezik ugy. Nem-is lőt vólna ßűksęg, ezeknek az Királyoknak neveket elő ßámlálnunk, hanem ezt csak igen rővideden meg mondhatom vala. Mind az által, mivel-hogy ez Orßágbéli Nemesseknek igen kevés privilegiomok vagyon, ki ezeknek ideiekben kőlt vólna, az ő nemessęgekről és ßabadíágokról, kik inkáb az Istennek Egy-házára, és ez Orßágban, ugmint uijulán plántáltatot Kereßtyén népre igyekeztek űdvőssęges gondot viselni.

ES noha ezek kőzőt némely bizonyos Feiedelmek vóltak.

ille BELA, qui fures & latrones persequutus est, atq; de Regno extirpavit. TANDEM EMERICI filij ejusdem tertij BELAE Regum, Qui quidem EMERICVS, Ecclesiam Varadiensē certis Donationibus decorasse, pariter & amplificasse perhibetur, literæ servantur. Et secundum aliquos iste EMERICVS, alio quasi corrupto vocabulo HEINRICVS appellatur atque scribitur: nō tamen Hungarorum, sed Germanorum potius usu sic intitulatur. Nec erat necessarium, nomina Regum istorum coñumerare: sed poterat hæc commemoratio brevius perstringi, pariter & annotari. Ex quo tamen Nobiles Regni Hungariæ, super eorum nobilitate, simul & libertate pauca admodum privilegia temporibus horum Regum, qui potius incremento Ecclesiarum Dei & populo Christiano, hoc in Regno quasi noviter plantato, curam salutis impendere studuerunt, condonata habent.

Et aliàs certi fuerunt Principes inter

inter hos, pro Regibus nominati, quorum literæ in irritum transiêre, puta, Petrus Theutonus, Aba Hungarus, SALOMON filius primi ANDREAE & STEPHANVS quartus, filius dicti Regis BELAE Cæci, qui quinq́; duntaxat mensibus, Corona sceptroq́; potius, de Regno turpiter fuit expulsus. Nec non LADISLAVS tertius, filius prælibati EMERICI, sive HEINRICI, qui sex solum̃odo mensibus regnavit. Propterea, ut nomina pariter & Privilegia Regum ipsorum lucidius agnosci queant ea prolixè posui.

VLTERIVS advertendum, quòd infra scriptorum quoq́; Regum & Principum literæ ac privilegia in quovis facto & negocio observantur: sed eorum nomina seorsim propterea notavi: quoniam tempore hujus gloriosi principis secundi ANDREAE, filij (ut prænotatum est) tertij BELÆ Regis, qui primus erit in ordine Regum subsequẽtium, laudabilis præclaraq́; libertatis prærogativa Nobilium, qua generaliter usq́ue mo-

kiket az Királyi levél illetet azért, de levelek mindenestül fogván le ßállottak, ugy mint, Német Péter Király, Magyar Aba, SALAMON elsö ANDRAS Király fia, és negyedik ISTVAN K. az meg mondot vak BELA fia, ki csak öt hôlnapig birhatta az Coronát és az Királyságot, s-mindgyárást ki kergették ez Orßágbol. Azonképpén az harmadik LASZLO az megh irt IMRENEK avagy HENRIKNEK, fia ki csak hat hôlnapig uralkodot. Es igy ezokáért ßámlálám elö ez meg nevezet Királyokat, hogy ezeknek mind privilegiumokat, s-mind neveket világosban megh ismérhessük.

TOvábba erre-is vigyáznunk kel, hogy ez ide alá megh iratot Királyok és Feiedelmek privilegiumit, és leveleitis minden dolgokban megh kel tartani: Azoknak neveit mind az által ez-okáért iedzettem külön: Mert ennek az dücsössęges Feiedelemnek az második ANDRAS Királynak, az harmadik BELA fiának, (az mint fellyebis meg iedzettük) ideiében (ki az ide alá megh irt Királyoknak rendiben leg elsö léßen) az Nemesseknek dicsiretes, és híres ne-

ve-

ves ßabadságoknak méltóságát, mellyel mind mostaniglan kőzőnsęgesen élünk és őrvendezünk, levélben irták és ki nevezték, és Decretum avagy kőzőnsęges végezésnek modgya ßerént kelvén, ezen ANDRAS Király által meg erősittetet. Mert noha az mi ßentsęges első Királyunknak ISTVAN K. élében, és az tőb utánna való Királyok ideiekben-is ez Orßágban sok Nemessek vóltanak: mind az által néminémű mod ßerént való ßólgálattal, és az ő alattok való iobbágyoktól, bizonyos fizetéssel tartoztanak és kőtelesek vóltak az ő Királyoknak: Mely fizetésből legh elsőben az Nemesseket, kiket ackor ßólgáló embereknek neveßnek vala, ez ANDRAS Király vőtte ki, és effęle adozástól ßabadította megh őket. Ez azért az oka, hogy mind ez ideig, minden ő utánna való Királyok, minek előtte az Szent Coronával megh koronáznak őket (mint ide fel-is meg mondók) azon ANDRAS Király Decretuma, és végezésęnek meg tartássára, az Pap Vraknak, Záßlós es Nagyságos Vraknak, és ez Orßágbéli fő embereknek, és Nemesseknek meg ßokták eskűnni.

Ennek az ANDRAS Királynak Privilegiuma, mely az Thábor hegyen, kin az mi Vrunk és Idvőzítőnk ßine el vál-

to-

modò fungimur & gaudemus, in scriptis declarata per modumque decreti & constitutionis generalis roborata extitit. Quamvis etiam regnāte sanctissimo ipso Prothorego nostro STEPHANO, & aliorum quoq; succedentium Regū temporibus, multi fuerint in hoc Regno Nobiles, conditionaria tamen quandam servitute, collectorumq;, ex parte colonorum suorum solutione, Regibus ipsis obnoxij erant atq; tenebantur: à qua primum per hunc ANDREAM Regem, ipsi Nobiles, qui eo tunc servientes dicebātur, exempti fuerunt atque immunes. Et propterea cuncti Reges, usq; in præsens tempus sibi succedentes, sacro (sicuti prænarratum est) priusqam diademate coronarentur, super observando decreto ac cōstitutionibus ejusdem Dñi ANDREAE Regis, Prælatis ac Baronib⁹ & Magnatib⁹, Proceribusq; & Nobilib⁹ regni huius, iuramentū pręstare cōsueverunt. *Par. 1. T. 9.*

Hujus ANDREÆ Regis privilegium in monte Thabor, ubi Dominus & Salvator noster trāsfiguratus fuerat, super quadā pos- *Andreæ R. privilegium servatur.*

ſeſsionaria collatione emanatum & confectum, in Comitatu Hontenſi habetur hac etiam tempeſtate. Ad proſequutionem itaq; cœptæ materiæ redeundo prænotati ſecundi ANDREAE: Nec non quarti BELAE, ejuſdem ANDREAE filij, cujus tempeſtate Hungaria per Tartaros devaſtata fuit: Pręterea quinti STEPHANI filij ipſi⁹ quarti BELAE (demptis literis tempore ducatus ejuſdem STEPHANI, qui ſe juniorem Regem Hungariæ, & Ducē Tranſylvanienſem tunc intitulare ſolebat) confectis & emanatis. Nam tales literæ ſuæ non ſervantur: niſi forſitan ipſo poſtea Regni gubernacula juſtè ſuſcipiente, pariter & poſsidente, per eum fuiſſent confirmatæ.

Stephani 5. non ſervantur.

ITEM quarti LADISLAI, filij ipſi⁹ quinti STEPHANI, qui Kun Laſslo nominatus extitit, Regum privilegia valent & obſervantur.

Andreæ 3. Veneti non ſervantur.

ITem, literæ tertij ANDREÆ Regis, qui Venetus cognominatus eſt, non ſervantur. Exceptis illis, ſi quæ per Dñum CAROLVM

tozot vólt, valami ibſagh adá felöl költ és adatot vólt, az Honty Vármegyében, moſtani időben-is ielen vagyon. De hogy az el kezdet dologra tériek, ez meg irt ANDRAS Királynak, és negyed BELANAK azon ANDRAS Király fiának (melynek ideiében az Tatárok el puſtitottak vólt Magyar Orſágot,

Annakfelette őtődik ISTVAN Királynak, az negyed BELA fiának levelei és Privilegiumi mindenkor meg tartatnak. (az fęle levelektől megh válva, mellyek azon őtőd ISTVAN Királynak Hadnagyſágakor költenek, ki ackor iffiab Magyari Királynak, és Erdélyi Herczegének irattya vólt magát) Mert azon ISTVAN Királynak effęle leveleit meg nem tartyák: hanem ha az után igaz Királyſágában azon leveleit megh confirmálta vólna.

ENnek felette az negyedik LASZLO Király ezen őtődik ISTVAN K. fia, (kit Kun Láſslónak hitták) levelei és Privilegiumi iók és meg tartatnak.

Továbba az harmadik ANDRAS Királynak levelei, kit Velenczeinek nevezték vólt, megh nem tartatnak: Azoktól

meg

megh válva, ha mellyeket CAROLY Király, ki mentést utánna az tißtben ßállot, pecsétes gyűrőiével, veres viaßban, melyben iob kéz felől óldalúl egy K. nevű bőtű vagyon, confirmalásnak okáért meg pecsétlet vólna: Mert ez formán valókat meg tartatnak.

Ismęg CAROLY Királynak három pecséte vólt, és az kettei-ő maga megh hitta és erőtlenné tőtte, mely két pecsét alat kőlt Privilegiumokat, megh nem tartnak, hanem ha az utolßori harmadik pecséttel uñonnan meg confirmálta vólna. Mely harmad pecsétet igy ismérhetnek megh, hogy az pecset kőzepin az ki meczet paisnak két fęlén (mely paisban, tudni illik, kettős kereßt vagyon) két Sárkány kép vagyon.

Męgh is LAIOS Királynak, az CAROLY Király fiának-is két pecséte volt, mellyek kőzzűl az elsőbiknek, mely az Vzura tartományban veßet vólt el, mint hogy az Eßtergomi Miklos Erſęktől Király Cancellariussától lopták vólt el, nincsen ereie, meg sem tartatik, hanem ha az második pecséttel vólnának effęle első pecsetű levelek annak utánna meg confirmálva uñulan: mely uy pecséttel mind azon

LVM Regem, im̃ediatum suum successorem, annulari Sigillo suo in cæra rubea, in qua habetur litera K. circa imaginem à parte dextra, pro signo confirmationis apposito, fuissent confirmatæ. Nam tales observantur.

ITem, Rex CAROLVS tria Sigilla habuit, quorum duo priora per eundem fuerunt revocata, & Privilegia sub illis emanata nõ servantur, nisi per tertium posterius fuissent roborata. Quod quidem tertium sic agnoscitur, ut ex duabus partibus clypei in area Sigillis exsculpti (in quo videlicet clypeo duplicata crux continetur) sint duæ figuræ draconis. *Caroli non.*

ITEM, LVDOVICVS Rex, ipsius CAROLI filius, duo Sigilla habuit, quorum primum in partibus Vzurę deperditum, & à Reverendissimo Dño Nicolao Archiepiscopo Strigoniense, Cancellario suo, subtractum, non tenetur, nisi per secundum novum fuissent literæ sub priori Sigillo æditæ, postea confirmatæ: sub quo novo Sigillo tàm literæ ejusdem Regis *Ludovici partim non.*

LVDOVICI, ſub ipſo priori Sigillo ſuo confectæ, quàm etiã prędicti Dñi CAROLI Regis patris ſui, ſub duobus prioribus Sigillis caſſatis, añulatis emanatæ per appenſionẽ ejuſdem novi ſeu ſecundi Sigilli fuerunt tandem confirmatæ. Et tales ubilibet ſervantur. Breviter itaq́; privilegia ipſius Dñi LVDOVICI Regis, ab anno Dñi trecenteſimo ſexageſimo quarto, ſupra milleſimum uſq́; ad obitum ſuum, videlicet annum ſalutis milleſimum trecenteſimum octuageſimum ſecundum confecta, robur ſortiuntur firmitatis. Sed priora non valent, niſi fuiſſent modo antelato poſtea confirmata.

Partim ſervantur à 1364. uſq́; 1382.

Quæ ut lucidius intelligantur, clauſulam per eundem LVDOVICVM Regem, ad confirmandas tales literas ſuas apponi ſolitã, & per me ex ejuſcemodi literis ſuis confirmatis, quarum plures inſpecie vidi atq́; perlegi, excerptam verbotenus interſerendam ſtatui, quæ ſic incipit:

AD

azon LAIOS Királynak, elſő pecséte alat költ leveleket, mind az meg mondot CAROLY Királynak az ő Attyának, két elſő meg hivot, és erőtlenné tőt pecsęti alat költ leveleit, hogy ha ugyan azon LAIOS Király, az ő uy, avagy máſodik pecsétével, az után megh confirmált. Ollyanoknak minden hellyűt ereiek vagyon és megh tartatnak. Rövideden azért LAIOS Királynak az ő Privilegiumi, mellyeket Vrunk ſzületéſe után, Ezer három ſzáz és négy eſztendőtől fogván, hálaláiglan, az az, Ezer három ſzáz nyolczvan két eſztendeighlen nevére költenek, hellyes ereiekben vadnak. Az előtte valók penig nem iók, hanem ha az után meg confirmálták vólna, az meg mondot mód ſzerént.

Mely dolgot hogy világoſban meg érthesſünk, az czickelt, kit az ő levelének confirmálásában ſzokták bé irni, kit én az fęle megh confirmált leveleiből ki ſzedtem, mely levelek közzűlli én egynehánnyat ſzememmel láttam és olvaſtam is, melynek eggyiket itt bé akarék irni, mely igy kezdetik;

AZ

AZ DOLOGNAK, *ugymond örök emlekezetire. Mi az felül meg nevezet* LAIOS *Király, ielentiyük mindeneknek, hogy mikor Boſznaſághban, az mi Orſzágunkban ſzántalan ſok eretnek Pateranuſok támattak vólna, az igaz hitnek ellene. Azoknak az mi Orſzágunkból ki gyomlaláſára hadat támaſztván, egy felől ſzemélyünk ſzerént indultunk vólna. Más felől penig az mi Chriſtusban tiſztelendő Atyánkat, az Eſztergomi* MIKLOS *Erſeket, mi Cancellariuſſunkat (kinél mind az két pecsétünk vala,) és az Nagyſágos Garai* MIKLOST *az Nador iſpánt, az több Orſzágbéli Pap Vrackal, Zászlos és Nagyſágos Vrackal, Vzura fele rendelték vala. Az Erſeknek néminémű ſzólgai és udvara népe, kiket őrizeſére rendelt vólt, ſzánſzándékkal való gonoſſágból, mind az két ſaiát pecsetünket el lopták. Mi azért ideién el akarván távoztatni, hogy effele pecsét elveſztés miat, az mi Orſzágunkbéliekre idővel valami kár, valás ne kövétkeznék, két uy pecsétet metczettettünk magunknak, mellyet végeztünk, hogy minden Privilegiuminkra, és az mi Atyánknak* CAROLY *Királynak koronazáſakort csinált elsö pecséte alat költ Privilegiumokra (mely történet ſzerint Havaſelföldében veſzett vólt el) az megh mondot három pecset mellet, az mi uy pecsétünkis ott legyen. Atyámnak penig valamelyket megh mondot elsö pecseti alat költ Privilegiumira, az mi Vy pecse-*

AD PERPETVAM REI memoriam, NOS LVDOVICVS Rex præfatus, univerſis declaramus, quod ubi in Regno noſtro Boznæ, innumerabilis multitudo Hæreticorum & pateranorum pullulaſſet, in errorem fidei orthodoxæ: ad extirpandos quoq; de ipſo Regno noſtro eoſdem, ex una parte nos perſonaliter inſtaurato, valido exercitu proficiſcebamur: ex alia verò parte Venerabilem in Chriſto patrem Dominum NICOLAVM Archiepiſcopum Strigonienſem noſtrum Cancellarium (penes quem utrum que par Sigilli noſtri Authentici habebatur) & virum Magnificum, Dominum NICOLAVM Palatinum cum cæteris prælatis, Baronibus, & regni noſtri Proceribus, in Vzuram deſtinaramus,

Quidam familiares ipſius Domini Archiepiſcopi, pro cuſtodia deputati utrunque par dicti Sigilli noſtri Authentici, præconcepta malitia ſubtraxerunt. Nos itaque præcaventes, ne ex huiuſmodi Sigilli noſtri deperditione Regnicolis noſtris, in eorum iuribus ſucceſsivè periculum poſsit imminere, Sigillum novum in duobus paribus fecimus pro nobis ſculpi, quod ad omnia privilegia noſtra, & quondam Domini CAROLI Regis, Patris noſtri, ſub priore Sigillo eiuſdem tempore ſuæ Coronationis ſculpto, & demùm per eundem (eò quòd ſub ipſo plurimæ infidelitates perpetratæ extitebant) permactato, ac ſub alio Sigillo ipſius in partibus Tranſalpinis caſualiter deperdito, confecta, iuxta dicta tria Sigilla decrevimus fore apponendum. Ad quæcunque verò privilegia paterna, dictis duobus prioribus Sigillis ſuis conſignata, quæ per eundem patrem noſtrum,

per Sigilla eiusdem posteriora, vel per nos cum Sigillo modo premisso deperdita confirmata non haberentur, & ad ipsa Privilegia ipsum novum Sigillum nostrum non appenderetur, vel quæcunq; patentes literæ non confirmarentur; ea privilegia & literæ, sicut per eundem patrem nostrum fuerunt revocatæ & annulatæ sic & nos ipsas, seu ipsa commisimus viribus caritura, nullam quoque roboris obtenitura firmitatem. Inter quæ præsens privilegium nostrum, omni prorsus suspitione destitutum, & omnia in eo superius contenta & expressa, pro eodem T. suisq; hæredibus & successoribus, dicti Sigilli nostri novi, duplicis & authentici appensione renovavimus, & perpetuò confirmavimus. Datum per manus eiusdem Domini Nicolai, Archiepiscopi, Cancellarij nostri, decimo Calendas Mensis, T. Anno Domini, millesimo trecentesimo sexagesimo quarto, Regni autem nostri anno vigesimo tertio.

Sigismundi R. literæ ante annum 1406. emanatæ non servantur.

ITEM LITERÆ Dñi SIGISMVNDI REGIS & IMPERATORIS, ante annum millesimum quadringentesimum sextum emanatæ, non servantur: ex eò, quòd idem SIGISMVNDVS Rex, de consilio Dñorum Prælatorum & Baronum, regniq; sui Nobilium, per modum generationis Decreti sanxerit, utà festo beati Georgij Martyris, in anno Dñi quadringentesimo quinto, supra millesimum, usq; ad aliud festum ipsius B. Georgij Martyris, in prætacto anno

esétünket nem függesztenek: és melyeket az ő utolsó pecsetivel, vagy az mi fellyül meg mondot képpen el veszтet pecsetünkel meg nem confirmáltuk vólna, avagy valamely kinyitot leveleket megh nem confirmálnánk, az ollyan Privilegiumokat, mint hogy attyám is semmissé tötte vólt, azon képen mi is erötlenné tészük, és héában valoka. Mely meg confirmált Privilegiumok közöt, ez telen való mi Privilegiumiskat, kiben semmi kétség ne legyen, minden fellyül bé irt dólgockal egyetemben azon Ez és Ez személynek, és az ő örökös sinek és maradékinak, az mi meg mondot uy kettös pecsétünk alat meg uijtottuk és örökké megh confirmaltuk. Költ azon Miklos Ersek mi Cancellariusunk által, ez s-ez hónak 22. Napián, 1364. Esztendöben, Az mi Királyságunknak 23. Esztendöiében.

AZONKEPPEN AZ SIGMOND KIRALY Es ROMAI IMPERATOR Levele-is, kik 1466. esstendö elöt költek nem tartatnak meg: Ez-okáért hogy ugyan azon SIGMOND Király, az Orßágbéli Pap Vrak, Zászlós és Nemes Vrak tanácsából, közönséges Decretumnak és végezésnek módgya szerént, ezt rendelte és parancsolta vólt, hogy Ezer négy száz ötödik Esstendöbeli Szent György napiától fogva

az

az Ezer négy száz harmadik Esztendőbéli Sz: György napiaig (ki akkor jövendő vala, de most el múlt) minden Donatio; és egyéb privilegium levelet, kik az megh mondot LAIOS Királynak titkos pecséti alat kőltek vólna: és az özvegy ERSEBET asszony, és azon LAIOS Király leánya MARIA asszony, ugy-mint Magyar Országnak Királyné asszonya leveleit, és azon SIGMOND Királynak, az előt akar hogy ki adot leveleit confirmáltatni bé hoznak: annélkül penig erőtlen és hatalmban való lenni.

anno gratiæ, millesimo quadringentesimo sexto, tunc venturum, jàm verò transactum, universæ literæ Donationales, & aliæ privilegiales, præfati quōdam Dñi LVDOVICI Regis, sub illius secreto duntaxat Sigillo emanatæ, ac Dominarum ELISABETH relictæ, & MARIÆ filiæ ejusdem LVDOVICI Regis, Hungariæ scilicet Reginarum. Nec non ipsius SIGISMVNDI Regis, ante illa tempora qualitercunq; confecta, ad confirmationem importarentur: alioquin inefficaces, viribusq; perōnia destitutæ relinquerentur.

Ez ūdő után penig azon SIGMOND Király és Cſászár leveleit, mind hólta napiaig, tudni illik, 1437. Esztendeig, az mellyek kőlték mindenkor iók, és megh tartatnak. Hogy kedig ez dologról senki ne kétélkedhessék, hanem mindeneknél itélen legyen azon SIGMOND Királynak, és némünémű Donatio levelének máſſát, mellyet az fellyűl megh mondot confirmatiórol, ki adot, és az Octávás tórvényben régen elő-is adták vólt, annak értelmét semmi ré-

Post hæc autem tempora, literę ejusdem Dñi SIGISMVNDI Regis & Imperatoris, usq; in diem obitus sui, annum videlicet gratię quadringentesimum tricesimum septimum, supra millesimum æditæ, semper valent & observantur. Vt autem hujus rei notitia pro tollendo dubio cunctis pateat, formam ac continentiam quarundā literarum Donationalium, ejusdē Domini SIGISMVNDI Regis, super præmissis confectarum, &

in ludicio contradictorio dudum productarum, sensu in nulla parte mutato, adjeci, hujusmodi sub tenore:

Paria literarum Sigismundi R.

NOS SIGISMVNDVS DEI gratia, Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Marchioque Brandenb: &c. Sacri Romani Imperij Vicarius generalis, & Regni Bohemiæ gubernator, memoriæ commendamꝰ per præsentes: quòd cum nos Prælatorum & Baronum, ac Regni nostri Procerum, sana deliberatione exinde subsequuta, pro bono utili, & tranquillo statu regnicolarum nostrorum, omnes & singulas literas, quondam excellentissimi Principis, Domini LVDOVICI, Dei Gratia inclyti Regis Hungariæ, Patris & Soceri nostri charissimi, sub ipsius secreto Sigillo tantummodo, ac illustrissimarum Principum, Dominarum ELISABETH Matris, & MARIAE conjoralis nostrarum charissimarum, Reginarum dicti Regni Hungariæ, felicium recordationum, nec non nostras sub ipsarum, atque similiter nostris, tàm maioribus quàm minoribus Sigillis, super factis quibusvis, & præsertim possessionarijs, confectas & emanatas, quibuscunque personis dignitate quavis fungentibus, ad tollendum omne dubium, removendum scandalum, & ad evitanda multa atque varia incommoda, quæ propter Sigillorum ipsarum Dominarum, atque nostrorum deperditionem, ac nostri maioris, videlicet duplicis, ex causis & rationibus legitimis confractionem multorum iuribus,

& præ-

sében el nem változtatván, itt bé akarâm irni, mely illyen rendel következik:

MI (ugymond) SIGMOND, Istennek kegyelmességébôl, Magyar, Tótt, Horvát Országnak Királya, &c. Brandeburgi Herczeg, &c. Az szent Romai birodalmának Vicariussa helytartóia, és Cseh Országnak Gubernatora, adgyuk emlekezetre ez ielen való levelünk által, hogy mikor mi ez mi Országunkbéli fô fô embereknek, közönséges tanácsokból, és végezésekből, ez Ország közönséges iovának, és csendes álapattyának meg maradásáért, ezt iegyeztük vólna, hogy az nehány LAIOS Királynak, Magyar Ország Királyának (ki minekünk Atyánk, és Iopunk vólt) mindenfele leveleit, mellyek csak az ô titkos pecsétei alat költenek vólna: Es az mi szerelmes Anyánk és Napánk ERSEBET Aszszony, és MARIA Aszszonnak, az mi házas társunknak ugy mint Magyar Országnak, bódogh emlekezetû Királyne aszszonnak leveleit, és azok mellet az mi leveleinket, mellyek avagy az ô pecsétek alat, avagy az mi láiát ôrögb vagy kisseb pecsétünk alat, akar minémû dologról és fókepen iószágról, még ha nagy méltó ágbéli fô ember nevére, költenek vólna is, hogy kétség effelé levelekhez ne férne, és senki miatta meg ne botrankoznek, sôt sok fele alkalmatlanság le szálana,

lana, mely tudni illik, sok ember iószágán meg eshetet vólna, az megh nevezet Királyné aszszonyok, és az mi pecsétünknek el veszése miat, és hogy mi-is az mi öregb kettős pecsétünket, bizonyos és méltó okokért, öszve rontattuk, 1405. Esztendőben eset Sz: György napiától fogván, és iövendő Esztendőben ugyan azon Sz: Gyôrgy napiaiglan, az meg nevezet minden fele leveleket, mi előnkben hoznának, hogy őket meg látnók, és meg hánnók vetnők, és ha szükség vólna, ez mostani uy és kettős pecsétünkel meg confirmálnánk, és hellyén hadnók. Valamellyet penig előnkben nem hoznának, annak az utánsemmi helye és ereie nem lenne. Végezetre mikoron az mi parancsolatunknak és végezésünknek ideie el tölt vólna, ez mi Országunkban való Vármegye Ispáninak szerte szerént megh hadtuk vala, hogy az ő Vármegyeieket bé gyűytenék, és meg látnák s meg olvasnák minémű leveleket hoztak vólna bé mi előnkbe, és mellyeket nem hozták vólna előnkben, és mellyeket confirmáltanak vólna meg, ez mostani kettős öreg pecsétünkel, és mellyeket nem confirmáltanak vólna megh. Annak-okáért holot ez T. Vármegyében lakó T. T. Nemessek, ez T. Faluban, T. Vármegyében való részbéli iószágokról (mellyet mi régen T. T. az ő attyának és véle egyetemben, ő nékiek-is T. T. mint őröckessekn ek adtunk vólna) az mi confirmált levelünket, az mi képünkbéli emberünk, és az meg nevezet T. Vármegyének hitős asses-

& præsertim possessionarijs uti potuissent derogare, à festo beati Georgij Martyris, in Anno Domini, quadringentesimo quinto proximè præterito, usque ad annualem eiusdem revolutionem, sub pœna revocationis, annulationis, & cassationis earundem (si non præducerentur) per nos videndæ & examinandæ Et si opus fuisset, sub præsenti moderno novo nostro authentico duplici Sigillo confirmandæ & approbandæ, nostræ claritati exhibendas & præsentandas decrevissemus. Tandem elapso huiusmodi Decreti & statuti nostri termino, pro examinandis & relegendis huiusmodi literis coram nobis productis, vel non productis, per nosque cum præscripto nostro moderno maiori duplici Sigillo confirmatis & non confirmatis, in singulis dicti Regni nostri comitatibus, per Comites nostros, provinciales congregationes iussimus celebrari generales. Demùm, quia T. & T. Nobiles comitatus T. literas suas super Donatione portionis possessionariæ, in possessione T. vocata, in comitatu T. prædicto, existente habitu, dudum per nostram Maiestatem dicto T. filio T. patri ipsorum, & per consequens eiusdem T. T. ipsorum hæredibus facta.

Confirmationales coram nobis, seu homine nostro in nostra personali præsentia, ad id specialiter deputato, nec non iuratis assessoribus huiusmodi congregationis generalis prædicti comitatus T. producere nequierunt, seu non potuerunt. Ideò nos præmisso nostro Decreto, iuxta vigorem eiusdem satisfacere volentes, ipsumque robur perpetuæ firmitatis obtinere volentes, præmissas lite-

ras Donationales pro annotatis T. filio T. & per consequens ipsis T. & T. ipsorumq; hæredibus, super Donatione dictæ portionis possessionariæ, per nos modo supra datas, per ipsosque præscripto Authentico duplici nostro Sigillo confirmare non procuratas, seriatim & verbotenus revocantes, cassantes, ac suis viribus prorsus carituras decernentes & relinquentes, eademque portionem possessionariam rursum nostris Regijs manibus annectentes, memoratis T. & T. ac ipsorum hæredibus & posteritatibus universis, occasione & prætextu præscriptæ portionis possessionariæ, in dicta possessione T. existentibus, ac cunctis earundem utilitatum, & pertinentiarum, perpetuum & irrevocabile silentium imponendum duximus, & imponimus per præsentes. Nos siquidem, qui ex suscepto Regiæ dignitatis officio, fidelium nostrorum actus, virtuosos & merita (prout Regalem decet dignitatem) æquo libramine ponderantes, unicuique iuxta meritorum qualitatem, Regio favore occurrere debemus, considerantis, & in memoriam nostræ Celsitudinis revocatis, fidelitatis & fidelium servitiorum præclaris meritis, virtuosis gestis, & acceptis complacentijs fidelium nostrorum dilectorum, magnificorum virorum T. & T. filiorum quondam T. quibus ijsdem, nobis & sacræ nostræ Coronæ Regiæ, sub diversitate locorum & temporum, cum omni sinceritatis zælo, fidelitatis fervore, devotionis constantia, & solicitudine continua, labores in personis subeuntes, & expensas in rebus cum adiectione laudabi-

sori eleiben nem adhatták és megh nem mutathatták vólna. Azért mi az mi végezésünket ereiében meg akarván tartani, és kivánván, hogy ez után is örökké meg tartassék, az mi fellyúl meg irt Donationkot, mellyet az megh nevezet Tnek, és T. T. az ő fiainak mint örökkes maradékinak, az megh nevezet részbéli iószágban, adtunk vólt, és kinek levelét azon T. T. az mi mostani kettös pecsétünkel megh nem confirmáltatták vólt, minden ezickellyeben meg hiván, és mindenképpen erőtlenne tévén, és az meg mondot részbéli iószágot, az mi Királyi kezünkhöz vévén, az megh nevezet T. T. és minden maradékoknak meg hattuk és parancsoltuk hogy az meg nevezet iószág felől mely ez T. T. faluban lőt vólna, minden hozzá tartozandó iovaival egyetemben, örökön örökké ez után meg csak megh se merienek emlekezni, sőt hadgyuk és parancsollyuk ez mostani levelünk által. Mert mi holot az Királyi méltóságnak tiszti szerént, minden mi hűveinknek iószágos cselekedetit és méltóságát (az mint az Királyi felséghez illik) iól meg tekintven es elönkben vévén, illik hogy mindenekhez, az ő érdemek szerént Királyi kegyelmességünket meg mutassuk: Elmelkedven es meg emlekezven, ez mi szerelmes híveinknek az Nagyságos T. T. az nehai T. T. fiainak teles dolgairól, iószágos cselekedetekről és kedves szólgálattyáról, mellyet mi melletünk, és az Királyi szent Corona

mellet

mellet, kûlômb kûlômb fele helyeken és ûdôkben, buzgó szeretetbôl, nagy hûséggel, álhatatossággal, és szorgalmatossággal, szemelyek szerént fáratságokat, és ennek felette marhâiokat és költségeket is sok ió és dicsiretes munkáiockal egyetemben nem szánván az mi Királyi szemeink elôt igyekeztek magoknak kedvet találni és nyerni. Mi is azért, hogy az ô hûszólgálattyokat mostan Királyi kegyelmességûnkbôl megh tekintenôk azon mi reszbéli iószágunkat, az meg mondot T. Faluba és T. Vármegyében, minden hozzá tartozandó hasznaival, tudnia illik, Vgar, és egyéb Szántó földeivel, Mezôivel, Kaszáló réteivel, Erdeivel, Berkeivel, Vizeivel, Tovaival, Molnaival, és Vizfolyasival, Hegyeivel, Szôlôivel, és summa szerént azon reszbéli iószágnak, minden haszna vételével, akar mi nevel meg neveztessék azon régi és szokhot határival, kivel az elôt is birtak, az meg nevezet T. T. es ô általok, minden ôrôckes maradekioknak az mi bizonyos ió akaratunkból, és az mi tanácsunknak, Pap Vraknak es Zászlós Vraknak tanácsokból, az mi Királyi kezûnkbôl uy adományúl, és azon igassággal, mellyel az meg nevezet reszbeli iószág, ki az meg mondot T. Faluban vólna, mind az meg mondot okokért mind peniglen egyebképpen is, ha valamiként minket és az mi adományunkat illetné, adtuk és aiándékoztuk, sôt adgyuk, és aiándékozzuk ôrôckûl, és meg hihatatlanúl, hogy mint sáiáttyát biria és ellye

dabilium operum, se studuerunt coram oculis nostræ Maiestatis, reddere gratos utiq; acceptos. Volentes ab hoc eisdem pro præmissis ipsorum fidelium obsequiorum meritis, ad præsens aliquali nostro Regio favore occurrere, eandem portionem nostram Regiam possessionariam, in dicta possessione T. vocata in antefato comitatu T. existente habitam, simul cum universis suis utilitatibus & pertinentijs, videlicet terris arabilibus, cultis & incultis, pratis, fœnilibus, sylvis, nemoribus, aquis, piscinis, molendinis, aquarumque decursibus, montibus, vineis, & generaliter quibuslibet eiusdem portionis possessionariæ utilitatum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub eisdem veris metis, & antiquis limitibus, quibus eadem per suos possessores ritè tenta fuisset, possessa, memoratis T. & T. & per ipsos eorum hæredibus & posteritatibus universis, ex certa nostra scientia, ac Prælatorum & Baronum nostrorum consilio, de manibus nostris Regijs, novæque nostræ Donationis titulo, & omni eo iure, quo prædicta portio possessionaria, in prætacta T. habita, tâm prævia quâm alijs quibuscunq; rationibus, seu de causis ad nostram legitimè spectat collationem, dedimus, donavimus, & contulimus: imò, damus, donamus & conferimus, perpetuô & irrevocabiliter possidendam, tuendam pariter & habendam, salvo iure alieno, assumentes nostro, & nostrorum successorum Regum scilicet Hungariæ, nominibus & personis prælibatos T. & T. ipsorumque hæredes, & quoslibet successores in pacifico dominio & quieto,

prædictæ portionis possessionariæ, & quibuslibet eius utilitatum, & pertinentiarum præscriptarum contra quoslibet impetitores causidicos & actores, intra vel extra iudicium, semper & ubique propriis nostris, & eorundem nostrorum successorum laboribus & expensis, indemnes & illæsos protegere, expedire ac conservare, harum nostrarum vigore, & testimonio literum mediante: quas dum nobis in specie reportatæ fuerint, in formam nostri privilegii redigi faciemus. Datum, &c.

Sigismundi R. Anno 1410. æditæ literæ semper observantur.

Anno Domini, millesimo quadringentesimo decimo, æditæ semper observantur.

Alberti R. valent.

Item, literæ Dñi ALBERTI Regis, successoris immediati dicti Domini SIGISMVNDI Imperatoris, valent & servantur.

Elisabethæ filiæ Sigism: R. non valent.

Item, omnes Donationes, & aliæ quælibet concessiones quondam dominæ ELISABETH, filiæ ipsius Dñi SIGISMVNDI Regis, relictę scilicet dicti quondam ALBERTI Regis: nec non Domini VLADISLAI Poloni (qui nõ ve-

más embernek igasságа hellyén maradván: Es magunk s az utánnunk való Magyari Királyoknak is békeben, fogadgyuk, és magunkat erre kőttyük hogy az meg nevezet T. & T. és az ő utánnok való őrökös maradekit az megh mondot részbéli iószágnak, szabad és békességes Vraságában, minden hozzá tartozandó hasznaival egyetemben, mindenfele peressek ellen törvényben, és törvény kivűlis mindenkoron, es mindenüt saiát költségünkel és fáratságunkal, mindenképen meg őrizzük, megh tartyuk, és megis oltalmazuk: kinek erősségére es bizonságára, attuk az ielen való levelünket: mellyet mikor mi hozzánk viszza hozandnak az mi fügő pecsétünk alat, ok levél módgyára ismét ki adgyuk. Ez levél kőlt &c.

Valamely levele kőlt azért Sigmond Királynak, Ezer négy száz tizedik esztendőben, annak mindeniknek hellye és ereie vagyon.

Továbba ALBERT Királynak ki SIGMOND után vőlt, minden leveleit megh kel tartani.

De ERSEBET Asszonnak az SIGMOND Király leányának, és az megh nevezet ALBERT Király ősvegy fe-

leſe-

ségének adománnyit és arról való leveleit: Sőt az Lengyel LASZLO Király leveleit-is (kit nem ez Magyar Országi igaz és szent Koronával: hanem csak az Szent ISTVAN Király testének feiéből ki vőt koronáiával, koronásták vólt meg: Es kit az tenger felé Varna mellet Bosnában, az AMVRATES Török Császár, Szent Márton napiaiban Ezer négyszáz negyven négy esztendőben, meg veri, és az Király önen maga-is ott veszet) mellyeket akar kinek és akar mi képpen, és mi módon adot vólna: effele levelek mind tőstben mentenek, és erőtlenek, semmi hellyek sincsen: az egy levéliől ki válvan, melyben ERSEBET Asszony, az Szekes Feiérvári Szentegyházhoz alasmisnat adott

TOVABBA, hellye vagyon az Országbeli Vrak leveleinek-is, ugy mint, Pap Vrak, Szabad Zászlós Vrak, ső népek, és ez Országbeli egész Nemesség leveleinek: mely levelének pecsétiben két kereszt vagyon, ugy mint az Magyar Ország Cimere: de ezeknek-is csak az törvény

ra sacraq; Regni hujus Corona: sed reliquiarū capitis S. STEPHANI Regis, ornamento insignitus fuerat: quiq; in partib⁹ Romaniæ juxta oppidū Varna, marina propè ad littora per AMVRATEM Turcorum Cæsarem, circa festum B. Martini Episcopi & Confessoris, in Anno gratiæ quadringentesimo quadragesimo quarto, supra millesimum, debellatus occubuit) pro quorumcunq; parte, & quibuscunq;, ac quavis ratione vel titulo factæ, per omnia cassatæ, revocatæ, & viribus destitutæ sunt, quæ nunquam tenentur: excepta duntaxat Donatione, ac elemosynaria largitione, per ipsam Dominam ELISABETH, Ecclesiæ Albensis Regalis facta. *Vladislai Poloni non valent.*

ITEM, literæ Dñorum, Prælatorum, Baronum, Procerumq; & Nobilium Regni Hungariæ universorum, sub eorū Sigillo, in quo duplicata crux, ad instar signeti gentis Hungaricæ cōtinetur emanatæ, in quantum processus juridicos, nec non Fassiones judiciaq; concernunt, veluti literę unius judicis *Literæ Procerum, &c. quæ & in quantum servantur.*

dicis ordinarij obſervantur. Quãtum verò ad Donationes, annuentias, vel conſenſuum adhibitiones, nihil valent: prout ex tenore privilegij ipſorum in civitate Peſthienſi, ſecundo die feſti Aſcenſionis Domini, quæ ſeptima die Maij fuit, in Anno ejuſdem quadringenteſimo, quadrageſimo quinto ſupra milleſimum, inter cætera ſuper ea re æditi clareſcit: Quod (quia multa continet in ſe Capitula, pluresq; complectitur Articulos, propoſito noſtro non correſpondentes) verbotenus inſerere tædioſum exiſtimavi. Super ipſius tamen Sigilli ſculptura & virtute, articulum in eiſdẽ literis poſitum, ſub eadem forma verborum, qua ibi ſcriptum vidi atq; legi: hîc annectere curavi, qui ſic ſequitur.

ITem, quòd ex nunc diſponatur unũ Sigillum, in quo ſit ſignetum crucis, ſicuti ſignetum Regni Hungariæ: & illud Sigillum ſervetur in civitate Budenſi, ut quærulantes habeant ſub ipſo Sigillo literas neceſſarias & comemoriales, & procedatur juſtitia mediante, ſecundũ quoddecet, uſq; ad Coronationẽ Regis.

veny folyaſaban, és vallâſoknak bé-vételében vagyon ereiek, mint egy itilő Meſter, avagy ez Orßág rendelt Biraia leveleinek. De Donatio, engedelem, avagy Conſenſus dólgâban ninesen ſemmi ereie. Mint az Orßágh Privilegiumábôl ki tetczik, mely Peſtben, Aldozô máſod napián, mely Pünkôſt havának hetedik napia vôlt, Ezer négy ßáz negyven ôt eßtendôben kôlt: Mely Privilegiumot (mivel hogy ſok Cickelbôl ál, és kûlômb-kûlômb-ſçle articuluſokról ßól, kik ez moſtani iráſomban nem ßükſçgeſſek) ez okon ide mindeneſtôl fogván nem akarâm bé irni. Mind az âltal az mely Cickelye az pecsétnek ki meczeſſçről és annak ereiêről ßól, mellyet azon Privilegiumban olvaſtam, igiről igire it-is bé akarâm irni, mely igy következik.

TVDNI illik, hogy ennek utâna rendellyenek egy pecsçtet kiben legyen egy kereßt, az mint vagyon az Magyar Orßág Cimerében: azt tarcsák Budán, hogy az panaßolkodóknak kelheſſen pecsçt alat emlekezetre való levelek, és tarianak el törvênyekben, az mint illik, az Király Coronázatiyáig.

Ecce

IGY azért nyilván ki vagyon nevezve az az pecsét, hogy csak az törvény folyásnak, és az igassághnak ki szolgáltatására rendelték és szerzették vólt. Holot penig azt írták, hogy az Király Koronázatnyáig éllyenek azzal az pecsétel, nem ugy kel érteni, hogy ackor nem sok időre, uy Királyt kellelet vólna Koronázni.

ECCE clarè describitur illud Sigillum, ad judicia solummodo celebranda, justitiamq; ministrandam fuisse institutum atq; fabricatum. Clausulam autem extremam ipsius articuli, super Sigillo prætacto conscripti (videlicet usq; ad coronationem Regis) noli accipere neq; interpretari, quòd tunc in proximo novus quispiam Rex debuisset coronari.

Mert LASZLO az ALBERT Király fia, sokal az előt, megh Ezer négy száz negyven esztendőben Koronázva vólt: Ce azon az Czickelen, az Király Koronának tellyes birodalmát és hatalmát kel érteni, melyre mivel hogy LASZLO az ő gyermekségemiat, még gondot nem viselhet vala, az ő attyafiára Lengyel LASZLO Királyra bizták volt.

Nã illustris Princeps LADISLAVS, filius dicti quondam ALBERTI Regis, dudum prius, in anno scilicet Dominicæ incarnationis quadringentesimo quadragesimo supra millesimum coronatus fuerat: sed intelligenda est per clausulam illam jurisditionis sacrę Coronæ Regni, ac plenariæ potestatis Regiæ, quam tunc puerulus iste existens, regere & gubernare non poterat, in manus & authoritatẽ ipsius Dñi LADISLAI Regis perfecta in proximo assignatio.

Lengyel LASZLO Király halála után penig, mind addig mig HVNYADI IANOST Gu-

Post obitum autem prælibati Dñi VLADISLAI Poloniæ Regis, usq; ad electionẽ IOANNIS de Hunnyad, in gubernatorem Regni

Regni hujus Hungariæ, Nicolaus de Vylak, aliàs Vayvoda Transylvanus, in Capitaneum ejusdem Regni deputatus erat, & proinde Vicarium quoq; Regni Hungarię intitulari se faciebat.

Gubernátorságra válaßták, Vylaki Miklóß, ki Erdélyi Vaydáia vólt, Orßág Kapitánnyá válaßtották, és ez okon Magyar Orßágnak helytartóiának iratta magát.

IOANNIS *Hunnyadi Gubernatoris literæ, usq; ad 32. iobbag. obſervantur.*

ITem universæ Donationes, & literę Donationales, ipsius domini IOANNIS de Huñyad gubernatoris, gubernaminis sui duntaxat officio durante, & non prius, neq; posterius, usq; ad numerũ triginta duarum sessionum jobagionaliũ, sed non amplius factę & confectæ obſervantur. Vnde infertur, quòd quælibet Donationes ac annuentiæ & cõsensum adhibitiones, per eundem IOANNEM gubernatorem, ultra numerum prætactarum triginta duarum sessionum Iobagionalium, cuipiam factæ vel collatæ, non valent neque tenent. ITEM, consensuum quoq;, super quovis contractu, vel alio negocio, per eundẽ adhibitiones. Post exitum suæ gubernationis (quia tales omnes cõditionales fuerunt) locum non habent. Exempli gratia: Si cuipiam annuisset, ut decedente,

TOVABBA azért ha valami levél kõlt HVNNYADI IANOS Gubernátorságában, de nem elõtte sem utánna, harmincz két ház iobbágyig, de nem fellyeb, annak helye és ereie vagyon. De vißontag, valamely Donatio avagy engedelme, és consensussa, az harmincz két-ház iobbágyot megh haladgya ereieben nem lehet. Ismét, mint hogy Gubernátorsága után való consensus adássa, akar mi dologh felõl lõt légyen (mivel-hogy effęle consensus adása csak conditióval bizonyos móddal vóli) erõtlen, s helye sincsen.

Mint példának okáért, ha valakinek ollyan ígéretet tõt vólna, hogy, ugymond, ennek az Nemes embernek halála és

mag:

magva ßackadása után, az ő iósága ßállyon erre s-erre. Hát ez-fęle iósság, az harmincz két ház iobbágyot, megh nem hallatta vólna, és annak az Nemes embernek, az ő Gubernátorságában, Iőt vólna halála, effęle consensusnak hellye és ereie vólna: de ha az után halna megh, az terméßet ßerént való Király ideiében hellye nem lehetne: Mert az Gubernator-is, az ő tißtinek es hivatallyának czéllyán által nem hághatot, ő nékie penig tőbre való hatalmat és méltóságot nem engettek vólt, harmincz két ház iobbágynál, mivelhogy LASZLO, az ALBERT Király fia męg élt, és noha męg ackor kicsid vólt, mind az által az mint meg emlitém, megh vólt Koronázva, és őtet illette immár az Királyi Koronának tellyes birodalma. De hogy erről senki kűlőmb értelemben ne legyen, se az én irásom ellen ne ßólhasson, az mely articulusockal méltóságot adtak vólt nékie, hoǵ Gubernátorságaban, hány házig való iobbágyot legyen ßabad el adni, azon Orßág levelinek rendiből, melynek egy

réße

dente, & hęredibus deficiente, tali Nobili, bona sua, in talem hominem devolvantur. Si hujusmodi annuentia vel consensus, numerũ præscriptarum triginta duarum sessionum Iobagionalium non excessisset: & ille Nobilis, stante adhuc gubernaminis sui officio, defecisset: tunc talis consensus ritè locum habuisset. Sed si in præsentiarum deficeret, regnante verò & legitimo jam Rege, locum nõ haberet: quia gubernator ipse, metas authoritatis sibi traditæ, transcendere nequivit. Authoritas autem sibi ad ulteriora majoraq́; data non fuit, neq́; dari cõmodè potuit: ex quo præfatus Dñus LADISLAVS ipsius ALBERTI Regis filius, licet tenerę adhuc ætatis, dudum tamen (ut præfertur) coronatus, ad quem plenaria jurisditio sacræ Coronæ spectabat, tùnc in humanis agebat. Et ne quispiam aliter sentiat, & temerariè contrarium objiciat, articulos super authoritate, in conferendis bonis ac juribus possessionarijs, prædicto gubernatori data & attributa, cõ-

fectos, & ex serie literarum prænotatorum Dñorum, Ptęlatorum, Baronum, Nobilium & Procerum Regni Hungariæ universorũ, Budæ in festo Añuntiationis Sacratissimæ Virginis Mariæ, ãno Virginei partus ejusdem, quadringentesimo quadragesimo septimo, supra millesimum æditarũ & confectarum: & articulos quoq; in generali eorum congregatione, in civitate Pestiensi, circa festum Pentecostes tunc proximè (in año videlicet salutis, quadringẽtesimo quadragesimo sexto supra millesimũ) præteritum, quando nimirum idem IOANNES Hunniadinus, in gubernatorem Regni elect⁹ & sublimatus fuerat, decretatos atq; formatos in se, seriatim continentium, per me verboten⁹ excerptos, absq; omni variatione, pro tollenda omni in hac parte ambiguitate, apposui atq; adjunxi. Qui quidem articuli (dimissis alijs ipsarum literarum continentijs) hujusmodi verborum sequuntur sub tenore.

réße Budán, Ezer négy ßáz negyven hét eßtendőben, Bódog Aßßony fogantatása napián kőlt: Azonképpen ez előt való Orßág gyűlésęben végeztet articulusokat-is, mely Ezer négy ßáz negyven hat Eßtendőben Pűnkőst táiban lőt volt Pest Várossában, holot azon Hunnyadi IANOST, Orßág Gubernátorrá válaßtották vólt, minden változtatás-nélkűl ki ßedegettem, és hogy minden ember ez dólgot világosban meg ércse, itt meg akartam irni: Mely articulusok az tőb dolgok kőzzűl, kikről it nem ßűksęg emlekezni, igy kővetkeznek.

Articuli super annuentias & consensus Ioan. Hunniad.

ITEM, ipse Dñus gubernator, his qui fideliter sacrę Regni Coronæ serviverint, de illis possessionibus, quæ deinceps ad sacram Coroná, purè legitimèq; sine cujuspiam alterius jure, per defectum seminis. Item, propter delationem falsarum literarum, propter cussi-

TOVABBA, ugymond, Gubernator Vrunk, azoknak az kik ez Orßág Koronáiának hiven ßólgáinak, affęle iőßágból, mely magva ßakattúl, nyilván és igazán, s-más ember igasságának fogyatkozása nélkűl,

kül, az Királyi Koronára ßállot vólna, avagy ha ki ál levelet iárna, avagy hamis pénzt verne, avagy hamis pecsętet metczene és véle élne, avagy külső ellensęget hozot vólna házáiának romlására, avag gyutást tőt vólna, ki-ért iósság az Királyra ßállana: mely iósságban harmincz két ház iobbágy vólna, de ne tőb, nem-is lehetne tőb, és ismęg melyben harmincz két ház iobbágynál kevesseb vólna, avagy lehetne, azt ßabadon el adhassa.

Ha penighlen keritet Város, vagy mező Város, avagy Falu, melyben harmincz két házhelynél tőb vólna, az megh nevezet okokból Királyra ßál: Affęle harmincz kettőnként ne ßackadhassa, se senkinek el ne adhassa; hanem egéßen maradgyon az Koronának.

ISMEG, ha Gubernator Vrunk, az megh mondot módßerént, valakinek iósságot ád: Másodßor azonnak iósságot ne adhasson: Es mivel-hogy csak az

onem falsarum monetarum, & fabricationem falsi Sigilli, nec non propter inductionē extraneæ potentiæ in hoc Regnum ac positionem ignis, in eodem fuerint devolutæ, in quibus scilicet possessionibus, triginta duæ sessiones, & non plures fuerint, vel fieri poterint, & etiam in quibus infra eundem numerum triginta duarum sessionū fuerint, vel fieri poterunt, facere valeat Donationes. Par. 1. T. 14

Si verò civitates, oppida, & possessiones, ultra numerum præscriptarum triginta duarum sessionū, etiam præscriptis modis, ad Sacrā Coronam fuerint devolutæ: Illas partiri, seu dividere, in triginta duas sessiones non valeat, & sub nomine triginta duarum sessionum de illis facere cuipiam Donationē: sed hujusmodi omnes civitates, oppida & possessiones indivisæ, ipsi Coronæ reserventur.

ITEM, Dñus gubernator, si cui Donationem præmisso modo semel fecerit, ampli⁹ eidem donare non valeat: & cum Donationes castrorum, civitatum, oppidorū, ac

ac possessionũ, & similium ad jus Regium duntaxat spectare dinoscantur: Igitur ipse, quibuscunq; Donationem fecerit, illi tempore suo tenentur accedere ad Dominum Regem pro confirmatione obtinenda.

az Királynak vagyon arra való méltósága, hogy Várakat, kerítet és mező Várassokat és egész Falukat el adhasson: Annak-okáért valakinek az Gubernátor iószágot ád, mikor annak ideie lészen, tartozzék az Királyt ő Felsęgét megh találni felőle, és véle meg confirmáltatni.

ITEM, possessiones eorundem, quorum propter delationẽ falsarũ literarum, aut cussionem falsarum monetarum, aut aliquo modo, superius expresso, ad Coronam fuerint devolutæ: quousq; illi, qui per judices suos competentes judicialiter, secundum antiquam & approbatam Regni consuetudinem sententiati fuerint, occupare, & de eis Donationem facere non valeat, quovis modo. Reliquos autem literarum ipsarum articulos, quia huic rei non quadrant, prætermittendos duxi.

ISMEG, azoknak iószágát, kiket vagy hamis levél csinálásban, vagy ál pénz verésben, avagy az fellyűl megh mondot vétkeknek, valamellyikben tapasztalnák, mind addig-is el ne foglalhassa, és semmi-képpen el ne aiándékozhassa, valameddig ez Országnak régi szockása és törvénnye szerént, szokot bíráia előt rayta el nem érik, és sententiát nem mondnak az feiére. Az tőb articulusokat mivel-hogy nem ide valók, el hadtam.

Ladislai filij Alberti R. ab anno 1452. servantur.

ITEM, literæ prędicti LADISLAI filij antefati ALBERTI Regis, ab anno Dñi, quadringentesimo quinquagesimo secundo, supra millesimũ, quo ipse gubernator officio sui gubernaminis (quod septem per años feliciter gessaret) cessit, ad obitus usq; sui diem, an-

Továbba azért az megh nevezet ALBERT Kiraly fia LASZLO, Ezer négy száz ötven két esztendőtűl fogván, valamennyi levelet ki adot (mert ebben az esztendőben tőtte le

Hun-

Hunnyadi Ianos az Gubernatorſágot, mellyet hét eſtendeig nagy dicſiretel viſelt) mind hólta napiaiglan, ugymint, ötven hetedik eſtendeiglen, meg tartatnak. Noha az kövétközendő eſtendőben, az gubernatorſág le tétele után, ugymint, Ezer négy ſáz ötven harmadikban: mikor győrtya Szentelő Bódog aſſony nap taiban LASZLO Király Bécsből Budára hoztak, kezdet iőſágot el aiándékozni, conſenſuſt adni, és egyéb ſéle leveleket iratni.

ENnek felette az Felſéges és bóldog emlekezetű MATYAS Királynak koronazattyáról fogván való leveleit, mely vólt Ezer négy ſáz hatvan négy eſtendőben, Nagy Csötörtöken, mind halála oraiglan, mely lőt Virág Vaſárnap után való kedden, Chriſtus Vrunk ſzületéſe után az Ezer négy ſáz kilenczven eſtendőben, megh tartyák: mely levelek penig Koronázattya elől kőlnek, megh nem tartatnak, hanem ha annak utánna megh confirmálta vólna.

num ut puta ſalutis quadringenteſimum quinquageſimum ſeptimũ ſupra milleſimum emanatæ ſervãtur. Licet ſequenti anno ceſſionis prænotati gubernaminis, videlicet, quadringenteſimo quinquageſimo tertio ſupra milleſimum, quo ipſe LADISLAVS Rex, circa Feſtum Purificationis Virginis glorioſæ de Vienna Budam reductus, bonorum collationes, conſenſuumq; adhibitiones, & aliarum rerum expeditiones, facere cœpiſſe dinoſcatur.

ITEM, Privilegia invictiſsimi Principis quondã Domini MATTHIÆ Regis, laudandæ recordationis, à tempore felicis ſuæ Coronationis, anno videlicet Dñi, quadringẽteſimo ſexageſimo quarto, ſupra milleſimum, in die Cœnæ Domini factæ, uſq; ad mortis ipſi⁹ diem, feriam ſcilicet tertiam poſt Dominicam Palmarum, in anno incarnationis Dominicę, quadringenteſimo nonageſimo ſupra milleſimum præteritam, emanata ſervantur: ante verò coronationem ſuam confecta, non tenentur, niſi poſtea fuiſſent per eum confirmata. Item

Matthiæ Rꝭ privil. ante coronationẽ non niſi fuerint confirmata poſt 1464 emanata ſervantur.

Vladislai R. servantur.

ITEM, Literæ moderni & quidem gratiosissimi Domini nostri VLADISLAI Regis, à die Dominico proximo, post festum exaltationis sanctæ Crucis, in ipso anno gratiæ, quadringentesimo nonagesimo supra millesimum transacto, die scilicet felicis Coronationis suæ usq́; modo confectæ, & in futurum quoq́; emanandæ, ritè & legitimè semper perservantur.

Literæ & Privilegia fraudul. confecta.

ITEM, quia disturbiorũ temporibus, signanter verò post obitum memoratorum SIGISMVNDI Imperatoris, & ALBERTI Regis, plurimæ literæ multaq́; Privilegia, diversis sub coloribus & sigillis, nequitiosè fraudulenterq́ue reperiuntur fulminata atq́; fabricata, quę licet omnia vix in lucem prodierint, & omnia difficulter sciri vel cognosci possint, ut tamẽ aliquarum iniquè æditarum (saltẽ in particulari, si non in generali) literarum notitia habeatur, copiam seu tenorem cujusdam privilegij præfatorum Dñorum, Prælatorũ, Baronũ Nobiliumq́; & Procerum Regni Hungariæ, super complurimis ejuscemodi nequiter fulmina-

ITEM, Ez mostani kegyelmes Vrunk LASZLO Király leveleit-is, Szent Kereszt emelése való Vasárnapia után, ugyan azon kilenczven Esztendőtől fogván, koronázatiya után, mind ez ideiglen, és ez után-is, mellyeket iól és törvény szerént iratna, és ki adna, mindenkoron meg kel tartani.

ITEM, mivel hogy sok külömb külömb fęle szin, és hamis pecsét alat költ leveleket, és Privilegiumokat találunk, mellyek az háboru ůdőben, kiválto-képpen, SIGMOND és ALBERT Király ideiében, költek volna, mely leveleknek igen nehéz végére menni, nem-is hozzák mindeniket nap-fénre. Mind az által, hogy effęle hamissan költ leveleket, ha nem mind-is, de rész szerént meg esmérhessük, ez Országbéli Vroknak, Pap Szabad és Zászlós Vraknak, Nemesseknek, és fő Embereknek, az egész Országnak Privilegiumat, mellyet effęle hamis leveleknek megh esméréséről irtak, és az ő meg nevezet pecséttekkel meg pecsételték, és az törvényben énnékem-is előmben attak,

tis literis confecti, & in judicio cõtradictorio, etiam coram me, cum Sigillo eorum prædeclarato producti, de verbo ad verbum apponere inserereq; dignum duxi. Cujus quidem privilegij continentia verbalis tenorq; hoc sequitur modo: Nos Prælati, Barones, Nobiles, & Proceres Regni Hungariæ, universi memoriæ cõmendamus per præsentes quòd ortis guerris in hoc Regno nostro, post mortem quondam Dñi ALBERTI Regis, & eis diutius agitatis: demùm Deo cõcedente, hujusmodi guerris inter nos sopitis, & in unum Principem atq; Dominum, videlicet Illustrem Dñum LADISLAVM, Filium dicti quondam Dñi ALBERTI Regis, veluti Dominum nostrum naturalem, nobis simul concordantibus, cum judicia pro mutuæ & durandæ inter nos pacis amplexu facere, & justitiã oppressis ministrare inchoassemus, plures hinc inde falsæ literæ coram nobis in judicijs per causantes exhibebantur. Cumq; super hujusmodi fabricatione falsi percunctari

Paria literarũ super falsis Privilegijs.

ttnák, itt igirõl igire bé irni mélyónak ittlem. Mely Privilegiumnak bõrũ szerént való sollyássa igy következik; MI Pap, Szabad, s Zászlós Vrak, Nemessek, és fõ Emberek egész Országúl, adgyuk emlekezetre, ez iclen való levelünkben, hogy az nehai ALBERT Király halála után, mikor ez mi Országunkban sok külömbkülömbsgle Had támadot, és sokáig tartot volna is: Végtére Isten ugy adá, hogy az had lecsállot vala, és mindnyáian eggyenlõ akarattal megh haylánk, az mi terméßet szerént való Vrunknak és Királyunknak LASzLO Királynak, az ALBERT Király fiának: Mikoron azért az mi békeségünknek alhatatos meg maradásáért, az törvénys elõ võttük vólna, és az nyomorultaknak igasságot kezdettünk vólna szolgáltatni, egyszünnetis massbunnatis az pöresek sok hamis leveleket kezdének az törvényben elõnkben adni. Mikoron azért ez hamis levelek szerzésérõl kezdettünk vólna tudakozni, egy Zemlyini Gabor Deákra találkozánk, ki effele rettenetes csalárdságot mert vólna meg probálni: Kit mikor törvény szerént Biró kézhez

Gabrielis de Zömlyin fabricatoris falsarum literarum historia.

ctari cœpissemus, quendam Gabrielem literatum de Zömlyn cursorem, hujusmodi detestandæ pestis authorem comperimus: quo pro meritis sui sceleris, in manus suorum judicum competentium incidente, hujusmodi scelus suum ante mortem ejusdem, ad puritatem suæ conscientiæ, tùm verbis, tùmq; scriptis, suis proprijs manibus confectis, quarum seriem & continentiam præsentibus taxandam duximus, palàm publicè confessus fuit: quorum scilicet scriptorum suorum series & continentia hæc est:

hez atták vólna bűntetésre, az ő gonosságát, halála előt, lelke esméreti fierént, mind nyelvével, s-mind sáiát keze irásával, illyen rendel, az mint ide alá kővetkezik, mindeneknek hallottára megh vallotta: Mely ő irásának folyássa illyen képpen kővetkezik:

Falsarum literarum.

I. VNA litera, cum Regio consensu, litera scilicet quondam Domini SIGISMVNDI Regis, pro parte Dominorum filiorum Kompolth emanata, quod si semen quondam Ladislai de Solmos deficeret: tunc eandem Solmos, & non aliæ possessiones, in ipsos filios Kompolth reflecti deberet: sed ista litera non fuit de scitu ipsorum Dominorum filiorum Kompolth emanata.

Vagyon ugymond, egy levél, Király consensussával SIGMOND Király nevére szól, mint ha az Kompolt fiainak atta vólna, ez okon, hoǵ ha az nehai Solymosi Lászlónak magva szackadna, tehát azon Solymos (de nem az töb iószág) ugyan azon Kompolt fiaira szállyon, és meg térien: De ez levél irásban az Kompolt fiainak semmi hirek sem értelmek nem volt.

II. ITEM, Libertas sub Sigillo Domini SIGISMVNDI Regis privilegialis, cum medio capite aquilæ, Civitati Gyöngyes facta.

ITEM, *Az Gyöngyösieknek egy Privilegiomok az ő Városok szabadságáról SIGMOND Király nevére függő pecsét alat, melyben egy Feiű Sass vagyon.*

III. ITEM, Duæ literæ una videlicet quondam SIGISMVNDI Regis, sub secreto Sigillo suo, cum medio capite aquilæ: & alia

IIII. litera Statutoria, sub Sigillo Capituli Budensis privilegialiter confectæ, super præfectione filiæ

ITEM, *Vagyon két levél, eggyik SIGMOND Kiraly nevére való Privilegium felől, az ő titkos pecséti alat, kiben fél Sass fő vagyon: Az másik penig egy iktató levél az Budai Captalan pecséti alat, Privilegiom formáia szerent,*

ezo-

ez okon, hogy az Budai Polyak Peter feleſége leányit, fiú ággá tötte vólna az Király.

ITEM, Ez után egy vallás-tételről való Privilegiom, az Egri Captalan pecséti alat, hogy Peter Piſpek, es Rozgoni István fiával lánoſſal egyetemben, kötéſt töttek vólna Zecséni Lászlóval.

ITEM, Zabatka falunak ſzabadſágáról egy Privilegiom, azon SIGMOND Királynak őregbik pecséti alat, kiben fél feiű Saſs vagyon.

ITEM, Egy nyitot Privilegium, az Egri Captalan pecséti, és SIGMOND Királynak, őregbik pecséti alat, kit az Garai Vrak ellen, az Oros fiai nevére csináltam vólt, az Abon nevű iószágról.

ITEM, Más Privilegium, azon SIGMOND Király kiſſeb pecséti alat, kiben fel Saſs fő vagyon: Mellyet az Király engedet vólna, az Tamás Vayda fiainak Laſzlónak és Hendrichnek, hogy: ha ő nékiek magok ſzackadna, tehát mind őröckes s. mind penig lelemény iószágok ſzállana az Herczegh fiaira.

ITEM, Az gratia levél, azon SIGMOND Király pecséti alat, Kiben az fél Saſs fő vagyon, hogy Debrő Imre feiének és iószágának meg kegyelmezet vólna.

ITEM, Egy Privilegium az Váradi Captalan pecséti alat, az Teleki Egy-háznak, Kerepes cſelekedetiről mely szól;

ITEM,

ne filiæ in filium, hic Budæ conſorti Petri Polyak Sartoris datæ.

ITEM, Vna litera Faſsionalis, ſub Sigillo Capituli Agrienſis, privilegialiter ad Faſsionem quondam Petri Epiſcopi, & Stephani de Rozgon, ac Ioannis filij eiuſdem, pro parte Ladiſlai de Zeczen confecta. V.

ITEM, Vna litera, ſuper libertate poſſeſſionis Zabatka, ſub Sigillo SIGISMVNDI Regis ſecreto, cum medio capite aquilæ facta. VI.

ITEM, Literæ ſub Sigillis Capituli Agrienſis, privilegialiter & maiori Sigillo Domini SIGISMVNDI Regis patenter, ſuper poſſeſſione Abon, filijs Oros factæ, contra Dominos de Gara. VII.

ITEM, Vna litera privilegialis, ſub ſecreto Sigillo quondam Domini SIGISMVNDI Regis, cum medio capite aquilæ, ad ſupplicationem Dominorum, quondam Ladiſlai & Henrici, filiorum Vayvodæ de Thamaſij, in eo ſcilicet, quod ſi ipſos ſine hæredibus decedere contingeret: tunc eorum bona & poſſeſſiones, tàm hæreditariæ quàm acquiſitiæ, in filios Herczeg condeſcendant. VIII.

ITEM, Vna litera gratioſa, patenter ſub Sigillo quõdam Domini SIGISMVNDI Regis, cum medio capite aquilæ, pro parte Emerici de Debrő, ſuper eo, ut idem Dominus Rex capiti & bonis gratiam feciſſet ſpecialem, confecta. IX.

ITEM, Vna litera privilegialiter ſub Sigillo Capituli Eccleſiæ Varadienſis, Eccleſiæ de Telkij, in facto Kerepes eſt emanata. X.

XI. XII. ITEM, Duæ literæ, una videlicet Falsionalis, & alia Statutoria, super impignoratione Castri Beczæ, scilicet Domini Dezpoti, sub Sigillo Capituli Budensis, quondam Ladislao, filio Michaelis de Gezi factæ.

XIII. XIIII. ITEM, Aliæ duæ literæ Imperiales, patentes in pergameno Falsionales, contra filios Sulyok, in facto possessionis Kölöd, eidem Ladislao, filio Michaelis factæ.

XV.

XVI. XVII. XVIII. ITEM, LADISLAO de Mayfay Nobilis Comitatus de Zarand, Sigismundo de Paka, Nobili Comitatus de Bodrog, Ladislao de Paczaÿ, & illis quinque Civitatibus de Maromorosio, sub Sigillo Domini VLADISLAI Regis sunt literæ, in eo, ut patibula in faciebus possessionum suarum erigi possint.

XIX. XX. ITEM, Vna litera sub Sigillo Capituli Varadiensis privilegialis, & alia quondam Domini ALBERTI Regis similiter privilegialis confirmatoria, super præfectione filiæ in filium, Magnifico Domino Francisco de Csák factæ

XXI. ITEM, Vna litera privilegialis, sub Sigillo Imperialis, scilicet secreto, cum duobus capitibus aquilæ, super gratia quondam Ladislao, filio quondam Iacobi Vayvodæ facta, in facto omnium bonorum suorum confecta, nunc erga Georgium, filium Davidis Bani habita. Et quamvis in inferiori margine eiusdem literæ scriptura Domini Matthiæ Episcopi, aliàs Cancellariÿ habeatur. Quia existi-

ITEM, Két level, egyik vallás, másik iktató level, az Budai Captalan pecséti alat, hogy Bécset az Deszpot Vram Castellyát, régen Lászlónak Geszti Mihály fiának zálagban adták volna.

ITEM, Két nyitot vallás tétel levél, , SIGMOND Király es Császár, öregbik pecséti alat hárttyán, az Sullyok fiai ellen, mellyet Kölöd iószágtól irtam volt, azon Geszti Mihály fia László nevére

ITEM, LASZLO Király pecséti alat, hogy Mayfai Lászlónak, Zarand Vármegye Nemesinek Paka i Sigmondnak Bodrog Vármegyében Pa . Lászlónak, és az Maramor ja öt Városnak, Király meg engedette volna, hogy az ö iószágokban Akasztófát csinálhassanak.

ITEM, Egy Privilegium levél, az Váradi Captalan pecséti alat, és az második ALBERT Király Privilegiuma, hogy az Nagyságos Csáki Ferenczneck megh engedte volna, hogy az ö leánya fiu ága legyen.

ITEM, Továbbá más Privilegium, az Király kisseb pecséti alat, kiben két Sass fö vagyon, hogy Laszlónak, az nehai Iakab Vayda fiának minden iószagának, ki most David Ban fia György kezében volna, meg kegyelmezet volna. Es noha az Király Cancellariussa Máttyás Püspek az levélnek alsó részére, keze irását vetette: mivel hogy én, az én sáiát kezemmel fellyül azt irtam, volt, hogy Király ö felsége hatta, és ezt az en irásomat, az Cancellari-

us igaz

is igaznak velte, mind az által az levél is nem igaz levél.

ITEM, *Az Egri Captalan pecséti alat vagyon ismét két Privilegium levél, eggyik határ iárásról, az másik penig hogy Pohárnak András Sándori Máttyást Attyafiává fogadta vólna.*

ITEM, *Valami Kunoknak, ugy mint, Silij Péternek,* LASZLO *Király pecséti alat, az Beseg Matheonak* ERSEBET *Királyné aszszony pecséti alat, attam levelet az ő szabadságokról, függő pecsét alat Privilegium módgyára.*

ITEM, *Attam, ismét* SIGMOND *Király és Császár pecséti alatt hárttyán, egy nyitot levelet, egy Thobágy szentgyörgy Iosának, ez okon, hogy az mely embert meg ölt vólt, annak attyafiai azt az levelet ő neki menedekűl atták vólna.*

ITEM, *Madarási Iánosnak is, az Egyed fiának, attam egy Privilegium levelet, az ő szabadságáról,* LASZLO *Király pecséti alat.*

ITEM, *Attam egy levelet* SIGMOND *Király nagy pecséte alat, hárttyán, kinek az hátára vettetem az pecsétet, ez végre, hogy az Vayda fiaknak Lászlónak és Henrichnek ősökről maradt iószágok, ha magvok szakadna, szállana az Herczeg fiaira.*

ITEM, *Vagyon két levél, eggyik iktatás, az Budai Captalan pecséti alat: az másik* LASZLO *Király engedelme, privilegium módgyára*

existimans commissionem propriam Domini Imperatoris, manu mea propria, in superiori margine eiusdem literæ scriptam fore suam, tamen est falsa.

ITEM, duæ literæ sub Sigillis Capituli Agriensis privilegiales, una super metarum erectione, alia verò super spirituali adoptione fraternalis cum quondam Andrea Poharnoc Sandrino, & Matthiæ factæ. XXII. XXIII.

ITEM, Quibusdam comanis, scilicet Petro Silÿ, sub Sigillo Domini Regis VLADISLAI, & Matthæo Beseg sub Sigillo Dominæ ELISABETH Reginæ, super libertatibus privilegialiter factæ. XXIV. XXV.

ITEM, Cuidam Iosa in Thobagy Sentgyörgy Commoranti, una litera Fassionalis, per fratres eiusdem hominis, per eundem Iosam interfecti, quòd eundem Iosam expeditum commisissent, sub Sigillo Imperiali confecta, patenter in pergameno. XXVI.

ITEM, sub Sigillo Domini Regis VLADISLAI super libertate privilegialiter cuidam Ioanni filio Egidÿ, nunc in Madaras commoranti, litera facta est. XXVII.

ITEM, Vna litera, sub maiori Sigillo quondam Domini SIGISMVNDI Regis, in pergameno, Sigillum à tergo positum habens, super eo, quòd universæ possessiones quondam Ladislai, & Henrici, filÿ Vayvodæ, scilicet hæreditariæ duntaxat: si semen deficeret, in filios Herczeg condescendant. XXVIII.

ITEM, Duæ literæ, una Statutoria, sub Sigillo Capituli Budensis, & alia Gratiosa Domini VLADISLAI Regis, super præfectione filiæ in filium privilegialiter factæ, XXIX.

cuidam Dominæ, filiæ scilicet Nobilis de Koska, quæ scilicet Coniunx Ladislai de Maczonka fuisset.

XXXI. ITEM, Vna litera patens Imperialis, super consensu Regio, Domino Gregorio de Erdőd Canonico Bacziensi data.

XXXII. ITEM, Vna litera cuidam Comano, scilicet Gregorio, filio Pauli super eo, ut in possessione consortis suæ, quæ est Hungara, instar Regni Nobilium commorari posset, sub Sigillo Domini VLADISLAI Regis, privilegialiter est facta: sed nondum ad suas manus perventa est, & ignoro ubi sit.

XXXIII. ITEM, Vna litera gratiosa, Iudæis facta, sub Sigillo quondam Domini SIGISMVNDI Regis, cum medio capite aquilæ, privilegialiter facta, ut ipsi mercantias facere valeant.

XXXIV. ITEM, Litera SIGISMVNDI Regis gratiosa, pro parte Ladislai de Zetsen, prædecessoribus eiusdem facta, quod possessiones eorundem, propter notam infidelitatis, non veniant in manus Regias: sed in fratres propinquiores condescendant, sub secreto Sigillo eiusdem privilegialiter emanata. Et

XXXV. etiam gratiosa litera super mineras Auri & Argenti.

XXXVI. ITEM, Litera super consensu Regio, pro parte Georgij filij Leonardi de Nemptij, super eo: ut ubi Ioannem, filium Henrici de Thamasii, hæredibus deficere contingeret: tunc Castra & universa iura possessionaria, in ipsum Georgium devolverentur, sub secreto

gyára, hogy egy Kokai Nemes ember leánya, ki Maczonka László felesége vólna, fiu ága lenne.

ITEM, *Vagyon* SIGMOND *Király nevére, egy nyitot levél consensus, kit Erdődi Gergelnek, az Baczi Canóniknak adot vólna.*

ITEM, *Vagyon egy Privilegium levél-is Kun Gergely, az Kun Pál fia nevére* LASZLO *Király pecseti alat, ez okon, mivelhogy felesége Magyar vólna, azon ő felesége iószágában ugy lakhatnék, mint az Országbéli tőb Nemessek, mely levél még Kun Gergely kezéhez nem iutot, nem-is tudom hol vagyon.*

ITEM, *Az Sidóknak-is attam egy levelet, az nehai* SIGMOND *Király pecséti alat, kiben fél Sass fő vagyon, hogy ők-is szabadon, marháiockal kereskedhessenek ez Országban.*

ITEM, *Szecséni László nevére* SIGMOND *Királynak, egy privilegium módgyára költ Gratia levele, mellyet azon László eleinek adot vólna, hogy azoknak iószága, az ő hitlenségek miá ne szállana az Királyra, hanem közelb való attya-fiára, mely levél költ az Király kűssebbik pecseti alat. Mas levél-is költ azon Szecsini László nevére, hogy szabad Arany és Ezűst Bányáia lehessen.*

ITEM, *Az Királynak egy consensus levele, Nemptij Lénard fia György nevére, hogy valamikor Thamasii Henrich fiának, Iánosnak magva szakadna, tehát minden Vára és iószága Nemptij Györgyre szal-*

szállana: mely level költ privilegium módgyára SIGMOND *Király pecséti alat.*

ITEM, *Az Varadi Püspek nevére-is vagyon az Varadi Captalannak egy privilegiumia, hogy az Váradi Captalan, tartozzék nekie dezmát adni.*

ITEM, *Bathori Tamás fiai nevére-is vagyon, Báthori Istvánnak egy vallás-tétel levele, hogy az leány ág fiui ággá lehessen, kire Király consensussa-is vagyon, ugyan azon* SIGMOND *Király kissebbik pecséti alat.*

ITEM, ALBERT *Király pecséti alatis vagyon egy privilegium, az Maramorossi Várossok szabadságáról.*

ISMEtlen LAIOS *Király pecsétes gyüröie alat, Pestnek és Budanak szabadságáról. Mely levelet én az Pesti Pólgároknak attam.*

VEGTERE: *Ez fellyül meg mondot leveleket azért senki én nálamnál egyéb nem szerzette és kiszittette, hanem én Gábor Déák csináltam. Es mindeneknek tuttara legyen, hogy valakiknek én az illyen levelet adtam, és kezekhez szólgáltattam, nem hogy ök csináltatták vólna hamissan én velem: hanem én csináltam álnakúl és hamissan: ök penig igaz és ió móddal költ leveleknek vélték és tartottak. Senki azért ne gyanakodgyék, hogy azoknak ebben vétkek vólna. hanem ez dolog én csalárdságom:*

MI *azért eszünkben vévén Gábor Déáknak ennyi káros és lélek ellen*

creto Sigillo Domini SIGISMVNDI Regis Privilegialis.

ITEM, Litera Capituli Ecclesiæ Varadiensis privilegialis, super decimis, contra idem Capitulum, pro parte Episcopi eiusdem emanata. XXXVII.

ITEM, Litera super præfectione filiæ in filium ad Fassionem Stephani de Bathor cum consensu Regio, sub Sigillo Domini SIGISMVNDI Regis secreto, pro parte filiorum quondam Thomæ de eadem Bathor confecta. XIIL.

ITEM, Literæ sub Sigillo Domini ALBERTI Regis privilegialis, super libertate Civitatibus in Maromosio habitis confecta. XIL.

ITEM, Vna litera sub Sigillo Domini LVDOVICI Regis annulari, super libertatibus Civitatum Pestiensis & Budensis facta. Sed Civibus Pestiensibus per me assignata. XL.

ITEM, Omnia præmissa per neminem sunt facta, præterquam per me Gabrielem. Et omnibus notum sit, quod ista omnia, quibus data sunt, & assignata, non quod ipsi per me ea fraudulenter facere procurassent: sed per me facta sunt sinistrè, & semper hi idem easdem crediderunt esse veras, & iusto modo emanatas. Ergò nullus debet suspicari, quod isti essent culpabiles in præmissis, quia non est de ipsorum fraudulentiis, sed ex meis.

NOS itaq; attentis tantis damnosis atq; pestiferis actibus ipsius Gabrielis, quæ mali- Conclusio.

seu cassa falsarum literarum.

gna opera, nedum ad sui corporis & animæ: sed & aliorum sunt vergentia corporum & animarum pericula plurimorum: volentes huiusmodi verbo pestifero, oportuno remedio occurrere, decrevimus: ut omnes & singulæ literæ, quæ in prætactis manu scriptis suis præsentibus, suo modo insertis, sunt nominatim designatæ, tanquam de falso fabricatæ, inanes & apud omnes Iudices, intra & extra iudicium reiectæ, reprobatæ, & viribus exutæ semper habeantur: quas & nos sic cassamus, reprobamus, & damnamus, præsentium per vigorem.

DATVM in nostra generali congregatione Pestiensi, feria secunda proxima post festum Sacratissimi Corporis Christi. Anno eius, Millesimo quadringentesimo quadragesimo octavo.

DE TRANSVMPTIS LIterarum, & Privilegiorum, quid sit sentiendum.

TITVLVS XV.

ITEM, ultra prænarratas nequitiosè confectas literas, sunt etiã aliæ literæ, quæ etsi malitiosè non sint fulminatæ: tamen in judiciis non servantur, neq; locum habẽt: prout omnes trãsumptionales quę simpliciter & absolutè, in locis Capitularibus, aut Conventualibus, sive coram Iudicib⁹ ordinariis Re-

ellen való cselekedetit, ki miat nem csak ó magának lelkében és testébẽ kárt tót, hanem másnakis mind lelkében s-testében hasonlatos-képpen kárt akart tenni: Hogy effele veszedelmes csalárdságtól magũkat meg óhatnók, eleit-is vehetnók: végeztük ezt, hogy minden levél, mellyet az meg irt rend szerént, az ó saiát keze irásával nevezetessen meg ielentet, ugy mint, hamis és ál levelek, minden Birák elót. minden törvényben szék szinin, és törvény kivül-is le szállyanak, meg vettessenek és erótlenek legyenek, mindenkoron: az mint hogy azon ó leveleit, ez mostani levelünk által semmisse teszük meg vettyük, és hamisnak itillyük.

Kôlt ez levél, az mi Országos gyülésünkben, Pesten, Vr napia után való Hétfón, Ezer, négy száz negyven nyolcz Esztendóben.

AZ LEVELEKNEK és Privilegiumoknak mássáról, mit kellyen értenünk.

XV. TITVLVS.

TOVábba ez megh mondot hamis levelek közzül-is vadnak oly levelek, mellyeket ióllehet nem hamissan csinálták, de azért az törvényben hellyek nem lehet: minémű affele leveleknek mássa,

mel-

mellyet vagy Captalanban, vag Conventben, avagy penig az Orßág Itilő mesteri előt, ßoktak venni: Mely leveleket nem oknélkül tőt erőtlené ez Orßág decretoma: hanem ha azt-is az levelet ßőrin elő adhattyák, az kinek mássát vették. Mert ez okon, ha az első levél, kinek mássát vették, ió móddal, és igazán kőlt, tehát az mássa-is ió léßen, és hellyén kel hadni. IT peniglen az levél mássa vétele az, mikor valami Privilegiumot igiről igire, és nem csak summa ßerént bê írnak más levélben. Annak-okáért ez mostani ßokásunk ßerént, csak affęle leveleknek mássa ió, mellyet avagy az Király tábláián, az peressek elő adnak mássára, avagy Octávakor kel, és az Orßág Itilő Birai előt, eggyik peres az másikat ßemtől ßemben réá hija.

Avagy mikor az attya-fiak egymással meg oßtoznak avagy azt láttattyák megh tőrvénnyel, mellyiket illesse az ok leveleknek tartássa, és valamellyik attya-fiu, azon leveleknek mássát kévánnya: Mert illik és ßűksęges, hogy az fő ok leveleket az Orßág Itilő Birái, iól meghánnyák vessęk, ió modgyával és i-

ga-

gni sunt vel fuerunt ttansumptæ: & tales non sine notabili causa per constitutionem generalem extiterunt in irritum revocatæ atque invalidatæ. Nisi fortè originales literæ, ex quibus scilicet transumptæ processerunt, in specie valeant exhiberi. Nam hoc modo, si originalia privilegia ritè bonoq; ordine & modo confecta fuisse dinoscantur: etiam transumpta literarum locum habent. Transumptio autem, est alicuj' privilegij non sensualis sed verbalis in aliud privilegium translatio. Vnde transumptiones literarum, aut in tabula, aut sede judiciaria Regiæ M^tis, in judicio contradictorio, inter litigãtes, aut corã Iudicib' ordinarijs Regni, in terminis Octavalib' per legitimã citationem facie ad faciem fiendũ.

Et item inter fratres, quando bonorum divisio inter eos sequatur: vel aliter, ut literarũ & privilegiorum ipsorum cõservatione agitur coram eisdem Iudicibus juxta morem & consuetudinẽ modernorũ, & nõ aliter fieri possunt, ut per Iudices Regni benè discutiãtur, exami-

minenturq́;& diligẽter ruminẽtur originalia privilegia, vel alię literæ primordiales, si ritè & debitè justo q́; modo, & nõ nequitioſè aut fraudulenter ſunt confectę vel emanatæ: & ſic tandem tranſumantur in literas & privilegia ſine dolo fraudeq́ue redigantur. Et talia poſtea tranſumpta ſervantur: Secus tamẽ eſt de literis & privilegiis in Capitulis vel Conventibus, per literas Requiſitionarias inventis aut inveniendis. Quia tales ſemper obſervantur. Dummodo originales ipſæ literæ non ſint modo prælegato, inſe tranſumptionales, quę (ut præfertur) non valent.

gazán kőlteké, avagy álnakúl és cſalardúl ſzerzettẽk, és ennek iól végire menvén, az után ugy kel pecſęt alá venni, és Privilegium módgyára ki adni, minden álnokſág és cſalárdſág nélkűl. Mert effęle levelek máſſának, mindenkor helye és ereie vagyon. Az Captalanban és Conventben-is az mely Privilegium leveleket parancſolattal kereſtetnek fel és találnak, affelőlis iő értelemben legyűnk, mert az ſęlének mindenkoron helye vagyon, Cſak hogy nem az ok levélnek máſſát iriák ki az Captalanban, hanem ő magát az ok levelet: mert (az mint megh mondám) cſak ő magának az máſſának, az elſő ok levél nélkől ereie nem lehet.

SVPER PRIVILEGIIS, cum clauſula (de cujus vel quorum notitia) confectis, & de larvis ſeu fictitiis perſonis.

TITVLVS XVI.

CÆTERùm univerſæ literæ ac Privilegia, quorum cunq́; Capitulorum, vel Conventuum, in quib⁹ clauſula iſta continetur: (De cujus vel quorum notitia nos talis homo

AFFELE PRIVILEgiumokról, mellyek ez Czickellyel kőltek (hog az igy legjen ezektől értettettűk megh) Es az ál ſemélyekről.

XVI. TITVLVS.

TOVABba minden levél és Privilegium akar mely Captalanba avagy Conventbe, kőlt legyen, az melyben ez Czickelt iriák (Kinek

nek, ugymond, vagy kinek ismeretiről minket illyen ember tőt bizonyossa, és biztatot) erőtlen, semmire kellő, az törvényben-is nincsen semmi hellye. Oka ez: mert az ki ez képpen téßen valláſt, nem az Captalan, sem Convent előt: hanem az előt látczik hogy valláſt tőt, ki az Captalant avagy az Conventet, erről bizonyossá tőtte, és réábiztatta: Vgy annyira, hogy nem az Captalan sem az Convent mondgya és íria maga felől, hogy illyen ember valláſt tőt, és kőtéſt csinált előttők, hanem amaz ki hirré tőtte, és értésekre atta, az mondotta bizonyosson nékik. Az ki penigh valláſt akar tenni, illik hogy az Captalan avagy penig Convent, azt nij ván ßemélye ßerént lássa, nevéről, nemzetiről, ideiéről, sőt lako-hellyéről-is meg ismérie: hogy azon Captalan vagy Convent, méltán és nyilván annak ielen vóltát ő előtte valóban mondhassa, és micsoda valláſt tőt legyen, ßabadon megh irhassa. Ezen kűvűl penig, valaki bizonyitására és biztatására nem tartozik, nemis adhat senkinek igaz és törvény ßerént való levelet, avagy ió privilegiumot nem ßerezhet.

NOHA találtatnak némellyek, űdvőssęgekről és tißtessęgekről el feleytkezvén, kik gyakorta hamis ál ßeméllyeket, kiket tetetésből arra rendeltek, vißnek az Captalan, vagy Con-

homo certificavit, aut assecuravit &c.) annulatæ, cassatæq́;, & invalidatæ habentur, neq́; in Iudicio aliquando locum habere permittuntur. Ratio est: quia Fassio, per quempiam hoc modo facta, non ad Capitulum vel Conventum: sed illum, qui ipsum certificavit & assecuravit, trahitur atq́; refertur: ita, ut non Capitulum, vel Convẽtus, sed ille certificans videatur astruere & affirmare, quòd talis Fassionem vel aliã obligationẽ fecit. NOTItia autem ejus, qui fatebitur, Capitulo vel Conventui debet semper constare: ut idem Capitulum, aut ipse Conventus meritò talem coram se constitutum fuisse, & hujusmodi Fassionem fecisse liberè possit affirmare. Alioquin autem ad certificationem, aut assecurationem, cujuspiam non tenetur, neq́; poterit justas & legitimas literas dare, vel ritè privilegia conficere.

LICet nonnulli reperiantur, salutis & honoris eorum immemores, qui personas sæpè larvales & fictitias, coram Capitulo vel Con-

ventu, interdum autem coram Iudicibus quoq; Regni ordinarijs, sistere, statuereq;, & iniquas Fassiones per eas pro sese fieri procurant, nihilominus tamen Capitulũ, vel Conventus, aut Iudices ordinarij, qui ad Fassiones talium personarum, ignoranter literas & privilegia dant, per hoc non peccant: quia ipsi non larvas, neq; fictitias personas: sed eos, quos illi sese nominant, realiter existere putant. Secus esset, si Capitula, vel Convẽtus, aut Iudices ordinarij scienter & studiosè id facerent, vel aliter falsas & iniquas literas cõficerent. Nam hoc modo tanquam falsarij & perjuri punientur. Et Capitula quidem vel Conventus in Sigillis: Illi verò, qui de membro Capituli aut Conventus, tempore confectionis & Sigillationis hujusmodi falsarum literarum pręsentes fuerint in beneficijs suis. Iudices verò ordinarij seculares, in sententia Capitali, nec non perpetua bonorum & jurium possessionariorum suorum, ipsos propriè concernentiũ: ac sigillorum pariter & honoris eorum

vent eleiben, neha penig męgh az Orßág rendelt Birai és itilő mesteri eleiben-is, és magoknak hamissan való vallást tétetnek véllek: mely dologban mind az által az Captalan vagy Convent, avagy penig az Orßág Birai, kik effęle ßemêllyeknek vallásokra, az álnokságot nem tudván, levelet és privilegiumot adnak ez miat semmit nem vétkeznek: mert ők nem az hamis ál és tétetet ßemêllyeket: hanem azokat, az kiknek ő magokat nevezték, minden vólta-képpen azoknak lenni-is itélték. Más azért az, ha az Captalan, vagy Convent, vagy penig az Orßág Birái tudván, és ßánßándéckal azt művelnék, avagy valamint hamis levelet ßerzenének. Ez okon, ugymint csalárd és hamis hitű embereket, méltán meg bűntethetnek. Vgy hogy az Captalan, vagy Convent pecsętit veßtenê el, annak-felette azok kik az Captalanok avagy Conventek kőzzűl, affęle hamis levelek ßerzésęben, és pecsętlésęben ielen lőttek vólna, tißteket és Captalanságokat veßtenék el. Az Orßág rendelt Birái penig feieken maradnának, és iőßágokon, mely tulaydon csak ő magok ßemêllyêt illetné: továbba pecsęteknek és tißtessęgeknek el veßtésßen.

ſén. Annak-felette, hogy az tűzes pecſétet lűſſék az homlokokban, és orczáiokban, affélé Captalanoknak, és Conventnek, az kik affélé hamis levél csinálásban, részesſek vólnának, az közönſéges Decretum-is tartya.

eorum amiſsione condemnentur. Inſuper, ut ſtigma ſigilli igniti frõtibus & faciebus Capitularium vel Conventualium, qui (ut præmittitur) in confectione & ſigillatione ipſarum iniquarum literarum interfuerint, ac participes extiterint, imprimatur & inuratur, decretum generale mandat.

MICSODA IELEKbôl iſmérhetni megh az hamis leveleket?

XVII. TITVLVS.

AZ leveleknek hamis vólta iſmértetik megh fôképpen, az ki adásról, hogy hol kôlt, és mely napon iratot legyen az Privilegium, és mely esztendôben: és lássák megh az pecſétnek réá nyomását avagy réá függesztéſét, és az pecſétnek kerekſégét, és az felſô irását. Az ok levelekben penig lássák meg, ha mely személynek nevét, vagy vezetek nevét, vagy az levélben való iószágnak nevét ki vakarták, vagy által vonogatták vólna: és ezekkel ſorgalmatoſſon megh látógatván, könnyen megh tetczik, az leveleknek és ok leveleknek igazán vagy hamiſſan való ſerzéſek.

QVID DEBEAT ATtendi in cognitione falſarum literarum.

TITVLVS XVII.

ITEM, in examine diſcuſsioneq; falſarum literarũ præcipuè debet attendi, per Iudices Datum literarum, ſeu dies emanationis privilegiorum, atq; annorum poſitio, nec non ſigilli impreſsio vel appẽſio ac circumferentia & ſuperſcriptio. ITEM Privilegiorum ac literarum, in nominibus vel cognitionibus perſonarum, aut poſſeſſionum, in eiſdem contentarum & expreſſarum abraſio, aut cancellatio: & his diligenter calculatis, facilè apparebit, literarum, ſive privilegiorum, juſta vel injuſta con-

Par. 1 T. 14. 15. 36. 38. 39. 58. 60. 71. 110. Par. 2. Tit. 14. 17.

fectio. Privilegia autem bono & justo modo confecta, etiã destructis & dirutis sigillis, semper observantur: dum̃odo circumferentiæ sigillorum, & scripturæ benè appareant atq; cognoscantur. Falsitas autem literarum, ad Fassionem prætactarum larvalium & fictitiarũ personarum, iniquè emanatarum, ex hoc maximè apparebit, si ille, cujus nomine & in persona ejuscemodi fassio facta extiterit, tempore emanationis & cõfectionis ipsarum literarum, se in alio loco, & nõ ibi, ubi Fassio fraudulenter peracta est, constitutum fuisse poterit bono testimonio cõprobare. Postquam igitur quispiã, Nobilium nomine, & in persona sua Fassionem aliquam, modo antelato, factam intellexerit: mox eidem contradicere & reclamare studeat. Quæ semper & ubiq; locorum credibilium ac testimonialium ritè fieri poterit: ubi hujusmodi falsitas ad notitiam sui deve-

zéssek. Az Privilegiomoknak penig, és az ok leveleknek, mellyek ió móddal és igazán kőltek, męg ha az pecsęt romlotis, és el hullot vólnaris, mindenkor ereiek vagyon, és meg tartyák: csak hogy az pecsétnek kerületi, és az irása benne iól meg tessęk, és meg ismériék. Az fęle leveleknek hamissága penig, az mellyeket, az fellyűl meg mondot ál ßeméllyeknek vallására ßerzették, ebből igen meg tetczik, ha az, az kinek nevében és ßeméllyében effęle vallás tétel lőt, az levél ßerzésęnek ideiekort, nem ot ahol ßerzették, hanem másut lennie magát, ió bizonysággal meg bizonyittya. Mihelt kedig valamely Nemes ember meg érti, hogy az ő nevében és ßeméllyében, valami vallást tőttek, az mint mondám: azontúl annak az vallásnak ellene mondgyon, és meg hija. Mely meg hivás és ellene mondás mindenkor és mindenűt meg lehet, bizonyos és hihető hellyent valamikor effęle hamisságot meg érthet. Effęle csalárd álnok leveleknek csinálóit-is bé foglallya penig, az rendel meg irt hitlensęgnek notáia, és azokat-is kik véle élni igyekeznek:

Par. 1. T. 14. nerit, atq; deducta fuerit. Et hanc speciem falsitatis, articulus super delatione falsarum literarum in seriebus notarum infidelitatis prædeclaratus, in se comprehendit.

PRO-

EZ DECRETOMnak Második réßének nevezetes Czickellyéről: Es előßőr az tőrvényre valo hivatalról.

XVIII. TITVLVS.

MI vel-hogy eddigh egynehány fő és emlekezetre való dolgokról ßöllánk: Vegyük elő immáron az el kezdet irásnak, ez Decretomnak második kőnyvének tulaydon czickelyit. Holot elsőbenis, az tőrvényre való hivatalról akarok ßöllani. AZ TőRvényre való hivatal azért, semmi nē egyéb, hanem az rendelt Birónak valaki által, más ellen tőt panaßolkodásért, azon Birónak eleiben, tőrvényre való hivása. Az tőrvenyre való hivatalnak kedig, ez mostani üdőben sok ágai, folyási és tulaydonsági vadnak,

PROSEQVVTIO SEcundæ partis in speciali: & primò, de Evocationibus.

TITVLVS XVIII.

ABsolutis itaq; præmissis notabilibus, ad prosequutionem cœptæ materiæ huj⁹ secundæ partis revertendum est. Vbi primò de exordio causarum, scilicet Evocationibus, dicere statui. VNDE sciendum, quòd Evocatio non est aliud, quàm ad actionē vel quærimoniā Iudici ordinario, per quēpiam, & adversus quempiam porrectam, in præsentiā ejusdem judicis legitima vocatio: QVÆ nostra hac tempestate plures habet species, multaq; complectitur genera.

Evocatio. Par: 1. T. 33. Par: 2. Tit. 25. 86. 34. 46. 19. 26. 27. 24. 20. 75. 71. 46. 51. 57. 82. 23. Par: 3. T. 19.

Mert némely hivatalok az az.

Evocatiok sunt

Simplices, *az az, csak kőz és szokot hivatal.*

Peremptoriales, *az az, haladék nélkül valók, hogy tőbszőr nem hij, vagy mégy vagy nem, de tőrvént mondnak.*

Insinuationales, *az az, meg magyarázók, és bizonyossá tévők, miért hogy meg ielentik, az előt mint vólt az tőrvény állapattya.*

Admonitoriæ, *Intő vagy kénáló hivatalok.*

Introductoriales, *Bé vevest avagy Iktatást kévánók.*

Reambulatoriæ, *Határ járás kévánók,*

EVOCATIONVM enim aliæ sunt:

Simplices, aliæ

Peremptoriales, vel

Insinuationales, aliæ

Admonitoriæ, alię verò

Introductoriales, &

Reambulatoriæ.

CAVSÆ itaq; in facto jurium possessionariorum, impignoratitiorum jurium, Quartalitiorum, Dotum, & rerum Paraffernalium debitorum, obligaminum, divisionum, inter fratres indivisos fiendarum & novorum Iudiciorum, per quemcunq; impetrandorum, etiam per simplicem evocationē motæ, eo præcisè brevi termino, quo causæ per insinuationē intentatæ, levari, discutiq; & terminari debent. RELIQVÆ verò causæ, per admonitionem, vel aliam simplicem Evocationem, ac Statutionem, & Recaptivationem bonorum, vel etiam metalē Reambulationem inchoatæ, in quatuor terminis octavalib' finaliter concludi solent. SI quis etiam ad prȩassumptam cautionem expeditoriam, in defensionem alicujus causȩ, vel ad literas, & literalia instrumenta apud quempiā forsitan habita, aut occultata, qualicunq; Evocatione fuerit vocatus, talis Evocatio semper unico termino (ubi videlicet principalis causa levata fuerit) decidi & finiri consuevit.

EVO-

Ezokáért minden-fęle pőrt az mellyet indítnak, akar valami iószág felől, akar szalagos iószág felől, akar Leány negyedről, akar iegyruháról, és Menyekezői aiándék felől, adosságról, végezés felől, osztatlan atyafiak közőt való osztásról, és uy ítilet felől, mikor vagy az Felperes, vagy az Al pőres kérij, és hozza hogy dólgát ujjcsa, csak ugyan kőz szokot magyarázatnélkül való hivatal után-is, ugyan ollyan rővid mód szerént kel elő venni, mint az meg magyarázó hivatallal kezdettetet pőrőket. DE egyéb pereket mellyek kinálásból, vagy magyarázatnélkül való hivatalból, vagy iktatásból, avagy iószágnak vissza vételeből, vagy határiárásból indúlnak, négy Octáván szoktak el vegeződni. HA valakit megént, az ő maga kőtése szerént valamely pernek óltalmazása mellé, vagy ok leveleknek ki adására, mellyek ne talám valakinél el reytetvén, és el titkolván vólnának, akar minémű hivatallal hinák-is tőrvényre, az fęle hivatal mindenkoron, csak egy terminusson, az az, egy Octáván (mikor az derék dolgot elő vészik) véghez szokot menni,

AZ

AZ bizonyossá tévő hivatalt penig, akar minémű hatalomért való legyen, melyben üdő múlás még nem tölt, mindenkoron az ő módgya szerént megh sokták ítélni. Még az hosszú perekben is, ha az bizonyossá tévő hivatallal, harmadszor is el járhatnak, az háromszor ki kiáltot törvény, helyet lészen.

EVOCATIones verò cum Insinuatione ratione quorum cunque actuum potentiariorum, terminos præscriptionis nondum transcribentes, ritè semper decernuntur. In causis etiam, longolitis processu motis, insinuationes tertio loco Trineforensis proclamationis subsequuntur.

MIKEPPEN ES KIK által kel az hivatalóknak lenni.

XIX. TITVLVS.

TOVábba minden HIVATALnak, Király emberé, avagy Nador Ispáné által, vagy valamely hiteles helynek embere által kel meg lennie: akar örökes iószágáról, akar zálagossáról, avagy tiztekről, az kiket réá kel hini. Tiztekről penig csak ackor hihatni, mikor az ő tiztekben, valami hatalmok estek: Mert ha iószágfelől, avagy egyéb dologból pereinek valakivel, nem engedtetik meg, hogy effele tiztekről hiák réá őket.

AZ

QVALITER ET PER quos Evocationes fieri debeant.

TITVLVS XIX.

OMNis autem Evocatio, per Regium aut Palatinalem, & alicuj' loci credibilis homines, de juribus possessionarijs, hæreditarijs, vel impignoratitijs, atq; etiam officiolatibus eorum qui sunt evocandi, fieri debet. De Officiolatib' autem verum esse intellige, Si talis Evocatio prætextu actuum potentiariorum in illo officio latu perpetratorum, decernatur. Nam ratione jurium possessionariorũ, vel aliorum negotiorum, Evocatio, de officiolatibus cujuspiam fa facta, non admittitur.

OMNIS

OMNIS autem homo Regius, aut Palatinalis, Evocationem, nec non bonorum statutionem, restatutionem, metalem reambulationem & aliam quamlibet executionem juridicam faciens, in eo comitatu ubi executio fit, hæreditatem nobilitarē debet habere. Nam aliter executionem aliquā nequit facere: nisi fortè de curia Regia per Iudices Regni ordinarios ad ipsam Executionem fuerit deputatus atq; missus. Nam hoc modo quilibet nobilis, imò & ignobilis (si tamen ignobilis ipse scriba, vel notari⁹ curiæ Regiæ fuerit) in qualibet executione procedere potest. Antiquitus enim aulæ Regiæ milites & alij curiales ad Executiones, & pręsertim bonorum Statutiones mittebantur.

Executionis vocabulo utuntur plerūq; Hungari etiam in nativo sermone, &c:

AZ Király emberének penig, és Nador Ispánénak, ki hivatalt, iktatást, határ iárást, sőt másodßor való iktatást, és minden tőrvény ßerént való executiot tésen, az az, az tőrvényben, kit néki hattak, el iár: abban az Vármegyében, az melyben az executio léßen, mindentől kivántatik és ßűksęg hogy Nemes őrőksęge legyen. Mert ha nem léßen Nemes őrőksęge, executio nem tehet: hanem ha Király udvarából, avagy az Orßágtól rendeltetet Biráitól léßen az executiora válaßtva és bocsátatván. Mert ez formán kit bocsátnak, minden Nemes ember, sőt męg az kinek Nemessęge nincs is (mind az által ha ez, kinek męg Nemessęge nincs, Király Vdvarában iró Deák avagy Notarius) mindennémű executióban el iárhat. Miért hogy régenten az Király ßólgais, vitézlő és egyéb Vdvarbélieket, bocsátták ki, az executióra főképpen az iößágoknak iktatására.

DE PERSONALI CItatione, Admonitione & Prohibitione.

TITVLVS XX.

Citatio. Par. 2. T. 26

HIC tamen sciendum est, quòd si quispiam Dominorum, vel nobilium durantibus diętis, & cōventibus generalibus, vel octavis,

SZEMELY SZErént, avagy ßemtől ßēbe való idézésről, meg Kinálásrol, és Tilalomról.

XX. TITVLVS.

DE IT aztis vegyűk eßűnkben, hogy ha valamely Vr, vagy Nemes ember

ber, az Orßágnak közönſęges gyűléſe alat, akar Octâván, akar rövid törvényben, más embert, ki ugyan azon gyűléſre iöt vólna, vagy meg ölne, vagdalna, akar verne, avagy tißteſſęge ellen ßóllana, avagy gyalázatos ßöckal illetne, mely miat ió hirében nevében megh kezdené fogyatkozni: tehát azt mingyáráſt ßeméllye ßerént, mind Capitalan mind Conventbéli ember nélkűl, csak Király Vdvarából egy iró Deák, avagy Notarius, az kit az rendelt Birak, akar azoknak egyike, arra valláſt, az megh bántot fęlnek panaßßa és kévánſága ßerént, ßeméllye ßerént eleikben ßolithattya és idezheti.

ANNAK felette, ha ki más ember ióßágát és örökſęgét ßalogoſſul biria, és valamely rendelt Biró elöt, az az, ki ßalagban vetette néki az ióßágot, avagy az, az kit törvény ßerént illetne, annak az ßalagban vettet ióßágnak megh váltáſa, ha csak nyilván való Procuratora által találtatot, megh-is hogy pénzét fel vegye, és az ióßágot és örökſęget meg ereßße: mindenkor megh kinálhattyák: Es az kénált ember, az megh kénáláſnak harmad napiára, avagy (ha akaria) azon naponis tartozik amannak megh felelni: De ugy, hogy ha az Felpöres

aut alijs brevibus judicijs, alterum quempiam in hujuſmodi dieta vel conventu, aut octavis vel brevib⁹ judicijs conſtitutum morte, vulneribus, vel verberibus, aut etiam verbali dehoneſtatione, infamiam inducente affecerit, talis mox abſque quolibet Capitulari, aut Conventuali homine per ſolum ſcribã aut notarium curię Regiæ, per Iudices ordinarios, vel alterum eorum, ad id deſtinatum, ad inſtantiam læſæ partis, perſonaliter in ſui præſentiam citari poterit.

PRÆterea, Si quis alterius bona, ac jura poſſeſsionaria pignoris titulo tenens, in conſpectu alicuj⁹ Iudicis ordinarij, per eum qui bona ipſa ſibi pignoravit, vel ad quẽ redemptio eorundẽ bonorum, ac juriũ poſſeſsionariorum legitimè attinet, aut ſolum̃odo per procuratorem ejus legitimum, repertus ſit ad tollendam pecuniã ſuam, & remittenda ipſa bona, ac jura poſſeſsionaria: ſemper admoneri poterit: & ille tertio, aut eodem (ſi voluerit) die admonitionis, ſibi reſpondere debebit: Ita tamen, ſi copiam

Admonitio. Par: 1. Tit: 60. Par: 2. Tit: 24.

piam seu patria literarũ Impignoratitiarum, actor ipse corã Iudice suo tùnc producere valebit. Nam aliter, admonitus ille respondere sibi hoc modo & processu non tenetur: sed actor per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci testimonialis homines, ut admonitionẽ ejuscemodi, pariter & Evocationem peragat, necesse erit. Et non solum in facto Impignoratio, ipsa admonitio: verumetiam in negotio Iuris hęreditarij, & perennalis, prohibitio personalis in conspectu Iudicum Regni ordinariorũ, semper & ubiq; fieri poterit: Dummodo prohibens & prohibit⁹, coram ipsis Iudicib⁹ ordinarijs, personaliter, & nõ per procuratorem reperiantur. Nam aliter personalis hujusmodi prohibitio locum non habet, quę ratione potissimum indebitæ & potentiariæ detentionis jurium possessionariorum fieri cõsuevit. Et virtutem Evocatoriæ, cum insinuatione factæ: imò majorem vim habet. Tertiò namque die prohibitionis, ipse prohibitus respondere tenetur. Si verò respõdere.

Prohibitio. Par: 2. T. 26. Par: 3. Tit. 15. & 33.

pőres az ßállagos levélnek mássát az Biró előt ackor elő adhattya. Mert ha elő nem adhattya, az kinált ember sem tartozik azon uton mindgyárást meg felelni: hanem az Felpőresnek, Király avagy Nador Ispán, és valamely hitelyes hellyének emberi által, kelleték mind az meg kénálást, s-mind penig az reá hívást, végben vinni. Es effęle kénálás, nem csak az ßálagos dologban, de męgh az őrőckes ióßág dólgában-is, az ßemély ßerént való tilalom, mindenkor és mindenűt, ez Orßág Birai előt megh lehet: Csak hogy az tilót és megh tiltot fęl-is az Birak előt ßemély ßerênt, és nem az Prokatorok által, ielen legyen. Mert egyébkeppen, az ßemély ßerént való tilalomnak, helye nincsen, mely kiváltképpen valami ióßagnak méltatlan tartásaért ßokot lenni: és annyi sőt nagyob ereie vagyon, hogy sem mint az megh magyarázással való reá hívatalnak. Mert az meg tiltásnak harmad napián, az megh tiltot fęl, tartozik megh felelni. Ha pedig megh nem akar felelni:

ni: noha mindgyáráſt feyen, avagy egyéb ſententiân nem marad: mind az áltál, ha az megh tiltó fęlt, egy egéß eßtendőnek forgáſſa alat, reá nem hivattya: vagy penig ha hivattya-is: mind azon által hogy méltatlan birta és birńa az iőßágot, mely felől az tilalmot tőtte vólt, az Biró által végére menvén, el éri rayta: csak hamar, azonképpen, mint ßintén az inſinuatióval, ugy mint, az megh magyarázáſſal való kezdettet pőrben (az ßemêllyeknek állapattya ßerént) vagy feién, vagy feie váltſágán marad, az megh tiltot fęl. Ahol penigh az tiltó, az feleletnek napián, minden ok leveleivel, ez pőres iőßágot illendőckel, az Biró előt kêßen nem léßen, és elő nem ál: tehát ackor, az megh tiltot ellen, és az Biró ellen, az Király ßékin, hat Girán maraßtyák. Es ha továbba-is pőrelni akar, az hat Girán való maratſágot, és birſágot le tévén, más follyáſſal el kezdheti az pőrt:

dere noluerit: licet contra eum Capitalis, vel alia ſententia eo tùnc non feratur: tamen ſi prohibentē contra ſe, infra integram unius añi revolutionem, legitimè evocari non fecerit: vel ſi etiam fecerit: attamen indebitè bona & jura illa poſſeſsionaria, quorum ratione eadem prohibitio facta eſt, detinuiſſe, vel detinere per Iudicē compertus fuerit: eo præciſè modo, quo in cauſa, per inſinuationem mota, in capitali vel emendæ capitis (juxta ſcilicet perſonarum litigantium conditionem) ſententia prohibitus ipſe condemnatur. Vbi verò prohibens, cum omnibus literalibus ſuis inſtrumentis factum hujuſmodi bonorum litigioſorum tangentib⁹, coram ſuo Iudice, ipſa die reſponſionis nō comparuerit, vel cum ipſis literis, paratus comparere nequiverit: tunc adverſus prohibitum, & judicem ſuum in Regali Iudicio, ſex Marcarum cōvincetur. Et ſi ulterius cauſam illā proſequi voluerit, depoſito ipſo onere ſex Marcarum, alio proceſſu proſequendi habebit facultatē.

Et hoc verum est, si prohibit° præno tata die responsionis juri parebit, & ad prohibitionem illam de facto, & immediatè respondebit. Vbi autem prohibitus, vel in causam attractus literalia sua instrumenta ibidem producendo, bona ac jura ipsa possessionaria, quorũ prætextu ejuscemodi personalis prohibitio facta fuit, ad se justo titulo pertinere poterit comprobare: tunc Actor, seu prohibens ipse, mox in æstimatione communi bonorum illorum convincetur. Si verò prohibitus ipse prædicta die tertia non responderit, neq; actorem contra se, infra dictam unius anni revolutionem ad ipsam personalem prohibitionẽ evocaverit: tunc idem prohibens, peracta hujusmodi annuali revolutione, prohibitum primò simplici Evocatione, secundò verò ex processu judiciario, insinuatione mediante, adversum se evocare debebit. Qui quidem prohibitus, & in causam attractus (quia respondere, & evocationem præmissã peragere, perque hoc eandem prohibitionem viri-

pórt: De ez ackor vagyon, mikor az megh tiltot fél, az felyűl megh mondot napon tőrvényre elő ál, és az tilalomra, kében, minden haladék nélkűl, mindgyárt megh felel. Ha penig az megh tiltot fél, avagy az Alpőres, levélbeli bizonyságát az sek sine eleiben hozván, meg bizonyithattya, hogy azt az iősságot, mely felől az semély serént való tilalom lőt, iő módgyával és igaz uton bírja: tehát ackor az Felpőres, avagy tiltó fél, mindgyárt az iősságnak kőz bőcsűen marad. Ha penig az megh tiltot Alpores, az megh mondot harmad napra meg nem felel, és az Felpőreſt, egy estendőnek forgássa alat, az semtől sembe valô tilalomért tőrvényre nem hïja: Tehát az tiltó fél, estendő múlván, azon meg tiltot Alpőreſt, leg elősser kőz hivatallal, másodsor kedig tőrvény uttya serént, megh magyarázván, és esében iutatván, micsoda pőr forgot vólna kőztek, tőrvényre solittathattya és intetheti. Mivel hogy penig az megh tiltot fél, ugy mint az Alpőres, sem megh nem akart az tiltónak felelni, sem reá nem idezette, estendőd álital, és ez okon, az ő ellene valô tilalmat ereiében

had-

hatta, és feiére nevelte: annak okáért az törvény tételkort; feién, avagy feie váltságán marad, ezért az cselekedetért, ha az tilalom az iószágnak hatalommal való foglalásáért, vagy méltatlan való tartásáért volt: és ha az Felpőres elegedendőképpen megh bizonyithatiya, hogy az az pőres iószág őtet illette, és ő nékie vagyon ió igassága hozzáia.

virib⁹ contra accrescere permisit) in termino discussionis ipsius causæ, in sententia capitali, vel emendæ capitis si prohibitio ipsa potentiariam, & indebitam bonorum detentionem, vel occupationem denotaverit: & actor efficaci jure bona illa litigiosa ad se pertinuisse vel pertinere poterit verificare, condemnabitur eo facto.

AZ CAPTALANnak és Conventnek bizonyságiról, kiket az executionak el iárássára ki bocsátnak.

XXI. TITVLVS.

TOVABBA ezt-is vegyük eszünkben: Hogy az Evocatiót, avagy az Király Vdvarában törvényre való hivást, az iószágban és őrökségben való iktatást, megh másodszor való bé iktatást, határ iárást, megh kenálást, és egyéb sęle törvény szerént való executióknak véghez való vitelt, az Király avagy az Nador Ispan embere, viszi végben: de az Captalannak vagy Conventnek bizonyságával, az az, az Király emberével, az Convent emberének kellenni, ollyannak penig, ki abból az Conventből való,

DE TESTIMONIIS Capitularibus, ac Conventualibus ad executiones mittendis.

TITVLVS XXI.

ADVERtendum prætereaest, quòd Evocationes, nec non bonorum ac jurium possessionariorum statutiones, Restatutiones metales Reambulationes, Admonitiones & aliæ quælibet judiciariæ executiones, per Hominem Regium, aut Palatinalem, cum testimonio illius Capituli vel Conventus: quod vel qui in ipso comitatu,

Par. 1. T. 14. Par. 2. T. 46, 47, 74. 16.

tatu, ubi exequutio fit habetur. Si autem neutrum eorum habetur: tunc cum testimono alterius loci, sibi vicinioris, fieri semper & peragi debent. Aliter enim condescendet causa, per actorem (si voluerit) de novo inchoanda & resuscitanda: demptis testimonijs capitulorum, Albensis, Budensis, & Boßnensis Ecclesiarum atq; conventus cruciferorum de Alba, qui in quibuscunq; executionibus, per totum Regnum Hungariæ, & partes sibi subjectas, procedendi habent authoritatem. SIMplices autem inquisitiones super actibus potentiarijs, etiam per aliorum capitulorum, Conventuum, propinquiorum testimonia, ubilibet exequi possunt.

való, mely abban az Vármegyében vagyon, az hol az executiónak kel megh lenni. Ha penig abban az Vármegyében sem Captalan, sem Convent nincsen: tehát más hiteles ßomßedos helynek bizonyságával kel végben vinnie. Mert ha valaki igy nem exequáltat, annak pőri le ßál, melynek utánna, az Felpőresnek, (ha akaria) uijolan kel kezdeni és inditani az pőrt: Egynehány Captalanoknak bizonságit ki vévén, ugy mint; Feiérvárit, Budait, Boßnait, és az Székes Feier-vári kereßtes Conventeket, kik minden executióban, egéß Magyar Orßágban, és hozzá való tartományokban, méltóságosson el iárhattanak. Szokot vallátásokat, hatalomról valókat, egyêb kőzelb való Captalanok, és Conventek bizonysági által-is, minden helyűt exequáltathatni.

DE POENA ILLIVS, qui homo Regius, simul & Procurator in una eademq; causa compertus fuerit.

TITVLVS XXII.

HOC autem sciendum est, quòd homo Regius aut Palatinalis

ANNAK BŰNTEtetésęröl az ki Király embere, és egyßersmind azon egy dologban Procuratornak-is találtatik lennie.

XXII. TITVLVS.

EZT penig tudnunk kel, hogy az Király em-

embere, vagy Nador Iſpáné, azon egy dologban (melyben valakit tőrvényre ſzóllitot, avagy egyéb executiót tőt) Procurator, avagy hogy mellette ſzólna, nem lehet. Mert ha valaki Királynak embere, avagy Nádor Iſpané, és Procátor-is ugyan azon egy dologban és pőrben találtatik lennie: az ellen, az ki ellen az Procátorſágnak tiſztit viſeli, avagy viſelte, mindgyáráſt diján marad. Oka ez: Mert az Király embere vagy Nador Iſpáné, avagy akar mely hiteles helyről való ember-is, ugy mint, Captalan avagy Convent embere, az bizonyſág mellet, ollyan mint egy Biró, és az fő Biraiának képit és ſzeméllyét viſeli és annak tartatik, tudnia illik, az ki őtet az executiora ki bocsátotta. Az Procátor penig ollyan mint egy Felpőres. Mert ő forgattya az pőrt, és felel-is reá: és igy nyilván ki tetzik, hogy Biró-is és Felpőres-is. Senki peniglen, ugyan azon egy dologban, pőres és Biró nem lehet, és lenni ſem engedik. Ezokáért méltán diján marad, és diján változik, az ollyan ember.

tinalis in eandem cauſa (qua evocationem vel aliam exequutionē fecerit) procurator ſeu advocatus eſſe non poterit. Nam ſi quiſpiam homo Regius vel Palatinalis, atq́; etiam procurator in una eademq́; cauſa repertus fuerit: contra eum adverſus quem procuratoris officium gerit vel geſſerit, in ſuo Homagio de facto convincetur. ET ratio eſt: Quia Homo Regius aut Palatinalis, penes teſtimonium, ſeu hominem cujuſcunq́; loci credibilis, Capituli ſcilicet aut Conventus, tanquam Iudex, in perſona ſui ſuperioris Iudicis, ad exequutionem miſſus, ſtat & reputatur. Procurator autem pro actore æſtimatur. Nam agens & opponens eſt ſicq́; Iudex & actor eſſe deprehenditur. Nemo autem in una eademq́; cauſa, actor & Iudex ſimul eſſe permittitur. Ideò in Homagio ſuo meritò convincetur.

ANNAK BŰNTETEſęről, ki megh hólt embert, avagy neveletlen gyermeket tőrvényre idéztet: Avagy Nemes embert hádgy az tőrvényre elő álatni.

DE POENA EIVS, qui mortuum vel Puerum evocaverit. Aut Nobilem ſtatuendum commiſerit.

XXIII.

TITV-

TITVLVS XXIII.

HOC quoq; non prętermittendum, quòd si quispiam litigantium Nobilem quempiam jam præmortuum, & ab hac luce decessum contra se evocari fecerit, vel etiam familiares aliquorum Dominorum, Prętatorum, aut Baronum vel Regni Nobilium possessionatos, & titulo veræ Nobilitatis fungentes, tempore Evocationis Domino suo statui com̃iserit, vel etiam aliter statui facere procuraverit, aut aliquem puerum, illegitimæ ætatis, ratione actuum potentiariorum contra se evocaverit: tunc talis actor, & contra ipsum Nobilem præmortuum, & puerum illegitimæ ætatis, atq; singulos hujusmodi familiares Nobiles in singulis quinquaginta Marcis Homagialib⁹ (si exceptionem & objectionem adversus actorem super ea re fecerint, Convincetur & condemnabitur eo facto.

Nobiles enim evocari & non statui debent. Ad solos autem rusticos, vel rurales, Iobagionalis con-

XXIII. TITVLVS.

EZT sem kel el feleitenünk, hogy ha valamely pőres, és tőrvény kező ember, valamely Nemes embert, ki immár meg is hólt vólna, és ez világból ki is múlt vólna, maga ellen tőrvényre hivattya és idezteti: avagy valamely Zaßlós és Nagyságos Vraknak, avagy az Orßágbéli ióßágos Nemes embereknek, igaz Nemes embernek nevét kik viselnek és az ßerént élnek, az Evocatiónak avagy reá hivásnak ideién, udvarbéli ßólgait, az ő Vrának hadgya, hogy tőrvényre elő állassa: avagy máskêpenis tőrvényre elő hozatatna és állatatna: avagy valamely neveletlen gyermeket, ki męg tőrvény ßerènt valô ideiét el nem érte vólna, valami hatalom dólga felől tőrvényre hivatna: Tehát az az Felpőres, mind az megh hólt Nemes ember ellen, mind penig az neveletlen ideiű gyermek ellen, s-mind penig ez fęle udvarbéli Nemes rend és ßólgák ellen, ez cselekedetiért őttven, őttven Girán, hólt dijók ßerént valón, marad el, és aval bűntőtedik megh.

Mert az Nemes embereket az tőrvényre ßollitani és reá kel hini, s-idezni, és nem elő állatni az tőrvényre. Mert az ßék ßinire való elő állatás, csak az paraßtokhoz, és az Falusiakhoz, és

Iob-

ſobagy renden való emberekhez, és oly ſólgákhoz illik, kik még nem Nemes emberek: kiket az ő ſáiát földes Vrak, és nem az tiſztartók, tartoznak az Biró eleiben, tőrvényre elő vinni, és elő állatni.

conditionis homines, atq; familiares ignobiles attinet ſtatutio: quos proprij domini ipſorum terreſtres & non officiales, ſtatuere ac in præſentiam Iudicis ſiſtere tenentur.

AZ KINALASROL, mikor zálagban vetett jóſágot akarnak megh váltani, avagy az iegy-ruhát meg adni: Es ebből micſoda bűntetés következik.

XXIV. TITVL.

HOgy valaki pénzét fel vegye, és az zalagos iőſágot megh eresſe, avagy hogy az iegy-ruhát fel vegye, és Mennyekezei aiándékot, akar az Leány negyedét is, avagy egyéb effele dologh lévén, &c. Az kinálálnak ſemély ſerént kel megh lenni: ha az Fől pőrős, az Alpőrőſt, az kit meg kel kinálni, ſemélye ſerént meg találhattya. Ha penig ſemélye ſerént nem találhattya, lakó házától, vagy ſokot lakó udvarhelyétől is, meg lehet.

De az hivatalnak, az kinálás után, nem ſemély ſerént, hanem az kinálnak, vagy ſáiát, vagy

DE ADMONITIONIBUS, ratione jurium impignoratitiorum & dotalitiorum fiendis, & pœnis exinde ſequendis.

TITVLVS XXIV.

ADMOnitiones ſiquidem ad levandam pecuniam, & remittendam portionem impignoratitiam, vel ad tollendas Dotes, & res Paraffernales, juraq; Quartalitia, & hujuſmodi &c. perſonaliter: ſi actor, præſentiam ejus, qui vel quæ admonendus, aut admonenda eſt, habere poterit. Alioquin autem de domo habitationis ac ſolitæ reſidentiæ ejus fieri poſſunt. Par. 3. T. 60.

VERumtamen, Evocatio poſt admonitionem, non perſonaliter, ſed de juribus ejuſdem admoniti, vel admonitæ, poſſeſſionarijs, po-

pulosis, hæreditarijs, aut impignoratitijs, unde scilicet ad notitiam sui Evocationem factã fuisse possit devenire, fieri debet. Nam aliter, si Iobagione caruerit, etiam de curia sua Nobilitari, ac domo solitæ residentiæ suæ, talis ritè admoneri pariter & evocari poterit. Si tamen jobagionem vel jobagiones habuerit: de illis evocatio fieri debebit. Alioquin enim, si personaliter, aut de domo habitationis suæ evocat, aut evocata fuerit: actor contra evocatum vel evocatam, in homagio ejusdem convinci debet & aggravari.

Vbiscendum, quòd si qui Nobilium, aut quæ mulierum, ad tollendas pecunias suas, & remittendas portiones impignoratitias, vel etiam levandam Dotem, & res Paraffernales suas, atq; reddenda & remittẽda jura possessionaria mariti sui defuncti, illi ad quem de jure spectabunt, admoniti, aut admonitæ fuerint: & illis tempore ejuscemodi admonitionis non levatis, neq; juribus possessionarijs remissis, Evocatio subsequuta exiterit,

vagy zálagos iószágából kel lenni, ollyanból, kiben ember lakik, hogy az tőrvényre való hívatal az Alperesnek tudtára lehessen. Ha penig Iobbágya nincsen, hogy onnat hihatnák, tehát Nemes Vdvara házától, vagy sokot lakó hellyéből is, mind az kinálás, mind penigh az hivatal meg lehet. Ha penig Iobbágya, bár csak egy avagy több legyen is: abból kel az hivatalnak lenni. Mert ezen kívül ha személye szerént avagy lakó házától hijják az iobbágyos Nemes embert, avagy Assont tőrvényre: az Föl-pőrős az Alpőrősnek dijján marad.

IT penig ezt is tudnunk kel, hogy ha valamely Nemes embert avagy nemes assont, meg kínálnak, hogy pénzét fel vegé, és az zálagos iószágbéli részeket meg eresse, avagy hogy jegyruháját, akar aiándók marháját fel vegye, és vissá adgya és eresse, az megh hólt Vrának iószágát, annak kezében, kit tőrvényszerént illetnê: Azok penig, az megh kínálásnak ideién, ez pénzt fel venni nem akarnák, és az iószagot is megh nem bocsátanák, melyért réá hinák vólna ôket,

na ôket, és ôk az hagyot napra, ugy-mint, octâvára, avagy az brevis ßerênt való rôvid tôrvényre, elő iőni, avagy Prokátorok által elő állani nem akarnának: tehát tőb terminust és tőrvény napiát nem várván, az Fölpőrősnek effęle ióßágot, minden pénzbéli fizetés-nélkűl, az Biró kezében ßólgáltassa és megh adgya: Es amaz Alperesek, ha az ióßághoz valami kőzek vagyon, ennek utánna az ióßágnak birtokánkűvűl lêvén, ugy keressęk és fussák. Sőt affęle usorás, ki pénzét fel venni, és az zálagos ióßágot nem akarta meg bocsátani: az mi kőzőnsęges Decretumunknak ereiêből, annak felette ottan annyi summa pénzen marad, az Fel peres ellen, az mennyiben az ióßág zálagban vólt nálla. De ezt ugy lenni igy ercsed, ha azon ember kinálta meg, és réá-is azon hitta, az ki az ióßágot zálagban vetette vólt: avagy annak az fia, avagy Attyafia kinállya meg, kire, tudni illik az zálagos ióßágnak ßállása néz, és réá maradhatot vólna. Mert ha az ßomßédosok, és határosok kezdenek valakit meg kinálni, és réá hini, tehát ez fellyűl meg mondot bűntetésen nem ßokot az Alperes el maradni. Az Aßßonyi-

titerit, ac ad terminum, ipsis assignatum, octavalem videlicet, aut brevium Iudiciorum, venire vel mittere neglexerint: tunc ulteriori termino non expectato, actori hujusmodi jura possessionaria, sine omni prorsus pecuniaria solutione, per Iudicem restituantur & illi evocati, vel ipsæ evocatæ, jura sua, extra dominium ipsorum bonorum requirere & prosequi tenẽtur. Imò fœnerator ille, qui pecunias tollere, & bona, juraq; impignoratitia remittere recusavit: vigore generalis Decreti nostri, in tanta præterea pecuniarum sum̃a, qua sibi fuerunt jura illa impignorata, contra partem adversam, de facto convincetur. Et hoc verum esse intellige, si admonitio, pariter & Evocatio, per eum facta fuerit qui pignorationem fecit: vel ejus filium, aut fratrem, in quem utputa devolutio bonorum ipsorum Impignoratitiorum manifestè respicit. Nam ad instantiam vicinorum aut com̃etaneorum, eorundẽ bonorum, pœna præmissa subsequi non consuevit. MVlier verò

admonita, & prætextu Dotis reiq; Paraffernalis suæ modo pręmisso, evocata siquidem comparuerit, exquisitis tamen per responsionē, aliquib⁹ subterfugijs, ad alium terminum causam suā prorogari facere procuraverit: ut interea fructus bonorum illorum capere & percipere posset: & in ipso tandem termino, responsionē suam bono modo probare non poterit: Tunc dotem & rem suam Paraffernalem propter fraudem, & frivolam suā responsionem (ex quo multæ fœminæ bona pupillorum, hujusmodi cavillationibus, extremæ desolationi subjecisse dinoscuntur) per omnia amittet eo facto: & actori bona, ac jura possessionaria ipsa sine quavis solutione Dotalitij per Iudicem suum reddi & restitui debent.

ßonyi-állatot penig, ha az ő iegy-ruháiával és aiándokával meg kinállyák, és az meg mondot mód ßerént réá hiják: noha elő ió, megh-is felel, de azért az pőrt, kűlőmb kűlőmb ßines fogásockal, eggyik terminusról az másikra vontattya, csak hogy azonban az iósságnak haßnát vehesse: ha oßtán ackorra, az ő feleletit ió módgyával meg nem bizonyithattya: Tehát mind iegy-ruháiát, és aiándokáiais, álnok és tetovázó feleleti miat (mint-hogy sok aßßonyi-állatot érték megh ebben, hogy effęle idő veßtő fogásockal, az árvák iósságát, tellyessęggel el hatták pußtúlnia) mindenestől el veßti: Es az Fel peresnek, effęle iósságot, minden iegy-ruháia fizetésnélkűl, tartozik az Biró, hogy megh adassa és kezében bocsáttassa.

DE CLAVSVLA Evocationis, (Litis pendentia) quid importet.

TITVLVS XXV.

ITEM,

AZ HIVATALBAN, imé Czickel (*Litis pendentia*) az az, hogy köztek az pőr męg fen ál, mint haßnállyon.

XXV. TITVLVS.

Továb-

TOVABBA, az hivatalnak ez Czikkellyeröl, (hogy ugy-mond, ez két fél közöt, minémű per fűg, avagy fenál, az ellene nem álván.) Ezt kel értenünk, hogy ha valaki az Patvart el akaria távoztatni, hogy rayta el ne maradgyon: mely Patvar néha abból fakadlenni, hogy két úton keres ember vallamit, sőt néha hogy egy emberrel sok külömb külömb fele dolgai vadnak embernek és perei, ez okáért ez Czickelt hozzá fokták az Evocatióban tenni: hogy az Fel pereſen, az Alpereſtöl valami dolgokban, az mellyek felöl immár az elöt perben vadnak, az pernek kellö közepette, hatalmaſlág ne eſſék, és nyilván ne kelleſſék vele perleni, és az miat az elöbbi peri is nyilván ellene inditani: mert igy az elsö per indulattyának és follyáſának vallahogy hogy az nyilván való réá hivatal fogyatkozáſára és kárára lenne: avagy éretie az Fel pereſt kezdenék marastani és Birſágolni: avagy vißontagh nyavalyát ſerzeni. Ezt az Czikkelt penig fokták az elsö hivatalba bé irni, Mert az máſodikban és harmadikban, nem fükſég hogy bé iriák, miért hogy immáron az per follyáſában vagyon.

HA-

ITEM, ſuper clauſula Evocationum Litis pendentia, (ſi qua foret inter ipſos, Evocantem ſcilicet & evocatum) non obſtante. Sciendum, quòd propter evitandum calumniæ factum, quæ calumnia ex duplici & interdum lõgè multiplici cauſarum motione atq; proſecutione, maximè ſolet evenire, clauſula ipſa in Evocatione conſuevit apponi: ne actore cum reo, vel in cauſam attracto, prętextu aliquorum negotiorum, in lite exiſtente, & litis inter medio, partium ipſarum, altera quocunq; actu potentiario, per alterã læderetur, vel aliter litigare cogeretur: & propterea cauſa de novo ſuſcitaretur: cauſæ prius motæ & tentatę nova evocatio quovis modo poſsit derogari, vel quicquam oneris aut gravaminis actori vel è contra generari. Et iſta clauſula in prima evocatoria conſuevit inſeri. In ſecunda namq; vel tertia evocatoria, ex proceſſu cauſarum procedente, non eſt neceſſaria. Par: 1. Tit: 70. 79. Par: 2. Tit: 77. 78.

TRIA REQVIRVNtur in Evocatione, expressè denotanda.

TITVLVS XXVI.

ITEM, in omni Evocatione & actionis declaratione, pręsertim ratione actuum potentiariorum fienda, tria requiruntur expressè notanda. PRIMO, persona, per quam, & contra quam, querela vel actio proponitur. SECVNDO, tempus vel terminus, quo quis alteri damna aut injurias patravit vel irrogavit. TERTIO, locus ac comitatus, ubi videlicet & in quo hujusmodi damna vel injuriæ fuêre patratæ & commissæ. Item, si prætextu occupationis jurium possessionariorum causa mota fuerit: ut portio quoq; occupata benè specificetur, necesse est. Nã absq; conditionibus istis, Iudex ordinarius, inter partes, rectum congruensq; judicium administrare non poterit: maximè si causa ipsa ad cõmunem inquisitionem, juxta responsiones partium, submissa deductaq; fuerit: in cujus celebra-

Par. 2. T. 82

HAROM DOLGOT ßükſęg az Hivatalban nyilván meg ielenteni.

XXVI. TITVLVS.

MInden Hivatalban és az feleletnek meg magyarázattyában, avagy irásában, kiváltképen hatalom dolgában, három dolgot kel nyilván és tißtán meg ielenteni. ELŐSZŐR, Az Személt, mely által, tétetik az panaß, és azt ki ellen indittya az pert. MASODSZOR, Az űdőt, és mikor vólt az, mikor valaki másnak kárt tőt, és boßßút, hatalmat cselekedet rayta. HARMADSZOR, Az helt, hol vólt, és mely Vármegyében, holot, tudnia illik, ez fęle kár, boßßú és hatalom eset. Ha penig valamely iößágnak el foglalása miat támad oly per: ßükſęg hogy az el foglalt réßt iól meg nevezzék, és az fellyűl meg irt három tanuság ßerént nyilván megh iriák. Mert ha ez fęle okokat, és kőrnyűl álló dolgokat el hadnák, az rendelt Biró az két fęl kőzőt, igaz és illendő tőrvényt nem ßólgáltathat: Kiváltképpen ha az dolog, az perelek feleleti ßerént ßokot kőz vallatásra és bizonyságra megyen, és arra való ki bocsátásra: mely vallóknak és bizony-

bizonyſágoknak bé vétele felől, hogy az relatoria irásban kél, mind az időnek bizonyos vólta, az helynek és az Vármegyének meg irása és az meg eſet cſelekedetnek bizonyos rendi, mint és hogy hogy lőt légyen, s mind penig az el foglalt iósság mennyi és micſodás lőt légyen, minden űdőben felette igen ſűkſęges.

celebratione, & temporis expreſſio, & loci ac comitatus deſcriptio, atq; etiam rei perpetratæ ſeries, vel quantitatis bonorum occupatorum declaratio, ſummè neceſſaria ſemper eſt, & erit.

MI LEGYEN AZ Köz-vallatás: Es hány dolgot foglallyon bé.

XXVII. TITVL⁹.

TOVABba ezt-is ércſűk meg, hogy az köz vallatás ez, mikor az két peres feleleti ſerént, az Biró előt, oly homályos dolog forog, mellyet az bizonyſágoknak vallásokból érthetnek megh bizonyoſſon: mely dolgot annak az helynek, az hol az hatalom eſet, határos ſomſédival, és mellette avagy azon Vármegyebéli Nemeſſeckel, és azon Vármegye ſékin, az hol az iósság vagyon, megh kel valóban bizonyitani: hanem ha valami módon, iósság, avagy földnek el foglalá-

ſáról

QVID SIT COMMVnis Inquiſitio, Et quot conditiones requirantur, ad ejus celebrationem?

TITVLVS XXVII.

VLterius ſciendum, quòd cõmunis inquiſitio, eſt dubietatis, ex reſponſionib⁹ litigantium coram Iudice emergentibus, per atteſtationes teſtiũ certa declaratio: quæ per vicinos, & cõmetaneos illius poſſeſsionis, ubi actus potentiarij, de quo agitur, perpetratio accidit, vel illata eſt, Nobilesq; comprovinciales illius comitatus, in quo eadem poſſeſsio adjacet, in loco, utpote ſedis judiciariæ ejuſdem comitatus. Niſi forſitan,, prętextu occupationis jurium poſſeſſionariorum, vel terrarum cauſa venti-

Par. 2. Tit. 31 27. 32. 28 Prol. T. 13. Par. 3. Tit. 12, & 27.

ventiletur. Nam in hoc casu, non in loco sedis semper, sed in facie terræ litigiosæ, sæpè fieri & celebrari consuevit. Vt autem omnis cõmunis inquisitio, bono & justo modo celebrari possit, quinq; cõditiones sunt observandę: scilicet, Libertas, Ætas, Modalitas, conditio, & juramenti depositio.

PRIMO (inquam) requiritur libertas: ut liberè, & sine metu, sponteq;, & non violenta coactione: sed juridica duntaxat requisitione, quisq; testium veritati testimonium perhibeat: nè inter arma jura silere videantur.

SECVNDO, exigitur ætas: ut testis ipse tantæ sit ętatis, ut rerum gestarum, super quibus examinabitur, memoriam habeat atq; recordetur. Legi enim in reportatis seriebus communium inquisitionum: & non modo legi, verùm etiam vidi plerosq; dono & favore corruptos, vix sedecim, aut viginti, ad maximum annos agere, & de rebꝰ circiter vigesimum quintum prius annum patratis & gestis scitu, Fassionem & attestationem cõstanter,

sarol vagyon az per. Mert oly dologban, nem mindenkor az ßék ßinin, hanem az peres földén, ßokot gyakortáb az bizonyitás végben menni. Hogy penig minden kőz vallatás, iól és igaz módgyával lehessen meg ebben, őt kőrnyűl álló dolgot kel meg tartani: tudnia illik, az ßabadságot, űdőt, módot, állapatot, és az hit le tételt.

ELSŐBEN, (mondom) az ßabadságot: hogy minden tanu ßabadon, és fęlelem nélkűl, ió akarattya ßerént, és nem erővel való kételenitésből: hanem csak tőrvény ßerént való kérdésből vallya meg az igazat. Hogy az fegyvértől való fęlelem miat, az tőrvênnek igassága ne láttassęk el halgattatni.

MASODSZor, kivántatik az űdő: hogy az tanu annyi űdős legyen, hogy az megh lőt dolgokról, az mellyekről kérdik, megh emlekezzék és eßébe iussen. Mert némely kőz vallatásban olvastam: sőt nem csak olvastam hanem ugyan láttam-is, hog némellyeket adománnyal, és kedvért arra haytották, hogy mikor tizenhat, avagy leg fellyeb húß eßtendősek męg nem vólnának kőzel hußon őt eßtendő előt lőt dolgokrol, oly vakmerő-képpen vállottak, mint ha u-

ha ugyan ot vôltak vôlna, Mivel hogy penig az Orßág Birái eleiben, effele vallôkat ßemêlyek ßerênt, elô nem ßokták hozni: hanem vagy az Király, vagy Nador Ispân, vagy Captalan, avagy Conventemberêt ßokták az illyen vallatâßra ki vínni. Ennek-okáért ßorgalmatoßon lâßák meg, az bizonyßágoknak ideiét, és vígyâzzanak az ûdôre, mikoron lôt legyen az dolog, az kiről vallatnak, melyről tartoznak az Birônak igaz relatoriát, és levelet irni.

HARMADSZOR, kivántatik az dolognak môdgya: hogy az vallô, az meg lôt dolognak az melyről kérdezik môdgyáról, mint s hogy lôt, nyilván és világoßon vallyon: Es hogy ha látâsból, avagy hallomásból tudgya az dólgot és annak mi vóltât? Avagy ne talâm annak ßájából hallotta, az ki azt az dolgot, (mely felôl az veßekedés vagyon) cselekedte? Mert csak az tíßta hallomáßnak nincsen ereie, nem is ßokták, ßôt nem is tartoznak helyt nékie adni. De az ßivem fáy rayta, hogy ez moßtani ûdôben (holot az hamißság illyen igen bôvölkôdik, és az Keresztyéni ßeretet, nem csak meg hidegûlt, hanem ugyan ki aluit az embereknek ßivekből) ßok Vallók nem oly rendel, és

ßtanter; tanquam illis interfuiſſent feciſſe. Et quia conſpectui Iudicũ ordinariorum Regni, teſtes ipſarum inquiſitionum perſonaliter adduci & præſentari non ſolent: ſed per Regios duntaxat vel Palatinales, ac Capitulorum & Convẽtuum homines, ad id tranſmittendos examinationes hujuſmodi teſtium fieri conſueverunt. Ideò ipſi diligenter, & ætati teſtium, & tempori geſtarum rerum ſuperintendere veramq; ſuper ea re relationẽ facere tenentur. *Vvayvodales.*

TERTIO, neceſſaria eſt modalitas: ut teſtis de modo patratæ rei ſuper qua interrogabitur, apertè manifeſtèq; fateatur: utrum ſcitu [a] vel auditu rem ipſam, ac cauſæ merita novit? Aut forſitan ab ore illius, qui facinus (de quo agitur) perpetravit, ejuſdem ſeriem accepit? Simplici enim auditui locus dari non ſolet, neq; debet: Sed, proh dolor, plurimi hoc tempore (dum abundat jam iniquitas, & non refrixit modò, verumetiam extincta eſt multorum charitas) non eo prout ipſis conſtat ordine

[a] *Vel viſu, quo loco? in domo vel extra domum? Cuius? in qua parte dom?? Ea lignea vel lapidea? Qui fuerit præſens? Vtrum alij etiam præſentes? Stabant vel ſedebãt? quibus veſtibus induti? Tempus, an-*

tus, qua parte mensis, septimana, hora diei, Aura serena vel nebulosa? Quis tunc iudex vel Rector?

vel modo: sed juxta nutum voluntatemq; actoris, aut in causam attracti, per quem scilicet vocati fuerint maculata coinquinataq; cõscientia, testimonia proferunt: idque ita fieri ego ipse conspexi.

An sponte vel rogatus visum venerit Vtrum in via, vinea, campo? Is cuius erat. Si auditu, à quo nominet.

QVArtò, advertenda est testiũ conditio: utrum videlicet nobilis, vel rusticus, testimonium veritati perhibeat. Nam rusticana attestatio (demptis officialibus Dñorum, Prælatorum, & Baronum, ac aliorum Regni Nobilium, in personis eorum, officia in vicinitate tenentibus, qui juxta antiquorum consuetudinem, in hac parte, pro personis nobilibus reputantur) contra personam nobilitarem nihil valet: nisi forsitan meritis causæ ita exigentibus, per Iudicem, ut Nobiles & ignobiles pariter examinentur, claro sermone fuerit descriptum atq; commissum. Hoc tamen rarò, & non nisi partibus sic volentibus, ac consentientibus, fieri & admitti consuevit. Rustici enim

móddal beszéllik meg az dolgot, az mint ők tudgyák es értik, hanem az Fölpörösnek avagy Alpörösnek kedves akarattya szerént, az ki tudni illik őket hitta, lelkek ismérети ellen is hamisan vallanak: kiben én egynehányat ugyan meg tapasztaltam.

NEGYEDSZER, meg kel érteni az tanúknak állapattyát: tudni illik, hogy: ha az, kit bizonyságnak bé akarnak venni, nemes avagy parasztember legyen. Mert az parasztoknak bizonysága, Nemes ember ellen semmit nem használ (az Ispánokat és Tisztartókat ki vévén, kik az Pap Vrak, és Szabad Zászlós Vrak, avagy egyéb ez Országbéli Nemesek, semélyekben, az szomszédságban, tisztet viselnek, kiket az régi szokás szerént, ennyi végre, nemesek gyanánt illik bé venni: Hanem ha, az pernek mi vólta és érdeme kivánván azt, az Birô, nyilván való szóval iratnâ oda, és nevezetesen meg hadnâ, hogy Nemessel és parasztal egy-aránt bizonyitsanak. De ez igen ritkán esik, és csak ackor szokták megh engedni, ha mind az két fel réá enged. Mert az parasztkösség-

kőſſęget adománnyal, fęlelem-mel-is, ſockal hamarab el állat-hattyák az igazſág mellől, hogy az Nemes embert ugy-mint fellyeb való ſemélyt, paraſt em-ber bizonyſágával, feńére itil-ni, és halálra ſententiázni. Az mint ez mi Orſágunknak, ez dologról való régi, és dicſiretes ſokáſát, az Birák, és az Proka-torok-is nyilván tudgyak, és iól értik.

enim & plebeæ conditionis homines, tùm donis, tùm terroribus, longè facilius citiuſq́; , quàm Nobiles à tramite veritatis abſtrahi poſſunt. Et aliàs inconveniens incongruumq́; videtur, Nobilem tãquam ſuperiorem, teſtimonio inferioris, ſcilicet ruſtici, ſententia capitali plectendum judicari, vel aliter condemnari debere. Prout vetuſta & approbata Regni hujus ſuper ea re conſuetudo apud omnes ferè Iudices & advocatos nota manifeſtaq́; habetur.

ŐTŐDSZŐR, és utólſor, ki-vántatik az hit, az az, hogy az tanúk meg eskűdgyenek: mely hiteles ióllehet elſő dolog vól-na, mikor az bizonyſágot bé véſik, és arról kel vala ſólla-nunk, az fellyűl megh mondot kőrnyűl álló dolgok kőzőt: de miért hogy ez az rend tartás igen kőz dolog, és minden érti, s-az Birák-is az vallató levélben ugyan megh ſokták irni, hogy hittel kérdezzék meg az vallókat: Es effęle kőz vallatáſt, az u-tán-is hitek ſerént ſokták megh irni, és végben vinni: az mint ide aláb iobban megh iriuk: melyért irtam végűl,

MI-

QVINTO & ultimò, In celebratione communis inquiſitionis, requiritur juramenti depoſitio: quæ licet prima fronte, à teſtibus exigenda ſit, primumq́; locum etiam inter conditiones prædeclaratas ſortiri debeat: quatamen hæc conditio vulgata nimis & manifeſta eſt, ac in literis quoq́; ad judicarorijs judicium ſuper ipſa cõmuni inquiſitione conficiendis expreſſè ſemper deſcribitur: & aliàs, quælibet communis inquiſitio, juramẽtali depoſitione terminatur: prout clarè inferi⁹ declarabitur: Ideò loco ultimo illam poſui.

Par. 2. Tit. 31. & 32. Par: 3. Tit. 12. & 27.

QVALITER SINT EXAminandi teſtes in communi inquiſitione: Et de pœna eorum, qui vocati ad teſtificandum venire recuſant.

TITVLVS XXVIII.

NECESſarium itaq; eſt quemlibet teſtium antequam fateatur, ſuper eo juramentum deponere, Quòd ipſe omni timore, odio, favore, amore, & præmio litigantium remoto ac poſtpoſito, veritatem non celabit, falſitatem non juſtificabit, juſtitiam non falſificabit: ſed prout res illa, de qua examinabitur ſibi nota eſt vel conſtat, juſtè declarabit. Et nè quiſpiam ab ejuſcemodi atteſtatione, dicendaq; veritate favore forſitan partis alterius allectus, vel munere corruptus, ſive metu perculſus, aut odio interno tactus, ſe abſtrahere & occultare poſsit: tùm vigore generalis decreti noſtri, tùm verò conſuetudine antiqua, & lõgo tempore obſervari ſolita dictãte, comes, aut vicecomes parochialis, illius comitatus, ubi cõmunis ipſa

MIKEPPEN KEL megh kérdezni az bizonyſágokat és tanukat, az kőzvallatásban: Es azoknak bűnteteſekről, az kiket bizonyſágúl hinak, és nem akarnak el iőni.

XXVIII. TITVL.

SZükſęgh azért hogy minden tanu, minekelőtte meg vallaná, azon megh eskűdgyék: Hogy ő minden ſęlelmet, gyűlőlſęget, engedelmet, kedvet, ſeretetet, és iutalmat, ſęl ſęlé tévén, avagy hátra hagyván, az igaſſágot el nem titkolya, az hamiſſágot igaznak nem mondgya, az igazat megh nem hamiſitsa: hanem az mint az az dolog, az kiről kérdik, és neki tudtára vagyon, avagy nála bizonyos, igazán meg mondgya. Es hogy valaki effęle bizonyſág tételről, és igaſſágnak meg vallásáról, valami módon, az más ſęlnek kedveért, avagy aiándékáért, vagy tőle való ſęlelmeért, vagy arra való gyűlőlſęgeért, magát meg ne vonhaſſa, és el ne reytheſſe: az mi kőzönſęges decretumunknak ereiével, és régi ſzokáſunk ſerént, mely ſok űdőről fogván ſzokot megh tartaini, az Vár-megyének Iſpánnyát, avagy Vice Iſpánnyát, ahol az kőz kérdezkedés és tudomány

domány megh ertetik, és az tanúk meg halgattatnak, az rendelt Birónak itilt levelével avag penig más parancsolat levéllel, mely csak az dologról szóllyon, rólla meg találván, az Vármegyében való minden nemessęget, tizen hat Gira birság alat, minden Girát négy négy forintra tudván, azon Vár-megye Ispánya avagy Vice Ispánya egben hijon, és gyűycsön az bizonyitásra és köz vallatásra, tellyes hatalma arra lévén: Kik penig meg intetvén és felőle megh találtatván vólnának, de meg-is ez vallatásra elő nem iönének, és engedetleneknek találtatnának, és az igaznak meg tudássára, meg vallani nem akarnának, ez okon tizen hat nehéz Girát minden engedelem nélkül, szabadon meg vehessen.

ipsa inquisitio celebratur & peragitur, per literas Iudicis ordinarij adjudicatorias, vel etiam alias, super ea re duntaxat præceptoriè emanandas, requisitus, quoslibet Nobiles ejusdem comitatus, sub onere sedecim Marcarum gravis ponderis, quamlibet Marcam per quatuor florenos, vel quadringentos denarios computando, per eundem Comitem, vel vicecomitem super eos, qui admoniti ac requisiti, attestationi hujusmodi interesse, in ibiq; testimonium veritati perhibere recusaverint, im̃ediatè & irremisibiliter exigendarum ad ipsam eandem attestationem & com̃unem inquisitionem peragẽdam, convocandi aggregandiq́ue plenariam habet potestatis facultatem.

HOGY AZ TANVKnak neveit az Relatoriákban két okból szokták béirni.

XXIX. TITVLVS.

AZ tanuknak penig neveit, és vezetek neveit, és ki ő közzülök som-

QVOD DVPLICI RAtione solent nomina testium in literis Relatorijs conscribi.

TITVLVS XXIX.

NOmina autem & cognomina testium, & quis eorum vici-

nus, ac quis cõmetaneus, aut comprovincialis fuerit, in literis Capitularibus vel Conventualib⁹ super celebratione ipsi⁹ cõmunis inquisitionis relatorijs semper sunt perscribenda: & hoc duplici ratione:

PRIMO, quoniam attestationes duorum vel trium vicinorum & cõmetaneorum, plus quàm viginti Nobilium comprovincialiũ in judicio valent & ponderant: qui longè verius, meliusq; quàm Nobiles comprovinciales, super meritis causæ ac gestæ rei serie, propter propinquitatem, possunt esse certiores.

SECVNDO, ut testium nominibus, simul & attestationibus declaratis & conscriptis: litigantium quilibet exceptiones, pro se necessarias, aut de perjurio vel mala testificatione, aut infamia, vel ætate, contra eos quos voluerit, & dignè poterit facere & apponere queat. Nè præsertim perjurium, si quòd

széd és ki határos, avagy azon tartománybéli legyen, az Capitalan avagy Conventnek relatoria leveleben, mely az köz vallatásról sokot kelni: Mindenkor két okért kel belé irnia.

ELŐSZŐR, mert két, avagy három szomszédnak és határosnak vallása, és bizonysága az törvényben, többet használ, és többet nyom, hogy nem mint az tartománybéli húsz Nemes ember vallása: Kik mivelhogy közel laknak, sockal igazban, és iobban lehetnek bizonyosok az pernek érdeméről, és az meglőt dolognak rendiről, hogy nem mint az tartománybéli Nemesek,

MASODSZOR, hogy az tanuknak neveit, és egyetembe bizonyság tételit megh nevezvén, és ki iratván: minden peressek, ellenek való sovokat, fogásokat, magok igyeknek hasznosokat, mêltán és serin serre forgathassanak, és ellene mondhassanak, azoknak kik ellen mondani akarnak, ugymint hogy azok az tanúk, vagy hiti szegettek vólnának, avagy az előt is hamis tanúknak találtattak vólna, avagy hogy gonosz hírben névben forognának, avagy hogy ideiek még arra való nem vólna, hogy bizonyságot tehetnének. Kiválképpen hogy némely

mely hamis tanu, ki valamely tanu- bizonyság tételben (az mint gyakorta meg ßokot esni) hamissat vall, bűntetetlen ne maradgyon. Mert az bölcsnek mondása ßerénteis, az hamis tanu, meg bűntettessęk, mert ez, mint az Isten ellen nagyot vét, az ő igasságát el tagadván: és az ő felebarátyát is megh károsittya, holot hamis tanu bizonyság tételével meg csallya.

quòd in attestatione per quempiã (prout jã crebrò fieri solet) commissum fuerit, impunitum prætereat. Nam & juxta Sapientem: Testis iniquus, non erit impunitus. Qui & contra Deum graviter peccat, ejus justitiam denegando: & proximum suum damnificat, Iniquo testimonio ipsum decipiendo. Proverb. 19 vers. 5.

AZ HITI SZEGETteknek bűntetésęrôl, kiket Ludasoknak nevezűnk.

XXX. TITVL'.

MELtó az-ért hogy az Istennek és embereknek törvénye ßerént, minden hiti ßegettet, és hamis tanút (kit mi közönsęges nével *Aucarium*, az az, Magyarúl, Ludasnak mondunk) keményen megh bűntetessenek. Mert mikor réá bizonyittyák, hogy hamis tanu bizonyság tétellel fertezette magát, minden-némű ióßágát, és akar mi néven nevezteteт őrökſęgit, és ingo bingo iovait, akar mely helyűt kik vólnának, el veßti. Sőt azokat kezéből ki foglallyák, és mind őrőcké annélkűl kel lennie: Es nem

DE PEONA PERIVrorum & Aucariorum, Ludas appellatorum.

TITVLVS XXX.

VNDE justo Dei & humano judicio, quilibet fidefragus & perjurus (quem nos communi vocabulo Aucarium, hoc est Ludas appellamus) acriter est puniendus. Amittit enim (ubi de perjurio fuerit convictus) universa & quælibet sua possessionaria, atq; cuncta bona mobilia, ubilibet adjacentia, & quocunq; nomine nũcupata. Imò proprietate bonorum suorum privabitur, & perpetuò carebit, & non solum his exhæredita- Par: 1. Tit: 119.

ditabitur, sed etiam in persona sua (amisso humanitatis honore) tanta ignominia afficietur, ut inter alios Christicolas, tanquam ab humanitate relegatus atq; segregat⁹ disparibus vestibus indutus, zonâ cannabeâ succinctus, discalceatis pedibus, & nudato capite, semper incedere cogatur.

In judicio verò, ipse contra neminem, adversus autem eum quilibet agẽdi habebit authoritatem. Et hoc intellige respectu jurisditionis sacræ Coronæ Regni & contra Principem nostrum fieri. Nam adversus actorem solummodo in Homagio & emenda capitis sui, ducentos florenos faciẽte, perjur⁹ & fidefragus, solet condemnari.

VBI sciendum, quòd perjurium duobus modis committi intelligitur. PRIMO modo, dicitur transgressio liciti juramenti, quando videlicet quispiã promittit aliquid alteri fide mediante, se daturum, vel hoc & id facturum: & deinde promissionẽ hujusmodi transgreditur. Et in hoc casu præmissa infamia, & bonorum amissio non semper

nem csak azokat idegenitik el tölle, hanem maga ßemêllye-is (mint tißtessęge veßtet) oly gyalázattal illettessęk, hogy az egéb kereßtyének kőzőt, mint egy ßâm-ki vettetet, és kűlőn rekeßtetet, kűlőmb kűlőmb ßinű poßtóból csinált ruhában öltőztettessęk, kender madzaggal ővedzettessęk, mezit láb és haĵadon fővel kénßeritessęk mindenkor iárni.

AZ tőrvényben penigh, ő senkivel nem perelhet, ő véle penig minden ßabadon perelhet. Ezen az bűntetésen, azt ércsed, mikor az ßent Corona birodalma ellen, avagy az mi Feiedelműnk ellen vétkeznek; Mert az Fel peres ellen, csak Dián, avagy feie váltságán, ugymint két ßáz forinton, ßokot az hiti ßeget hamis tanú el maradni.

HOLOT tudnunk kel, hogy az ember kétképpen esik abban hogy hiti hamis legyen. ELŐSZŐR, az eskűvéssel való fogadásnak meg tőresével. Mikor, tudnia illik, valaki valamit másnak fogad, hogy az ő hitire bé tellyesiti, vagy oda adgya, és meg cselekeßi: az után ez fogadását által hágia, vagy megh nem állya. Ez illyen űgyben az meg mondot gyalázatban, nem mindenkor esik az ember, iőßágát-is el nem veßti, Mert vagy

vagy betegsége miat, vagy az útnak veszedelmes vólta miatt, vagy az ûdönek háboru vólta miatt, hogy nem lehetet, mentsége lehet arról gyakorta. De azért ugyan tartozik, hogy az után-is beszédét megh tökéllye és fogadását hogy bé tellyesicse ugyan téá-is kel kénszeriteni.

MASODSZOR, hamis hitűtek mondatik az, ki az hamis hazugságot tudva hamissan erősíti, és réá megh eskűsik, és hamissat val, más igasságának nyilván való veszedelmére, kárára és romlására. Es ecképpen bűntetődnek meg az hiti szeget és hamis tanúk mindenkor.

semper sequitur. Nam per validam ægritudinem, ac viarum discrimina, & temporum disturbia, promittens ipse, sæpenumero super his excusatur: Nihilominus tamen promissum adimplere & observare compellitur. Par. 2. T. 59.

SECVNDO modo, perjurium dicitur mendacium juramento firmatum in fraudem & periclitationem jurium cujuspiam, malitiosè commissum. Et hoc modo pœna Aucariorum prædeclarata, semper decernitur, atq; pronunciatur.

HOGY AZ KÖZ vallatást másodsor az tôrvény meg nem engedi.

XXXI. TITVLVS.

VIGYAZni kel pedig, hogy mikor az tôrvény az köz vallatâsra mind az két fçlt egyszer ki eresztette, és azt ugy végben vihette, hogy valami nyilván való bântâsa és haladékia azt fçlben nem szakasztotta, ki miat valamely fçl elégedendö-képpen nem bizonyithatot vólna: tehât másodsor, ha valamellyikfçl kivánna külön, hogy azon köz valla-

QVOD CELEBRATIO communis inquisitionis, binario numero fieri non admittatur.

TITVLVS XXXI.

ADVERtendum est autem, quòd ubi semel communis inquisitio per utramq; partem celebrata fuerit, turbatione notoria non interveniente: tùnc secundariò causa ipsa ad requisitionem alicujus partis, ad eandem commu-

nem inquisitionem submitti non debet: prout nonnulli exquisitis diversis objectionibus, & coloribus fieri, & submitti debere sæpè moliuntur. De reliquis autem clausulis celebrationis, atq; etiam turbationis, communis ipsius inquisitionis, in decretis generalib⁹ manifestam claramq; habemus descriptionem.

vallatásra ki bocsássák, nékí meg ne engedtessék: Az mint hogy némellyek kűlömb kűlömb-féle agyaskodó ellen-vetéseckel, és sinalat való fogásockal azt vitatnyák, hogy az ki bocsátás többször-is megh lehet. De az köz bizony itálnak több tulaydonságiról, és mi-képpen sokták legyen megh háboritani, az derék Decretumokban, nyilván és világos irás vagyon felőle.

QVALITER POST communem inquisitionem, & etiam prius, litigantibus juramenta decernantur.

TITVLVS XXXII.

SCIendum ulterius quòd omnis cõmunis inquisitio, juramentali depositione terminatur. Si enim actor intentum suum atq; actionem, & acquisitionem suam, sufficienti testimonio, hoc est, sex vicinorum, & totidem commetaneorum, atq; duodecim nobilium comprovincialium attestatione comprobaverit: aut si tot præcisè vicinos, & cõmetaneos habere nõ poterit; nihilominus tamen testimonio

AZ KÖZ VALLATÁS után, és elötte-is, az Pörösseknek, kik az elöt is pörlettenek, miképpen itílnek hitet.

XXXII. TITVL⁹.

TOVABBA ezt-is tudnunk kel, hogy minden köz vallatás után, hitet itílnek, és abban végezödik. Mert ha az Fel peres az ő igyekezetit és kereseti, elégedendő bizonyságockál, ugy mint, Hat Nemes Somsédal, meg hat határossal, és tizenkét tartománybéli Nemessel, meg bizonyithatandgya: avagy ha sintén, sámasson annyi Somsédot, és határost egyben nem szerezhetne-is: mind azon által, ezt az fogyat-

fogyatkozást bê tellyesitheti, ezen tartománybéli Nemesseknek tanu-bizonyság tételeckel: Es ha az Alperes, elégedendő bizonyságot nem hozhat, avagy ha valami keveset bizonyitot-is: tehát az Fel peres, az Alperesnek feiére, őtvened magával, Nemes ßeméllyeckel, az őnnőn maga dńa ßerént eskűßik. Ha penig mind az két fęl az ő dolgát ió módon meg bizonyithattya, hát az Fel peres valamennyi vallató levelet adhatot vólt elő, ackor az tőrvényben, (arról hogy az kőz tudományra mikor bocsátották ki őket) annak ßáma és ereie ßerént, vetnek az Alperesnek hitet: tudni illik, három vallató levél ellen, az Alperes őtvened magával: kettő ellen, hußon őtőd magaval: Csak egy ellen, tizenkettőd magával eskűßik, Nemes embereckel, és ugy menti meg magát az Felperesnek keresetitől.

HA penigh az Alperes iob móddal bizonyithatot, és az bizonyság iobban ßólgál néki, hogy nem mint az Felperesnek: mind az által az Fel peres-is bizonyi-

monio comprovincialium, hujusmodi defectum benè supplebit: & si in causam attractus, in comprobatione sua defecerit, vel si etiam modicum quid probaverit: tunc actor ad caput in causam attracti quinquagesimo se nobilibus juxta scilicet Homagium suum jurabit. Si verò utraq; partium actionem ac responsionem suam sufficientē verificaverit: tunc reo, vel in causam attracto, juxta vigores literarum inquisitionalium per actorē tempore adjudicationis (quo ad communem hujusmodi inquisitionem, causa submissa fuerat) productarum & exhibitarum, juramentum pręstandum adjudicatur: ita, quòd si trinæ literæ inquisitoriæ fuerunt productæ: tùnc reus, quinquagesimo: Si verò binæ, vigesimo quinto: si verò unicę dūtaxat, duodecimo se nobilibus jurabit, & se ab actione, acquisitioneq; actoris expurgabit.

VBI verò attestatio, pro parte in causam attracti, meliori modo, quàm actoris facta, celebrataq; fuerit: tamen etiam actoraliquid cō-

probaverit: tùnc reus ſecundum trium literarum inquiſitoriarum vires vigeſima quinta: duarum verò duodecima: unicarum autem ſexta nobilium adhibita manu, ſacramentum præſtabit, & ſe ab impetitione actoris eliberabit. Si autem actor in atteſtatione ſua per omnia defecerit, vel forſitan communem ipſam inquiſitionem neq; celebraverit: tunc reus ille ſimpliciter ab impetitione actoris abſolvi debet, & è converſo. Si in cauſam attractus communem hujuſmodi inquiſitionem celebrari obmiſerit, aut fortè celebrationem ejus peregerit: ſed pro ſua parte nullum teſtimonium reportare poterit: tunc ſententia mox definitiva, exinde per judicem contra reum pronuncianda erit. Et in reliquis quoq; cunctis Evocationibus idem eſt ſentiendum atq; faciendum. QVOD ſi actor trinas literas in quiſitorias produxerit, & reus propoſita adverſus eum ſimpliciter negaverit: quinquageſimo ſe nobilibus jurabit. Et inſuper, ſi in facto occupationis jurium poſſeſſio-

zonyitot ugyan valamit: tehát ackor az Alperes, három vallató levélnek ereie ſerént, huſon ötöd magával: két vallató levélnek ereie ellen tizen kettöd magával: egy ellen hatod magával Nemes ſemélyeckel, tegye le hitit, és az Felperesnek kereſetitöl ugy menéſe megh magát. Hogyha penig az Felperes az ö kereſetihez képeſt ugyan ſemmit nem bizonyithatot, avagy ne talám az köz vallatáſt tellyeſſéggel el-is mulatta: tehát olykor az Alperes minden maraſág nélkül, az Felperesnek kereſetitöl, ment embernek itilletik: Es viſontag, ha az Alperes, effele köz vallatáſra ki keredzvén, és az tanúk be ſólgáltatáſát el mulattya, avagy ne talántan az bizonyſágot be-is ſedeti: de az ö rèſzére, maga menteſégére és haſznára, egy bizonyſágot ſem találhat: tehát az Birónak mingyáráſt végső Sententiát, kel az Alperes ellen mondani. Az mint hogy az töb perekben-is és hivatalokban ugyan ezen itilet forog, és ecképpen kel cſelekedni. HOGY ha azért megis három köz vallató levelet hoz elő az Felperes, az Alperes penig az ö ellene felelt dolgokat tellyeſſéggel és vóltaképpen tagadgya: örvened magával Nemes ſemélyeckel, esküdgyék meg, s kereſetit rayta el éri: Es ennek felette, hogy ha valami iószágnak el fogialáſa felöl indult

dúlt vólna az per kőztek: az Fel peres mindgyáráſt azon el foglalt iőſſágot viſſa nyeri, De ha tagadgya az Alperes, és az megh mondot kőz vallatás ſerént, magát ártatlannak lennie megh akaria bizonyitani és ki tiſſitani: az Fel peres penig azon kőz vallatás ſerént való meg bizonyitáſra, nem ereſſti és fel nem véſſi: tehát ackor az Alperes huſſonőtőd magával, igyeneſſen mind azon nemes embereckel, mencſe megh magát: és igy rend ſerént aláb ſáldogálván, ugy mint két kőz vallató levél ellen tizenkettőd magával: Egy ellen, penig harmad magával Nemeſeckel téſſi le hitit.

MERT ennek-is az egy levélnek ereie nem igen lehet, ha az Fel peres az Alpereſt az kőz vallatáſra nem bocſátván, ellenzi. ISMEG, mikor az Alperes, az feleletnek első kezdetiben, magát az Fel pereſnek hitire hadgya, hogy az Orſſágnak tőrvénye ſerént, feiére eskűdgyék, az Fel peres penig nē akar feiére eskűnni: tehát az Alperes cſak harmad magával Nemeſſeckel tartozik megh eskűnni, męg ha három kőz vallató levelet hoztak vólna elő-is, az Felperes ſeméllyében. Ha penig az Alperes, cſak egye dűl az Fel-

ſeſsionariorum cauſa mota fuerit: actor de facto bona occupata pro ſe recuperabit. Si tamen negaverit, & ſe immunem eſſe communi præmiſſa inquiſitione mediante, declarare voluerit: actor autem eandem cōmunem inquiſitionem non acceptaverit: tunc attractus vigeſimo quinto ſe duntaxat nobilibus ſe expurgabit: & ſic conſequenter ad inferiora deſcendendo: ut videlicet contra binas literas inquiſitorias, duodecimo: contra unicas verò tertio ſe nobilibus ſacramentum præſtabit.

Nam iſtæ quoq; unicæ firmitate carebunt, ſi actor communem ipſam inquiſitionem acceptare recuſaverit. ITEM, ubi in cauſam attract⁹, in primo reſponſionis termino ſe juramento actoris, ad caput ſuum, juxta regni conſuetudinem deponendo ſubmiſerit, & actor hoc acceptare noluerit: tunc attractus tertio ſolummodo ſe nobilibus (ſi etiam tres literæ inquiſitoriæ fuiſſent pro parte actoris exhibitę ſacramentum pręſtare tenetur. Si autem juramento ſolius a-

ctoris, hoc est in persona duntaxat sua propria deponendo attractus se submiserit, & actor hoc quoq; acceptare recusaverit: reus ipse statim absolvetur.

IN cæteris verò minorib' causis, ubi per actorem nullæ literę inquisitoriæ fuerint exhibitæ: reus tertio semper se nobilibus jurabit.

Debitum vel mutuum

IN facto tamen debiti vel mutui, dum per actorem nullum probabile documentum poterit produci: reus, vel in causam attractus sola sua in persona jurabit. Vbi autem de facto debiti vel mutui, vel aliarum pecuniarum amissarum testimonium quidem extiterit allatum, de quantitate tamen summæ illius experimentum afferri nō poterit: tunc actor pecuniam suam juramento mediante, quamlibet scilicet, Marcam quatuor florenos facientem juramento uni' nobilis recuperabit. Ruralis namq; & rustica persona non nisi ad unum florenū centum denarios valentem, jurandi habet facultatem, quæ in causis nobilium admitti non consuevit.

Par. 3. Tit. 3. & 22.

az Fel pereſnek hitire hadgya magát, és az Felperes azt sem akarja igazlani: tehát az Alperes mindgyárást megh menekedik.

EGYEB aprô dolgokban penig, hol az Felperes, semmi kôz vallatô levelet elô nem adhat: az Alperes harmad magával Nemesseckel eskûßik meg.

DE az adóssâg dolgában vagy kôlcsônôzésben, mikor az Felperes semmi bizonyos tanût elô nem állathat, avagy levelbêli bizonyságot nem mutathat: az tôrvényben fogot Alperes csak egyedûl ônnôn maga eskûßik meg, maga menteségére. Mikor penig vagy adóssâg felôl, vagy kôlcsônôzés felôl, avagy egyéb el veßet pênz felôl, valamit bizonyit-is summâiât megh nem mondhattya, meg sem bizonyíthattya: akkor az Felperes pênzêt, hitivel el veheti, de ugy hogy kûlôn kûlôn minden egy egy Girâra, mely négy forintot tészen, mellette egy Nemes ember meg eskûdgyék. Mert Faluſi parasztembernek csak egyegy forintra, mely sâz pênzt tészen, szabad megh eskûnni: melynek az Nemesseknek kereſetiben nincsen helye.

HA

VTRVM

HA AZNEMES EMbernek eskűvéſſe, az paraſt mellet, és viſſontag az paraſtè az Nemes mellet, kárnak megh nyeréſęben, haſználé avagy nem?

XXXIII. TITVLVS.

INNET az-ért egy kérdés jöki, az kárnak és adóſſágnak meg vételében, ugy-mint, hogy ha az Nemes ember meg eskűſik az paraſt mellet, hitinek annyi ereie vagyonè, mint ha Nemes ember mellet eskűt vólna meg, avagy csak egy paraſt ember hiti-ért kellyen bé venni? VISZONtag az Nemes ember-is, paraſt emberek hitivel, az ő módgyok ſerént az ő kárát és adóſſágát meg vehetiê? ERRE azt felelłyük, hogy az Nemes ember hitinek, akar az Nemes mellet, akar az paraſt ember mellet, mindenkor helye, és ugyan azon egy ereie vagyon, és fogonattya: csak hogy igazán, es tőrvény ſerént legyen az hitelès, Mert az igazán való eskűvésből, ſenkinek gyalázattya nem kővetkezik: és ez ſęle hit le tétel, akar mely Nemes embernek-is, méltóſágos Nemeſſęgènek nem ártalmas.

DE VTRVM IVRAMENtum Nobilis penes Ruſticum, & è contra, in recuperatione damnorum valeat.

TITVLVS XXXIII.

VNDE quæritur, utrum juramentum nobilis pro damnorum vel debitorum recuperatione penes ruſticum & ignobilẽ præſtitum cenſeatur tantæ efficaciæ & virtutis eſſe, quanta ſit juramen- Part. T. 27.
tum penes Nobilẽ depoſitum aut in vim duntaxat ruſticani juramẽti tranſeat? ET è contra, an nobilis quiſpiam, juramentum cum ruſticanis, ſecundum facultatis eorum exigentiã deponendis, ſua damna vel debita poſſit recuperare? Dicendum quòd juramentũ nobilis, tàm penes nobilẽ quàm etiã ignobilem præſtitum, ſemper valet, & ſemper ejuſdem eſt efficaciæ, atq; virtutis: dùmodo juſtè legitimèq; deponatur. Nam per juramenti depoſitionem, juſto modo factã, infamia non ſequitur: & per hoc neq; nobilis quiſpiã dignitati ſuæ nobilitari renunciaſſe dinoſcitur.

VERum-

VERumtamen, juramentum ignobilis & rustici, tanquam inferioris penes nobilem, & cõtra nobilem, veluti superiorem, non valet neq; admittitur: licet nobilis, contra ignobilem, cum ignobilib⁹ jurare permittatur. Et rusticus quoq; per eum, in causa contra nobilem ratione forsitan debitorum vel aliorum similium negotiorum mota cum ignobilibus, sibi similibus, juxta judicis deliberationem, juramentum pręstandi habeat facultatem: super juramentis tamen in causis nobilium imponendis, & deponendis modo præallegato sẽper est sentiendum.

DE az Falusi parast embernek, az ki męg nem nemes, uǵ mint aláb való renden valónak, Nemes ember mellet, és Nemes ember ellen, ugy-mint fellyeb való ellen, bizonyság tétele erőtlen, és hitit bé sem vésik: iollehet az Nemes, az nemtelen ellen, az tőb nemteleneckel eggyűt, szabadon meg eskethetik. Azon-képpen noha az parast embernek-is, mikor nemes ember ellen, vagy adósság dolgából, akar valami dologból-is pert indit, legyen szabadsága arra, hogy parastockal, magához hasonlóckal, az Birónak ki mondot itileti szerént való számmackal, dolgát hitivel megh erősitheti és megh eskethetik: mind az által az Nemesseknek mint kellyen hitet vetni, avagy hiteket mint szokták le tennie, az meg mondot módot kel abban megtartania.

DE IVRAMENTIS, in facto literalium instrumentorum decernendis, & imponendis.

TITVLVS XXXIIII.

ADVERtendum deinde est, quòd super facto literarum ac literalium instrumentorum, per quemlibet occultatorum, vel aliter, apud manus cujuspiam habitorum

AZ LEVELEK DOLgáról forgandó perekben, miképpen szoktak hitet itilni.

XXXIIII. TITVL⁹.

EZT-is męg meg ércsűk, hogy mikor valakitől levelet kérnek ki, hoǵ vagy el titkolta vólna, vagy egyébkênt, valaki kezéhez iktatta vól-

ta vólna, és meg tartana, az Alpőresnek sullyosb terhét vett az tőrvény, maga mentsęgére, hogy sem mint egyéb hatalom dólgában. Mert ha az Felpőres, bátor csak egy, avagy leg fellyeb, két kőz vallató levéllel álhat elő, az Alpőresnek őttvened magával való hitet itilnek: Ha penig ugyan egy levelet sem ád elő-is, hanem csak egy általyában való ßóval, avagy tőrvény ßerént való intéssel, feleli hozzáia, hogy az levelek ő nála vadnak: mégh-is mind az által hußonőtőd magával való hitet, Nemes embereckel valót, itilnek, hogy le tegyen az Alpőres maga mentsęgére. Ki hogy ha ez hit le tételben megh fogyatkozik: tehát az iőßágnak, melynek leveleért, kellet vólna megh eskűnni, óltalmazóiának veti az tőrvény, és az Felpőrest, és ő magzatit s-maradékit, tartozik mindenkor megh óltalmazni, abban az iőßágban, minden tőrvény ßerént való bántok ellen. De az hivatal levélben meg kel irni nevezetessen, mellyek és minéműek legyenek, azok az levelek, hogy az Felpőres az Hivatalban, csalárdságot ne cselekedhessęk. Mely levelek ßámat-is

torum reo, & in causam attracto, validior expurgatio, quàm in alijs actib⁹ potentiarijs imponitur. Nã si actor unicam duntaxat: vel duas, ad maximum literas inquisitorias super ea re produxerit, quinquagesimo: Si verò nullas prorsus exhibuerit, sed simplici duntaxat verborum prolatione, vel juridica admonitione quempiam literalia ipsa instrumenta habere astruxerit: deniq; vigesimo quinto se nobilibus juramentum reo deponendum adjudicatur. Qui si in depositione hujusmodi sacramenti defecerit: tunc tutor & expeditor illorum bonorum, ac jurium possessionariorum, super quorum literis jurare non potuit, esse declarabitur, & actorem, suosq; hæredes in dominio eorundem jurium possessionariorum, advers⁹ quoslibet causidicos & legitimos impetitores semper conservare tenebitur. In literis tamen Evocatorijs, literalia illa instrumenta, quæ & qualia existant, expressè debent denotari, nè fraus in Evocatione per actorem com̃ittatur. Et hoc si

universas literas, & quælibet literalia instrumenta, factum aliquorum jurium possessionariorũ tangentia & concernentia, apud reum existere non proposuerit. Nã isto casu non erit necessarium, literarum numerum vel qualitatem, sed jurium duntaxat hujusmodi possessionariorum nomina situsq; describere. Vbi enim omnes vel universas proponit, ibi nullas excipit: & si universas posuerit: caveat actor nè aliquas factum talium jurium possessionariorum, tangentes literas, postea producat vel exhiberi faciat. Nam in facto calumniæ, hoc casu mox convincetur.

SCIendum deinde est, quòd si plures fuerint fratres carnales, vel aliter indivisi, literas ac literalia instrumẽta, adversus fœminei sexus homines, in judicio contradictorio (prout plerumq; fieri cõtingit) producentes & exhibentes: tunc non omnibus fratrib⁹ singillatim, sed solummodo natu majori, ad quem ut puta tàm literalium instrumentorum conservatio, quàm etiam causarum directio pertinere dino-

ßámat-is ackor kel megh irnia, mikor az Felpőres nem minden-fęle leveleket kéván az Alpőrestől, mellyek akar mi Faluról avagy ióßágról ßóllanának, és arról kőltek vólna. Mert illyen módon nem-is ßűksęg meg irni az leveleknek ßámát, mi vóltát, hanem csak az ióßághnak vagy falunak nevét, hellyét, és Vármegyét irija megh. Mert mikor minden-fęle levelet kér, ackor semmit nem hádg el benne, mellyet meg kellene nevezni: Ha kedig azokat mind kéri: az Felpőres iól reá vigyázzon, hogy annak-utánna, affęle levelet az ßęk ßinin vagy egyebűt-is elő ne hozzon, mellyek arról az ióßághról kőltek vólna és arról ßólnának; Mert ottan calumnian, az az, Patvaron marad érette.

ENNEK utánna penig ezt-is tudnunk illik: hogy ha egynehánnyan egy test vér attyafiak vadnak, fő-képpen oßtozotlanok, kik az tőrvényben, az leány ágh ellen, leveleket és levélbeli bizonyságokat hoznak és adnak elő (az mint hogy gyakorta megh tőrténik:) tehát nem vetnek az attyafiaknak mindnyáian kűlőn-kűlőn hitet, hanem tißtán csak az űdősbiknek,

nek, hogy ötvened magával mind azon nemes emberekkel meg eskűdgyék, mint hogy azt illeti, mind az leveleknek tartáſſa, mind penig az közök lévő pereknek fogáſſa.

MINEMŰ DOLgokban kel az peres mellet meg eskűvőknek neveit meg irni.

XXXV. TITVL.

EZT-is vegyük eſzünkben, hogy az hit le tételkort, és az eskűvéskort négy rendbéli dologban, szükſég hogy azoknak neveit, az relatoriákban és válaſz tétel levelekben, mindenkor megh íriák, kik az peres mellet meg eskűſnek: Elsö dologhban, az nemzetiſégnek meg bizonyitáſában. Másodszor, az ki kért ok leveleknek bé adáſſában. Harmadszor, határ járásban. Negyedszer, valaki feiére való eskűvésben: Ezokáért, hogy bizonyos legyen, hogy tiſztán mind azon nemeſeckel, és az Birónak itilt hagyáſa szerént, lőt legyen az hitnek le tétele és eskűvés. Egyéb hit le tételekben penig, az vele megh eskűt tanuknak neveit, szükſégesképpen nem kiyántatik meg iratni.

AN-

dinoſcitur, quinquageſima manu, hoc eſt, quinquageſimo ſe nobilibus juramentum adjudicari debet.

IN QVIBVS CASIbus ſint perſcribenda nomina conjuratorum.

TITVLVS XXXV.

ADVertendum quoque eſt, quòd in juramentali depoſitione, in quatuor caſibus, videlicet ſuper facto probationis genealogiarum, ac literarum & literalium inſtrumentorum: Item, metalium reambulationum, nec non ad capita quorum piam fienda atq; præſtanda, nomina conjuratorum in literis, exinde relatorijs conſcribi debent ſemper & declarari: ut veris cum nobilibus, & juxta judicis comiſsionem, juramentum ejuſce modi depoſitum fuiſſe comprobetur. In cæteris autem ſacramentorum depoſitionibus, conjuratorum nomina non ſunt ex neceſsitate conſcribenda.

DE POENA EIVS, QVI alterum ignobilem, vel infamem dixerit: Et de diversis exitibus juramentorum.

TITVLVS XXXVI.

ITEM, si quispiam adversus cõjuratores, vel alterum illorum exceptiones in quatuor præmissis casibus fecerit quòd conjurator ipse, aut verus non esset nobilis & merę nobilitatis titulo non fungeretur: aut aliter infamis, vel perjurus haberetur: tunc ad declarandam pariter & verificandam illius nobilitatem, vel etiam propellendam ejus infamiam, unicus tantũmodo terminus juridicus actori præfigi debet & assignari: In quo si ipsum verum esse nobilem literali fulcimento, ac honestæ conditionis hominem, alio quoq; probabili documento poterit comprobare: tunc reus, qui exceptionem fecerat, in homagio illius cõjuratoris, contra quem objecerat, ducentos florenos auri faciente, eidem

ANNAK BŰNTETESęrŏl, ki máſt aval gyaláz, hogy nem Nemes ember vólna, avagy hogy tiſztesſęge veſztetnek mondgya: Es az kűlőmb kűlőmb-fęle eskűvéſeknek végben való vételéről.

XXXVI. TITVLVS.

ISMEG hogy-ha valaki az tanuk és mellette való eskűvők ellen, illyen négy rendbéli fogáſſal kezdene élni: Hogy az eskűvőknek valamellyike, avagy nem vólna Nemes ember: avagy igaz nemeſſęge nem vólna: avagy tiſztesſęge veſztetnek, avagy hamis hitűnek találtatot vólna: Tehát ackor csak egy tőrvény napot hadnak az Felperesnek, hogy tanuiának igaz nemeſſęgét meg bizonyicsa, és az rút hír nevet, rólla el adgya: Mely napon hoǵ ha meg bizonyithattya levélbéli bizonyſággal, hogy igaz Nemes ember, egyéb megh hihető bizonyſággal-is meg bizonyithattya: tehát az Alperes, ki ezt az ellenvetéſt belé fogta vólt, annak az megh eskűt tanúnak, díján marad, mely két ſzáz forin-

tintot tésen, mely dija csak ő magát az vallót illeti: Kitől az Biró, az mely előt az dolog vagyon, az Alperesnek ingó marháiából: és ha szükseg lésen iószágából is, akar hol találhassa, ez tanunak mindgyárást, és minden haladék nélkül tartozik igaz elég tételt tétetni.

HA PENIG, az felyül megh mondot bizonyságban megh fogyatkozik: az, az ki az tanúnak ellene mondot vala, nyeri meg az pert. Igy hogy ha Alperes vólt, feiét, és magát az Felperes keresetitől meg szabadittya. Ha kedig Felperes vólt, tehát az Alperes abban az iószágban, az kinek levelet el titkolta vólt, az Felperes mind őrőckê tartozik meg óltalmazni. Avagy, ha az pőr határ felől forgot: tehát az pőres földet őrőckê meg nyeri. Ha penig nemzetsęgének meg bizonijtásbā fogyatkozik meg: az iószágot mely felől az pőr vólt el veszti. Es viszontagh ha megh bizonyithattya vérseget, meg nyeri, EGYEB dolgokban penig és perekben, ha az Felperes

eidem solum̃odo conjuratori persolvendo, de facto convinci debet & aggravari: Super quibus judex ipse ordinarius, coram quo ejuscemodi causa tractatur, de bonis & rebus mobilibus ipsius opponentis: & si necessarium erit, de juribus ejusdem possessionarijs, ubilibet adjacentibus, conjuratori illi, mox & indilatè, satisfactionem impendere tenetur.

Si verò in comprobatione præmissa succubuerit: tunc opponens ipse causam illam pro se obtentam habebit. Ita, ut si in causam attractus fuerat, caput suum eliberabit, & se ab impetitione actoris salvabit. Si autem actor erat, reum, bonorum illorum literas, quas occultavit & non restituit, expeditorem (ut immediatè prędeclaratum est) perpetuò habebit. Vel si prætextu metarum causa ventilabatur: terrā litigiosam in sempiternum pro se vendicabit. Si verò in probatione genealogiæ succubuerit: Iura possessionaria, pro quibus agebatur, amittet. Et è converso. IN cæteris verò causis & casibus, si actor

 in ju-

in juramentali sua depositione succubuerit: actionem & acquisitionem suam amittet. Si verò reus defecerit: tunc in actione & acquisitione contra se per actorẽ proposita convincetur, & per Iudicem sententia contra eum proferetur eo facto.

Felperes az hit le tételben meg fogyatkozik: tellyes keresetit el veßti. Ha penig az Alperes fogyatkozik meg, az Felperesnek keresetin el marad, és az Biró ő ellene ec-képpen sententia ki mondással tartozik.

QVOMODO IVRAmentum Patris, tempore medio decedentis, in filium vel fratrem condescendat.

TITVLVS XXXVII.

HOC quoq; non prętermittendum est, quòd si quempiam actorum vel attractorum cui scilicet juramentum quodcunq; præstandum fuisset adjudicatum, infra terminum juramentalis hujusmodi depositionis ab hac luce decedere contigerit, & fortè uxorẽ pręgnantẽ post se reliquerit: tunc ipsa juramentalis depositio, in filium, natu majorem, si filios prius natos habuerit. Illis verò non existentibus, in eum, qui tunc nascetur, filium (tempus enim puerperij i-

AZ ATTYANAK mikor hitet itiltek, és az közbe meg hal, fiaira avagy attya-fiaira miképpen ßállyon, annak le tétele.

XXXVII. TITVL'.

EZT se veßteglyük el, hogy-ha valamely Felperesnek, avagy Alperesnek, tudnia illik, kinek hitet itilt vólna az törvény, és az űdő közben az mig az hit le tételnek napia elő jöne, hólta történnék, és ne talám felesęgét-is terhessen hadná: tehát az hitnek le tétele, az űdősbik fiára, hogy-ha az elöt-is fiai vadnak. Azok nem lévén, arra ßál, ki ackorba ßűlettetik (mert az aßßonyi-állat ßűlésęnek

léſęnek ideiét megh kel várni) ha penig nem fiú, hanem leánzó ßülettetik, tehát az meg hólt embernek közelbik attyafiára ßál az hitnek le tétele, ugy mint, kire az iößág méltán maradot: Az Biró-is tartozik más napot az hit le tételnek hadni: mellyen az fia, avagy attyafia az hitet kénßeritetik le tennie. De ha az fia, avagy attyafia, męgh neveletlen, és az hitnek le tételének elégſęges ideiét męgh el nem érte vólna, az Biraia annyi időre halaßßa az eskűttetéſt, hogy melyben annak módgya és törvénye ßerént, el iövén az ő töckélletes ideie tehesse le ezt az hitit. Es tißta ezen törvények vagyon, az egy teſtvęr, oßtozotlan attyafiaknakis: hogy azoknak eggyike, űdő közbe megh halván, az másikra marad az hitnek le tétele.

rij ipſius mulieris expectari debet) alioquin autem, ſi non filius ſed filia naſcetur, in fratrem propinquiorem illius defuncti, in quem utpote jura ſua poſſeſsionaria devolvuntur, condeſcendet: & per Iudicem ſuum terminus ad præſtandũ ipſum juramentum, filio vel fratri de novo dabitur: in quo illud idẽ fili⁹ aut frater deponere tenebitur. Et ſi filius ipſe, vel frater in ætate tenera, & ad ſacramenti depoſitionem nondum ſufficienti fuerit conſtitutus, per Iudicem ſuum, ad tanti temporis ſpacium juramenti ipſi⁹ depoſitio prorogari debebit, in quo ritè debitèq;, legitima illius ætate adveniente, ſacramentum hujuſmodi deponi valebit. Et de fratribus quoq; carnalibus & indiviſis, idem eſt tenendum: quod altero eorum tempore medio decedente, in alterum iuramenti depoſito illius defuncti redundabit.

AZ KI VALAKI mellet megh eskűßik, azon egj pőrben, menthete meg tőb ßeméllyeketis hitivel.

XXXVIII. TITVL⁹.

EZT.

VTRVM VNVS CONjuratorum, poſsit plures perſonas, in eadem cauſa, juramento ſuo expurgare.

TITVLVS XXXVIII.

ITEM

ITEM quæritur, si in una eadēq; actione, in causam attracti plu-plures fuerint, & per judicem ordinarium, unicuiq; illorum sacramentum, diverso in tempore & loco præstandum (prout plerunq; propter loci distantiam, & rei temporisq; exigentiā fieri consuevit) adjudicatum fuerit, atq; unus conjuratorum in primo termino, penes unum attractum, juraverit.

VTrum in eadem causa, & pro eadem actione, possit etiam penes alterum reum vel attractum, in alio tempore & loco, sacramentum pro illius expurgatione deponere? REsponde, quòd non. Quia una persona vel unus conjurator, suo juramento, præter unam personā in una eademq; actione, liberare & expurgare non potest. Nam si jurare, & plures personas expurgare posset facilimè quilibet reus aut malorum actuum patrator, se ab impetitione actoris liberaret. Hodie enim unum, & crastina luce secundum, tertiâ verò die tertium, & sic consequenter juramento suo

EZT-is kérdik, hogy ha azon egy perben sok idéztetet Alperes léßen, és az Biró mindeniknek, kűlön kűlön, kűlömb űdöben, és kűlömb helyen azt itili, hogy egynehányad magával hittel mencse meg magát (az mint hogy az helynek távól vólta, és az űdönek állapattya ßokta ezt egynehányßor vélek meg cselekedtetni) és azoknak eggyike, ki amaz eggyik idézet Alperes mellet, az első hit le tétel napián, meg eskűßik.

HOGY ha azon egy perben és azon dologért, az második Alperes mellet-is, más napon és helyen, annak mentsęgére meg eskűthetiké? ERRE azt feleld, hogy nem lehet. Mert egy ßemély, avagy egy eskűvő az ő hitivel, azon egy perben, egy ßemélynél többet, meg nem ßabadíthat és meg nem menthet. Mert ha ßabad vólna más mellet-is meg eskűnni és meg menteni: igen könnyen, akar mely méltatlan háborgató, és gonoß tévő, mentsęget találna magának. Mert fizetésęrt-is megh fogadnak, hogy ma eggyike mellet, hólnap az másikia mellet, harmad napra az harmadikią mellet, avagymęg többiért-is

ért-is megh eskünnék, és hiti-vel mentené. Ha azért valamikor ollyan találtatik, ki két ßemély mellet egy más után megh eskűßik: tehát az az ßemély, mely mellet ám az másod utál avagy utólßor megh eskűt, ügyét es Pőrit el veßti, ez cselekedeti miat. Mert ez miat az ő véle eskűvő társainak ßáma, ki nem tőlt, hanem egy héával vagyon.

to suo, etiam precio conductus, expurgaret. Vnde si quando talis conjurator penes duas personas post sese jurabit: tunc illa, penes quam secundariò juravit in actione & acquisitione actoris, eo facto condemnabitur. Iuramentum enim illi' per hoc insufficienter depositum fuisse declarabitur.

HOGY AZ MI FEjedelmünk, fején nem maradhat: Es senki ellen nem tartozik ßeméliye ßerént meg-is eskűnni: sem penig ok leveleit elő hozni.

QVOD PRINCEPS noster, nec Capitalem sententiam incurrere potest, nec juramentum contra quempiam per se prę-stare: sed neq; jura producere tenetur.

XXXIX. TITVLVS.

EZT-is ércsük meg, hogy jóllehet Király ő Felsęge minden panaßolkodóknak, és pőresseknek, az Nádor Ispan előt, tartozik tőrvént állani, és az ő pőreinek gondgya viselőie az Director által meg felelni: de sem feién, sem feie váltságán el nem marad: sem iößágának el veßtéssęn: hanem csak az Tißt-tartói, avagy iobbágyi által tőt kárt, tartozik megh fizetni. HA penig vala-

TITVLVS XXXIX.

ITEM advertendum est, quòd Regia Majestas, in pręsētia Dñi Palatini hujus Regni cunctis quærulantibus atq; causantibus, juri quidem stare, & per directorem causarum suarum respondere tenetur in sententia tamen capitali, vel emendæ capitis, aut amissione bonorum suorum convinci non solet: sed damna duntaxat per officiales aut Iobagionales suos quibuscunq; illata refundere debet,

Si quando verò ratione terrarum, in metali reambulatione & rectificatione, vel prætextu aliorum negotiorum, aut actuum potentiariorum, juramentum sibi præstandũ adjudicabitur: tunc ipse director causarum suarum in majestatis suę persona, illud juxta Palatini deliberationem, deponere tenebitur. Literas etiã, & literalia instrumenta, ratione quorum cunq; bonorũ ac jurium possessionariorum, quę ad jurisditionem ipsius sacrę coronæ Regni quocunq; titulo devoluta dicuntur, producere & exhibere nusquam tenetur.

nig valamikoron, valami föld véget, határ járásban és igazitásban, avagy egyéb hatalom dólgában, hitet itilnek neki: tehát azon Director, tartozik ő Felsége képében megh eskűnni, valamennyid magával az Nador Ispán itili. Ok levelei: is penig, és levélbeli erősségét, akar mely jóßág felől: is, mely ez Orßagnak ßent Coronára ßállot vólna valami módon, soha nem tartozik elő vinni és bé mutatni.

DE MODO IVRAMENtorum Dominorum Prælatorum, & Baronum, ac Abbatum, & Præpositorum infulatorum.

TITVLVS XL.

SCIendum est autem, quòd quilibet Prælatus, & Baro, ex officio, Abbasq;, & Præpositus infulatus & annulatus, pro decem personis nobilibus, ratione suæ dignitatis, habet jurandi potestatem.

Prælatus

AZ PAP VRAKnak, ßabad Vraknak, és Szkofiomos Apat Vraknak, és Præpostoknak esküvésseknek módgyáról.

XL. TITVLVS.

TVDNI való dolog ez-is, hogy Pap Vrak, és tißtek ßerént való ßabad Vrak, még Szkofiomos és gyűrős, Apat Vrak és Præpostok hitit, az ő méltóságok ßerént, tíz Nemes ßemélyért vesßik bé.

Az Pap

Az Pap Vrak penig, és Apat Vrak, Præpoſtok és Egy-házi ſemélyek, megyes egy-házokban kik vadnak, lelkek elmérétinek tiſztaſſágára ſokták megh eskűnni, az Bíróiól meg nevezet Captalan avagy Convent előt: Az több ő véllek eskűvő ſemélyek, ugy mint, akar mely ſabad Vr, és Nemeſſek, az helyűt, az mellet az Biraiok arra rendelt, eskűßnek, arra az ő hitekre, melyel Iſtennel tartoznak: melynek okáért effele Pap Vraknak Szabad Vraknak, és Apat Vraknak Præpoſtoknak, ßáz Girára megyen dńók, mely négy ßáz forintot tészen.

Prælatus autem & Abbas, ac Præpoſitus in Eccleſia ſua Cathedrali, ad conſcientiæ ſuæ puritatem, coram teſtimonio alicujus Capituli, vel Conventus, per judicem ad id deputandi: Cæteri autem ſui conjuratores, & item omnes Barones atq; Nobiles, ad fidem eorum Deo debitam in loco, ad id per judicem deputato, ſacramenta præſtare tenentur: & proinde etiam homagia ipſorum dominorum Prelatorum & Baronum ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum, ad centũ Marcas, quadringentos florenos facientes, ſe extendunt.

OCVLATA REVIſio, az az, az ßemmel való megh láttás, mi és mint legyen.

XLI. TITVLVS.

MIVEL hogy meg mondók, hogy mi legyen az köz bizonyittás, és az hit leſtétel utánna, mint következek, rövideden ßóllyunk immár az ßemmel való meg láttás és megh nézés felől is. Az ßemmel való megh nézés ezokáért ez, mikor valamely pőres ßem látomáſt meg mutatiya,

QVID SIT OCVLAta reviſio: & qualiter celebrari debeat.

TITVLVS XLI.

ITEM, habita cõmunis inquiſitionis & juramentalis depoſitionis, inde ſubſequendæ deſcriptione ſuper oculata jam reviſione breviter dicendum, atq; diſſerendum reſtat. Eſt autem oculata reviſio, violenti occupatoris aliquorum juriũ poſſeſſionariorum in

Par. 1. Tit. 127. 128

dominio eorundem existendi, visibilis ostensio, quæ eodem modo, quo communis ipsa inquisitio (vicinorum videlicet, & cõmetaneorum jurium ac bonorũ occupatorum, nobiliumq́; comprovincialium illi⁹ comitatus, ubi ipsa bona adjacent) cõvocatione pariter & testificatione celebrari consuevit: præter hoc quòd actor oculata fide, visibiliq́; demõstratione, Regio, aut Palatinali, Capitulariq́ue, vel conventuali homini reum, sive in causã attractum in dominio bonorum, malè occupatorum, existere debet comprobare, & attestatione illorũ vicinorum ac commetaneorum, nobiliumq́ue comprovincialium roborare. Post hujusmodi autẽ oculatã visibilemq́; revisionem, & demonstrationem, attestatio eorundem vicinorum & cõmetaneorum, ac nobiliũ comprovincialium, plerunq́; in loco sedis judiciarię (sicuti in communi inquisitione) & sępenumero in facie jurium possessionariorum litigiosorum & occupatorum prout scilicet causæ meritum exigit, fieri atq́; celebrari debet. VBI

lya, az hatalmas foglalot, hogy az erővel el foglalt iószágnak, Vraságában vagyon: Mely nyilván való megh látásban, ßinién azon módon kel el járni, mint az köz vallatásban, tudnia illik, az el foglalt iószágnak ßomßédit, határosit, és azon tartománybéli Nemesseket, az mely Vármegyében vagyon az el foglalt iószág, az bizonyitásra és vallás tételre ßoktak egyben gyűjteni, ennek felette, az Felpóres nyilván és láthato-képen tartozik meg mutatni, az Király, avagy Nador Ispán emberének, akar Capitalan avagy Conventbélinek, hogy az Alpóres, az hatalmasúl el foglalt iószágnak Vraságában vagyon: és ezen dólgot, az ßomßédoknak, határossoknak, és azon tartománybéli Nemesseknek, ugyan azon Vármegyéből valóknak vallásával megh kel bizonyitani. Effęle ßemmel való meg látás, és meg mutatás után penig ugy kel megh vallatatni, azon ßomßédokot, határosokot, és azon tartománybéli Nemesseket, néha az ßék ßinin (mint ßinién az köz vallatásban-is) avagy gyakortáb, az el foglalt pőres főld ßinin, az mint az pőrnek érdeme mutatya.

Holot

Holot tudnunk kel, hogy az ki valamit ſzemével látót, arról igaz tanubizonyſágot-is tehet, és ezokáért, az ſzemmel megh látáſnak, ſockal nagyob ereie, és hitele vagyon, hogy nem mint csak az köz vallatáſnak. Mert az mint meg mondók, ha mint az két ſęl közönſęgesképpen bizonyitand-is, męgh-is az után hit ſzokot követközni. De az nyilván való megh látásban, ha az Felpöres az ö kereſſetit látható-képpen megh mutathattya, és az meg mondot Nemeſſeknek bizonyſágával megh erőſsitheti: tehát az Biró eggyik ſęlnek ſem itil hitet: hanem az Alpöreſt mindgyáráſt és haladék nélkül, vagy feién, vagy feie váltſágán maraſztya, kiről ottan igazat-is kel tenni. Mind az által, hogy ha az Felpöres bizonyſágában megh fogyatkozik: tehát ennyi réſzében, mint ſzintén az köz vallatás után ſzükſęg léſzen, hogy az Alpöreſnek hitet itillyenek.

VBI ſciendum, quòd oculata reviſio (quia quòd viſu noſcitur, veriſsimo teſtimonio comprobatur) longè majoris efficaciæ & virtutis eſt, quàm ſola cõmunis inquiſitio. Nam poſt celebrationem, per utramq; partem cõmunis inquiſitionis juramentalis (ut prædeclaratum eſt) depoſitio ſequitur. Poſt oculatam autem reviſionem ſi actor actionem & acquiſitionem ſuam oculata ipſa reviſione verificavert, & dictorum nobilium atteſtatione, ſufficienter roboraverit: tunc nulla juramentalis dopoſitio per Iudicem alicui partium decernitur: ſed mox, & im̃ediatè, contra reum ſententia capitalis, vel emendæ capitis profertur & pronunciatur, executioniq; eadem demandatur. Si tamẽ actor in probatione ſua defecerit: etiam in hac parte, ſicuti in cõmuni inquiſitione, ut reo ſacramentum præſtandum imponatur, neceſſe erit.

AZ SENTENTIAKról, és az oknak külömbſęgekről, és végben való vitelről.

DE SENTENTIARVM ſpeciebus, ac diverſitatibus & executionbus.

XLII.

TITVLVS XLII.

QVIA verò de capitali ſententia mentio facta eſt, Ideò de ſententiarum definitione ſpecieb⁹ executionibus, & diverſitatibus, hoc loco tractandum decrevi. SENTENTIA igitur, in quantum propoſitum noſtrum tangit, eſt judicis definitio, cauſæ & controverſiæ finem imponens, condemnationemq; velabſolutionem continens: quæ licet multa etiam alio ſẽſu habet ſignificata, multiſq; capiatur modis: quia tamen propoſito noſtro, ea ſignificata non quadrant ſilentio prẽterire cenſui. Differt autem ſententia ab opinione in hoc, quòd ſententia eſt indubitata & firma reſponſio: ſed opinio eſt cum quadam dubitatione (licet probabili cauſa) reſponſio. Vnde ſi variæ fuerint opiniones de aliqua cauſa: tunc illa erit tenẽda, quæ meliori & ſubtiliori fundabitur ratione.

Sententiarũ Partitio.

Vnde ſententiarum aliæ ſunt capitales,[a] aliæ emendam capitis tãgentes, aliæ [b] notam infidelitatis repræſentantes, aliæ verò[c] ſimplices,

[a] Par: 2. Tit: 43.

[b] Par: 1. Tit:

XLII. TITVLVS.

MIERT hogy az fõben járó ſententiáról emlekezénk, annak okáért it ez hellyen meg mondom mi legyen az Sententia, éshányfçle, mint kellyen el iárnibenne, és egy máſtól mit kűlömbezzenek. Az mennyire azért ezmoſtani iráſomat illeti. AZ SENTENTIA, az Bírónak oly végezéſe, mely az pörnek, és vételkedéſnek végét ſzakaſztya, és az pöreſſeknek eggyikét, avagy kárhoztattya, avagy menti: Az Sententiának mind azon által, noha ſok egyéb-fçle értelme vagyon, és ſok dólgot jegyez: de miért hogy azok nem az mi irâſunkhoz valók, jobb azokat el halgatnom: Az Sententia azért kűlömbez az velekedéſtől ennyiben, mert az Sententia kétſçgnélkűl való, és erős felelet: de az velekedés néműnémű kétſçges felelet, jóllehet lehetſçges okokból való. Ha azért kűlömb kűlömb velekedés támad valamely pörben: tehát azt kel megtartani, az melynek jobb és méltób okai léſznek.

Az Sententiák közzűl azért némely főben járó, némely fő válaſzágot illet, némely hitetlenſçgnek noſzáját hozza, némely

penig

penig tiſta, némely nyelv váltſágot, avágy Patvárt iegyez. Az Főben iáró Sententián, ez moſtani űdőben, csak azokat maraſztyák: kik hatalmaſúl valaki házára mennek, és Nemes embert ölnek, vernek, ſebhetnek, és méltó ok nélkűl megh tartoſztatnak. Ennek-felette, minden ſęle iőſágoknak, és hozzá tartozóinak (akar mi nével neveſteſſenek) el foglaláſáért.

Es effęle főben-iárô Sententia csak az fęrfiakat, kik nem egyházi ſzeméllyek, és nem vér ſzerént való attya-fiak, ſullyoſittya meg. Mert az egy-házi ſzeméllyekre, aſſonyi-állatokra és leányzókra, továbba vér ſzerént való attya-fiakra (ki vévén effęle dolgot, kiről ez után emlékezem,) főben iáró Sententiát nem mondnak: hanem csak feiek váltſágán maradnak, ez Orſzágnak régi ſzockáſa ſzerént: De kűlőmben, és kűlőmb ſzeméllyekre való képeſt, az mint ide aláb meg vagyon.

AZ

ces, & aliæ [d]emendam linguæ vel [e]calumniam denotantes. Capitalis [i]taq; ſententia, noſtro hoc ævo, non niſi ratione invaſionis domorum, ac interemptionis, verberationis, vulnerationis, & ſine juſta cauſa detentionis nobilium. Præterea prætextu occupationis quorumlibet jurium poſſeſsionariorũ & eorundẽ pertinentiarum, quocunq; nomine cenſeantur, decerni ſolet, & pronunciari. Et talis ſententia capitalis ſolum modo perſonas ſeculares, virilis ſexus, & alienas à ſe ſanguine reſpicit, atque tangit. Nam inter & contra Eccleſiaſticas, nec non muliebris, & fœminei ſexus perſonas, ac fratres generationales, capitalis ſententia (demptis caſibus infra declarandis) non decernitur neq; pronunciatur: ſed ſolum modo ſententiam emendam, hoc eſt redemptionem capitis concernens (vetuſta de regni conſuetudine) fertur & declaratur: diverſo tamen modo, diverſarum perſonarum reſpectu, prout infra patebit.

CAPI-

14. 16. 20. 49. Par: 2. Tit: 57. 65. 75.
c Par. 2. T: 67.
d Par: 1. T: 25. 134. Par 2. Tit: 72.
e Par: 1. Tit: 134. Par: 2. Tit: 25. 34. 70. 71. 72.
Capitalis Sententia. Par: 2. Tit: 67.
Par. 3. T. 19.

CAPITALIS SENTENtia, quomodo differat ab emendæ capitis Sententia.

TITVLVS XLIII.

SENtentia autem emendæ capitis, in hoc tantum̃odo distat & differt à Capitali, Vt lata ipsa sententia emendæ capitis, reus & cõvictus, adversus quem fuerit pronunciata, vel etiam per non venientiam, & non comparitionem, extra-data, vigore & virtute ejus in persona sua detineri ac captivari, & capitis obtruncatione feriri puniriq́; non poterit. Verumtamẽ eodem præcisè modo & ordine, quo per sententiã capitalem universa bona, & quælibet jura possessionaria, cunctas etiam res suas mobiles, ipsum solum propriè & præcisè concernentes, quocunq́; nomine vocitentur, & cujuscunq́; materiei vel speciei existant (in duabus judici, in tertia verò partibus actori statuenda & occupanda, atq́; infra tempus redemptionis eorundem jurium possessionariorum,

AZ FEIEN VALÓ maratság, mivel legyen külômb az fő váltságnál.

XLIII. TITVLVS.

AZ feje váltságos Sententia penigh, csak ennyiben külömböz, az capitalis sententiától, hogy az feie váltságos, Sententiát ha ki mondgyák-is, mind az által az Alperest, az ki ellen az Sententiát az törvényre való nem menésęrt, avagy ott ielen való nem léteért ki adtak, annak ereiével, ßeméllyében, meg nem tartóztattyák, sem megh nem foghattyák, feiét sem vehetik, avagy egyébként-is meg nem büntethetik, hanem ßintén azon módon és rendel, mint az főben iáró Sententiával, el veßti minden ingó marháiát, és minden ióßágát, mely sáiáttya, és csak ő magát az Alperest illeti, akar minémű iók legyenek-is, és azokat el foglallyák, két réßét az Birónak, harmadát az Felperes birtokában adván és ereßtvén, hogy az ióßágnak meg váltásaiglan,

iglan, köz bőcsűnek értéke ßerént, zálagban biriák.

ANNAK felette az feie váltságát, az az, Diját, tudni illik, Papi és Szabad Vr, négy ßáz forintot, az Nemes ember penig két ßáz forintot, csak ő magának az Felperesnek tartozik meg fizetni. Es leg elsőben-is, avagy mindennek előtte, az Biró affęle Dijáról, az Alperesnek ingó marháiából, ha ingó marháiát találhattya, ha penig nem találhattya és ßűksęgh léßen, iößágából-is, tartozik az Felperest megh elégiteni: az után azon megh Sententiázot Alperesnek, ha valami ingó bingó marháia és iößága maradna, azzal az Biró és az Felperes megh oßtozik, három igyenes réßre oßtván, mely iößágot mind addig birnák, míg (az mint fęllyűl meg mondók) tőlek meg nem váltnak, az ingó marhát penig ßabadon fel oßthattyák, és magok ßűksęgekre, el-is kőlthetik. Az Aßßonyiállatok és leányzók penig nem csak iößágokat, és ingó marháiokat veßtik el, effęle Sententiának általa, de męgh iegy-

riorum, titulo pignoris juxta valorem & exigentiam comunis æstimationis ipsorum possidēda) perdit, & amittit eo facto.

EMENdam præterea capitis, hoc est redemptionem vel homagium suum, Prælatus ut puta & Baro quadringentos: nobilis verò ducentos florenos solummodo actori vel actrici solvere tenetur. Et primò a cante omnia per judicem super hujusmodi homagio, de rebus mobilibus, si reperiuntur: & tandem illis non repertis, si necesse fuerit de juribus possessionarijs convicti & sententiati hominis, satisfactio impendi, & demum residuitas rerum mobilium ac bonorum & jurium possessionariorū ipsius convicti, inter judicē & actorem, vel actricem dividi debet & tripartiri, usq; ad tempus (ut prætactum est) redemptionis ejusdē, per illos possidenda, rebus mobilib⁹ in usum eorum liberè distributis, atq; conversis. Fœminæ præterea, & mulieres, non tantum jura ipsarum possessionaria, & res mobiles: sed etiam Dotalitia &

Emenda Capitis.
Par: 2. Tit. 35.
Par: 3. Tit: 26.

quartalitia ipsarum, per hujusmodi sententiam amittunt.

Sciendum tamen est, quòd etiã contra fœminas ac mulieres, in casu quo earum aliqua maritum, vel parentes, aut liberos proprios malitiosè occiderit vel necari fecerit: (quia talis casus notam infidelitatis respicit) capitalis sententia, tanquam in personam virilem ferenda est, atq; pronuncianda.

legy-ruhálokat-is, es leány negyedeket-is el veßtik.

Ez-is nyilván való dolog, hogy mikor valamely aßßonyi-állat fęriét, avagy ßűleit, avagy sáiát gyermekit gonoßúl megh őli, avagy meg ölettetí, tehát az aßßonyi-állatnak-is feiét el űtik, mint ßintén az firfiúnak, miért hogy effęle gonoßság hitetlenſęgnek nótáiában eyti őket.

DE CASÍBVS, IN quibus etiam contra Ecclesiasticas personas capitalis Sententia fertur.

TITVLVS XLIIII.

SCIendum ulterius, quòd tres sunt casus, in quibus, etiam cõtra spirituales & Ecclesiasticas personas, capitalis sententia pronunciatur: per quam ultra amissionem patrimoniorum & beneficiorum ipsorum, capitalis pœna decernitur, atq; sequitur. PRImus casus, Si quis eorum crimen læsæ majestatis cõmiserit. SEcundus, si notam infidelitatis manifestam incurrerit. TERtius, Si quis ipso-

AFFELE DOLGOKról, mellyekért az egyházi ßemélyeket-is fejeken maraßtyák.

XLIIII. TITVLVS.

TOVABBA három dolgok vadnak, mellyekben az Egyházi ßemélyek, mind sáiát iößágokat, mind penig feieket el veßtik. ELSőBEN, Királyi Felſęgnek megh bántása. MASOD, ha nyilván való hitetlenſęgnek notáiában esik. HARMAD, ha ßán-

ßán-ßándékból való gyilkossá-got cselekeßik, és tolváyságot mivel, avagy mással cselekettetti. Melyért (az Papságot rólla levõván) feiével tartozik fizetni. Mely dolgokban iól-lehet az Egy-ház iósságát, az kibén éltek, el nem veßtik: de az ő magok sáiát, és őstől marat külön iósságit és őrökseget, ha mi vólna: és annak felette minden Egy-házi tißteket, az kit birtak el veßtik. De az harmadik dologban, tudni illik, az ßán-ßándékból való gyilkosságért, és latorságért, az őstől ßállot iósságnak tulaydonságát el nem veßtik: ha egy oßlásson való attya-fiai vadnak, kikre tőrvényßerént ßál az iósság. Mert ennyê réßében, elég, ha főért fővel fizet.

Egyéb dolgokban penig és pőrökben, az Egy-házi ßemély, az külső Nemes rend ellen, és vißontag az külső Nemes rend az Egy-házi ßeméllyek ellen, egyenlő terhen maradnak, tudnia illik, vagy fő váltságon, avagy diján, avagy az kárnak meg fizetéssen. Melyről az Biró, az Felperest avagy kár-vallot embert

ipsorum voluntarium & deliberatum homicidium ac latrocinium patraverit, aut perpetrari fecerit. Propter quòd (prehabita degradatione) capite plecti debebit. IN quibus quidem casibus licet bona Ecclesiarum, quibus præsunt non amittant: tamen privata ac separata Patrimonia, & jura possessionaria, si quæ habent: Insuper cuncta beneficia Ecclesiastica, quæ possident, perdere & amittere solent. Sed in tertio casu deliberato scilicet homicidio ac latrocinio, patrimoniorum proprietatem & hæreditatem non amittunt: si fratres habuerint cõdivisionales, ad quos illa jure successorio spectãt. Quoniam caput, in hac parte, capite compensari sufficit.

In cæteris autem causis & casibus, persona spiritualis & Ecclesiastica, contra secularem, & è converso secularis adversus spiritualẽ, æquali pœnæ & gravamini subjacet, emendæ scilicet capitis, vel homagij atq; damnorom illatorũ refusioni. De quibus judex actori, & damnum passo, juxta modum

(ſuperius prædeclaratum) ſatisfactionem impendere tenetur. Et hæc conſuetudo, ex generali maximè decreto ſereniſsimi Principis, quondam Dñi ALBERTI Romanorum & Hungarię Regis, Auſtriæq́; Ducis excerpta eſt atq́; proceſsit: Quæ etiam in generali moderno decreto noſtro roborata habetur & confirmata.

embert (az fellyül meg irt mód ſzerént) tartozik meg elegiteni. Ezt az tőrvént penig kiváltképpen vették az Felſęges Romai és Magyari Királynak ALBERTNEK, ki Auſtriai Herczegh-is vólt, rendelt végezéſęből, mellyet ez moſtani derék Decretumban-is hellyén hadták.

QVALITER DEBITA, ac damna ſpirituales perſonæ reddere debeant.

TITVLVS XLV.

ITEM, Si perſona ſpiritualis cujuſcunq́; ſtatus & dignitatis exiſtat, ad ſolutionem & reſtitutionẽ aliquorum debitorum aggravata fuerit: tunc adverſario ſuo pecuniaria ſolutione ſatisfacere tenetur. Et ſi noluerit, aut nõ poterit: tunc de bonis Eccleſiæ per judicem adverſario ipſi, infra illius ſpacium temporis, quo de proventib⁹ ipſorum bonorum debita recuperari poterit, ſtatuẽdis & occupandis ſolutio ac ſatisfactio eſt imponenda. Pecuni-

AZ ADOSSAGOT és kárt, mint fizeſſęk megh az egy-házi ſzemélyek.

XLV. TITVLVS.

TOVABBA ha az Egy-házi ſzemélyt, akar minemű állapatban és méltóſágban legyen-is, az tőrvény valami adóſſágnak megh fizetéſęre kénſzeriti: tehát pereſſęt pénzel kel megh elégiteni. Kit ha nem akar, avagy nem lehet: az Biró az Egy-ház ióſzágát foglallya el, és iktaſſa és adgya az nyertes ſęlnek kezéhez, ki mind addig biria mig az ióſzágnak iővedelméből, az ő adóſſágát ki veheti. Az pénzen penig

penig itt ez hellyen êrtünk akar mi Aranyat Ezüstöt, és mindenfęle pénzt, kivel ez most ani üdő ßerént élünk. Ha penig valami kár tételt érnek el rayta: és akarattya léßen réá, csak ingó marhával-is megh elegitheti, az ő peressęt, vásári bőcsű ßerént, az mint az ő igaz árrán el adhatni. Mellyet ha meg nem cseſekednek, az Biró az Egyház iósságából tartozik igaz elég tételt tenni, és annyi réßéből abban az győzedelmes fęlt bé iktatni.

Pecuniaria autem appellatione intelligitur, hoc in loco, quodlibet aurum & argentum ac omnis moneta, pro tempore currens. Vbi verò ad solutionem & refusionem damnorum illatorum condemnatus extiterit: isto casu poterit (si voluerit) rebus mobilib⁹ & venalibus, juxta tamen verum valorem hujusmodi rerum, adversario suo satisfactionem impendere. Alioquin de jurib⁹ possessionarijs Ecclesiæ, in hac quoq; parte, judex causæ, adversario illius personæ convictæ statutione debita, satisfacere tenetur.

AZ CAPTALANT, avagy Conventet egygyüt, avagy külön külön ßemélyenként miképpen sententiázzák.

XLVI. TITVLVS.

AZ egéß Captalant, avagy Conventbéli gyülekezetet, akar az nagyob, akar az kisseb hatalomért, akar micsoda sententiával: csak ugy Sententiázhattyák megh, mint ha

QVOMODO CAPItulum, vel Conventus simul, & quomodo personæ privatæ seorsum sententiari debeant.

TITVLVS XLVI.

ITEM, Si Capitulum vel Conventus, collectivo nomine, pro actibus potentiarijs majoribus vel minoribus, quocunq; sententiarũ genere condemnatur: tanquam

unica & singularis persona gravatur, & non singuli singulariter debent condemnari: exceptis præmissis casibus, homicidij videlicet voluntarij & deliberati, ac criminis læsæ Majestatis, & notæ infidelitatis, pro quibus omnes delinquentes (modo antelato) sunt puniendi. VERùm si certæ personæ Capitulares, & non tota communitas aliquos actus potentiarios de bonis ecclesiarum perpetraverint: tùnc ipsæ personę seorsum à communitate, ex eo loco, ubi talia mala com̃iserunt, ad judicium liberè poterunt evocari. Præsertim si patrimonia non habuerint privata, nihilominus de loco prę notato citari & evocari querunt, ac juxta causæ meritum, sententia contra eos per judicem ferri poterit atq; pronunciari.

ha csak egy kűlőn magának való ßemély vólna, és nem egygyenként kel őket kűlőn kűlőn meg bűntetni: az előbbi megh mondot három dologtól megh válva, tudnia illik, ßabad akaratból lőt, ßán-ßándéckal való gyilkosság, Királyi méltóság ellen való vétek, és hitetlensęgnek notáia: melyért minden vétkest, az megh mondot mód ßerént, kel meg bűntetni. Ha penig az Captalomból való kűlőn bizonyos ßeméllyek, és nem az egéß gyűlekezet, cselekeßnek hatalmat, az Egy-ház ióßágából: tehát nem az egéß gyűlekezetet, hanem kűlőn ßeméllyek ßerént, azokat abból az helyből, ahól az gonosságot cselekedték, hihattyák réá. Főképpen ha sáiát őss ióßágok nincs, tehát ugyan az meg mondot Egy-ház ióßágából kel réá hinia, és az dolognak érdeme ßerént, az Biró altal meg sententiáztatni.

QVID, SI VNA PERsona Capitularis Sententiata fuerit, agendum sit.

TITVLVS XLVII.

ITEM

AZ CAPTALAN gyűlekezeti kőzzűl, ha kűlőn egy ßemélyt meg sententiáznak, mit kel cselekedni?

XLVII. TITVLVS.

IS-

ISMEG, ha az gyülekezet közzül, valamely ßemély, kinek femmi külön öss iößága nincsen, vagy feie válisságán el marad, vagy kárt fizettetnek meg véle, és sémi ingó bingó marháia nincsē. Az az kérdés honnét és miképpen kel az peresset meg elégitetni? Mert nem az Captalan hagyásából cselekedet gonoßúl: következik tehát, hogy az egéß Captalant nem illik meg kárositani érette. Erre ez az felelet, mivel hogy az Captalan gyülekezeti közzül való, cselekedte vólna, ez gonosságot, melyért vagy feie válisságán, avagy az kárnak meg fizetésen, el maraßtanák, mellyet avagy nem cselekedhetet vólna, avagy hellye sem lőt vólna, honnét cselekedte vólna, hogy ha ö-is az Captalannak eggyik tagia, és annak az iövedelméből nem nevekedet vólna: Ennek okáért annak az Captalannak iövedelméből, valamennyi az megh gyözettetnek ßemélyére iutna, tartozik az egéß Captalanbéli gyülekezet, az Felperesnek, az ki mondot tőrvény ßerént, meg fizetni.

ITEM, si una persona capitularis bona hæreditaria & patrimonia separata nō habens, in emenda sui capitis cōvincetur vel in refusione damni condēnabitur, & reb⁹ mobilibus destitutus reperietur. Quæritur unde, & qualiter adversario satisfactio fiat? Quia nō de cōmissione Capituli mala ipsa patravit: & ex consequenti bona Capituli propterea nō videntur esse diripienda. Dicendum quòd quia mala ipsa & facinora, unde videlicet emenda capitis vel damnorū refusio subsequuta est, de medio & tāquam de membro ipsi⁹ capituli illa patravit, quæ perpetrare aut non potuisset aut locū patrandi nō habuisset, si in hujuscemodi beneficio constitutus nō fuisset: Ideò de proventib⁹ beneficij ejusdem capitularis convicti, per reliquos capitulares, actori super eisdē reb⁹ obtentis satisfactio est impendenda.

AZ EGY-HAZI SZEmélyeknek Tißt-tartói, ha kárt téßnek, mint kel raytok meg venni?

XLVIII. TITVLVS.

AZ

DE COMPENSATIOne damnorum, per Officiales Ecclesiasticarum personarum irrogatorum.

TITVLVS XLVIII.

ITEM,

ITEM, universi officiales Ecclesiasticarum personarum, sive sint spirituales, sive seculares occasione quorumcunq; actuum potentiariorum, si quos de officiolatib⁹ eorum cõmiserint vel perpetraverint: de eisdem officiolatibus ipsorum, inster aliorum regni nobilium, & officialium, liberè sẽper jure conveniri atq; ad judiciũ citari & evocari possunt. Et si in judicio convicti fuerint, de dictis officiolatibus eorum, tàm adversario, quàm etiam judici ipsorum satisfactio administrabitur. Dñi autem illorum (si talia non cõmissione eorum fuerint illata vel irrogata) poterunt ipsos officiales, usq; ad debitam emendam & satisfactionem, etiam cum detentione personarum suarum compellere: prout hoc de officialib⁹ habetur etiam in decreto primo, moderni Dñi nostri VLADISLAI Regis, articulo vigesimo quarto.

AZ Egy-házi személyeknek Tiszt-tartói, akar magok közzül valók legyenek, akar kűlső Nemes emberek, ha kárt avagy hatalmat cselekesznek, tiszt-viselésekben: tehát ugyan azon tiszteknek helyéből, ez Országbéli egyéb Nemesseknek módgya szerént, hihassák őket az törvényre. Es ha el érik raytok, ugyan azon tiszteknek alat való iókból, kel az pereſt, s-mind penig az Bírót megh elégiteni. Az Vrak penig (hogy ha nem az ő hagyásokból esset az kár) az Tiszt-tartókat, még személlyeknek meg fogásával-is meg böntethetik, és az elég tételre erőltethetik: az mint az mostani kegyelmes Vrunk, LASZLO Királynak első Decretomának huszon negyedik részében-is meg vagyon irva.

QVOMODO PRÆLATus, cum Capitulo simul, Et quomodo seorsum judicium portabit.

TITVLVS XLIX.

ITEM,

AZ PAP VRAKAT, miképpen itillyék meg az Captalannal eggyűt, avagy kűlőn.

XLIX. TITVLVS.

AZ

AZ Prælatus az ő Captalannyával avagy Conventtvel, az kőz iőſágból lőt hatalomért, vagy mind eggyűt menekedik meg, vagy kárhoztatik: Az kűlőn iőſágból meg-kűlőn. Azonképpen hitit-is, az kőz iőſág felől, az Prælatus, az ő vele eskűvőkkel, mind az ő ſemélyében, és mind az Captalan avagy Convent képében tétetik. Az kűlőn iőſág felől kedig, az Prælatus csak az övéről, eskűßik az ő coniuratorival, avagy mellette való eskűvőckel.

ITEM, ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel conventu, fuerit ad judicium ſimul evocatus: tunc ſi Prælatus & Capitulum, vel Conventus in illis juribus poſſeſsionarijs de quib' actus ejuſcemodi potentiarij autalia malorum genera commiſſa vel patrata fuiſſe dicuntur & quæruntur, indiviſi fuerint comperti: tunc Prælatus in hoc caſu non ſeparatim à ſuo Capitulo vel Conventu, ſed ſimul cum eiſdem, aut abſolvi, aut condemnari debet. Quoniam ratione indiviſionis cum ſuo Capitulo, vel Conventu, una cõmunitas eſſe cenſetur. Si tamen de diviſis inter eos juribus poſſeſsionarijs mala ipſa ſuborta, perpetrataq; fuiſſe comperientur: tunc & Prælatus & Capitulum, vel Conventus ſeparatim & ſeorſum condemnatur. HINC eſt, quòd ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel Conventu ſimul evocabitur: tunc ratione diviſionis, vel non diviſionis, etiam juramentum illis diverſimodè præſtandum adjudicatur. Nã ſi modo antelato Prælatus cum ſuo Capitulo, vel Conventu, indiviſ' fuerit: tunc ipſe Prælatus, cum ſuis conjuratoribus, tàm in ſua, quàm etiam totius Capituli vel Conventus perſonis, ſacramentum præſtare debebit. Si verò diviſus extiterit: tunc tàm idem Prælatus cum ſuis, quàm etiam Lector, aut Cantor, ſive Cuſtos vel Decanus, in perſona ipſius Capituli, vel Conventus, iterum cum ſuis conjuratoribus, juxta deliberationem & ſententiã judicis ſeorſim ſeparatim juramenta eorum deponere tenentur.

Et per Prælatos intellige non solùm dominos Archiepiscopos, & Episcopos: sed etiam Abbates, atq; Præpositos, tàm seculares quàm regulares omnes.

Az Prælatuson ércsed penig, nem csak az Egy-háznak fő gond-viselőit, ugy-mint Erseket, Pűspőket: hanem męg az Apat-Vrakat-is, és Præpostokat, mind az ßerzetben avagy az ßerzeten kivűl valókat.

DE ANNVALI PROrogatione, Dominorum Prælatorum, noviter electorum.

TITVLVS L.

ITEM, Prælati Ecclesiarum, à suis fratrib⁹, Capitulo videlicet vel Conventu divisi, à die electionis eorũ Privilegio pupillari gaudent: quibus de vetusta Regni lege, & approbata cõsuetudine permissum est & concessum quòd etiam in causis, tempore patris eorũ inchoatis, infra unius integri anni spacium, ad cujusvis instantiam respondere non teneantur: ut interim jura paterna, & literalia instrumenta revidere, calculareq; & deinde prosecutioni causarum suarũ cõmodè superintendere possint. Hoc tamen intellige in facto jurium possessionariorum & exhibitionis literalium instrumentorum fieri,

AZ PRÆLATVSOKnak kiket uijonnan válaßtnak, Eßtendeig való haladékokról.

L. TITVLVS.

AZ Egy-házoknak Prælatusi, avagy Fő gond-viselői, kik az Capitalan avagy Conventbéli attyafiaktól külön eßtozván vadnak, az ő válaßtáfoknak napiától fogván, azon ßabadságban vadnak, melyben az neveletlen árvák: kiknek ez Orßágnak régi megh regzet törvénye és iő ßockása ßerént, illyen engedelmek vagyon, hogy męg az ő Attyok ideiében való kezdetet perben-is, egy egéß eßtendeiglen, akar mely peres fęl ellen-is, ne tartozzanak megh felelni, hogy tudni illik, azonközben az attyai iößágot, és az ok leveleket meg láttassák és meg hányhassák, hogy annak utánna az ő pereknek follyását ió módon igazgathassák. De ez ßabadságot ércsed, mikor iößág dolga, avagy az ok leveleknek bé adássa

adáſſa ſorog. Mert egyéb perekben, mellyeket hatalom dolga felöl indittottak, mellyekben az leveleknek bé hozáſa nem ſükſéges, ez az engedelem ö nékiek ſemmit nem haſznál: mely engedelmet, az fellyül megh mondot mód ſerént, az perekben, még az törvény ſerént való üdeiüeknek-is, az az, ha az tizen négy eſtendöt meg haladják-is, az moſtani ſokás ſerént azért az tizen kettödik eſtendöre hoztak azoknak üdeiét, az Feiedelem mindenkoron meg ſokot engedni, és az törvényben-is hellyén hadgyák. Ha penig oſztalanok lêſznek, tehát eſſéle engedelem és ſabadſág ö nékiek nem haſznál. Mert az Captalanok avagy Conventek az ö elejeknek privilegiumával élnek, és az törvényben-is elégedendö üdeiüeknek tartatnak, ugy-mint, kik az huſon négy eſtendöt már megh haladták: ennyi idöſſeknek penig eſſéle haladékot és ſabadſágot, nem illik engedni. Mert méltatlan dolognak láttzanék az, hogy minden Apat-Ur, Præpoſt, Lector, Cuſtos, Cantor avagy Canonok válaſztáſa után, az régiöl fogván kezdettet pör, tellyes Eſtendönek forgáſaig haladékba hagyatnék, és vége ſakadatlan egy-nehány eſtendeigh függene, és igy az ö érdeméröl igazat ſem tehetnének.

HOGY

fieri. Nam in cæteris cauſis prætextu actuum potentiariorum motis in quib⁹ productio literarum ſubſequi non debet, hæc conceſsio minimè ſuffragatur: quę promiſſo modo, & in præmiſsis caſibus & cauſis, etiam legitimæ ætatis, hoc eſt, ætatem quatuordecim, juxta modernorum verò conſuetudinẽ duodecim integrorum annorum habentibus, à Principe ſemper cõcedi: & in judicijs obſervari ſolet. Si tamen fuerint indiviſi, tùnc hujuſmodi permiſsio, & libertatis prorogativa, illis patrocinari non poteſt. Nam Capitula vel Convẽtus privilegio majorum gaudent, & ætatem perfectam, hoc eſt, viginti quatuor annorum integrorum ſemper repræſentant: quibus hæc prę rogationis libertas non cõpetit obſervari. Abſurdum enim videretur, ut poſt electionem cujuſlibet Abbatis vel Præpoſiti, aut Lectoris, Cuſtodis, Cantoriſq; vel Canonici, cauſa dudum mota, uſq; ad añi integri revolutionẽ ſemper in ſuſpẽſo relinqueretur, & ſic indeciſa per aliquot annos penderet, concluſioneq; ſua fraudaretur.

QVOD PRÆLATI Ecclesiarum ob delicta prædecessorum suorum condemnari non possint.

TITVLVS LI.

VLTerius: si de bonis & juribꝰ possessionarijs cujuspiã Prælati, aut Abbatis, vel Præpositi, actus potentiarij, vel malorũ genera patrarentur atq; comitterentur: talis Prælatus aut Abbas vel Præpositus, quàm diu in humanis ageret, propterea in curiam Regiã non evocaretur vel aliter in causã quomodolibet non attraheretur: tunc decedente eo, successor suus ratione hujusmodi actuum potentiariorũ, quantum in persona sua, condemnari & aggravari non poterit: sed soluñodo ex parte jobagionum ac familiarium illius Ecclesiæ, per quos mala illa perpetrata fuisse dinoscuntur, judicium & justitiam actori facere & impendere tenetur. Quoniam bona, & jura possessionaria Ecclesiæ (sicuti prænarratum est) nemo Prælatorũ aut Abbatum, vel Præpositorum, seu

HOGY AZ PRÆLATusokat, az ő elejek vétkeért meg nem bũntethetik.

LI. TITVLVS.

TOVABBA ha valamely Prælatus, avagy Apat-Vr, vagy Præpost ióságából, hatalmai, avagy valami gonosságot cselekedtek vólna: és ez illyen Prælatust, avagy Apat-Vrat akar Præpostot, az miglen élt, ez dologért Király Vdvarában nem hivattak, avagy más módon valamiképpen pórben nem fogták vólna: tehát az ő halála után, az kit hellyében válaßtnak, az ßemélye ßerent megh nem bũntethetik: hanem csak az Egy-háznak iobbágyi és ßólgai felől, az kik gonoßúl cselekedtek, az Felperesnek tartozik tórvényt tenni. Mert az Egy-háznak ióságát, senki az Prælatusok avagy Apat-Vrak, akar Præpostok kózzúl, akar egyéb

gyéb Egy-házi ßemelyek-is, az ő tulaydon vétkekért, el nem veßthetik, és az Egy-háztól el nem idegenithetik. De ha valamellyik azok közzül feie váltsága ßerént való sententián marad, tehát az dijáról, és az kártételről tartozik eleget tenni. Vtánna penig ki az Tißtben iút, arra nem őröckes-képpen ßállot, hanem csak tißti ßerént bíria az ióßágot, ezokáért az ő előtte való Tißtbélinek feie váltságaért (mivel-hogy męg abból az törvényre sem hitták vőlt) nem tartozik semmit fizetni, annak terhe sem ßál réá. Miképpen hogy az Fiak-is, az Attyok vétkeért, kit réá-is hittak vőlt, nem illik hogy feieckel fizessenek, avagy feiek váltságát adgyák meg. De ha az attyokért meg Sententiáztatnak: csak az attyok ióßágának maradnak bőcsűén. De ez-is igy lehet, ha az attyokat éltében réá hitták vőlt, Mert ha halála után hívandgyák az fiait réá, nem az attyok vétkét kel abbã az törvénnek tekinteni, hogy más ember ióßágát foglalta el, vagy más marháiát vette vőlt el: hanem az fiak cselekedetit, hogy az hatalmasúl el foglalt ióßágot akar egyéb-fęle gonoßúl el vőt marhát, hatalmasúl tartyák nállok.

seu etiam aliarum personarum ecclesiasticarum, propter suos excessus amittere, & ab ipsa ecclesia alienare potest. Sed si quispiam illorum in emendæ capitis sententia convictus fuerit: tunc solum̃odo de homagio & damnis illatis satisfacere (modo prædeclarato) debet. Successoritaq; suus, qui non hęreditario jure, sed via electionis succesſit, emendam capitis illius prædecessoris sui (ex quo evocatus non fuit) subire, compensareq; nõ tenetur: Prout etiam filij, ob delicta paterna, facta prius evocatione, sententiarum capitalium, vel emendæ capitis gravamini, quantum ad pœnã, non subjacent. Sed si convicti fuerint: solummodo in æstimatione jurium paternorum convincentur. Et hoc si patres eorũ in humanis agentes, evocati fuerint, Aliter enim, si post obitum parentum evocatio subsequetur: non jam delictum patris, qui jura possessionaria forsitan occuparat, vel res, & bona mobilia alterius diripuerat: sed filiorum, qui malè occupata vel res direptas detinẽt,

compensari metiriq; solet. Si igitur in facto occupationis bonorũ causa mota fuerit: quia fortè ecclesia bona illa habet, & possidet: etiam decedente quolibet Prælato aut Abbate, vel Præposito, successor suus, in hoc casu semper evocari & condemnari potest. Et hoc idem est intelligendum etiam de illis ecclesiarum Prælatis, qui per translationem in alterius Ecclesiæ beneficium vel dominium se conferunt moraturos.

lok. Ha azert iöſzág foglaláſa felől való dologból pőr támadand: mert ne talám, az el foglalt iöſzágot az Egy-ház kezênél talállyák: az Prælatus, avagy Apat-Vr, akar Præpoſt, az ki az iöſzágot el foglalta vólt, ha azomba megh hal-is, mind az által, azt az ki utánna az tiſztben kél, mindenkor érette réá hihattyák, és azért el maraſzthattyák. Es ugyan ezent kel érteni, azokról-is, kik hellyeket el változtatván, más Egy-háznak tiſztiben mennek lakni.

QVOD CAVSA FACTUM juris possessionarij tangens, in foro Ecclesiastico tractari nequit: si etiam promissio vel Testamentum interveniat.

TITVLVS LII.

ITEM, quòd nulla causa factum juris possessionarij concernens, si etiam promissio vel testamentum occasione talis juris possessionarij intervenisset, coram ipsis spiritualibus personis vel eorum vices gerentibus, tractari poterit: sed omnis ejuscemodi causa, in curi-

HOGY AZ IOSZAG dolgában, az Egy-házi ſzéken nem perelhetnek: męg ha előben való igiret, vagy Testamentom forgot volna benne-is.

LII. TITVLVS.

TOVABBA akar minémű pôr-is, mely iöſzag dolgát, avagy kereſetit illeti, męg ha igiret, akar Testamentum lőt volna-is ez illyen iöſzág felől, az Egy-házi ſzemélyek előt, avagy képebéli emberek előt, nem foroghat: hanem minden effęle pőrt az Király

rály Vdvarában, az Királyitól rendelt Bírái elől, kel megh inditani, és el is végezni, Mert az kar ki mit igirien, akar Teſtamentomot tegyen: mindenkor azért csak annak illetinek kel megállani, az kinek méltóságában és birodalmában, az dolog vagyon, az kit igirnek, avagy az ki felől Teſtamentomot téſznek.

NYILVAN való dolog penig ez, hogy ez Országban, csak az Király Vdvarából rendelt Bíráknak Sententiával, és inlt leveleivel, sokták az időságot tartani és birni. Egyéb Vicariuſſoknak, és Egy-házi Bíráknak levelei és Sententiái, itt ez dolgokban, sohúlt megh nem tartatnak. Miért hogy az pőrnek Czickellyit is, ugyan azon béken illik megh keresni, ahol az dereka forog. Annak okáért az időságban járó pőr, az Egyházi Bíró elől nem forogh hat, végben sem mehet, Vgyan ezeni kel érteni affele pőrről is, melyben az adóſságot, vagy egyéb dolgait, valaki hitire fogadná. Az penig, ki hitire fogadta: minek előtte érette megh keresnék, el halna: ez illyen dologh is az Szent béket nem illeti.

curia Regia, coram judicibus ejuſdem ordinarijs, ſolet examinari, pariter & terminari. Quicquid enim quiſpiam promittat vel teſtetur: ſemper tamen ſtandum eſt ejus judicio, ad cujus authoritatem & juriſditionem res ipſa (pro qua promiſsio & teſtamentum emittitur) principaliter ſpectat.

Certum eſt autem, Quia hoc in Regno non niſi Iudicum ordinariorum curiæ Regiæ ſententijs, & lireris adjudicatorijs, jura poſſeſsionaria gubernantur. Vicariorum verò vel aliorum judicum ſpiritualium literæ & ſententiæ, in hac parte nuſquam obſervantur. Nam & alias acceſſorium debet ſequi forum ſui Principalis. Propterea cauſa, factum juris poſſeſsionarij tangens, in præſentia judicis ſpiritualis ventilari concludiq; nequit. Et idem eſt ſentiendum etiam de cauſa ratione fortè debitorum vel aliorum negotiorum, in qua fides intervenerit. Ille tamen, qui fidem præſtitit, antequã cauſa ſuſcitaretur, deceſſerit mora: quòd videlicet in ſede ſpirituali ea tractari non

ri non potest. Nam fides, & ejus pœna, personalis est: quæ extincta persona, extinguitur in judicio semper. Si quid tamen debiti vel alterius rei, juxta fidem in promissione annexum & appositum fuerit, hoc coram judice suo seculari, actor ipse ab hæredibus, & alijs legitimis successoribus defuncti requirendi habet authoritatem.

illeti. Mert az hit és annak bűntetésse személy szerént valót mely személy meg halván, az bűntetése is mindenkoron vele egyetemben le szál, és az tőrvényben meg hal. Mind azáltal, ha valamit hitire fogadot, vagy adósságot, vagy egyéb dolgot, azt az megh hólt ember maradékitól, az Nemes széken való Biráia elől, az Fel peres megh keresheti.

QVID OFFICIALIS vel Decanus Capitularis, inter Iobbagiones Capitulares agens, valeat.

TITVLVS LIII.

ITEM, solent Capitula ac Conventus, in eorum villis Officiales & villicos, qui in medio Iobagionum suorum temporalem jurisditionem exerceant, tenere & conservare: quorum judicium, & judicij impensio eam virtutem & vigorem habere dinoscitur, sicuti personaliter fuisset per illos Capitulares, aut Conventuales administratum. Decanus etiam in persona Capituli eandem habet authoritatem.

AZ CAPTALANBELI Tiztartónak és Decanoknak, az iobbágyok kőzőt való, méltóságáról.

LIII. TITVLVS.

AZ CAPtalan avagy Conventbéliek, az ő faluiokban, Tiztartókat, avagy parasti Birákat, Soktak tártani, kik az ő iobbágyok kőzőt idő szerént parancsollyanak: kik az minémű itéletet és tőrvént tésznek, ollyan ereie vagon, mintha személlye szerént az Captalan avagy Conventbéliek mondottak vólna ki. Az Decánnak is az Captalan személlyében azon méltósága vagyon,

gyon. De azért az ő tiſztviſeléſſęnek határán kívűl, Procator levél nélkűl, az egéß Captalan nevében, nem pőrelhet.

tatem. Verumtamen extra Officiolatum ſuum ſine literis procuratorijs totius Capituli, pro eodem Capitulo reſpondere non poteſt.

AZ AVRANÆ PRIorról, és az ő állapattjáról, és ő reá való tőrvény-tételről.

LIV. TITVLVS.

DE PRIORE AVRAnæ, & ejus conditione, ac de ſententijs in eum ferendis.

TITVLVS LIV.

Ezt az Tituluſt olvaſſa az kegyes Olvaſo az Déák Decretomból.

SCIENDVM ulterius, quòd licet Prior Auranæ utroq́; titulo, ſpirituali videlicet & ſæculari gaudeat, jura tamen poſſeſsionaria inſtar Eccleſiaſticarum perſonarũ gubernat: Vbi advertendum, quòd Prioratus Auranæ olim in hoc Regno per excellentiſsimum Principem Dominum LVDOVICVM Regem fundatus & inſtitutus fuiſſe perhibetur. Qui quum Regnum Siciliæ, ſive Neapolitanum, valido cũ exercitu, necem fratris ſui carnalis, divi ANDREÆ, ejuſdẽ Regni & Hieruſalem Regis, vindicaturus invaſiſſet, à Rhodanis non parvum fertur auxiliũ navale ſibi collatum fuiſſe. Vnde & eorum zelo inductus, ſingulariq́; amore permotus, in ſignum religionis & profeſsionis Rhodianorum, poſt felicem & victorioſum ſuum reditum, Prioratum ipſum Auranæ, multis poſſeſsionibus dotatum inſtituit, atq́; fundavit. Cujus prior pro tempore conſtitutus ex Regulari Rhodianorum obſervantia, militiam ſecularem, pro fidei Catholicæ defenſione & tutamine ſemper exercere, uxorisq́ue ſolatio procul motus atq́; deſtitutus, caſtitatem perpetuam obſerva-

re tenetur. Quapropter, occasione ipsius abstinentiæ & castitatis dignè inter spirituales personas computatur. Cũ igitur Prior ipse, Auranæ utroq; titulo, spirituali & seculari (prout prænarratum est) gaudeat, venerabilisq; & magnificus in suo titulo scribatur: venerabilis, utpote propter castitatem & regularem observantiam. Magnificus, siquidem tanquam, Baronum unus, ob singularẽ militiam, quæ Magnifici generosiq; cordis esse debet: Bona etiã temporalia, quæ possidet, spiritualib⁹ & Ecclesiasticis patrimonijs quodã modo coñexa esse videantur, Ideò, si quando sententia contra eum fertur: non in emenda duntaxat capitis sui (quæ ratione sui Baronatus ad quadringentos florenos, adversę tantumodo parti persolvendos se extendit) sed insuper in damnis, per eum coñissis, & de bonis ecclesiæ, more aliarum ecclesiasticarũ personarũ refundendis, & præterea cunctorum patrimoniorum suorum (si quæ ultra bona priorat⁹ habet (amissione cõvinci solet & aggravari. Et hoc si in facto majoris potẽtiæ cõdemnabitur. Nã in minorib⁹ actib⁹ potentiarijs, ipsum quoq; sicuti & alium quemcunq; onera & gravamina min⁹ lædunt. Intelligendum est etiã, si contra Magnates, vel alios Nobiles sęcularis conditionis cõvincetur aut sententiabitur: Nã contra ecclesiasticã personã, nec prior ipse majori onere gravabitur, quàm persona spiritualis adversꝰ eum gravaretur. SCIendum tamẽ est, quòd in præmissis trib⁹ casib⁹, videlicet criminis lęsæ Majestatis: Notæ infidelitatis, & voluntarij deliberatiq; homicidij, Prior ipse, ultra prę missam pœnã, etiã caput amittere, seu capitalẽ sententiam subire solet atq; debet: Dum tamen evidenter & iuridicè fuerit convictus & condemnatus. In alijs autem reb⁹ quantum ad iura Regni, privilegio Prælatorum uti, gaudereq; consuevit Exercitia nihilominus militaria more Baronum & Magnatũ, pro Regni defensione exacturus.

DE CA-

AZ KIT FEIERE itilnek, mint kellyen véle bánni.

LV. TITVLVS.

TOVABBA ezt-is tudnunk illik, hogj az fellyül meg mondot dolgokért (ki vévén azokat, kik vér ſerént való attya-fiaſok) valamikor Nemes renden való ſemélt feiére itilnek, és valamiképpen Sententiát mondnak reá: nem csak az ingó bingó marháiát és iovait, azon-képpen ióſágát és minden őrőckét veſſti el ez ollyan megh ſententiázot ember: de megh feiét-is el ütik érette. Vgy, hogy valahól az Sententia levélnek ereiével őtet megh talállyák, és megh foghattyák, tehát az ő rendelt Biráia, avagy Biró embere, kit arra válaſſt és bocsát, ióſága el foglalaſſának utánna mindenkoron: az ióſága el foglaláſſának előtte penig-len, egy egéſſ eſtendőnek forgáſſa alatt, az Sententia levél keléſſe napiától fogván, ſámlálván, az megh ſententiazot embert, ſeméllyében megh tarthattyák és megh foghattyák, és az ő Biráia kezében adhattyák, hogy az mint az törvény találta, meg

DE CAPITALI SENtentia, & executionis ejus ſerie.

TITVLVS LV.

SCIENdum deinde eſt, quòd ſententia capitalis, ratione & prætextu antelatorum caſuum, contraſecularem perſonam (demptis tamen perſonis fraternitate & conſanguinitate conjunctis) lata, & quovis modo pronunciata non ſolùm res mobiles ac bona, & jura poſſeſsionaria talis ſententiati & convicti hominis aufert: verùm etiam pœnam capitalem infert. Ita ut ubicunq; ille reperiri ac deprehendi poterit, vigore literarum ſententionalium, per judicẽ ſuum ordinarium, vel hominem ipſius judicis, ad id per eundem deputatum, poſt executionem ſemper: ante autem executionem infra añi duntaxat unius integri, à die emanationis ipſarum literarum ſentẽtionalium computandi, revolutionem, in perſona ſua detineri, captivariq;, & ad manus ſui judicis ad infligendam ſibi pœnam, à jure in hac parte ſtatutam, dari & aſsi-

Par 2. T. 58 Par. 3. Tit. 19. 20.

gnari valebit. Nam adversarius suus ipsum propria sua authoritate, absq; homine judicis neq; captivandi neq; etiam in domo sua, vel alibi (etiam per hominem judicis detentum) conservandi habet facultatem: sed ad manus judiciarias, quàmprimùm poterit (dietim de loco in locum se domum residentiæ judicis vers⁹, vel ubi judex ipse fuerit constitutus movendo) assignare, præsentareque tenetur. Qui quidem judex hujusmodi detentum, tribus diebus, causa pacis & concordiæ, apud se conservare: Et si cum adversario suo concordare interim nequiverit: tunc manibus adversarij sui, ut capite plectatur, reatusq; sui pœnam luat, dare & assignare debebit. Cui si mortem, vel aliam pœnam condignam: à jure (ut præfertur) statutam, adversarius intulerit: nulla postea bonorum & jurium possessionariorum suorum occupatio per judicem, vel adversā partem, fieri & subsequi valebit: sed omnia bona, & jura sua possessionaria in filios, si habuerit, vel fratres aut

Par. 1. Tit. 16. 60. Par. 2. T. 37

megh bűntesse. De az ő pőresse őtet, maga feiétől és hatalmából, az Biró embere nélkűl, sem meg nem foghattya, (sőt ha az Biró embere meg fogta vólnais) sem hazánál, sem másut fogva nem tarthattya: hanem mentől hamaréb lehet, az Biró kezében tartozik adni és vinni, oly sietsęggel, hogy napról napra, helyről helyre, az Biró háza felé, avagy ahól ackor az Biró léßen, mennyen véle. Mely Biró effęle meg tartot embert békessęghnek, és egyben alkuvásnak okáért, tartozik magánál harmad napig megh tartani: Es hogy ezenközben az ő peresęvel meg nem békélhetik: tehát az ő peresse kezében adgya és bocsássa, hogy feiét vegyék, és vétkeiért megh bűntessęk, Kit ha megh őletet, avagy egyéb méltó bűntetést, az ki megh mondot tőrvény ßerént, tétet rayta az ő peresse: annak utánna semmi iößágát, és semmi marháiát az Biró, és az peres el nem foglalhattya: hanem minden iößága és marháia fiaira, ha vadnak, avagy attya fiaira, akar egyéb tőr-

törvény ßerént való öröckesire, tißtán és fizetés nélkül ßál: De attól el válva, az mit fogságának ideién nálla találnak, mely az Birónak marad.

aut alios legitimos successores suos, purè & simpliciter devolvuntur: exceptis solummodo rebus, apud ipsum convictum tempore captivationis suæ repertis, quæ ipsi judici manebunt.

AZ SENTENTIA által el foglalt jóßágot, az Biró kezétöl, és az peres fęltöl, mint válthattyák megh.

LVI. TITVLVS.

HOLOT penigh az megh sententiazot ember Biró kezében nem esik, és megh nem foghattyák, mind az által az sententiával az más fęl el iárván, ióßágát el foglallya: tehát ióßágát az ö fiai, vagy attyafiai, akar maradéki és öröckessi, avagy kikre idövel ßálhatna az ióßágh, az Biro kezéböl és az peressêböl, köz böcsel meg válthattyák, de az nap alat, mellyet az Birô eleiben rendel: Söt ha fiai, attyafiai, avagy valami öröckessi nem lennének, męg az ßomßedok-is és határosok, affęle el foglalt ióßágot és öröksęget hozzáñok vált-

QVALITER BONA per sententiam occupata, de manibus judicis, & adversę partis sint redimenda.

TITVLVS LVI.

VBI autem convictus, & condemnat⁹ ille manus judiciarias evaserit, captivariq; non poterit, & lata hujusmodi sententia cõtra eum legitimè exequuta fuerit: tunc bona & jura sua possessionaria filij vel fratres, ac successores ejus, ad quos spectare dinoscuntur, à manibus judicis & adversæ partis, communi æstimatione mediante, redimi poterunt, in termino per judicẽ illis ad id præfigendo: immò filijs, aut fratrib⁹ & successoribus non existentibus, etiam vicini & cõmetanei ejusmodi bonorum & jurium possessionario-

rum occupatorum (quia redemptibiles sunt, & modum virtutem q; jurium impignoratitiorum repręsentant) ad se redimere poterunt: dummodo[a] terminum, per hominem judicis, ac testimonium loci credibilis, tempore executionis ipsius sententię, ad redemptionem deputatum non transcendant. Nã postea in rem judicatam bona illa transibunt, & apud judicem adversamque partem tamdiu manebunt, donec de gratia Regia, vel novo forsitan judicio convicto illi provisum fuerit. Virtute etenim propria, & ablq; gratia Regia sententiatus ipse & condemnatus, bona sua etiam per redemptionem & prætactam æstimationem, pro se recuperandinõ habet potestatem.

[a] Par. 2. Tit. 26. 56. 59. 82. Par. 1. T. 16

váthatnak, (mert azok váltságra valók, mint sintén az zálagos iószágok) csak hogy az meg váltásra való hagyot napot, és orát, mellyet az Bírónak embere, avagy valamely hiteles helynek bizonyos embere hagyot és rendelt az el foglalásnak ideién, el ne mulassa. Mert az után az iószág azon meg irtt Sententiában marad, és mind addégh az Bírónál, és peres félnél lésen, mig az sententiazot embernek, avagy az Királytól kegyelmet, avagy uy irtletet nyernek.

Mert az önnön ereiével, és Király kegyelme nélkül, az megh sententiazot ember, az ő iószágát, az emlitet bőcsen, avagy váltságon, vissza nem veheti, meg sem hadgyák váltani.

QVID GRATIA PRINcipis, homini sententiato facta, valeat, Et de partibus judiciarijs.

TITVLVS LVII.

Par. 1. T. 15. 16. 20. 56.

SI verò Princeps hujusmodi sẽtentiato atq; convicto gratiam fecerit specialem: tunc ipla gratia non

AZ KIRALY KEgyelme az meg sententziazot embernek mit hasnályon, és az megh irtt részekről.

LVII. TITVLVS.

HA penigh az Fejedelem nevezetesen megh kegyelmez, az megh sententzi-

tentiázot embernek: ackor az kegyelem adatik, nem az dijáról, és iószágnak harmad részéről, mely immár az Felperest illeti: hanem csak az ő feijének, hogy azt el ne ůssęk, meg szabadulássára használ, és továbba iószágának két részét, mely az törvény tévő Biráknak iutna, szabadittya és tartya megh véle. Sőt az Nador Ispán székin, męg iószágának két részét-is sem tarthattya megh az kegyelemmel: Mert ez illyen el itilt két rész (az Országnak régi meg regzet szokása szerent (az Nador Ispánt illeti, avagy azt kit véle meg aiándékoz. Az ki penig hitlensęgh notaiában esik, annak iószágában semmi része nincsen az peresnek, mert mindenestől fogva Király ő Felsęgét illeti, és ő adományára szál. Kűlőmb azért az ollyan hitlensęghnek notáia, mely az másod repulsioból következik, ez mostani szokásunk szerént. Mert annak iószágának harmad része, minden hozzá valô tulaydonságával őrőcké az peres fele (az két rész penigh Királynak őrők adománnyát illeti.) Ez penig nyilván legyen, hogy Királynak ez kegyelme-is nem továb,

non de homagio, & tertia parte jurium possessionariorum ejusdem convicti, in portionem utputa actoris vel adversarij cedenti: sed capiti tantum modo, ut capitalem pœnam non subeat, ac duabus partibus ipsorum jurium possessionariorum, ad portionem videlicet judiciariam cedentibus, patrocinari suffragariq; intelligitur. Immò etiam super duabus partibus judiciarijs in causis, ac sententijs coram Domino Palatino Regni hujus vertentibus, & emanandis, ipsa gratia locum non habet: sed hujusmodi duæ partes judiciariæ (antiqua Regni consuetudine dictante) ad solum Palatinum, vel cui ipse contulerit, pertinent. In facto tamen & causa notæ infidelitatis per quam etiam hæreditas & proprietas jurium possessionariorum hominis, in ipsa causa succumbentis, & condemnati perpetuò amitti solet: collatio perennalis bonorum ejusdē condemnati, ad Regiā majestatem solam, & jurisditionem sacræ suæ coronæ spectat. Et nec actor, nec adversarius

rius ejus quicquam hæreditatis ex ipsis juribus possessionarijs, virtute ejuscemodi latæ sententiæ, pro se percipere potest. Sec⁹ est autem in sententia notæ infidelitatis, ex secundaria repulsione, nostra hac tempestate ferenda. Nam in ea, etiam adversario tertia pars bonorum, & jurium possessionariorum condemnati hominis, simul cum hæreditate, & proprietate, vigore generalis decreti nostri, perpetuò cedit atq; datur. Et sciendũ quòd hæc gratia Regia nõ ampli⁹, quàm per añi integri uni⁹ revolutionem efficax manebit. Aliter enim, si convictus infra ipsius anni spacium, penes Principis gratiam, actori vel adversario satisfacere, & cũ eo concordare recusaverit; mox transacta eadem annuali revolutione, pristino oneri, gravaminiq; sententiæ præmissæ subjacebit, & sententiabitur; è converso, nullo ampliori processu juridico observato. Hinc est, quòd etiam actor, vel actrix, literas suas sẽtẽtionales infra integri unius anni (à die emanationis earundem computandi) revolu-

váb, hanem csak eßtendeigh tart. Mert ha az meg sententiázot ember, azon egy eßtendő alat, az Király kegyelme mellet, az ő pőressét megh nem elegíti, avagy véle megh nem akar békélleni: az eßtendő el telvên, ismét az előbbi sententia lêßen az feŋên, (melyben csak lelket kel funi, és tőb tőrvény follyást nem kel inditani. ERBőL vagyon ez, hogy minden-fęle pőres, egy eßtendőnek forgássa alat, (az levél ki kellesętől fogva ßámlálván) tartozik aval, hogy az ő sententia levele tartása ßerént, vagy Király embere, vagy Nador Ispán, avagy egyéb hiteles helynek emberi által, exequáltasson avagy igazat tétessen. Mert ha egyebet cselekeßik, és eßtendeig az Sententiát véghez nem vißi, az Alperest, annak az Sententia levélnek ereŋével sem ßemélyében, sem semminémű marhaiában, megh nem bánthattya, sem háborgathattya, avagy megh sem tartoztathattya az Felperes: De ha akaria, az sententia terhének megh fizetésęre, haladék nélkűl való, meg magyarázot hivatallal, rea hivattathattya, kire minden ok vétetlen, azon egy terminusson tőrvénnek kel ßólgáltatni.

Ezt

revolutionem, per regium aut Palatinalem, & alicujus loci testimonialis homines, executioni demandari facere tenetur. Nam aliter, post ipsum anniversarium convictum, & condemnatum, virtute illarum literarum sententionalium in persona, vel rebus ac bonis suis turbare, spoliare, vel detinere actor ipse non potest, sed si voluerit ad onus sententiæ deponendum contra se peremptoriè, & cum insinuatione evocari, facere valebit ex parte cujus indilatè, & ipso quidem unico termino judicium administrandum erit.

Ezt sem kel el feleitenünk, Hogy ha valamely Alpöres, kit feÿen maraßtották, (az fellyül meg mondot mód ßerént) fogság által, az Biro kezében esik: tehát az Királynak kegyelme, mellyet néki fogságában ád, feie mentsęgére, az Felpöres ellen megh nem ál, és nem haßnál. Mert az Király külömben meg nem kegyelmezhet, az meg sententiázot embernek, hanem hogy az ö pöresęvel meg békélyék. Mivelhogy penig immáron az pöres meg fogtatta, kételen véle, hogy az ki mondot sententiát exequáltaßa, és abban el iárion: az békeßęgre és alkuvásra penig ßabad akarattya ellen, az pöreſt, nem kénßerithetni, söt reá se erölteßęk. Ezokáért ö ellene az Király kegyelme meg nem álhat, nem is haßnál: hanem minden ßabadulássa, csak az Felpöres kezében vagyon, Innét vagyon ez, hogy

HOC quoq; non prætermittendum est, quòd si quispiam in sententia capitali convictus, manus judiciarias (modo præmisso) per captivitatē inciderit: tunc illi gratia Regia, ipsa captivitate facta iam ad caput suum salvandum, contra actorem non suffragatur. Quoniam Princeps convicto & sententiato homini, gratiam aliter facere non potest, nisi ut convictus cum adversario suo concordet. Adversarius autem latam pro se sententiam, per illius detentionem, jam executioni demandatam habet: ad concordiam verò invitus compelli non potest neq; debet. Igitur gratia Principis contra eum non valet: sed tota salus detenti illius in manibus adversarij sui pendet.

Hinc est, quòd detentus ipse cuncta bona ac jura sua possessionaria etiam in præjudicium filiorum ac fratrum suorum, in redemptionem capitis sui perpetuò alienare potest: prout in prima parte latius declaratum est.

hogy effęle fogoly, illyen ßükſęgkort, minden iößágát és örökſęgit, męgh fiainak és attya-fiainak ellene-is, el adhattya, és örökké el kötheti, feie váltságában: az mint ezen Decretumnak elsö réßében-is erröl ßöllottunk.

QVANDO ET QVOmodo poterit detineri, in sententia capitali convictus?

TITVLVS LVIII.

TEM, nemo litigantium adversam partem, vigore sententiæ capitalis, per non venientiã & non comparitionem alterius partis latæ, & promulgatæ, ante literarum sententionalium emanationem Sigillationemq;, & manib⁹ actoris assignationem, in persona sua detineri facere potest: sed quãdiu literę ipsæ apud manus judicis fuerint, convictus ille tàm judicẽ ab extradatione, quàm etiam Capitulum vel Conventum, cui sonabunt, ab executione earundem semper inhibendi habet facultatẽ. Verumtamen, facta inhibitione apud

Per non venit.

MIKOR ES MINT fogtathattyák megh azt kit fejen maraßtották?

LVIII. TITVLVS.

TOVABBA, Az pöressek kôzzül, senki az más fęl pöreſt, az ki mondot sententiának ereiével, azért hogy az törvényre el nem iöt, ielen-is nem vólt, az sententia levélnek ki adássa, pecsętléſſe, és az Felpöresnek kezében adássa elöt, ßemélyében, megh nem tartoztathattya avagy fogtathattya: Söt meddiglen az levelek az Biró kezénél léßnek, az Alpöres, mind az Birót, az sententia levélnek ki adássáról, mind penig az Captalant, avag Conventet, az igaz tétel mellöl, mindenkor el tilthattya. Mihelt azért illyen tilalmat téßen az

az Biró elöt, ottan effęle sententiának terhêt le kel tenni, és az Felpőresnek keresetire tartozik meg felelni. De mikor az Biró, az két fęlnek feleletiből, és az kőrnyűl álló dolgoknak, forgatásából, tőrvény folyása ßerént, itil valakit feiére, tőrvényét is ki mondgya: mentést és minden továb való haladék nélkűl, az meg győzetet Alperest (ha ßemélye ßerént ielen léßen) minden sententia levélnek ki adássa nélkűl, az Felperesnek, avagy Procatorának, kivánságára, Biráia által megh fogtathattya, és (az fellyűl megh mondot rend ßerént) tartoztathattya, és megis bűntettetheti: Az Nemessęgnek ßabadsága, ő nékie semmit nem haßnálván.

apud judicem, statim onus hujusmodi sententiæ deponere, & ad quæsita actoris respondere tenetur. In facto autem capitalis sententiæ per responsiones, & ex allegationibus partium, atq; processu juridico, per judicem pronunciatæ mox & in continenti reus, ac convictus, (si personaliter adfuerit) absq; quibuslibet literis sententionalib⁹, ad requisitionem actoris vel procuratoris sui per judicem suum captivari, & (ordine prænarrato) conservari ac puniri poterit: libertate nobilitatis non obstante.

MI LEGYEN ES mikoron engettessęk megh, az méltó maga mentsęg, kit az Birák itiletiről kőlt levelekben ßokták irni.

LIX. TITVLVS.

TOVABBA, az Birák itiletiröl költ levelekben, mellyeket közönsegessen Birság levélnek hinak, ez Czickelt (ha ugymond magát bizonyos okockal megh nem mentheti) mindenkor belé ßokták irni; Es effęle sententia leveleket-

QVID SIT, ET QVANdo admittatur rationabilis excusatio, in literis judicialibus inseri consueta.

TITVLVS LIX.

ITEM, in literis judicialibus, quas com̃uniter Birsagiales vocant, clausula ista (si se rationabiliter non poterit excusare) semper apponi inseriq; solet: & literæ quoque sententionales: quæ ex hujusmodi literis judicialibus tandem

conſcribuntur, propè finem octavarum & brevium judiciorum extra dari, & manib⁹ adverſariorum aſsignari conſueverunt: Nè rationabili excuſatione ſe offerente, litigantium quiſpiã pręcipitanter, & de plano bonis ſuis deſtitui, vel
Part.2.T.30. capite puniri videatur. Vnde rationabilis excuſatio eſt, admittendaq; cenſetur, Quando actore vel in cauſam attracto, aut ejuſdem procuratore, de domo ſua ad octavas, aut brevia judicia ſe movente, pariter & venire ſatagente, ægritudinem validam, poſt diſceſſum ſuum idem incurrerit, aut aquarum vehemens inundatio iſum retinuerit, vel equo ſuo infirmante, & propter inopiã equum alium emere conducerevè nõ valente, greſſum ſuum retardaverit: aut ſi per adverſarios ſuos vel latrones interceptus, ſpoliatus, vulneratuſq; aut necatus fuerit: & his, vel ſimilibus caſibus præpedientibus & occurrentibus ad terminum diſtributionis literarum judicialium, aut ſententionalium, in præſentiam ſui judicis pertingere venireq;

leket-is, mellyeket az Biráknak törvényéből irnak meg, az terminuſſoknak avagy rövid törvényeknek vége-felé azért ſokták ki adni az pöreſſeknek: Hogy ha valamely pöres maga menſęgére bizonyos méltó okát adhattya, annak maga gondolatlanúl, hirtelenſęggel és mód nélkül, ióságát el ne foglallyák, avagy feie el ne eſſęk. Annak-okáért az bizonyos okokból való maga mentés ez, és ennek vagyon az törvényben-is hellye: mikoron az Felpöres, avagy az Alpöres, avagy az ő Prokátora, házától az Octávára, avagy rövid törvényre indulván, el akarna iöni, és el indulvan, felette meg betegülne, avagy az viznek ki aradáſſa miat, nem mehetne elöb; akar lova megh betegülvén, és fogyatkozot állapattya miat máſt nem vehetne, nem-is fogadhatná, és azért kezdené el maradni: Avagy ha pöreſsi által, avagy tolvaiok által tartoſtatván, meg foſtatik, ſebhetik, avagy ugyan megh ölettetik: Illyen dólgok akar ehez haſonlók, ha az menéſt el halaſtattyák és el mulatattyák-is, hogy akorra az üdöre oda nem mehet, mikor az ſententia leveleket ki oſtyák: annak

annak méltó mentsęge lehet, és az tőrvénnek terhétől megh-is menekedik. Csak hogy az illyen maga mentsęget meg bizonyithasson, és esalárdúl ne kőltete legyen. Mert egyéb-ként, hanem ha az sententiának terhét le tőtte vólna, (az meg mondot mód ßerént) executiora megyen az dologh, és az Fel peres az tőrvényben el iár: és az meg győzetet Al peres (az előbbi mondásként) az ő Nemes ßabadsága ellene nem álván, seiével-is fizet.

nireq; nequierit: meritò talis excusatur, & ab onere judiciorum sententiarumq; exoneratur. Dummodo excusatio ipsa probabili documento fulciatur, & non dolosè, neq; fictè vel fraudulenter inducta fuisse videatur. Aliter enim, nisi onus judiciorum & sententiarum depositum persolutumq; fuerit, executio (modo præhabito) subsequetur: & convictus, libertate (ut prætactum est) nobilitatis non obstante, etiam capite punitur.

MIKEPPEN KEL az fiak és az leányok, és az attya-fiak réßeit, az sententiában való el iáráskort, külőn ßakaßtani?

LX. TITVLVS.

ANNAK felette eztis eßünkben kel vennünk, hogy az ki mondot sententiaban való el iáráskort, mindeneknek előtte, az megh győzetet embernek fiai és leányi, ha kik az sententia előt lőttek vólna ez világra, réßeit külőn kel venni és külőn regzeni: azonképpen az nemzetsęgh ßerént való attyafiak réßeit, és egyebeket,

QVOMODO PORTIones filiorum ac filiarum, & fratrum, tempore executionis sententiæ excidi debeant?

TITVLVS LX.

ADVERtendum præterea est, quòd tempore executionis latæ cujuslibet sententię, ante omnia portiones filiorum & filiarum cujuspiam convicti hominis, si qui ante sententiam ipsam in rerum natura sunt generati & propagati: Fratrum etiam generationalium, & aliorum quorumcunque, qui

cum eodem convicto jura possessionaria habent indivisa, sequestrandæ sunt & excludendæ: atq; portio solummodo ad personam ipsius convicti cedens, inter judicem, & adversã partẽ (modo prædeclarato) erit dividenda. De rebus siquidem mobilibus, tàm filij & filiæ quàm etiam uxor talis convicti, portiones suas, per hominem judicis, ad executionem ipsam deputatum, rehabere debent. Filius namq; pro delictis & excessibus patris, & è converso, pater pro demeritis filij nec in persona, nec juribus possessionariis, vel alijs reb⁹ condemnari solet. De juribus tamen possessionarijs filiæ non-aliter, nisi jura eadem possessionaria sexum quoq; fœmineum, manifestè & reali dominio fœminarum demonstrante, concernant, portiones possessionarias habere possunt. Vxor verò sua, Dotem ac res Paraffernales suas, tàm à filijs suis, quàm etiam ab eo, qui portiones mariti sui possidebit, marito ipso decedente, pro se rehabere valebit: prout in prima

beket, kiknek azon megh győzetet fęlel oßtotlan iőßágok vagyon, kűlőn kel fel ßámlálni: és csak azt az réßt, az mely az Alpőresnek ßemélyêre iut, kelletik az Biró, és az pőres kőzőt (az fellyűl megh írt mód ßerént) megh oßtani. Miért hogy az ingo marhából, mind az fiaknak, leányoknak, mind penig az meg győzetet fęlnek felesęgének az ő réßeit, az Biró embere kit az igaz tételre el kűldenek, tartozik meg adnia Mert az fiat az attya vétkeért, és vißontag, az attya az fia érdemeért sem ßemélyében sem iőßágában, avagy egyéb marhaiában, nem illik meg kárositani és meg bűntetni. Az iőßágból penig az leányok kűlőmben réß; nem vehetnek, hanem ha az iőßágban, az leányoknak nyilván való Vraságok azzal hogy biriák, meg mutattya, hogy az leány ágnakis nyilván való réßek vagyon benne. Az felesęge penig az ő iegyruháiát, és aiándékát, mind az ő fiaitul, s=mind attól, az ki az ő Vra iőßágát biria, az Vra hólta után megh veheti: az miképpen

képpen ez Decretumnak első réßében-is, ahól az iegy ruha dolgának megh fizetéſęről ßóllánk, nyilván meg ielentettük.

AZ PŏR KŏZBEN meg hólt Attyáknak és attyafiaknak jóßága bŏcsŭléſęrŏl.

LXI. TITVLVS.

TOVABBA, ha valamely Nemes embert valaki, ióßágának el foglalaſáért, avagy egyéb dologért, mely az nagy hatalom dolgát illeti, (melyért akar kit főre, avagy fő váltſágra itilnek) Király udvarában evocál, avagy reá hij, és az pőrnek vége ßakkadáſnak előtte, ezomban ez világhból ki mulik: ackor az meg hólt Nemes embernek fia, avagy attyafia, ugymint, az kire az ióßág ßal, és ßükſęgesképpen az pőr-is ßokot ßállani, az Orßág ßokáſa ßerént, egyéb terhen nem marad, hanem az attya avagy attyafia ióßága bŏcsŭen ßokot el maradnia: és annak felette az gonoßúl el foglalt ióßágnak megh adáſſán: és az kár

ma quoq; parte, ubi de Dotalitiorũ ſolutionibus tractatum eſt notabile poſitum habes.

DE ÆSTIMATIONE jurium Paternorum, vel fraternorum, litis intermedio decedentium.

TITVLVS LXI.

ITEM, ſi quis nobilium, per quempiam in curiam Regiam, occaſione occupationis jurium poſſeſsionariorum, vel aliorum negotiorum factum majoris potentiæ (de quo capitalis ſententia vel emenda capitis evenire ſolet) tangentium, evocatus fuerit, & ante deciſionem ipſius cauſæ, ab hac luce deceſſerit: tunc filius aut frater illius defuncti, ad quem jura ſua poſſeſsionaria devolventur, & ex conſequenti, cauſa ipſa de Regni conſuetudine condeſcendet, non in alio onere & gravamine, quàm in ęſtimatione duntaxat jurium paternorum vel fraternorum convinci: & præterea jura poſſeſsionaria, malè occupata, actori per judicem reſtitui: damna et-

na etiam illata (si quantitas eorum in literis evocatorijs specificata, & sententia per non venientiam lata fuerit) simpliciter & antè omnia actori refundi, & tàndem residua jura possessionaria ipsius defuncti, inter judicem & actorem dividi solent. Si tamen per responsiones partium sententia pronunciata fuerit: tunc damna ipsa, juramento mediante, recuperari debebunt.

az kár tételnek megh fizetéssen (ha az kárt mennyi lőt legyen, az hivatal levélben megh telentették vólt, és az sententiát, az Alpőres nem iőtte miat, adgyák ki) mellyet igyenessen mindenek előtte az pőresnek, megh szokták fizetni: és az után az meg hólt embernek maradék iószágát, az Biró és Felpőres kőztők meg osztyák. Ha penig az sententiát, az két fel feleleti után mondották ki: tehát az Felpőres, hitivel vegye meg az kárt.

QVALITER FILII, ante & post sententiationem Patris, in bonis paternis succedant.

TITVLVS LXII.

HOC quoq; non prætermittendum est, quòd filij post latam & executam contra patrem sententiam progeniti, qui tunc in utero materno nondum fuêre generati, de bonis & juribus paternis, per ipsam sententiam ad manus judiciarias, vel adversę partis, aut eorum medio, aliorum quorumcunque deventis & statutis, nullam pro se portionem habere possunt, neq; de eisdem sunt consulendi:

AZ FIAK AZ ATtyok sententiázássa előtte, és utánna kik születettek, mikêppen iuthatnak az attyok iószágához.

LXII. TITVLVS.

EZT se feleicsük el, hogy az mely fiak ez világra születetnek, minek utánna az attyokat feien marasztották, és annak módgya szerént iószágát el-is foglalták: mellyek megh az annyok méhében sem vóltak ackorban, azok az attyok iószágában, mely avagy az Biró kezénél, avagy az pőres kezénél, avagy ezek altal más idegen kéznél vagyon, semmi részt nem vehetnek, semmi kőzők fincsen hozzá: De az ollyan fiak, kik az

kik az attyok sententiázásának előtte lőttek és nemzettettek, mind az önnön sáiát réßeket, s-mind az attyok iósságát, mely réß ßerént az Biró kezénél, egy réßént az Pőres kezénél vagyon, ha megh akariák váltani, mindenkor meg válthattyák. Innét azért ezt tanúllyuk meg, hogy az fiak három rendbélieknek mondatnak, ugy mint, némellyek fogantatot fiak, némellyek ßűletet fiak, némellyek penig kik attyok halála után lőttek. Fogõtatot fiaknak mondatnak azok, kik még ez világra nem ßűlettettek, kiknek terméßetek az, hogy az ő fogontatásoknak ideiétől fogván, mellyet az ő ßűletések megh mutat, egyenlő igaßágok vagyon az ßűletet és élő fiackal, Attyok halálok után valók penig azok, kik az attyok el temetésęnek utánna, tőrvény-ßerént való igaz ágyból ßűlettetnek. Es mondom nevezetessen, hogy igaz tőrvény-ßerént való ágyból legyenek: Mert ha az ßűles az firfiúnak el temetése után, tiz hól nappal léßen: tehát azt az pókás gyermeket, méltán és igazán nem mondhattyák, hogy ám-annak temetése után lőt az világra. Mert nem az meg hólt firfiúnak igaz ágyából és magvából, sőt inkáb az aßßonyi-állatnak paráznaságából mondatnék hogy ez világra lőt. Summáia ez, hogy mind az fogantatot fiak mind penig az kik

sulendi: filij tamen, ante latam sententiá nati & propagati, tàm portionibus eorum proprijs, quàm etiam paternis, si à manib⁹ judicis & adversæ partis portiones paternas redimere voluerint, potiri solent, possuntq́; semper. Vbi sciendum, quòd filiorum alij concepti, alij nati, alij verò posthumi vocantur. Concepti dicuntur, nondum tamen nati, quorum natura est, quòd à tempore conceptionis, quam partus ejus indicabit, æqualia jura habent cum natis & extantibus filijs. Posthumi autem sunt, qui post humationem seu sepulturam patris legitimè nascuntur. Et dico notanter, legitimè: quia si partus facta humatione viri post decem menses fieret, tunc infans ille rectè, deq́; jure posthumus non diceretur. Non enim ex toro semineq́; mariti defuncti, sed potius ex fornicatione mulieris pręsumeretur in lucem prodijsse: Et hi omnes, tàm concepti quàm etiam nati & posthumi, legitimè tamen (ut præmisi) generati, in jurib⁹ paternis æqualiter semper succedunt.

az kik már ez világban vadnak, és az attyok halála után kik léßnek, (igaz ágyból azért) az attyai ióßágban, egyenlő-képpen réßesűlnek és ßálnak.

VTRVM FILIVS, POST Patris sententiationem natus, possit redimere paterna bona?

TITVLVS LXIII.

SED hic quæritur, utrum filius post sententiationem patris natus, qui nullam portionem de juribus paternis (sicuti prę missum est) habere permittitur, bona & jura paterna, vigore latæ sententiæ occupata, de manibus judicis ac adversę partis, vel aliorum quorumcunq; communem per æstimationem eorundem bonorum ad se redimere possit? Dicendum quòd sic, quia sanguis & parentelæ propagatio, vim adhuc & virtutem vicinitatis ac cometaneitatis taliũ bonorum, & jurium possessionariorum habet atq; repræsentat. Si igitur vicinis & cometaneis bonorum ipsorum, per sententiã occupatorum redemptio (prout prętactum est) de jure permittitur: ergò & filio, post sententiam nato, redemptio ipsa legitimè cõceditur.

AZ ATYA MEGH Sententiáztatásának utánna lőt fiú, az attyai ióßágot meg válthattyaé avagy nem?

LXIII. TITVLVS.

DE itt azt kérdik: Hogy-ha az attya sententiázásának utánna ßűletet fiú, kinek az attyai ióßágból (mint fellyűl-is megh mondók) semmi réße nem lehet, az attyai ióßágot, mellyet az sententiának ereiével el foglalták, az Biró kezéből, és az peressęből, avagy penig egyebekéből, az ióßágnak kőz bőcsűe által, meg válthattyaé, avagy nem? Kire ezt felellyűk, hogy meg válthattya. Mert az vérnek, és az attyai nemzésnek, annyi ereie és tulaydonsága vagyon, hogy effęle ióßágban, męg az Sententia után lőt fiat-is, mint egy ßőßéddá és határossá téßi. Ha ezokáért az sententia által el foglalt ióßágnak meg váltását, az tőrvény az ßomßédoknak és határosoknak meg engedi; Tehát az fiú-is, ki az sententia után ßűlettetik, az attya ióßágát, annak tőrvénye ßerént, ßabadon hozzá válthattya.

MED-

MEDGYENEK HA az Attya az fiával, avagj minden attya-fiaival egygyűt, meg sententiáztatik.

LXIIII. TITVLVS.

HA, ugy mond, az attyát az fiával, avagy minden attya-fiaival egyetemben meg sententiázzák, ugy hogy mindeniket feiére itilték legyen, az iósságot mint kel meg váltani? ERRE ez az felelet, hogy az Feiedelem, az kinek az ő kegyelméből megh engedi, az válthattya hozzá: mert effęle sententiázot emberek iósságának tulaydonsága, és őrőckes vólta az Feiedelmet illeti, mihelt az meg sententiázot ßeméllyeknek magvok ßakad. AZON értelemben legyűnk, effęle eggyes és rideg ßemély felőlis, kinek sem fia, sem leánya, sem attya-fia nincsen, mely törvény ßerént annak iósságát hozzá válthatná. Holot vigyázni kel: Hogy-ha az ßomßédok vagy határosok hozzáiok váltották, effęle sententiával el foglalt iósságot, tehát az sententia után ßűletet fiak, avagy az attya az fiával, avagy minden attya-fiaival, avagy csak az eggyes rideg ßemély sententiázva lévén,

QVID SI PATER cum filio, vel omnes fratres simul sententiabuntur.

TITVLVS LXIIII.

QVID, si Pater cum filio, vel etiam omnes fratres simul sẽtentiabuntur, nemoq; illorum fuerit ab onere & gravamine latæ ipsius sententiæ præservatus, faciendum erit? RESPONDE, quòd per gratiam Principis, in quem proprietas & hæreditas hujusmodi bonorum occupatorum, sententiatis ipsis deficientibus tendit atq; respicit, redemptio eorum fieri poterit & debebit. Item de unica quoq; & singulari persona, quę nec filios nec fratres habet ad quos aut quibus redemptio ejuscemodi bonorum de jure spectaret & competeret, idem est sentiendum. Vbi advertendum, Quòd si vicini & commetanei talium bonorum & jurium possessionariorum occupatorum, ea ad se redemerint, filij, post sententiã nati, aut Pater cum filio, sive fratres simul sententiati, Part 1. Tit. 10. 64.

vel singularis ipsa persona Regia gratia suffragante, de manibus eorundem vicinorum, & cometaneorum illa pro se rehabere poterũt: & brevi quidem processu, unico ut puta terminojuridico, admonitione duntaxat legitima super ea re prehabita. Et hoc de vicinis, ac cometaneis intelligendum est semper in casu, quo sententiatus quispiam omnibus hæredibus ac fratribus condivisionalibus, vel alijs legitimis successorib⁹ (ad quos devolutio bonorum suorum spectaret) omninò destitutus fuerit. Nam illis existentibus magis ad eos, (si volunt) quàm ad vicinos, redemptio ipsa pertinebit.

vén, ha az Király nékik megh kegyelmezend, az ßomßédok és határosok kezekből, csak azon első törvényen, köz bőcsel őket meg kinálván, vißßa vehetik: Az ßomßédok penig, és az tőb határosok, csak azoknak az meg sententiázot ßeméllyeknek ióßágokat válthattyák hozzáiok, kiknek tellyessęggel őrökkesi avagy egy oßlásson való attya fiai, avagy egyéb törvényßerént való maradeki nem vólnának, kikre az ióßágnak kellene ßállani. Mert ha őröckesi vadnak, őket illeti inkáb, az megh váltás (ha akariák) hogy nem mint az ßomßédokat.

VTRVM PER SENTENtiam, in Curia Regia latam, etiam bona in Sclavonia vel Transylvania habita, amittantur: Et è converso.

TITVLVS LXV.

QVæritur ulterius, si quis Nobilium, tàm in hoc Hungariæ quàm

KIRALY VDVArábã ki adatot Sẽtentia által, Tóth Orßágban, akar Erdélyben való ióßágát, az megh Sententiázot ßemély egyßersmind el veßtié avagy nem?

LXV. TITVLVS.

TOVABBA, meg-is kérdik: Ha valamely Nemes embert, kinek mind itt Magyar Orßágban,

mind penig Thot Orßágban, avagy Erdélyben, is, iósága vagyon: az Magyar Orßági, avag Thot Orßági, avagy penig Erdélyi Octáva, avagy egyéb-fęle törvénnyen, az nagyob hatalomnak dolgában, vagy feien, avagy feie váltságán maraßtyák: Hogy ha minden iósságát, és öröcket, mind az két Orßágban, és Erdélyben ki vólna, egyßers-mind s-egy úttal el veßtiét: avagy csak azt az iósságot veßtié el, mely abban az orßágban vagyon, az hol az sententiát ki mondgyák: Melyre azt mondgyuk: Hogy ióllehet némely törvény tudóknak vélekedések hez képest, közönsęgessen mindenüt, és akar mely Orßágban-is, avagy hozzá tartozandó hellyeken legyen iósága-is, ha csak egy helyen sententiázzák męg-is mind el veßti: De ezt az vélekedést nem kel megh tartani. Mert minden Birónak csak az ö Birósága határában vagyon hatalma és méltósága. Most penig ez nyilván vagyon, Hogy az Dalmatiai, Horváth Orßági, és Toth Orßági Bánnak avagy az Erdélyi Vaydának ninesen arra hatalma és ereie-

quàm etiam Sclavonię Regno vel partibus Transylvanis, bona & jura possessionaria habens in octavis, aut cæteris judicijs, in Hungaria aut Sclavonia, vel Transylvania celebrandis, in facto majoris potentiæ, ex eo quoq; in capitali aut emendæ capitis sententia fuerit convictus: Vtrum universa bona, & jura sua possessionaria in utroque Regno & Transsylvanis partibus sita, atq; habita, simul & semel amittat: vel solum̃odo illa, qui in ipso Regno, ubi sententia profertur, adjacent, amisisse intelligitur? Dicendum est, quòd licet opinione quorundam juristarum generaliter ubilibet & in quibuscunq; Regni vel partibus adjacentia, uno saltẽ in loco sententiatus, amisisse dicatur: hæc tamen opinio tenenda non est. Quoniam authoritas cujuslibet judicis solummodo ad loca, jurisditioni suæ subjecta, se extendit. Modo certũ est, Quòd Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Banus, vel Vayvoda Transsylvanus, non habet jurisditionem judicandi in co-

mitatibus, Regno Hungariæ incorporatis: sed tantum officiolatui suo subjectis: Et è converso. Nec cæteri judices ordinarij curię Regiæ, sese in jurisditionem aliorum judicum ingerere vel im̃ittere possunt. Aliter enim nulla esset distinctio Regnorum: pariter & judiciorum: quæ seorsim & diverso tempore, (diversoq́; modo semper celebrari consueverunt. Et propterea in literis quoq́; sententionalibus ipsorum judicum clausula ista (Intra ambitum hujus Regni Hungariæ, vel hujus Regni Sclavonię, aut harum partiũ Transsylvanarum) semper apponi solet. Verumtamen in facto & causa notæ infidelitatis, per unicam solummodo sententiam, vel etiam Donationem Regiam (dum̃odo Donatio legitimè facta fuerit) universa bona & cuncta jura possessionaria ubilibet & in quibuscunq́; Regnis ac partibus, Sacræ Coronæ Regni subjectis, sita & habita, de facto amittuntur. Quia jurisditio ejusdem coronæ, contra quam infidelitatis ipsa nota committitur, ad quæ-

reie, hogy az Magyar Orßágban való Vármegyékben Biró lehessen, hanem csak az ő tißti alat való hellyeket itilheti meg: Es vißontag, Miért hogy Király udvarában való tőb rendelt Birák-is, magokat más Biróságában nem elégyithetik. Mert igy semmi külőmbsęg nem lenne az Orßágunknak, és aval egyetemben az tőrvénnek-is: mely külőn és más időben, és külőmb módon, ßokot egy orßágban ki ßólgáltatni, hogy nem mint más Orßágban. Es ennek-okáért ßokták ez Czickelt-is, az Birák sententia levelében bé irnia (hogy ugy-mond, ez Magyar Orßágnak kőrnyékiben, avagy ez Toth Orßágnak, avagy ez Erdélynek tartományában) De azért az hitetlensęgnek dolgában, csak egy sententia által-is, avagy Király adománya által (csak hogy az Donatio tőrvény ßerént lőt legyen) az megh sententiázot ßemély minden iőßágát és őrőksęgit, mindenűt, és akar mely Orßágokban-is, és az Magyari Coronához való tartományokban legyen, egyßers-mind el veßti. Mert az Coronának birodalma, mely ellen az hitlensęg esik, minden Orßágokra

gokra és hozzá tartozó rékeire, egyenlőképpen ki teried. Mind azon által az igaz tétel, és affęle ióknak el foglalása, csak azon egy Biró ereiêvel, az ki előt affęle hitlensęgről való sententia ki kél, nem lehet: Hanem affele iósságnak el foglalását, ki az ő birodalma kűvül vólna, annak az Birónak eleiben tartozik levele által bocsátani, és arra bizni, az kinek birósága alat vagyon az iósság, mellyet el kel foglalni.

ad quævis Regna, & partes sibi subjectas, æquè extendit. Nihilominus executio, & bonorum illorum occupatio, per eum solum judicem, coram quo sententia hujusmodi notæ infidelitatis lata fuerit, ubilibet fieri non poterit: sed occupationem bonorum, extra jurisditionem suam habitorum, ad judicem, cujus jurisditioni subsunt, ipse judex causæ, per literas suas remittere debet.

AZ HITETLENsęgről való Sententiának ki mondásáról.

LXVI. TITVLVS.

AZ Hitlensęgrôl való Sententiával-is sintén azon módon és rendel kel el iárni, mint az főben iáró sententiával. De azért az hitlensęgnek notáia, az főben iáró sententiáról mit kűlőmbőzzőn, az Decretumnak első részében, ahol az Király adományáról kőzőnsęgessen szóllottunk, meg találod. Az hitlensęgnek sententiáiának penig három ága vagyon. De azoknak rendeit ide alá az Repulsionak rendiben, akarom meg magyarázni.

AZ

DE SENTENTIA, PER notam infidelitatis pronuncianda.

TITVLVS LXVI.

ITEm in facto quoq; & sententia notę infidelitatis eo pręcisè modo & ordine, quo in capitali sententia procedendum est. Qualiter tamen nota infidelitatis ab ipsa capitali sententia differat, in prima parte, ubi de Donationibus Regijs in generali tractatum est, reperies. Trib⁹ autem modis solet decerni & pronunciari nota infidelitatis. Sed horum seriem infra in[a] repulsionis ordinę statui declarandam.

[a] Par: 2. Tit 73. 74. 75. & 76.

DE

DE ACTIBVS POTENtiarijs minoribus, & sententijs super ea re ferendis.

TITVLVS LXVII.

SCIendum ulterius, quòd sentẽtiarum aliæ sunt simplices, quæ nec ad pœnam nec emendam capitis tendunt, sed medietatẽ duntaxat emendæ capitis, hoc est centum florenos repræsentant. Et hujusmodi sententiæ, juxta contenta generalis constitutionis & decreti moderni Dñi nostri VLADISLAI Regis, tàm ad Dominos Prælatos & Barones, aliosq; Magnates, quàm etiam Nobiles æqualiter referuntur: & non ad plures quàm centum (ut prætactum est) florenos pro actibus potentiarijs se extendunt. Damna insuper, in actione & acquisitione actoris vel actricis declarata, compensant & refundunt. Et horum centum florenorum directa medietas judici: altera verò pars actori vni actrici remanebit. Vigore autem ejuscemodi sententiarum nemo nobiliũ (dempto

AZ KISSEB HATAlomnak dolgáról, és minémũ sententia mondassęk felôle.

LXVII. TITVLVS.

TOVABBA ezt-is tanúllyuk megh, hogy nêmely sententiát, csak tisztának mondhatunk, az az, mikor az embert sem feién nem marasztyák, sem penig feie váltságára nem megyen dólga, hanem feie váltságának csak felêre, az az, száz forint birságra megyen. Es effęle sententia az LASZLO Király közönsęges Decretuma szerênt, mind az Pap Vrakra, Zászlós Vrakra, és egyéb Nagyságossokra, mind penig Nemessekre, egyenlőképpen szólgál: nem-is megyen az hatalom dolgáért tőbre, hanem csak száz forintra, mint fellyűlis meg mondók. Annak felette az Felperesnek az kárt-is megh kel fizetni, mellyet az ő keresetiben meg ielentvén, hozzá felel. Mely száz forintnak hasonfele az Biróé: az fele penig az peresé szokot lenni. Effęle sententiáknak ereiével kedig egy Nemest sem tartóztathatnak meg személyében (egy dologtól megh válván

ván, kiről továbbad szó leszen.) De az fellyűl megh mondot száz forintnak terhéről, és az kárnak megh fizetésről, az meg nyert Alpőresnek ingo marháiából, ha marháiát talállyák: ezen kűvől penig iószágából is, tartozik az Biró az Felpőresnek igaz tételel. Ez tiszta sententiának nevezeti penigh közönségessen bé foglallya magában, az mostani időnek állapatyában, mindenfele hatalmat, effele dologiól el válván, mellyekből ielentem ide fel, hogy főben iaró sententia származik, avagy fő váltság következik: Melynek okáért, az kisseb hatalomnak dolgait, kisseb sententiáknak szokták nevezni. Jóllehet az győzhetetlen MATTYAS Királynak közönséges Decretumának előtte, Vrunk születése után, Ezer négy száz, és nyolczvan hatban kit szerzettek (mely Decretumát LASZLO Király-is itt ez aránt hellyén hagyot, és megh erősziti) minden Vrak és Nemessek, akar minémű hatalomért közönségesen mint az nagyob hatalom-

(dempto quodam casu subnotando) in persona sua detineri poterit. Sed de onere dictorum centum florenorum, & refusione damnorum, de bonis & rebus mobilibus convicti, si reperiri poterunt: aliter autem de juribus ejusdem possessionarijs actori vel actrici per judicem satisfactio impendi debet. Et sub hac specie sententiarum cõpræhenduntur generaliter, nostra in hac tempestate universi actus potentiarij, prẽter casus prædeclaratos, ex quib⁹ majores sententias capitales, utputa, & emendam capitis tãgentes, generari subsequiq; prænotavi. Et propterea minores actus potentiarij, & minores sententiæ solent appellari. Licet ante generale Decretum invictissimi Principis quondam Domini MATHIÆ Regis, in anno salutis quadringentesimo octogesimo sexto supra millesimum editum (quòd ipse quoq; dominus noster VLADISLAVS Rex in hac parte roboravit) omnes Dñi seculares & nobiles possessionatiq; homines, ratione quoruncunq; actuum po-

tentiariorum generaliter & universaliter in facto majoris potentiæ, ex eoque in capitalibus aut emendæ capitis sententijs solebant aggravari. Cujus rei ut clarior notitia habeatur, articulum super eo conscriptum, verbotenus inserendum curavi: qui sub hac verborum sequitur forma.

ITem in causis, ratione illationis damnorum, cæterorumq; nocumentorum & injuriarum, ac actuum potentiariorum minorũ motis, etiam si patrator ore suo proprio coram suo judice profiteretur, nemo deinceps in facto potẽtiæ: sed solum̃odo in solutione hujusmodi damnorum illatorum, & expensis actoris, eidem tantum̃odo persolvendis. Insuper pro præmissis actib⁹ potentiarijs in viginti quinq; Marcis, gravi ponderis, centum florenos auri facientibus, inter judicem & actorem æqualiter dividendis convincatur, & per judicem ad solutionẽ statim compellatur. In causis verò majorib⁹, scilicet ratione invasionis domorum nobilium, sine justa causa, occupa-

Casus quinq; Maiores. Par. 2. T. 42

talomért, avagy feieken, avagy feiek valtságân ßoktanak vólt maradni. Mely dolgot hogy nyilvabban megh érthessünk, arról való articulust, iginként it bé akarám irni, mely illyenképpen következik.

TOVABBA, Vgy mond, kártételnek dólgai felöl, és egyéb ártalmokról, boßßuságokról, és az kisseb hatalomnak dólgairól indult pörekben, megh ha az vétkes az ö biráia elöt tulaydon ßáiával megh vallanáis cselekedetit, senki ennek utánna affęle hatalom dolgáért, feiên és egyéb terhen ne maradgyon: hanem csak effęle kár tételnek megh fizetéssen, és az Felpöresnek költsęge megh teritéssen: ennek felette, az megh mondot hatalmaskodáséri, hußon öt nehéz Girán, mely ßáz forintot téßen, kinek fele az Birónak, fele az Felpöresnek iut, melynek megh fizetéssęre, az Biró, az megh gyözetet sęlt, mindgyárást reá kénßericse. Nagyob hatalomért indult pörekben penig, ugy mint, mikor valaki Nemes házra megyen, igaz ok nélkül i

ióßág-

ſóſághnak és hozzá tartozandó ſovainak el foglalâſa miat: Nemeſſeknek meg fogatâſſa miat, igaz ok nélkûl: Nemeſſeknek meg verêſſe, megh ſebhetêſſe, és megh ölêſſe miat. Az Birô illyenképpen cſelekedgyék: hogy ha az Felperes maga rêſzére, az fellyûl meg mondot mod ſerént bizonyſággal él, tehât az dolognak nagyob világoſſágáért, ha az két ſél akaria, kôz tudományra bocſâſſa. Ha penig az Alperes bizonyſágra ki nem akar kéredzeni, bizonyitani ſem akar: tehat az Felperes, az Orſág tôrvénye ſerént, az ô kereſetinek nagyob bizonyſágára, annak az ô ellenſçginek az feiére eskûdgyék. De ugy hogy ha az Alperesnek azon Vármegyében, az hól az hatalom eſet, ſaját ſemélye ſerént és ſûnetlen valô lakâſſa vagyon. Ha pedig más Vármegyében lakik, és effçle hatalmaſſágh, az ô távoly létében eſet: tehât az bizonyſágh levélnek módgya ſerént, hitivel tartozik magât megh menteni; és az ſólgai és iobbágyi felôl tôrvént ſólgáltatni, az Orſág tôrvénye és végezéſe ſerént.

cupationis poſſeſsionum & pertinentiarum eorûdem, Detentionis Nobilium, ſine juſta cauſa, verberationis & vulnerationis ac interemptionis Nobilium motis. In his taliter judex procedere habebit: Quòd ſi actor pro ſui parte inquiſitionẽ, modo & ordine ſupra notato reportaverit, in ampliorem rei verificationem, ſi partes voluerint, cauſam ipſam ad cõmunem inquiſitionem decernat. Si verò reus ipſam inquiſitionem acceptare recuſaverit: tunc actor, pro majori verificatione, actionis ſuæ, juxta Regni conſuetudinem hactenus in hac parte obſervatam, ad caput illius adverſarij jurare habebit. Ita tamen, ſi adverſarius ille, ſive in cauſam attractus, in eodem comitatu, ubi mala ſunt patrata, propriam perſonalemq; & continuam faciat reſidentiã. Vbi autem talis in cauſam attractus, in alijs partibus ſeu provincijs Regni perſonalem facit reſidentiam, ac in ejus abſentia hujuſmodi mala patrata ſunt & commiſſa: tunc juxta contenta literarum inquiſitoriarum, propter ſuam innocentiam ſe juramento expurgabit: ex parte denigq; familiarium & Iobagionum ſuorum vigore præſentis articuli fiat iudicium, & iuſtitia lege regni requirente, DE

Par. 2. T. 81

Par. 2. T. 82

DE CAVSA, IN QVA etiam vigore minoris sententiæ quis detineri potest.

TITVLVS LXVIII.

Nobilium detentio.

ITEM, quia plures sunt in Regno unius sessionis Nobiles, & alij possessionati homines, qui verorũ Nobiliũ Privilegio liber tateq; gaudent: desidię tamen & torpori dediti, rebus temporalibus adeò defecerunt, ut non centum florenos: sed difficulter etiam centum denarios solvere queant: nihilominus mala patrare non cessant, cum potissimè plures interdum proles se habere conspiciunt, & illorum jura vel portiones amittere non posse considerant, in personis etiam suis detineri se nõ formidant. Vnde quasi in usum apud plerosq; succrevit, ut spe inopiæ ducti, vel potius seducti, quòd nõ habeant quid perdere vel amittere valeant, majora sæpè malorum genera potentioribus, ditioribusque se committere & perpetrare non verentur.

Vnde quæritur, Si quispiam litigantium, in ipso minori facto po-

AFFELE PŐR DOLgáról, melyben męg az kisseb sententia ereiével-is az Alperest meg foghattyák.

LXVIII. TITVL.

TOVABBA, mivel hogy sok egy ház hellyű Nemessek, és egyéb iószágos emberek-is, kiknek iollehet igaz Nemessęgek és szabadságok vagyon: mind azon által tunyaságok és restsęgek miá, oly nagy szegénysęgre iutottak, hogy nem hogy száz forintot, de męg csak száz pénzt-is nehezen fizethetnének: de męgh-is sok fęle gonosságot cselekeszenek, annyival inkáb, ha láttyák, hogy sok magzattyok vagon, és tudgyák, hogy azoknak részeit el nem veszthetik, hogy penigh személyek szerént meg fogiák, azt sem általlyák. Azért immáron egynehányon ugyan megh szokták, hogy szegénysęgekhez való bisztokban, holot semmi nincsen mit az birságba kellene fizetni, az értékes és kazdagh emberek-nek gyakran nagy kárt tészenek, és azoknál sockal nagyobra tartván magokat, merő mérges, grázda keressők.

Ez-okáért kérdezőskednek: Hogy ha az fęle Alperest, kisseb hata-

hatalom dolgáért (az mint meg mondám) ßáz forinton maraßtyák, és annak felette hogy az kárt megh fizesse, és sem ingó marháia sem egyéb ióßága az ő saiját réßére annyi nem vólna sohúl, kiből az ßáz forintot meg fizetne, és az kárt-is megh térithetne, hogy ez illyen megh győzetet ßegény Nemes embert, ßemélye ßerént az Biró megh foghatté, és az igaz tételre kénßerithetié fogság által, az ő Nemessęge hellyén maradván? Kire azt mondgyuk, hogy meg lehet. Mert az Nemes ßabadságh senkit az fogságtól megh nem óltalmazhat, sem penig az gonoß cselekedetnek meg bűntetésętől meg nem menthet, hanem inkáb az gonoß cselekedetet igen-is tiltya. Mert az igaz Nemessęghnek fondamentoma az IOSAG, mely mindenűt erre int, hogy minden tißtessęgessen éllyen, és senkit megh ne báncson. Hogy penigh affęle gonosságh tévőt ßemélyében-is megh fogiák, ez Orßág törvénnyet semmiben megh nem rontya: Mely azt hadgya, hogy az Nemesseket kűlömben megh ne fogiák, hanem törvényre intcsęk,

tentiæ, centum (ut pręmissum est) florenos faciente, aut damnorum illatorum & irrogatorum refusione convictus & aggravatus, rebus mobilibus & juribus possessionarijs, ad portionem ejusdem convicti cedentibus adeò destitutus fuerit, per judicem causæ compertus ut nusquã hujusmodi centum florenos damnaq; irrogata, res & jura sua compensare possint, utrum in tali casu convictus, ipse in persona sua per judicem detineri, & usq; ad emendã ac satisfactionem conservari valeat, libertate Nobilitatis non obstante? Dicendum, quòd sic. Quoniã libertas & prærogativa exemptio Nobilium à captivitate non liberat quempiam neq; exemptum reddit à pœna punitioneq; pravi operis: sed potius damnat. Virtus enim, per quam nobilitas vera fundatur, dictat, ut honestè quisq; vivat, & alterum non lædat. Nec etiam constitutioni generali totius Regni detentio ejuscemodi personalis Nobilium derogat: Quæ vetat, ut Nobiles non captiventur, nisi citati, & or-

Vera Nobilitas per virtutem fundatur.

Par: 1. T. 9.

dine juridico fuerint convicti. In hoc itaq; casu post citationem vel evocationem & post latam ordine juris à judice sententiam, detentio personalis ipsa sequitur: quam nec constitutio generalis illa vetat. Vnde meritò Nobilis ipse in persona sua (casu in prænarrato) per judicem suum, vel ejus hominem, ad id specialiter deputatum, captivari detineriq; poterit. Quem sic captum judex ipse quindecim diebus (prout in facto debitorum fieri consuevit) apud manus suas, concordiæ causa conservare: Et si hoc modo, atq; infra illud tempus in unionem cum adversa parte devenire non curaverit: tunc ipse judex, manibus dicti adversarij sui illum tradere & assignare tenetur: quem adversarius ipse tamdiu apud se detinendi habet authoritatem, quoadusq; detentus ille cum eo concordabit, & ipsum, simul cum judice suo, super prædicto onere centum florenorum contentos reddet, damnaq; adversario suo irrogata, refundet. Interim autem actor eum in persona sua punire vel impedire non poterit. Attamen detentus ille, tanquam unus ex familia actoris, eidem servire tenebitur.

Par. 3. T. 28

csék, és törvény folyása szerént cselekedgyenek vélek. Ez meg mondot dologban azért, minek utánna effęle Alperest az törvényre intnek, az törvényből ki ment sententia után következik az fogság: mellyet az Ország törvénye sem tilt megh. Ennek-okáért az ollyan Nemes embert személye szerént (az meg mondot dologban) méltán, meg fogtathattya és meg tartóztathattya az Biró, avagy az képebéli embere, kit arra választ. Az Biró azért az illyen foglyot (mint szintén az adósság dolgában szokot lenni) tartozik tizenötöd napig nálla tartani, hogy az idő közben peressęvel megh békéllyék: Ha peniglen az idő közben meg nem békéllendik: tehát az Biró tartozik az pőres kezében adni: kit az pőres mind addig nálla tarthat, migh mind magának, s-mind Biráiának eleget tészen, az megh mondot száz forintról, és az pőrest mig az ő kárárôl megh nem elégiti. Ezenközben azért személlyében meg nem büntetheti, és meg sem bánthattya. Hanem ugy kel tartani mint eggyik háza népét, az fogoly-is tartozik szólgálni az Felperesnek mint szintén háza népei közzül egygyik.

DE

AZ SZÉK TÖRES birságáról: Es az kisseb-bik sententia terhének meg fizetésęről.

LXIX. TITVLVS.

MI-ért hogy peniglen, az Szék-tőrést-is ßáz forintal fizetik meg: annak-okáért az birságnak hasonlatosságaért, az Szék-tőrést-is, az kisseb sęntentiák közíben ßámlállyák. Mind az által sokan vóltak illyen vélekedésben-is, hogy mind az Király ő Felsęge, és egyéb Vármegyék ßék tőrésęt (mely valami éktelen, és valaki tißtessęge ellen való ßóért ßokot az ßék ßinin esni) mind peniglen az kisseb sententiának birságát (mely hußon őt nehéz Gira ezűstre ßokot menni) csak hußonőt forintal fizethetik meg ez okon: Mert ugy-mond az Király tabláián-is, mikor ßékből ki ment birságot fizetnek, minden Girát csak egy egy forintal vagy ßáz pénzel ßokták le ten-

DE POENA VIOLAtionis Sedis judiciariæ: Et de solutione oneris minoris sententiæ.

TITVLVS LXIX.

QVIA verò violatio quoq; sedis judiciariæ centum florenis compensatur: ideò sub hac minori sententia, ob similem ejus pœnam compræhenditur. Attamen nonnulli putavêre, tàm onus ipsius violationis sedis judiciariæ Regiæ Majestatis, & comitum parochialium quorumlibet comitatuum, (quæ propter illicita verba, in sede prolata vel dehonestationem in sede ipsa existentium, committi solet) quàm etiam hujus minoris sententiæ, (quod viginti quinq; Marcis argenti, gravi ponderis computatur) solum̃odo viginti quinq; florenis deponi & absolvi posse: ex eo quod in sede judiciaria Regiæ Majestatis, dùm Birsagia & judiciorum gravamina solvuntur singulã seu unamquamque Marcarum, ad unum duntaxat florenũ vel centum denarios præ-

pręsentis monetæ taxare, & sic deponere consueverunt: prout inferius ubi de judiciorum solutionibus tractabitur, clarius dicetur. Opinio tamen ista tenenda nõ est. Nam oneris hujusmodi sententiarum depositio, & Birsagiorum ac judiciorum solutio, longè inter se differt, diversoque modo & fine
Par:2.T.86 clauditur: sicuti paulò inferius (ut præmisi) declarabitur.

Brevissimè igitur sciendum, Quòd sive in sede judiciaria Regię Majestatis, sive tempore executionis, vel post executionẽ harum minorum sententiarum, si quis litigantium onera eorum deponere & persolvere voluerit: non aliter nisi centum florenis deponere expedireq; valebit. Verumtamen, si pecunijs paratis caruerit: etiam solutione rerum mobilium (juxta tamen verum valorem earundem rerum) deponendi habet potestatem. Secus tamen est de violatione sedis judiciariæ Regiæ Majestatis. Quia convictus de sede ipsa interim non emittitur, donec super violatione hujusmodi satisfecerit effectivè.

CA-

le tenni, es meg fizetni: az mint ide aláb erről, az birságok meg fizetése felől bősęgesben ßöllũk. De effelől külömbet ércsünk. Mert effęle sententia meg fizetése sockal külömb, hogy sem mint az törvényből ki ment birságnak meg fizetése, és külömb rendi és módgya vagyon,, az mint erről ez után ßöllunk.

Rövideden ezokáért azt vegyük eßünkben, hogy akar az Király ő Felsęge tábláián, akar mikor az sententiával igaz tételre mennek, vagy az után is ha affele kisseb sententiának terhét le akaria tenni: ßáz forintnak alatta megh nem menekedik. Igaz azért, ha kéß pénze nem leßen: ingó bingó marhával-is (az ő igaz árra ßerénti) meg fizetheti. De külömb azért, az Király ő Felsęge tábláián való ßék törés: mert onnét addig az embert ki nem ereßtik, mig valóban ugyan ott az ßéktörést le nem téßi, és vóltaképpen meg nem fizeti.

MI

MI LEGYEN AZ Patvar, és hányképpen essék meg: Es annak Birságáról.

LXX. TITVLVS.

IOL-lehet az Patvarnak dolga főben járó büntetésre nem megyen: de miért hogy valami módon az fő váltsághoz igen hasonló, ezokáért az Patvarsis mi legyen, ebben az kisseb sententiának rendiben, akarok rövideden felőle szóllani. Holott tanulnyuk megh, hogy az Patvar ez, mikor valaki valamely pőrt, két sin alat, és külömb külömb formán csalárdúl kezd, más ember ellen: Mely Patvar noha sok fele pőrekben és igyekben, az pőreſſeknek álnok és csalárd indulattyokból származik: néha penigien az Ország törvénnyének meg nem tartásából következik: De kiváltképpen három okokért szokot megh lenni: az mint immár megh is kezdek ielenteni.

ELŐSZŐR, mikor valaki azon egy pőrt, két sinen, avagy két úton kezd, követ és forgat. Mert ha valaki, valamely iószágot kereſetiben zálogosnak is mond, és örőckes iószágnak is mond-

CALVMNIA QVID SIT, & quot modis committatur: Et de ejusdem pœna.

TITVLVS LXX.

QVanquam factum, vel causa calumniæ, ad pœnam capitis non tendat: quia tamē emendam capitis quodam modo tangere dinoscitur, ideò de ipsa calumnia in hac sententiarum serie paucis tractandum competit. Vbi sciendū, quòd calumnia est litis cōtra quēpiam duplici sub colore vel diverso tramite fraudulenta motio atq; suscitatio: quæ licet plurib⁹ in causis atq; casibus, ex dolosa litigantiū machinatione interdum etiam ex pœna, in generali constitutione declarata, committatur: tribus tamen præcipuè modis comitti solet, de quibus etiam definitio prænotata posita est.

PRIMO, dùm quis unam & eandem rem vel actionem duplici sub colore aut duplici via sequitur. Si enim quispiam litigantium possessionē unam titulo pignoris, vel etiā jure perpetuitatis quærit:

duplex color dicitur. Si verò unā & eandem rem, ſub uno & eodem titulo, coram tamen duobus vel diverſis judicibus proſecutus fuerit: duplex via nominatur.

SECVNdo verò, quando quiſpiam alterum ſuper jure quartalitio vel Dotalitio aut impignoratitio, vel alio etiam quovis negotio expeditum & abſolutum reddit atq; committit: & tandem ratione ejuſdē negotij ipſum abſolutum, aut ejuſdem hæredes & ſucceſſores, rurſus in litem attraheret: vel forſitan eo decedente, filij aut alij legitimi ſui ſucceſſores attrahunt: mox ubi ſuper ea probabile ſufficienſq; documentum produci poterit: talis calumniępœnā incurrit.

TERTIO autem, quando una cauſa proceſſu juris terminatur, & ſecundariò abſq; gratia Principis, & collatione novi judicij iterū reſuſcitatur: tunc factum calumniæ ſtatim committitur. Cujus vigore Principalis cauſa, hoc eſt res illa, quæ proſequebatur, ſive ſit caſtrū vel oppidum, aut aliud jus poſſeſſionarium, ſive pecuniarum ſumma,

mondgya: két ßinnek mondatik. Ha penig azon egy dolgot, egy úton és egy folyásban, két Biró előt, avagy külön külön Biró előt, kőveti: két útnak neveztetik.

MASODSZOR, mikor valaki valamely embert, akar leány negyed, akar iegy-ruha felől, avagy zálagos iőßág felől, avagy akar mi dolog felől, megh elégedvén, mentſęgeſſę és ßabadoſſá hadgya: és annak utánna, ugy an azon dologért azt, az ki immár egyßer meg menekedet, avagy az ő gyermekit, avagy maradékit, iſmeg tőrvényben fogia: avagy annak halála után, gyermeki és tőrvény-ßerént való maradéki réá hinák: Mihelt az el igazitáſról bizonyos és elégedendő bizonyſágot állathatnak elő: az ollyan Patvarnak bűntetéſęben eſik.

HARMADSZOR, mikor valamely pőrben, végſő tőrvént mondnak, és máſod úttal azon pőrt valaki megh indittyák, az Feiedelem kegyelméből adatot uy itilet nélkül: ackor-is az Patvar ottan meg eſik: Mely miatt az derék dolog, az kit kereſtek, akar Vár legyen, akar Város, avagy egyéb iőßág, akar ſomma pénz, akar iegy-ruha, akar leány

tány negyed, őrőcke el veß: Es annak felette affęle Patvaros, az más fęlnek Dijan két ßáz forinton marad, kínek két rêße az Biróé, harmad réße az Alperes fęle.

ma, sive Dotalitium aut Quartalitium, in perpetuum amittitur eo facto: Et insuper calumniator ille in quinquaginta Marcis homagialibus, ducentos florenos auri facientibus, in duabus judici, in tertia verò parti in causam attracto, solvendis, convincitur & aggravatur, ipso pariter facto.

Par. 2. T. 34. Calumniæ etiam quartus modus recensetur.

AZ PATVARROL egy fő kérdés, mellyet iól eßűnkben kel vennűnk.

LXXI. TITVL.

TOVABBA, ugyan ezen Patvar dolgában vegyűnk eßűnkben, hogy gyakorta az mi Feiedelműnk, valamely Várat, Várost, Mező Várost, Falut, és egyéb-fęle ioßágot, mely őrőckes-képpen ő Felsęgét illeti és nyilván: de más ember kezénél vagyon, vagy zálagban, vagy egyébként el kőtve, ollyan időben, valamellyiknek iámbor ßólgai közzűl őrőkben adgya és aiándékozza: ki effęle iőßágnak Vraságában kűlőmben nem iuthat, hanem

QVÆSTIO NOTABILIS & advertenda, super facto calumniæ.

TITVLVS LXXI.

ITEM, circa hanc materiam calumniæ advertendum est, quòd sępenumero contingit, Principem nostrum, castrum, civitatem, oppidum, villam, vel aliud hujusmodi jus possessionarium, cujus hæreditas & proprietas ad eum manifestè spectat & pertinet, præ manibus tamen alienis titulo pignoris aut alio inscriptionis genere, ad tempus illud habetur, alicui servitorum suorum, in perpetuum donare & conferre: qui dominium ejuscemodi juris possessionarij nõ

Part.1.T.27 aliter, niſi depoſita, ſoluraq; illius inſcriptionis, pecuniarum ſumma pro ſe vendicare poterit. Ille verò præ cujus manibus tale jus poſſeſſionarium habetur, etiam legitimè admonitus, pecuniam ſuam non ſecus, niſi ad terminos octavales, cauſam, inde ſuſcitandam, prorogando tollere & ferè coactus ad ſe levare conſuevit: ſicq; inter litigandum añualis revolutio creberrimè ſubſequi pręterireq; ſolet.

Part.1. Tit. Certum eſt autem, quòd Donatio
[illegible] & Regia, cuicunq; facta, infra ipſam
Carta. T.12 anni unius integri revolutionem, ſtatutione legitima roborari debet Aliter enim viribus deſtituta manebit. Si itaq; actor, ſeu juris ipſius poſſeſſionarij impetrator, ſe in dominium ejuſdem introduci, illudque infra dicti anni revolutionem pro ſe ſtatui legitimè fecerit, nè Donatio ſua viribus careat: & alio ex latere admonitionem quoq; juridicam, ſuper tollenda prænotatæ pecuniæ ſuña, ſive ante, ſive poſt revolutionem ipſam annualem peregerit: mox unam & eandem rem atq; cauſam, duplici ſub colore, dupliciq; via, ipſum actorem proſequi, in cauſam attractus allegabit.

nem ha az ſommás le téſi, melyben el vagyon kőve. Az ióság penig az ki kezében vagyon, még ha azt pénzével igaz úton meg kinállyák-is, az dólgot tőrvényre halaſztya, ha fel kellé venni avagy nem, és azonközben, azt meg sórongattyák, az eſtendő-is el forog, sőt el-is ſokot múlni. Nyilván való dolog penig ez, hogy Királynak minden-féle örők adományát, eſtendőnek forgáſſa alat, tőrvény ſerént való iktatáſſal kel meg erősíteni, és abban magát bé iktatni. Mert eſtendő múlva, az adománnak ereie nem lésen. Ha azért az, az kinek az Király az ióságot adta, hogy az adomány hellyén maradgyon eſtendőnek forgáſa alat, magát az ióságban bé iktatta, és más felől azon eſtendőben, vagy az után, azont tőrvényſerént, aval meg kinálta, hogy pénzét fel vegye: az Alperes erre mindgyárást azt kezdené mondani, hogy ugyan azon egy dólgot, két ſín alat, és két úton kereſné,

Simile

HASONLO dolog eshetik affele iószágban-is, melynek valami végezésből, avagy fiává, avagy attya-fiává való fogadás által, Király engedelméből, eggyik személyről az másikra kel szállani: Mely iószágot, minek előtte az őrőckős kezéhez vehetné, némely értekes Vr. avagy gyakorta egyéb rendbéli ember is hatalmasúl szokot el foglalni. Es ha az őrőckes, az ő végezések szerént (kinek annyi ereie vagyon, mint az Király adományának) esztendő alat ez illyen iószágban iktatná magát: tehát az hatalmas el foglaló, vagy egyéb valaki, az iktatást ellenzené, illyenképpen az pőr annyira szokot nyúlni, hogy egy ember nyomig alig lészen vége. De ha az törvény végben megyen-is, mind az által az iószágnak ez űdő alat való haszna vételéről, az Felperest meg nem elégi-

Simile est de juribus possessionarijs, virtute alicujus contractus, & Regij consensus, in quempiam devolvendis: Quæ antequam successor ille legitimus in quem utpote jura ipsa possessionaria ritè sunt devoluta & redacta, manibus suis applicare posset, potens quispiam Dñorum, sæpe etiã inferioris conditionis hominum manu violenta illa pro se occupare temerarièque vendicare crebrò solet. Et si successor ipse, vigore hujusmodi contractus, qui naturam vimq; donationis conditionaliter sapit & habet, se in dominium talium bonorum & jurium possessionariorum introduci, eaq; pro se, usq; dictam annualem revolutionem statui fecerit: tunc contradictione, per occupatorem, vel alium quempiam facta, causa in longum protrahi serpereq; consuevit: ita ut vix aliquando in unius ætate hominis finem debitum sortiri poterit. Quæ si etiam prius aut tunc finem sortita fuerit, de perceptis tamen, tempore medio, fructibus, nulla recompensa vel satisfactio actori

impendetur: nullaetiam debitę ultionis pœna ſuper actibus potentiarijs, hoc eſt violenta potentiariąq; conſervatione illorum juriũ poſſeſsionariorum, in cauſam attracto infligitur: eo quòd cauſa ipſa, non inſinuatione mediante, ſed per ſimplicem evocationem (quam nos longum litis proceſſũ appellamus) inchoata fuiſſe dicetur: Licet quælibet cauſa, virtute alicujus contractus inchoata, eo pręciſè modo & ordine proceſſuq; terminari debeat, quo cauſa, prætextu bonorum per defectum ſeminis quorumcunq; decentium, ad collationem Regię Majeſtatis derivatorum, finiri determinariq; & concludi ſolet. Si verò cauſa per inſinuationem, prętextu indebitę, violentæq; occupationis jurium ipſorum poſſeſsionariorũ, per actorem mota ſuſcitataq; fuerit, (ſtatutione quoq; prænarrata ſuper eiſdem juribus poſſeſsionarijs prius, vel etiam poſt per acta) pari modo duplici ſub colore calumnioſeque jura ejuſcemodi poſſeſsionaria actorem quærere & proſequi, occupator ipſe allegabit.

elégitik: ſem az Alpereſt az el foglaláſért megh nem büntetik, ez okon, miért hogy meg nem magyarazó hivatallal, hanem csak ſokot hivatallal hitta vólna réá, és ugy kezdette vólna pőrit, mely ſokot hivatali, hoßßú pőr folyáſnak mondunk. Noha effele végezésből, és fiává, avagy attya-fiává való fogadásból, lőtt pőrnek, ßintén olyan rővid folyáſſal kellene véghez venni, mint ßintén affele iőßág pőri, mely magva ßakatúl Királyra ßállot vólna. De ha az el foglaláſért ßintén magyarázó hivatallal, híják réá-is, és ez mellet az Felperes, avagy előtte vagy utánna, az hivatalnak, az iőßágban íktatná magát, haſonlatos-képpen az Alperes azt kezdené mondani, hogy az Felperes, ez illyen iőßágot Patvaroſúl két ízton keresi.

EX præmiſsis igitur quæſtio ſubinfertur, utrum prædeclaratæ cauſarum motiones, dupliçi via vel

Ez elő ßámlálí dolgokból, egy kérdés támad: Ha ez illyen módon kezdettet pőr, Patvarban

ban eytié az Felperest? Mely kérdésre rövideden azt mondgyuk: hogy nem eyti. Mert az pör ollyan ember ellen vagyon, mely nem igaz úton birta az iószágot: ki mivel-hogy abban az iószágban, igaz és törvény-szerént való Vrasságát megh nem bizonyithattya: Innét az Felperes ellen az nem veheti: hogy ötet abban az iószagban, két szín alat avagy két úton, Patvarosúl keresné avagy haborgatná. Mert az az iószág nem ötet, hanem az Felperest illette, és ö törvény szakattaig csak hatalmasúl birta. Az Patvarról penig csak az szólhat, ki az iószágot igaz úton és iö módgyával birta. Ha penig ezt vetné ellene, hogy az, az kinek az Király el kötte vólt, és annak az kötésnek ereiével birta, igaz úton és iö módgyával birta az iószágot. Vgy vagyon hogy valameddig az ö pénzével meg nem kinálták, iö módgyával birta: de az megh kinálás után, mivel-hogy külömb külömb fogásockal, egygyik octáváról az másikra halasztotta, és vontatta,

vel duplici colore factæ pœnam calumniæ afferant? ad quam quęstiunculam breviter dicẽdum est: quòd non. Quoniam contra malę fidei possessorem agitur: qui postquam non poterit justè, se bona & jura hujusmodi possessionaria tenuisse possedisseq; comprobare: ex hoc neq; poterit adversus actorem opponere, malè se in juribus illis, duplici ipso colore vel duplici via perturbatum fuisse. Quia jura illa non sua, sed actoris fuêre, quæ absoluta solum modo potentia, ad exitum usq; litis gubernavit. Possessor enim bonæ & non malæ fidei habet præmissa allegandi facultatem. Vbi autem objiceretur, quòd ille, qui virtute inscriptionis Regiæ Majestatis ejusmodi, talia bona possidet, bonæ fidei possessor esse censetur. Verùm est interea temporis quo ad levandam & tollendam pecuniã suam non admonetur: Postquam tamẽ admonitus legitimè fuerit, & pecuniæ suæ summam tollere recusaverit: Sed frivolis & exquisitis exceptionibus ad terminos octavales causam distu-

distulerit, ut interim fructus illorum bonorum capere possit: jam non bonæ sed malæ fidei possessor esse existimatur. Et nisi alia pœna in generali decreto nostro super hujusmodi fœneratoribus (qui pecunias suas admoniti levare recusant) expressa fuisset: talis fœnerator in perpetua æstimatione ipsorum bonorum convinci deberet & aggravari: Dùm potissimè juri consentaneam rationem nõ levationis pecuniæ suæ dare vel assignare non posset. Aliter enim, si violenta bonorum occupatio, & fraudulenta ad tempus eorundem conservatio locum haberet, impunitaq́; maneret: profectò difficillimè tardèq́; nimis justis suis jurib⁹ aliquis potirigaudereq́; posset. Idẽ est dicendum atq́; tenendum etiam in casu, quo quispiam bona ac jura possessionaria defuncti, & hæredibus destituti hominis impignoratitio vel alio quovis redemptibili jure præ manibus suis habuerit, & per fratrem adoptivum, ac legitimum successorem ipsius defuncti, ritè requisitus pariter & admo-

ta, csak hogy azonközbe haßnát vehesse: Igy immár nem igaz úton, hanem hamissan birta. Es ha effęle usorásokról az derék Decretomban más bűntetést nem végeßtek vólna, kik tudni illik, pénzeket fel nem akariák venni, effęle usorást, az iößágnak őrök bőcsűén-is el kellene maraßtani; holot semmi igaz okát nem adhattya, miért nem vőtte légyen fel az ő pénzét. Ha peniglen az iößágnak hatalmasúl való el foglalásának, és egy ideiglen csalárdúl való birásának, és haßna vételének, bizonyos bűntetése nem vólna; bizony felette nehezen, és későn iuthatnának az iámborok, az ő iößágokhoz és igasságokhoz. Ezent kel érteni arról is, mikor valamely magva ßakat ember iößága, valakinél másnál zálagban vagyon, és az meg hólt embernek, vagy fogadot attyafiá, avagy egyébképpen való őrökkösse, az ő pénzével és sommáiával

ſával meg kinállya, de az pénzét fel nem akaria venni. Azon közbe penig, hogy az eſtendő el ne tellyék, az meg kináló fęl, azon iőſágban iktattya magát: Mellyet miért hogy iói, igazán és törvény ſittyán cſelekeſſik, méltán meg kinálhattya pénzével, és az iőſágban-is iktathattya magát, nem-is marad Patvarnak terhén érette.

admonitus, bona illa (etiam pecunia ſua depoſita) remittere noluerit, & alia ex parte idem ſucceſſor, nè annualis revolutio elaberetur ſtatutionem neceſſariam pro ſe peregerit, quod ſcilicet juſtè legitimèq́; & admonitionem & ſtatutionem facere poterit, nulla pœna facti calumniæ inde ſubſequente.

AZ NYELVNEK váltſágáról, és annak birſágáról.

LXXII. TITVL⁹.

AZ nyelv váltſág-is ſáz forintot téſſen, mely bűntetéſt, Király, avagy ez Orſágh Biráia előt tőt hamis és méltatlan panaſſért: és gyakorta éktelen, és tiſſteletlen beſſédért, hogy más tiſſteſſęgbéli embernek, iő híre és neve ellen ſól: vetnek az Birák. De azért az derék kereſet, melyért az pőr támadot vólt, effęle hamis panaſſért, és vadláſért, (az mint megh mondám) őrőcké el nem véſſ, miképpen az Patvar dolgában

DE EMENDA LINguæ, & pœna ejuſdem.

TITVLVS LXXII.

EMenda autem linguæ, viginti quinq́; Marcis, centum florenos auri facientib⁹, compenſatur, quæ propter injuſtã falſamq́; quęrimoniam, Regiæ Majeſtati, aut cæteris judicibus ordinarijs porrectam; & ſæpenumero ob turpia inhoneſtaq́; verba, contra quempiã bonæ famæ & honeſtæ conditionis hominem prolata, per judices imponitur. VErumtamen actio principalis, ratione cuj⁹ cauſa ipſa mota fuit, ob injuſtam hujuſmodi quærelam & expoſitionem perpetuò nõ amittitur, ſicuti per calum- Par:2.T.70

niæ factum) prout im̃ediatè prętactum est) in perpetuum amitti intelligitur. Sed condescẽsa ipsa causa, & pœna prænarrata, in duabus judici, in tertia autem partib⁹ causanti vel homini læso deposita atq; persoluta, poterit actor (si voluerit) eam justo debitoq; modo, de novo suscitare.

Par:2, T.82

gában, oly értelemben vadnak, őrőcké el véß. Hanem az derék dolog az által le ßálván, és az meg mondot ßáz forintos bűntetést-is le tétetvén és véle megh fizettetvén: melynek két réße az Biróé, az harmadgya penig az ſęrelmes fęlé: az Felperes (ha akaria) ió módgyával pőrit uijõnan el kezdheti.

QVID SIT REPVLSIO, & de modo ac pœna ejusdem.

TITVLVS LXXIII.

QVia tempore executionis sententiarum, & aliarum judiciariarum deliberationum, per cõvictos, & in causa succumbentes, violenta quædam repulsio subsequi & committi consuevit: Ideò de ipsa repulsione hoc in loco breviter aliquid dicendum restat. Vbi sciendum, quòd repulsio est, partis in causa triumphantis, per alteram partem, in causa succumbentem, ab executione latæ per judicem sententiæ, violenta quædam repulsio. Quæ quidem repulsio, quam-

MI LEGYEN AZ repulsio, és annak módgyáról, és bűntetésęről.

LXXIII. TITVLVS.

MIért hogy az tőrvénybôl ki ment, és az Birák végezése ßerént való igaz tételnek ideién, az Alperes meg győzetet fęlék, erővel való ellenzéssel-is, ßoktanak élni: ezokáért arról az repulsióról kelletik ßóllanom. Holot ezt kel meg értenűnk, hogy az repulsio az, mikor az nyertes fęl, igaz tételre megyen, az Biró tőrvényével, és az más fęl, mely perit el veßtette, fegyveres kézzel ellenzi és meg tiltya, sőt vélle megh állattya az igaz tételt. Mely fegyveres kézzel való ellenzésnek, az

az igye noha az ő értelme szerént nem menne arra, hogy az törvénybéli út és orvosság vólna: sőt inkáb az ellen nagy engedetlenségnek mondhatnák. Mert az pörnek minden czikkellyit által menvén, és végben vévén az pört, az Bíró is az utólsó sententiát ki mondván, ki vont fegyverrel, avagy egyéb akar minémű fegyvernek nemével elő álván, és azt ki mutatván, sokták az repulsiót megh cselekedni. De miért hogy régi megh rögzött sockásból időt közünkbe: ezokáért törvény gyanánt, élünk immár, evel ez hellyen hagyatot sokásunckal: Es minden féle pörnek vége után, egyszer, és nem többször tehetnek effféle erővel való ellenzést. Mely ellenzést ha ki megh cselekessi, avagy ha ki egyszer repulsiót tészen, egy Gira aranyon marad érette, mely hetven két forintot tészen: kinek két részét az Bírónak, harmadát az nyertes félnek tartoznak megfizetni. Másod úttal penig, ha ugyan azon egy pörben repulsiót, avagy ellenzést merészlene valaki cselekedni: nyilván való örök hitetlenségben esnék miatta: az mint az derék végezésünkben is megh vagyon irva.

AZ

quamvis ex vocabuli sui virtute, non juridicus processus: sed contra illum poti⁹ manifestum obstaculum esse censeatur. Finitis enim & pertransitis cunctis causæ processibus, & lata per judicem diffinitiva jam sententia, evaginato gladio, vel alio quocunq; armorum genere ostenso, fieri, committiq; solet. Quia tamen ex vetustissimo usu, & diuturna consuetudine emanavit, in medium q; venit: ideò pro quadam nostrę legis parte, per hujusmodi consuetudinem, dudũ approbatam inductę, jam reputatur, & post finalem conclusionem cujuslibet causæ semel, sed non pluries fieri & subsequi tolleratur. Quę si facta fuerit, per unam Marcam auri, septuaginta & duos florenos facientem, in duabus judici, in tertia verò partibus in causa triumphanti, persolvendam, compensatur atq; deponitur. Secundariò autem si repulsio, in una eadem q; causa, committeretur: nota perpetuæ infidelitatis inde palàm sequeretur: prout in generali quoq; Decreto nostro continetur. Part. 2. T. 75

DECLARATIO ARticuli Decreti generalis, super repulsione conscripti.

TITVLVS LXXIIII.

SED hic advertendum est, quòd quia in articulo super facto repulsionis, in serie ipsius generalis Decreti conscripto, hoc positum habetur, ut repulsio ipsa per nudatum ensem, aut ostensionem evaginati gladij fieri valeat, atq; nomina vicinorum ac cõmetaneorũ, qui tempore executionis latæ sententiæ cum Regio vel Palatinali, & alicuj⁹ loci testimonialis hominibus intererunt, in literis super ipsa repulsione relatorijs conscribantur. Ideò damnalib⁹ quædam abusio inter nonnullos litigantes hinc emersit, quòd partem in causa triumphantem & victricem in sententiæ executione, evaginatione gladij vel ensis nudati ostensione repellere nolunt: sed astutia excogitata baculo ligneo vel cambuca ferrea, interdum minis & terroribus, hominumq; caterva repellunt, & sententiam ac juridiciariam

AZ REPVLSIOROL való articulusnak magyarázattya, mely az derék Decretumban meg vagyon irva.

LXXIIII. TITVL⁹.

DE Itt ez aránt eßünkben kel vennünk, hogy az repulsioról való articulusban, mellyet az derék Decretumban bé irtak, nevezetessen ezt irták, hogy az repulsionak mezitelen fegyverrel, avagy ki vont kardnak fel mutatásával kellene meg lennie, és az ßomßédoknak és határosoknak neveit, kik az ki adatot sententiának igaz tételekort, Király avagy Nador Ispán, avagy valamely hiteles helynek emberêvel ielen léßnek, az relatoriában belé iratván. Ebből azért illyen hitván ßokást vöttek némely peressek: Hogy az győzedelmes fęlt az igaz tételben, ki vont mezitelen fegyvernek fel mutatásával nem akariák ellenzeni, és rólla el tiltani: hanem álnokságot gondolván, fa pálczával, avagy vaſs bottal, buzogánnyal, és azonközben fenyegetéseckel és rettentéseckel, sok néppel fel gyűlvén, el ßorittyák és el kergetik, és az ßéknek

nek itileiből lőt tőrvény szerént való igaz tételt nem engedik és nem hadgyák elégségesen végben vinnie. Annak utánna az Bíráiok előtazt felelik, hogy ők az igaz tételt nem ellenzették, mert senki ott mezítelen fegyvert, az mint az Decretumban meg vagyon írva, fel nem mutatot, sem fegyvert nem vont vólna. Gyakorta az szomszédok és határosok ellen is sólnak, hogy ez nem szomszéd, amaz kedig nem határos vólna: és sok effele tétovázással az igaz tőrvént fel forditani, és az tőrvénynek follyasát megh háboritani igyekeznek,

DE ez tudiunkra legyen, hogy az Decretumnak rendiben, nem talállyák, irva sincsen, hogy az repulsio másképpen ne lehessen, avagy külömben úgan ne legyen, hánem ki vont ez mezitelen fegyvernek fel avagy ki mutatásával. Hanem csak ez vagyon ott az Decretumban, hogy nem sereggel és hatalmasúl: de csak mezitelen kardal, avagy ki vont tőrnek meg mutatásával is, meg lehet az repulsio és ellenzés. Ezt penig ezokáért irák meg. Mivel hogy régen mind az két fél, ugy mint az győzedelmes, s mind penig az meg

ariam deliberationem executioni demandati & affectui mancipari non permittunt. Postea coram judice suo proponunt & allegant, non fuisse factam repulsionem, eo quòd nudati ensis ostensio vel gladij evaginatio, prout in Decreto continetur, nulla, tempore ipsius executionis facta vel cõmissa fuisset. Sæpè etiam contra vicinos & commetaneos exceptiones faciunt, quòd iste non vicinus, ille verò nõ commetaneus esset: & pluribus ejuscemodi cavillationib' judicia justa subvertere, & processum juris turbare moliuntur.

Vnde sciendum est, quòd in serie ipsius decreti non reperitur, neq; scriptum habetur, repulsionem secus & aliter fieri non posse, vel non debere, nisi evaginati gladij aut ensis ostensione. Sed hoc duntaxat ibi continetur, quòd nõ cum hominum turba & manibus violentis: sed per nudatum solum ensem vel ostensionem evaginati gladij repulsio fieri valeat. Et hoc ideò quoniam priscis temporibus utraque pars tàm scilicet vincens,

quàm etiam convicta, tempore executionis alicujus sententiæ, vel judiciariæ deliberationis, magna hominum multitudine: Sæpè etiam bellico apparatu in alterutrũ contendere sævireque, & crebrò strages maxima inter partes subsequi consueverat. Ita ut si actor casu superior evasisset, in dominium bonorum reobtentorum se collocabat: convictus verò, si actorem devincere, & ab executione illa violenter propellere potuisset, in una Marca auri, pro hujusmodi violenta temerariaq; repulsione cõvincebatur.

az meg győzetet fęl, az igaz tételnek ideiên, nagy sokasággal: Gyakorta kedig hadi kéßülettél mentenek egy-másra, és kegyetlenkedtenek, és nêha nagy veßedelem s-vêr ontás következet köztek. El annyira, hogy-ha az Felperes meg győzhette az Alperest, tehát az meg nyert ióßágnak uraságában ment: Vißontag ha az meg győzetet Alperes az Felperest meg győzhette, és az igaz tételt vêghez nem hadta vinni, egy Gira arannyon maradot, ez hatalmas vakmerő ellenzése miat.

Vt igitur corruptela hæc è medio tolleretur, statutum est, quòd nõ sit necessarium cum hominum turba & potentiarijs manibus executionem aliquam peragere: sed sola ostẽsio evaginati gladij ad repulsionem faciendam sufficiat. Sive igitur per ipsius ensis vel gladij evaginationem, sive per baculi aut cambucæ ostensionem, sive per hominum multitudinem, vel solis minis & terroribus executio alicujus judiciariæ commissionis perturbe-

Hogy azért effęle éktelensęg közzülünk ki vetternék, végeztük: hogy nem ßükſęg sereggel avagy nagy néppel, és hatalmas kézzel, az igaz tételre menni: hanem csak az ki vont fegyvernek ki mutatása-is, az ellenzésre avagy repulsio tételre elêg legyen. Akar azért fegyvernek, akar mezitelen kardnak, avagy pálczának akar botnak ki mutatásával, avagy embereknek sokaságával, vagy akár csak fenyegetéssel, ijeßtessel, rettentéssel háborgassák az törvénybéli igaz

igaz tételt, és elegiţges véghez vinni ne hadgyák, mindenkor repulsionak és ellenzésnek kel mondani. Az ßomßédoknak penig és határosoknak neveit azért ßokták vala meg irni, hoǵ az repulsiónak terhében, valami csalárdság ne esnék. Mert régenten külön külön valamennyin ellenzették az igaz tételt, külön külön egy egy Gira arannyon maradtak el, és gyakorta az meg győzetetnek, mind fiainak, s-mind attya-fiainak, sőt felesçgének leányinak neveit, az Relatoriákban, avagy válaß tétel levelekben bé irták, és ezenképpen, az ellenzésnek terhét annyira nevelték, hogy az derék pőrnél sockal tőbre és felyeb ment. Mely roß ßokás mi üdönkben le tétetet, és akar mennyin legyenek az megh győzetet ßemélyek, kik ellenzik az igaz tételt, mostan csak egy Gira Aranyat fizetnek, egy törvénybéli igaz tételnek ellenzéséért. Most-is mind azon által, az megh nyert iößág körül valók, ßomßédoknak és határossoknak neveit megh iriák: hogy az Király avagy Nador Ispán, avagy egyéb hiteles helynek emberit, aiándéckal avagy kedvezés-

turbetur, & effectui mancipari non permittatur, semper repulsio esse censetur. Nomina vicinorum & cõmetaneorum propterea denotabantur, ne fraus aut dolus in onerib⁹ repulsionum cõmitti posset. Nam antiquitus singuli repellentes, vel repulsionem facientes in singulis Marcis auri condemnabantur, & sæpenumero, tàm filiorum quàm etiam fratrum, ac uxoris & filiarum ipsius convicti, & in causa succumbentis, nomina in literis Relatorijs conscribebantur: & sic onus repulsionis in tantum crescebat, ut principalem causam creberrimè præcellere longèq; exuperare videretur. Quæ quidem abusio ævo nostro abolita est, & quotquot sunt personæ convictæ vel repellentes, unam tantum marcam auri, pro unius judiciariæ deliberationis repulsione modo persolvunt. Nihilominus tamen ipsa nomina vicinorum & cõmetaneorum possessionis recuperatę, nunc quoq; conscribuntur, ne Regius aut Palatinalis, & alicujus loci testimoniales homines dono vel fa-

Par: 2 T. 80

vore

vore seducti atq; corrupti, in executione juridica, eorum fidei commissa, repulsionem factam fuisse (si etiam non fuisset) adstruere, & per hoc nota infidelitatis quempiam condemnare valeant. Ejuscemodi itaq; vel simili fraude ac exquisito subterfugio processu juris atq; executio judiciariæ deliberationis, turbari non potest. Vicini enim, & commetanei propinquiores, non semper domi reperiuntur, nec executioni juridicæ semper interesse possunt. Si igitur pars vincens, extra dominium juris possessionarij reobtenti fuerit inventus: sufficienti argumento erit, judiciariam commissionem turbatam esse, & per repulsionem executione sua reali caruisse. Si quis autem litigantium, Regium vel Palatinalem ac Capitularem, vel conventualem hominem relationem injustam & indebitam fecisse criminabitur: poterit eosdem propterea juri semper convenire: non tamen ea de causa processus iste juridicus est turbandus.

QVOD

vezésből el ne hayczák, és az tőrvény szerént való igaz tételben, mellyet az ő hitekre bizták, oly czalárdságban ne essenek, hogy mikor nem ellenzették vólna-is, azt ne iriák hogy ellenzették, kiért valaki őrök hitetlenségnek notáiában eytenének. Effele avagy hasonló czalárdsaggal azért, és tétovázó haladéckal, az tőrvénynek folyását, és az tőrvénybéli itilétnek igaz tételét, meg nem háborithatni. Mert az közel való somsédok és határosok, nem találtathatnak mindenkor otthon, és effele tőrvénybéli igaz tételnek ideiensis nem lehetnek mindenkor ielen. Ha ez okáért az győzedelmes fél, az megh nyert jószágnak uraságán kívül vagyon, elégedendő bizonyság, és ok annak el hitelére, hogy ellenzéssel háborgattak megh az ki mondot tőrvénnek igáz tételét. Ha penig valaki az peresek közzül, az Király, akar Nador Ispán, avagy Capitalan akar Convent emberét vádolná, hogy az relatiót, avagy vallást mint iártak vólna, hamisan és méltatlan irta vólna: ily dolgokért őket tőrvénnyel keresheték: de ez ok ért az tőrvénnek folyását nem kel meg háboritani.

HOGY

HOGY AZ HITETlenſęgnek Notája, háromképpen eſik, és tőrvênt-is ugy mondnak felőle.

LXXV. TITVLVS.

ERteni kel penig eztis, hogy az hitetlenſęgnek notáiaban az ellenzés mindenkor meg nem engedtetik. Mert arról háromképpen mondnak tőrvênt.

ELŐSZŐR, az Feiedelem, és az mi Királyunk, illy móddal, Hogy: ha Király ő felſęge az Országbélíek kőzzűl, valakit hítetlenſęgnek notáiával akar kárhoztatni: tehât mind az Pap és Sabad Vrakat, mind penig az Ország derék gyűlésben hirdeſſe, bizonyos napra, melyre azt-is, kinek az hitetlenſęgnek notáiât ſemére vetik, Király ő Felſęge parancſoló levele mellet, valamely Conventnek avagy Capralannak ſóllő levél lêvên, ſemélye ſerént, és nem Procurator által, réá kel hini. Ki ha el iő, és magât meg tiſztithatnya, igen iő: ha penig el nem iő:

QVOD NOTA INFIdelitatis tribus modis fertur & pronunciatur.

TITVLVS LXXV.

ADvertendum eſt autẽ, quòd in cauſa notæ infidelitatis nõ ſemper permittitur fieri repulſio. Nota namque infidelitatis tribus modis pronunciatur.

PRIMO modo, per Principem & Regem noſtrum, ita, ut ſi Majeſtas Regia quempiam regnicolarum ſuorum nota infidelitatis cõdemnare voluerit: tunc univerſis Dñis Prælatis & Baronibus, cæteriſq; regnicolis unam generalem dietam & congregationẽ, ad certum terminum inſtituat & judicet, ad quam etiam ille, contra quem nota infidelitatis objicitur, per literas præceptorias Regiæ Majeſtatis, mediantibus literis exhibitorijs, ad aliquem Conventum vel quodcunq; Capitulum ſonantibs perſonaliter, & non per procuratorem evocari debet. Qui ſi venerit, & ſe expurgare poterit, benè quidem: alioquin ſi non venerit, vel ſi

Par: 1. Tit: 14. 15. 16. 20. Par. 2. Tit. 67.

vel si venerit, sed se expurgare nō valebit, ipsa nota crimineq; infidelitatis condemnatur: & postea illi neq; salvus conductus, neq; etiam novum judicium per Regiam Majestatem conceditur: & subsequenter, nec contradictoria inhibitio, nec violenta repulsio tempore statutionis & occupationis bonorum ipsius infidelis admittitur: sed absolutè donatio Regia executioni, in hac parte, demandabitur.

SECundo modo fertur nota infidelitatis, ex reportata serie secundariæ repulsionis. Et hoc quoque modo repulsio fieri non permittitur. Quæ quidem nota, etiā alioquin ex repulsione temeraria processisse, secutaq; fuisse dinoscitur: & non congruit id tertiò iterare, quod vetatur etiam secundariò facere.

TERtio & ultimo modo, nota infidelitatis declaratur atq; pronunciatur per judiciariam deliberationem, & latam sententiam judicum ordinariorum Regni, ex donatione Regia, prætextu eruitionis

ió: avagy ha el iő-is, de magát meg nem tiſztíthattya, hitetlenſégnek notáiában és büntetéſében eſik: kinek annak utánna, ſem útilevelet, ſem uy itiletet, Király ő Felſége nem ád: és továbba, ſem az ſőval való ellenzőben állás, ſem erővel való ellenzés, mikor az ollyan hitetlennek iőſágában máſi iktatnak, és azt el foglallyák, megh nem engedtetik: hanem tellyeſſéggel az Király adományát, ennyi réſzéből, végben kel vinni.

MASODSZOR, eſik notában az ember, az máſodik repulſio miat, mikor irásban bé hozzák annak lételét. Ecképpē is az repulſiot az tőrvény megh nem engedi. Holot ez nota-is vak-merő viſſálkodó ellenzésből származot és következéc: és nem illendő harmad úttal-is az repulſiónak lennie, mint-hogy tilalmas hogy más úttal-is ne legyen.

HARMADSZOR, és utólſor, az hitetlenſégnek notáia iő ki, tőrvény látásból, mely az Orſág Bírainak ki mondot ſententiáiából ki láttzik: melyre való képeſt, az Király valamely iőſágot, hitetlenſégnek neve alat, máſnak adgya, ugy-mint, ſemnek ki tollyáſaért, tagok

cſon-

csonkásitásért, hamis pénz verésért, avagy hamis levél csinálásért, és ezekhez hasonló vétkekért, kikért hitetlenséghnek notáián maradnak. Effęle tőrvényből ki ment itiletet penig, miért hogy az két fęlnek fęleletiből, ßokták az ßék ßinin ki mondani: holot eggyik réß vallya, hogy amaz oly dolgot cselekedet, kiért notan vólna, az másik penig tagadgya. Ezokáért effęle sententia igaz tétele ideién, melyet az feleletekből mondották: Avagy kit azért mondottak, hogy ne talám akkor ielen nem vólt, avagy nem lehetet az más fęl: olykort mondom, az repulsio ßerént való ellenzésnek lennie, meg engettetik. Ennek penig bizonyos oka vagyon (az mint hogy illyen bizonyos okért mondgyák is, hogy találták ezt az ellenzést, mellyet mostan is lennie megh engednek) tudnia illik, hogy mikoron az ellenzésről való levelbéli iedzést az tőrvényben elő adgyák, tehát valami az pőrnek follyásában, az megh győzetet fęlnek gondviseletlensége miat, tudatlanságból eset avagy el feleytetet vólna, uy itiletnek orvos-

onis oculorũ, mutilationis membrorum, cussionis falsarũ monetarum, vel confectionis, aut delationis falsarum literarum, & aliorum hujusmodi casuum notã infidelitatis afferentium, cuipiam facta, subsequentem atq; proveniẽtem. Quæ quidem judiciaria deliberatio, quia ex propositis partiũ in judicio contradictorio decernitur atq; declaratur: altera scilicet partium notam ipsam factã paratamq; fuisse affirmante, & altera negante. Ideò tempore executionis hujusmodi sententiæ, per responsiones (ut præfertur) partium latę, vel forsitan per non venientiam & non comparitionem alteri partis pronunciatæ, repulsio prænarrata fieri permittitur. Et hoc ideò (prout etiã alioquin ista præcipuè ratione repulsio inducta fuisse perhibetur, & modo quoq; fieri toleratur) ut in termino vel tẽpore reportare seriei, talis repulsionis, quicquid in processu ipsius causæ negligentia convicti & in causa succumbentis, malè actum vel omissum fuisset, per gratiam

novi judicij, aut revocationem Procuratoris restauraretur, & in melius reformetur. Damnosum enim & nimis periculosum foret, mox post latam & pronunciatam à judice ex responsionib⁹ partium sententiam, de dominio ac pacifica possessione bonorum suorum quempiam vigore ejusdem sentẽtiæ excludi, atq; tandem extra dominiũ illa rursus prosequi debere.

Iudicis officium.

Iudex enim ex objectionibus & allegationib⁹ duarum pluriumvè partium & plerunq; literarum ac literalium instrumentorum, coram eo productarum & exhibitarum, continentijs & terrorib⁹ sententiã decernere tenetur. Certum est autem, procuratores partium sæpenumero in responsionib⁹ suis, aut negligentia, aut ignorantia, aliquando etiam malitia, falli & errare. Sæpè literæ, ac etiam literalia instrumenta litigantium periclitantur, & in termino, per judicem exhibitioni illarum præfixo, produci nequeunt. Vnde sententia per judicem ita fertur & pronunciatur, prout responsiones partiũ vel

orvosságával, avagy Prokátor meg hivásával, helyére hozhatná, és iob módgyával azt igazgathatná. Mert felette káros és nyavalyás dolog vólna, az két fęlnek feleleti ßerént, hogy mentést az Birónak ki mondot tőrvénye után, valakit békessęggel birt iósságából, annak ereiével, ki rekeßteni és ki vetni, mellyet annak utánna iósága kűvűl kellene keresni és meg pőrelni.

MERT az Biró az két avagy tőb fęlnek feleletire, és az leveleknek és levelbéli tanu bizonyság tételre, mellyeket az ßék ßinin elő adnak, tartozik tőrvént tenni. Ez penig nyilván való dolog, hogy az Prokátorok gyakorta feleletekben, vagy gond-viseletlensegekből, avagy tudatlanságokból, néha kedig gonosságból, megh csalatnak és meg vetkeznek. Gyakorta az peressek leveleit-is és levelbéli tanu-bizonyságokat el téveßtik, és az hagyot ßék napiára véle elő nem álhatnak. Az Biró penigh ollyan tőrvént téßen, az mint az két fęlnek feleleti, és levelei

velei és levélbéli tanu bizonyiága kivánnya. Annak-okáért, ha valamellyik fęl, hogy vagy ő maga, avagy prokátora által, feleletiben vétkezet vólna, akar leveleinek bê adássában megh fogyatkozot vólna, eßében véßi: tehat hogy az Biró ki mondot tőrvényével, az iőßágból mindgyárt ki ne vessęk, mikor effęle vétkes itilettel igaz tételre mennek: erő-ßackal valo ellenzést (noha az tőrvénnek gyalázattyára, de ki már ßockásba ment és el-is ßenvedik) kénßerittetik tennie: mely ellenzésnek oka adásara, męg is egy napot hadnak, hogy Biráia előt elő állyon: mely napon tartozik, ha lehet, az vétket avagy fogyatkozást, el igazitani és iob sitra hozni, az uy itiletnek ereiével, mellyet az Feiedelem kegyelmesen meg adot avagy Prokátor hivassal feleletit meg uñiani. Mert az uy itiletet, és az Procátor meg hivást azért ßerzették és adgyák, hogy vétket és fogyatkozást találtanak az ollyan pőrfolyás-

vel tenores & continentiæ literarum, ac literalium instrumentorũ expostulant. Quapropter, si qua partium, per se, vel procuratorem suum in responsionib⁹ suis errasse, vel in exhibitionibus literarum se defecisse congnoverit: nè per sententiam ob ejuscemodi defectum & errorem contra se latam, de dominio bonorum suorum im̃ediatè excludatur, repulsionem violentam (in contemptum licet & vilipendium judiciarię commissionis fieri, tamen tolerari solitam) tempore executionis ipsius latæ sententiæ facere cogitur, & ad reddẽdam rationem hujusmodi repulsionis, unicus adhuc terminus corã judice suo comparandi sibi præfigitur: in quo tandem errorem aut defectum suum vigore novi judicij, per Principem gratiosè concessi, vel per evocationẽ & retractationem responsionis sui procu-,atorijs restaurare, & si poterit, in melius reformare tenetur. Novi namq; judicij collatio, ac procuratoris cujuspiam revocatio, semper præsupponit errorem & defe-

ctum. Non enim est necesse novum judicium impetrare, vel responsionem procuratoris revocare, nisi in processu causæ erratum fuisse prius deprehendatur. Postea verò ulterior terminus sibi nõ deputatur neq; concreditur: sed lata ipsa sententia finaliter & effectivè executioni demandatur. Et si secundariò quoq; repulsio temerariè committitur: Nota perpetuę infidelitatis (sicuti immediatè declaratum est) inde reportatur.

folyásban. Nem-is szükség uy itiletet kérni, avagy Procatort megh hini, hanem csak ackor, mikor az pörnek follyásában vétek essik, és fogyatkozást tötték. Annak utánna penig tőb törvény napot néki nem adnak, nem-is engednek: hanem törvént mondván, az ki adot sententiával, minden vóltaképen igazat tésznek. Ha penig másod úttal-is vakmerőképpen ellenzést tésen, (az mint megh mondám) őrök hitetlenségben esik.

VTRVM ILLE POSSIT Repulsionem facere, qui in processu causæ non egit.

TITVLVS LXXVI.

SED quia in calce quarumlibet literarum Adjudicatoriarum ac sententionalium ista clausula: CONtradictione talis & talis convicti (nominando eum, qui in causa succubuit & convictus est) ac aliorum quorumlibet prævia ratione non obstãte, inscribi & inseri, & contra hanc quidem clausulam etiam repulsio prænotata subsequi & fieri consuevit: IDEO quæritur,

TEHETE AZ REpulsiot, ki az pört nem forgatta.

LXXVI. TITVL.

DE miért hogy minden megh itilt sententia levelnek az végben, ezt az Czickelt bé szokták irni: illyen és imillyen embernek, ugymond, (azt néven nevezvén, ki az perben meg győzetet) és egébeknek-is akar kik vólnának ellen mondások és tilalmok, az fellyűl való okokból, ellene nem álván. Mely Czickelre való képest, az meg mondot repulsioval, sokan szoktak élni: Ezokáért

ért ez kérdik, Hogy ha az ki az pörben nem vólt, nem is sorgatta, az Felperest ki az pört meg nyerte, az igaz tételről, az sententia levelnek tartássa szerént, ellenzéssel el tilthattyaé és repulsiót teheté? Kiben az tetczik, hogy nem: Mert az törvénnek végezésęt és hagyomását, az meg nem háborithattya, és magát az pörnek nyeresęgében avagy kárában, ki az pörnek follyásában semmit sem nyert, sem vesztet, magát nem avathattya és belé nem elégyitheti. De maga vissontag gyakorta történt, hogy az győzedelmes fęl, az sententia levéllel, affęle iószág sinére is ment, mely immár más ember kezénél vólt, ne talám ió módgyával és igassággal, és nem annál, ki az pörben meg fogyatkozot és azt el vesztette. Gyakorta penig egy sö és derék iószág mellet, effęle iószágot is igyekeznek el foglalni, mely az derék iószágtól régen ió móddal, és igazán el vólt szakasztva és más hová birták.

ERTELEMnek okáért: Egy ember, egy Várat, Kastélt, avagy mező Várost, minden hozzá tartozandóival, tudni illik, Faluckal, telekeckel: és falubéli

ritur, utrum ille, qui in causa non fuit, possit actorem & partem, in causa triumphantem, ab executione latæ sententiæ, literarumque Adjudicatoriarum repellere? Et videtur quod non: Quia non est illius turbare judiciariam comissionem, neq; immiscere & ingerere se lucro, vel damno litis & causæ, qui in processu ejusdem nec vicit nec succubuit. In contrarium tamen plerumq; accidit, partem triumphantem, cum literis Adjudicatorijs, atq; sententionalibus ad facies talium bonorum & juriũ possessionariorum accedere, quæ præ manibus alterius, & non illius qui in causa succubuit, habentur, & justo etiam forsitan titulo per eum possidentur: Sæpè etiam penes unum principale membrum, juris possessionarij talia bona occupari machinantur, quæ justo modo atq; titulo ab eo membro fuerunt dudum sequestrata.

Verbi gratia: Castrum, aut Castellum, vel oppidum unum, simul cum cunctis suis pertinentjis, videlicet villis, prædijs, portionibusq;

busq; & juribus possessionarijs, ad idem de jure spectantibus & pertinere debentibus, processu juris, aut ex Donatione Regia, vel alio titulo per quempiam acquiritur & prosequitur: à quo quidem Castro, Castello vel oppido verus dominus & legitimus possessor ejus, qui forsitan jam in semine defecit, unam vel duas villas, aut aliquod prædium & terram, adhuc vivens præcio vendidit, vel servitiorum pro exhibitione donavit, aut alio titulo contulit: & ille, cui venditio vel donatio facta fuit, se in hujusmodi villis aut prædio & terra, etiam consensu Regio, ac statutione juridica, dudum fundavit atq; firmavit. Obtento igitur jã principali membro, ipso scilicet Castro, aut Castello vel oppido, una cum dictis pertinentijs suis, & illo cui (ut præmissum est) venditio aut Donatio facta fuit, in causa nõ existente (ex eo forsitan, quod tẽpore recaptivationis & primariæ Statutionis dicti principalis membri, solus ille, qui pro tunc in dominio & possessione ejusdẽ membri

lubéli részeckel, mellyek igasság szerént ahoz valók volnának, törvény folyás által, avagy Király adománya által, avagy egyéb úton keres, és övéé akaria tenni: Mely Várról, Kastélyról, avagy mezõ Városról, az elõbbi igaz Vra, kinek talám immár magva-is fiakat, egy avagy két Falut, avagy valami telket és földet, még élében, valakinek el adot volt, avagy fõlgalatsyaért el aiándékozot, avagy más okon el idegenitet volt: azis penig, kinek adta és aiándékozta volt, magát effele Falukban, vagy telekekben és földben, még Király Consensussával, engedelmébõl-is, törvény szerént belé iktatta, és hely hezitette. Ha azért amaz keresõ fel, az derék iószágot meg nyeri, ugymint, az Várat, Kastélt, mezõ Várost, az meg mondot hozzá való tartománnyal eggyût: Amannak penig (az mint meg mõdám) az ki meg vötte, avagy aiándók szerént már birta valami részét, az pörben semmi részsem hire nem volt (ne talám ilyen okból, hogy az derék foglalásnak és elsõ iktatásnak ideién, az meg mondot derék iókban, ugyan az, ki akkor annak uraságában és birodalmában volt,

vôlt, ez dérék foglaláſnak és iktatáſnak ellene mondot.) Az Felperes penig, az fellyûl megh mondot Falukat, telekeket és földeket, mellyek immár régen más kéznél vadnak, az derék megnyert iôßághoz, ugy-mint, ha ahoz valók vólnának, magának tulaydonitani, és el foglalni akarna. Effélé és ehez hasonló dolgokban azért, és ez okon, még az-is, az ki az pörben nem forgot, ßabadon repulſiót és ellenzéſt tehet. Ennek, az fellyûl meg irt, tanu-bizonyoſág tételnek czickelye haßnálván, miért hogy az ſententia levélben ezt bé iriák (*az fellyûl való okokból*) az ellenkezés illyen vólt. Mely czickelnek ez az haßna, hogy az repulſiónak terhét, nem tartozik meg fizetni: hogy ha meg bizonyittatik hogy âm az nyertes fél, mélió oknélkûl, az meg mondot iôßág foglalni ment.

TOVABBA, az zálagos iôßág felôl-is ezent kel értenünk: hogy ha valamely peres, némü-némü iôßágnak tulaydonſágát, tôrvény-ßerént meg nyeri: Es effélé iôßág, idegen kéznél zálagban lévén (de ugy hogy az el zálagoſitás, iô móddal, igazán, és nem

bri Principalis fuerat, totali hujuſmodi recaptivationi & ſtatutioni contradixerat) Actor ipſe etiam prænarratas villas, aut prædium vel terram, præ manibus alienis, modo antelato, jam exiſtentes & habitam, penes Principale ejuſcemodi membrum, tanquam ſcilicet pertinentias ejuſdem, proſe vendicare & occupare nititur. In eo itaq; , & alio quoq; ſimili caſu, repulſionem prætactam, etiam ille, qui in cauſa non erat facere permittitur. Et hoc virtute illius clauſulæ, (PRÆVIA RATIONE :) qua mediante nec onus repulſionis ille deponere tenebitur: ſi pars triumphans abſq; debita ratione ab occupanda bona prænotata acceſsiſſe verificabitur.

Item, de jurib⁹ quoq; poſſeſsionarijs impignoratitijs idem eſt ſẽtiendum: Quòd ſi quiſpiam litigantium hæreditatem & proprietatem alicujus juris poſſeſsionarij pro ſe ordine judiciario abtinuerit: & tale jus poſſeſsionariũ apud manus alienas titulo pignoris exiterit (ſi tamen impignoratio ipſa,

bono & justo modo, & nõ litis intermedio facta fuisse comprobetur) vigore sententiæ, super ipsa perpetuitate latę, reobtentum hujusmodi jus possessionarium actor à manibus ejus, qui pignoris illud titulo possidet, simpliciter occupare non potest: sed super illa pecuniarum summa, pro qua præmisso pignoris titulo obligatum habetur, ut primũ satisfaciat necesse est. Nam alioquin si de plano occupare niteretur: repulsio meritò subsequi poterit. Et si ad tollendam suã pecuniam possessor ipsius juris possessionarij tempore executionis dictæ sententiæ, judiciariæq; deliberationis paratum obtulerit: Tunc neq; pœnæ vel oneri hujusmodi repulsionis subjacebit. Et hoc intellige, si de summæ pecuniarum quantitate, ac impignorationis qualitate, pariter & veritate ibidem constabit.

és nem az pőrközben lőtt légen) az sententia levélnek ereiével, mely annak őröckes vőháról ki adatot, effele megh nyert iőßágot az Felperes annak kezéből, az ki zálagos képpen bírja, mód nélkül el nem foglalhattya: hanem az pénznek summáját, melyben zálagban vagyon, kűkség hogy elől sőr le tegye. Mert ha kűlőmben csak semmi nélkűl igyekezik el foglalni: mélián az repulsiot tehet, az kinél az iőßág vagyon. Es hogy ha az iőßágnak gazdája, az sententia szerint való igaz tételkor, kessnek mondgya magát, az penznek fel vételére: tehat az repulsio terhét, sem tartozik meg fizetni. De ezt ugy éreſed, mikor mindgyárt, úgan ott elő adhattya igasságát, és miben, hány forintban legyen nála zálagban, meg bizonyíthattya.

DE NOVO IVDICIO, ac ejus modo, serieq; & processu.

TITVLVS LXXVII.

QVIA

AZ VY ITILETRőL, módgyáról, rendiről, és annak folyásáról

LXXVII. TITVL.

MIERT

MIERT hogy az repulsio tételnek utánna, avagy az Prokátorok feleletinek fogyatkozásának meg hivása után, az Feiedelemtől gyakorta Vy itíletet ßoktak kérni: Hogy az pőrben, melyben valaki meg fogyatkozot, és meg győzettetet, ellene nem álván az ő tévelygése, vagy fogyatkozása, kiért tudgya, hogy pőrit el veßtette vólt: Sem peniglen az Biró által ki adot sententia-is ellene nem álván: ugyan azon pőres az Vy itíletnek ereiével uñonnan felelhessen, dolgát forgathassa, fogást és ellen-vetést tehessen, leveleit, mellyeket bé nem adot vólna bé adhassa, fogyatkozását fel épithesse, tőt vétkét igazithassa, és kőzőnsęgesen mindent, valami az ő tőrvényének haßnára és elő menetelire vólna, gondolhasson, mondhasson, és elő ßámlálhasson.

EZT-IS azért vegyük eßünkben, hogy effęle uy itíletnek kegyelmét: annak felette, mindennémű Privilegiumnak confirmálását, az mely tőrvény-ßerént és igazán kőlt: sőt minden iőßágról való uy adományról való confirmatio levelet, az Feiedelmunk, az ő tißtinek méltóságához

QVIa post factá repulsionem, vel procuratorum malam responsionem, sępenumero novum judicium solet à Principe impetrari: Vt in causa illa, qua quispiam succubuit & convictus est, nō obstante eo errore vel defectu, quo se in processu causæ gravatum fuisse cognoscit: Non obstante etiā lata jam exinde judicis sententia: idem de novo respondere, novasque allegationes, exceptiones & objectiones facere, literas forsitan non exhibitas producere, defectū obmissum supplere, errorē commissum emendare & generaliter omnia, quæ juris & justitiæ ac defensioni ac sublevamini causæ suæ proficua esse cognoverit, peragere valeat atq; possit.

SCiendum igitur est, quòd hujusmodi novi judicij gratiam: prętereа cunctarum literarum privilegialium, ritè tamen & legitimè emanatarum, confirmationem: nec nō universorum bonorum, & jurium possessionariorum, titulo novę donationis collatonem Princeps noster, ex debito regiminis

ſui officio, unicuiq́; largire & concedere ſolet. Nova tamen donatio conferenda eſt, locumq́; habet, ſi juſtè & non fictè poſtuletur: hoc eſt, ſi bonorum ipſorum impetrator, à die adeptionis eorundem, per ſe, vel progenitores quoq́; ſui, in reali dominio illorum, usq́; ad temp⁹ impetrationis perſtiterint: quemadmodum in prima parte
Par: 2. T. 37 clarius ſuper ipſa nova donatione notabile poſitum habes.

Vlterius advertendum, quòd cauſa per formam novi judicij inchoata, unico tantum̃odo termino juridico, & ante omnes alias cauſas finiri concludiq́; ſolet: nè negotium & cauſa per judiciariã ſententiam & deliberationem jam deciſa, fine confuſo pendere cogatur.

De cujus quidem novi judicij ſerie & modo, quia in generali decreto noſtro clara continetur deſcriptio, Ideò articulum, ſuper ea re conſcriptum, verbotenus (prout ſequitur) adjeci.

Item, ſolent noñulli Regni colę in eorum cauſis, contra ſeſe, potiſsi-

gához illendő gond-viſelésęből, ßokot engedni és adnia. Az Vy adomány mindazon által ugy adatik meg, és ackor vagyon helye, mikoron méltán s-igazán, és nem ßinnel kivánnyák: az az, ha az ióßagnak megh kérőie, az ő meg nyerésęnek napiától fogván, vagy ő maga, vagy ßűlei, minden vóltaképpen annak uraſágában vóltak, mind ez uy megh kéréſnek ideiglen: miképpen hogy az elſő réßben, ahol az uy adományról ßóltunk, nyilvábban vagyon meg irva.

TOVABBA ezt-is eßűnkben kel vennűnk, Hogy az uy itilet által kezdetet pőr, cſak egy tőrvény-ßerént való terminuſſon, minden pőreknek előtte, végh ez kel és ßokot menni: hogy az pőr és kereſſet, melyről immár az Birák tőrvényt-is tőttek, bizonytalanúl fűggőben ne kénßeriteſſęk lennie.

MELY uy itiletnek rendiről és módgyáról, miért hogy az kőzőnſęges Decretumban világos irás vagyon, Ezokáért azonról való megh irt articuluſt, ßróól ßóra (az mint kővetkezik) bé helyheztettem.

TOVABBA, ugy mond, mivel hogy az Orßágbelick, ellenek

tissimum in facto possessionario motis, servatis pertransitisq; legitimorum terminorum & litiũ processibus, literarumq; tandem, ac aliorum cunctorum documentorum probabilium, hinc inde, pro finali conclusione hujusmodi negocij productionibus factis, in ultimo causæ termino, (dùm etiam judices ordinarij sedis judiciariæ Regni, magistriq; Prothonotarij, & jurati ejusdem sedis assessores suam tulissent sententiam. Earundemq; partium altera se in hujusmodi causa deficere & succumbere agnosceret, ac literæ adjudicatoriæ exinde vel jam emanatæ & extradatæ extitissent, aut post latã & pronunciatam sentẽtiam extradari deberent,) procuratores eorum revocare, & causam condescendi facere velle, novum judicium impetrare, vigore cujus partem alteram ab executione literarum adjudicatoriarum sæpius prohiberent, ut sic eorum justis juribꝰ privarentur.

nek való pörekben, fökeppen jószág dolgában, törvény folyása szerént az pört egy-nehány terminuson által vévén, mikor immár mind az két részről minden bizonyságot, és ok leveleket bé attak vólna, hogy pörek immár tellyes véghez mehessẽ; az pörnek utólsó napia (mikor immár Király ő Felsége székin az rendelt Birák, külső mesterek és hites Assessorok törvényt is mondottak vólna. Az peresseknek penig eggyike, ebében vévén, hogy pöriben meg fogyatkozik, és már az sententia leveleket is ki kezdik adni, avagy hogy kiis adtak, avagy ki kellene adniok (Prokátorokat meg fogtak hinni, és pöreket le szállitani igyekezik, avagy uy titeletet vésznek, kinek ereiével az más részt, az sententia levél szerént való igaz tételről gyakorta el tiltatyák, hogy illyen-képpen az ő igasságokban elő ne mehessenek.

Propterea statutum est, ut à modò in posterum hujusmodi causan- Part. 2. T. 81.

ANNAK okáért végeztük, hogy ennek utánna effele pörölnek,

tes non nisi lite pendente, & causa nondum decisa, procuratores eorum revocare, & causam condescendi facere possint.

Novum autem judicium impetrent semper, si voluerint. Verumtamen ejus vigore partem alteram ab executione latæ sententiæ literarumq; adjudicatoriarum, superinde emanandarũ extractione vel extradatione, judices ordinarios, vel eorum Prothontarios, nequaquã, valeant inhibere. Imò & ipsa pars triumphans, hujusmodi literas adjudicatorias, non obstantib⁹ ipsis literis novi judicij, sic impetratis, debitæ executioni demandari facere. Pars deniq; ipsum novum judicium impetrans, habita executione dictæ latæ sententiæ, suam causam vigore ipsius novi judicij, dum voluerit, executioni
Par: T. 75. demandare, & idem prosequi.

Causa verò, quo altera partium sive ratione jurium possessionariorum, sive aliorum quorumcunq; negociorum, per nõ venientiam,
b Par: 2. T. 59 eo quòd fortasse[b] certissimis negocijs præpedita, comparere nequiret,

rőssek, csak az pőrnek foltában, és mig tőrvént nem mondnak, hihassák meg Prokátorokat, és ackor sállithassák le az pőrt.

Vy itíletet penig mindenkor kérhessenek, ha akariák. Az-ért mind-azonáltal annak ereiével az más fęlt, az ki mondot tőrvénynek igaz tétele mellől, avagy az sententia levélnek melynek arról kel kelni, ki vétele mellől, avagy ki adąssától, az rendélt Birákat, vagy itilő mestereket, semmi úton el ne tilthassák. Sőt az győzedelmes fęl, effęle sententia levéllel, ellene nem álhatván, az uy itílet, mellyet ez formán hozot, méltán igazat tétethet. Az az fęl penig, mely az uy itíletet hozta, az ki mondot sententia szerént megh lévén azigaz tétel, pőrít az uy itíletnek ereiével, ha kedve tarttya, megh índithattya, és az szerént forgathattya.

Tőrténet szerént penig, ha valamely fęl, akar iószág dolgából, avagy akar mi dologbol, azért el maradna hogy el nem iőt az tőrvényre, mint-hogy bizonyos okok mulattattak el véle: oly-

olykort az ollyan, kit azért maraßtot el az törvény, hogy arra el nem iőt, mind uy itiletet hozhat, és mind az rendelt Birákat, Itélő mestereket, az sententia levélnek ki adássától, és az ellenkező fęlt az ki vételétől és igaz tételtől, mindenkor, hogy-ha akarattya léßen réá, el tilthattya. Es hogy minden pőrt, kiben Király ő felsęge uy itiletet engedet, minden egyéb perek előt, az első Octáván elő vegyék és meg itillyék,

ret, sentētionaliter quoquomodo convinceretur: tunc talis pars, sic per non venientiam convicta, & novum judicium impetrare, & tàm judices ordinarios ac Prothonotarios eorundē ab extradatione literarum adjudicatoriarum sententionaliumq́;, & partem adversam ab extractione & executione earundem literarum, semper dùm voluerit & poterit, inhibere valeat atq́; possit. Et quòd omnes causæ, in quibus per Regiam majestatem nova judicia impetrata fuerint, in primis octavis, inter ōnes alias causas leventur & judicētur.

HOGY-HA KERheté az Vy itiletet, ki az pIrben nem forogván, azt el sem veßtette.

VTRVM POSSIT NOvum judicium impetrare, qui in causæ processu non succubuit.

LXXVIII. TITVL'.

DE itt egy kérdés támad, mellyet meg kel feytenünk, hasonlo az repulsio tételről való kérdéshez. Hogy-ha igyem az Vy itiletet hozhaté az ki nem pőrlőt, avag abban az pőrben, melyről az uy itilet ßól, nem forgot? Melyre rövideden azt mondgyuk, hogy valameddigh

TITVLVS LXXVIII.

SED quæstiuncula occurrit discutienda, similis quæstioni super facto repulsionis superius propositæ. Vtrum possit ille novum judicium impetrare, qui non egit, neq́ue fuit in processu causæ? Dicendum breviter, quòd quamdiu

diu ille, qui in causa succubuit, in humanis egerit & supervixerit nemo alter, præter eum, gratiã novi judicij impetrare potest. Nõ enim congruit cuipiam falcem suam in alterius messem mittere. Verumtamen parte ipsa convicta ille, in quem prosecutio causæ ipsius de Regni nostri consuetudine condescendet, liberam plenariamq; impetrandi de facto habebit facultatem.

az, ki az pőrt el veßtette. él, fenki annál egyéb, uy itiletet nem vehet. Mert nem illik, hogy valaki fariőiát, más ember gabonáiában veſſe. Mind azáltal á elhalván, ki pőrit el veßtette vőle, az, az kire annak az pőrnek viſeléſe az Orßágnak bockáſa ßerént ßállot, ßabadon vehet uy itiletet.

PROCVRATORIS Revocatio quid sit, & ubi fieri debeat.

TITVLVS LXXVIIII.

QVoniam in causa facto q; novi judicij, procuratorum revocatio sæpè sequitur. Idcirco sciendum, quòd procuratorem revocare, est responsionem alicujus advocati, per eum, præter voluntatem & extra informationem constituentis, in judicio factam retractare, & eã nova responsione coram judice reformare. Omnis autem procuratoria revocatio, corã eo judice, quo responsio illa, quæ retra-

AZ PROKATOR meg hivás, mi legyen, és hol legyen helye.

XXIV. TITVLVS.

MIért hogy az Vy itilet mellet, az Prokátor meg hivás-is gyakorta bokot lenni. Ezokáért ezt tudnunk kell Hogy az Peokátor meg hivás ez, mikőr valamely éretünk ßólónak ßavát, annak az ki bé vallotta akaratiya és hagyáſa nélkül, és értéſére adáſa nélkül ßólván az ßék ßinin, uy feleleiet kezdvén, az Biró elől azt uńitya és meg magyarázza. Minden Prokátor megh hivásnak penig, azon helybéli Biró elől kel lenni, az mely Biró elől az

lőt az feleletlőt, avagy azon Biró nevezetes embere előt. Ha penigh az törvent más Biró eleiben bocsátották: tehát azon Biró előt, avagy embere előt, ki előt az kérdő forogván míg föggőben vagyon, kelletik az Prokátor szavát megh hini.

retractabitur, facta fuit, vel homine suo, ad id, per eundem judicem specialiter deputato, fieri solet atq; debet. Verùm si causa ipsa in alterius judicis præsentiã fuerit transmissa: tunc coram eodem judice vel ejus homine, in cujus conspectu per hujusmodi transmisionẽ causa ipsa pendet, responsio procuratoris revocari debet.

AZ PROCATOR-nak feleletit miképpen, és micsoda terhel hihattyák meg.

LXXX. TITVL.

VEgyük eszünkben azért, hogy az Prokátor hívás, az hosszu pörekben, mellyekben az feleletek után, az Birák törvénis kezdnek látni, és közöslek sententiát-is mondani szokták, csak akkor lehet megh, mikor az pör megh foltában és függőben vagyon, és arra míg végső törvént nem mondottak. Az rövid pörekben penig, mellyet bizonyossa tévő hivatallal indittottak, és egyebekben-is, mellyeknek csak egy terminusson

PROCVRATORIS Responsio, quomodo & quo onere retractari debeat.

TITVLVS LXXX.

ADvertendum itaque, quòd revocatio responsionis cujuslibet procuratoris, in longis causarum processibus, quibus videlicet etiam facta responsione juridici processus subsequi, & judiciariæ deliberationes ac sententiæ interlocutoriæ pronunciari solent, non nisi lite pendente, & causa per definitivam sententiam nondum decisa, fieri debet. In causis verò brevibus, per insinuationem motis, & alijs, unicum terminum ad

respondendum habentibus, etiam post latam & pronunciatam definitivam à judice sententiam, quilibet litigantium procuratorem suum revocare poterit.

Retractatio namq; procuratoris (sicuti prænarratum est) præsupponit semper errorem vel defectū. Qui quidem error & defectus, nō nisi in responsione & objectione, aut aliqua alia exceptione cōmitti solet.

Ac tandem facta nova responsione, post revocationem prioris responsionis, modo præhabito, instaurari reformariq; debet: ita, ut ipsa die, qua sententia ac judiciaria deliberatio pronunciatur & fertur, quilibet causantium, ablq; quolibet onere & gravamine: Postea verò infra octavarum & brevium judiciorum celebrationem (dēpta duntaxat extrema die ipsarum octavarum, vel brevium judiciorum) semper cum minori onere, sex videlicet florenis auri: Demum, aut eisdē octavis vel brevibus judicijs expiratis: cū majori onere, quinquaginta scilicet Marcis ho-

son kel véghez menni, még az el végezet és ki mondot sententiának utánna is, akar mely pőres Prokátorát meg hihattya.

Mert az mint meg mondók, az Prokátor megh hivás, mindenkor valami vétségből, avagy fogyatkozásból következik: mely valami feleletben, ellenzésben, avagy fogásban sokszor meg esik.

Az után uy feleletet csinálván, minek utánna az előbbi feleletet megh hitta, az fellyül meg mondot mód szerént, tartozik dolgát ismeg nyolán kezdeni uyitani, és igasságát iobban meg magyarázni: Igyen, hogy azon nap, mellyen az sententiát ki mondgyák, minden pőres, minden terhe és birság nélkül, Prokatorát meg hihattya: Annak utánna az mig az Octáva, avagy brevis tart (az leg utólsó napiól meg válva) mindenkor kisseb terhel, tudni illik, hat forintal meg hihattya: Végtére, az Octáva ki telvén: nagyob terhel, tudni illik, ötven Girával,

val, ki kèt ſáz forintot tèſen, hihattya megh Prokátorát. Az Octáva utólſó napiát ugy éreſed, hogy az megh hiváſſal álnakúl es csalárdúl élnek. Ezockal hogy az Prokator megh hiváſſal, csak az terminuſt mulathatná el, és az más ſęlt, halogathatná, az pőrt vontatván tovább-is fáraſthatná. Miért hogy egyébként-is ſükſęges, hogy azon nap, mellyen az tőrvént ki mondgyák, Prokátorának hija meg feleletit.

cis homagialibus, gravi ponderis, ducentos florenos auri facientib⁹, procuratorem ſuum revocare poteſt. Vltimam autẽ diem pręnotatam verum eſſe intellige, ſi retractans ille calumnioſè & fraudulẽter agere prætenderet. Vt videlicet terminum ſolum̃odo ipſum juridicum hac cautela revocationis præteriret, & alterã partem ulteriori proceſſu vexaret & gravaret. Nam aliter die illa, qua ſententia fertur, ut eodẽ die & procuratoris reſponſio revocetur neceſſe eſt.

AZ PROCATOR meg hivás, két képen ſokot lenni.

LXXXI. TITVL⁹.

AZ Prokátor megh hivás kedig két képen lehet.

ELŐSZER, az pőrnek follyáſában, az utólſó tőrvénynek, és végſő ſententiának, ki mondáſa előt (noha az előt megh felelt vólt) mint mikor valaki azt felelné, hogy ő néki ió levelei és menedéki vólnának

PROCVRATORIS REſponſio, duobus modis ſolet revocari.

TITVLVS LXXXI.

REſponſio verò procuratoris & advocati, duobus modis ſolet revocari.

PRIMO, in proceſſu cauſæ, ante finalem concluſionem & definitivam ſententiam ejuſdem cauſæ (licet reſpõſione pręhabita) ut puta, ſi quis ſe literas, & literalia inſtrumenta ſuper eo negotio, quo per adverſam partem lite imperi-

Primò, litis intermedio. Par. 2. Tit: 75. 77. 79. Par. 3. Tit. 6. & 11.

tur habere, & illarum vigore se ab impetitione sui adversarij defendere posse allegaret: vel factum illud, pro quo lite ipsa vexatur, se patrasse negaret: aut forsitan causam judex ex partium respõsionib⁹ ad oculatã revisionem, vel cõmunem inquisitionem decerneret, jã responsionem factam fuisse cuilibet constaret: antequam, tamen terminus juridicus, per judicẽ literarum exhibitioni, aut juramentali depositioni, vel oculatæ revisionis, aut cõmunis inquisitionis celebrationi præfixus & deputatus adveniat, partium ipsarum altera se per responsionẽ sui procuratoris gravatũ esse, vel gravari debere sentiens & agnoscens: non expectato hujusmodi termino judiciariæ ipsius cõmissionis, procuratoris sui responsionem corã judice suo, vel homine ejusdẽ, ad id (prout prætactum est) specialiter per eum deputato, revocare potest: Et ejuscemodi revocatio (quãvis cum majori onere, quinquaginta scilicet Marcis homagialib⁹) etiam absq; gratia Principis fieri poterit.

Absq; gratia Principis.

SECVN-

nának, arról az dologról, melyről őtet az más fęl keressi, kiknek ereiével az ő ellenkező fęlnek keresetitől magát megh óltalmazhatná: avagy azt az dolgot, az miért pőrben fogták, tagadna, hogy nem ő cselekette: avagy ne talám, mikor az Biró az pőrt, az két fęlnek feleleti ßerént, ßemmel való nyilván megh látásra, akar kőz tudomanyra itilne, hogy egy máshoz felelték mindeniknél nyilván lehetne: mind az által minek előtte az napia el iőne, mellyen az megh mondot leveleket elő kellene hozni, vagy valamellyik fęlnek megh kellene esskűnni, avagy az látásra, vagy kőz tudományra kellene menni, az pőres fęlnek eggyike, eßében vévén, hogy az ő Prokátora feleleti miat megh kezd fogyatkozni: nem várván reá az megh hagyot napot, męgh annak előtte Birája előt, vagy annak bizonyos rendelt embere előt, kit erre válaßtot vólna (az mint az előt megh mondam) Prokátorát meg hihattya. Mely az Feiedelem uy itileti nélkül-is megh lehet, de nagyob terhel, tudni illik, őt ven Girával.

MASOD-

MASODSZOR: Az Prokátor meg hivás, az törvénnek és sententiának ki mondássa utánsis ßokot megh lenni: ez-is penig csak oly pörekben, mellyekben mentést és haladék nélkül, az elsö feleletnek utánna, végh és utolso sententia ßokták mondani. Holot ha az Prokátor, külömben felelt vólna: folyásban bocsáthatta vólna azt az pört az törvény. De ez ritkán essik, és csak oly dolgokban, mellyeket bizonyossá tövé hivatallal kezdnek. Kiböl ez másodßori, akar micsoda Prokátor megh hivásnak módgya, el telvén az Octava, avagy az rövid törvénynek terminussa, csak az Feiedelem uy itiletivel, kel meg lennie. Az Prokátor vallást penigh, mely által megh kötelezi azt, az ki ötet bé vallotta, ötven nehéz Girára, avagy aláb, akar örök-képpen, akar zálagossúl mindenkor az Feiedelem uy itileti nélkül, hihattya meg, de az nagyob terhel.

SECVndo: Revocatio ipsa post latam & pronunciatam sententiã definitivam contingit: & hoc solummodo in causis, quib⁹ mox & imediatè per primariam responsionem partium finalis conclusio & definitiva sententia sequitur atq; profertur. Vbi si procurator uni⁹ partis aliter respondisset: processus aliquis in causa illa subsequi de jure potuisset: Et casus iste rarus est, qui in causis præcipuè, per insinuationem motis & suscitatis committi consuevit. Vnde hoc secundo modo, revocatio responsionis cujuslibet procuratoris, [a] exspiratis Octavis, vel termino celebrationis brevium judiciorum, nõ nisi per gratiam Principis, vigore novi judicij sequi fierique debet. Fassio autem procuratoris, qua mediante, procuratorum quispiam constituentem aliquem: in quinquaginta Marcis, gravi ponderis, aut citra, sive pereñali, sive impignoratitio jure, & titulo obligat, semper sine Principis gratia, majori tamen cum onere retractari poterit.

Secundò, post definitivam sentẽtiam.

Par. 2. T. 18.

a In quibus responsio facta erat.

Per gratiam Principis novi iudicij.

Par. 3. T. 9.

HOGY AZ PÖREKnek le ßállitása és le tétele, kéz képpen ßokot lenni.

QVOD CAVSARVM condescensio, duobus modis fieri solet.

TITVLVS LXXXII.

QVoniam post revocationem procuratoriam, sæpenumero causarum condescensio sequitur. Vnde sciendum quòd condescensio causæ duobus modis fieri solet.

I. Per Iudicē. PRIMO quidem per judicem: Quando scilicet judex causæ perlecta actione & acquisitione actoris, simul & evocatione, inde subsecuta, [a] benè calculata, tale vitium vel errorem in literis ipsis evocatorijs depræhendet, quo præpediente, sententia, ac judiciaria deliberatio, debito modo, ex hujusmodi actione pronunciari nō poterit: Puta, quia non denotatur villa sive possessio, quæ acquiritur, in quo comitatu Regni adjacet. Plures autem sunt villæ uno & eodem nomine vocitatę, in diversis comitatibus situatæ, vel sæpè etiam in eodem comitatu adjacētes, aliquo tamen additamento cognominis variatæ. Et si villæ nomen cum suo cognomine non exprimitur: Dubium mox suboritur, quæ sit illa, quam actor juri suo vendicare nititur.

[a] Calculatio actionis.

Verbi

LXXXII. TITVL⁹.

MIVEL-HOGY az Prokátor meg hivás után gyakorta következik, az pöreknek le sállitássa és le tétele. Tudnunk kel tehát, hogy az pör két képpen sokot le sállani.

ELŐSZER, az Biró által, tudni illik, mikor az Biró, az Felpöresnek keresetit által olvassa, és egyetemben az abból következő hivatalt, iól meg tekint vén, forgatván, és reá sámlálván, oly vétket, avagy fogyatkozást talál az hivatal levélben, mely vétek miat, ió módgyával való sententiát és törvényt, az pörben nem mondhat: Vgymint, illyen okból, mert az Falut, mellyet pörrel, iól meg nem nevezte volt, mellyik Váármegyében legyen ez Orságban. Mert sok falu vagyon azon egy néven, mely külömb-külömb Váármegyében vagyon, avagy néha ugyan azon Váármegyében-is, egy néven tőb Falu-is vagyon, és eggyiket az másiktól valami vezeték nével sokták meg válastani. Es, ha az Falunak nevét, vezeték nével egygyűt megh nem ielenti; ottan kétsęg támad belőle, mellyik legyen az az Falu, mellyet az Felpöres saijattyává akar tenni

Mint

Mint példának okaért: Két falut hinak Nandornak, mellyek azon egy Váármegyében vadnak: de eggyik azért vezeték névével kűlömböz az másiktól: mert eggyiket felső avagy nagyob, az másikat penig alsó avagy kisseb Nándornak hiják: melynek eggyike ennyim, az másikia tiéd. Ha azért az hivatalban és az feleletbē ió módgyával megh nem magyarázzák, mellyik Falut pőrlik: az Biró meg nem tudgya válaßtani, mellyik felől tegyen tőrvént. Igy ez okon ez pőr méltán le ßál, és héában való, ha penigh az Felperes akaria, uijolan el kezdheti.

De ezt mindenkor ßemünk előt visellyük, hogy ha az Alperes, vagy önnön maga, vagy Prokátora effęle vétket és fogatkozást, elő ád és forgat: Mert egyébként ha az keresetre, ßabad akarattyából megh felel, és az tőrvénnek ereßkedik, semmit nem excipiálván és forgatván, nem lehet hogy az Biró, maga felellyen-is, és ugyan ő meg itillye-is: hanem az két fęl közőt, az dolognak derék érdeme ßerént, tartozik tőrvényt tennie.

Vgyan

Verbi gratia: Duæ sunt villæ hoc nomine Nandor appellatæ, in uno eodemque comitatu positæ: una tamen illarum cognominis appositione variatur; Quoniam altera superior vel major, & altera inferior aut minor Nandor vocitatur: quarum altera mea est, altera verò ad te pertinet & tua est. Si itaq; in evocationis & actionis serie non declaratur quæ illarum acquiritur: non poterit judex causæ discernere, ad quam earum sententia feratur. Vnde causa talis meritò condescendet, & invalidatur, de novo per actorem (si voluerit) inchoanda.

Pronũciari sententia de ambiguu nõ potest.

Hoc tamē semper præsupposito, si in causam attractus per se vel suum legitimum procuratorem, defectum & errorem hujusmodi per modum exceptionis allegaverit. Nā aliter si ad actionem spontè respondebit, & acquisitioni illi per se ipsum parebit nil objiciendo, Iudex, de se opponens, simul & judicans, fieri nequit: sed sententiā inter partes, juxta causæ meritum proferre debet.

Iudex opponens & iudicans esse nequit.

Idem

Idem est dicendum, si quis occasione actuum potentiariorũ in litem evocabitur,& quo tempore mala,facinoraq; in actione posita, patrata sunt,in actione non declarabitur:quòd talis quoq; causa cõdescendet &cassabitur. Quoniam absq; termini, vel temporis expressione, nec actor vincere, neç in causam attractus vinci cõmodè poterit. Omnis enim causa, & litis motio,ratione actuum potentiariorum facta & inchoata : & ex consequenti actio atq acquisitio, in ea declarata, per in causam attractum, aut affirmatur aut negatur. Si affirmatur: ut ratio quoq; suæ affirmationis assignetur, necesse est. Nam aliter affirmans vel reus ipse mox in causa succumberet. Verùm si negatur : maximè propter ea negatur, quòd tempore patrationis ipsorum actuum potentiariorum, nedum præsentem fuisse, sed fortè,neq; in patria sua pro tùnc se extitisse; velit vicinorum & commetaneorum attestatione probare: & ob hoc si terminus in actione non specificabitur:

Vgyan ezeni kel erteni arrôl is, hogy ha valaki hatalomért tôrvényben hínak, és azt az gonosságot, mely az feleletnek rendiben vagyon irva, mely idôben cselekette legyen, meg nem jelentik: hogy az ollyan pôr is le bál, és semmiben mulik. Mert az napiának és idônek jelentése nélkûl, sem az Felpôres nem lehet nyertes, sem az Alpôrest megh nem gyôzhetik. Mert minden pôrt, és pôrnek inditását, mellyet hatalomnak okáért kezdnek, és továbba,az megmondot keretsetetet, az Alpôres, avagy vallya, vagy tagadgya. Hanem vallya, sükségh, hogy okát adgya cselekedetinek, Mert ha okát nem adhatya, Alpôreslévén, ügyében mindgyarást megh fogyatkozik. Ha penig az Alpôres tagadgya, kiváltképpen azért tagadgya, hogy az hatalomnak cselekedetekor, nem hogy jelen lôt vólna, de netalám ackor megh házáiában sem vólt: Kit szomszédival és határosival megh bizonyitani akarná: és illyen okért, ha az napiát mellyen az dologesett, megh nem jelentí

felenti nevezet képpen: az Alpôres nehezen menekedhetnek megh.

DE ezt îôl meg kel értenünk, és eszünkben vennünk: Hogy az hatalomrôl valô hivatalokat, és azokban való keresetet, külömb külömb való móddal, és ockal szokták irnia. Mert neha, kivált-képpen mikoron bizonyos személt hinak reá, illyen Cickelyel iriák, hoǵ, ugy mond, illyen ember, mellêie vévén illyen s-i millyen szólgait és iobbágyit, házamra rohanván, ezt s-ezt művelte. Neha penig ezt iriák bé az hivatalban: El küldvén ugy mond, és el bocsátván illyen s-im-illyen emberit: illyen falumra avagy iószágomra, és ott az én iobágyimnak ennyi és im-ennyi kárt tót. Gyakorta penig az hivatal illyenképpenis szól: hogy (ugy mond) ennek s-ennek hagyomásából, és parancsolattyából, szólgáia és iobbágyi, illyen szolgámat, ki illyen hellyen találtatot és rendeltetet, kegyetlenül és keményen megh verték: és továbba effęle cselekedeteket. Megh kel ezokáért mindenkor látni az hiya-

bitur: in causam attractus difficulter expurgabitur.

Hoc tamen advertendum, & cordi imprimendum est, quòd evocationes, prætextu actuum potentiariorum editæ, & actiones in ejusdem positę diversis cum clausulis declarari solent. Aliquando enim (& potissimè cum actio ad personam Principalem refertur) clausula ista apponitur, quod talis vel talis (assumptis secum talibus & talibus familiaribus ac jobagionalibus suis) ad domum meam irruendo, hoc & hoc patravit. Aliquando verò in evocatione ista clausula scribitur: Missis & destinatis T. & T. hominibus suis: ad talem villam vel possessionē meam, ibiq; tot & tanta damna jobagionibus meis irrogavit & intulit. Sæpè autem Evocatio cum hac clausula decernitur: De commissione & mandato talis vel talis T. & T. familiares, & jobagiones sui talem famulum meum, in tali loco repertum aut constitutum, dirè & acriter verberârunt: & hujusmodi &c. Vnde semper adverten-

Evocationes prætextu actuum poteñ: aut assumendo aut mittēdo, aut mandando, fiunt.

da considerandaq́; est clausularum prædictarũ in actione positio. Aliud est enim, secum assum̃ere: aliud aliquem destinare, & aliud cuipiam patrandum quid mandare & committere. Assumptio namq́;, personalem interessentiã semper requirit. Missio verò & destinatio præsentiam exigit, ut præsens sit ille, qui mittit, & qui mittitur: licet ista missio etiam de longinquo fieri possit, ad familiares referendo: sed non ad jobagiones, qui in propinquo resident. Nisi fortè medio famulorũ jobagiones mitterentur. Et hoc quoq́; in casu non cõtingenti: sed deliberatio & malitiosè perpetrati præconcepto: jussio autem, & missio, etiam absentiam includit. Potest etenim aliquis (si etiam regionem longinquam abiret) suis famulis & jobagionibus, in domo sua constitutis, antequam decedat, & itineri se submittat, hoc & hoc perpetrandum committere. Quapropter in missione & commissione debet semper attendi mod⁹ & ordo patratæ rei, atq́; casus contingens, & non

Missionem & cõmissionem modus patratæ rei ostendit.

hivatalban, mi módon és miképen irták legyen belé, az Felpőres keresetit. Mert más az, valakit mellêie venni: más az-is, valakit bocsátani avagy arra rendelni: és az-is más valakinek valamit megh hadni és meg parancsolni, hogy ezt cselekedgye. Mert valakit mellêie venni, azt iedzi, hogy ő magais ßeméllye ßerént ott vagyon. Az el küldés és rendelés penig, az ielen lételt, kévánnya, hogy ielen legyen az, ki más el küld, és az kit el küldnek. Vgy vagyon, hogy effęle el küldés, embernek távól létében-is meglehet, ßólgainak hirt benne adván: hireckel sem lévén az iobbágyoknak, kik közel laknak: hanem ha ßólgai âltal, az iobbágyokat-is küldené. Es effęle küldést nem történetből: hanem gonoz ßándékból valónak itilhetni. Az hagyás penig és küldés, az távól lételt-is bé foglallya. Mert némely, ha más Orßágban megyen-is, ßólgainak és iobbágyinak, kik hazánál vadnak, minek előtte útra menne, hogy illyen s-illyen dólgot cselekedgyenek, megh hathattya. Annakokáért az el küldésben, és hagyomásban, mindenkor az módgyát, és az meglőt dolognak rendit kel megh látni, és ha történetből való dolog-

log, avagy nem tőrténetből való, hanem arra tanácskozot ßánßándékból lőt. Mert az tőrténetßerént való dolog rővideden illyen, mint mikor az én iobbágyom barmát tilalmasból, és kárból bé hayttyák, és udvarokra akar paitában bé rekeßtik, hogy addég el ne bocsáſſák, mîg az kárt megh nem fizetik. Az én ßólgaim penig, akar iobbagyim vakmerőſęgből azon nap, avagy máſod nap, hatalmas kézzel, affęle bé haytot barmot hatalmaſſággal el haytanának és viſſa kergetnének: Avagy iobbágyom, akar ßólgám az Korcsomán űlvén, az tőb boron ivockal őßve veßné, valamellyet meg ſebhetné, avagy ugyan meg ölné, melyért, az véren fogva-is tartanának: de az tőb ßólgaim, avagy iobbágyim, azon vagy máſod napon hatalmaſúl megh ßabaditanák: mely dólgokban az el kűldéſt, avagy megh hagyáſt igen iól megh kel hánni vetni, és megh itilni. Mert ha ackor távól és meßße földen vóltam: nyilván való dolog, hogy ſenkit oda nem kűldhettem, ſem hogy mód nélkűl cselekedgyenek nem hagyhattam, miért hogy effęle tőrténet oly hirtelen męg hiremmel ſem lehetet. Ha penig azt mondanád, hogy ßólga-

non contingens, vel non deliberatus. In caſu namq; cõtingenti, puta, ſi pecora, & pecudes jobagionis mei de pratis vel ſegetib⁹ propter illata damna per aliquem abigerentur, & in curiam ſuam aut ſtabulum includerẽtur, ut interea non emittantur, donec ſuper damnis illatis ſatisfactio impẽdatur. Familiares autem vel jobagiones mei temeritate ducti, eadem die aut ſequenti hujuſmodi, pecudes & pecora manu violenta educerent & reducerent: Aut jobagio vel famulus meus in taberna ſedẽs & cum cæteris potatoribus ad jurgia veniens, alterum vulneraret, vel fortè homicidium perpetraret & ibidem propterea detineretur: ſed per alios famulos vel jobagiones meos, ipſa eadem vel altera die violenter eliberaretur: miſsio & commiſsio perpendi ruminariq; debet. Si enim in remotis & longinquis partib⁹ ego tunc ago: certum eſt, quòd mittere vel cõmittere nequeo, cui utpote de contingenti hujuſmodi caſu tam repentè nil conſtare potuit. Si verò dicis,

familiaribus & jobagionibus meis ad sortem me dudum comisisse, ut si quando talis casus occurrerit, hoc & hoc faciant: poterit quidē (fateor) iste casus in committendo, sed nō in destinando fieri: (qui (quia de futuris contingentibus non est determinata veritas) admittendus non est. Nam & alioquin si casus ejuscemodi admittēdus censetur: (præ supposito primario committentis intento) non violēta pecudum eductio, vel homicidæ eliberatio: sed potius homicidium, & damnorum illatio consideranda pariter & compensanda dinoscitur.

Casus deliberativi.

Casus verò non contingens fit & intelligitur, quando deliberatè & ex præconcepta malitia patrandum aliquid facinoris committitur. Puta domorū invasio, sylvarum succensio, villarum deprędatio, & similes actus violenti, qui post discessum alicuj⁹ potentis ad regionem longinquam vel externa Regna, etiā post centum & plures dies committi inferiq́ue poterunt: si prius illud mandarit in absentia

ßolgaimnak és iobbagyimnak ßerencsére megh hattam vôlt, hogy ha valamikor effęle dolog tôrténék, tehât ezt s-ezt eselekednek: Effęle hagyâs, el hitem, megh lehetnē, de hogy ezeket rendeltem vôlna az oda menésre, az ki nem iô belôle, mert az iôvendô dolgokról, senki kétsęg nélkül való igazat nem tud mondani. Mert ha ßintén effęle megh hagyâst felôlem el kellene hinni-is, tekéntvén az en fô igyekezetemre, nem az Baromnak hatalmasúl való ki vitelét, vagy az gyilkosnak meg ßabadítását: hanem az gyilkosságot, és az kâr tételt kellene ßem eleiben vinni, és iôl megh itilni, s-raytam kôvetni.

DE az mely dolog nem tôrténetbôl léßen, ollyan, mint mikor valaki el végezet ßándékból, kit magâban sok ideigh valaki ártalmára forralt, hágy meg hogy megh eselekedgyék. Vgy mint, házra való menést, erdô meg gyuytást, falu dulást, és ehez hasonló hatalmaskodást, mellyet valamely fô maga Birô ember, ki más tartományban, akar idegen orßágban megyen, megh hágyhat, hogy el menése után męgh ßáz avagy tôb nappal is megh eselekedgyenek: kivâltképpen ha az elôt megh parano-

parancsolta, hogy hon nem lé-
tében, megh kéſértſęk és vég-
ben-is vigyék. Ez meg mondot
eziekelyek kélömbſęgéről penig
ezokáért ſöllék, nem hogy az
Patvárkodáſra, valakinek okot
adnék: de hogy az pörnek ió
módgyával váló el kezdezéſt
világoſſon-is tudnok megh vá-
laſztani, az illyetén kereſſetről.
Mert az miként az igaz kereſet-
nek helt kel adni: azonképpen
az hamis pörnek, és patvaros
kereſetnek helt nem illik adni.

MASODSZOR ſokot az
pörnek le ſállitáſſa, avagy le té-
tele lenni, ő maga az Felpöres
által, hat könyű Girának megh
fizetéſęvel, mely hat forintot
téſſen, két réſſet az Birónak (az
ki előt az pör kezdetet vólt) az
harmadat az Alpöreſnek fizet-
vén: mely pörnek le ſállitáſſa
ackor léſſen, mikor az Felpöres
láttya, hogy avagy az déák mi-
at, avagy egyéb fogyatkozás
miat, ugy kezdette el pörit,
hogy ő nékie nagyob ártalmá-
ra, hogy ſem mint elő menete-
lére lenne, mellyet eſſében vé-
vén, minek előtte törvént mon-
danának, vagy ő maga, vagy
Prokátora által, az meg mon-
dot terhel az pört le téſi, el
nyomia és le ſállittya.

AZ

ſentia ſua patrandum atq; peragẽ-
dum. Iſtę verò diſtinctiones clau-
ſularum prętactarum poſitæ ſunt,
non ut litigantibus calumniandi
via pateret: ſed potius cauſæ juſta
vel injuſta motio clareſceret. Sic-
uti enim actio juſta tuenda ſemper
eſt: ita acquiſitio injuſta & calum-
nioſa admitenda non eſt.

II. Condeſcẽſio vel Depoſitio cauſæ fit per actorẽ.

SEcundo modo, cauſarum cõ-
deſcẽſio vel depoſitio fit per acto-
rem, cum onere ſex Marcarũ, mi-
noris ſeu levis ponderis, ſex utpu-
ta florenos facientium, in duabus
judici) coram quo lis ipſa mota fu-
erit) in tertia verò partib' in cauſã
attracto perſolvendarum, dùm vi-
delicet actor ſuã actionẽ & acqui-
ſitionem, ex ſui negligẽtia vel ſcri-
ptoris vitio, aut alio quocunq; er-
rore occurrente,* malè & indebitè
poſitam ac celebratam cernit, &
obeſſe potius quàm prodeſſe ſibi
conſiderat, antequam diſcuſsio il-
lius cauſę fiat, per ſe, vel ſuum pro-
curatorem, eam cum onere & gra-
vamine prænotato, ſpontè† depo-
ni ſopiriq; & condeſcendi facit.

Par. 2. T. 79

* Si iniuſtè & temerè litem motam cernit.

† Par: 2. T. 77. & 81. Lite pendẽte, & cauſa nondum ad extremum finem deciſa. Vel in toto vel in parte, deponi poteſt.

In cauſis honoris non conceditur:
Diffamare enim cave, nam revocare gravè.

QVO MODO ANTE, & quo modo post latam sententiam, causa condescendi debeat.

TITVLVS LXXXIII.

CAVsæ autem condescensio, semper ante latam per judicẽ sententiã liberè fieri atq; celebrari poterit. Post latam tamen & pronunciatam sententiam locum ipsa condescensio non habet. Latã autem & pronunciatam sententiam, intellige finalem & definitivam, non autem intermediantem, quã Canonistę interlocutoriam appellant. Nam post intermediantẽ hujusmodi sententiã, causarum condescensio sæpè locũ habet, admittendaq; censetur: sed non semper.

Si tamen aliqua causa per judicem, ex responsionibus partium, ad cõmunem inquisitionem, vel oculatam revisionem, aut literarũ & literalium instrumentorum exhibitionem submissa fuerit: tùnc, nõ obstante hujusmodi judiciaria deliberatione, & sententia intermediante, causa ipsa, etiam tempore discussionis reportatæ seriei talis

AZ KI MONDOT sententia elõt, avagy utánna mi móddal kel az pörnek le ßállania.

LXXXIII. TITVL.

AZ pörnek le ßállitása, mindenkor az sententia ki mondásának elõtte ßabadon meg lehet. De az sententia ki mondás után nem lehet, nem is engedik, Az ki mondot sententián penig az utólsó és vęg sententiát ércsed, nem az közben iáró sententiát, kit az törvény-tudó Doctorok közösleg való törvénnek hinak. Mert effęle közösleg mondott sententia után, gyakorta ßabadon le ßálhat az pör, és le teheti: de nem mindenkor.

Mert ha valamely pörben az Biró az pöressek et, avagy köz vallatásra, avagy ßemmel való nyilván meg látásra, avagy ok leveleknek elö hozásra, ki bocsátta vólna: tehát bátor ha az két fęl immáron leveleit az Biró eleiben hozta vólna-is, de męg sem az vallatásból, sem egyéb fęle levelekből sententiát nem mondot vólna: az Felpöres, az meg mondot hat Gira terhével, az ö keresetit mindenkoron le teheti.

Azért

talis communis inquisitionis, vel oculatæ revisionis, aut literarum & literalium instrumentorum exhibitionis, si etiam per utramq; partem literæ jam coram judice productæ essent: ante tamen pronunciationem diffinitivæ sententiæ, ex serie attestationum vel literalium instrumentorum ferendæ, semper actor causam suam cum onere præscripto sex Marcarum, deponendi habet potestatem.

Contrarium 1647. a. 23. Kith. Cap. 4 qu. st. 11.

AZERT mondám penigh hogy nem mindenkor teheti le. Mert ha valakit valamely iößág el foglalásáért reá hinnák, és az Alpőres azt felelné, hogy ő abban az időben, mellyet az Felpőres mond, azt el nem foglalta vólna: mert az előt is azt az iößágot békével birta, és békessęges uralágában vólt vólna: Avagy hogy régtől fogva az az dolog kőztők el igazodot, es ő néki arról menedék is vólna: mellyet ió leveleknek elő mutatásával megh is akarna bizonyitani: Elő iővén az meg hagyot napnak, mellyen leveleivel elő kellene állani, és az Alpőres valami ökon az tőrvényre nem mehetne, s leveleit sem adhatna elő, és mivel hogy leveleit elő nem adhatta, per

Dixi tamen notanter, non semper. Nam in casu, quo quispiam ratione occupationis aliquorũ jurium possessionariorum, per adversam partem in pręsentia sui judicis evocaretur, & ipse evocatus respondere, se tempore, quo actor proposuit, illa non occupasse: sed etiam per prius se in dominio ejuscemodi jurium possessionariorũ pacificè perstitisse, vel dudum se super ea re absolutum & expeditũ esse; hocq; efficacissimarum literarum exhibitione se probaturũ: Adveniente verò termino, per judicem productioni & exhibitioni ipsarum literarum præfixo, & in causam attracto aliquo fortè impedimento occurente, in eodem termino comparare, exhiberique commissas literas, producere non valente, contra ipsum per suam

non

non venientiam & nõ comparitionem (ex eo quod in hujusmodi literarum exhibitione defecit & succubuit) sententia capitalis aut emendæ capitis, per judicem pronunciata, & forsitan debitæ etiam executioni demandata, & tempore executionis ejus repulsio violenta secuta, vel per literas novi judicij cum exhibitione (juxta vetustam Regni hujus consuetudinem, & contenta quoq; generalis Decreti nostri) confectas, ab executione sua prohibita fuerit: & tãdem in termino revisionis & discussionis reportatæ seriei, ejuscemodi executionis aut inhibitionis, [a] actor ipse repulsionis, vel solummodo literarum sententionalium & judiciorum Birsagionalium onus atq; gravamen, ad portionem suam cedens, ab in causam attracto & convicto tulerit, & ad se levaverit: posteaq; convictus ipse literas, per judicem exhiberi cõmissas, sed prius produci neglectas, coram judice produxerit: quarum vigore actor ipse contra ipsum in causam attractum aut in facto calumniæ

a Deponi causa nõ potest post birsagij levationem.

ta, *per non venit sententiam*, hogy az törvént el mulatván, vagy feiére itilnek, vagy feie vált ságán hadnak és erről való sententiát-is az Felpöresnek kiadnak, kivel ő igaz tételre el-is iárt vólna, ha repulsióval vagy uy itilettel (ez Orßág régi meg regzet ßockása, és az Decretum tartása ßerént) el nem tiltottak vólna: végre azért mikor immár más Octáván ezen pört elő veßik, és az relatoriát olvasni kezdik, mint tiltotta el az Alpöres az Felpöreſt az igaz tételről: Es az Felpöres az repulsionak birságából, avagy az levélbeli sententiának és törvénybeli birsághnak fizetésęből, az ő réßet kezéhez véßi az Alpöreſtől, és magát réßesse téßi: Es igy annak utánna effęle fizetésben esset Alpöres levelet, mellyeket az Biró hagyott vólt, hogy elő hozza, de el mulatta vólt, az Biró előt immár elő adgya: az Felpöres az elő adot leveleknek tartásából eßében venne, hogy vagy

Patvan

Patvaron, vagy nyelv váltsá-gon avagy egyéb terhen kezd maradni, az Alpóres ellen: tehát minek előtte arról tőrvént mondanának, ha azon Felpóres az megh mondot hat Gírával, le akarna tenni-is, tehát effęle dologban, męgh az tőrvénnek végső ki mondot sententia előt-is, le nem teheti az pőrt. Mert azon Felpóres, azon sententiát mellyet az Alpóresre, *per non venit*, hogy el nem iőt vólt az tőrvényre mondottak vólt, pőrinek végben vivő utólsó sententiának tartotta, aval, mihelt az repulsiónak és egyéb tőrvénybeli terhekből és birságból réßesült, és az más fęlt méltatlan kárositotta. Nem illik penig, hogy senki csalárdúl cselekedgyék: Igy az tőb hasonló dólgokban-is, ezen értelemben kel lennünk.

DE az mostani időnkben, nem csak ez megh mondot okokból, de sok egyéb fęle módda-is, az Prokatoroknak külömb-külömb fęle, és ßapora heában való agyaskodássok, és idő veßtő fogássok, forgatások és ellenvetéssek miat, méltó keresseteket-is, le ßokták ßállitani és feneckel fel forditani. Mely fogá-

lumniæ, vel emendæ linguæ convinci, aut alio onere condemnari se sentiens, antequam sẽtentia calumniæ vel emendę linguæ per judicem ediceretur, actor causã suã cum onere consueto sex Marcarũ deponere & condescendi facere voluerit: tunc in hujusmodi casu, etiam ante latam & pronunciatam definitivam sententiam, depositio causæ locum non habet. Quia solus actor eam sententiam per non venientiã in causam attracti pronunciatam, vim sententiæ definitivę habendam censuit: ubi repulsionis, vel literarum sententionalium & judiciorum onus ad se levavit, & per hoc injustè, partem adversam damnificavit. Fraus enim & dolus patrocinari debet nemini: Et de reliquis quoq; similib⁹ casibus idem est intelligendum.

Fraus, dol⁹, absit.

[b] Nostra tamen hac tempestate nõ solum prædeclaratis, sed etiam alijs pluribus modis causæ per varias & multiplices (frivolas tamẽ) procuratorum exceptiones allegationesq; objectiones condescendi ac subverti consueverunt. Quas

[b] *Causa condescendi nõ debet, ob parvum defectum.*

ubi judices, juri & justitiæ cōtrarias fore agnoverit, admittere illisq; consentire non debent, nè facientes & consentientes pari reatu detineantur. Hic est enim gladius biceps, qui pupillorum & viduarum aliarumq; miserabilium personarum corda transfixit. Hic dolor, qui animas oppressorū ad intima penetravit. Hic deinde laqueus, qui plurimos in baratrum æternæ damnationis præcipitavit. Multiplex, videlicet causarum injusta condescensio, quæ tanquā peccati fomes semper est evitanda. Memoror enim ob defectum unius literæ Alphabeticæ, & sæpè obmissionem unicę dictionis, totam causam per advocatum exquisita objectione & allegatione (consentiente judice) subversam, condescensamq; fuisse.

Condescēsio causarum, multiplex & iniusta evitanda.

fogássokat mihelt az Birák eßekben veßnek, hogy az igaz törvénnek és az igassághnak ellene vadnak, meg nè engedgyenek, és helt se adgyanak nékik. Hogy az gonoß tévőckel, eggyet értvén, hasonló bűntetéssel ne lakoltassanak. Mert ez amaz két élű tőr, mely az árváknak és özvegyeknek, és egyéb meg nyomorodot ßemélyeknek ßűvét által hatta. Es ez amaz nagy bána, ki miat az nyomorultaknak, el keseredik az lelkek. Es ez amaz tőrben való eytés, ki ßántalan sokakat, őrők kárhozatra vetet: Tudni illik, az méltó keresetnek, sok-képpen való méltatlan le ßállitások, mellyet mindenkor ugy kel mindennek el távoztatni s-magát tőle megh óni, mint az halálos bűnnek tűzétől. Mert emlekezem réá, hogy gyakorta egy eggyes betűért, avagy eggyetlen egy igicskének el hagyásáért, az egéß keresetnek pőrit, az Prokátor, réá tanúlt agyaskodó ellenvetés és forgatás által (az Biró-is eggyet értvén véle) fel forditotta es le ßállitotta.

DE ILLIS, QVI IN alterius Causam sese ingerunt, quid sit agendum?

TITVLVS LXXXIV.

QVIA

AZOKROL AZ kik más ember pőriben akarnak állania, mit kellesęk mivelni?

LXXXIV. TITVL.

MIVEL

MIVel hogy sockan sokták ezt cselekedni, hogy más ember keresetiben és pöriben, mely már két fél közöt forog, kiválóképpen az keresetnek leg végső Cikelyében, mikor immár mind az két fél ok leveleit, mellyek az keresetet illetik, Birájoknak elő adták, és immár azon vagyon hogy derék sententiát és törvént kellene mondani: azomban harmad felől, avagy némelyek negyed felől is, az pörben sokták magokat elegyiteni és belé állania.

ANNAKOKAERT vegyük eszünkben, hogy mikor az pör sóság dolgában, és annak örökkes vóltáról forog: az vég sententiának előtte, az ki akaria, és magában azt itili, hogy vagy örökkes-képpen, avagy zálagosúl, akar egyéb úton őtet illetné az az sóság, tehát (megh teritvén az költséget, melyet az Felpóres az pér közben költöt, az mennyire arra, ki az pör, ben állot, az ő részére háromlik) szabadon az keresetben magát bé elegyitheti, és az pörben állani méltóssága vagyon. De mind azon által az Alpóres, az pörben állo ellen, nem tartozik mentést ok leveleit, az Felpóréstől

QVIA plurimi solent sese in causas ac lites duarum partium, in ultimo præsertim causarum articulo, dum productis jam, & exhibitis corã judice per utramque partem literis, & Privilegijs merita causarum tangentibus, finalis conclusio sequi, & sententia definitiva ferri atque pronunciari deberet: à tertia, sæpè etiam quarta parte ingerere & immittere.

Igitur sciendum est, quòd quãdo causa super hæreditate, & perpetuitate jurium possessionariorũ ventillatur: ante latã definitivam sententiam, quicunq; voluerit, & se jura illa possessionaria, aut perennali jure, aut pignoris vel alio quovistitulo concernere agnoverit (cum refusione expensarum, per actorem in processu hujusmodi causæ factarum, ad portionem in causã ingerentis cedentium) liberam se in litem imiscendi, & immittendi habet authoritatem. Verumtamen in causam attractus, contra talem ingerentem mox & de facto literas, vel literalia instrumenta

Ingressio admittitur.

Par. 1. T. 31

menta seorsum ab actore producere non tenetur, maximè si quispiam nomine & titulo juris Regij, noviter impetrati, jura illa possessionaria pro se vendicare prætenderit. Nã ad tale jus Regium prosequentium, in causam immiscenti, processus in hujusmodi lite solitus per judicem dari, & assignari debebit. Nihilominus in causam ille se immiscens, Genealogiæ suæ in lineam (si in causam attractus negaverit) im̃ediatè comprobare tenetur. Quià etsi eodẽ duntaxat in termino in causam se ingessit: tamen per hoc actorem se de facto effecit: Actor autem paratus semper esse debet. Nam aliter ab ingressu & prosecutione hujusmodi causæ decidisse reputatur: & alio processu illam postea prosequi tenebitur. Si tamen Genealogiam suam comprobaverit: vel forsitan neq; in causam attractus illam negaverit: nihilominus etiam contra eum expeditorias, vel alias literas se habere allegaverit: Inter actorem quidem, & in causam attractum, ex continentijs & tenoribus

Actor semper debet esse paratus.

pőrestől kűlőn elő adni: Főképpen, ha ki uyionnan, Király igasságával, megh kérte vólna, azt az pőres iósságot, és sáiáttyává akarna tenni. Mert effęle Király igasságával kért iósságnak pőrire, az pőrben állónak, tartozik az Biró sokot törvény-follyást engedni. De azért az ki igy az pőrben magát elegyiti (hogy ha az Alpőres tagadgya) tartozik mindgyárt, az nemzetsęgéről való lineát meg bizonyitani, hogy ő vér á iósághoz. Mert noha csak ackor ál bé az pőrben: mind az által az ő bé állásával, ugyan valóban Felpőressę tési magát: Az Felperesnek penig mindenkor késnek kel lenni. Mert ha kés nem lésen, az pőrben bé állás mellet, minden dolgát el vesti: és az után más úton kel igasságát megh keresni. De ha nemzetsęgét megh bizonyithattya: avagy ha az Alpőres ingyen sem tagadgya: de azért azt mondgya, hogy effęle pőrben álló ellen ő nékie menedéke, avagy egyéb-fęle levele vólna: Bizonyára az Felpőres és Alpőres kőzőt, az bé adot

dot levelekből, törvént sölgáltathatnak. Az ellen penig, ki pörekben állot, az levelek-nek elő hozatására, egy bizonyos napot tartozik az Biró engedni es rendelni,

VIGYAZNI is kel azérton erre, hogy az mely pőr zálagos iószág felől, vagy iószágnak el foglalása felől forog, senki az ollyan pőrben bé nem álhat, hogy az iószágnak őrőckes völtát magának tulaydonithatná. Mert az igaz törvénnek és igazságnak ellene völna, hogy az, az ki maga iószágát, szükſege ideién, méltó okokból, másnak egy ideiglen zálagúl el kötette, az pőrlés közben, iószágának uraságából, más ember által, kivel annak előtte, ennyi részében, semmi közi nem vólt, őrőckőn őrőcké ki rekesztetnek. Avagy oly falut, mellyet valamely embernek kezéből el foglalták, męg annak foglalása felet perelnek, nem annak ereſztenék kezében, kitől el foglaltak vólt, hanem más idegen birtokában birni adnák.

HA

ribus exhibitarum literarum judicium fieri, & adminiſtrari poterit. Attamen productioni literarum, adverſus in cauſam ingerentē exhibendarum, unicus terminus per judicem dari præfigiq; debebit. *Par: 2. T. 36*

Advertendum eſt autem, quòd in cauſam, quæ ratione impignorationis, vel occupationis jurium poſſeſsionariorū agitatur: & proſequitur, nemo hæreditatē talium jurium poſſeſsionariorum pro ſe vendicare prætendens, in cauſam ſe immittendi habet facultatem. Iuri enim & juſtitię diſconveniens videretur, ut ille, qui jura ſua poſſeſsionaria, neceſsitate rationabili cogente, alteri titulo pignoris ad temp⁹ obligavit, inter litigandum de dominio eorum, per alium, cū quo prius nullum in hac parte cōmercium habuit, perpetuò excluderetur: Vel poſſeſsio de manu cujuſpiam violenter occupata, & in cauſa prætextu occupationis ejuſdem ſuſcitata, non ad illius, unde occupata fuerat, ſed alterius manus aſsignaretur poſsidenda. *Ingreſsio quandoq; nō admittitur.*

VTRVM ACTORE liti cedente, posit in causam se ingerens in ea procedere?

TITVLVS LXXXV.

SED quia plerunq; fieri consuevit, ut levata jam per judicem ad discutiendam causam duas inter partes exortam, productam etiam sępenumero per utramq; partem privilegijs, literalibus instrumentis priusquam finalis & definitiva sententia inter partes pronuntiaretur, cum jàm à tertia quoque, aut quarta parte, aliquis se in eam causam immisisset, partes Principales, actor scilicet, & in causam attractus, aut proprio eorũ motu, aut aliorũ fratrum amicorum suorum de consilio, per bona media in concordiam & unionem deveniunt, causæ illi & ulteriori prosecutioni ejusdem omnino finem imponentes.

Vnde quæritur: Vtrum in causam ille se ingerens & immiscens, posit contra in causam attractum ulterius, in eadem causa (non obstante præmissa concordia & unione,

HA AZ FELPŐRES az pőrt belé hadgya, az ki az pőrben bé állot, mehet é az után tovább az pőrben, avagy nem?

LXXXV. TITVL.

DE miért hogy gyakorta sokot lenni, hogy mikor immár az Biró, mind az két fęl feleletit eleiben vészi, és immár mindenik fęl az ő ok leveleit is elő hozta, minek előtte az két fęl közt utólsó sententiát mondana, és mikor immár harmad vagy negyed felől is, valakik az pőrben bé állottak vólna, az két pőres fęl, tudni illik, az Fől pőres és Alpőres, avagy az önnön tulaydon indulattyokból, vagy az attyok fiai és baráti tanácsából ió módgyával eggyessęgre és békessęgre állanak, és igy az pőrnek és annak tovább való folyásának tellyessęggel vęget vetnek.

INNET azért egy kérdés támad: hogy ha az ki az pőrben bé állot, az Alpőres ellen abban az pőrben (nem gondolván az két pőresnek fellyől megh mondot egyenessęgével, és alkuvásal,

ſal, melyet az Fölpörölleſ vé-
geztek és megh is erősítettek)
mehetè tovàb, avagy nem?
És az Alpöres tartozikè annak
sorgalmaztatására megh feleli-
ni, és az ellen leveleket elö
hoznis Avagy az mely levele-
ket az Fölpöres ellen az Alpöres
elö adot vólt, abból kellè csak
törvényt és végsö sententiát
mondania és várnia? Kire ez az
felelet. HOGY ha az fellyül meg
mondot egyenesség, az két fö
pöres közöt, ugy mint, az Fel
pöres és Alpöres közöt, véghez
ment, sorayta meg eggyezték,
minek elötte vég sententiát ö-
dot vólna az Birô (még ha im-
már mind az két fçl leveleit elö
hozta vólna-is) az pörben bé
állò kereſetiben tovàb elö nem
mehett nemeis tartozik az Al-
pöres, az bé állanok ez után
azon pörben meg felelni Mert
el esvèn az fondamentom (tud-
ni illik az Felpöres) bátsség min-
den egyéb rayta valò épületneke
is el romlani.

DE ha az alkuvás és meg eg-
gyezes lésen, az ki mondot és
vég sententia után, mely az fok
fçl közöt, tudnia illik, az Fel-
pöres és az pörben állò közi
mon-

one, cum actore jam facta & ſtabilita) procedere: teneaturq; in cauſam attractus ad inſtantiam illius reſpondere: literasq; producere: vel ex tenoribus literarum adverſus actorem, jàm fortè per attractum exhibitarum, valeat judiciũ & juſtitiam ſententiamq; definitivam habere? DICENdum, quòd ſi concordia & unio prænarrata inter duas partes Principales, actorem videlicet & attractum, ante ſententiam diffinitivam, per judicem ferendam (ſi etiã ex utraq; parte literæ jam productæ extitiſſent) facta celebrataq; fuerit: amplius in cauſam ſe ingerens & iñiſcens, in ea procedere non poteſt: neq; tenetur attractus ipſe contra illum de cætero, in eadem cauſa, reſpondere. Quoniã ruente fundamento (principali ſcilicet actore) ut cætera quæq; ſuper ædificata ruant neceſſe eſt.

Verumtamen ſi concordia ipſa & unio poſt latam & pronunciatam inter omnes partes, actorem videlicet & attractum atque ingerentem ſententiam, latafactaq; fuerit;

norũ occupationem impensa, sed simpliciter ad executionem, causa ipsa, simul cum onerib⁹ suis submissa fuerit: tunc non aliter, nisi quamlibet Marcam ad singulos quatuor florenos taxando, reus ipse cõpensare deponereq; tenetur. Super quibus primò de rebus mobilibus convicti, si reperiri poterunt: aliàs aut de juribus ejusdem possessionarijs satisfactio impendenda erit.

annyi erőt kezében nem bocsátot, hanem tellyességgel arra hatta, hogy az Birô az igaz tételre bocsássa ki az pöreſt, és ackor tegyenek igazat mind az birságról s mind az sententiáról: tehát ackor, minden Girát négy négy forintra tudván, tartozik ez vesztő félnek ingó marháiából, ha találtatik, avagy ha nincs, jószágából, tegyenek igazat.

Part. 2. T. 28. Qualiter verò, & quo ordine ejuscemodi Birsagia, seu judiciorum onera, in processibus causarum, contra quospiam accumulari soleant, non existimo necessariũ sermone prolixo describere: eo quòd long⁹ ille causarum processus in quo juxta antiquorum & prædecessorum nostrorũ consuetudinem, Birsagia ac judicia ipsa sæpè duplari, sæpè etiã cum duplo duplato, de uno juridico termino in alium prorogari consueverant, per generale Decretum nostrum abolitus & extinctus est. Secundũ namq; modernorum legẽ & consuetudinem, universæ causæ longo li-

Az birság penig az pör folyásban miképpen szokot nevekedni, nem szükség hogy sok beszéddel irjak felőle, holot az szegle hosszú pör folyását, melyben, az régiek szokása szerént, eggyik törvény napról, más törvény napra, két annyival néha négy annyival haladot az birság, az derék végezés szerént le tőttek. Mert az mostani törvény és szokás szerént, minden hosszú pörnek négy Octáván véghez kel menni, kiben az birság csak eggyenként gyűl, és megh nem többől, semmint kőtőztetik, hanem csak az harmadik

madik hivatalban, mely csak az egy kőz hivatalból, avagy kinálásból ßármazik. Mert az első Octáván az Alpőres, ha elő nem iő három Girán marad, és az Felpőres mind annak megh fizetéßęre, mind az pőrben el iárásra ismeg réá hija, és ezt másod hivatalnak nevezik. Ha penig másod hivatalra semi iő elő, smeg három Girán marad, és az első három Girának meg nem fizetéseért, két annyin marad. De az kőz iktatásban, vagy határiárásban csak egy egy birság essik. Az rővid pőrnek follyásában is, ha az Alpőres réá nem iő, három Girán marad. Ha penig iobbágyit elő nem állattya, kiket elő állatni hatták vólt, mindenikért egy egy Girán marad. Az Felpőrős penig, ha az Király törvényében elő nem iő, hat Girán marad, Es effęle birság fizetésben minden Girát az ßékben, az ő Biráia előt az pőres egy egy forintal le tehet. Ha penig igaz tételre megyen, minden Girát négy négy forintal. Ha penig az Alpőres ingó marhával bővől kődik, és azzal akar megh fizetni az Birónak és pőrősnek effęle maratságot, tehát az mint az bőcsűllésnek rendiről ßóllottűk ez Decretumnak első réßében, azonképpen ßabadon marhával fizetheti meg.

AZ DECRETOM MASOdik réßének vege.

go litis processu olim terminari solitæ, in quatuor tantum̃odo terminis Octavalibus decidi & finiri debent, in quibus judicia ipsa simplo duntaxat modo cumulantur: & non nisi in [a] tertia evocatione, quæ ex simpla admonitione vel evocatione processura est, duplantur. In primo [b] namq; octavali termino, dum in causã attractus non comparuit, in judicio trium Marcarum convincetur & aggravabitur, & per actorẽ tàm ad earundem Marcarum restitutionem, quàm etiam ipsius causæ prosecutionem iterum evocabitur. Et hęc Evocatio secunda appellatur. Vnde si in secundo termino juridico in causam attractus non comparuit: tunc [c] pro ista secunda non comparitione, rursus in trium Marcarum judicio, & pro non solutione priorum trium Marcarũ, in duplo condemnabitur. In simplici autem possessionaria statutione, vel metali reambulatione sẽper simpliciter Birsagia ipsa aggregantur. In brevi quoq; causarum processu, in causam attractus simi-

a Prima Evocatio fit penes literas citatorias. Secunda penes literas inhibitorias. Tertia post factam repulsionem.

b Per non venit.

c Hodie Sic cõtradictione Inhibitione non obstante sententia extradatur.

similiter in tribus Marcis, per se, & si jobagionum vel familiarium suorum ignobilium Statutio interserta fuerit: tunc pro non statutione singulorum, in singulis Marcis, hoc est, pro quolibet eorum in una Marca: Actor verò si non comparuerit, in Regali judicio, sex Marcas faciente, gravari consuevit: Et in hujusmodi judiciorum ac Birsagiorum solutione quælibet Marca uno floreno, vel centum denarijs, in sede judiciaria coram judice causæ (modo prædeclarato) deponi atque persolvi poterit. Si tamen ad executionem submissa fuerit: tùnc una quæque Marca quatuor florenis, vel quadringentis denarijs compensanda erit. Verumtamen si reus & in causam attractus voluerit, & rebus mobilibus abundaverit: juxta modum, in serie æstimationis rerum mobilium, propè finem primæ partis descriptum, juridica ipsa gravamina Judici adversæq; parti persolvendi habet potestatem.

Par. I. T. 33.

FINIS PARTIS SECUNDAE.

DE TER-

AZ ORSZAG SZOKOT TÖRVÉnyének harmadik részéről kőzönségessen.

I. TITVLVS.

MIVEL hogy Istennek segitségéből ide fel el végezém az törvénnek follyáſát, és az ſententiáknak módgyát és külömbségét, az mint az Király Vdvarában ſokiak vele élni. Immár az Decretumnak harmadik és utólſó részében ſóllok az ſele pöreknek rendiről és follyáſáról, kiket kérdőſre az Király Vdvarábā ſoktanak vinni, és eleis bocſátani. TOVABBA az Országnak is ugy mint Dalmatiának, Horvát Országnak, Tot Országnak, és Erdély Országnak ſokot törvényéről, mely Országok, tudni illik, ez Magyar Ország Coronáiához tartoznak, és ez mi Országunckal ugy mint eggyé lőttek, és ezeknek ſokot törvénye az mi törvényünktől kevéſſé külömböz. Mely Országról ſok pöreket mínek utánna végek ſakad, iobban és nyilvábban való meg látáſnak okáért, az Király Vdvarában kérdőre ſokiak bocſátani. Szóllok továbba az ſzabad Városoknak is törvényéről, és

DE TERTIA PARTE IVRIVM ET Conſuetudinum Regni, in generali.

TITVLVS I.

ABSOLVTIS, auxiliante Deo, ſuperius judiciarijs proceſsibus, & ſententiarum ſpecieb⁹ atq; diverſitatibus curiæ Regiæ, in hac jam tertia & ultima parte hujus opuſculi, ſupereſt tractare de litium & cauſarum, in ipſā curiam Regiam, per viam appellationis deducendarum atque tranſmittendarum ſeriebus. Et conſequenter Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ, atq; Tranſylvaniæ, ſacræ videlicet Coronæ Regni hujus Hungariç dudū ſubjectorum & incorporatorum cōſuetudinib⁹, à noſtra lege parum per diſtantibus atq; diſcrepantib⁹: de quibus plurimæ cauſæ, poſt finalem earum deciſionem, in dictā Regiam curiam, maturioris reviſionis & evidentioris diſcuſsionis gratia tranſmitti cōſueverunt. Liberarum quoq; Civitatum legib⁹,

& de impensionis judicij, ex parte colonorum & rusticorum nostrorum fieri consueti, prout in titulis subsequentibus patebit.

VTRVM QVILIBET Populus, vel Comitatus, vel Civitas, possit per se condere statuta.

TITVLVS II.

QVIA Leges & dudum approbatæ consuetudines prædictorum Regnorũ Dalmatiæ Croatiæ, Sclavoniæ & Transsylvaniæ, certis in terminis & articulis à nostræ patriæ, Regni scilicet hujus Hungariæ legibus & consuetudinibus discrepare: nonnulli etiam Comitatus distinctim ac separatim ab alijs Comitatibus, immò etiam ab ipsa curia Regia, certas consuetudines, utcunq; inductas, loco legum observare videntur. Ideò quæritur: Vtrum quilibet populus vel COMITATVS, aut quælibet Civitas, possit per se & seorsim facere statuta? DICENdum, quòd nullus populus & nulla universitas potest condere statuta,

Vide in fine 3. Par. post confirmationis Conclusionem.

ról, és az mi Iobbágyink és Poraink felől ßokot törvénnek s-ki ßólgáltatásának módgyáról, mint az ide alá következendő Titulusokban rend ßerént megh léßen irva.

HOGY-HA MINden Nép, avagy Vármegye, vagy Város, ő magától ßerezheté ßerzést, avag nem?

II. TITVLVS.

MIVEL hogy az meg nevezet Orßágoknak, ugy-mint Horváth Orßágnak, Tott Orßágnak és Erdélynek az ő meg regzet törvénye bizonyos-reßben és Czickellyekben, az mi hazánknak, tudni illik, Magyar Orßágnak az ő törvényetől, és ßokásától külömbez: sőt némely Vár-megyék sockal külömb ßokással (akar mint vették legyen fel) ugy-mint saŋát törvenyeckél élnek, és külömböznek az tőb Vármegyektől, de męg az Király Vdvara törvénytől-is, Ezokaért kérdés támad it, ha minden nép avagy Vármegye avag minden Varos ő magától ßerezheté ő magának való végezést? Erre azt felellyük, hogy semmi nép és semmi kőssęg ßerzést nem ßerezhet ő magától, vala-

valamelynek tulaydon birodalma nincsen, hanem más Vrasága alat vagyonthanem az ő Feiedelme és előtte iáróia engedelméből, ßereßhet ollyat, ki sem Isteni tőrvénnek, sem emberi tőrvénnek ellene nincs. De męg ugy hogy ha az ßerzésben valami hamisság, és az ůdvőssęgnek ellene való dolog ne essęk, se penig más ember igasságának nyilván való ártalmára ne legyen, se véle ne ellenkezzék.

Ez okon iőllehet az Dalmatak, Horvátok, Tótok, és Erdélyiek, az Diunak és birságoknak fizetésęben, és egyéb bizonyos pereknek follyásában-is, az terminusokon az az Orßágok tőrvénnyének ideiekben (mint ide aláb nyilvábban megh mondgyuk) némely ßokásokban az mi tőrvényünktől kűlőmbőznek, kire ßabadságok-is vagon: és ő magok közt mostan-is, ez fęle régi ßokásokhoz valami hasonló végezést az Feiedelem engedelméből ßerezhetnek és végezhetnek. Mind az által ez Magyar Orßágnak közőnsęges Decretoma és ßerzése tőrvénnye ellen, és az iőßág dolga felől az Király Vdvarában, az Orßág Birai az minémű tőrvént és sen-

tuta, quę non habet jurisditionem propriam, sed alterius subest dominio: nisi cum consensu sui superioris: Et hoc quoq; in casib⁹, qui juri Divino & humano præjudicari nō dinoscitur. Ita quòd statuta ipsa iniquum aliquid salutiq́ue contrarium non contineant, neq́; juribus aliorum palàm derogare, pręjudiciumq́; inferre videantur. Par. 3. Tit. 6. & 7.

VNDE licet Dalmatini, Croatienses Sclavonienses & Transylvanienses in Homagiorum & Birsagiorum solutionibus, alijsq́; certis causarum processibus & terminorum observationibus (sicuti infra clarius dicetur) alia & alia consuetudine, à nostra longè discrepante utantur, utendiq́; & fruendi habeant authoritatem, & inter se modo quoq́; illis simile aliquid de consensu Principis statuere & ordinare possint. Contra tamen generalia statuta & Decreta Regni hujus Hungariæ, & contra judicia, judiciariasq́; deliberationes, super facto bonorum & jurium possessionariorum, in curia Regia per judices ordinarios administrari solita,

ta, celebrariq́; & pronunciari consuetas, nil quicquam constituere possunt, nullamq́ue statuendi habent facultatem.

Et in hujus documentum átq́; signũ universæ causæ, super facto jurium possessionariorum, in medio eorum motæ, finitis inibi causis in curiam Regiam, tanquam scilicet locum interrogatorium, [a]gratia sanioris & maturioris revisionis, examinationisq́; & discussionis[b] transmitti cõsueverunt. Vbi quicquid deliberatum & conclusum fuerit, ratum semper erit atq́; firmum, Banali, vel Waywodali deliberatione non obstante. SIC etiam in diversis Comitatibus diversas constitutiones, super agrorum, pratorum, sylvarum & fluviorum custodia, vel molendinorũ statu atq́; proventibus & alijs ejuscemodi rebus: Immò & terminorum ac processuum observationibus, ut scilicet hîc breviori & ibi longiori processu, causa in sede judiciaria Comitatus, corã Comite parochiali mota, terminetur, sana inter sese deliberatione prehabita, facere

[a] Per. 3. T. 6.

[b] Causæ aut transmittantur.

és sententiát, ki mondanak, és ki sölgáltatnak, az ellen-is semmit nem szerezhetnek, az ellene való végezésre-is, nincs semmi hatalmok.

MELY dolognak bizonyságára és iegyére minden pereket, kik ő köztők iószág dolgából támadnak, minek utánna azt véghez viszik, meg-is az Király Vdvarában, ugy mint kérdő helyre, iobban meg látásnak, és kérdésnek okáért el szoktak bocsátania, holot valamint itilik meg, és valamiben hadgyák, csak abban kel megh maradni, akar mit itilt legyen az előt felőle az Ban avagy az VVayda. Azon-képpen külömb külömb Vár-megyékben, kulömb külömb szerzéseket tehetnek, Mezőnek, réteknek, Erdőknek, folyó Vizeknek, őrizésseről, és Molnoknak állapattyáról, és iővedelméről, és egyéb effele dolgokról. Sőt tőrvénnek ideiének-is és follyásának meg tartásiban, tudni illik, hogy eggik Vármegye rővidgyeb, és az másik hosszab follyással végezhesse el az pőrt, az ő székin az Vármegye Ispánya előt, ő köztők egyenlő akarattal, és ió tanácsból

nácsból végezést tehetnek. De maga ugy hogy az egész Ország Decretomának, és az Király Vdvarába régi és megh rögzöt szokásának (mellyel az törvényben szokot élni) affęle szerzés soha ellene ne essęk. TOVABba effęle szerzések csak ö köztök erössek, és csak ö magokra szólnak. Mert egyéb kűvűl valo személyeket és egyáb Vármegyebéli Némesseket, kiknek ö köztök örökségek nincsen, az fęle végezéssek bé nem foglallyák, és semmire öket nem kénszerithetik. Ezen módon az szabad várasok-is, és minden tartomány, sőt męg az Aros rend és Kalmárok-is, Szabók, Szőcsők, Vargák, Timárok, és egyék műves emberek az ö Céhekben, és önnön köztök szerzéseket szerezhetnek, az Feiedelem engedelméből: Csak hogy effęle szerzés igaz és tisztessęges legyen és más embernek avagy szabadságának és igasságának ellene és fogyatkozására ne legyen. Mely szerzésnek az mint fellyűl-is megh mondók, csak önnön köztök vagyon ereiek.

Effęle szerzést penig az Népnek nagyob és méltóságosb fele rendelhet, és ereiében-is hagyhat,

facere quidem & stabilire possunt. Generali tamen decreto totius Regni atq; vetustæ & approbatæ cõsuetudini curiæ Regiæ, in judicijs observari (ut præmittitur) solitæ præjudicare ac derogare nusquã possunt. Et hujusmodi eorum statuta solum̃odo inter eos & in eorum medio valent atq; tenent. Ad exteros tamen, & aliorum comitatuum Nobiles, qui bona & jura possessionaria in ipsorum medio non habent, se non extendunt. Et hoc modo civitates quoq; liberæ, nec non mercatores ac institores, Sartores, Pellifices, Sutores, Cerdones, & alij opifices in ipsorum collegio & inter sese statuta condere possunt, consensu Principis accedente: Dummodo hujusmodi statuta justa & honesta fiant aliisq; & aliorum libertatibus ac juribus damnum & prędjudicium nõ inferant. Quæ sicuti præfertur, in eorum duntaxat medio valent atq́ue durant.

Debeant autẽ ejuscemodi cõstitutiones & statuta cum majori & saniori parte populi fieri atq́ue

ſtabiliri. Quia aliter non dicerentur populi vel cõmunitatis ſtatuta. Verùm ſi populus in[a] duas divideretur partes: tunc conſtitutio ſanioris & potioris partis valet. Sanior autem & potior pars illa dicitur, in qua dignitate & ſcientia fuerint præſtantiores atq; notabiliores.

[a] *Saniori parti locus dandus inter voces æquales.*

mert ezen kívül-is nem mondhattyuk kőzőnſęges ßerzéſnek. Ha penig ez illyen végezésben az Nép meg haſonlanék, tehát az iob és méltóſagosb fęlnek ßerzéſe léßen erősb és iob: iob fęlnek penig mondatik az Nép kőzőt, az mellyik fęlben, méltoſággal és tudománnyal iobbak és ielesbek vadnak.

DE CONSVETVDINARIO jure Regnorum Sclavoniæ & Tranſſylvaniæ peculiari.

TITVLVS III.

SCIendum itaq; eſt, quòd Nobiles Regnorum Sclavoniæ & Tranſſylvaniæ pluribus in articulis peculiari conſuetudine gaudêt & utuntur, maximè verò homagiorum ſolutione. Quoniam Sclavonienſes centum: Tranſſylvanienſes autem ſexaginta ſex florenis eorũ homagia comp ẽſare ſolent. Et proinde reſponſiones quoq́ue procuratorum, in ipſorum medio, terminis in octavalib[9] ſimili cum onere revocantur. Dotalitia etiam uxorum quorumcunq; decedentium (demptis officio Baronatus ſun-

TOT ORSZAGNAK és Erdélynek tulaydon ßokot tőrvénnyérôl.

III. TITVLVS.

ERcſũk megh az-ért, hogy Tót Orßágh és Erdély Orßág ſok dologban és Cickellyekben kulőmbőz az Magyar Orßág tőrvényétől, ielesben az Diunak fizetésben. Mert Tott Orßágban ßáz forint az Nemeſſek dĩja: Erdélyben hatvan hat. Prokátor hívás-is kőzőttők egy-arant való fizetéſſel lehet megh. Iegy ruha fizetés-is (azoktól el válva kik

Szabad

Szabad Vrak tiſtit viſelik) Tôt Orſzágban ſzáz forint, Erdélyben hatvan hat. De ezt ugy êrcſed, ha az Vra iôſzága, annyi Girára megyen, ha penig annyi ra nem megyen iôſzága, ot-is mint Magyar Orſzágban, az ôzvegyeknek keveſſeb iegy-ruha fizetnek. Az Záſzlós Vrak penig ugy elegitik ki mint Magar Orſzágban. Azonkêppen mind az két Orſzágban, az iôſzágról és egyéb kiváltképpen és nagy dolgokban iáró pereket, akar mely fęl appellallyon véle, az tôrvénnek ki mondáſa után, egyſzer Király Vdvarában, az Orſzág biráia eleiben bocſáttyák kérdôre: és onnét iſmétlen, az igaz tételre az elſô Biró eleiben viſzſza bocſáttyák, tudni illik, Bánra és Vaydára.

fungentiũ vel functorum) in ipſo Sclavoniæ Regno pari modo centum: Tranſſylvaniæ verò ſexaginta & ſex florenis perſolvuntur. Hoc tamen intellige, ſi bona ac jura poſſeſsionaria maritorum defunctorum ad tot Marcas ſe extẽdant. Nam aliter ſi minoris æſtimationis bona ipſa fuerint: etiam ibi (prout in Hungaria) relictis eorum pro dote minus datur. Vxoribus autem Baronum, eo quo in Hungaria modo fieri debet ſolutio Dotalitiorum. Cauſæ verò in utroq; Regno ratione jurium poſſeſsionariorum, vel aliorum ſpecialium arduorumq; negotiorum, in octavalibus terminis motæ, poſt definitivam ſententiam, ad appellationem cujuſlibet partis ſemel in curiam Regiam, domini videlicet judicis curiæ Regiæ in præſentiam, maturioris examinis & diſcuſsionis gratia tranſmittitur: & pro finali concluſione atq; executione, earundem rurſus ad priorem judicem, Banum ſcilicet, aut Waywodam remittuntur.

TOVABBA az Erdélyi Nemeſſek kiſſeb hatalmon, ôtven Girán maradnak, ki ugyan annyi forintot téſzen. Az Vice Iſpánok

Cæterùm Nobiles Tranſſylvanienſes pro minoribꝰ potentiarijs actibus in quinquaginta Marcis, totidem florenos auri facientibus, convincuntur, Vice-comites autẽ

& judices nobilium in duplo condemnantur. Homagium verò vivum triginta tribus florenis apud eos compensatur. ITEM, Dotalitiorũ solutio, quo ad duas partes, paratis & numeratis pecunijs: ad tertiam siquidem partem reb⁹ mobilibus atq; venalibus absolvi consuevit. ITEM, violatio generalis dietæ, & conventionis Nobilium Transsylvaniensiũ de Regio mandato, vel Dñi Vayvodę Transsylvani edicto celebrandæ, centum, sedis verò judiciariæ quinquaginta Marcis, totidem florenos valẽtibus, taxatur. ITEM, in facto recuperationis damnorum, ac debitorum, Principalis Nobilis actor scilicet, vel in causam attractus, ad tres florenos jurare permittitur. Cæteri tamen Nobiles, ejus conjuratores, non plures quam singuli singulum florenum suo juramento recuperandi habet authoritatem. Et licet in processibus causarum prænarratarũ, quælibet Marca Transylvanorum more cẽtum denarios valeat: Birsagia tamẽ ac juridica gravamina, in processi-

Ispánok penig és Szólga Birák kat annyin. Elevenen diu köztök harmincz három forint, legy-ruha fizetésnek, két réße kéß pénz: harmadik réße ingó marha vásári bőcsű ßerént. Továbba gyűlés ßegés, mely gyűlés léßen Király avagy Vayda akarattyából, ßáz: Szék tőrés ötven Gira, ki ugyan annyi forintot téßen. Kár és adóßág megh vételben, az fő pőres, ha Nemes ßemély, három forintra, az mellet eskűvők, csak egy egy forintra eskűdhetnek. Es iöllehet Erdélyben az tőrvényben esset birságban minden Gira csak Száz pénzt téßen: de octaván minden Gira mint ßintén Magyar orßágban négy forintot téßen az birságban, Kit ugy kel meg fizetni, mint ez Decrétumnak első réßének az végében meg vagyon irva. Továbba az Vármegye ßékből, három forint érő marhának alatta valamely per vagyon, azt Vayda eleiben octávára nem bocsáttyák kérdőre. Továbba, Erdélyi paraßtoknak eleven Dńok tizenharmad-fęl forint, hólt Dńok hußon-

huſon öt forintot téſſen, Tagh ſaggatás, mint kéz el vágás, fül és ſzem ki tolyás és arczúl valo ſebb, hûſz forintot, Fogh ki ûtés hat forintot téſſen. Ha penig az helyről, áhól valami hatalmat cſelekedet az parafi ember, el ſalat, az hatalom nem az ſzrelmes embernek marad, hanem az földes Vrának. Az ſzrelmes ember penig cſak kârât, vagy ſzrelmét veheti megh. Továbba, mind az Nemes ember, mind az parafi ember az kârról bé haytot baromnak hatalmaſúl való el ereſztéſeért, és akar mi marhának mêltatlan tartáſaért az Baromnak, vagy az megh tartot marhának bőcſen marad. Továbba az parafi ember, az fő pőres, akar Felperes legyen akar Alperes kâraért, egy forintot vehet el, egy ő maga hitivel. Az többi kik mellette eskûſznek, hárman vehetnek egy forintot hûtőkkel, és nem többet.

ceſsib⁹, cauſarum octavalium accumulata, inſtar Nobilium Regni Hungariæ quadringentis denarijs (juxta modum, in fine primæ partis deſcriptum) abſolvi ſemper ſolet. ITEM cauſę, in ſedibus judiciarijs comitatuum coram vicecomitibus parochialibus, ac judicibus Nobilium, ratione rerum, infra tres florenos valentium motę, in præſentiam Waywodalem ad terminos octavales non tranſmittuntur. Item homagium ruſticorum Tranſſylvanorum integrum viginti quinq;: mediũ verò (quòd vivum homagium vocitatur) duodecim florenis & quinquaginta denarijs: Mutillatio autem membrorũ, ut manuum, aurium, eruitioq; oculorum, & vulnus facici viginti: Excuſsio verò dentiũ ſex florenis æſtimatur. ITEM, ſi ruſticus de loco delicti aufugere poterit, pœna violentiæ, & actus potentiarij, per eum comiſsi atq; patrati, non læſo ſed terreſtri domino coloni cedit. Læſus autem damni duntaxat, vel ſuſcepti vulneris compenſam rehabebit. ITEM, ruſtici, propter pecudum & pecorum de damnis illatis abactorum violentam emiſsionem & ablationem, vel aliam quamlibet indebitam rerum areſtationem, in æſtimatione huiuſmodi pecudum & pecorum, ac rerum areſtatarum cõ-

vincuntur. Et in hac parte de Nobilibus quoque idem judicium observatur. ITEM, in facto recuperationis damnorum ac debitorum, rusticus, principalis actor videlicet, aut attractus, unum florenum juramento suo accipere permittitur. Cæteri verò sequentes rustici ejus ut puta conjuratores, tres personæ florenum unum, & non plures eorum juramento recuperare possunt.

DE SCITVLIS TRANSsylvanis, Quos Siculos vocitamus.

TITVLVS IIII.

SVnt præterea Transsylvanis in partibus Scituli Nobiles privilegiati, ab Scytico populo in primo eorum ingressu in Pannoniam propagati, quos nos corrupto quodam vocabulo Siculos appellam⁹ dissimili penitus lege & consuetudine gaudẽtes, rerum bellicarum expertissimi, qui per tribus & generationes atq; lineas generationum (antiquorum more) hæreditates ac officia inter sese partiuntur & dividunt. Horum homagia viginti & quinq; florenis compensantur. Emenda verò linguæ ad duodecim florenos & quinquaginta

AZ ERDELYI SCIthiájakról, mellyeket Székelyeknek hivunk.

IIII. TITVL⁹.

TOVABBA vadnak Erdélyben Székelyek kiváltképen való nemessek, kik az Magyarokról az után sármaztak hogy Scithiából Magyar Orszagban Pannoniában bé iöttek, kiket mi parasst módon Székellyeknek hivunk, és ezeknek mindenestől fogván külön törvények és szockások vagyon, hadi dologban bölcsek, kik örökségeket, és tisztet nemzetségre, és nemzetségeknek ágazattyára osztnak köztek. Ezeknek Diok hussonöt forintot tésen: Nyelv válisága penig tizenhar-

mad

ginta denarios in eorum medio taxatur. Capitalis autem ſententia contra Scytulum coram eorum Comite lata, ad viginti quatuor Marcas, totidem florenos valentes, ſe extendit, hæreditatesq; convictus & ſententiatus ipſe non amittit, ſed ad hæredes fratreſq; ejº derivantur. Caput etiam, demptis caſibus notæ infidelitatis, & cauſis criminalibus ſalvum præſervabit. In ſede verò ipſorum judiciaria quælibet Marca quinquaginta denarijs deponi & perſolvi conſuevit. ITEM in quavis cauſa, ſtatim poſt latam & pronunciatam ſententiam, Comes & vice-comes eorum portionem ſuam judiciariã (ſi etiam convictus cum adverſa parte concordaret) exigendi habet authoritatem. ITEM, cauſæ in facto hæreditatum, ultra valorem trium florenorum inter eos ſuſcitatæ (ſervatis appellationibus ſolitis) in curiam Regiam pro evidentiori diſcuſsione tranſmitti ſolent. Reliqua autem jura horum Regnorum, atq; Nobilium municipalia (quia in eorum duntaxat medio

medio valent, & inter ſeſe nota ſunt) ampliori declaratione non egent.

QVID SIT HOMAGIum: & quot modis intelligatur?

TITVLVS V.

Par. 1. Tit: 2. 12. Part. 3. Tit: 3. 9. 21. 26. 23.

SED quia de Homagio, ac Marcis homagialibus mentio ſæpe numero præhabita eſt; Ideò ſciendum breviter, quòd homagium dupliciter accipitur. VNO modo, ſecundùm leges, quaſi hominis ligium ſeu ligamen. Et eſt fidelitas præſtita ſuperiori, per inferiorem. Vel eſt fidelitas, quæ debetur ſoli Principi, nullius alterius fidelitate ſalva. ALIO modo ſumitur homagium, ſecundùm com̃unem uſum, & tùnc eſt mulcta vel æſtimatio homicidarum, quæ talis eſt, ut homicidæ redimant ſe ab ijs, quibus competit, juxta ęſtimationem capitum ſuorum, ultra alias pœnas pro actibus potentiarijs, penes homicidium forſitan patratis, debitas & infligi ſolitas. Nonnulli

tök vagyon helye, azért nem ßükſęg hogy ít többet ßöllyak felöle.

MI LEGYEN AZ Homagium, az az, az Diju: és hányképpen êrcſęk?

V. TITVLVS.

MIVEL-hogy penig az Dijuról, és az Dijju ßerént való Giráról gákorta emlekezem, azért rövideden ércſük meg, hogy az Diiunak nevezetivel, kit az Déákok Homagiumnak hinak, kétképpen élünk. Egy-képen mongyuk törvény-ßerént, ugy-mint embernek kötéſęnek, és hüvſęgének, az az, iedzi az hüvſęget, kivel tißt-tartó-oknak, és elöttök iárotoknak tartoznak az alattok valók. Avagy penig iegyez oly hüvſęget, kivel minden máshoz való hüvſęgnek felette, feie és ioßaga veßtéſe alat cſak az Feiedelemnek tartozik az ember. Más-képpen mondatik közönſęges ßokáſſal, az gyilkoſoknak feie váltſágának, az az, mikor az gyilkos feiét váltya meg az pöröſtöl Dija ßerént, az töb hatalmaskodás-ért való birſág felet, mellyet az gyilkoſſág mellet cſelekedet vólna. De maga

maga nemellyek mondgyák az Homagiumot, az meg hólt embernek Dijának avagy árrának lennie, de nem illendő azt értemi rayta. Mert az meg hólt embert semmi árral, avagy váltsaggal meg nem válthattyák, és halottaiból fel nem támaßthattyák. De az gyilkos hogy megh ne öllyék, ßükseg hogy az ő feiet, és nem azét, ki megh ölt, válcsa megh. Es ezt is ugy lehet, hogy ha az Biró kezéből el ßaladand, mert ha ßeméllyében az gyilkost meg foghattyák, és az gyilkossagot ßán-ßándeckal mivelte legyen, nem az ő maga Diját kel le tenni, és fizetni, de ugyan feijével fizessen. Azert mi az Homagiumot másodßor kőzönseggel feije váltságának lenni ertiyük.

nulli tamen dicunt, Homagium precium esse hominis perempti: Licet absurdum sit ita dicere. Nã mortuus nullo precio redimi, & à mortuis suscitari potest. Sed homicida, nè talionem subeat, ut caput suum, & non illius, quem peremit, redimat necesse est. Et hoc, si manus judiciarias, vel adversæ partis evaserit. Nam si in persona sua detineri poterit, & homicidium deliberatè patratum fuerit: Non homagium suum deponere, sed pœnam capitalem subire debet. Homagium itaque secundo modo sumptum, capitis emendã, ac redemptionem, nos communiter esse tenemus.

KIRALY VDVARÁBAN mi-képpen bocsássák kérdore az Vármegye ßékiröl az pôrösseket: és ugyan azon ßekben való Procurator megh hivásról.

VI. TITVLVS.

MIVEL-hogy peniglen az Vármegye ßékin, mikor az Vármegye Ispánok, Vice Ispánok, és Nemes Bi-

QVALITER CAVSÆ, de sedibus judiciarijs Comitum Parochialium, in curiam Regiam transmittantur: Et de Procuratorum in eisdem sedibus revocatione.

TITVLVS VI.

QVIA verò causæ, in sedibus judiciarijs Comitum parochialium Comitatuum hujus Regni Par. 3. Tit. 3. 7. & 35.

motæ, facta primum per eos Comites, vice-comites, ac judices Nobilium, juxta respõsiones partium, deliberatione juridica, & sẽtentia lata (ut plurimum) in curiã Regiam, ad approbandam vel reprobandam ejuscemodi ipsorum sententiam, ac judiciariam deliberationem, de vetusta regni nostri lege & consuetudine transmitti: & ibidem præhabita per judices Regni ordinarios, matura ipsarum causarum discussione, aut probatæ, aut improbatæ, rursus in præsentiam prædictorum Comitum Parochialium, & judicum Nobilium, pro executione & perfecta conclusione hujusmodi sententiæ judiciariæ cõmissionis eorum crebrò remitti, & post ipsam remissionem partes convictæ, & in causa succumbentes, à Principe novum judicium impetrare, & sępenumero etiam virtute ipsius novi judicij procuratores suos revocare consueverunt.

Par. 2. Tit. 75. 77. 80. 81. 79. Par. T. 11

Vnde sciendum, quòd post causæ de curia Regia remissionem, & Iudicum ipsorum ordinariorum appro-

mes Birák, az két pőres fęlnek feleletiből, ez Orßágnak tőrvénnye ßerént, sententiát mondnak, az pőrt ßokták, ez Orßágnak régi tőrvénye és ßokkása ßerént az Király Vdvarában kérdőre ereßteni, hogy avagy hellyén hadgyák, avagy penig megh iobbicsák ott az Vármegye tőrvénnyét: Es minek utánna az peressek az előbbi Birákhoz az Vármegyére megh vißik az pereket, az tőrvény-tétel ßerént, kéß ki mondot itiletnek, ki ßólgáltatá snak és elég-tételnek okáért, mely meg vétel után az mely fęl gondollya, hogy perit el veßtette, gyakorta uy itiletet ßokot az Királytól az ő periben venni, mely uy itiletet ereiével, Prokátorát-is igyekezi meg hini.

ANNAK-OKAERT vegyük eßünkben ezt, hogy minek-utánna az Király Vdvarából az pőrt hátra bocsáttyák, az Orßág Birai megh láttása után, akar

kar hattak legyen hellyen, az elöbbi tørvênt, akar nem, ha az megh gyözet fęl az perben uy itilet vêßen, avagy Procuratort hivand meg: Ez utân az Ispánok, Vice Ispánok és Birák akar mi tørvênt ßölgâltaſſanak, és akar mi ſententiât mondgyanak: annak utanna nyilvâbban való megh látáſęrt azon pőrt az Király Vdvarában, męg ez-fęle uy itiletnek ereiévelis el nem kel bocſátania.

approbationem vel reprobationē, ſi partem per convictā & ſuccumbentem novum judicium impetratur, aut procuratoris reſponſio revocatur: qualecunq́; judicium poſtea per Comites, vice-comites & judices Nobilium celebretur, & qualiscunq́ue ſententia feratur: de cætero tamen pro evidentiori ejuſcemodi diſcuſsione, cauſa ipſa in curiam Regiam, etiam vigore hujuſmodi novi judicij, tranſmitti non debet.

Ha penig az más fęl meg fogyatkozik, tudni illik, kinek ßámára ez-fęle pert, az fellyül megh mondot Király Vdvarában męg el nem bocſáttak és el nem vitték vólna, kérdőre azt az pert, iobban valo megh látáſnak, és hányás vetéſnek okáért, az Király Vdvarában, el kel bocſátania. Az Prokátor meg hivás penig az Vár-megye ßékiben három forintal lehet megh, kinek két réße az Iſpáné, Vice Iſpáné és Nemes Biróé, az harmad réße penig az pereſſe, ugyan azon Birák

Verum, ſi altera pars ſuccubuerit, ad cujus videlicet inſtantiam cauſa hujuſmodi in dictam curiam Regiam tranſmiſsa deductaq́; non fuiſſet: illa pars cauſam eandem, pro ſaniori ſui reviſione diſcuſsioneq; in ipſam curiam ducendi habet authoritatem. In ſede autem judiciaria Comitum Parochialiū, Comitatuum Regni hujus procuratoria revocatio plerunq́; occurrit & contigit: Vbi tribus duntaxat florenis in duabus judicibus, hoc eſt Comitibus, vel vice-comitibus, & judicibus Nobilium: in tertia verò partibus, litiganti illi,

adversus quem ipsa revocatio fieri debebit persolvēdis, etiam post latam ibidem sententiam cujuslibet procuratoris, coram eisdem Comitibus aut vice-comitibus & Iudicibus Nobilium, vel altero eorum retractatur & revocatur. Verùm post factam, in ipsa curia Regia ejusdem causæ ratificationem & approbationem, ac in præsentiam eorundem Comitum, vel vice-comitum, ac judicium Nobilium remissionem onus revocationis, respōsionis procuratoris (si quando fieri contigerit) propter hujusmodi approbationem, per superiorem judicem factam duplicatur, & per sex florenorum solutionem compensatur.

Birák elöt, vagy ö közzülök valamellyik elöt lehet, meg az ki mondot sententia után-is: De ha Király Vdvarában vitetik az pör, és az Szólga Biró sententiálát jövá hadgyák, és vissa bocsátnyák az pört, az Vármegyére, az meg hivás terhe két annyivá lésen, az az, hat forintra megyen.

QVALES CAVSÆ, DE Curia Regia rursus in præsentiam Comitum Parochialium remitti debeant.

TITVLVS VII.

VTrum autem causa, in sedib⁹ comitatuum suborta, & in curiam Regiam transmissa (facta ibidem & habita approbatione & ratificatione sententiæ, ac judiciariæ deliberationis Comitum, vel vice-comitum Parochialium, & iudicum

MINEMŰ PEREKET ßoktak Király Vdvarából vißontagh az Varmegye Ispán eleiben yißa bocsátani.

VII. TITVL⁹.

IOl-lehet minémű pereket, és mi-képpen kellessęk, ismét az Király Vdvarából, az elöbbi Birák eleiben bocsátani, arról sok kűlömbözö itilet vagyon, mind az által, ezt vegyük eßünkben, hogy az mely perekben birság lesen, Király

Király Vdvarából az kérdésről ismęg vissza bocsátyák az Vármegyére, és az igaz tételre tudni illik, mint kisseb hatalom, sék törés, Nyelv váltság, kikben az Biráknak-is rések vagyon. Mert az előbbi Biráknak ebből fogyatkozások, és bosszuságok is következnek, hogy az ő rese-ket az birságból, az kérdő mel-let más venné fel.

judicum Nobilium Comitatuum) de ipsa eadem curia Regia, per judices ordinarios ad executionem submittatur, vel in præsentiam rursus eorundem Comitum &c. remittenda censeatur, variorum varia est opinio. Verumtamen sciendum pariter & tenendum est, quòd illæ causæ, quarum in processu juridica gravamina, seu onera juridicialia solvi deponiq; debent: sicuti sunt omnes minores actus potentiarij & sententiæ inde ferendæ, violationes sedis judiciariæ, Emendæ linguæ, & hujusmodi, ex quibus utputa etiam judices portiones habere solent, rursus & iterum in præsentiam illorum Iudicum, de quorum conspectu fuerunt per appellationem in Curiam Regiam transmissæ atq; deductæ, remitti debent. Nam alioquin grande præjudicium ejusdem prioribus judicibus inferri dinosceretur: ubi per hujusmodi appellationem portio eorum, & per judiciaria, in alterius potestatem ac jurisditionem converteretur.

Az mely perben penig semmi birság nincsen, tudni illik, mint iegy-ruha, menyegzői aiándék, és zálagos pörben, és ezekhez hasonló pereket, ugyan azon Király Vdvarából, ki vihetik az igaz tételre. De mely pert

Aliæ tamen causæ, quę onerum vel Birsagiorum solutionem non important: sed magis executionē debitam expostulant: prout Dotum, & rerum Paraffernalium, ac jurium impignoratitiorum, causæ & aliæ similes, de ipsa curia Regia ad executionem commodè transmitti, effectuiq; mancipari possūt.

Secus est de causis, in curia Regia coram judicibus ejusdem ordinarijs motis. Nam ibi causæ, cum omni plenitudine juridicorum gravaminum, qualitercunq; subsecutorum, & subsequendorũ de præsentia unius judicis, in alterius prę-sentiam transmittuntur. CAVSÆ verò, in facto Dotum, ac rerum Paraffernalium, nec non jurium impignoratitiorum motæ, vel movendæ, quæ ultra valorem seu æstimationem centum florenorum sese extendere dinoscuntur: in sedibus judiciarijs Comitatuum: vel Comitum parochialium tractari & adjudicari non possunt.

pert csak Király Vdvarában kezdnek minden follyásával, és minden terhével eggyik Birô elől másik eleiben ßokták el bocsátani. Iegy-ruha felől való pört penig, és menyekező aiándék felől: Avagy zálagos iößág felől, ki ßáz forintot meg haladna, az Vár-megye ßékin meg nem itilhetik.

DE LIBERIS CIVITATIBUS, & earum conditionibus, in generali.

TITVLVS VIII.

QVIA DE LIBERIS quoq; Civitatibus paucis tractandum occurrit: idcirco sciendum, Quòd Civitas dicitur, quasi civium unitas: eo quòd ibi populorum pluralitas sit convocata. Est autem Civitas, domorum & vicorũ pluralitas, mœnijs & præsidijs circumcincta necessarijs, ad benè honestèq; vivendum privile-

AZ SZABAD VAROSOKRÓL, és azoknak kőzönsęges állapatiyáról.

VIII. TITVLVS.

AZ ßabad Városokról-is kevés beßéddel ßöllök, Azért megh ertvén, hogy az Várost mondgyák ugy-mint Polgároknak eggyessęgének Ezért hogy sok Nep eggyűvé gyűltazon az hellyen. Az Város penig nem egyeb, hanem az házaknak és uczáknak sockaságа, mellyet kő falockal, és ahoz hasonlo erőssęggel, meg kerittettek, hogy tißtessęgessen iöl és ßabadosson éi-

hesse-

...essenek. De miért hogy az Pól-
...ároknak sokaságából, egy kö-
...önsęges Polgári társaság sokot
...nni, és ez illyen Polgári álla-
...at, miképen hellyeknek mi vól-
...val, azon-képpen privilegi-
...moknak és sokásoknak kü-
...mbsęgével, és magában külöm-
...ez. Annak-okáért az sabad
...Várossok közzül némellyek hal-
...atnak, Király ő Felsęge képétől
...mint Szekes Feiérvár, Ezter-
...gom, és Lőcse: Némellyek pe-
...ig az Orságnak régi sokása
...erént, Tharnok Mesterhőz
...mint Buda, Pest, Cassa, Poson,
...Nagy Szombat, Sopron,
...Barthfa, Eperies, Zakólcsa.

vilegiata. Sed quoniam hæc civium pluralitas, unam communitatem causat atq; repręsentat: Et hujusmodi collectiva communitas, sicuti locorum situ, ita etiam privilegiorum & consuetudinum diversitate inter se differt & variatur. Civitatum itaq; liberarum aliæ subsunt jurisditioni personalis præsentiæ Regiæ Majestatis, ut Alba regalis, Strigonium & Leucsovia: aliæ verò, ex antiqua Regni consuetudine, jurisditioni magistri Thavernicorum regalium, sicuti Buda, Pesth, Cassovia, Thirnavia, Posonium, Soproniũ, Barthfa, Eperjes & Szakolcza.

HOGY AZ SZABAD Városi Pólgárok az ő Dijokban, az Nemessekhez egyenlők.

IX. TITVLVS.

HEZ meg nevezet sabad városi Polgárok azért Dijok serént ez Orsági Nemessekhez egyẽlők: de egyéb sabadságokban külömböznek, és az Nemesseckel nem egyenlőknek tartatnak, sem az Nemesek

QVOD CIVES LIBERARUM Civitatum, eorum Homagijs Nobilibus æquiparantur.

TITVLVS IX.

QVARum quidem Civitatum cives & inhabitatores in eorum homagijs Nobilibus Regni hujus æquiparantur: In alijs, tamen libertatibus, Nobilibus inæquales habentur, & eorũ privilegiis

legijs non utuntur. Nam testimonia ipsorum civium extra eorum civitates & territoria, penes nobiles non acceptantur: neq; pro damnorum aut debitorum recuperatione extra Civitatem singillatim ultra unum florenum jurare permittuntur.

tek ßabadságával nem élnek. Mert az Pólgároknak bizonyságát az ő Városokon, és határokon kivűl Nemessek mellett elő nem vésik: sem penig kárnak avagy adósságnak meghnyerésére az ő Városokon kivűl egy-egy forintnál tőbre nem esküdhetnek.

QVALITER CAVSÆ Civium liberarum Civitatum, in præsentiam Magistri Thavernicorum Regalium transmittantur.

TITVLVS X.

HArum autem Civitatum quędam Magistros Civium, quędam verò Iudices & Iuratos Cives atq; consules habent, quorum judicio universæ causæ inter incolas & inhabitatores earundem Civitatum, sed & aliorum exterorum hominum lites, contra quospiam forsitan illorum motæ decernuntur, dirimuntur & terminantur. Deinde verò ad partis, super eorum judicio non contentę, procurationem, in sedem judiciariam Magistri Thavernicorum Regali-

SZABAD VAROSbéli Pólgároknak pöreket, az Király Tharnok Mestere eleiben miképen bocsássák:

X. TITVLVS.

TOVABBA némely ßabad Városoknak Pólgár Mesteri, némellyeknek ismeg esküt Birái, Pólgári és Tanácsi vadnak, kik minden fęle pereket, az ő Városbéli lakóiok közöt, és egyéb külső embereknek peritis, ha valaki az ott való lakós emberrel pörlene, törvény-ßerént el ßokták igazitani és véghez vinni. Ha penig valamellyik pöres az ő itileteckel meg nem elégednék, azon pört előßör az Tarnok mester ßékire:

Es ha

Es ha itt sem tetczik, Király Be-
mélye eleiben bocsáttyák. Holot
sak az Pólgárok, és az Thár-
ok mester sententiáiát láttyák
megh, ha iól vagyon avagy
nem? Az két fęlnek minden
ogásit, kivel ackor uijonnan
karnának élni, hátra hagyván.
Hanem ha történet Berént ol-
yant mondanának, ki az do-
oghnak magyarázattyára, és
megh értésęre Bükſęges vólna.
Mert ez illyen dologban mind
az két peress fęl Bovat megh kel
halgatni.

Regalium appellationis via transmittuntur. Demum autem, parte aliqua non contenta, ad examen personalis præsentiæ Regiæ Majestatis deducuntur: ubi solumodo sententiæ civitatum, & Magistri Thavernicorum Regalium revidebuntur, & ruminabuntur: Vtrum videlicet justè vel injustè, debitè vel indebitè, sententiæ fuerint pronunciatæ? Iustas approbando, indebitè verò latas emendando, vel per totum invalidando, cunctis partium exceptionibus, ex novo pro tunc proponendis, per omnia postergatis: Nisi fortè talia dicerentur & proponerentur, quæ meritò & de necessitate ad causarum vel sententiarum informationem, ac clariorem declarationem & intelligentiam cederent. Nam in tali casu, quilibet partium audienda erit.

AAZ SZABAD VAROSOKNAK PÖRIBEN, MIKÉPPEN KEL UY ITILETET KÉRNI?

XI. TITVLVS.

HOLOT penig az Király képe elöl az Szabad Városbéli Pólgároknak pereit valami, függö dologért, vagy

QVOMODO NOVVM judicium, in causis Civium liberarum Civitatum impetrandum sit.

TITVLVS XI.

ITEM, Si contingat, causam ab examine & judicio personalis præsentiæ Regiæ Majestatis (ratione, nè fortè incidentium vel dependentium particularum, pro e- Part: 2. Tit: 77. 78. 75. 18. 83. Par. 3. Tit. 6. 11.

jus maturiori revisione) ad priorem judicem remitti: tunc si qua partium, super nova hujusmodi revisione vel discussione non cõtentabitur, ulterius ipsa causa in pręsentiam Magistri Thavernicorum Regalium non erit transmittenda: sed directè in conspectu solius personalis præsentiæ Regiæ Majestatis, qui videlicet illam remiserat, erit deducenda.

Verùm si post obtentam etiam secundam vel tertiam sententiam altera partium noluerit contentari: poterit causam suam, vel pẽdente adhuc lite post secundam sententiam coram personali præsentia Majestatis Regię latam, aut etiam post tertiam coram ea pronunciatam, per formam & gratiã, novumq; judicium suscitare: sed coram eo judice, quo causa hujusmodi primitùs mota fuisse dinoscitur. Et si contra partem prius convictam & appellantem, novũ judicium impetrantem sententiatum fuerit: mox & de facto hujusmodi parti sententiatæ, vigore dicti novi judicij silentium perpetuum

vagy valami Cickelyert, is meg az Polgárok eleiben hátra bocsáttyák: ha valamely fęl az Polgárok uijulán való látásával megh nem elégßik, másßor nem bocsáttyák Thárnok Mester ßékire: hanem igyenessen mindgyárt Király kêpére, az honnan vißßa küldték vólt.

DE ha mely fęl ez illyen sententiával megh nem akar elégedni, męg másod, vagy harmad sententiának utánna-is, ki Király képe előt lőt vólna: az ő dolgát iobbitani megh indithattya uy itilettel: de ugyan azõ ßék Biráia előt, az mely ßék előtt az pőr indittatot vólt. Ha penig az ki előßőr el veßtőtte vólt: és kérdőre vőtte vólt pőrit, és uy itiletet-is vőt dolgában, s az uy itilet mellet-is el veßtendi pőrit: tehát az után soha dolgát elő nem veheti, mert ugyan azon Biró előt őrőcké belé veßti pőrit, sőt soha tőb-

ása tőbbé kérdőre azt nem kel
ő-reßteni. Ha peniglen az más
i-lgl-is, az ki előßör megh nyerte
lő-ólt, pőrit el veßtendi: ő-is
ÿ-ÿ itíletet kêrhet, ßintén mint
-sz más fęl, és hasonlô-képpen
lo-olgában el iárhat.

H Ha peniglen az kérdő, vagy
-sz uy itílet mellet, ez az peres
i-lgl-is el veßtendi dolgát, az elő-
ő-i-i tőrvént, akar hellyén hadgy-
nâán, akar penig megh iobbit-
nâán, vagy le ßállitván, és sem-
vinivé tévén: Ez is az ő pőriben
ßvováb nem mehet, hanem ő-
lőßöcké valô veßtegsęgben lęßen
lő-őri: Es illyenképpen eggyik
ő) lęl sem kérhet tőbbé uy itíletet,
mem penig másßor appellatio-
nsan perit nem vihetí. Mert
minindenik fęl uy itílet egyßer
-lőőt, és ugyan azon perben má-
lbodßor valô uy itíletet nem hoz-
.sse.

A Az appellatiókat penig, mín-
nsien Polgári tőrvényeknek ki
romondása után, az Varosoknak
vi-rivilegiomihez képeſt, az Ki-
ÿlály Thárnok meſter ßékire, és
ßiKirály-képe eleiben, minden-
kor el

um imponendum erit, nec ampli⁹ causa illa in superiorem sedē trāsmitti debebit. Si tamē altera pars, prius videlicet vincens & triumphans, succubuerit: tunc illa quoque ad instar alteri⁹ partis novum judicium pro se impetrandi & in eadem pari modo procedendi potestatem habebit.

Attamen, si contra ipsam partem sententia lata fuerit, sive per modum approbationis & ratificationis, sive emendationis vel invalidationis, ulterior processus nō dabitur, sed perpetuo silentio causa ipsa, ex parte quoq; illius partis terminabitur, & de cætero neutra partium aut novum judicium impetrare aut ulterius causam ipsam appellare poterit. Quoniam unaquæq; partium semel novum judicium impetravit, & in eadem causa secundariò impetrare nequibit.

Appellationes verò in quibuslibet causis post earum decisionē, juxta contēta Privilegiorum suorum, ad sedem magistri Thavernicorum Regaliū, & in conspectū personalis præsentiæ Majestatis

Regiæ fieri semper possunt. Nam aliter denegata appellandi facultate pauperes adversus potentes favore vel dono destructi, justis in eorum juribus sæpenumero periclitarentur. Secus est de causis criminalibus, quæ ad pœnam capitum & mortis damnationem tendunt. Nam in illis locum appellatio non habet, nisi fortè innocentem omninò temerario judicio mori tradere conarentur. In quo casu possunt illicò innocentis ipsius fratres, aut affines, ad Regiam Majestatem solam confugere, pariter & in causam ipsam provocare. Item si in processu causarum ejuscemodi civilium, ante aut post remissionem earundem verba ac responsiones procuratoris necessarium fuerit revocare: tunc mos & consuetudo sedis judiciariæ illius judicis, coram quo responsio facta fuit, & etiã revocare debet, observanda censetur.

kor el vihetik. Mert ha appellatioban el nem ereßtenék, az ßegények az hatalmasok ellen vagy kedvért vagy aiándékért gyakorta meg rontatnának, és az ő igasságokban megh fogyatkoznának. De az főben iaró perekről, kiert főnek kel esni és ember halálnak kellenni, más az dolog. Mert abban appellatióiok nem lehet, hanem ha ne talámtan, az bűntelent mindenestől fogván, vakmerő itilettel igyekeznének megh ölni. Mely dologban az bűntelennek attya-fiai mindgyárást Királyra folyamhatnak, és az pőrben óltalmat kérhetnek. Továbba ha ez fęle Pólgári pőreknek follyásinak előtte, avagy azoknak vißßa bocsátássa után, az Prokátornak beßédét avagy feleletit ßűksęg léßen megh hinnyat tehát az ott valo tőrvény ßéknek Biráia ßockását megh tartván, az ki előt az felelet lőt volt, azon Biró előt megh hihattyák.

DE TESTIMONIO extraneo, inter Cives non acceptando.

AZ KŰVŰL VALO bizonyságot az Polgárok közőt, bé nem véßik.

TIT: XII.

XII. TITVLVS.

TOVABBA, az Sabad Városi Polgárok közöt örökség felöl vagy pörben, az kívül valóknak kik ot nem lakosok bizonyságtételét bé nem vészik. De adósság felöl és egyéb dolog felöl, akar milegyen, az ki az ö határokon kívül lészen, ió hirü és tisztességbéli embert, akar ki legyen, bizonyságnak bé fokták venni,

TITVLVS XII.

ITEM, in cauſis, pro rebus hæreditarijs & immobilibus, corã judicibus & juratis Civibus prętactarum civitatum moris & vertẽtibus, nullus in teſtimonium corã ipſis acceptatur extraneus. Verùm pro debitis, & alijs quibuſcunq; factis ac negotijs, extra territorium eorum geſtis & habitis quilibet hominum, (dummodo bonæ famæ & honeſtæ conditionis exiſtat) ad teſtificandum corã eis admitti ſolet.

AZ VALLASOK, az Biró és eskütt Polgárok elöt legyenek.

XIII. TITVLVS.

ISmét az Polgárok közöt való vallás-tételnek, ki az Biró elöt, avagy két eskütt Polgár elöt lészen, ö közöttök, és az ö határokban mindenféle jószágokrol, mind indulóról mind indulatlanról, mindenkor ereie vagyon, és megh tartatik: Az Polgárok közöt penig nincsen helye egyéb vallásnak, akar az Or-

DE FASSIONIBVS, coram judice & juratis Civibus fiendis.

TITVLVS XIII.

ITEM, Faſsio, coram judice aut duobus juratis civibus, ratione & prætextu quarumcunq; rerum, ſive mobilium ſive immobilium, in eorum medio vel territorio exiſtentium & adjacentium facta, ſemper rata permanet: nec valet alia Faſsio inter ipſos cives, ſuper hujuſmodi rebus coram alijs judi-

Part. Tit 58 110, 111, 60. 59. 61. 69. 91. 65. 62. 63. 128. Par. 3. T. 13.

cibus Regni, vel in locis testimonialibus jure perennali facta.

az Orſág Birai, akar egyéb híhető hellyeken lőt legyen, az őrőkſęgnek őrők árron való el adáſſa felől.

QVOMODO DOMInium Hæreditatum inter Cives ingrediendum ſit.

TITVLVS XIV.

ITEM, ſi coram prædictis judice ac juratis civibus Faſsio, ratione rerum immobilium ſeu hæreditatum, puta domorum, allodiorum, hortorum, piſcinarum, aut vinearum facta fuerit: tunc requiritur, ut per emptorem ejuſmodi rerum (ubi dominium illorum intrare, & pro ſe vẽdicare voluerit) fiat apprehenſio ſive ingreſsio earundem coram duobus juratis Civibus, ad id deputatis. Et ſi contradictor quiſpiam apparuerit, ac velamine contradictionis obviaverit, infra quindecim dies, rationem contradictionis ſuæ in præſentia ipſorum judicis & juratorum Civium ipſe contradictor aſſignare tenetur.

Si verò contradictor non apparuerit:

AZ POLGAROK közöt való örôkſęgnek Vraſſágába, miképpen kellyen bé menni.

XIV. TITVLVS.

ISMEG, Ha az fellyül meg mondot Biró és eskűt Polgárok előt valami őrőkſęgről, tudni illik, házról, maiorokról, kertekről, halastókról, avagy ſő őkről vallás léſſen: tehát kivántatik hogy ezſęle őrőkſęgnek vévőie azoknak Vraſágába és birodalmába, mellyekbe bé akarna menni, és magának akaria tulaydonitani, tehát azokban való menéſe bé iktatáſa, két eskűt Pólgár által legyen, kiket arra bocſátnak. Es ha valaki ellenzi akar mi formán, tizenőtőd nap alat azon Biró és eskűt Polgárok előt, az ő ellene mondáſának okát kel adni,

Ha penig ellene mondó nem léſſen,

léßen, tehát az, az kinek az el adás, és az vallás lőt az őrökſęgnek Vraſágában és birodalmában, bátron, és ßabadon bé mehet. Ha penig valamely ember annak utánna azokhoz valami kőzit mondaná és igaſſágát reménlené benne: oßtán egy egéß eßtendeig, és egy nap alat ha akaria titkon avagy nyilván ellene mondhat. Mert egyébként ha nem ellenzi, az ő igaſſágában hátra marad, és az őrökſęg mellől el eſik. Nyilván való képpen igy-is mondhat ellene, ha azt az ki az őrökſęget biria, annak-okáért tőrvényre hija, és az ſellyűl meg mondot eßtendeig az ő Biráia előt, az tőrvényben bé ál, és pőrit el kezdi, Titkon penig igy mondhat ellene az el adáſnak, hogy az Biró előt, vagy penig az eskűt Pólgárok előt, tőrvény ßerént való ßokot tilalmokat eßtendeig és egy nap alat az őrökſęgről tegyen, és az Város kőnyvében iegyezteſſe: hogy az tilalomnak el mulatáſa által, avagy el hagáſa miat præſcriptio, az az, ůdőmulás ne eſſęk az ő réá nézendő őrökſęgnek idegen által való biráſában.

ruerit: tunc ille, cui venditio & fasio facta fuit, dominium ipſarũ rerum & hæreditatum ingredi ſecurè poterit. Et ſi quiſpiam hominum aliquid juris ad illas habere ſe poſtea ſperaverit: tandem infra añi revolutionem integrã, & diem unam, ſi voluerit palàm vel occultè contradicere valebit. Nam aliter juris ſui virtus extincta manebit. Palàm igitur contradixiſſe videbitur, ſi poſſeſsorem rerum & hæreditatum ipſarum in cauſam propterea convenerit, & infra dictam revolutionẽ annualem, proceſſus & exordium cauſæ, ſui judicis in conſpectu inchoabitur. Occultè autem ſic contradicat, quòd coram judice, vel juratis Civibus prohibitiones legitimas & conſuetas, infra diem & annum ſuper hereditatibus ipſis faciat, & ad civitatis librum annotari committat: nè præſcriptio per negligentiam inhibitionis interveniat.

AZ TŐRVENY-SZERÉNT valô ůdő-muláſról, mely az Pólgárok kőzőt ßokot meg tartatni.

DE LEGITIMA PRÆſcriptione, inter Cives obſervari ſolita.

XV. TI-

TITV-

TITVLVS. XV.

CIVItatenses enim, licet super rebus alienatis duodecim annorum curriculis pręscribi & pręscribere debeant: modo tamen quodam abusivo, & villanorum more, solum̃odo per integri spacium anni, & diem unam, modernis temporibus præscribere consueverunt. Vbi autem actor sive contradictor ille suum adversariũ hæreditatum scilicet vel rerum ipsarum possessorem, facta præmissa prohibitione, per anni spacium in litem attrahere neglexerit: tùnc à die ipsius prohibitionis inclusivè computando, rursum quolibet anno, infra alterius anni curriculum, & diem prædictum, inhibitiones (modo antelato) faciat: ut dùm opus erit, & poterit, litem super ea resuscitare valeat.

Si vero judex, odio forsitan vel rancore pręcõcepto, aut alia quavis ex causa factam, coram eo, vel juratis Civibus, hujusmodi prohibitionem in Prothocolum seu librum Civitatis annotare, aut literas prohibitorias dare recusaret: tunc

XV. TITVL⁹.

NOHA az Városbéli Polgárok kŏzŏt, az el idegenitet ŏrŏksęgekrŏl való idŏ-múlás tizen-két eßtendŏt tartot, mind az által mostan mŏd-nélkŭl, és falusi mŏdra eßtendŏt és egy napot tart. Ha penig az sęrelmes avagy ellenzŏ fęl az ŏ ellenkezŏiét, mely az el adot ŏrŏksęget biria, az tilalomnak megh létele után, eßtendŏ forgássának alatta, pŏrben idéztetni el halgatná, tehát az tilalomnak napiától fogván alá ßámlálván, minden eßtendŏ forgássának, és megh tiltot napnak elŏtte, ismęglen tilalmat tegyen az megh mondot mod ßerént: hogy mikor kellettik, és ŭressęge lehet hozzá, tŏrvényben foghassa érette ellenkezŏiét,

HA kedig az Bírŏ avagy az eskŭt Polgárok az kik elŏt az tilalom tétel lŏt, gyŭlŏlsęgbŏl, haragból, avagy akar mi okból effęle tilalmot az Protocolumban, az az, az Város kŏnyvében bé nem iedzetnék, avagy az tilalom levelet nem akarnák ki adni, tehát az tiltó az Orßág

Biráia

Biráia elöt, vagy egyéb bizonyos helyben tudománt tehet az Biróra, csak hogy az tudomány-tétel (ahól ßükſęg léßen) nyilván meg bizonyitaſſęk.

tunc poterit contra eum corã Iudicibus Regni ordinarijs, in locis teſtimonialibus liberè proteſtari: dummodo ipſa proteſtatio (ubi neceſſe fuerit) valeat evidenter comprobari.

AZ POLGAROK közöt való örökſęgben, minden hozzá tartozandóval, mint kel kézhez venni.

XVI. TITVLVS.

ITEM, ha valaki valamelj ôrökſęget meg véßen, mind az ö hozzá tartozandó birodalmával, az Pólgárok közöt, tehát, ha csak az fö helt, és örökſęget foglallya el, elég, és belé iktattya magát. Mert az örökſęgnek fö hellyét el foglalván, annak hozzá tartozandó réßeit, és iovait-is tudni való dolog, hogy ez-képpen magának foglalta legyen el. Az hozzá tartozandóknak nevezeti penig mindent bé foglal, az mi effęle derék örökſęghez törvény ßerént, avagy az Varoſnak ßokáſa ßerént, illenek. Hanem ha ne talám az el adáſnak és az megh vételnek ideién, az hozzá tartozandókból valamely réßt ki ßakaztanák, mellyet az el adó magának megh akar tartani.

QVOMODO HÆREditas, cum pertinentijs, inter Cives apprehendi debeat.

TITVLVS XVI.

ITEM, ſi quiſpiam rem immobilem & hæreditatem cum ſuis pertinentijs in medio Civium ipſarum Civitatum emerit: tùnc ſufficit rem illam corporalem ſolam apprehendere & pro ſe ſtatuere. Nam ea apprehenſa, etiam illius pertinentiæ apprehenſæ intelliguntur. Appellatione verò pertinentiarum compræhenduntur omnia, quæ ad rem & hæreditatem hujuſmodi corporalẽ, de jure vel conſuetudine Civitatis ſpectare dinoſcuntur. Niſi fortè per venditionem & emptionem ipſam aliquid de pertinentijs ſpecificè fuerit exemptum pariter & retentum.

DE DEBITIS CIVIVM, ubi omnis probatio defecerit.

TITVLVS XVII.

ITEM, si quispiam Civium occasione debitorum per aliquē tractus in litem fuerit, & nulla probatio contra eum per actorem produci poterit: tùnc Civis ille juramento solius personæ suæ se expurgabit vetusta consuetudine civitatum liberarum requirente.

AZ VAROSBELIEK adoſſágáról, kiről semmi bizonyſágot nem állathatnak.

XVII. TITVLVS.

ITEM, ha valamely Városbélit, valaki adóſſágnak meg fizetéſéért, perben fogh, és az Felperes, az adós ellen bizonyſágot elő nem hozhat: tehát az Városbéli, az ſabad Városoknak régi ſzokáſok ſzerént, csak önnön ſzemélyének eskűvéſſével, meg mentheti magát.

DE CIVIBVS, IN TERris aliorum hæreditates habentibus.

TITVLVS XVIII.

ITEM, Cives, tàm prædictarū, quàm etiam aliarum quarumlibet Civitatum, in terris & territorijs aliorum hęreditates habentes, ratione proventuum Dñis terreſtribus, de ejuſcemodi hæreditatibus provenientium (invitis & nō conſentientibus eiſdem) libertati, & à ſolutione proventuum eximi non poſſunt: quin potius occaſione ipſarum hæreditatum, ibidem coram

AZ POLGAROKról kiknek más földön vagyon örökſęgek.

XVIII. TITVLVS.

MEG-is mind az felyűl meg mondot, és egyéb ſabad Városbéliek mellyeknek más ember földén és határin vagyon örökſęg, ez ſęle örökſęgből, az mely jövedelemmel tartoznának az földes Vroknak, azoknak akaratyok és kedvek ellen, az ollyan jövedelemnek meg adáſſától magokat nem oltanyák: Sőt inkább az örökſęg felől, ugyan ott az földes Vr előt minden panaſzolkodónak

dônak és pôreſnek tartozik tôrvênt állani, és az tôrvênnek engednie. Es ha az ôrôkſégnek avagy az határnak ſinén, az hol az ôrôkſég vólna, valami hatalmat cſelekeßnek avagy vétket téßnek, még az ollyan vétekért is, ugyan ot tartoznak tôrvént állani.

corã Dño terreſtri, cuilibet quærulanti atq; cauſanti, juri parere tenetur. Et ſi quid in facie hæreditatum vel territorio, ubi hæreditates adjacent, exceſſerint etiã ratione talis exceſſus, ibidem juri pariter ſtare compelluntur.

AZ VARASOK IOßágokról, miképpen tartoznak tôrvént állani.

XIX. TITVL9.

ITEM, hogy minden ßabad és egyéb Városlok, az kik akar mi módon iôßágot bírnak ez-féle iôßágokért ez Orßág rendelt Birái illetinek, és tôrvény-tételének, mint ßinién az Nemeſſek, mindenkor tartoznak engednie. Es ha az Nemeſſeknek avagy az Nemeſſek alat valô iobbágyoknak az illyen iôßágokból valami kárt, és egyéb-féle gonoſſágot, ártalmat és hatalmat cſelekeßnek: tehát az illyen gonoſſágokért és hatalmas cſelekedetekért az Birót és eskût Polgárokat, mind az kôſſéggel egyetemben, mindenkor az ſérelmes, és az kár-val-

QVOMODO CIVItates, ratione jurium poſſeſſionariorum juri ſtare teneantur.

TITVLVS XIX.

ITEM, quòd omnes liberæ & aliæ quælibet Civitates jura poſſeſſionaria, quocunque titulo gubernantes, ratione hujuſmodi jurium poſſeſſionariorũ, judicio & judicatui Iudicum ordinariorum regni, Nobilium ad inſtar ſemper obtemperare tenentur. ETSI de hujuſmodi jurib9 eorum poſſeſſionarijs damna, nocumenta, & aliorum malorum genera violenter Nobilibus, vel eorum ſubditis inferuntur: tùnc ratione talium malorum, & actuum poſſeſſionariorum, Iudex & jurati Cives, una cum communitate, poterunt ſemper

partem per læsam & damnificatã in curiam Regiam evocari. Vel si pars ipsa ita voluerit, in sedem judiciariam illius Comitat⁹, ubi bona illa situata sunt & adjacent, citari & in litem conveniri. QVAliter autem in hujusmodi causis procedendum, qualisve sententia proferenda sit, in generali Decreto nostro clarè continetur: Cujus rei notitia, ut hoc quoq; in loco pateat, articulum, super eadem re æditum verbotenus adjeci: qui sic incipit. ITEM, Quòd liberæ Civitates videlicet Buda, Pesth, Cassovia, Posonium, Sopronium, Bartpha, Epperjes, Thirnavia, nec non Leucsovia, Monsgręciæ, & omnes aliæ liberæ Civitates earũdemq; incolæ, Nobilibus & possessionatis hominibus, injurias aliquas seu damna inferentes, si talis Civitas seu incola & Civis injuriam & damna inferens habuerit possessiones & jura possessionaria in aliquo Comitatu, & ex illis bonis Nobilem læserit seu damnificaverit: si videlicet tales læsiones seu damnificationes, factum minoris

kár-vallot sęl az Király Vdvarában tőrvényre hihattya. Avagy ha az Felperesnek ugy tetczik, az Vármegye ßékire, az kiben az iőßág vagon idézheti, és perben foghattya: Ez-sęle pereknek dolgában penig, mi-képpen kellyen el iárni, és minémű sententiát kellyen az Városbéliekre mondani, az mi derék Decretumunkban nyilván megh vagyon irva: Mely tőrvénnek nijlvábban való meg magyarázattyaért azon dologról ßerzet articulust, iginként it-is bé akarám irnia, mely ez-képpen kővetkezik. TOVABBA ugy-mond, hogy az ßabab Várossok, tudni illik, Buda, Pest, Cassa, Poson, Sopron, Bartfa, Eperies, Nagy-Szombat, Lőcse, Gerecz, és minden egyéb ßabad Városok és azoknak lakói, ha az Nemesseknek és iőßágos embereknek valami boßßúságot és kárt tésnek, ha ez illyen Városnak avagy lakóinak és Pólgárinak az ki kárt és boßßuságot tésen, valami Vármegyében Faluia és iőßága leiend, és abból az iőßágból Nemes embert megh bánt, vagy megh károsit, tudni illik, ha ez illyen bántás, avagy kártétel kisseb hatalomnak lennie ismér-

ismérietnék, tartozzék annak okáért azon Vármegyében az hol az jószág vagyon az Ispán elől törvént állania. Ha penig az ollyan Városnak avagy Polgárnak valamely Vármegyébē jószága nem lészen, és az Nemes ember, avagy valamely jószágos ember csak egy Polgárral személye szerént, avagy bizonyos Polgárockal, de nem mind az kősséggel avagy az egész Várossal akarand pőrleni: tehát ez illyen Nemes és jobbágyos ember tartozzék az ő pőrin, az Város Birái elől forgatni és kereſni. Ha penig ez illyen Nemes, és jószágos ember mind az egész Város ellen, avagy vissontag az egész Város az Nemes ember ellen és egyéb jobbágyos emberek ellen, valami pert, ki nagyob hatalomra menne, avagy jószág dolgaért igyekeznék inditania, tehát az illyen pőrt, az Király képe elől, törvény szerént való hívatal által, kel el inditani, az pereſt réá hiván, és az törvénnek follyáſa szerént kel az dolgot véghez vinni. Es hogy ha valamely fél ez illyen perben egymás ellen az törvénnek follyáſában az Király-képe elől valamiképen

noris potentiæ tangere dinoſcuntur, teneatur propterea in illo comitatu ubi illa bona habet, coram Comite juri ſtari. Si verò talis Civitas, ſeu Civis, nulla jura poſſeſſionaria in aliquo comitatu habuerit: & Nobilis, vel aliquis homo poſſeſſionatus contra privatam perſonam, vel certos tantumodo, & non cum tota communitate ſeu Civitate cauſam ſeu lites habuerit, ex tunc talis Nobilis & poſſeſſionatus homo, teneatur cauſam ſuā coram judice illius Civitatis agitare & proſequi, Si autē talis Nobilis, & poſſeſſionatus homo, cōtra totam Civitatem, vel è contra Civitas ipſa contra Nobiles, & alios poſſeſſionatos homines cauſā aliquam, ratione actuum potentiariorum majorum, vel juris poſſeſſionarij movere prætenderet: ex tunc talis cauſa coram perſonali præſentia Regiæ Majeſtatis habita ſuperinde legitima evocatione, moveatur, & ordine juris terminetur. Et ſi aliqua partium in hujuſmodi cauſa cōtra ſeſe in proceſſu juris corā ipſa perſonali præ-

ſentia Regali quovis modo ſuccubuerit: ſi talis cauſa factum juris poſſeſsionarij tangere dinoſcitur: ex tunc talis pars non in majori onere, quam ſolum̃odo in ducentis florenis auri convincatur. Si autẽ hujuſmodi cauſa factum invaſionis domorum Nobilium, nec non detentionis, verberationis, vulnerationis ac interemptionis Nobilium concernere agnita fuerit: ex tunc patratores hujuſmodi actuum potentiariorum, in ſententia capitali ac amiſsione cunctorũ bonorum ſuorum, mobilium & im̃obilium condemnentur: prout hactenus fuit obſervatum. Caſu autem, quo aliquis Civis, ſub aliquo domino ſeu nobili in hoc regno, vineas vel aliquas alias hæreditates habuerit, & quidpiam in territorio hujuſmodi deliquerit aut aliquem damnificaverit: in tali caſu idem Civis tenetur coram domino illo terreſtri, ſub quo hæreditates habet, juri ſtare.

Quinq; Caſus. Par: 3: T. 21

keppen meg fogyatkozik és perit el veſzti: ha ez illyen pőr iószág dolgát illeti, tehat az veſztő fęl, nem nagyob terhen, az az, nem feie, és iószága veſztéſen, hanem cſak két ſzáz forinton maradgyon. Ha penig affęle pőr Nemes embernek házára menéſęről, meg fogáſáról, megh veréſęről, meg ſebbeſitéſęről, és meg őléſęről volna, tehát effęle hatalom tévők feijek és minden iószágok és marháiok veſztéſſęn maradgyanak, mint-hogy ez ideiglen-is azon tőrvény megh tartatot. Holot peniglen az Városbélieknek, valamely Vr avagy Nemes ember földén ez Orſzágban ſzőlőie vagyon, avag más egyéb őrőkſęge, és az Vrnak avagy Nemes embernek földén valamit vétkezik, avagy valakit megh károſit: az illyen dologban azon Városbéli tartozzék azon földes Vr előt, az ki alatt az őrőkſęg vagyon, tőrvént állani.

QVALITER CIVES publicos malefactores punire poſsint.

AZ VAROSBELIEK az nyilván való gonoſz tévőket, mikepen bűntethetik meg:

XX. TIT:

XX. TITVLVS.

EZ felet az Városbéliek Lopókat, Latrokat, Gyilkosokat, Ház égetőket, és egyébsęle nyilván való bűnőrőket, az ő érdemek ßerént törvénnyel megh bűntethetik: de az tagok vagdalassára, és metéllésęre törvény után kűvűl hatalmok nincsen. Az Nemesseket penig ha az vétek hellyén megh nem kaphattyák, másut sem foghattyák, sem meg nem kinozhattyák. Annak-okáért ha valamely Város ugy mint kőz akaratból valamely Nemes embert igaz ok-nélkűl meg őll, tehát nem minnyáian az Városbélieket eggyenként, de csak az Biróti, és az eskűt Pólgárokat kel érette feijeken marastania. Kik marháiokat, őrőksęgeket el veßtik, mely tulaydon ßemellyekre való réß vólna, kinek két réße az Királyé, mint földes Vroké, harmad réße penig az peresę. Az ßabad Várossoknak penig minden tőb törvények, ßabadságok és ßockások az ő Privilegiumokban megh vagyon írván, mely Privilegiomoknak kűvűle, és az határoknak kűvűl minden dolgok.

TITVLVS XX.

ITEM, Fures, Latrones, homicidas, incendiarios, & alios ejuscemodi publicos malefactores, juxta eorum demerita, servatis de jure in hac parte servãdis castigare punireq; possunt: mutilare verò neminem. Nobiles autem, extra delicti locum nec captivare, nec ratione suspitionis ad torturã ponere permittuntur. Si igitur civitas aliqua, tanquam cõmunitas Nobilem quempiam absq; justa causa morti tradiderit: tùnc nõ omnes Cives singillatim, sed judex duntaxat, & jurati Cives capitali propterea sententia sunt feriendi, qui & cuncta bona ac hæreditates ad proprias portiones ipsorũ cedentes & provenientia amittunt: quarum duæ partes Regiæ Majestati, veluti Dño eorum terrestri, & tertia pars adversario dari & assignari debet: Reliquas verò omnes immunitates, leges, libertates & consuetudines, Civitates ipsę in privilegijs eorum habent conscriptas: extra quarum continentias, & extra territoria ipsarum, in omnibus

Par: 3. T. 32.

Par: 1. T. 9.

nibus rebus & factis, Regni hujus Hungariæ legibus & consuetudinibus subjiciuntur.

gokban, ez Magyar Orßág ßokot tőrvényêhez kőtelesek, és csak ahoz kel halgatniok.

DE HOMICIDIO, PER quempiam in defensione sui patrato.

TITVLVS XXI.

QVoniam de homicidio in hac parte sermo incidit: plura autem videmus homicidia sine debitæ ultionis pœna præteriri, quia multi allegant illa in eorum defensione patrasse: de modo igitur defensionis, & offensionis personarum breviter aliquid añotandum congruit. VBI sciendum, quod hæc allegatio, quia in sui defensione quis homicidium cõmisit atq; perpetravit, non simpliciter est admittenda: sed debet probari, quòd fuerit per alium armata manu hostiliter aggressus, & per hoc in vitæ suę periculo constitutus. Nam qui gladio evaginato alterũ aggreditur, statim præsumitur, quòd aut necẽ illi inferre, aut letalia vulnera infligere machinatur.

Certum

AZ GYILKOSSAGról, mellyet, valaki maga ôltalmâban cselekeßik.

XXI. TITVLVS.

MIVEL-hogy az ember ôldöklésről emlekezénk: és lâttyuk hogy sok-fęle ember halâlt bűntetésnélkül ßoktak el engedni, mivel hogy azzal véßnek előt, hogy magok ôltalmâban cselekedtek vólna: Annak-okáért rövideden ßöllyunk arrôl mi legyen az maga ôltalmazás, és mi legyen az boßßú állás. Holot azért valaki azt feleli, hogy maga ôltalmâban cselekedte az gyilkosságot, nem kel azt mindgyárt el hinni: hanem elsőben-is megh kel bizonyitani, hogy az megh hôlt ember iőt előßőr-is fegyveres kézzel réá, és miatta maga életét fęltette. Mert az ki mezitelen fegyverrel megyen másra, mindgyáráſt tudni valò dolog, hogy vagy megh akaria ölni, vagy halálos sebben igyekezik eyteni.

NYIL-

NYILvân való dolog penig ez, hogy az Nemes embernek nem csak meg ölésciért, de csak meg verésceért, avagy penig sebbesitésceért-is, feijen marasztyák az embert. Nem tartozik azért senki vêle, hogy ha fegyverrel reá megyen, avagy megh akaria ölni, akar meg vagdalni, hogy el tűrie néki, és sintên reá vâria: Es innét vagyon, hogy ha valaki bizonyos és igaz maga óltalmába ellensęget, ki ellensęgeskêpen mezitelen feǵverrel rá ment vólt, meg öli: Mind dŋa mind vêre effęle meg öltnek, méltán el vêß, és törvénnyel sem nyeri meg soha.

Kűlömben vagyon azért az lelki ismeretnek törvénye utiya szerênt: Mert ha valaki tiszteſſęgessen és egéſſęghben az gonoß ember elöt el mehet; tehát tartozik inkáb el menni elöle, hogy nagyob kár és veßedelem reáiok ne következzék. Az maga oltalmában eset halálról penig ezt ved eßedben, hogy azt, ki mast meg ölt, az reá ment ember, męg meg nem űttötte vólt, avagy penigh immár megh-is verte vólt. Ha elößör, mikoron męgh űtve nem vólt, mind az által sintên űtni akarván, kezét-is hozzá huz.

Certum est autē, quòd non solùm pro interemptione, sed etiam pro sola verberatione vel vulneratione Nobilium, capitalis sententia fertur atq; decernitur. Sive igitur aggressor ille occidat, sive vulneret, Neutrum tamen illorū pati & tolerare aggressus ipse tenetur. Et hinc est, quòd si quis rationabili & justa sui in defensione suum adversarium qui hostili more nudo cum ense ipsum aggress⁹ erat, occiderit: Et homagium, & sanguinis effusio talis occisi & interempti, ritè peribit, & nunquam recuperari valebit.

Secus tamen est in foro conscientiæ. Quia si aggressus cum honore & salvatione personæ suę aggressorem evadere poterit: tunc evadere & min⁹ malum, ne majus sequatur, evitare tenetur. CIRca præmissa autem advertēdum est, quia ille, qui occidit alium, aut nondum fuit percussus ab aggressore, aut jam de facto fuit verberatus. Si primùm, quòd scilicet nondum erat percussus, fuit tamē in actu & puncto percutiendi:

tunc quicquid aggressus fecerit, indubiè sui pro defensione facere vel fecisse videtur. Si autem fuit jam percussus, & cessavit actus percussionis per aliquam moram: tunc non est sibi licitum repercutere post moram: quia hoc modo non defensio, sed vindicta potius illa repercussio censetur atq; judicatur. Nisi fortè percussus faceret ut evaderet alias percussiones, quas aggressor de novo facere & continuare prætẽdebat. Et sic differentia est inter defensam & vindictam. Quia defensa fit in continenti: vindicta autẽ post moram infertur. Si autem non apparet ex testimonio, vel aliunde, quæ percussio pręcederet aliam: tunc culpa in illum redundabit, qui alterũ ad contentionem & percussionẽ provocavit.

huzta vólt: tehát ez alat, az kire mentenek, ellenvetéssel valamit cselekeßik, kétsęg nélkül az maga óltalmába látczik cselekedni és cselekette Ha kedigh immár meg is ütötte, és el is hatta az üttegetést, meg ßünvén: tehát nem ßabad ő nékie vißßa csapnia, az ütés után egy kevés vártatva: Mert ez nem magad óltalma, hanem kezeddel való igaz vetel és boßßu-állásnak tartatik és lennie itiltetik. Hanem ha azért cselekedne az sęrelmes fęl, hogy az tőb ütésektől magát meg menthetne, mellyekhez az reá menő fęl uñulan kezdene, és csapásit ugyan véghez akarna venni. Es igy külömbsęg vagyon az óltalomban és boßßu-állásban. Mert az magad óltalma hevennyeben és azon hirtelensęgben léßen: az boßßu-allás penigh, avagy igaz vétel, idő multára essik meg. Ha penig ki nem tettzik az bizonyságból, avagy más honnét, mellyik ütés vólt előb az másiknál: tehát az léßen vétkes, az mellyik az másikat elsőbẽ az háboruságara inditotta, és az veresęghre és bayra ki hitta.

DEFENSA, QVOT MODIS, & qualiter intelligatur.

TITVLVS XXII.

SCIENdum ulterius, quòd defensa dupliciter potest intelligi.

AZ OLTALMAT hány-képpen és miképpen kellyen értenünk.

XXII. TITVLVS.

AZ óltalom penigh két-képpen vettetik.

tik. ELŐSZŐR, embernek testének és személyének óltalma. MASODSZOR kedig, az iószágnak és örökségnek óltalmas-megtartássa. Testünknek azért és személyünknek óltalma legyen azonnal, mínek előtte raytunk az tőrvénytelen boszu megh essék, avagy ugyan azon harczban, és tusakodásban, azon meg gerjedet véteknek tűzében, megh annak előtte, hogy az verekedő, ki az első ütést adta, az helyről el mene. Mert ha az után valamit mivelő, nem óltalomnak, hanem boszu-állásnak mondatik.

MASODSZOR, az óltalmat értyük az iószágnak és örökségnek meg tartásáért, mely szerént minden embernek akar Nemes akar más iószágos ember legyen, Estendőnek forgássa alat, akar minémű fosztotól és hatalmas foglalotól, ki embernek iószágát el vőtte vólna, minden-képpen meg engedtetik magát megh óltalmazni (az mint erről az Decretomnak első részében-is szóllottunk) és az ő örökségéből ki venni, ez Országh tőrvényének réghi megh regzet szókása szerént, még ez illyen hatalmas foglalónak, nyilván való kár-vallásával-is, tellyes hatalma vagyon em-

gi. PRImò, pro corporis & personæ tutela. SECundò verò, pro rerum immobilium seu hæreditatum conservatione. Quantum igitur ad corporis & personæ tutelam, debet fieri & admitti defensa in continenti, & ante consummatam injuriam, vel in eadem pugna & contentione, flagrante adhuc primo crimine, antequam scilicet aggressor vel primus percussor de loco recedat. Nam si postea fieret: non defensa (prout prænarratum est) sed vindicta diceretur.

Quantum verò pro rerum immobilium, & jurium possessionariorum conservatione, spoliatus Nobilis vel alter quilibet possessionat⁹ homo, pro jurium suorum defensione, & occupatoris ac spoliatoris de illis ejectione (sicuti & in prima parte tactum est) anni unius integri revolutionem, de vetusta consuetudine Regni hujus, præfixam & deputatam habet, in qua ab occupatore, & violento spoliatore utcunq; poterit se defendi, & ipsum occupatorem, etiam notabili incommodo, ejusdē Par: 1. Tit: 68.

de juribus & hæreditatibus ſuis ejiciendi plenariam habet poteſtatem. Et in hac parte ſpoliatoris ac occupatoris defenſio, qualiſcunq; fiat, ipſum non excuſabit. ET inde eſt, quòd ſi pro rerum & bonorum conſervatione cuilibet ſe defendere convenit, multo magis & fortius pro corporis & perſonę tutela (ubi periculum imminet) ſe tueri licet.

Attamen, ſecundum Deum, & conſcientiæ forum, omnis defenſa cum moderamine inculpatę tutelæ fieri debet. Quæ quidem inculpata tutela dicitur fieri, quando quis aliter ſe ſine periculo rerũ & perſonæ ſuæ defenſare nequit, Niſi ille, qui eum aggreditur, aut occiditur, aut vulnerib⁹ afficiatur.

embernek reiá, hogy maga iôſágából és örökſégéből valahogyhogy ki vetheſſe. Es ez ſçle dologban, az illyen foſtot és foglalot, az ô maga ôltalma, akar minémũ legyen, megh nem menti. Es ebből következik ez, hogy ha az örökſégnek és iôſágnak meg tartáſáért, mindennek illik magát megh ôltalmazni: Sockal inkáb és erôsben teſtének és ſemélyének ôltalmazáſában (ahol az veſzedelmet látnya hogy reá következnék) magát ôltalmaznia ſabad.

Mind azáltal, Iſtennek és lelkünk eſmereti ſerént, minden ôltalomnak vétek nélkül való mértekletteſſéggel kell lenni. Mely vétek nélkül való ôltalom mondatik lennie, mikor valaki ſem magát, ſem marhâiát, külömben megh nem ôltalmazhattyá, hanem ha azt, az ki ô reiá megyen vagy meg ôli, vagy meg ſebheti.

VTRVM PROPTER comminationem factam liceat aliquem offendere?

TITVLVS XXIII.

SED quęritur: ſi quiſpiam comminatus alteri mortem inferre, utrum alter ille poſsit eum offendere? DICendum, quòd licet de Regni

AZ FENYEGETESért illiké valakit megbántani?

XXIII. TITVL.

DE itt kérdés tá mad: hogyha valaki máſt halállal fenyeget, ſabad legyené ezért ôtet bántani avagy nem? Erre ez az feleletı, hogy noha ez Orſág

Országh törvénye szerént, fenyegetésért nem szabad senkit megh bántani (hanem ha égetéssel fenyegetne, mert valaki Várost, akar Falut, avagy másnak házat hogy fel gyuittya és megh égeti, fenyegeti, meg sokták érette ölni.) Az közönséges törvény szerént, mind az által, ha az az ember, ki mást halállal fenyeget, oly hatalmas leiend, avagh ha egyébkor is sokta fenyegetésit véghez vinni, és egyébként is verekedő (az mint hogy megh az embernek igen iámbora is lehet illyen erkölcsű) az halálnak el távoztatásáért, ha meg engettetik az ôltalom, azonképpen az bántás is. De ha nem vôlt egyébkor is sokása hogy valakit megh verien, vagy fenyegetésit végben vigyé, tehát beszéddel ellene állhat: de fegyverrel nem engettetik. Hanem ha társait várna, és az kézdelemből valakinek veszedelme következhetnék. Mind az által, iob efféle elől menni más helyre, és igy is el távoztatni.

EG.

Regni noſtri lege, & approbata conſuetudine, propter minas & cõminationes non ſit licitum cuipiam alterum offendere (præter combuſtionis & incinerationis articulum atq; caſum, in quo quilibet civitatem aut villam, vel alterius domum ſuccendere, igniſq; voragine conflagrare minatus, morte damnari ſolet:) de lege tamen communi ſi homo ille, qui minatus eſt alteri mortem, ſolitus eſt minas ſuas executioni demandare, præſertim ſi fuerit potens, & aliàs conſuetus percutere (quia veriſimiliter hoc idem præſumitur etiam de juſto) mortis evitandi gratia admittitur, defenſa pariter & offenſa. Verùm ſi non fuit ſolitus alias percutere, nec minas ſuas executioni demandare, tunc verbis quidem reſiſtere & ei contradicere permittitur: ſed non ferro vel gladio. Niſi fortè ille expectaret ſocios, & mora periculum eſſet allatura. Meliùs tamen & ſalubriùs eſt, in hoc caſu, illum evitare, & ab eo in alium locum declinare.

AN ALIVS ALIVM adjuvare posit?

TITVLVS XXIV.

ADHVC quæritur, An alius alium posit adjuvare? DIcendum quod sic. Nam si pro tutela rerum & hæreditatum mearum possum amicos & fratres cõvocare: longè fortius pro corporis & personæ meæ defensione: Vnde quilibet, etiam extraneus, dum in adjutorium acclamatur, poterit illum, quem in periculo vitæ constitutum viderit, semper adjuvare. ATtamen latronem, & alium publicum malefactorem, non tenetur neque debet alterius de manibus, ad hujusmodi malefactoris clamorem eliberare.

EGGYIK AZ MÁSIKAT segithetié megh, avagy nem?

XXIV. TITVLVS.

MEGis kérdés indulhat, ha eggyik ember az máſikat megſegithetié avagy nem? Azt mondom hogy megh ſegitheti. Mert ha az én marhámnak és örökſégemnek óltalmazaſáért barátimat, és atyámfiaimat el hihatom: ſokkal inkáb az én teſtemnek és ſemélyemnek óltalmazaſáért. Honnét következik, hogy akar mely idegen ember is, mikor valamely iámbornak ſegitſégére kiáltyák, és láttya, hogy valakit meg akarnak ölni és el veſzteni, ſabadon mindenkor meg ſegithetí. De az latrot és egyeb gonoz tévő embert még az kiáltáſra is, nem illik valakinek kezéből el ſabaditani, akar mint kiálcson is hogy meg ſabadicsák.

DE VILLANORVM, quos jobagiones nuncupamus, conditionibus & legibus.

TITVLVS XXV.

CÆTErum, habita jurium Civitatum liberarum ac defensionis & offensionis declaratione, lam

AZ FALVBELIEK állapattyáról és tőrvényéről: kiket mi Iobágyoknak hijuk.

XXV. TITVL.

TOVABba el végezvén az ſabad Városoknak tőrvénnyét, és az ólta-lom-

lomnak és meg bántálnak meg magyarázattyát. Immár az Falubéliekről (mellyeket lobágyoknak hijuk) kel szóllanunk. Mellyeknek állapattyok sok-féle: Mert némellyek Magyarok, némellyek Szászok és Nemetek, némellyek Cschek és Tótok, kik Keresztyén hitet valnak. Annak felette némellyek Olahok és Oroszok: Némellyek penig Ráczok és Bolgarok, kik az Görögöknek tévelygésit követik. Annak felette vadnak Iászok és Kunok, kik az Király földön laknak, és eggyeniőképpen Keresztyén hitet valnak. Az Oroszoknak penigh és az Bolgaroknak némellyike az mi hitünkhez, némellyek penig az Görög tévelygéshez ragazkottak. Es noha mind ez az nemzetségek (az Királyi Iászoktól, Kunoktól, Oroszoktól, és Bolgaroktól el válván) ez ideighlen illyen szabadságban élnenek, hogy mikoron és valamely időben akarták, az ő föld Vámokat le tévén, és az ő adósságokat megh fizetvén, az ő lakó helyekből más helyre az hová akarnak, szabadon laknia el mehettenek: De az ő effélé szabadságokat, az el mult időkben, az ő pártolásoknak

lam de Villanis (quos jobagiones nuncupamus) tractandum est. Quorum multiplex est conditio. Nam alij sunt Hungari, alij Saxones & Germani, alij verò Bohemi & Sclavi, Christianæ fidei professores. Præterea quidam sunt Valachi & Rutheni: quidã sunt Rasciani sive Serviani & Bulgari, Græcorum sequentes errores. Sunt insuper Philistęi & Cumani, in terris regalibus residentes & habitantes, Christianam pariter religionem profitentes. Ruthenorum verò & Bulgarorum alij nostræ fidei, alij autem Græcorum errori sunt adhærentes. Et quamvis omnes istæ nationes (demptis Philistæis, Cumanis, Ruthenis, & Bulgaris Regalib⁹) hac libertatis prorogativa hactenus gavisi fuerint, ut dùm & quandocunq; voluissent, de loco residentiæ ipsorum, ad alia loca, quæ maluissent, justo terragio deposito, debitisq; eorum persolutis, liberam sese moraturos conferendi habuissent facultatem: hujusmodi tamen ipsorum libertatem superiore hac ætate, propter seditio-

ditionem, & tumultuariam eorũ adversus universam nobilitatem, sub nomine cruciatę, ductu cujusdam sceleratiss. latronis, Georgij Szekel appellati insurrectionem, ex eoq; notam perpetuæ infidelitatis eorum incursionem penitus amiserunt, dominisq; ipsorum terrestribus, mera & perpetua jam rusticitate subjecti sunt: qui secũdum legem & consuetudinem hujus Regni, dudum approbatam, ratione quorumcunq; negotiorũ (exceptis reb⁹ forum Ecclesiasticum manifestè concernentibus) nec in præsentiam judicum ordinariorum Regni, nec vicariorum Ecclesiarum vel aliorum judicum spiritualium: Sed neq; Comitum parochialium aliquorum Comitatuum simpliciter & directè citari possunt: sed eorum ex parte, cuilibet quærulanti atq; causanti, domini ipsorũ terrestres atq; temporales, sive sint seculares, sive spirituales, judicium & justitiam primùm impendere tenentur. Et tãdem super hujusmodi judicio, si partium ipsarum altera contentari no-

nak és fel támadásoknak miatta, mely támadást egy lator Szekely György Hadnagysága alat, kereßtessęgnek nevével, mind az egéß Nemessęgh ellen inditottak volt, mivel hogy az miat őrők hitlensęgben esvén, tellyessęggel el veßtették, és annakokáért az ő földes Vroknak Vrasága alatt, immáron tißta és őrők paraßtságban kel élniek: Kiért ez Orßágnak törvénnye és ßokása ßerênt, akar minémű dolgok felőlis (ki vévén az ollyan ügyeket, mellyek nyilván az ßent Széket illetnek) sem az Orßágnak Birái eleiben, sem az Egyházi Birák eleiben, sem penigh az Vármegye Ispáni eleiben, akar valamely Vármegyére nem idézhetik: hanem ő nevekben, minden panaßolkodónak és pőresnek, az ő földes Vrok, akar Egyházi, akar egyéb Vrok legyenek, tartoznak elsőben törvényt és igazat tenni. Es ha mely fęl az fęle törvénnyel meg nem elégednék, tehát az pőrt, az ő ßokot felső Biráia eleiben kel bocsátani kérdőre. Igy hogy valamely pőr az ő folyasából Egyházi Széket illetne, tehát az ott való vidékbéli Püspök eleiben, vagy képebéli eleiben. Ha penig köz Nemes ember Szêkit illeti, az Vármegye Ispán és Szólga Bi-

ga Birák eleiben kel bocsátani. Es ez fęle tőrvény-tételt akar hól kezdgyék ha az kêrdőről az földős Vra eleiben ísmét vissa bocsátyák, mindenkor két Szólga Bíró előt tartozik az földes Vra tőrvént tenni felőle.

ri noluerit, causam ipsam in præsentiam judicis sui superioris, ad quem scilicet cognitio ejusdē causæ spectabit, evidentioris & maturioris discussionis & revisionis gratia deducere poterit. Ita videlicet, quòd si causa ex ejus serie forum ecclesiasticū concernere videbitur: in ordinarij sui diocœsim ejusq; vicarij. Si autem ad seculare judicium attinere dinoscetur, in Comitis Parochialis, ac judicium Nobilium prę̨sentiam transmittenda erit. Et hujusmodi judicij ac justitiæ impentio, sive causa in curia Regia per evocationem, sive coram Comitibus Parochialibus, vel Ecclesiarum vicariis per citationem mota & suscitata existat, dùm in præsentiam domini sui terrestris remittitur, semper coram uno vel duobus judicibus Nobilium fieri celebrariq; & administrari debet.

AZ IOBBAGYOK felől való tőrvény-tételnek módgyáról és rendíről.

XXVI. TITVLVS.

LEG elősör penig efféle tőrvény-tételnek módgyáról, és rendíről kell szóllanom: Holot kérdhetnéd, hogy ha az földős Vra, ki idő szerént Biráia, valamely panaszolkodónak kérésére az ő iobbágya felől tartozíké mindgyárt tör-

DE MODO ET ORDINE impensionis judicij, ex parte jobagionum fiendæ.

TITVLVS XXVI.

IN primis igitur de modo & ordine impensionis ejuscemodi judiciorum dicendum est. VBI quæritur, utrum Dominus terrestris sive temporalis per querulā-tem simpliciter requisitus, teneatur ex parte jobagionum suorum de facto judicium & justitiam im-

pendere? Et si impendere recusaverit: An propterea onus aliquod juridicorum gravaminum incurrat? Et an possit postea (citatione contra ipsum super ea re facta, ut jobagiones suos coram Comite & judicib⁹ Nobilium statuat) ex parte eorundem jobagionum suorũ judicij impensionem promittere: vel solus Comes Parochialis, cum judicibus Nobilium ex parte illorum judicium jam impendere teneatur? DICENdum, quòd licet divino & humano quoq; jure, ac communi de lege, quilibet dominus terrestris ex parte quorumlibet jobagionum & rusticorum, ac etiam familiarium suorum ignobilium, libet quærulanti & læso, aut damnificato homini ad simplicem duntaxat requisitionem & quærimoniam mox judicium & justitiã facere ac demonstrare teneatur: antequam tamen juridicè, hoc est, per evocationem vel citationem ad hujusmodi judicij impensionẽ requisitus & admonitus non fuerit (si etiam facere & impendere neglexerit) nulli propterea

tőrvént ßólgáltatni? Es ha az tőrvént nem akaria ßólgáltatni, maradé valami terhen és birságon érette? és az után idezés által kénßerithetié, hogy az ő iobbágyit az Vármegye Ispanyi előt, és Szólga Birák előt, elő állassa, és az ő iobbágyi felől tőrvényt igiriené: avagy ő maga az Ispán az Szólga Biráckal azok felől tartoziké immár tőrvényt tennie, holot az földős Vra elsőben tőrvényt nem tőt felőlők? Erre azt felellyűk, hogy iöllehet minden panaßolkodónak az iobágyok felől és paraßt ßólgák felől, mind az Isteni tőrvény, és mind az terméßet tőrvény ßerént, minden földes Vr, azonfel tartoznak tőrvényt tenni: de minek előtte az panaßolkodo fęl az földős Vrat, az tőrvény-tételre Szólga Biróval nem inti és reá nem hija, ha addig tőrvényt nem ßólgáltat-is, semmi terhen nem marad érette: mert az bűntetést és az birságnak terhet, az tőrvény ereiének megh nem tartaláért és megh ßegéseért ßokták az engedetlenre vetni. Mivelhogy azért, az tőrvény mig meg nem hadta vólt az földős Vrának, hogy iobbágya felől tőrvényt tegyen, azért nem az Ispán sem az Szólga Birák, hanem csak ő maga az földes Vra tartozik tőrvént ßólgáltatnia.

Honnat

rea pœnæ subjacebit: eo quòd pœna ob contemptum & transgressionem judiciariæ commissionis in causarum processibus subsequi & imponi consuevit. Non igitur Comes parochialis cum judicibus Nobilium, sed per seipsum etiam expost judicium illud administrare tenetur.

Honnát azt tanullyuk megh, hogy ha valamely Nemes embert, akar Egyházi Személy, akar egyéb renden valót, kinek iósága vagyon, ha Király Vdvarába ugy hiják és intik törvényre, avagy penigh az Vármegyére ugy idézik, hogy Személy Serénti-is elő mennyen, és iobbágyit-is és parast sólgait elő tartozzék állatni: tehát ha az törvényre nem menend, és iobbágyit, sólgait, és az kiket elő állatni hadtak vólt, elő nem állattya, az Vr maga Személyében három nehéz Gijrán, az kiket elő állatni hadtak vólt penig mindenik egyegy nehez Gijran, annak felette Felperesnek keresetin marad el. Illyen-képpen, hogy ha nagyob hatalomra hitták, mindnyáian az földes Vrockal egyetemben, feteken, és minden marháiokon és iósságokon maradnak az ő részek Serénti.

VNde sciendum est, quòd si quispiam Nobilis aut possessionatus homo (sive spiritualis, sive secularis persona existat) in curiam Regiam evocatus: vel in sedem judiciariam Comitis Parochialis citatus ita fuerit, ut per seipsum cōparere, & jobagiones quoq; aut familiares suos ignobiles sistere ac juri statuere teneatur: tunc si talis Nobilis, aut possessionatus homo non venerit: solus ipse in persona sua propria, in tribus Marcis, gravi ponderis, jobagiones verò vel familiares sui ignobiles quotquot fuerint nominatim statuere commissi, per singula capita, in singulis Marcis, hoc est, quælibet persona statui commissa, in una Marca gravi similiter ponderis convinci & aggravari, & insuper in actione acquisitioneq́ue actoris condemnari solet atq́; debet. Sic videlicet, quòd si causa ratione facti majoris potentiæ in curia Regia mota fuisse dinoscitur: tàm Nobilis, vel possessionatus homo, quam etiam sui jobagiones aut familiares, ignobiles nominati, &

per expressum statui commissi, in amissione capitum & bonorum suorum quorumlibet, mobilium scilicet & immobilium, ad portionem ipsorum cedentium condemnantur.

Vbi verò causa prætextu negotiorum factum minoris potentiæ tangentium, etiã in sede judiciaria Comitatuum suscitata fuerit: tunc Nobilis in centum florenis, partim judici, & partim actori solvendis, jobagiones autem & familiares sui singillatim in eorum homagijs, quadraginta florenos facientibus, actori solummodo cedentibus aggravantur. Nam in sedibus judiciarijs Comitatuum, ratione violentiarum & actuum potentiariorum, pœna ultra centum florenos decerni non potest. VErùm, si venerit, & responsione facta ex parte hujusmodi jobagionum ac familiarium suorum ignobilium, super objectis & actionibus actoris, judicium & justitiam impendere promiserit: tunc in facie illius possessionis, ubi tales rustici vel ignobiles famuli resident, in termino, per judicem suum ordinarium ad id prefigendo, coram uno (ut prætactum est) aut duobus judicibus Nobilium ipsius Comitatus, in quo possessio talis adjacet, ejuscemodi judicij & justitiæ impensionem, per se, vel officialem, aut villicum suum, facere & peragere tenetur.

Ha penigh kisseb hatalomra hitták, męg az Vármegye ßékin is az Nemes ember ßáz forinton, kinek fele az Biroê, fele az pőressé, az ő iobbágyi penig feienként mindenik negyven negyven forinton marad, mely birság csak az Felpőressé léßen. Mert az Vármegyéken, az hatalomnak birsága ßáz forintnak felette nem mehet. Ha penig reá iővend, és törvényt igirend vagy felelend az Vrok az iobbágy felől, hát ugyan ott ahól az lakik, az ki felől törvényt kérnek, egy Szólga Biró előt, azon Vármegyéből tartozik ő maga vagy tiß tartoia, vagy Biráia, az napon kit á Biró rendelt, törvént tenni.

Si autem in termino, per judicem ad id deputato, judicium & justitia

Ha azért törvényt nem téßen az Birotól hagyot napon, egyi-

kert

kért egyikért három Gijran marad érette, külön külön mindenik iobbágya képében, valamenyi felöl törvényt kértenek völi tölle, kinek két réße az Birónak, harmad réße penig az Felpöresnek adatik. Es ugyan hasonlo-képpen három Gijra büntetés alát, más törvény napon, tartozik törvént tenni, azon Birónak hagyot napiára, mellyet ismęglen nevezet.

justitiam hujusmodi facere & impendere tenuerit & neglexerit: tunc idem nobilis, aut alter quilibet possessionatus homo, pro non impensione ipsius judicij ac mandati judicis refutatione, prætextu singulorum Iobagionum, vel famulorum ignobilium, (quorum ex parte judicium & justitiam administrare ac impendere tenebatur) in singulis trib⁹ Marcis, in duabus semper Iudici, in tertia verò partibus actori persolvendis condemnatur: Et cum aliis singulis tribus Marcis, ad impensionem ejusdem judicii & justitiæ, in termino, iterum ad id per Iudicem præfigendo, cogetur & compelli debet.

Ha másodßor-is törvent nem téßen felölök, hát mindeniknek külön külön Diján marad el, kiröl azon Nemes emberek marháiokból, ha találhattyák, avagy męg ioßágából-is, az Biro tartozik az Felperest meg elegiteni.

Vbi verò secundariò quoq; ab ipsa judicii & justitiæ impensione se retraxerit, & illud administrare subticuerit atq; neglexerit: tunc in homagiis singulorum de facto condemnabitur: & super eisdem homagiis de bonis ac rebus talis nobilis vel alteri⁹ possessionati hominis, mobilibus, si reperiri poterunt: aliter autem de juribus suis possessionarijs actori satisfactionem Iudex impendere tenetur. ET hoc super homagiis verum esse accipe, si act⁹ violenti, quorum

De ezt ugy éresed, ha az iobbágyit kisseb hatalom dolgaért keresnék törvénnyel.

Mert

prætextu causa ipsa mota fuit factum minoris potentiæ repræsentabunt. Nam si capitalem sententiam tangunt, tunc non in homagijs, sed in amissione capitum & omnium bonorum ipsorum, omnes illi ex parte, quorum judicium celebrari debebat, cõdemnantur: & cuncta eorum bona mobilia, videlicet & immobilia, judici atque adversæ parti adjudicabuntur: & insuper vigore literarum adjudicatoriarum, ubicunq; deprehendi poterunt, sive intra propriorum dominorum, sive aliorum territoriorũ (ut condignam luant pœnã) cum literis adjudicatorijs & sententionalibus, per adversarium & actorem liberè captivabuntur.

Attamen si juxta domini terrestris promissionem, & judicis cõmissionem, in termino & loco ad id deputatis, judicij & justitiæ, hujusmodi impensio ritè peracta fuerit, & jobagiones vel familiares ignobiles, in facto majoris potentiæ rei & culpabiles reperti, ex eoq; in sententijs capitalibus, atque amissione cunctorum bonorum suo-

Mert ha nagyob hatalomra keressik, nem dijakon, hanem feieken és minden marháioknak el vesztéssen, maradnak mind azok, valakik felöl törvént kellet vólna az földes Vrának tenni: és minden ingo bingo marháiokkal és iószágockal az Biró és az pőres osztozik: és ennek felette az Felpőres mindenűt az itilt sententia levéllel meg fogathattya, és meg bűntetheti őket, akar az ő magok határán, akar más ember határában.

Ha penigh az földes Vr törvént szólgaltat, az szerént, mint az Biro-is meg hadta vólt, és ő maga-is törvént igirt vólt felőlők tenni, ha nagyob hatalomnak pőriben bűnősöknek találtatnak, és azokon feieknek, és minden ingo bingo marháioknak

nak és örökeknek el vesztéssen maradnak, tehát effele iavoknak, ugy mint Bironak, az harmadik részt penig az pöreſſeknek iut, és ennek felette tartozik őket az pöres kezében adni bűntetésre. Mert ha kezében nem adgya, mindeniknek Dőát az ő maga tulaidon iosságából kel megfizetni.

suorum, mobilium & immobilium condemnati & aggravati extiterint: tunc hujuſcemodi bonorũ duæ partes domino ipſo terreſtri, tanquam judici, & tertia pars actori adverſarioq; cedent in portiones. Et pręterea tenebitur domin' idem terreſtris capita illorum convictorum & condemnatorũ manibus adverſarij jure puniendа tradere & aſsignare.

DE az földes Vrok ugy kőtelesek ezekre, hogy ha mikor az tőrvént kértek tőlle, ez is tőrvént igirt, ackor az ő birodalma alat vóltak az iobbágyok, kiket megh sententiáztak. Mert ha üdőkőzben el futot, és az Vra birodalma alól valamellyik el főkőt, tehát az ő földes Vra semmi terhet nem marad.

Quod ſi facere Dominus ipſe terreſtris nollet aut non curaret quovis modo: tunc homagia ſingulorum de reb' & bonis ſuis proprijs deponere perſolvereq; tenebitur. Et hoc verum eſt, ſi in termino, quo judicij & juſtitiæ impenſionem facere promiſit, ejuſcemodi convicti & condemnati erga ipſum, & in poteſtate ejuſdem fuerunt. NAM ſi tempore medio, aliquis illorum Iobagionum, vel familiarium ignobilium aufugeret, & manus juriſditionemq; & poteſtatem domini ſui evaderet quoquo modo: tunc idem dominus terreſtris in nullo propterea onere gravari debebit.

Ha penig az tőrvény igiretinek utánna, és az tőrvény ki folgáltatásnak előtte Vra akaratya

VERũm, ſi quiſpiam illorum, poſt promiſsionis & ante impenſionis judicij diem & terminum, invito

vito domino suo terrestri, palàm vel occultè discederet & aufugeret: tunc universas res, & quęlibet bona, mobilia videlicet & immobilia illius, in territorio ipsius domini sui existentia & adjacentia, idem dominus liberè pro se occupare poterit. Tamen de eisdem (si actus potentiarii majores fuerint) homagium illius, decem scilicet Marcas, quadraginta florenos auri facientes, primùm actori persolvere, & tertiam quoq; partem residuitatis bonorum suorum mobilium, eidem adversario dare tenebitur: duas partes eorundem bonorum mobilium pro se reservando. Et nihilominus, hæreditates & bona immobilia ipsius rustici, vel familiaris ignobilis, æstimare, & tertiam partem æstimationis atq; valoris earundem hæreditatum, actori pariter assignare debebit. Reliquas duas partes pro se similiter auferendo & occupando.

rattya ellen, avagy nyilván futand el, avagy el bökendik, tehát az földes Vra minden iobbágát és marháiát magának fogallya, és ha nagyob hatalomra kerestèk az Diját, tiz nehèz Girát és az negyven forintot az pöress fęlnek belöle tartozik megh fizetni, és az mi Dijátul meg marad két rész magáé, az harmada az pöres fele: Az parast iobbágot-is megh böcsülvén, harmad részét tartozik az böcsünek azon Föl pöresnek adni, az két részét hasonlatoskèppen magának tartván.

ET insuper, adversarius ipse, ubicunque talem fugitivum reperire poterit, liberam detinendi, & juxta sua demerita capitali sententia feriendi plenariam habebit authoritatem.

Annak felette az Föl pöresnek szabad az ollyan el futot iobbágyot megh fogni, és megh büntetni, feiét vétetni, minden helyeken valahul kaphattyák.

Si autem actus violenti minores fuerint: tunc solumodo homagium illius actori persolvere, & cum

Ha penigh kisseb hatalomra keressik, az Vra csak Dijával tartozik, és az kárnak meg fizetésgvel

tésęvel azon iobbágynak marhaiából, és ugy hogy ha az feleletnek rendiben, az kárt iól elő adta, és ßámiálta az Fölpőrels.

cum hoc super damnis, per rusticum vel famulum ignobilē illatis (si in actionis serie damna declarata fuerint) de bonis ejusdem rustici vel familiaris adversario satisfactionem impendere tenetur.

AZ IOBBAGYOKnak és paraßt ßólgáknak miképpen itilnek hűtőt?

XXVII. TITVL9.

TOVABBA ha az földős Vrat avagy Király udvarában hiják, avagy Vármegyére idezik oly módda, hogy az ő iobbágyit avagy paraßt ßólgait azon pőrben tőrvény eleiben kellessęk állatni, és azon pőrt vagy az Király Vdvarából, vagy az Vármegyéről azon földes Vr eleiben (hogy iobbágij és ßólgai felől az panaßolkodonak és peresnek, tőrvént tegyen) az Biró vißßa bocsátandgya, és az Fölperes az tőrvénynek ßólgáltatásáról, az Alperessek ellen, vallatás után való három bizonyságh levelet mutathat, mind az által, azon levél ellen, ha az Fölperes keresetit az Alperesek tagadni kezdik, tehát minden Alperes iobbágynak, avagy

QVALITER IOBAgionibus & famulis ignobilibus juramenta decernantur?

TITVLVS XXVII.

ITEM, si causa, in facto statutionis jobagionum vel famulorum ignobilium, in curia Regia, per Evocationem, aut sede judiciaria Comitum parochialium, per citationem mota, & in pręsentiam sui domini terrestris (ut judiciū & justitiam illorum, ex parte quęrulanti, & adversario impendat) per Iudicem remissa fuerit: & actor tempore impensionis judicij, tres literas inquisitorias contra reos exhibuerit, & illi actionem adversus se propositam, simpliciter negaverint: tunc cuilibet jobagioni, vel famulo in causam attracto, & statui commisso, juramentum se-

cundum homagij sui exigentiam, quadragesimo se hominib⁹, sibi similibus, hoc est rusticis & ignobilibus, bonæ tamen famæ & honestæ conditionis personis, pro sui expurgatione imponendum erit. Nam quilibet rusticus & impossessionatus homo, cum suo juramento, unum florenum, centum denarios valentem, & non plures accipere potest, & ex consequenti, ad majus, sacramento suo, nec expurgare, nec condemnare quenquam poterit. Secus est tamen in causis criminalibus, quando ad caput malefactoris cujuspiam juratur. Nam eo tùnc non homagium, sed demeritum, & criminis pœna ponderatur.

Si verò binas literas inquisitorias produxerit, tunc vigesimo se: si autem unas exhibuerit, decimo se, sibi (ut præfertur) æqualib⁹ rusticis sacramentum adjudicari & imponi debet. Et hoc contra nobiles & alios possessionatos homines. Nam si inter ignobiles & rusticos judicium administrabitur: tunc modus & ordo loci ac patriæ (ubi

avagy parast sólgának, kit hadták vólt elő állatni, az ő maga mentsęgére az ő Dija serént hozzá hasonló negyven emberrel, az az, parastockal, és kik bár nem Nemes emberek, kel hitet vetni, de ollyackal, kik ió hirű nevű, és tisztessęgbéli semélyek legyenek. Mert minden parast ember kinek iósága nincsen, az ő hitivel, csak egy forintigh efkedhetik, ki száz pénzt tésen, és nem-tőbre, kiből ezeis kővetkezik, hogy senkit nem menthet megh fellyeb egy forintnál, sem nem kárhoztathat, Kűlőmben vagyon azért az dolog az főben iáró pőrekben, mikoron valamely gonoz tévő embernek feién eskűsnek. Mert ackoron nem az bűnős embernek az Diiát, hanem az bűnnek érdemét soktak meg tekénteni, és az hitben elő venni.

Ha penigh két bizonyság levelet hoz elő, tehát hussad magával: ha penig csak egy vallo levelet hoz elő az Főlperes, tized magával való hitet kel az Alperesnek vetni hasonló parastokkal, mint fellyűl megh vagyon. De ez illyen hitet az Nemessek, es egyéb ióságos emberek ellen

sokta

ßokta az törvény itilni az paraßtoknak. Mert ha nem Nemessek közt, és paraßtok közt forog csak az törvény, tehát az helynek és az Alpöresnek lako helye és módgya, és rend tartássa ßerént kel az hitet fel adni. Az bizonyság leveleken penig ércsed affęle vallatásokat, kik Király levele által való parancsolatból, vagy Biráknak levele által való kérésekből, bizonyságh helyeken, vagy az Orßághbéli Nemessek gyűlésében kelnek, mellyeknek tellyességgel való ereiek vagyon. Mert az mely bizonyságh levél, csak az pöresnek kérésére Váármegye Székin ßokot lenni, annak csak réß ßerént való ereie vagyon.

De ezt eßünkben kel vennünk, hogy ha az fellyül megh mondot törvény-tételnek ideiékor, az Alpöresek az Fölperesnek keresetit, az kit ő ellenek elő ád tagadandgyák, és ßomßédságnak bizonyságával, avagy egyéb tanusággal ártatlanságokat meg akariák bizonijtani, és magokat megh menteni, az Fölperes penigh effęle bizonysághra nem akarná őket ki ereßteni, hanem az bé adot kérdező levélnek

(ubi reus moram trahit) observatur. Literas autem inquisitorias intellige semper illas, quæ ad literatorum mandatum Regium, vel literatoriam petitionem aliorum judicum Regni ordinariorum, in locis testimonialibus, aut coram eisdem judicibus ordinarijs Regni, in conventionibus generalibus dñorum & Nobilium sunt confectæ. Nam inquisitoriæ simplices, ad legitimam scilicet, & instantē petitionem cujuscunq; litigantis, in sedib⁹ judiciarijs Comitum parochialium emanatæ, in parte solummodo, & non in pleno continent vigorem.

ADvertendum tamen est, quòd si præmisso tempore impensionis judicij in causam attracti, actionem & acquisitionem actoris & adversarij contra eos propositam negaverint, & testimonio vicinorum suorū, aut alio probabili documento, sese immunes & innocentes esse declarare voluerint, & actori hujusmodi testificationem acceptare noluerit: sed simpliciter & de plano juxta exhibitarum li-

terarum inquisitoriarum vigores, judicium & Iustitiam à judice postulaverit: tunc in tali casu juramentum illud, quod virtute ipsarum literarum inquisitoriarũ adjudicari ac imponi deberet, pro media parte defalcabitur & condescendet: prout ista consuetudo etiam in causis nobilium observatur. Opinione tamen cõmuni atq; vulgata, cum quot personis Nobili, vel domino terrestri, in curia Regia, vel sede Comitum parochi alium judiciaria, juramentum decernitur: cum tot personis etiam jobagionibus vel famulis ejus ignobilibus imponendum erit. Et si nobilis post cõmunem inquisitionem juramentum pręstiterit: etiã coloni ac familiares sui absoluti manebũt. Si verò succubuerit: illi quoq; condemnati intelliguntur.

nek ereie ßerént, az Bírótól tórvént kévánna ßólgáltatni: tehát az illyen dologban, ez Alperesnek, az bizonyság levélnek ereie ßerént, az mennyi magával kellene magát hitivel megh menteni, csak felęvel kel megh eskűnni, miképpen ezt az ßokást, męg az Nemessek tőrvénnyében-is meg tartyák. De maga kőzőnsęges itilet ßerént ezt tartyák, hogy az Nemesseknek az Király Vdvarában, vagy az Vármegye Székin, valahány ßemélyel hitet itilnek, az paraßt ßólgáknak-is, és az paraßtoknak annijd magockal kel megh eskűnniek. Es hogy ha az Nemes ember az kőztudománnak utánna ßemélyét megh menti-is, az ő paraßt iobbágyi, és ßólgai-is, ő vele egyetemben megh menekednek. Ha penigh pőrit el veßti, az paraßt iobbágyok és ßólgai-is vélle egyetemben megh sententiáztatnak.

QVALITER DAMNA & debita, per rusticos, res ac hæreditates non habentes recuperari debeant.

TITVLVS XXVIII.

NEC hoc prætermittendum est, quòd si quispiam litigan-

ADOSSAGOT ES kárt paraßtokon (és Nemesseken-is) kiknek marháijok és őrőksęgek nincsen, mint kellyen meg venni.

XXVIII. TITVL.

HOGY ha valamely pőres valami paraß-

tium

tos

tot az ő Diján avagy károknak, vagy adosságoknak meg fizetéssen, törvény follyása szerént el marasthat, és az parasznak sem ingo marháia, sem penig őrökſęge nincs, kiből az maratságról meg fizethetne, tehát az parasztot, az ki azképpen el maradot, tartozik az ő földes Vra fogva az pőres kezében adni: mely pőres tizen ötöd napigh (ha azonközben és addiglan azzal meg nem alkhatik az vesztő fęl) az ő fogházában tarthattya: de semmi nyomoruságot testében rayta nem tehet, mert igy Diján maradna, de vizzel és kenyérrel azonközben tartozik táplálni.

Mely pőres fęltől és annak fogságától, ha ez idő közben magát meg nem szabadithattya: tehát az Fölperes az parasztot rabbá męg sem teheti: hanem meg kel eskűtni, hogy minden héten valamit munkaiával, és kuldulassával is találhat, mind addég, az mig az ő adosságát megh tellyesitheti, harmadát az ő pőressének hiven bé szólgáltattya, és ugy

tium, rusticum aliquem in homagio suo, aut damnorum vel debitorum solutione juris ordine cōdemnaverit & convicerit: & convictus ille, nec res mobiles, nec hæreditates habuerit, ut super ea re satisfacere possit: tunc tenetur dominus terrestris ipsum rusticum, sic convictum manibus adversarij sui captum tradere & assignare, qui quidem adversarius vel actor, infra quindecim dies (si interea cū eo convictus ipse non concordaverit) poterit illum suis in carceribus detinere: nullum tamen detrimentum in corpore suo, sub pœna homagij ejusdem, ipsi inferre valet, sed pane & aqua interim sibi providere debet. Qui si etiam interea temporis se de hujusmodi captivitate eliberare non posset: tamē adversarius rusticum ipsum in servitutem adhuc religere non poterit: sed accepta ab eo fidei cautione (quod quicquid laborādo, aut mendicando, acquirere valebit, tertiam partem adversario suo omni hebdomada, donec debitum suum suppleverit, fideli-

ter administrabit) liberum admittere tenetur. Qui si juramentum præstare, & onus hoc subire, inseq; levare recusaret, vel fortè accepta securitate adversarium suũ defraudaret: tunc adversarius ipse rusticum illum (ubicunque locorum poterit) rursus detinendi ac incarcerandi, & in suam servitutem redigendi, ad effectum usque restitutionis ejuscemodi homagij aut damni vel debiti, plenariam habet facultatem: illeq; supplere tenebitur invitus, quod noluit liber & manumissus.

Et idem est intelligendum etiã de causis, inter Nobiles, prætextu debitorum, & damnorum motis & subortis: ut scilicet nobilis hęreditates, & res mobiles, ad satis faciendum, de debitis contractis, & damnis, per eum illatis non habere compertus, etiam in persona sua detineatur, & ad satisfactionẽ per judicem, modo de rusticis immediatè prędeclarato compellantur: prout in secunda quoq; parte, serie videlicet sententiarum, paucis tetigi. De crescentia autem duplici

ugy tartozik ßabadon el bocsátania. Ha penig meg nem akar eskünni, és az terhet magára nẽ akarna fel vennie, vagy talám az ki ßabadulván, valamiképen az ő pőresset megh csalná, tehát az ő pőresse az paraßtot mindenűt megh foghattya, meg tőmleczezhéti, és rabbá teheti, mind addeg az mig az Diját, kárt, avagy adóslágot kételenßeg alatis megh fizeti, kit ßabadságában nem akárt igazán megh fizetni.

VGYAN ezen tőrvént érce az Nemessekről-is, kik ßegények, és Dijokon, káron és adóságban maradtak, és ingó marháiok avagy őrőkßęgek az elég tételre nem találtatik, hogy męg ßemélyében-is meg foghassa, és az Biró az elég tételre kénßerithesse, mint ßintén egy paraßt ßemélt, kiről az előt-is az Decretumnak második réßében-is az sententiáknak rendiben tővid beßéddel ßöllottunk. Az adósságnak penigh nevekedéßęt, mint

mint az ki két annyin maradna, ha az napra kit az Biro hagyot, meg nem fizethetne, (kivel ióllehet az régiek éltenek) de ez mi időnkben, senki meg ne itillye.

plici debitorum, si quando reus terminum solutionis, per iudicē præfixū, præteriisset (prout apud veteres observatum legimus) nostra hâc tempestate non est quicquam judicandum.

PARASZT EMBE reknek ingo és ingatlan marháiok, fiai és leányi közt, miképpen oßtassek meg.

XXIX. TITVLVS.

TOVABba ha paraßt ember hólta után, fiai és haiadon leányi maradnak: az attyok iovaival, őrökßegivel egyenlő-képpen oßtoznak, minden ingo bingoval. De ha az leány az ingó iokból ki házasittatik, tehát ezt kel megh tekinteni, hogy azok az iók, vag őstől maratt iók, avagy attyai iovok. Hogy ha őstől maratt iók, tehat az ki házasitás miatt meg nem fogyatkozhatik. Mert az leánt is egyenlő réß illeti belőle. Hogy ha kedig attyai iók vólnának, tehát az attya az ő tißteßęges értekéhez képest, ki házasithattya belőle, melynek utánna azon iókból réße nem lehet: Sőt az attya meg halván az fiura ßallanak: Ez is el hálván az attyafiaira, és vér ßerént való

QVOMODO RES MObiles & immobiles Rusticorū, inter se filios & filias dividantur?

TITVLVS XXIX.

ITEM, si rusticus filium genuerit, filiam quoq; nondum emaritatam habens: tunc uterq; in rebus paternis, tàm mobilib⁹, quàm immobilibus, æquali jure succedit. Si tamen de rebus mobilibus filia emaritata fuerit: tùnc advertendum est, Num illæ res, aut avitæ, aut paternæ fuerint. Si avitæ: fraus nulla in emaritatione sequi potest. Quoniam filia æqualem portionem sortiri debet. Si autem res paternę extiterint: tùnc pater juxta cōdecentiam status & honoris sui, poterit eā emaritare, & amplius portionem reb⁹ de eisdem non habebit: sed mortuo Patre ad filium devolventur: & illo quoq; decedente, ad fratres & con- Par: 1. Tit. 17. 19.

ſanguineos ſuos ab eodem ſtipite derivatos condeſcendent. Verùm ſi Pater de ſua portione teſtamentum condere voluerit, Id quidem facere poterit, abſq; tamen fraude uxoris. Nam uxor, in rebus per maritum ſuum ſtante conjugio conquiſitis, ſemper particeps & cōdiviſionalis efficietur. Ita quòd viro inteſtato decedente, ad eam univerſa bona ſua, per ipſum, ut præfertur, conquiſita, devolventur. Vbi verò pater, mortua prima uxore ſua, aliam duxerit conſortem: tunc filius, ex prima uxore natus, ſi cum patre ſuo in rebus mobilibus & immobilibus diviſ⁹ fuerit: ſecunda uxor ejus de portione filij pro ſe nullam portionem habere permittitur: & neq; fratres ſui, ex ipſa ſecunda uxore patris generati, ſeſe ad illam ingerere poſſunt: ſed de eiſdem filius ipſe, prout voluerit, liberam diſponendi habet facultatem.

valo rokonira halnak ezek az iók, azokra penig, kik azon fő-ből vólnának, az kitől az megh hólt ßemély ßármazot. Ha penig az attya az ő réßéről, teſtamentomot akarna tenni: Azt is meg mivelheti, de maga feleſęge fogyatkozáſán kivűl. Mert az feleſęgének az marhában és őrőkſęgben, mellyet házaſſágoknak ideién és eggűt éltekben kereſtenek, mindenkoron oßlás ßerênt, réße vagyon egyenlőképpen. Vgy hogy ha az Vra teſtamentom nélkűl hólt vólna meg, minden kereſet iók, őrőkſęgek reá maradna. Azhól penigh az attya, az elſő feleſęge megh halván, más feleſęget hoz magának, tehát az elſő feleſęgétől valo fiu ha az attyával, az ingo és ingatlan marhából megh oßtozot: az ő máſodik feleſęge, ez fiunak reßéből, ſemmi réßt magának nem vehet, és ſem az ő attyafiai, az kik az attyának máſodik feleſęgétől valók vólnának, ahoz magokat nem elegithetik: hanem az fiu, az mint akaria, ßabadon ugy adhattya.

QVALITER BONA Ruſtici inteſtati, in dominum terreſtrem devolvantur.

TITV-

TESTAMENTVM nélkűl megh hólt Paraßt embernek iova az ſöldes Vrára mint ßállyon.

XXX.

XXX. TITVL⁹.

AZ Parast ember eg rideg seméljlévén, kinek hólta után semmi örökösse, avagy törvény szerént való maradéka nem vólna, az ő ingó marhaiáról szabadon Testamentomot tehet, az örökség penigh, ha őstől maradt részen, egyenlőssen az földes Vrára száll. Ha penig az parast ember ő maga kereste leiend, két részre osztassék, melynek eggyik része az földes Vrának, az másik része penig tellyességgel annak iúr, az kinek Testamentomban hadta. Ha penigh Testamentum-tétel nélkül hall meg, minden ingó marhája, és ingatlan örökségi, az földes Vrára szállanak. Ki mindeneknek előtte tartozik azokból az temetésre és el takarasára gondot viselni: és annak utánna minden adóssát meg elegiteni, és adosságát megh fizetni, melyről az mi megh marad, azt az után magának veheti. Hól penig az parast ember igaz örökőst hágy utánna, és az kicsin leiend, és még tizenkét esztendőre nem ért, tehát az Anya nem csak az ő részéről tehet Testamentomot, de még az

TITVLVS XXX.

ITEM, rusticus, unica & singularis persona existens, nullumque post se hæredem & successorem legitimum relinquens, super rebus suis mobilibus liberè testari potest, hæreditates tamen, si avitę fuerint, omninò in hominem terrestrem devolvuntur. Si verò per semetipsum extiterint acquisitæ, in duas dividentur partes, quarū una domino ipso terrestri: altera verò cui testamētaliter legaverit, effectivè cedet. Si autem intestatus decesserit: omnia ipsius bona, tàm mobilia quàm etiam imobilia, ad dominum terrestrē devolvuntur. Qui ante omnia de eisdē bonis pro exequijs & sepultura illius providere: cunctos deinde creditores suos cōtentos reddere, & debita sua persolvere tenetur: & residuum bonorum per se tandem tollere potest. Vbi tamen rusticus hæredem post se reliquerit legitimum, & hæres parvulus fuerit, ac ætatem duodecim annorum nō attigerit: tunc poterit pater, non solùm de portione sua te-

ſtari: verumetiam hæredi parvulo infra ipſam duodecim annorum ætatem forſitan decedenti, hæredem alium (quem maluerit) ſubſtituere; Ita, ut ſi interim hęredem ipſum legitimum præmori cõtingat, ſubſtitutus hæres ſuccedat. Si tamen verus hęres ętatem poſtea prædictam attigerit vel tranſcenderit: ejuſcemodi ſubſtitutio extinguetur, & in hæredis poteſtatem bonorum omnium cõſervatio pariter & diſpenſatio reponetur.

Verumtamen colonorum quẽadmodũ multiplex eſt conditio, ita & conſuetudo juris, quæ juxta locorũ veterem uſum obſervanda cenſetur. Per hoc tamen non eſt intelligendum, ut hæreditas, per ruſticum cuipiam legata vel vendita, jure perpetuo à domino terreſtri alienare poſsit. Nam ruſticus, præter laboris mercedem & præmium in terris Dñi ſui, quantum ad perpetuitatem, nil juris habet: ſed totius terræ proprietas ad dominum terreſtrem ſpectat & pertinet. PER hujuſmodi igitur legati-

az kiſded örökösnek-is az tizenkét eſztendőnek alatta, ha talámtan meg halna, más örököſt (kit akarna) hagyhat és állathat, ugy hogy, azonközben, ha az igaz örökösnek hólta történnék, az utánna válaſztot és hagyatot örököſre ſzállyon az marháia örökſęgeſtől. Ha penig az igaz örökös az fellyűl megh mondot időt meg éri, vagy megh haladgya, ez fęle örökösſe-tétel ſemmive léſzen, és az igaz örökösnek kel kezében ſzolgáltatni minden iókat, mellyeknek tartáſa és el-hagyáſa-is őtet illeti.

Vgy vagyon hogy az Iobbágyoknak miképpen ſok rendbéli állapattyok vagyon, azonképpen törvényeknek ſzokáſa-is ſok fęle, mellyet az helyeknek régtől fogván való ſzockáſa ſzerént kell meg tartani. Ezt-is mind az által nem ugy kel értenűnk, hogy az mely örökſęget valamely paraſzt ember valakinek el hadna, avagy el adna, effęle örökſęg az földes Vrá.ól el idegednék. Mert az paraſzt embernek az ő munkáia iutalmának felette az Vra földén ſemmi igaſſága nincsen, hanem az földnek minden tulaydonſága és örökösſęge az földes Vrára néz, és ő hatalmában vagyon. Azért effęle Teſtamentom

tom ßerént való el hagyás. avag áron való el adás általa az Iobbágy csak az ő munkáiának iutalmát, tudni illik, méltó bőcsűét, az földeknek, réteknek, molnoknak, avagy ßőlőknek, valakinek el adhattya: de az őrökſęghnek tulaydonſága az földes Vrának mindenkor éppen meg marad: mely földes Vra, mikor akaria, földeket, réteket, molnokat, kőz bőcsű ßerént, az ßőlőket penigh az ő méltó árúiok ßerént hozzáia veheti.

legationem aut venditionem, colonus non niſi laboris ſui mercedem & prȩmium condignam ſcilicet æſtimationem terræ, prati, molendini, vel vineæ, cuipiam legare vel vendere poteſt: perpetuitate domino terreſtri ſalva ſemper remanẽte. Qui dum voluerit terras, prata & molẽdina ſecundum ęſtimationẽ com̃unem; vineas verò juxta condignũ earum valorẽ ad ſe recipiendi habet facultatem.

HOGY AZ PARAZtok magok képekben, az Nemeſſeckel nem perelhetnek.

XXXI. TITVL'.

TOVABBA ezt-is eßedbe vegjed, hogy az mezőn lakó paraßt emberek, az ő idő ßerént való Vroknak annyira vadnak aláijok vettetvén, és hatalmokban, hogy ő magok ßeméllyek ßerént, akar minemű dolgok felől is az Nemeſſeckel nem perelhetnek. Mikoron azért valamely Nemes ember más iobbágyát méltatlan meg vér, vagy meg ſebeſit, vagy valamiképpen meg ſęrt, avagy marhaiában hatalmaſul megh káro-

QVOD RVSTICI PER ſemetipſos cum Nobilibus lites ingredi non poſſunt.

TITVLVS XXXI.

ADVERtendum prȩterea eſt, quod quià Ruſtici dominis eorum temporalibus in tantum ſubjecti ſunt, ut per ſemetipſos cũ Nobilibus, ratione quorumcunq; negotiorum, lites protrahere non poſſunt. Dum igitur ruſticus per Nobilem quempiã indebitè verberatus aut vulneratus, vel aliter læſus, ſive etiam in rebus ſuis potentialiter damnificatus fuerit: & dominus ſuus terreſtris, hujuſmodi no-

di nobilem in causam conveniendo reum esse declaraverit, atq; cõvicerit: tunc idem Nobilis adversus dominum terrestrem, in facto minoris potentiæ, centum florenos faciente, & insuper homagio ipsius vulnerati, aut verberati rustici, vel damnorum illatorum refusione & restitutione, juxta, videlicet, negotiorum qualitatem, condemnari debet.

QVALITER PVBLICI malefactores, per Comites parochiales, ac Nobiles privilegiatos puniri debeant.

TITVLVS XXXII.

HOC quoq; sciendum, quòd omnes Nobiles, nec non oppida & villæ, qui vel quæ literas Regias, super malefactorum & pravorum hominum punitione ac exterminatione pro se non habent confectas, universos fures, prædones, & alios publicos malefactores, per eos in eorum medio depræhensos atq; detentos, manibus Comitum aut vice-comitum, & judicum nobilium illius Comitatus, ubi hujusmodi Nobiles resident

karosit, és annak az paraßt iobbágynak az földes Vra, ez illyen Nemes embert pőrben fogia, és azt megh nyeri, tehát az az Nemes ember, az földes Vra ellen kisseb hatalmon, mely ßáz forintot téßen, és ennek felette az meg sebesűltnek avagy meg veretet paraßt embernek Diján, vagy az kár-vallásnak meg fizetésen, az dolognak mi-vólta ßerént, marad el.

AZ NYILVAN VAló gonoß tévőket, miképen bűntessęk megh az Vármegye Ispánij, és az Nemessek kiknek privilegiomok vagyon rólla.

XXXII. TITVL⁹.

NYILVán való gonoß tévőket, mint orvokat, tolvaijokat, és ez feléket, sem Nemessek, sem Városok, sem Falubéliek, kiknek Privilegiomok, és erről való ßabad levelek nincsen, Dijoknak megh fizetésének alatta, megh nem ölhetnek, hanem az Ispán, avagy Vice-Ispán, vagy Szolga Biró kezében tartoznak, ugyan azon

azon büntetelnek álatta, adnia. Harmad napnál tovább magoknál fogva sem tarthattyák. Mert ha harmad napnál tovább tartanák, minden nap az Biroságban hagásokért, három három nehéz Gyra birsággal, tartyák nállok mindenik foglyot, mely birságot az Vármegye Ispán és Vice-Ispán és Szolga Birák méltán meg vehetnek raytok.

dent, aut oppida vel villę adjacēt, sub pœna homagij malefactoris detenti, tradere & assignare tenētur puniendos. Nec ultra tres dies apud se illos tenere possunt. Nā si ultra triduum conservarent: per singulos dies in singulis trib⁹ Marcis, gravis ponderis, pro qualibet persona detenta, contra Comites, Vice-comites ac judices Nobiliū prænotatos (ob vendicationem jurisditionis eorum temerè per illos factam) meritò convincentur.

Mind azon által az gyilkosokat, ház égetőket, és kik erőssak szerént paráznaságot cselekesznek, ha meg tapasztalhattyák az vêteknek hellyén, vagy az Falu földén, vagy határán találllyák, kiknek privilegiomos levelek nincs-is rólla, meg foghattyák, és tőrvénynek follyása szerént megh bűntethetik. De el nem bocsáthattyák: Mert ha el bocsáttyák, azoknak mindeniknek, az kiket el bocsátanának, az Ispánok, Vice-Ispánok, és Szolga Birák ellen Díjokon marad-

Homicidas tamen & incendiarios, ac in adulterio violenti deprehensos, in loco delicti, sive facie vel territorio illius oppidi, aut possessionis, ubi facinus hujusmodi patratum fuerit, captos & detētos, etiam oppida, & villæ, ac Nobiles privilegia non habentes, observato juris ordine, juxta eorum demerita feriendi atque puniendi habent authoritatem. Dimittendi tamen illos nō habent facultatem. Nam sic in homagijs singulorum, qui dimitterentur, adversꝰ Prælatos, Comites, ac Vice-comites & Judices Nobilium condemnarētur.

tur. Pari modo Nobiles, & alij, ad hoc specialiter privilegiati, omnes malefactores, per eos, & in territorio ipsorum deprehensos atque captos, punire quidem, & secundum illorũ demerita necare possunt: dimittere tamen nusquam possunt. Aliter enim homagia ipsorum persolvere tenentur.

radnának Azonképpen az Nemessek, és egyebek, kiknek Privilegiomok vagyon rólla, minden gonoz tévöket, kiket az ö határokban meg fognak, megh büntethetnek, és az ö érdemek szerént meg ölhetnek: de soha el nem bocsáthattyák. Mert ha el bocsáttyák, azoknak Dijokat tartoznak meg fizetni.

QVOMODO DAMNA, per pecudes & pecora illata, recuperari debeant?

TITVLVS XXXIII.

ITEM, Si quis Nobilium, aut rusticorum, equos, boves, oves, porcos, alias pecudes vel pecora, de segetib⁹, aut pratis & fœnilibus, vel sylvis glandinosis prohibitis, propter illata damna impulerit vagiandos & taxandos: & dominus ejuscemodi animalium contumacia ductus illa redimere noluerit: tunc damnificatus ipse, non ampli⁹ nisi per triduum apud se eadem animalia conservare poterit: transactis autem tribus ipsis diebus, manibus sui Comitis, vel Vice-comitis parochialis: absente verò

BARMOK ALtal lõt károkat mint kellyen meg venni?

XXXIII. TITVLVS.

HOGY ha valamely Nemes ember, avagy parasst, lovakat, iuhokat, disznokat, avagy egyébfęle barmokát az vetésröl, avagy rétekröl, vagy mackos erdökröl, kik tilalmossok, az kár-tételért, váltságra, az kárnak megh fizetésért bé haytya: affęle barmoknak az Vra penigh, vakmerösęghre vetvén magát, meg nem akaria váltania: tehát az kár vallot ember, harmad napnál tovább, az bé haytot marhát nálla nem tarthattya: el mulván az harmad nap, Ispánnyának, avagy Vice-Ispán-

nyának: ki ha hón nem vólna, az Szólga Birónak, kinek iárása alat vagyon az határ, az hól az kár lőt, tartozik kezében fammalálni és adnia. Mert ha az kárvallot ember ez féle megh nevezet marhát, harmad nappal továb meg tart, minden napra három nehéz Girán marad érette, melynek két réße az Biroé, az harmada az pőres fele. Az meglőt kár tételi penig, az ott való Biro, ahol az kár lőt, az ő lelkiismérети szerént meg bőcsűlye és meg-is fizettesse.

Mert ha az Birsággal való tilalom, tudni illik, hogy az vetésben, avagy rétekben és erdőkben kárt ne tegyenek, csak az ott lakó népre néz. Az kűvűl való emberek penig, nem az tilalomnak terhét és birságát, tartoznak megh fizetni, hanem az meg bőcsült kár-tételt. Ahol penig valamely lakos, avagy paraßt ember orozva avagy nyilván, hatalmas kézzel, más emberverò illo, ad manus unius judicis Nobilium (cujus ſcilicet proceſſui territorium illud damnificatũ deſervire dinoſcitur) dare & aſsignare tenetur. Nam aliter poſt triduum ſingulis diebus, quibus animalia prænotata apud ſe reſervaverit: in ſingulis tribus Marcis, gravis ponderis, in duabus judiciarijs, in tertia verò partib⁹ adverſarij manib⁹ dandis, & devolvendis impellens, & vagiator ipſe gravabitur. Damna autem irrogata, ſecundum conſcientioſam limitationem, ac æſtimationem judicis, & juratorum civium illius loci, in cujus territorio fuerint illata, cõpenſari debent.

Nam prohibitio, cum ſpeciali & expreſſo onere facta, ne in ſegetibus, aut pratis, vel ſylvis, damna inferantur, ad colonos duntaxat ejus loci, in cujus territorio hujuſmodi ſegetes, ſylvæ vel prata adjacent, refertur. Extranei enim, non onus inhibitionis, ſed damni quantitatẽ ſolvere tenentur. Vbi autem colonus furtim, vel manifeſtè, manu violéta ſylvam ſucciderit,

derit, vel arbores ejº decorticaverit, & ibidem compræhendi poterit: omnia bona ſua ſecum habita, amittet, & inſuper in homagio ſuo pro violentia convincetur.

DE EQVO FVRTIM ſublato, & in exercitu, vel extra exercitum reperto.

TITVLVS XXXIV.

ITEM, in facto & cauſa alicujus equi, furtim vel aliter à ſuo domino atq; poſſeſſore ablati & alienati, ac in exercitu generali quovis modo inſtaurando reperti, nõ debet neq; poterit actori judicium elargiri: ſed equus ipſe medio hominum fide dignorum, per Capitaneum aut Ducem exercitus, ad id eligendorum atq; deputandorum in ſuo vero valore debet æſtimari, & ſub fidejuſſoria cautione præ manibus illius, apud quem reperitur, ad condeſcenſionem uſq; exercitus relinqui: & Capitaneus, aut Dux exercitus certum terminum præfigere debet, in quo poſt condeſcenſionem ejuſdem exercitus, coram aliquo judice ordinario,

ber erdeiét vágia, avagy annak fáit meg hántya, és ot meg fogha tyák, tehát minden marhaiát az ki véle vagyon, el veßti, és annak felette az hatalomért az ő maga Díján marad.

EL ORZOT LOról, kit az ſeregben, avagy az ſeregen kivül meg találnak.

XXXIV. TITVLº.

HA valaki lovát el orozzák, vagj egyéb képpen az Vrától el veßnék, és el idegenitnék, és az derék seregben megh talállyák, az kinél vagyon, attól sem el nem vehetik, sem tõrvény felõle nem fõlgáltathatik: hanem az lovat, elégedendõ emberek által, kiket az Kapitány avagy az seregnek Hadnagya arra válaßt, ára ßerint az mit ér, megh kel bõcsülteni, és kezeßég alat az hadnak le ßállásaig ugyan annál kel hadni, az kinél találták vólt: az seregnek Kapitánnya penig, avagy Hadnagya, bizonyos napot hagyon, mellyen az hadnak le ßállássa után, valamely rendeli Biro elõt, ki aro

ki arra válaßtatik, avagy Király Lováß Meſtere előt, mind az két ſęl ielen legyen, és felőle tőrvénye léßen. Hol penig valamely orzot Lovat, akar őkret, vagy egyéb lábos marhát az ſereg kűvűl találnak, ha az kinél meg lelik, annak megh vételéről nyilván való bizonyſágot nem állathat, az Fölperes mindenkor, annak megh nyeréſęre magához haſonlóckal, harmad magával eskűßik. De ha ez az orv azt mondgya hogy ßabad városon, avagy kőz helyen, vagy hól vőtte, és ßavatoſſát nem adhattya, vagy gazdaiát, vagy penigh egyéb emberet elő nem hozhattya, (állathattya) mely az vételkort az áldomásban, az ßokás ßerént, ivut vólna, és ßerencſęltette vólna: akaßto fára méltónak itillyék.

rio, per eundem nominando, vel Agazonum Regalium magiſtro, utraq; pars comparere teneatur, judicium in hujuſmodi cauſa receptura. Vbi autem in cauſa equi vel bovis, aut alterius animalis, furtim alienati, extra exercitum inventi, in cauſã attractus non poterit ſuper ejuſdem emptione evidens producere teſtimonium: ſẽper actor tertio ſe ſibi ſimilibus ad ejus recuperationem ſuum debet reponere juramentum. Verùm, fur ille ſi dixerit, in foro libero & cõmuni, vel alibi ſe emiſse, & evictorem (quem nos expeditorem appellamus) nõ potuerit ſtatuere, neq; hoſpitem vel alium quempiam, qui mercipotum, hoc eſt victimum emptionis & venditionis, more ſolito benedixiſſet, producere: patibulo reus erit.

AZ PŐREKNEK kérdőre való bocsátáſſáról, és az tranſmiſsio levelekről.

XXXV. TITVL⁹.

VEGTére ezt-is tudnia kel, hogy minden pőreket az Egyházi Vicariuſ-

DE CAVSARVM tranſmiſsionibus, & literis tranſmiſsionalibus.

TITVLVS XXXV.

SCIENDVM poſtremò, quòd univerſæ cauſæ, in ſedibus ju-

diciarijs vicariorum Ecclesiarum Cathedralium, ac omnium parochialiũ motæ (dempta causa, quæ in sede Comitatuum sacramento solius personæ actoris submittitur) in curiam Regiam, judicum scilicet ordinariorum Regni in præsentiam, evidentioris & maturioris discussionis gratia transmitti solent atq; debent. Causæ verò, quæ coram dominis terrestribus, super factis colonorum & rusticorum (modo antelato) suscitatæ fuerint: tunc ad instantiam & appellationem illius partis, quæ super celebrato inibi judicio contentari noluerit: primùm in præsentiam Comitum, ac vice Comitum, & judicum Nobilium: tandemq; altera forsitan partium ibi quoq; nõ contenta, in ipsam curiam Regiã sunt transmittendæ: & pars appellans literas, tàm super hujusmodi, quàm etiam alijs quibusvis causis, in sedib⁹ judiciarijs Comitatuum ventilatis, adjudicatorias & transmissionales, in sede judiciaria, post ultimã & finalem adjudicationem primitus celebranda, si cõmodè

riussok ßékin, és az Vármegye ßékin-is, mellyek kezdetnek (az féle pőrtől el válván, kit az Vármegye ßekin az Felpőresnek tulaydon ő maga ßeméllyének hűtire hagy és kőt az Alpőres) Király Vdvarában, tudni illik, ez Orßagh rendelt Birak eleiben, nyilvábban való megh hányás vetésnek és világosb megh latogatásnak okáért, ßokták el bocsátani, az mint hogy el-is kel bocsátania. Az fęle pőreket penig, mellyek az földős Vrok előt az iobbágyoknak és paraßt embereknek dolgairól és cselekedetekről (az fellyűl meg mondot mód ßerént) támadandnak: ackor annak az pőres fęlnek, ki az ott ki mondot tőrvénnyel megh nem akarna elegedni, keressęre és kévánságára: Leg előßer az Ispánok és Vice-Ispánok és ßólga birák eleiben: annak utánna ne talám az más fęl-is azon megh nem elegedvén, az Király Vdvarában kel el bocsátani kérdőre: De az fel vivő és appellaló fęl mind az illyen, mind penig egyéb pőrekről való itilet leveleket és transmissiokat, az Vármegye ßékin, mely pőrek forgottanak az Vármegye első ßékin az utólsó tőrvénnek megh látásának utánna, ió módon ha lehet ki vegye: ha nem

nem lehet penig, az második ßéken-is ki vegye, és az hagyot napra, mellyet az Biró néki hág, azt az pőrt az Király udvarában tartozik vinni. Mert ha ezt el mulattya, az az pőr az appellatio mellől el marad, és az előbbi ki mondot sententia marad helyén, és az harmadik ßéken az sententiának ki mondása ßerént az nyertes és győződelmes fęlnek levelet kel rólla ki adni, és az ßerént igazat-is rólla tenni. De ugy marad el az appellatio mellől, ha annak ki vétele nem az Notarius mia, avagy az Biták mia, hanem az appellalo fęl mia haladot az harmadik ßékre.

modè fieri poterit: Aliter autem in sede secundariò celēbranda excipere, & ad terminum, per judicem sibi præfigendum, causam illam in ipsam curiam Regiam deducere tenetur. Nam si id facere neglexerit, eadem causa in rem judicatam transibit, & in tertia sede judiciaria, literę adjudicatorię, juxta latam sententiam parti victrici atq; triumphanti reddi, & executioni demandari debent. Et hoc, si negligentia ipsa, non ex parte Notarij vel judicum sed partis appellantis commissa dinoscitur.

FORMA IVRAMENTI IVDÆORVM, contra Christianos præstandi.

TITVLVS XXXVI.

ITEM, quanquam ex parte Iudæorum non sit instituti mei quicquam annotare, cum Iudęi varia & diversa habere dinoscantur, super eorum legibus privilegia, plerisq; in locis saluti contraria: & aliàs perniciosum videatur de usuris judicare; ex quo tamen sæpenumero contingit, Iudæis contra Christianos juramentum imponi & adjudicari, Formam igitur juramenti Iudæorum in calce opusculi hujus apponendam censui. Vbi sciendum, quòd Iudæus juramentum præstare volens, contra Solem verti, & nudipes stare debet, clamide vel pallio indutus, & pileum Iudaicum in capite suo habens, volumenq; legis (quod tabulam Moysis vocant)

manu

manu sua tangat atq; teneat, & sic dicat: Ego T. Iudæus, juro per Deum vivum, per Deum Sanctum, per Deum Omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, quòd in hac causa, qua me hic Christianus inculpat, innocens sum, penitus & immunis. Et si reus sum, terra me absorbeat, quæ Dathan & Abyron absorbuit. Et si reus sum, paralysis & lepra me invadat, quæ præcibus Helisæi Naaman Syrum dimisit, & Iezij puerum Helisæi invasit. Et si reus sum, caducus morbus, fluxus sanguinis, & gutta repentina me tangat, & mors subitanea me rapiat, dispereamq; in corpore & anima, ac rebus meis, & in sinum Abrahæ nunquam perveniam. Et si reus sum, Lex Moysi in monte Synai sibi data me deleat, & omnis scriptura, quæ in quinque libris Moysi scripta est, me confundat: Et si istud juramentum meum non est verum & justum, me deleat Adonai, & suæ Deitatis potentia,

AMEN.

FINIS PARTIS TERTIAE.

CONCLVSIO.

NOS igitur, qui regnum nostrum Hungariæ prædictum, cæteraq etiam dominia nostra, non minus legibus & statutis, quàm pace & armis, regere & gubernare cupimus, accepto huiusmodi libello, supplicationibusque præfatorum Dominorum, Prælatorum ac Baronum, & Regni nostri Nobilium exauditis, & clementer admissis: quia omnia capitula universosque titulos & articulos, in eodem libello contenta & conscriptos, præsentibusque literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum, sine diminutione & augmento aliquali, insertos, iustos & honestos esse, ac consuetudines approbatas: & iura prætacti Regni nostri Hungariæ, partiumque & Regnorum eidem incorporatorum atque subiectorum, ritè tangère & concernere, imò mera verborum excelsione illas & illa complecti agnovimus: Ideò easdem & eadem laudavimus acceptavimus, ratificavimus, & approbavimus, atque pro annotatis dominis Prælatis & Baronibus universisque Nobilibus & Proceribus antedicti Regni Hungariæ Partiumque sibi (ut præfertur) subiectarum eorumque cunctis successoribus & hæredibus, pro perpetuis legibus iuribusque & consuetudinibus valituras & valitura, de nostræ Regiæ potestatis plenitudine confirmavimus, imò laudamus, acceptamus, approbamus, ratificamus, & confirmamus, promittentes illum in omnibus capitulis, clausulis, titulisque & articulis observare & observari facere, præsentis nostri patrocinio mediante. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam præsentes literas nostras privilegiales appensione secreti sigilli nostri (quo ut Rex Hungariæ utimur) communitas, duximus concedendas.

DATVM Budæ, in festo beatæ Elisabet viduæ, tricesimo scilicet tertio die, dietæ & conventionis generalis prænotatæ Anno Domini, Millesimo, quingentesimo, decimo quarto. Regnorum nostrorum Hungariæ &c. Anno vigesimo quinto: Bohemiæ verò quadragesimo quinto.

REVERENDISsimis, reverendisque in Christo Patribus, Dominis, THOMAE, tituli Sancti Martini in montibus, Sacro-sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbytero, Cardinali, ac Patriarchæ Constantinopolitano, & Sanctæ sedis Apostolicæ de latere ligato Strigonien sis: GREGORIO de Frangepanibus, Colocensis ac Bacziensis Ecclesiarum, canonicè unitarum, Archiepiscopis, Necnon illustrissimo ac reverendissimo IPOLITO Esten De Aragoniæ, Sanctæ similiter Romanæ Ecclesiæ diacono, Cardinali Agrien: IOANNE de Erdöd, electo Zagrabien: FRANCISCO de Warda Transsylvanien. FRANCISCO de Peren. electo Waradien. GEORGIO quinque Ecclesien: Secretario Cancellario nostro. PETRO Berizlo Wesprimien. Summo Thesaurario nostro ac Regnorum nostrorum, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Bano. IOANNE Gosthon laurien. LADISLAO, Szalkano Waciñ. FRANCISCO de Czahol Czanadien. STEPHANO de Podmanin Nitrien. IOANNE Orbág de Gyvth Sirimien, MICHAELE Keserü, de Gibarth, Bosnen:

Bosnen: electis. Et Briccio de Egerszvara Thininiẽ. Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. ITEM, Spectabilibus & Magnificis, EMERICO de Peren prænotata, Comite perpetuo Comitatus Abaszuyvariensis, Prædicti Regni nostri Hungariæ Palatino & Iudice Cumanorum nostrorum. Comite PETRO, Comite de Sancto Georgio, & de Bozin, Iudice Curiæ nostræ. IOANNE de Szapolia, Comite perpetuo terræ Scepusiensis. Wayvoda nostro Transsylvaniensi Et Comiti Siculorum nostrorum, ac Generali Capitaneo nostro. Eodem IOANNE de Szapolia. Et BARNABA de BELA Szörinin: Banis. STEPHANO de Bathor Comite Themesiensi Et partium Regni nostri inferiorum Capitaneo Generali. BLASIO de Raska Thavernicorum, MOYSE Buslai, de Gergellaka, Ianitorum. IOANNE Dragffy de Belthöc, Dapiferorum. IOANNE Banffy de Lindua, Pincernarum, GEORGIO de Bathor prædicta, Agazonum. MICHAELE de Palocz, Cubiculariorum nostrorum Regalium Magistris. Et IOANNE Bornemissa, de Berencse, Comite Posoniensi Alijsque compluribus, Comitatus Regni nostri tenentibus, & honores.

Ezek penigh az Vármegyék, mind Magyar Országban, s-mind Erdélyben, kikröl Vverbötzi István Itilö Mester ßól, az ELÖL IARO BESZEDEBEN, mellyet az kegyes OLVASONAK irt vólt. M. D. XIV. Esztendöben.

Vármegye.

1. Poson
2. Moson
3. Györi
4. Sopron
5. Vas-var
6. Varasd
7. Krisni
8. Zagrab
9. Szala
10. Posga
11. Verôcze
12. Valko

Vármegye.

13. Szerem
14. Smiegh
15. Baranya
16. Komaró
17. Estergom
18. Nitra
19. Bars
20. Trintsen
21. Thurotz
22. Lipto
23. Scepes
24. Saros

Vármegye.

25. Gömör
26. Abaujvár
27. Thorna
28. Nograd
29. Pilis
30. Pest
31. Szekes-Fejérvár
32. Baczi
33. Bodrog
34. Tholna
35. Beregh

Vgo-

36. Vgocza
37. Veſprim
38. Szolyom
39. Arva
40. Vng
41. Zemplin
42. Borſod
43. Kis Heves
44. Nagy Heves
45. Honth
46. Szathmar
47. Szaboltz
48. Kűlſő Zolnok

} V vármegye.

49. Torontal
50. Czanad
51. Tőmős
52. Beren
53. Bekes
54. Zőreny
55. Solth
56. Czongrad
57. Haronen
58. Maczo
59. Orbacz
60. Kraſſo
61. Kovin
62. Ziebernek
63. Arad

} V vármegye.

64. Zarand
65. Bihor
66. Közep-Zolnok
67. Krazna
68. Mara-moros
69. Colos
70. Doboka
71. Belső Zolnok
72. Fejérvár
73. Thorda
74. Kikellő
75. Hunnyadi

} V vármegye.

IN TRANSYLVANIA.

Sedes Siculicales Septem, & duæ Filiales.

M Maros Zęk
V Vdvarhely Zęk
O Czik
S Szepſi
K Kizdi
O Orbai
A Aranyas Zęk

{ Gyirgyo Kazon

Sedes Saxonicales Septem, & duæ Filiales.

Medgyes Zęk
Segeſvár
Kőhalom
Nagy Schink
Szeben
Szaß-Sebes
Szaß-Város.

{ Vy egyház Zeredahel

IN-

Sedecim Titulos ~~describit~~ Prologus continet in se;
Quattuor, & Centum, Prima Pars atq; Triginta:
Octoginta legas cum Sex, in Parte Secunda.
Tertia Pars scribit Titulos Sex atq; Triginta.

INDEX VERBORVM
LATINO VNGARICVS

In Decretum Tripartitum Iuris, Inclyti Regni
HVNGARIÆ.

In quo PROLOGVS habet Titulos XVI.
PARS Prima, CXXXIV.
PARS Secunda, LXXXVI.
PARS Tertia verò Tit: XXXVI.
P. Passim.

A.

ABACTIO, Bé haytás. Parte tertia, Titulo tricesimo tertio.
Abbas, Apat Vr. Par: 2. Tit: 40.
Abnegatio, Ki tagadás, Par: 1, Tit: 29. 39
Abrasio, Ki vakarás, Par. 2 Tit: 17.
Abrogatio Változtatás, Letétel, Par. 2, Tit: 2. 15. 16. 74. 86.
Absens, Absentia, Tavol létel.

Absolutio. Fel szabadulás, Fit:
1. Si actor causam prosequi negligat. Par. 2. Tit. 20. 86. Ha az felpöres nem akar pörelni.
2. Quando probatio actoris est insufficiens, reus absolvitur. Mikor az felpöres eleget nem bizonijtot. Par. 2. Tit. 32.
3. Absolvitur venditor abonere expeditoriæ cautionis, si emptor debito tempore eundem non evocaverit. Megh szabadul az el adó az szovatosságból ha az vévő, tő ideién melléie nem idesztette, Par. 1, Tit. 75.

Abusus, Nem iö kereset.
Abutens, Viszsza él. Par. 2. Tit. 12.
Accessorium, Tarúlat, közelites. Par. 2, Tit. 52.
Accuso, Accusare, Vadolni, Vadlani. Par. 1. Tit: 52 53 & 124. 125.
Acquisitor, Acquisitio, Acquisitá bona, Keresetiószág. Par. 1, Tit. 5. 21 28. 43 47. 51. 57. 73. Par. 2. Tit. 82
Actio, Pör kezdés. par: 2. Tit: 15. 20 26. 72. 82. Part 3. Tit. 19.
Actor, Felpöres. Prolog. Tit: 13. Par: 2. Tit: 26. 22. 32. 36. 52. 57. 84. 85. 86
Actus minoris & maioris potentiæ. Az Kisseb és nagyob hatalom dólga. Par. 2. 42. tit: 67. Par: 3. Tit. 19 27.
Adeptio bonorum, Iószágnak nyerésse: iószág találás. par. 1. Tit: 13. 57.
Adjurare, Hit alat kénszeriteni.
Adjuvare, Meg segiteni. Par. 3. Tit: 24.
Admonitio, Intés, Kinálás, Meg imádás. Par: 1. Tit: 59. 60. Par: 2, Tit: 24.
Adoptio, Fiui fogadás, Par. 1: Titul. 8. 63. 66.
Adoptivus, Fogadot fiu. Par. 1 Tit. 27. 49. 67, 120.

Adversarius, Ellenkező fél, Par: 2: T. 55.
Advocatus, Erettünk szólló. Par: 2. T. 83.
Adulterium, Adulter, & Adultera, Paraznaság. Par. 1. Tit. 19: 105. Par. 3. Tit. 32.
Aedilis, Vitricus Ecclesiæ, Egyhazfi.
Aequivalens, hasonlo. Par. 1. Tit. 76.
Aestimatio, Bőcs. Par. 1. Tit: 59. 60. 83. 133. 134. Par: 2. Tit: 61. Par. 3. Tit: 5. 26.
Aetas, üdő-szám.
Aetatis distinctio, üdő számnak Külömbsege. Par: 1. Tit 111. 115. 129. 132.
Affirmatio, meg vallás. Erőssités. Par: 2. Tit: 82.
Ager, szanto föld, Par. 1 Tit: 133. 134.
Agger, Töltés, Par. 1. Tit. 87.
Agnati, Attyankról való attyankfiai. Attyai nemzetről való attyafiak. Par. 1. Tit: 116. 118 121.
Aggressor. Ki másra fegyveres kézzel megyen, rea rohan. Aggressus, Kire rea rohannak. Par. 3. Tit: 21.
Alienare, el idegeniteni. Par: 1. Tit: 10. 43. 51. 58 60. 69 74. Par: 2. Tit: 51.
Allodium, Maior ház, Par: 3. Tit: 14.
Alluvio, Viz mossás.
Ambiguitas, Ambiguum, Kétség Par: 1. Tit. 26. 29 30.
Amens, Esztelen, Par: 1. Tit. 55.
Amissio, El vesztés, Par: 1. Tit: 14. 16. 75 121. Par. 2. Tit. 16. 24. 43.
Amplificatio, Többités. Par: 1 Tit: 109.
Andreas Rex, Andras Király. Par: 1. Tit: 9. Part: 2. Tit. 14.
Animal, Lelkes állat. Par: 3. Tit: 33.
Anniversarium, vel, Annualis revolutio. Egy esztendőnek el forgássa. Par. 1. Tit: 37, 68, 66, 63. 65. Par: 2. Tit: 50.
Appellatio, Appellans, az ki kérdőre veszi törvényet. Mely mindenik félnek csak egyszer engettetik. Par: 2. Tit: 2. Par: 3. Tit: 3. 4, 6, 7, 10, 11, 25, 35, 36.
Appellatio in Curiam Regiam non semper admittitur. Az kérdőt nem bocsáttyák mindenkor ő Fölsege Tablaiara, Vgy mint:
I. Causæ criminales, Főben iáro dolgot Par: 3. Tit. 11.
II. Quando causa iuramento solius actoris personæ submittitur, Mikor az törvény az fel-pőresnek hadgya, hogy egy ömaga szemelyeben meg eskűdgyek. Par. 3 Tit. 35.
III. Causæ debiti liquidi, in quibus nec negatio, neq; ulla exceptio dari potest. Lex Cons. Civ. tit: 10. ar. 6. Nyilván való adosság dolgait, melyben sem tagadás, sem valami melto fogás nem lehetet.
IV. Causæ quarum meritum quantitatem fl. 20. non excedit. Ibidem. Mely pőreknek Kereseti husz forintot meg nem halad.
Aratrum, Kiralyi Eke, Par. 1. Tit: 133.
Arbiter, Fogot Biro. Mely senki nem bűntethet meg, hanem ha kötessek tartana. Az fölpőresnek ha nem tetzik az törvény: Biraia előt uijonnan pőrelhet: Ha penig az Alpőres az haza itilt ioszágot meg nem ereszti, Kisseb hatalmon vagyon érette.
Arendare, Bőcsben adni.
Arestatio, Tartás, Par: 3. Tit: 3. Az Biro előszőr iól meg lássa, mi mellet tartatnak véle, hogy orczaiára ne térien az tartoztatás.
Arma, Czimer, Par: 1. Tit: 6, 11. Aliás, Fegyver. Par: 1. Tit: 14, 99.

Artha

Arrha, Szent Miklos pénze. Item: Iegyruha. Par: 1 Tit: 93.
Articuli, törvénybeli cikkelyek, Izek, Par: 1, Tit 30, Par: 2, Tit: 74, 77.
Artifices, Müves emberek, Par: 3. Tit: 2, szabad fegyvert esinálniok, hogy penig nem iól élnek vele, nem ő vétkek.
Arx, Vár, Minden Vármegyeben, szabad eggyet eggyet épiteni. Vlad: 7, ar: 57.
Aspirare, Kévanni, Avitani, Par: 1, Tit. 114, 115, 119, 123,
Assumptio Oneris, felelni valami felól. Par: 1, Tit: 59, Par: 2, Tit: 82,
Attestatio, Bizonyság tétel, és bé vétel. Par: 2, Tit: 28, 29.
Atrium, Tornatz:

Attestationes sunt duplices Az bizonyság tétel két fele.
- Tempestivæ, Ideiénkoran valók. Quæ ad exmissionem Iudicum reportantur.
- Intempestivæ, Alkotmatlanok. Quæ aut:
  - Ante exmissionem ad compulsionem, coaptantur.
  - Post exmissionem præfixo termino elapso, colliguntur.

Egy Attestatio Levéllel annak igaz ideie szerént, akár mennij rendbeli dolgainak való bizonyságára, vallatathat,

Aucarius, Lúdas, Par: 2, Tit: 30,
Auctio, Kotya-vetye.
Auditur, hallomás, Par: 2, Tit: 27,
Avisare, Be mondani,
Authoritas, Meltoságh, Par: 1, Tit: 9, Par: 2, Tit: 13.
Autenticus, meltóságos személy,
Avitum bonum, ósziószág,
Avus, Iob-Attya, Avia, Iob-Annya, Par: 1, Tit: 51, 56, 153, 40,

B.

BANVS, Ban, Par: 2 Tit: 65,
Baro, Szabad Vr, Tisztbeli Vr, Par: 1, Tit. 94, 93, Par: 2, Tit: 40,
Bellum Cruciatum, Keresztes had, Par: 3, Tit: 25,
Beneficia Ecclesiastica, Papi tisztek, Par, 1, Tit: 11,
Birsagium, Est Iudicij onus, seu mulcta: Birság, hagyoman, az törvényben való maratság, Par: 1, Tit: 134, Par: 2, Tit: 56, 69, 86.
Bladum, Gabona,
Bona, Vide possessio, vel iura possessionaria, Iószág, Bonæ fidei possessor, Ió modgyával elő, Par: 1: Tit. 5, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 27, 29, 30, 40, 43, 44, 47, 48, 49, 50: 54, 56, 57, 60, 65, 68, 69, 77, 81, & 116, Par: 2, Tit: 14, 51, Par: 3, Tit: 30.
Brachium Regale, Manus militaris, Brachium sæculare, Feiedelem hatalma. Ackor kel ezzel élni, mikor az meg gyôzetet fél, igazat nem akar tenni, az sententia szerént, Pos: 52, ar: 25.
Brevis, Brevium, Rövid Octava, Est terminus iudiciorum triginta diebus durantium.

C.

CALCVLATOR, Számvető, Calculatio Actionis, az feleletnek forgatása, és rea szamlalása, Par: 2, Tit: 82,
Calumnia, Patvar, Par: 1, Tit: 134, Par: 2, Tit: 70, 25, 72, 34, 71,

Cam-

Cambuca ferrea, Buzogany, Vas Bott. Par: 2. Tit: 74,
Cancellarius, az Feiedelemnek tikos Deakya.
Cancellatio literarum, Az levelekben való rend vonás, Par. 2, Tit: 17,
Capecia, Keve,
Capitalia Iudicia, Fóben iáro dólgok,
Capitalis fẽtentiæ casus QVINQVE, Fónek, iószágnak el veszteſének ót okai, Par: 2, Tit: 42, 55, 67, Par. 3 tit: 19,
Capitaneus, Országh Kapitánya hadnagya.
Capite minutus, Feie ioszága veszte, Par: 1, Tit, 121,
Capitulum, Conventus, vel Capitulares personæ & Conventuales, Capitalan, Convent, Feiedelem embere, Birokepe Par: 2, Tit: 21, 22, 46, 47, 16, 74, 14,
Captivatio, Foktatás, Captivator, Foktató, Captus, Fogoly, Captivitas, Fokság, Par: 1, Tit: 14, 9, 56, 59, Par: 2, Tit: 68, 69, Par: 3, tit, 28, 32,
Carcer, Tömlöcz,
Carnifex, Hoher, Prol. tit: 16,
Castigatio malorum, Az gonoztevők büntetese, Par: 1, Tit: 13, par: 2, tit: 32, par: 3, tit: 32,
Castrum, Vár, Kasticly, par: 1, tit: 14, 133,
Casus, Esset, úgy, Prol: Tit: 12, par: 1, tit: 121, par. 2, tit: 82, 42, 67, par: 3, tit: 19,
Catholica Fides, Az közönseges hit, par. 1, tit: 11,
Cavillatio, agyarkodo visszalkodás, csalárd kereset, par: 2, tit: 74, 83,
Causa, à casu quo venit, Esset, úgy, okk. pór: Prolog: tit: 13, part: 1, tit: 125, 85, 45, 9, 60, 61, 71, par: 2, tit: 20, 18, 71, 56, 42, 67, 64, 32, 70, 86, 77, 75, 78, par: 3, tit: 35, 17, 25, 10, 11, 81, 15, 17, 21, 23, 24, 33, 34, 7, 6, 26, 27, 28,
Causans, Pór indito, póres, Prol: tit: 15: par: 1, tit: 75,
Cautio, ló kötés, Szavatosság, par., tit: 74, 89, Par: 2. tit. 18, par; 3, tit. 28,
Cœlebs, Nótelen, Hós,
Census, Ado, Sumptus ne superet censum: Az költség megh ne haladgya az iövedelmet,
Certificatio, Hirre való adás,
Celsio, Engedes, par: 1, tit: 72,
Chirographũ, vide Literæ reversionales,
Circumferentia, Az körületnek ki tetzese par: 2. tit: 17,
Citatio, Elő idezés, par: 2, tit: 20. 26,
Cives & Civitates liberæ, Varosbeliek, Kolczos Városban lakók polgarok: Es az szabad Keritet Kolcsos városok, prol: tit: 10, par: 2, tit: 8, par: 3, tit: 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 18 19, 15, 17, 2, ERDELYBEN az szabad Keritet Varossok ezek: Szeben Brassó, Colosvvar, Medgyes, Beszterecze, Segesvár, Szászsebes és Feiervár. Szabad Királyi varossoknak penig ezokáert mondottak, miert hogy csak ó Felsségétől az Feiedelemtől halgatnak, Par: 3. tit: 8 20,
Clausula, Dugo, Kapcza, Megrekesztés, Kőszmondás, Item, Meg határozás. Clausulæ literarum observandæ, Az levélbeli meg határozást meg kel tartani, par: 1, tit: 85,
Clausularum insertio, Az meg határozo ezikellyeknek be irása, par: 1, tit: 69.
Decedere sine hærede, ac deficere in semine, par: 1, tit: 10, 17,
Defectus seminis talis vel talis, Par: 1, tit: 22,
Quo ad utrumq; sexum, par: 1, tit: 17, 48
In quorum pacifico dominio, Par: 2, tit: 86, 87,

Intro

Intra ambitū huius Regni, par: 2, tit: 65
Ad eandem possess. de iure ab antiquo spect: & pertinere debent, Par: 1, tit: 76.
Cum cunctis utilitatibus & pertinentijs ad eandem spectantur, par: 1, tit: 76
Clausula, Prævia ratione, Ibidem.
De cuius vel quorū notitia, Par: 2. tit: 16
Litis pendentia, si quæ foret, par: 2. tit: 25
Cum nos, & dicitur nobis, par. 1, tit: 33, 34. 86,
Dicitur nobis, in literis metalibus ineficax par: 1, tit: 86,
Non obstante lege, vel Decreto Regni, est derogatoria, par. 2. tit: 11.
Non obstante annuali revolutione iam transacta par. 2, tit: 11,
Salvo iure alieno, Par: 2, tit: 9.
Assumptis, missis & destinatis, ratione commissionis: quid valeant in Evocationibus? par: 2, tit: 82.
Præmissis sic ut præfertur stantibus & se habentibus, par: 1, tit: 26.
Et per eum, par: 1 tit: 43,
Nullum ius, Nullum iuris, Nil iuris par: 1, tit: 69.
Latius: Coram latius declarandorum negotiorum,
Clausula Ludovici Regis confirmatoria, par: 2, tit: 14
Clenodia, Hazi eszkőz,
Cognatio, Annyárol való Attyafiuság, Rokonság
Impedit matrimonium ad quartum gradum inclusive, par: 1 tit: 107, 116.
Cognitio, Ismeret, par: 1, tit: 129,
Cognomen, Vezetők nev, Mely mindenkor az Attyáról nevezztetik par: 2 tit: 82
Collaterales Personæ. Oldalul való attyafiaknak személyei: De sororibus: Odolaslag par: 1 tit: 17, 20
Collegium artificum mechanicorum. Céh. Gyülekezet, par: 3 tit: 2
Collusio, Compositum crimen, Prævaricatorum, Csinalmany, Iazottatás.
Coloni sive Iobagiones, Vide Rustici, Az Rabbotás Iobbágyok dolgát lásd oda aláb az szántó emberek kőzőt.
Iobbágyát senki törvény-nelkül megh nem ölheti: Oly fogságra sem vetheti, kiben megh hallyon, Mert az Országh Directora reá keresheti, mint nyilván való gyilkost, Az megh őltnak gyermeki peneg akar hová lakni szabadon elmehetnek.
Comes Parochialis, est persona secularis, Az Vár-megye Ispánya Külső Viczéllő Nemes Szemely, par: 3 tit, 25,
Comitatus, Vármegye,
Vide in Epistola Authoris Verbőcii, & in fine operis, ultra 50, par 3, tit, 2. 6, 7.
Comitia, conventus, congregatio, dieta, Gyülés, Generalis, partialis, passim,
Commetaneus, Határos Szomszéd, par, 2, tit, 29, 32, par, 1, tit, 86,
Comminatio, Meg fenyegetés, par. 3, tit, 23, Incendium comminatus morte afficitur, Ki égetéssel fenyeget, érte megh hallyon, Ibidem,
Commissio iuridica Iudicum: Az Biraknak törvénybeli megh hagyások, par: 1 tit. 86, par: 2 tit: 82, 67,
Committere, Committens, Meg hadni Meg hagyó, Commissio meg hagyás, par, 2, tit 82,
Communis locus, Kőz hely par, 1, tit, 40
Comunis æstimatio, Kőz Bőcs, par, 1, tit, 133,
Communis inquisitio. Kőz vallatás, par, 2 tit, 27, 31, 32, 28,
Comparatio, Bé állás par, 2, tit, 75,

Compositio, Meg alkuvás, par, 1, tit. 62.
Compromissum, Fogadás kötés.
Concambialis permutatio, Czere, Drincz, Tokma, par. 1, tit. 70, 71, 72.
Concilium, Megh bekelésre való gyűlés, Synodus, Synat, par. 1, tit. 11.
Concordia Concordare, Eggyesség, Eggyet erteni. Meg békelleni, par. 1. Tit. 28, 16, 127, par. 2 tit. 57. 85.
Birság nélkül megh lehet, minek elötte sententiat mondnak. Az utan megh nem lehet, mert immár nincs az felpöres kezében.
Az meg Alkuvás után érkezhetik hit le tételis, Mert mikor az vétkes diát meg igiri, és bizonyos summára köti magát. Annak utánna, ha nem lészen mivel fizetniis, de halálos büntetessel meg nem büntethetni, hanem hűti alat tartozik mindenét az böcsűre elö adni, és aval fizet, az mie vagyon.
Concepti filij: Meg fogantatot fiak, par: 2, Tit: 62.
Condemnatio, Karhoztatás. Mikor az földes Vrat kárhoztattyák, Az Decret: tartássa szerént, par: 3, Tit: 27, Melto hogy az Iobbagyokat, az mivel vadollyák meg törvénnyel, meg lássak, ha ök is vetkessek, avagy nem.
Condescensionum diversitas.
Condescensio prosecutionis causæ. Az pört valakire szállitani, Par, 2, Tit: 78, 72, 82, 83,
Condescensio bonorum est devolutio, Valakire való marha szállás, Par: 1, Tit: 16, 49, 50, 56, par: 3, tit: 29.
Condescensio causæ, Az pörnek le szállitássa, par: 2, Tit, 77, Idem, Depositio vel omissio, Az pörnek le tétele, par: 2, Tit. 82,
Condescensio bonorum capitaliter convictorum in filios, Par: 1, Tit: 15, Par: 2, Tit: 55.
Confirmatio, Erősités, Par: 1, tit: 37, par: 2, tit. 77.
Coniunx, vide Vxor, Feleség, par: 1 tit: 48.
Coniurator, Ember mellet ki meg esküszik, par: 1, tit: 38, 36, 35, 34, par. 2, tit: 38.
Consangvinitas, vér-szerént való rokonság, par: 1, tit: 14, 107, 106,
Consensus, Egy ertelem, egy akarat, par: 1, tit: 58, 61, 72, 59, 60, 63, 65 64, 35, 103, 49, par: 2, tit: 57, 83.
Conscientia, Lelki ismeret, prolog: tit: 16, 15, par: 2, tit. 27.
Conservare aliquem in dominio, Valakit uraságában meg tartani, hadni birni, par: 1, tit: 74, 75, 76.
Conspiratio, Támadás, par: 1, tit: 52, 53,
Constitutio, Végezés, Szerzés, par. 2, tit. 1, 2, 3, 5, par: 3 tit: 2.
Consvetudo, Szokás, Meg regzet gyakorlás, prolog: tit: 10, 11, 12, par: 2 ti; 6, 2, par: 3, tit: 1.
Contemptus, El halgatás, Fűle mellet való el bocsátás, meg utálás, par. 3, tit, 26,
Contentio, Háborgas, par. 1, tit. 84.
Contingens, Történetből való, par, 2, tit. 82.
Contractus, Alkuvás, Szerződés, conventio, par. 1, tit, 16, 49, 62, 66, par, 2, tit, 71,
Contradictio, Ellene mondás, par, 1, tit, 45, 57, 70, par, 3, tit, 14, 15.
Contradictor, Ellene mondó, par, 1, tit, 131,
Conventus, vide Capitulum.
Convictus sive Damnatus, Az ki pörit el ve

el veszti. Meg győzetet fél, Avagy meg sententiazot. par. 1. tit: 59. 60, 25. 14, par. 2. Tit: 57, 71, 12, 30, 5, 58 par 3, Tit 28. 26,

Corollarium, meg szőrzes, meg alkutás par: 1, tit: 130. 59

Corpus, Corporalis res Test, az Testnek fő része. par 3 tit: 16.

Corruptio, Megszéditès, Valakit arra ingerelni, hogy álnakúl cselekedgyek, par: 1, tit: 86, par, 2 tit: 74, 27.

Crimen notorium, Szarvas vetek.

Criminales causæ, Szarvas vétek miat indult pörek. par. 1, Tit: 9, 14. par: 3, tit. 11, 27.

Creditor, Meghivő: Ki kölesen ád. par: 1, tit. 82.

Crux. Keresztt. par. 1. tit: 11.

Culpa lata, Tudva valo bún.

Curator, Gondvisselő, par. 1, tit. 124,

Curia Regis, Kiraly Vdvara, vagy Táblája, par, 3 tit: 7.

Cursor Regis, Posta.

D.

DALMATIA, Tót Ország: par: 3, Tit, 1,

Damnorum ratio, Kár vallások, par. 2 tit. 45, 51, 61, 48, 68, 67, par: 3, tit, 33, 28.

Damnatus. Meg sententiazot, par, 1 tit, 15. par, 2, tit, 57, Damnificatus, Kinek kárt tőttek, par, 2, tit, 67, Damnificata, par, 1, tit. 74.

Datum litterarum, Az leveleknek keleje, par. 2. tit. 17,

Dativa tutela, vide tutor, tutela, par, 1. tit, 115,

Debitum. Adosság. par, 1, tit, 134. par, 2, tit, 18, 68, 32, 45. 52, 33, par, 3 tit, 28, 17, Debitor, adós.

Decanus, Decan, par, 2, tit. 53.

Decretum, Decretom, Végezés, parancsolat adás, rendelés, Irot törvény, Prol, tit, 8. par, 2, tit, 2, 3, 8 6. par, 3, tit. 2, Vide, in voce, Statuta, Constitutiones & leges,

Defectus seminis, Magva szakadás. Kinek magzattya, avagy örőckesse nem marad, par, 1, tit, 22, 48, 82. 84, 29, 30 10, 27,

Fit autem post legitimam ætatem: Antea enim non ipsi, qui legitimam nondum attigerant ætatem, sed eorum parentes deficiunt, cum in sexu virili tum in muliebri, Nam viri deficiunt in semine. Mulieres decedunt sine liberorum solatione,

Defectus litterarum, az leveleknek fogyatkozása, par, 2, tit, 82.

Defectus. Az környül álló dolgoknak fogyatkozása, El haylás. par, 2, tit, 82

Defensa, Maga óltalma, Defensio, ólta, lom. par, 3, tit, 21, 22. 23,

Depositio causæ, Az pörnek letétele par, 2. tit, 82, vide Condescensio,

Depositionis locus, Fog hely.

Depositum. Le tőtt marha,

Detentio, Detentus, Megh tartoztatás, Megh tartoztatot, par, 1, tit, 59, 9, 14, par. 2, tit, 43, 55, 67, 68. Par. 3. tit: 28,

Detractores, Ragalmazók,

Hi ad restitutionem famæ tenentur, profitendo se malè & iniustè diffamasse. Detractorē audiens absq; restistentia, videtur consentire, & non minus peccat.

DEVS, AZ ISTEN. par, 1. tit: 1, 3. 53. Actor. 5, vers. 29, par, 2, tit. 1 par, 3, tit, 1. 36,

Diæta, Bizonyos napra rendelt, Ország, gyülese,

gyülése, Comitia Idem, par, 2, tit, 7;
Dignitatum tituli, méltoságos tiszteknek nevezeti, par. 1, tit, 2, 94, par. 2, tit, 49 Vide de his Confirmationis conclusionē,
Director causarum, par, 2, tit, 39,
Dispensatio de tutela, az tutorság osztogatása, par, 1, tit, 116,
Dispositio, Igazgatás. Disponere, Igazgatni, helyheztetni, par, 1: tit, 5, 44, 57, 10, 13 64, 43 par, 3, tit. 29,
Dissipator, Tékozlo, par, 1, tit, 42, 52, 53,
Divinus, Szentséges, Passim,
Divisio, Divisor, Divisus, Osztás, Osztó, Meg osztozot, par, 1, tit, 1, 46, 57, 52, 53, 47, 84, 45, 40, 43, 99, 102, 41, par, 2, tit, 70, 72, 60, 67, 73 82, 18, par, 3, tit, 29, 26,
Divorcium, Házassoknak el vállása, par, 1, tit, 105, 106,
Documentum literale & humanum, Levélbéli és első embereckel való bizonyság, par, 1, tit, 47,
Dominus terrestris, Patronus, Földes Vr, par, 3, tit, 26, 31, 29, 30, par, 1, tit, 115,
Dominium, Vraság, birodalom, par, 1, tit, 63, 66, 26, 49, 68, 116, 67, 36, 37, 87, 131, par, 2, tit, 60, par, 3, tit, 14,
Domus, Ház, par, 1, tit: 98, 40, 41, par, 2, tit, 67,
Donatio Regia. Király adománya, par, 1, tit, 13, 4, 38, 39, 47, 50, 37, 43, 24, 22, par, 2, tit. 32, 71,
Donatio nova, Vy adomány, par, 1, tit, 36, 37, 24, par, 2, tit, 77.
Donatarius, Meg aiándekoztatot, par, 1, tit 16, 77, 44, 5.
Dos, Iegy-ruha, Dotalicium, Iegy-ruhá, hoz való, par, 1, tit, 93, 94, 95, 96, 97, 101, 109, 134, 103, 104, 105, 67, par, 2, tit, 24, 60, 18, par, 3, tit, 3.
Duplex titulus, Color, Via, Két uton, Két szin alatt, par, 1, tit, 82, par, 2, tit, 70, 71,
Duplum, Duplatio, Két annyira való kötés, par, 2, tit, 86, par, 3, tit, 28.
Duratio Literarum, Az leveleknek ideiek mikor tellyék el, par, 1, tit, 33.

E.

ECCLESIA, Szentegyházi gyülekezet, Ecclesiastici, az Szentegyházi gyülekezetnek prædicatori, prol, tit, 2, 9, par, 1, tit: 2, 11, 12, 78, par, 2, tit, 44, 51, 42, 52.
Eleemosina, Alamisua, par 1, tit, 28 4,
Emancipatio, Fel szabaditás, maganak való vallás, par, 1, tit, 51, 56,
Emaritatio, Ki hazasitás, Vide Rusticus,
Emenda Linguæ, Nyelv valtságh, nyelv-iobbitás, par, 1 Tit, 25, 134, par, 2 tit, 72,
Emenda Capitis, Fő valtság, par. 2. Tit 30, 43.
Emendatio seu Reformatio, Az megh uyitás, Avagy iob modgyára valo hozás par: 2, tit: 12.
Emere, Venni, Emptio, Vétel, Emptor, Vévő, par: 1, tit: 60, 27, 61, 75, par: 3, tit, 14,
Ensis, Fegyver, par. 1, tit: 3,
Equus, Ló, Caballa, Kaczola, Equi, equatiales, par, 1, Tit, 99, 101, 113, parte 3, tit: 34.
Equi gregales, Ménes,
Erigens, Fel tamado, par: 1, tit. 14,
Erogatio, El költés, par, 1, tit: 101,
Error, Vétek, par: 2, tit, 12, 75, 82,
Eruitor, Testi szakadást tévő, par: 1 tit, 14, Mutilatio, idem, par, 3, tit, 20,
Evasio, El szaladás, par, 2, tit, 56, par, 3, tit, 26, 21.
Evadere, ibidem,

Evi-

Evictio, Terhe fel vetel, Oltalom. Magára való fel vetel, Valakiért való elö álás. par. 1, Tit: 74, 75, 76.

Evictor, Ki valami felöl felel, Es annak terhét magára veszi, hogy elö ál, és mást benne meg óltalmaz, Szovatos, Par. 1, Tit: 74, 75, 76, Par: 2, Tit: 18, par: 3, Tit: 34.

EVOCATIO, Rea való szollitás. Rea való hivatal. Be idezés. Törvénybe valo hivás. Par: 1, Tit: 132, Par: 2, Tit: 18, 25, 86.

Prima, Par: 2, Tit: 25,
Secunda, Ibid. Et par: 2, Tit: 86,
Tertia, Ibidem,
Generalis Evocatio, Par: 2, Tit: 34, 46,

Fit { Per Regium, Aut Palatinalem, Et Capitulares homines, Par: 2, Tit: 19,

Requirit tria. { Personam, Tempus & Locum. Par: 2, Tit: 26,

Evocantur par: 2, tit: 18, 26, 27, 24, 20, 75, 71, 46, 51, 34, 25, 57, 86, 82, 19, 23 par: 3, tit: 19.

Examen causæ, Az dolog felöl való kerdezkedés, és szolás, Ertekezet, tractalas, Visgalás,

Examinatio, Idem, par: 1, tit: 26, par: 2, tit. 15, 27,

Excipiens & Exceptio. Fogás. Ki vétel, Szükséges maga óltalmaban való cselekedet. par: 2, tit: 29, 71, 74, 36, par: 3, tit: 10.

Exclusio, Excludi, Excludere, Ki rekesztés, Ki vetés, Ki vetetni, Valakit ki rekeszteni, ki vetni. Par: 1, tit: 98 102, 68, par: 2, tit: 75.

Excusatio rationabilis, Méltó maga mentség, par: 1, tit: 122, par: 2, tit: 30, 59,

Executio, Az törvénnek ki szólgáltatása. Igaz tétel.

Executor, Igaz tévő, és ki szólgáltató, par: 1, tit: 45, 33, par: 2, tit: 19, 20, 21, 55, 56, 57, 43, 66, 65, 77, 83 par: 3, tit: 7.

Exhæredatio, Az iószágból való ki tagadás, örökétlenné való tétel, par: 1, tit: 38, 39, 42, 52, 71,

Exemptio, Az szólgálatból való ki vétel, par: 1, tit: 6, par: 2, tit: 12.

Exemplum, Példa, par: 1, tit: 13, 46, par: 2, tit, 82.

Exhibere, Elö adni, Hogy az más félzis tudgya, mit keresnek rayta. Exhibitat, valamely levélre, Avagy Aperiat, iratni nem hasznal: ha az hatvan Napig, aval pörben nem indúlt, ki ellen hozta, par: 1, tit: 33.

Exilium, Számkivetés, par: 1, tit: 79,

Exitus, Ki menetel, par: 1 tit, 27.

Exmissio, Ki bocsátás, par: 3, tit: 3:

Exordium, Kezdet, Eredet, par: 1, tit: 3.

Expeditor, El Készitő, Avagy ki mást az iószágnak birájában megh óltalmaz. Szovatos, par: 2, tit: 36.

Expeditoria cautio & Literæ. Quietantiæ vel Evictio. Tovabra való maga, avagy ioszaga óltalmára valo iö kötés, iö Level, Menedék, Irasbeli Szovatosság par: 1, tit: 74, 37, 59, 77, 82, 6,

Expensæ Költség. par: 1, tit: 29, 81, 109, par: 2, tit: 67.

Expiratio literarum, Oly levelek, kiknek már erzték nincs. Vide terminus. par: 2, tit: 57, 59,

Expurgatio, Meg tisztitás. par: 2, tit: 34.

Externus, Idegen, Kívül valo. Hoſpes, idem, par: 1, tit: 14.
Extraneus, Idegen országbeli, par: 1, tit: 60, par: 3 tit: 12, 33,
Extirpatitium, Irotvány. par. 1, tit: 134.
Extra Dominium Vraſagan kívül lenni. Valamit nem birni. par: 1, tit: 82, 63, par: 2, tit: 24, 74, 75.

F.

FACIENTES & conſentientes pari reatu detinentur. Az gonoz cselekedővel ki eggyet ért azont érdemli, mint az ki cselekedte, Par: 2. tit: 83.
Falſi crimen & reatus, Hamiſſággal való megh fertéztetés. Par: 1, Tit: 14, Item, méltatlan álnak cselekedet: ſzó, beſzéd, és vallás-tétel. Par: 1. Tit: 25, 36, 38, 39, 58, 59, 60, 71, 110, Par: 2, Tit 14, 17, Vide plura in L.
Falx, Sarlo, Par: 2, Tit: 78,
Fas lex divina eſt, Melto dolog, Szabad, Par. 2, Tit: 6.
FASSIO, eſt cuiuſpiam oraculo vivæ vocis coram perſonis authenticis, diſpoſitio, Az az, valaki Elő nyelvel való vallás-tétele, arra rendelt bizonyos tiſztbéli ſzemellyek előt, melyben az mindennemű iovait, hova rendelte legyen, és kinek hatta legyen el, megh ielenti. Par: 1, Tit: 57, 58, 110, 111, 60, 59, 61, 69, 91, 63, 128, 65.
Falſio vallás Par: 1, Tit: 62, { Modo contractum ſignificat. Néha végezéſt teſzen, Par: 1, Tit: 62, Modo atteſtationem, Néha bizonyſágot iegyez, Par: 3, Tit: 13.
Falſio fraudulenta, reclamatione invalidatur, Vide Literæ fulminatæ. Az alatomban való csalárd vallás-tétel, ellen mondáſſal erőtlenedik.
Fides, Hit, Par: 2, Tit: 52, Par: 3, Tit: 127, Par: 3, Tit: 28,
Fide-digni, Megh hit emberek, Hűteles emberek, Par: 2, Tit: 74.
Fidelitas, Hűſég, Par: 1, Tit: 123,
Fidefragus, alias periurius. Hite ſzeget, Hitetlen, Ludás, Par 2, tit: 30.
Fideiuſsio, Kezeſſég Par: 1, Tit: 52, par: 3, Tit: 34.
Filia, Embernek édes leánya. Par: 1, Tit: 17, 18, 19, 20, 21, 22, 29, 42, 50, 60, 67, 89, 90, 91, 101, 120.
Filius, Fiu, Par: 1, T: 17, 16, 106, 108, 60, 124 52, 54, 53. 41, 51, 55, Par: 2, T. 61, 62, 63, 64, 51.
Finis, Minden dolognak à vége, Céllya, Par: 1, tit: 27 Par: 2, tit: 85.
Fiſcus, Az Feiedelem tár házához való iövedelem, Par: 1, tit: 15, 50, Bona regalia &c.
Fœmina, Aſzſzonyi-állat, Par: 1, tit: 27, 48, 17, 21, 28, 37, 60, 73, 111, P. 2, T. 42,
Fœnerator, Az ki uſora nélkül pénzt köleſen nem ád: ha ád-is, az zálagot megh nem ereſzti, Par. 1, tit: 60, Par: 2, tit: 24, 71.
Fœnetum, Réét, Part 1, Tit: 133.
Fluvius, Folyó viz, Par: 1, Tit: 87.
Forum, Váſár, Par: 2, Tit: 10, Par: 1, Ti 95, 134.
Forum eccleſiaſticum, Az ſzent ſzék, Par: 1, Tit: 78, Par: 2, Tit: 52:
Forum Seculare, Külömb külömb itilő, avagy törvény ſzék, Par: 2 Tit: 52,
Forum conſcientiæ, Az lelki iſmeretnek itilő ſzéki, Par 3, Tit: 21, 22.

Fornio

475

Fornicatio, Paraznalkodás, par: 2. T. 62.
Frater, Attyamfi, Battyam, avagy öczém. Par: 1, Tit: 39, Item, par: 1, Tit: 14, 42, 61. 43, 44, 58, 17, 63, 67, 66, 36, par: 2, Tit: 34, 61.
Alij autem fratrum, sunt Carnales, Oly Attyafiak, kik egy Attyatól és egy Annyatol valók, Par: 1. Tit: 50, 67,
Alij uterini, Egy mehéből, de külön attyaktól valók, Par: 1, Tit: 43, 45, 50,
Alij verò Patrueles, & alij condivisionales dicuntur, Attyakrol valo, és egyéb egy oszlasson való attyafiak, Par. 1, Tit: 50, 47, Par: 2, Tit: 34.
Fraus, Csalardság, Par, 1, Tit: 71, 86, 87, par: 2, tit: 83,
Fructus, Gyümölcs, par: 1, Tit: 62, 67, 70, 72, 81, par: 1, Tit: 24, 71,
Fugitivus, El futo, Szökö, budosó, Par: 3. tit: 26,
Fundamentum, Fondamentom, P. 2, T. 85
Fundus, Nemes üles, hely avagy akar micsoda örökség helye, ház-hely, par: 1, Tit: 24.
Furiosus, Nem tiszta eszü, Megh dühöt, par: 1, tit: 55, 124.
Fur, Orr, Lopo, par: 3, tit: 34, 33, par: 1, Tit: 15,
Futura contingentia sunt ambigua, Az következendö dolgok kétségessek, Par: 2, Tit: 82.

G.

GEMMA, Gyöngy, Par: 1, tit: 110,
Genealogia idem quod Generatio, Nemzetség, Születés, Es annak megh bizonyitássa, par: 1, Tit, 47, 36, 15, par: 2, tit: 35, 36, 84.
Geysa, Pater D. Stephani Regis, Az Geysa Király, Sz. Istvan Kiralynak az Attya, par: 1 Tit: 3:
Gratia, Kegyelem, Par: 1, tit: 59, 20, 16, 15, par: 2, tit: 57.
Guerra, Haboru, par: 1, tit: 23.

H.

HAERES, örôckes, par. 1, tit: 4, 6, 17, 8, 23, 27, par: 3, tit: 30.
Hæreditas, örökség, par, 3, tit: 18, 16.
Hæreticus, Külömbözö, avagy, ki más értelmen vagyon, par: 1, tit: 14.
Homagium, Ez ige ketképpen vettetik.
Elöször feie es iószága vesztése alat való hüttel meg erösitetet, hüvségért, az Feiedelemhöz, par: 1, tit: 12, Mely hütnek le tételére, mind az Pap Vrak és Egyházi személyek, szintén mint az töb Szabad, Zászlós es Nagyságos Vrak-is és Vitézlö Nemessek, kötelessek, Ibidem.
Másodszor, fö váltságot, és az ember diát iedzi, par: 2, tit: 23, par: 3, tit: 5 21
Az Homagiumoknak külömbséget, lásd, par: 1, tit: 2.
Az Erdélyi Nemesseknek, integrum homagiumia, az az, Egész, avagy Hölt dijok tészen flor: 66, Eleven diok penig teszen flor: 33, par: 3, tit: 3.
Az Szabad Városbélieknek Homagiumia, par: 3, tit: 9.
Az Kiföldieknek Homagiumia, tészen flor: 40: par: 3, tit: 26.
Az Homagiumot egyedül csak az gyözedelmes fél szokta fel venni, par. 3, tit: 26, Item, par: 2, tit: 23, par: 3, tit. 3, 21.
Homicidium, Ember öldöklés, Gyilkosság, Mely három képpen esik.
I. El végezet szanszandekból: Ez miat

fóert fő essik. Gen: 9, ℣, 6, par: 3, tit: 5.

II. Mikor szükséges képpen egyéb abban nem lehet, maga óltalmaért. par: 3, tit: 21, 22.

III. Tôrtenetből, mellyet valaki nem ôrômest cselekedet: E miat diát kel le tenni. par: 2, Tit: 82.

Homicida, Ember öldeklő, gyilkos, par: 1, tit: 9, par, 3, tit: 5, 21, 32.

Ki tiszti az, hogy az gyilkosságért, valakit megh keressen, és érette pőrellyen?

Az megh öltnek felesége és gyermeki tiszti: Kik ha nincsenek, az kozelb valo attyafiak tiszti. Ha azok-is nincsenek, az sogorok dólga. Ha mind ezek halaadatlan voltokból törvénnyel nem üldözik az Biro tiszti szerent tartozik azzal, azért hogy az közönsége állapatnak szabados bekséges vóltat megh haborgatta, meg büntetnie, par: 2, tit: 12, par: 3, tit: 32.

Homo Regius, Kiraly embere, Tisztiról last meg. Par: 2, tit. 22, 19, 21, 36.

Homo impossessionatus, Szegény legény, par: 1 tit: 29.

Hungari, Az Magyarok, par: 1, tit: 3, 42.

Hungaria in faucibus hostium posita. Magyar Ország az ellenségnek torkában vagyon helyheztetvén, par: 1, tit: 18. At, Pietas ad omnia utilis est. Ahoz tartozo Országok. Par: 1, Tit: 1, 13.

I.

IGNOBILIS, Nemtelen, Az Nemességen kivül való köz ember, par: 3, T, 26.

Az ollyan köz személlyek közzül, az Cancellarián és Conventben iró déákok lévén, noha még nem Nemes személyek de meg tartatnak irásokban, par. 2, tit. 20

Az köz rendből való firfiu, az ő Nemes feleségtôl születet fiainak és Annyai iószáginak tutora lehet, par. 1, tit. 133.

Ignorantia, Tudatlanság, Valamit nem tudni, mint nem ő dolgát, par, 1, tit, 69. Valamely helynek végezését szockásit és törvénnyit nem tudni, nem vétek. De azt meg vetni, tudván, annak vagyon büntetese, Par: 2, tit: 5,

Felesegevel való vérseget nem tudván, igaz ágyból születet magzatokat nemzhetnek, par. 1, tit, 108.

Illegitimorum filiorum conditio. Az nem igaz ágyból születtetteknek állapattyok, Par, 1, tit, 6.

Impedire, Háboritani, par. 1, tit. 9.

Impetitor legitimus, Törvény szerent való háborgató, par, 1, tit. 75.

Imperator & Papa iudicant ex conscientia, Az Császár es az Pápa lelkek ismeretek szerént itilnek, Prolog tit. 16.

Impetrans & Impetratio, Az iószág meg kérőie es meg keres, par. 1, tit, 25. 26, 43, 24.

Impignoratio, El zálagositás, par. 1, tit. 80. 82. 83. 81, 10. 60. 63, 103, 102, 27, par. 2, tit. 18, 20, 24.

In causam attractus, Az kit törvényre hittak, par. 2, tit. 32, 84.

Incendiarius, Gyutogató, Egető, ha fő ember, Notában essik erette, par. 1, tit. 14, Ha alá való ember, az tűzben vetik, avagy feije esik el erette, par. 3, tit, 23.

Incestus, Attyafian valo erőszak tetel, Avagy, fertelmes paraznaság, parte, 1, tit: 14.

Incl-

Incineratio Ioã: Husz. par. 1, tit. 11.
Indebita, Méltatlan keresset, Mikor az Alpóres, elsőbe allásakort meg bizonyithattya, hogy az felpóresoknélkúl haborgattya, méltatlan keresseten marad el. par: 2, tit, 20.
Induciæ, Harmadnapi szabadság, Frigy. Az meg békélésre valo údó, par: 1, tit: 60. par: 2, tit. 55.
Induciæ quindecim dierum, Tizenötödnapi szabadság adatik az adósnak, hogy az Creditorral megh alkudgyék, Par: 2, tit. 68, par. 3 tit 8.
Infamiam allegans, Gyalázatos hirt, ki más felöl mond. par. 2, tit. 36.
Infidelitatis Nota, Hitetlenségnek notáia, par. 1, tit. 14, 13, par. 2, tit. 75.
Ingessio, Ingerens, Ingerere, Az ki valaki pőriben ál bé, Avagy magát belé elegyiti, Bé avatya, Sőt ugyan ioszágot-is foglal, Par. 1, tit. 68. Par. 2, tit. 84, 85, 16, Item par. 1, tit. 31, 84.
Inhibitio, Meg tiltás. Ben tiltás, Par. 1, tit. 75. Par. 2, tit. 75, 58, 77, 84.
Iniuria, Boszszuság par. 1 tit. 52 Az nyilvan való boszszuság három-képpen szokot lenni.
I. Cselekedettel. Mellyet hatalomnak hinak Par. 2. Tit. 42, 67. Quinq; casusnak-is szokták ezt mondani, Es Maior potentiának, Ibidem. Az Minor potentiát-is, iniuria, ibidem. Par. 3. tit. 3.
II. Szóval, mikor az Isten parancsolattya ellen, fele-baráttyát megh szóllya, és hamis tanu-bizonyságot teszen ellene. Ha emberet adhatná-is, hogy mástól hallotta, nem elég az hozzá. Nyilván való boszszusággal illetik az szomszédok-is egy-mást, mikor háborún laknak az szomszédságban.
III. Irással: mikor valaki felöl ollyant ir, Kinek Vra nem lehet.
Gyalázatos boszszús szó penig az mikor eggyik az másiknak hazuttád mondgya, ha az szeket rolla meg követné-is. Es azon törvénye vagyon, mint egyéb szék-töréſnek.
Inquisitio Communis, Köz vallatás. Mert mind az két fel vallani ki bocsáttatik. Abban igy kel el iárni.
I. Ha az két fél napot mond, Ió: ha nem az Vármegye széki napián vészik bé az bizonyságot.
II. Előszőr meg esküttesse az tanukat, Par. 2. tit. 27. 21, 28.
III. Az Vtrum olvastassek előttek.
IV. Neveket, Ideieket, Hazáiokat, meg nevezek: Mert ha hamissat mondnak, az után megh sem találhatnak őket. Az masodik ki bocsáttas-is meg engettetik: Vgy mint, mikor azt mondgyák hogy bekessegre ment az dolog. Nevezze meg az szek szinin, Kik előt, és azokkal bizonyitcson.
Az köz vallatás. Avagy Ispan iárás régenten igy vólt, hogy az Kiraly embere, kit most Ispannak mondunk, falurol falura iárt, tudakozván az falusiaktól gonoz embert, Ha hol tudtak meg mondották. Az falut tisz részre osztván, tiz embernek kelletet egy emberért meg eskünni, De most csak heten esküsznek, vagy mentségére vagy kárhozattyára.
Inscriptio. Szallagositás, par. 1, tit 13.
Insinuatio, Rövid hivattal. Masod hivattal, par, 1, tit, 68, 46, par, 2, tit. 71 20, 18.
Instrumentum, Szerszam, Eszköz, Az mivel az ember sokaig elni akar, Par. 1, tit. 42, par. 2. tit, 34,

Insula, az víz közöt valo porond, par. 1, tit. 133.
Insurgere contra Regem, az Király ellen fel kelni, Par. 1, tit. 9.
Interceptor, Vton iárokat háborgató par. 1, tit. 14.
Interemptor, Vér ontó, Par. 1, tit. 14.
Interpres, Tolmács, par. 1, tit. 11.
Intestatus, Hal meg, ki testamentomot tehetet vólna, még sem tőt, Par. 1, tit. 64.
Invasor, Az ki valakire megyen, támad. Par. 2, tit. 42, 67, Par. 3, tit. 19.
Invasus, Az kire rea támadnak. Par. 3. tit. 21.
Inventarium. Az fel talált ioknak számado Regestoma. par. 1, tit. 115.
Iobbagio, Iobagy, Par. 3, tit. 25, 26.
Az iobagyok Istennek tartoznak többet engedni, hogy nem mint az embereknek. Mikor velek bizonyitnak, igazan esküdgyenek, igazat mondgyanak, az mint az dolgot ő magában tudgyák. Mert ha azt mondgyak, az mit nekik meg hatták, meg nyilik valaha az szemek, Par. 2, tit. 33. Vide Rusticus, Par: 2, tit. 86.
Iocalia, draga Kövek. Iubilia. idem. Par. 1, tit. 110
Iterare, Iteratio. Masod avagy egy nehany uttal-is azont kévánni, mondani. par. 2, tit. 75.
Iudex, Biro, Prolog. tit. 13, 14, 10, 12, 16, par. 1, tit. 30, Par. 2, tit. 82 22, 21. 52, 65, 16, par. 3 tit. 8.
Iudicis authoritas, az Birónak meltosaga, par. 2, tit. 75.
Iudicium, Itilet, Törvény, Prol. tit. 14, par. 2, tit. 6, 51, 2, 34, 80, par. 3. tit. 26, 34.
Iudicare, Itilni, Törvént mondani, Ibid.
Iudicium novum, Vy itilet. par. 2, tit. 77, 75, 18, 78, 83, par. 3, tit. 6, 11, 27, 25, 26.
Hanyßor kérhetni és hoßhatni Vy itiletet?
Az felpőres egyszer: az Alpőres azonképpen egyszer, par. 3. T. 11, Egyebkent ki tôb uttal hozni merezli, patvarõ marad.
Azt-is 15. napnak alatta hozza, az itiletnek mondása után, es exhibeállya, avagy præsentallya, es elő adgya az szek szinin. Es 60, napnak alatta prosequallya. Mert akar irato: legyen exhibitat reá akar ne, annak utánna erőtlen leszen.
Ha vélek Causáiát penig meg nem uijttya, cum pœna indebitæ le szál. passim.
Iuramentum Eskűves, Hit, par. 1, tit. 12 32, 37. 38 62, 85, 130, Par. 2 tit. 28, 32, 29, 40. 39, 33, 34, 11, 37, 38, 35 par. 3, tit. 27, 3, 36.
Iurisditio, Törveny szólgaltatásra valo méltóság, Prolog tit. 14, Par. 1, tit. 10, 60, 64. 65.
IVS, Igasság, Par. 1, tit. 1, 28, 62, 31.
Ius Regium, Király igassága, Par. 1, tit. 31, 25, 26, 31, 82, 23.
Ius Possessionarium, Oly iószag, avagy őrökség, kin hatalmunk, és mely birtokunkban vagyon, par. 1, tit. 24. 80.
Ius generale, Közönséges törvény, par. 2, tit. 11.
Ius patronatus Ecclesiarum, Az Egyhazoknak fő gond-viselői, és fő földes Vrai, az Feiedelmek, Par. 1, tit. 11.
Ius fœmineum Az Aszszonyi-allatnak igassága, Vide fœmina.
Ius idem quod iusticia, az igaz annyi mint az igasság, Prol. 1, 2, 3, Titulo.

Ius

ullus nullum reservando, semmi igasságát magának nem tartvan, par. 1, tit. 69.

L.

LADISLAVS Rex Sanctus, Laszlo szent Király, par. 2, tit. 6,

Larva, ál orcza, Hinc larvatæ personæ. Hazug ál szemellyek, par. 2, tit, 16, 17,

Latro, grazda lator, avagy lappango Tolvay, par. 1, tit, 15, par. 3, tit: 24.

Legatus, Követ, par. 1, tit, 122.

Legitimare prolem: igaz agyból születtetnek lennie, par. 1, tit, 108. 106.

Legitimi impetitores, Törvennyel iaro haborgatok, par 1, tit, 75.

Legitimæ ætatis, ki törvény szerént való ideiét el érte, par. 3, tit. 111.

Levatio causarum, az pörnek elő vétele, fel vétele, par. 2 tit. 77, 85.

Levatio oneris birsagñ, Az birsagot fel venni, par. 2. tit. 83, 85.

Lex, Törvény, prol: tit. 6 13. P. 2, T. 2, 3 5, 6,

Liberi, Gyermekek, fiak, leanyok, unokok, par. 1, tit, 4, 17, 106, 108.

Libertas, Szabadság, par, 1. tit. 9, 2, 4, 11, 12. par. 2. tit 11. 58. 59. 68.

Linea generationis, az nemzetének agazatttya. Genealogia. par: 1. tit: 42. 47. 67. 116.

Liquidatio, Kaár latas. par. 3, tit. 37.

Lites continuæ, szüntelen való pör, par: 1, tit: 70. 79, 27, 46, 68, 25, 14. par: 2. tit: 77 25, 71.

LITERAE, & Literalia instrumenta, Levelek és levélbeli eszközzek: Avagy, Erősség, par. 1, tit. 42, 33 31, 35, 128 126, 127, par: 2, tit. 34. 52, 59, 36, 15.

Literæ adiudicatoriæ, oly level melybe valakinek, meg itilt igasságát megh iriják, és annak ereiével, ugyan annak kezehez is szolgáltattyák, az megh itilt iokat, az kinek mélto igasságát az törvény meg tapasztalta. par: 3, tit: 35.

Literæ Credentionales. Plenipotentiales, Commissionales, Valakire bizot dologrol való tellyes hatalom level

Literæ Conventionales, Compositionales, Valami alkuvásról való levél,

Literæ fallæ, hamis levelek, Par, 2. tit. 14. 17.

Literæ fulminatæ, álnakúl, meg bontot, firkált, vakart, és törsölt kétséges levelek, Par. 2, tit. 15, & 17.

Literæ Iudiciales Az Biró levele par, 2, tit, 59. 57,

Literæ Inquisitoriæ, vel Compulsoriæ, seu attestatoriæ, Vallató parancsolatok, Par. 2, & 3, tit, 27,

Literæ laceratæ, Meg szakadozot levelek, par 2, tit, 17,

Literæ metales, határ lárt levelek, Part 1, tit 86.

Literæ pignoratitiæ veteres, quæ inutiles, Az régi zálagos levelek, mellyek legyenek erőtlenek, par. 1, tit 82.

Literæ præceptoriæ, Mandatum, Parancsolat, par. 1, tit 33.

Literæ relatoriæ, Válasz levél.

Literæ repetitoriæ, Iobbágy kérő levél.

Literæ Statutoriæ. Iktató level, Par. 1, tit. 33. 34.

Literæ trãsmissionales, trãsmissio. Táblára bocsáto levél, Oly levél melybẽ meg iriák az Birák törvényit, kik elől az törvény lótes azt à felső székre, az feiedelẽ Táblaiára, avagy személye eleibẽ is veszik

Literæ revisionales. Kótés levél, Chirographũ, Syngraphũ, Cautio, Manu propria scriptũ, Oly kez irás, kinek ereiével egyik à másiknak az övét meg tériti. Hinc dicitur, Chirographo convincere aliquem.

Locus

Locus delicti, az cselekedetnek és vétek-nek helye, Par. 1, tit. 9, Par. 3, tit. 32.

Locum patrandi mala habuisse, helye volt, melyből gonoszúl cselekedet, par. 2, tit. 47.

Lucrum hæreditatis; Az iószágnak örökké épüléſe és nevekedéſe. par. 1, tit. 59.

Ludas, Tapaſztalt hazug. par. 2, tit. 30.

M.

MAGISTRATVS, Az kőſſégnek gondviſelői, Igazgatoi és Birai, Prol, tit. 2.

Magnificus, Nagyſágos Vr. Par. 1 Tit. 3.

Maior pars, Az nagyobbik réſz, Par. 3, Tit. 2.

Malefactor, gonoſz tévő, Par. 2, tit. 12, 20, Par. 3, tit. 32, 24, 20.

Maleficium, malefactum, gonoſz cſelekedet, Ibidem.

Malum minus inter duo mala eſſe eligendum, Két gonoſz kőzőt az kiſſebbiket kel válaſztani. Par. 3, tit. 21.

Mancer, Maga kurvaiatúl ſzületet fattyu, Szab gyermek, Terræ filius, Idem. Vide illegitimus.

Manceps, arendator, ki az Vrtúl avagy az kőſſégtől valamit bizonyos árron meg veſzen, Hidat, Révet, Vámot,

Mancipatio, örökſégnek, és egyéb iószágnak el adáſa, másnak engedéſe el kötéſe,

Mancipium, Rab.

MANDATVM, propriè, Principis eſt commiſsio. Az Feiedelem parancſolattya, hagyáſa, és valakire való bizáſa.

Ez penig három fęle:

I. Az melyben az Feiedelem parancſol, hogy az Törvény tévők és Birák Törvént és igazat tegyenek, valamely ſérelmes ſelnek.

II. Mikor az Feiedelem parancſol az Capitánnyoknak és Orſzág Tiſzt-viſelőinek, hogy azt megh cſelekedgyek.

III. Parancſol az rendelt Biraknak, melyben mindenkor ez Czickely vagyon, (ha az dolog, ugy mond, ugy vagyon, az mint clőnkben atták) tehat hogy megh cſelekedyek. Poſon. 63, ar. 78, 79.

Ez harmadik parancſolatra penig, melyben az igaſſág tévő Cickely mindenkor ſzokot lenni, Törvént kel mondani. Kiért az kire hozzák melléie kel hini, Holot az Nemes Birak az Orſzághnak Törvényére ſzokták tekintenie, és végezéſére, Par. 2. Tit 8. Az Varoſi Biraknak penig az Varoſnak Privilegiomara: Az mely dologrol penig Privilegiomok nem vólna, az helynek reghi meg regzet ſzokáſát kel kővetniek, iuxta, Prol. tii, 10, par: 3 tit. 20.

ITEM, Az Feiedelem parancſolattya az Törvényben, meg-is kétaféle. Vgy mint,

Törvény ſzerént való, Mely ſzerént igazat-is téſznek, ugy mint, uy itilet, és egyéb efféle törvénybeli orvoſſágok, melyek igaz ideién költek.

Igyenes parancſolat, mely bizonyos emberekre ſzól, Melyben mindenkor belé iriák azt, (hogy ha az dolog ugy vagyon) Ezt az Birak eleiben törvenyre támaſztyák, hogy ha mélto legyen az panaſz: Es ha méltatlannak találtatik, büntetéſe vagyon.

Mandati iudicis refutatio pœnalis, Ki az Biró ellen ſzól, megh büntetődik: Par. 3, tit. 26.

M Manus, Kéz.
I I. Az Feiedelem méltoságának mondatik, Matt: 6, ar: 23, Vlad. 1, ar: 60,
II II. Az törvénnek méltóságanak Par: 1, Tit: 60,
II III. Valamely Biro iárás alá vetetet, és el rendelt méltoságnak, Par: 2, T. 55. 68.
VI IV. Az Földes Vr méltoságáért: Es az ellenkező felnek kezeért, vetetik, Par: 3, Tit. 26, 28.
M Manibus adversarij tradi, Az ellenkező felnek kezeben adatni. par. 2, tit 55, 68, par: 3, tit. 26, 28.
M Manus patris iniícere, hatalmassul az attyara támadni. Par: 1, Tit: 52.
M Manus iudiciarias incidere, Biro kezeben esni. par. 1, Tit 59, 60.
M Marca, Gira,
Egy Gira arany az Törvényben téfzen, hetven két forintot. par. 2, tit: 73.
Az ezüstnek Giráia is két fele.
E Eggyik az nehez Gira, kinek eggyikke tefzen negy forintot. par: 1, Tit. 93, 133.
Masik könnyü Gira, kinek eggyike csak egy forintot téfzen. par. 2, Tit: 69, 86.
Az Szekelyek Giráiok téfzen ötven Magyar pénzt, par: 3 Tit: 4.
M Marca Homagialis, Dián maraszto Gira, Par: 2, Tit: 50, 70, 86, 83.
M Maritus succedit quandoq; Néha az feriere maradnak az iok, par: 1, tit: 48, 110, 29.
M Mas, Masculus, Ferfiu. par 1, tit: 111.
M Materia, Az miből valami lefzen, Par: 1, tit: 51.
M Maternum ius, Annyai igasság, Par: 1, tit: 54.
M Matricidæ. Kik az Annyokat megh ólik, notában esnek, par. 1, tit. 14.
M Matrimonium, Egy férfiunak és egy aszszoniállatnak, törvény szerént valo együt éltek, Hazasság.
Mi az oka hogy csak egy aszszony embert szabad venni, és nem egyberfe mind egynehanyt?
Azért hogy az nagy ISTEN nem akarta, hogy az emberi nemzet, alá és fel budosek, mint az oktalan állat, hanem hogy az házasságnak igaz rendit követtse, es ő sz. felségének szavát fogadgya. Miért hogy mentést kezdetben mondá: Es ketten egy teste lésznek, nem mondgya, Harman, Negyen, avagy többen legyenek egy teste. par. 1, tit. 48.
Mint kel az házasokat egyben adni? Egy házi személyek, és elégedendő bizonyságok által, magok szabad akaratyokból való vallás tetelek szerént, col: lib 2, cap: 15,
Az titkon való házasulások miért vadnak tiltva?
I. Mert csalárdság eshetnék miatta,
II. Mert ha titkon, hirtelen cselekednének, meg bánván, eggyiket az másik után kezdenek keretni, maga gondolatlanul.
III. Mert ha értékzes nélkül lennének, gyakorta vér szerént való Attyafiak közöt lenne, törvény ellen.
El hagyhatnia feleségét?
Ha valaki felesége mellől el szökik, minden lovai az feleségére maradnak: Valameddig penig Vrát varni akaria, senki ne kénszeritheffe, hogy addig máshoz mennyen, S. Steph: lib: 2, cap: 28.
Az ki penig ok nelkül és gonoszúl hadgya el feleségét, az házasságban való köteles voltát megh hágta és el mulatta, kiért meg váltak. Mert aval azt ielenti, hogy mással való életre adta magát.

Két attya-fiu veheti két Attya-fiát? El veheti:

Mert az Sogorság közöt nincsen vér-szerent való attyafiuság, par: 1, tit: 48.

Hanyad iziglen nem szabad az házasság?

Az szent széknek rendi második és harmad izig való házasságot megh tiltot, sőt az törveny sem engedi meg. Innét vagyon ez, hogy az kik tudva ez ellen cselekesznek, gyermekinek nincsen semmi részek par: 1, tit: 106, 107, 47, 53, 54.

Meatus, Viz folyás. par. 1, tit. 87.

Mendacium, Hazugság, par: 2, tit: 30, 38.

Pulchré mentiri non est verum.

Bonum est aliquando mendacium, cum dicendi prodest, & audientes non lædit.

Mensura, Mérték, Mensura Regalis, alias, ulna, Király mértéke. ôle, par: 1, tit: 133.

Mercator, Kereskedő avagy kalmar ember, Aros ember.

Az kereskedő ember Regestomanak, mellyet azon órában, mikor az marhát atta irt, mely ki tetczik, az első és utánna való irasbol, hitele vagyon: Ezokáert mikor Regestoma mellet megh eskűszik, bé vehető. Mert az mit önnön kőztök végeszték azt irják.

Mercipotus, Aldomas, Arrha. Sz. Miklos pénze, par: 3, tit 34.

Meritum causæ, Az keresetnek dereka, summáia. P.

Meta, Hegyes rakás, hánt határ, domb, czél, par: 1, tit: 85, 86, 84, 87, 134. par: 2, tit: 85, 36.

Minæ, Fenyegetés, par: 3 tit: 23, par: 2, tit 74.

Ministri, Szólgák, prol. 16.

Miserabilis, Szánatos, keserűletes. A ki vagy vak, vagy igen szegény, árva, özvegy: az igyet másnak el adhattya, par: 1, tit: 27.

Missio, El küldés, bocsátás, par: 2, tit 82.

Mobile, Induló, ingo marha, par: 1, tit: 19, 99.

Mola, Malom, Molendinum, Idem.

Az Malom szabad Király'yi ház, közönseges. Az ki abban, avagy az Egy-házban és Korcsomán verekedik, húsz forintal büntetődik, annak felette az serelmes felnek is kedvet kel keresni. Par: 2, tit: 10 par. 1 tit: 88.

Moneta, quod nos signi impressione vel authoris, vel precij moneat. Penz, par: 1, tit: 14, par. 2, tit: 45.

Monile, Kőszöntyű, Függő. par: 1, tit. 110.

Mortuum qui evocaverit, mulctatur. Hólt embert ki haborgat meg büntetetik, par, 2, tit. 24. par: 3, tit. 5.

Mucro, Fegyver. par: 1. tit: 3.

Mulcta, Birság, par 2 tit: 85.

Mulier, Aszszony ember par: 2 tit: 24.

Az első Vratól egész, az második Vratul fel egy ruhát varhat. par: 1, tit, 96.

Az mely Aszszonyiállat paraznaul élt, nincsen egyruháia. par: 1, tit: 105.

Mutelus, Csonka, par: 1. tit: 14, par: 2. tit: 3, 20.

Mutuum, Kölcsön par: 2, tit: 32, P. 3, T. 17.

N.

NATVS, nati, Születem, Fiaim, par: 2. tit: 62.

Negatio, Tagadás, Par: 2, tit: 32.

Negligentia, El henyélés,

Mikor érdemel büntetést?

Mikor meg veti, és meg utallya azt ki az gondviselést eleiben rendelte.
Negociator, Kereskedő, Poso: 46, ar: 51
Micsoda kereskedés vagyon tiltva az Magyar nemzet közöt?
I. Vsura. az usora. par: 3 tit: 28,
II, Simonia. Isten igéijének el adása, és véle való kereskedés, par: 2, tit 30.
III. Furta, Az lopás, es orság par: 1, tit: 15, par. 3, tit, 33, 34.
IV. Lenocinia, Fertelmes bordély ház tartása, kerites és hitegetés, par: 1, tit: 19, 105, par. 3, tit: 32, Es mindennémű gonosság, passim.
Nepos, Vnoka, par. 1, tit: 51.
Nil iuris, Semmi igasság, par, 1, tit: 69.
Nobilis, Nemes ember, par: 1, tit: 4, 6, 9, 4, 10, Ki nem műves ember munkáiaval, mely gyalázattyára vagyon, él.
Item, par: 1, tit: 7, 8, 3: 2, par: 2, tit: 68, 23, 36, 32, 33, par: 3, tit. 32, 20, 3. 4, 19, 27, 31.
Nobilitas, Nemesség. par: 1, tit: 3, 4, 6, par, 2, tit: 36.
Non Nobilitat armorum collatio, nec exaltant insignia, sed feudum regale. Megh nem nemesit az Czimernek adássa, sem meg nem magasztal az iel, hanem az Királynak, avagy az Patronusnak adománya, kinek birodalmában lakunk. par, 1, tit, 6.
Nomen, Név, kereszt nev. par. 1, tit. 24. par: 2, tit. 82.
Cognomen, vezeték nev.
Az adomany levelben, az attyafiak neveit, nem szokták mindenkor be irni, de az feleségek nevet mindenkor. Mert az attyafiak az Nemessek közöt, az osztozásnak elötte mint áhasznot s mind az kárt, egyaránt szenvedik. par: 1, T, 43
Az kiket penig még meg nem nemessitettek, és az felesége nevét, ha belé nem irták, nemességet nem nyernek, reszek sincs benne, Par, 1, tit: 48, 50, & 102, 24, 59, 27, 43, 60, Item, Par: 2, tit: 29, 35, 74, 34.
Nonæ, Kilenczed, par: 2, tit: 8.
Non venientia, Az törvényre valo el nem iövés, üdö vetseg. Par: 2, tit: 58, 86, Per non venit, &c,
Nota, iegy: Nota infidelitatis, Hitetlenségnek iele. Par: 1, Tit: 14, 16, 20, par: 2, tit: 57, 65.
Az keresztyén Feiedelmek senkit ezzel nem kárhoztatnak, hanem Törvény szerent rakiak emberre, az gyülés alat, avagy az tablán, par: 2 tit: 75, 57, 65, 49, par: 1, tit: 14, 20, 16, 25.
Notarius, Iró déák, par: 2 tit: 19, Gondviseletlenségekért meg feddetnek, par: 3, tit. 35, Prokátorkodniok sem szabad, Sig: 2, art: 3,
Nem-is tartoznak azzal sem az törvény tévök hogy mindenekről meg emlekezvén farasszák elméieket, hanem leveles az szek, ki ki irassa fel dolgat, Es abbúl ki tetczik, hogy hogy forgat.
Novum iudicium, Vy itilet, par, 2, tit 12, 78.
Nubere, Férhez menni, par: 1, tit: 29.
Nullum ius, Nil iuris, Semmi igasság, Par: 1, tit: 69.
Nundinæ, Sokadalom, Hogy nyólcz napig az mezőben dolgozzanak, az kilenczediken az vásárra mehessenek. Quasi nono die, dietæ, par. 2, tit: 10.

O.

OBIECTIO, idem quod Exprobratio,

bratio, Szemére való vetés.

Ha valaki az szék szinin gyalázatos hirt vét valakinek szemere: ottan meg kel bizonyitani, mert pőriben kűlőmben elő nem mehet, par: 2, tit: 36.

Ha penig az bizonyság ellen, bizonyságra kéredzik valaki, tehát I. mind az két félnek, az Tőrvény előt, ielen kel lenni, és az à fel, az ki vallatni akar az tanuk ellen, megh neveze ki ellen vallatat. II. Nyilván meg mondgya, mit akar vallatatni, orsagoté? gyilkossagoté? Paraznasagoté? Vagy azt hogy az előtis hamis tanunak találtatot: Vagy hogy illegitimæ ætatis: Vagy hogy attyafiu. Mert kűlőmben bizonyságra, az harmadik széek napiaig, nem io ki bocsatani. Vide Purgatio.

Obligatio, El kötés, Prol: tit: 15, par: 1, tit: 27, 82, 58 103, par: 2, tit: 18.

Obstaculum executionum. Az executionák meg allatássa, Par: 2, T, 37, 73.

Occidere, Interficere, Szabad az latrot meg ôlni, ha kűlőmben ember tôle meg nem szabadulhat. par: 3, tit: 21.

Ki valakit loaval el tapottat s-meg ől, Vetkes, mert hatalmabã vólt, hogy erősbnek és tudosbnak atta vólna aláia lovat.

Occupatio, El foglalás par: 1, tit. 67, 68, 85.

Occupator, El foglalo, par: 2, tit. 61, 46, 42, par: 1, tit: 68, 75, 138.

Octava, Tőrvény szolgaltatásra valo gyűlés, terminus, Matt: 2, ar. 5.

Octavæ violatio, Octava háborgató, Par: 2, tit: 20.

Ha eggyike az itilô Mestereknek ielen nem lészen, el mulik az Octava: de ha az Assessorok közzűl ielen nincs, aval el nem halad: Ha penig az városban beteg az Itilő Mester, Iró deakija irhat, az Assessorok által ugyan voxot és itiletet kérnek tőle.

Az Vármegyén azonk éppen, ha valamellyik Biró ot nem lészen, el halad az Itilő szék, ha mind az két Ispán ot vólna is. Egyéb igazgatas meg lehet. Hites Notarius nélkűl sem lehet Itilő szék.

Oculata, Szemlelés, Szemlátomás, Szemmel való meg látogatás, par: 2, tit: 41.

Odium, Gyűlölség.

Officialis, Tiszt-viselő, Tiszt-tartó, par: 2, tit: 23. 27, 19, 48, 53, 51, par: 3, T, 26

Az Tiszt-tartó mikor paraszt ember és lappang az szám-adás előt, mindenűt meg foghattyak.

Ha Nemes Ember, és házánál lakik, incsék parancsolattal, hogy számot adgyon, ha nem cselekeszi, meg fogtathattyak.

Onus, Terhe, kezesseg fel vétel, par: 1 tit: 59.

Onus, Bűntetes, Birság, El maradás, Maratság, par: 2, tit: 86, 67, 69, 28, 80, 58, 59, 56, par: 3, tit: 6, 33.

Opinio, Itilet, Par: 2, tit: 42.

Oppidum, Mezô város, Par: 3, tit: 33,

Origo, Eredet, Par: 1, tit. 64, Par. 2. T. 6.

Originales & Originarii, Az első iószág találók, kitől mi eredet, Par: 1, tit 37, 73, Par: 2, tit: 15.

Orphani, Arvak, Par: 1, tit: 129, 131.

P.

PACTATIO, Meg alkuvás, Szegőtség, par: 2, tit: 12.

Pactio, Saczolás, par: 1, tit: 59,

Pagus, Falu, Oppida, faluk es mező varossok, par. 3, tit. 33.

Palatinus, Nador Ispan P.
Papa, par. 1, tit: 11.
Par, Az Leveleknek, sőt akar mi irásnak mássa, par, 1, tit: 42. Parban kelni,
Cum par petitur, non est quidquam aliud loquendum.
Paraphernum, Iegyruhan kivűl valo aiandek, par: 1, tit 93, 100, 105, 67, par: 2, tit: 24, 18, Mennyekőzői aiándek.
Parens, Parentes, Az Szűleink. Akar attyank, iob attyank, akar annyánk, iob annyank legyen.
Parricida, Az ki szűleit meg őli, par: 1, tit. 14, par: 2, tit: 43.
Pars, Reſz, par: 3, tit 2.
Particula Részecske, par: 1. tit: 85.
Pascua, Legeltető mezŏ, Barom elő föld.
Pater, Attya, par: 1, tit: 53.
Miért nem szabad az fiunak vissza űzni, ha az Apia veri?
Azert mert az hol szabad az bantás, ot tilalmas az maga oltalom. Item, par. 1, tit: 59. 60, 58. 64, par: 2. tit: 57. 61.
Paterfamilias, Cselédes ember.
Patria potestas, Attyai méltoság, par. 1, tit. 51, 55, 53. 56.
Patrare, Nemzeni par: 2, tit 67, 82.
Patrare mala, gonoszságot cselekedni: Ibidem.
Patrimonium, Attyai iok, par: 2. tit: 44,
Patronus, Oltalmazo, Földes Vr. par. 1, tit: 112.
Az Városokban az Birák és tanács, viselik az oltalmat, az Feiedelem után.
Pauper, Szegény, Az régiek azt tartották szegénnek, kinek 50, Forintig nem vólt érteke. Most is azoknak ugyan levelet adnak rólla, Poso. 63, ar: 51.
Azoknak pőreit az Feiedelem Vdvarában most is minden ok vetetlen pénteken és szombaton elő veszik. Az Vármegyeken penig az szeknek első Napián. Ha gazdag szegénnyel pőrel, és birságban esik, külömb: Mert az ir ot törveny szerént szokot fizetni, Par: 2, tit: 68, & Par: 3, tit: 28, Ha nincsen pénze, testével fizet, az az, szólgál érete mind addig, mig az birság ki telik.
Peculium, Sáiát munkával szerzet iószág és örökség. Városi hellyen, Proprium acquisitumnak mondgyák, sáiát keresmennek, i Akar maga fáratsága, munkáia, avagy házasága után találta legyen is.
Ez penig Négy-féle:
I. Peculium castrense, Tábor őrökség, Par: 1, tit: 5. Az mit Ember fegyverével talál, vére-hullásával, hazájának óltalmaért, par: 1, tit: 18.
II. Peculium quasi castrense, Oly örökség, kit az Fiu deáki tudománya által talál, par: 1, tit: 5.
III. Peculium Profectitium Dolgainak elő menéséből szerzet iószág örökség, Haszon vételből való gazdagulás. par: 1, tit: 67.
IIII. Peculium adventitium, Máshól maradot és szállot iószág, és örökség.
Pecunia, Pénz, par: 2, tit: 45.
Pecunia uxoris, Feleſége pénze. par: 1. tit: 110. Item. par: 1, tit: 17, 19, 102, 21, par: 2, tit: 76, 52, 45.
Pecus, Barom. par: 2. tit. 82, par: 3, tit. 33
Pedagium, vám pénz, Gvidagium, kéſerők fizeteſſe P.
Percutiens, Ki megh akar verni, par: 3 tit: 21,
Pergula, Follyoso,
Periurus, Hamis hitű, Ludas, par: 2, tit: 30

Periurij pœna, az hamis hûtinek bûntetesse. par: 1, tit. 38, par: 2, tit: 29, 30, Aucarius, Ibidem.

Persona. Szemely, Prol: tit. 13. par. 1, tit. 2, 65, 10, 64. 59. par: 2, tit: 52, 77, 64, 45, 46, 48, 75, 67, 20. par: 3, tit: 21, 8.

Personalis præsentia. Feiedelem személye, par. 3. tit 8.

Pertinentiæ, Hozzá való, Par: 1, tit: 24. Par: 2, tit 76, Par: 3, tit: 16.

Per totum hodie, Mind nap estig. Mi tellyességgel. Az Pôrôssôk közôt forog ez szó. Oly ereie vagyon penig, hogy ha az napról el mulik, sullyosban esik az birság. Par: 2, tit: 86.

Pignus, zálag, Par. 2, tit: 20. Az zálagos iószágot ha ki esztendeig kezéhez nem vészi, és az szegénységet nem szólgáltattya: Avagy magát bele nẽ iktattya, el marad az zálagos iószág mellôl. Azt penig az igaz ôrôckeséek ottan meghvalhattyák: Vagy az Feiedelem. Avagy az kinek az feiedelem Adandgya, Par: 1, tit: 27, Par: 2, tit: 71.

Bizonyos ûdôre kötet iószágot meghvalhatnak az igaz ôrôckeséek, de nem az ki el kötötte, Par: 1, tit: 102, 60, 69, 80, 81, 82, 85, Par: 2, tit: 24, 18, 20.

Piscina, Gyalmos tó, par: 1. tit: 133.

Piscetarius, Pénzverô Mester,

Plagiarius, Martalóez.

Plebs, Vulgus, Kôsség, kôz ember, Par: 1, tit: 3, 6, Par: 2, tit: 4.

Pœna, Bûntetés, Par: 1, tit: 25, 38, 15, par: 2, tit: 52, 51, 42, 55, 67, 28, 34, 36, 72, 57, 16, Par: 3: tit: 26, 19, 3.

Haromképpen bûntetôdik egyik az másiknak vétkeiért.

I. Ha kinek az Atya pénzbeli bûntetésben esik, az fia fogyatkozására is vagyon.

II. Rea szállitással, mikor az Attya valaki iószágát modnelkûl el foglalta. és az fia meg nem eresztí, bûntetésben esik, noha nem ô vétkezet. par. 2, tit: 51

Azonképpen az iobbagyokért gyakorta az Vrakat birságollyák meg par. 3. tit. 26.

III. Aval hogy valakinek el halgattak méltatlan cselekedetit, véle eggyet értettek: és igy az vétkes az ártatlannal eggyût bûntetik meg, azért hogy vetségeért amaazt meg nem szollitották.

Populus, Egy Ország népe. Plebs az kôsség. par: 2, tit: 4, par: 3, tit: 2.

Portio, Rész, Falka. par. 1, tit 21. 70, 62, 6, 17. par. 2, tit: 60.

Porcus, Sértes marha, Diszno Regen haki makkos Erdeiében találta, bé hajtotta: haki nem valtották, eggyet le ütetet benne: Ha masod attal, kettôt: Harmadszor az Vármegye ispánhoz hajtotta, és véle megoszlotta. Elôszôr azért, meg ielzették az fát mely alat találták.

Possessio, Oly ôrôkség kinek bizonyos gazdáia vagyon. Falu, par: 1, tit. 23, 82, 24, 85, 29, 76, par: 2, tit. 71.

Posteritas, Vtannunk kôvetkezendôk par: 1, tit. 17.

Posthumus, Attya halála után szûletet, Par: 1, tit 15, 17, par: 2, tit: 62.

Postliminii ius, Az haza iôvetelnek igasságai. Az mint szokták mondani: Az Tar gyermeknek meg nô meg az haza. Innet vagyon, hogy az buiosô gyermekek, és Rabságban estek ellen, semmi ûdô múlás nem fog, Sem az vér ellen, par: 1, tit: 79.

Potentia, Hatalom.

Az Hatalom két-féle:

Nagyob hatalom mi legyen, megh vagyon irva, Par: 2, tit: 42, 67,

Az kisseb hatalom, par: 1, tit: 78, par: 2, tit: 67, 68, 61. par: 3. tit: 3 19, 26.
Potestas, Méltóság. Par: 2, Tit: 3, par: 1, tit: 51, 55, 53, 16.
Prædium, Maior ház, Szálás, Par: 1, tit: 24, Most, Puszta Telek.
Prædialis, Egy ház helyű Nemes ember, P.
Prædo, Koborló Nyuzó, fosztó, Ragadozó, Tolvay. Az illyent karóban kel verni, Par: 1, tit: 15 par: 2. tit: 12.
Præfectio, Elöb avagy fellyeb való vitel: Mikor az Feiedelém az leánzót fiui ágá tészi, és igy állapattyát meg tobbittya, Par: 1, tit: 17, 39, 50, Ha kinek annélkül is igassága vagyon hozzá, nem szükség magát nagyzani, Item Par: 1, tit. 7, 8, 17, Par: 2. tit: 50.
Præfectus, Tiszt-tartó, Passim:
Prægnantium conditio, Az neheszkes aszszonyállatoknak allapattyok par: 2, tit: 62.
Præiudicium, Valakinek karára, avagy nyilván valo fogyatkozására indicot dolog par: 1, tit. 38, 71, 58, 61, 82, 108. 110. 7. par. 2, tit. 2, 57. par. 3. tit. 7, 2.
Prælatus, Az Captalannak, avagy Conventnek elöttek iaroia, elei par: 2, tit. 49, 50, 51, 44, par. 1 tit. 2.
Præpositus, Præpost. par. 2, tit. 40.
Item, Præsbyteri & Scholares arma non gerant, Az Papok és Deakok fegyvert ne visellyenek. Vlad. 7, art: 60.
PRAESCRIPTIO. üdö mulás Tēporis cōplectio, az üdönek el telese, p. 1, t. 78, 79.
Miért rendelték ez üdö mulást?
Az vákmerö, rest tunnya pöresekert: kik az törveny ereiet süketsegre veszik, es az fülek mellet eresztik el az sult galambot szaiokban varván.
Hány képpen maradnak el igassá[illegible] mellöl, ez üdö-mulással?
Sok képpen: Vgy mint:
I. Az elsö, egy szem pillantásban el marasztya dolgában: azt, ki azon szempillantásban, mikor az törvent, ki mondgyák, kérdöre nem vészi sullyos törvényet: Mert az utan, egy ora mulván el nem bocsáttyák. Az mint hogy az maga óltalma-is csak azon szem pillantásban szabad, par: 3. tit: 21, Az Nemes ember meg fogtatása-is, az véteknek helyen kűvül, üdö múlva, meg nem engettetik, ha nem ha szűneti nem volna hogy kergetik.
II. Hat craiglan, el marasztya dolgában azt. Ki az törvény szék fel költeig, az meg mondot sententiától azt el nem tiltotta, Par: 2, tit: 59, 18.
III. Egy egész napnak forgása, mely tizen ket orát tészen, Azt, ki az szokot napon az sententiát ben nem tiltya, Poss: 50 Art. 52.
IV. Harmad napi üdö mulás: Az kit feien marasztották, es fogva-is vagyon, sôt feijet-is akarîák venni, hogy harmad napnak alatta pôressevel meg nem alkut.
Vagyon más rendbeli harmadnapi üdömulás-is: ugy mint mikor valaki valamit veszen, ugy hogy ha nem tetczik, harmad napra viszsza adgya (ez Ország törvenye-is) Ackor az vegezet idöt kel tekenteni, es abban meg tartani. Ha penig semmi idöt nem vegesztek, az harmadnapot kel meg tartani, mely alat az vöt marhát meg adgya es penzét viszsza kerie, mert az után raita marad p. 2, tit. 55.
V. Oetöd napi üdö mulás, leszen annak is dolgában: Ki meg igirte, hogy emberet állattya az törvény elöt, bizonyos megh hagyot napon, es az után ötöd nappal állattya, mely osztán héában valo.

VI. Hat

VI. Hat napnak ůdő mulássa vagyon, az terminus octavanak végében, mely hat nap alat à ben tiltas nẽ fog. pos. 50. ar 52.

VII. Nyolcsad napi ůdő mulás, vegezesből valo, hogy addég ne héia rea, míg alkuszik véle avagy véle egyéb törvénybeli uttyát alattya meg, Pos. 50. ar. 54.

VIII. Tized napi ůdő mulás: Az Itilő Mesternel ki tized napnak allatta, ellene valo sententiáiát ben nem tiltya, és az tized napot el mulattya.

IX. Tizen negyed napi ůdő mulás, engettetik az vice Ispanoknak. Ez alat az vármegye máſt tartozot választani.

X. Tizen ötödnapi ůdő mulás: Mikor vagy valaki fogva vagyon: Avagy valaki marháiát adossagáért el bócsültek, és tizenötöd napig vagy Biro keznel, vagy köz keznél vagyon, ha ki nem váltya éppen, öröcké az Creditornak marad. p. 3, t. 28, Azert ha az 15 napra. az felpőres az törvenyre el nem iő: az megh tartot es megh fogot embert kezessegre ki adhatni.

XI. Harmincz napi idő mulás, az Testamentarius Tutorok felől, kik addeg Inventariomot tartoznak iratni.

XII. Hatvan napi ůdő mulás: Lészen az Feiedelmek paranesolatiban, ha az alat meg nem adgyák, az után erötlenek lesznek, Par: 1 tit: 33.

XIII. Hat hólnapi ůdő-múlás: Leszen azoknak dolgában: Kiket valami ôrökséggel meg kinálták, meg imádták, es hat hólnapnak alatta megh nem váltották. Par: 1, tit: 60.

Varosi helyen egy esztendőnek es egy napnak forgássa alat, leszen meg az ůdő mulás, par: 3, tit. 15.

XIV. Egy esztendőnek forgassa alat valo ůdő múlás forog azok közöt, kiknek Adomány és Iktatás által adatot iószágok vagyon, és el halgattyák és vesztеglik.

XV. Az Falubéliek kôzöt-is esztendőt és egy napot foglal bé az ůdő mulás, és ůdő töltés, par: 1, tit: 78, par: 3, tit: 14. 15.

XVI. Vsucapio rerum, Szokással és velle való elessel magunknak való tulaydonitás. Az az, ha valami el adot marhát, viszsza nem valtunk. oda marad. Az el orzot, tolvaylot marhától megh válva.

XVII Tizen-ket esztendői ůdő múlás: mely alatt az nyavalyás ertetlen árvák ellen megh nem engettetik az ůdő múlás, Par: 1, tit: 78.

XVIII. Tizen-hatod esztendői, mert addig halgat az árva, par: 1, tit: 111.

XIX. Tizen nyólczad esztendeiglen, egy sem idegenitheti ió módgyával iószágát, Par. 1, tit: 111.

XX. Huszon negy esztendős korában, tellyes ůdeiů. Birhattya maga iószágát, akar hová tegye. Ibidem.

XXI. Az harmintz ket esztendős ůdő mulas leszen az Nemesseg Iovaiban, mellyet más modnelkül bir, ha addig nem ellenzik par. 1, tit. 78.

Az Iniuriakat, es boszszu-tetelek-is addig indithattyák megh az törvenyben: Az után nem.

XXII. Az mely dolgok egyenessen csak az szent szeket illetik. Negyven esztendőnek alatta meg indithattyák. Az után halgassanak, Ibidem,

XXIII. Király igassága száz esztendeig fen áll, es abban mulik, Par. 1. tit. 78.

Minemi

Minemű ügyeket nem mulattat el az üdő?

Az zálag meg adáſt.

Az gonozſágnak meg büntetéſét.

Az Orſzág uttyát, uczakat, határt, árkot és hidat: miért hogy közönſéges iók, ſenki el nem foglalhattya.

Azonképpen Attyafiak közöt, és az varo beliek közöt, oly dolgokban, mellyek az közönſéges varoſi állapatot illetik, es annak meg maradáſſát, az idő-mulaſnak nincsen helye.

Sem az Rabſagban eſſet emberek ellen nem fog, par: 1, tit: 56, 79, 46. 78.

Item paſsim. par. 1, tit: 23, 11, 82, 85, par: 3, tit: 14, 15.

Felben ſzakaſztathattyák mind az által az üdő-mulaſt. Ha az dólgot ellenzik, tudomány tétellel, hogy nem engedik rea. Kit ha nem cselekeſznek, helye léſzen.

¶Præſumptio, Gyanoſſág, par: 1. tit: 121.

¶Prævaricator, Szinnel való cselekedő.

Oly Prokátor ki az pörben titkon az ellenkezö felel tartya: Két ſzinü. Kiért dijan vagyon.

¶Primordia, Kezdeti, par: 2. tit. 15.

¶Princeps, Feiedelem. Prol. tit. 6. Par: 1. tit: 3. 9, 10, 37, par: 2. tit. 77. 11, 3 39, 76, 12. par: 3. tit: 10.

¶Prior Auranæ, par: 2. tit: 54.

¶PRIVILEGIVM, Valamire való ſzabadság. Privilegiom, Tulaydon igaſſág par: 2. tit: 8, 12, 14, 7, 11, 9, 20, 10, 16, par. 3, tit: 20.

Nyolczképpen romol meg az Privilegium.

I. Mikor az kinek az ſzabadſágot attak, ellene cselekeſzik.

II. Mikor az ſzükſégnek ideién, az ſzabadſággal nem él.

III. Ki notában eſik, el veſzti ſzabadſágát.

IV. Mikor más embernek nyilván való karára adgyák.

V. Mikor az ſzabadſágot az törvény le ſzállittya.

VI. Mikor az ſzabadſágnak ellene mondnak.

VII. Az utólſzori az elſöt meg erötleniti.

VIII. Mikor az Feiedelem bizonyos okokból le téteti valakivel az ſzabadſágot.

Probare. Bizonyittani, par: 2, tit: 32, Actori incumbit probatio.

Proceſſus Iuris, Törvény follyáſa.

Longus, hoſzſzu pörnek follyáſa par: 1, tit: 46. par: 2 tit: 86.

Brevis, Rövid follyás, par: 2, tit: 18.

Proceſſus extra formam iuris factus eſt ipſo iure nullus.

Penes novum iudicium reformatur. par: 2, tit: 12, Item par: 1, tit: 79, 68, 2), 82, 74. 46, par: 2, tit: 66, 67, par: 3, tit: 17, 18, 19.

Proclamatio, ſzolitás, neven való be hivás, abban az ſzoban derekben, az hol az törvény tévök ülnek.

Procurator, Gondviſelő, Prokator, Para 2, Tit: 13, Par: 3, Tit: 15.

Büntetéſe vagyon, ha valaki hagyatlan Procuratornak találtatik. De nem mindenkor.

I. Mikor az Principalis ielen vagyon, ſzabadon ſzólhat, ha be nem vallottatis.

II. Az Tranſmiſsio mellet-is ſzolhatnak ugy, ha többiteni nem akariák: de tovább nem appellalhattyák.

Az Procuratorok tiſzti ez.

I. Hogy hüven addig óltalmazzák valaki cauſáiát, az meddig igaſſágot látnak benne: Es abban minden-fele vigyázók legyenek.

II. Hogy

II. Hogy szánszándékból hamis levelekkel ne éllyenek: Hamis avagy réá fogadot tanut ne állassanak.

III. Ne legyenek szavokban tétovazók, héijában az ůdót se mulassák, se ne viszszálkodgyanak. Mellyet ha az Birák látnak, vélek el hagyattassák.

Tartozik penig az Biró Prokatort adni. Mert némellyek szegénységek miatt, avagy az ellenkező felnek hatalmas vólta miat, nem szerezhetnének Prokátort. Es ha az törvény valakit Prokátornak valaki mellé vet, és oknelkül el hadgya, soha azon az széken nem Procurálhat.

Szükség annakokaért, hogy az Procurator constituálva, es be vallot legyen. Az Procator levelnek is onnét kel kelni, az hol fő bizonyos Residentiáiok es lakássok vagyon az pôresseknek, par. 2, tit. 13.

Item, Varossi hellyen nem engettetik meg az Varosbelieknek hogy idegen Procatort állassanak.

Item. Az Varosbeli Procuratoroktul az kévantatik, hogy szüntelen forogyák azokon az Napokon, mellyeken az Birak törvent mondani tartoznak, az szék hazat, ideienkorán. Es hűvek, szorgalmatossok, gondviselők, es vigyázok legyenek. Az bé adot irássoknak mássát feleleteket, leveleket, igaz ideién bé adgyák, és massát ki vegyék.

Mert ha az pôresseknek valami károk esendik miattok, ha az tôrvény mondgya, saiattyokból megh fizessék. De his vide, Par: 1, tit: 111. 129. par: 2, tit: 86, 75. 22, 79, 77. 80. 81, 13. 20, par: 3, tit: 6, 3.

Proditio, El árulás. par: 1, tit: 38, 39, 44.

Productio, Elő hozás, par: 1, tit: 29, 36, 37, 39, 34, 35, par: 2, tit 15, 36, 84, 34.

Professio, Tanitás, Apostali tanitás. Ibid: par: 1, tit: 11.

Profectio. Vton való létel, Par: 1 tit. 14.

Profugus, szőkôt, Par: 3, tit: 26.

Prohibitio, Tilalom, par: 1, tit: 106, par: 2, tit: 20, 26, par: 3. tit: 33, 15.

Proles, Magzat, Par: 1. tit: 17, 108.

Promissum, Igiret, fogadás.

Az igiret két féle:

Eggyik kit hittel erősitnek, par. 2 tit: 30. 52.

Az másik egy általlyában való igiret, Par: 3, tit 26.

Pronunciatio, Ki mondás, ki nevezés. Prolog: tit: 15, par: 2, tit: 75.

Az Biró mikor ki mondgya az törvént: az birságot néven meg nevezze, min maradot legyen el valamely fél, ha az pôrössek megh nem nevezték vólna is.

Propinquior, Közelb, Az mely közelb való vér, par: 1, tit: 97.

Proprium, Tulaydon, Saiját, par: 1, tit: 28, 29, par: 2, tit: 71.

Ex multis propriis constat commune, Az sok tulaydonból, lészen meg az közönséges.

Prorogatio, Halogatás, Halasztás, vas levellel valo vontatás. Efféle level meg erőtlenedik, ha az, valakinek vagy szabad akarattyából, vagy az törvénnek kénszeriteséből fizet, avagy megh alkuszik, az ki hozta. Lasd meg par: 1, tit: 29, 129, par: 2, tit: 50. 37.

Efféle haladékrol valo vas levelet penig akar ki is csak egy úttal hozhat. Ha penig viszontak oknélkül hozza, az törvenyben nyelv valtságon marad erette.

Nemeis hozhatni külön külön valo emberek ellen, külömb külömb valo eſztendőkben, hanem egy uttal egy eſztendőre valot az arva, avagy ki maga iovaert, mindenek ellen. Mert ſoha igazat nem tehetnének az törveny tevők, ha ma Peter ellen, eſztendő mulva Pal ellen, es harmad eſztendőre Ianos ellen is kezdene valaki vas levelet hozni.

Prorogatio annualis, Prælatis, à die electionis: Pupillis, à die obitus patris, admittitur, p. 2, tit: 50.

Proſcriptus dicitur damnatus, Kárhoztatot, Sig: 2, ar: 5.

Proteſtatio, Tudomány tétel, par: 3, T. 15.

Protocolum, Város könyve, Az gyülekezet, avagy vár-megye könyve. Liber Regius, Király Könyve, &c.

Protonotarius, Itiló Meſter, Magiſter,

Protonotarius. Idem. Aſſeſſores ſedis iudiciariæ regni, Aſſeſſorok: Az Nemes Orſzágtól rendeltetet itiló Birák, par: 2, tit: 77.

Az Birák cauſát itillyenek és ne Prokátorkodgyanak, Matt. 3, art: 14.

Provenius, Jövedelem, Az proventus és Exactio nem egy: Mert az Proventus jövedelem: Az Exactio, kinſzeritésből való erőltetés, melyből gyül az kereſet, par: 1, tit: 29.

Proverbium, Köz beſzéd, Példa beſzed, par: 1, tit: 82. Embernek csöcſemő ſzokot ſzova.

Provocare, Bayra hivás: Embernek vagy ártalmára, vagy óltalmára való ki hivás, par: 3, tit: 21.

Prudens quaſi Providens, Eſzes és továbra gondoló.

[illegible] ól fel ſerdült Iffiu, kinek baiuſza mokozot, Par: 1, tit: 111,

Publicare, Közönſségeſſen megh hirdetni, par: 1, tit: 29, 30.

Puella, Leány, Leányzó. par: 1, tit: 112, 119, 97, 29, 67, 92, 101, 113, 111, 91, 17, 90.

Puer, Gyermek, par: 1, tit: 112, 111, 132, par: 2, tit: 23,

Puerperium, Gyermek ágy-béli par: 2, tit: 37.

Pupillus, Oly árva kinek Attya nincſen, Par: 1, tit: 124, Orphanus, Kinek ſem Attya ſem Annya nincſen, Par. 1, tit: 129, 131, 132, 130, 124, 126, 128,

Purgatio, Maga tiſztitáſa, dolga el igazitáſa. Hogy ha hitet vetnek nekie, maga megeskővén, az többi mellet kik megeskúsznek, arra eskúſznek, hogy ők azt el hittek, hogy igaz legyen az mire eskút legyen amaz. Ha penig az meg hagyot napra hútit le nem teſzi, ſ. meg nem eskúſzik, el veſzti pőrit.

Q.

QVARTA Puellaris, Leanyi negyed, par: 1, tit: 97, 88, 89, 29,

Quartalicium, Idem, par: 1, tit: 88, 171 89, 6, 101, 29, 90, par: 2, tit: 24:

Quærela, Panaſz, Akar ki panaſzára is az Nemes embert megh nem tartoztathatni, hanem ha érdemli, és az véren ha tapaſztallyák, par: 1. tit: 9,

Quærulans, par: 3, tit. 26.

Quæſtio, Kérdés, par. 2, tit: 71, par. 3, tit: 20,

Quinque caſus, ött rendbéli nyavalyád par: 2, tit: 42, 55, 67 par: 3, tit: 19.

Quittantia, Menedék levél: Quietantiæ. Idem, par: 2, tit: 84.

R.

RADIX, Gyökér, par: 1, tit: 28.
Raptus, Ragadozás.
Rascianus, Racz, par: 1. tit: 25.
Ratio, Okosság, Szamadás, par: 1. tit: 29. & 115, 132. par: 2, tit: 59, 29.
Reatus, vétekben való leledzés, par: 2, tit: 55.
Recipere, Bé fogadni, viszsza veszem. Par: 1, tit: 61.
Reclamatio, viszsza mondás, ellenzés, par: 1, tit: 62, 72. 85. 107. p. 2, tit: 17.
Recognitio, Emlékezet, Regi dolognak elő számlalása, par: 1. tit: 37.
Reconventio. Item, Reconvenio. Ennis törvényben idézem azt ki engem elő idezet. Vbi primo actoris, & post rei causæ levatur.
Rector populi, Az kösség igazgatöia. Prolog: tit: 2.
Rheda, Kocsi, folyo kocsi, Passim.
Redemptio, Váltság. Par: 1. tit: 15, 16, 27, 52, 82, 83, 103, 60, par: 2, tit. 42, 56, 63, 64 55. 43.
Referre, Megh hozni. Relatio, valasz.
Relatoria, valasz level, Reversionales literæ, Idem. Par: 1. tit: 86. Par: 2, tit: 74.
Reformatio, megh ujtás, az előbbi iö formára való hozás. par: 1, tit: 37, par: 2, tit: 12.
Regale iudicium, Par: 2, tit: 20.
Reiectai, iratnak az pöreſſek az transmissiora, az itilö Mesterrel, kiknek pöreik az terminusról el halad, és el marad, az üdönek rövid volta miat. Mely transmissiot az után ugyan elő szokták venni.
Rekez, Par: 1, tit: 133.
Relicta, vide, Vidua, Par: 1, tit: 98, 99.
Remissio bonorum occupatorum. Azel foglalt iószágnak meg ereszteſe viszsza bocsátása.
Remissionales literæ, az az, Mikor valaki, az törvént megh iratya levelben, hogy feleytségbe ne mennyen. Minthogy minden itilö szeken meg fizetvén az Notariusnak, tartozik levelben irni az törvént, és annak minden völtakeppen való follyáſát, Arrol való levelek, cedulak.
Remotus, meszszönnen valo par: 2, tit. 67
Renunciatio, el hagyás, ellene valo mondás, meg ereszte's, Meg vetés. Par: 1, tit: 44, par: 2, tit: 12.
Reoccupatio, viszsza foglalás.
Reprehensio, meg szolitás, dorgalás feddés,
Repudium, el hagyás, el valás, Vide Matrimonium.
Repulsio, Fegyverrel való ellenzés. Hátra üzes. Viszsza verés: Par: 2, tit: 73, 74. 75. 76,
Res, dolog, Marha, iószág eszköz, Prol: tit: 2 par: 1, tit: 24. 45, 82, 98, 99. 134 100, Par: 2, tit: 45, 55, 82, 56, par. 3, tit: 35, 29.
Res cum onere vadit, Az marha utánna viszi azkörülette való terhet.
Responsio, Felelet, Par: 1, tit: 129. 130. 131, Par: 2. tit: 52.
Restitutio, Restituere, megadni, meg vetni, meg teriteni, meg fizetni.
Ezamaz mondás szerént szokot megh lenni.
Qui prior tempore, potior est iure. Azokaert.
I. Az le tött marhát kel megadni, avagy ki tellyesitenie
II. Az

II. Az iegy ruhát: Mert minden megh hivô Creditoroknál elöb való annak az ô igassága.
III. Az el temetésre valo költségre teritik meg.
IV. Az kinek penzével vöttek valamit, avagy épitettek.
Resuscitare causam. Vijulan pórt inditani, par: 2, tit: 21, 25, 57, par: 3. tit: 11.
Exspirata & mortua causa, sententia vivificatur: Mikor lelket funak belé, meg elevenedik.
Retinere, meg kesleltetni, avagy meg tartani, par: 1, tit: 51:
Revisio, Revisionalis, idö latot level. par: 1, tit: 128.
Az tutorok az Arvák dolgaiban, el nem iárhatnak, effele level nelkül, par: 2, tit: 41.
Revocatio, vel Retractatio, valamely vallásnak. avagy Procator feleletinek meh hivása, és erötlenitése, par: 2, tit: 79. Item, par: 1, tit: 59, 62, 109, 110, 111 128, 61, par: 2, tit: 12, 75, 77. 80. 81, 79. 17, par: 3. tit: 6, 11.
Két uttal nem engettetik az Procator hivás, mert ha ki arra megyen, telly ssé gel keresseti meg ál, és öröcke le szál.
Ha penig sok vólna-is az Prokator, csak egy bizonyos fizetéssel eri meg, az meg hivást, par: 2, tit: 74. 34, 46.
Ackor-is nem az Procator feleletit czasollya meg, hanem az feleletben esset vetséget és feleitséget, mellyet az pöresse hire nélkül elö szamlált, azt igazittya vele, par. 2, tit: 80.
Az is három ember által léßen.
I. Az Principalis által, és igy egy uttal meg engedik.
[illegible] Procurator által, mely causa mellöl ottan el kel állani miért hogy ö maga az dolgot kétségessé tötte.
III. Az ki Prokátort nem állat és nem vall, hanem ö maga forgattya pórit. tehát maga szovát maga diával hibattya meg.
Igy azért, hogy az terhet le tévén, ha az szek szinin menten elö nem szamlállya-is az okait, helyes. De ha az mellet ollyant nem mond, kit az elöt nem mondot, indebitan vagyon érette.
Reus, Pörben fogot, avagy törvényre ideztetet ember, Prol: tit: 13, Par: 2, tit: 84, Par 3. tit: 31. 36.
Rex, Király, Regia Maiestas, Celsitas, Celsitudo, Excelsitas, Király avagy Feiedelmi fölség, par: 1, tit: 3, 11, 13, 10, par: 2, tit: 6, 14, 20, 39, 3, par: 3, tit: 3.
Ripa, Márt. part:
Ritus, Szokás, Mód, Törvény.
Rixæ. Viszsza-vonások, Harczolások.
Rus, Mezö, Paraszt maijorság.
Ruralis. Mezei, par: 2, tit: 32.
Rusticus, Ki földi, szántó ember Paraszt ember. Pór: par. 1, tit. 3, 7. 123, par: 2. tit. 27, 33. 32, par. 3. tit. 28. 33, 26, 29, 3, 27, 25, 34, 25. 31, 30, 21.
Rusticitas. Par. 3. tit. 25.

S.

SAcerdos, Pap, Prol. tit. 2, Sacerdotalis ordo liberat à servitute. Az ki Papságra adgya magát, azt iobbágyságra nem vehetni.
Ha ioszágok vagyon, az Vármegye székin törvent kel állaniok, par. 1. t: 12.
Az Papok iovai, mikoron valamellyiknek halála miat nemzete el fogy és magva szakad, Kiralyra, ugy mint igaz

és törvény szerént való örökesre szálnak par: 1, tit: 10.
Sacramentum, Szentség, p. 3, tit: 32, 35.
Sagena, Vész, Varsa helye, par: 1, tit: 33.
Salvus-conductus, Az Feiedelem uti levele, par: 1, tit: 14, par: 2, tit: 75.
Sanguis, Vér,
Elöször az embereknek vérek hulasát, Masodszor, Vér szerént való nemzetséget ielent: par: 1, tit: 47.
Saniores & Potiores in populo, Vide par: 3 tit: 2.
Satisfactio, Elégtétel, par: 2, tit: 36, 43. 45, 67, 71, 86, 48.
Scire, Tudni, Prol: tit: 16, 12, 15, par: 2, Tit: 27,
Sclavoniæ leges, Tót Országi törvények, par: 3 tit: 3:
Scriba, Iro Deák, par: 2, tit: 20.
Scythia, par: 1, tit: 3.
Sedes iudiciaria, Törvény ház, Szék-hasz, törveny szék, par: 3, tit. 26.
Sedes iudiciariæ Comitatuum, Az Varmegye székin, Magyar Országban száz forintig, Erdélyben ötven forintig itilhetnek. Passim.
Sedis iudiciariæ violator, Szék törö, par: 2, tit, 69.
Seges, Vetemény, Gabona, par: 3, tit. 33.
Segregatio, Külön való valasztás, par. 1, tit, 84.
Semen, Mag, par, 1, tit. 22,
Seminis defectus, Ollyan kinek magva szakad, par, 1. tit, 22, 26, par, 2, tit, 62,
Sententia, Itilet, Törvény, Itilt dolog, sententia, par, 1, tit. 16, 60, 68, 134, par. 2. tit, 42, 67, 84, 86, 36. 55, 67, 43, 60, 65, 56, 57, 88, 37. 63, 44, 83, 32, 73, 58, 50, 75, par, 3, tit. 26, 19, 20
Sequester, Sequestratio, Köz kézbex való adás, par: 1, tit. 29, 76, 85. 99, 134, Manus Communes, par, 1, tit: 125
Series, Rend, Szer iárás, par: 1, tit: 40.
Servitus, Szolgálat, kötelesség, par: 1 t, 3, 9, 39, 84.
Bene servientes, az kémeket mondották annak.
Az mely Nemes embert el maraszthatnak, és nem fizethet, kötelesség alat meg kel rólla szólgálni, par: 2, t 68, p.: 3, t 28
Sessio, alias Fundus Curiæ, Nemes ülés, házhely, par: 1, tit: 134.
Sexus, Mindennemü állat közöt való külömbség, ugy-mint, az Him és Nöstén közö, par: 1, tit: 20.
Sexus virilis dignior az fiu méltosagosb személy, az leányzonál, par: 1, tit: 41, 17, 18, 20, 21, 37.
Siculus, Székely, Par: 3, Tit: 4, Vgyan ott irták meg az törvényeket. u.
Sigillum, Pecset, par: 1, tit: 14, par: 2, tit: 13, 58, 3, 17.
Az Pecsét két féle.
I. Authenticum, Mely csak az Feiedelemek, és az Ország rendeltetet Birak, Captalanok és Conventek pecsétek. Azonképpen keritet kolcsos varossoké, és mezö várossoké, mellyet az Feiedelem engedet nekik.
II. Az nevezetes emberek pecséti, kinek kinek saiát pecséti, mellyel semmi örökké meg maradando levelet nem pecsételhetni, par: 2, tit: 13.
Silentium, Halgatas, Csendesség, par: 3, tit: 11, par: 2. tit. 23.
Similis, Hasonló, par: 1, tit: 74.
Simulatio, Tettetes. Passim.
Singularis, Vnicus, Eggyes, Az az, kinek sohúlt semmi öröksége
banem

banem halálával magva szakad, és nemzete el fogy. par: 1, tit: 10, 59, 64,

Soboles, Magzat, Fiu és Leány, Par: 1, tit: 106.

Societas, Társaság.

Erről megh tanit az Arithmetica, hogy kelleſſek vele é ni. Az gonoszságban valo tars penig szinten ugy lakol, mint az ki cselekszi. Facientes enim & conſentientes eadem puniuntur pœna.

Sodomita, Eretnek, Balvanyozo, Gen: 13, ỳ. 13, Dev. 11. ỳ. 16.

Soluio, Birságnak megh fizetése, Par: 2, tit: 69.

Soror, Nenem par: 1, tit: 39, 50, 17. hugom.

Specificare, Nevezetes képpen megh nevezni, irni, ki feiezni, Meg kereſztelni, par: 2, tit: 26.

Sponſa, El adot leányzó, valaki iegyeſſe, mátkaia, par: 1, t. 100, Menyaszszony id:

Statuere, Törvenyre elô allatni par: 3, t. 26

Statutio, Iktatás, Par: 1. tit: 63, 32, 34, 30, 33, 66. par: 2, tit. 21, 86, 11, 12, 71, par: 3, tit: 26. 16.

Statutum, Rendelés, Végezés, Prolog: tit: 8, 9. Par: 3, tit: 2.

Stellionatus, Szem-fény veſztés.

Stigma, Bellyeg, par: 2, tit: 16.

Stipendium, Hó pénz.

Stipes, Stirps, Az Nemzetségnek eredeti, par: 1, tit. 28.

Strages, Veszedelem, Par: 2, tit: 74.

Stratagema, Hadi Okosság, Fortély, hadi tiszteſſéges álnokság.

Strigæ, Boszorkányok.

Stuprum, Parázsnaság, Par: 1. tit: 14 Par: 2, tit: 74.

Subarare, az földet alá szántani, nyilván meg mozditani. Innet mondatik: Subaratio, hazaſság felöl való végezés, Allapattyának meg uiulása: Es iegy gyürö adás par: 1, 93, 100.

Subſcriptum, Aláia valo irás.

Subſcribo, aláia irok, vele tartom.

Az Birak és Secretariuſſok az ſententia levél alá iriják magokat, nagyob bizonyságnak okaert.

Az végſententia alá igy iriák, Coram me Magiſtro &c.

Az halgato Prorogatoriak és egyéb közben mondot ſententiak alá penig, csak lectát irnak. Ezokáert mert az pór közben költ levelek csak bizonyságul lehetnek üdövel. De az veg ſententiárol költ leveleknek annye meltoſagok vagyon, mint valamely Privilegiomoknak

Az tranſmiſsiok alá penig mind az varmegye Iſpani, ſomind penig az Nemes Birak és Notariuſok aláia irijanak. Poſ: 50, art: 62.

Subſidium, Segitség. Mellyet az Orszag gyülésben szoktak rendelni, Vlad: 5. ar, 2

Subſtitutio tutoris, hagyot tutor, Par: 1, tit: 56, 66, 8, 67, par: 3, tit: 30.

Succeſsio, Valaki hellyére való kövtekezés. Másnak helyére szállani, par. 1, tit: 29, 47, 50, 48, 15, 66, 67, 16, 49, 56, 68, 110, 51, 69, 10, 64, 120, 17, 19, 27, par. 2, tit: 71, 62.

Sui iuris eſſe, Magával szabad ember, Par: 1, tit: 56, 111, 112, 121.

Summa, Somma, par: 1, tit. 60, 81, 73, 103, 61, par. 2, tit. 76.

Sumptus, Költség, Par. 1, tit. 42.

Sumptus ne ſuperet cenſum.

Supplementum, Additamentum, Kitellyesités.

Supplicium, Büntetés, par. 1, tit. 15, 16 103

Supplicatio. Alazatos könyörgés.
Supportans, ki valaki hellyén terhet visel par. 1. tit. 42. par. 2, tit. 37.
Az öregbik Báttyok, tartozik az tőb öcsei és hugai helyen az pőrt viselni. Ekokáért hogy ha azt valami-képpen el vesztene is, ezen attya fiai. azon pőrt ismeglen meg indithassák. Sőt bátor prokator levele ne legyen is, forgathattya, Es ha, per non venit, el marasztyákis, csak egy terhen marad érette, Az hatalomtúl el válva, mert abban külön külön maradnak el.
Suspitio, kétseg, par. 1, tit. 123, 124.
Sylva, Erdő. Cjere, Haraszt.
Ez-is két-féle:
Makkos Erdő, és Erdőlő erdő, tűzre avagy őrökségre kit hordnak, par, 1, tit. 133, par. 3, tit. 33.
Symbolum, Balitta, Iel.

T.

TABELLARIVS, Level hordozo posta.
Taberna, Haz. Szállás, Koresoma, Kalmár-bolt, Kamora, Sator. Azoknak szabadságát lássad in V. Mola.
Talio, Hasonlatos bűntetés, Szemet, szemért, Fogat, fogert. Hasonlo boszszu.
Tartari, Az Tatárok, par: 2, tit: 6.
Tartarus, Bor seprő.
Tavernicalis sedes, Tarnok szek. par. 3, tit: 10.
Taxa literarum, Az levelek váltsaga, vide, Prothonotarius.
Telonium, Vám.
Tempus, üdő. Passim.
Tempus tacendi & Tempus loquendi.
Terminus, Hatarozot nap. par. 1. tit. 16. par. 2, tit. 26, 82, 56, 59, 36.
Terra, Föld, par. 1, tit. 24. 87.
Terragium. Föld valtság, pensio fundi.
Terrestris dominus, Földes Vr. par. 3, tit. 26, 27, 33.
Territorium, Város. avagy falu földe, nyomás.
Thesaurus, Kencs, Oly pénznek el tétele, kinek az Vra immár nincsen emlekezetben. De ha tudgyák, ki tőtte legyen oda, és mikor, még nem el reytet kencs. Ki kincset talál, harmad részét magának tarthattya, az két része azt illeti, az ki határán találtya.
Testamentum, Akaratunknak bizonyos rendelése, arról, hogy halálunk után, iovaink kicke legyenek, par, 2, tit. 52,
Annak penig szabad akaratból kel származni, par. 1, tit. 51, 100, 114, 109 105 par. 3, tit. 30,
Testis, Bizonyság, Prol. tit. 13, 15 par: 2, tit 27, 28, 29, par. 3, tit. 27, 12.
Testimonium, Bizonyság-tétel, par. 1, tit. 39, 47, 126, par, 2, tit. 27, 17, 29, 21, 36, 49 par, 3. tit, 12.
Testimonialis, bizonyság-tétel.
Titulus. Fellyűl valo irás, Meltosagos dicsiret. Vt és mód, mely forman ember őrökséget biria. Mint hogy senki ket uton ioszagot nem birhat. par. 1, tit. 82, par. 2, tit. 70,
Tortura, Kinzás, Prol. tit. 10. 16, par. 3. tit. 20,
Az meg kinzás, senkit tisztessége vesztette nem teszen. Quæstio, Idem.
Az kinzásra harom okból mehet az törvény.
I. Mikor az kereset, szörnyű es főben iaro dolog.
II. Mikor az alpőresre, nyilván való bizonysagok vadnak, és mutato jelekből valo sorr megyen rea.

III. Mi-

III. Mikoron külömben végére nem mehetnek az dolognak, az bizonyságok nem létele miat.

Az kinzás penig képest legyen, hogy személyében eppen maradgyon, meg ne csonkullyon, benullyon belé az fogoly: Mert ha az vadlo szavára kezdenek kérdezni és kinzani, az igasság mellől ott az Birák el tavoznának.

Transactio, Megszerzödés, alkuvás, par: 1. tit: 62.

Transire in rem iudicatam, arra megyen, mint ha törvénnyel el érték volna, par: 2. tit: 56. par: 3. tit: 35.

Transmissio, Vide Literæ transmiss:

Transumtium, Az leveleknek igiről igire való mássa, par: 1. tit: 42. par: 2. tit: 11, 15.

Transylvania, Erdely Ország.

Vera equidem Dia est Christi sententia magni,
Divisum Regnum seditione ruit.
Sic opulēta potens diris agitata procellis
Pannonia, heu misera, seditione ruit.

Par: 3. tit: 2 & 3.

Tributum, Contributio, Taxa, Census, Adó. Par: 2. tit: 9. 10.

Telonium, vectigal. Vám.

Tricesima, Harminczad.

Trium dierum spacium concordiæ causa admittitur, Harmad napi szabadság, az meg békélésnek okáert, meg engettetik. Par: 1, tit: 60.

Triumphare, Valamit meg nyerni győzedelmessen, nyertessen iárni, par: 2. tit: 73

Turbatio, Turbator, Háborgás, Háborgató, eszveszto. Conturbatus, háboritot és meg indult szivel lenni, par: 1. tit: 14. Par: 2. tit: 31. 75. 76.

TVTOR, Tutrix, Tutela, Az tutorság háromféle, Par: 1. tit: 112.

I. Legitima, Az Törvény szerent való Tutorság, Par: 1. tit: 13. Melynek

Némellyike az szüleinkre nez, Par: 1, tit: 51.

Némellyike Attyánkfiait illeti; kik hogy hasznot venni akarnak, illik hogy terhet is viselyenek, vagy könnyen vagy nehezen, Par: 1. tit: 119.

II. Testamentaria, Az Testamentomos tutorság, Par: 1. tit: 114.

Melyre, mihelt az meg holt ember vallakit választot: Az menten hozzá fogion, mert ha el mulattya, maga kárával eselekeszi: Mert rayta követhetik az árvak kár vallásokat.

Harminez napnak alatta penig Inventariomot irasson, ha azt akaria, hogy iót mondgyanak utánna. Azokra is penig gondot kel viselniek, kik az attyok halála után születetnek, Par: 2, tit. 62.

III. Dativa, Az adatot Tutorság, Par: 1. tit: 15. Mellyet ád

Az Feiedelem, ackor mikor törvény szerent való, avagy Testamentomos Tutor nincsen, valamely árvák körül.

Az Patronus, Avagy az Földes Vr. Avagy az Városokban az Tanács Istentől adatot tiszti szerént: Mely tartozik az Arvák fogyatkozássának eleit venni. Es az árváknak mind magok személyeknek, s mind marháiok gondviselessere bizonyos meg hit embert rendelni.

Az tutorságnak ideie penig ackor telik ki, mikor az Arvák 14 esztendőssek, Par. 1. tit. 111. Ezokaert az sereny tutorok, az az idő el telvén, meg intik az Arvákat, hogy Curatort kérienek. és igy magokat panasztól meg mentik, Par: 1. tit: 124. Mellyet ha nem eselekeznek buszon négy esztendőskorigh, ha mi kárt

vallan

vallanak ak Arvák, az Tutorok fizetése. Az Arvákat-is ha azomban gondviselet-lenül nevelik fel, ő nekik ter ortzáiokra.

Curatort azert azonok adnak, kik Tutort. De azt kit az Arvák valasztnak. Magoknak valók penigh mégh nem lehetnek. Városi hellyen azonképpen, minek-utánna megh haladták az tizennégy esztendőt, arra intetnek, hogy vagy az deákságra adgyák magokat: Vagy udvarnal szólgállyanak: Avagy kereskedő embernel lakianak: Avagy tizstességes műre adgyák magokat, az mig az törvény-szerint való ideieket el érik.

Az Tutorságról olvasd. Par: 1. tit: 119, 125, 112, 115, 113, 91. 116, 114, 122, 117, 120. 121, 123, 124, 126.

Tutela inculpata: Vétek nélkül való maga óltalma, par: 3, tit: 21.

V.

VACCA, Tehen, ünő. par. 1, tit: 33.

Vadimonium, Kezesség.

Vas, vadis, Kezes, P.

Vadari, Feijet kőtni.

Vadare, az vizen gázlóban által menni.

Vadum, Sekély, Lábboló hely, Rév, Par: 2, tit 10,

Vagiare, Barmot bé haytani. par. 3, tit: 33.

Vagiator, Custos sylvarum & pratorum, Erdő kerülő, Sib, Mező pásztor. Erdő pásztor, Czűz. Ibidem.

Validitas, Erős, Hatható, Efficax. p. 1, t. 33.

Wayvodalis, Feiedelem embere. p. 2, t. 22.

Vectigal, Vásár pénz, Vám, par. 2. t. 10.

Venalia bona, Aruban bocsátot iók, el adók, Proximis competunt, az attyafiakat illeti, Par: 1, tit: 60.

Venatio. Vadaszás.

Azért tilalmas az kőz rendnek, hogy szőlőit és szanto földet pusztán ne hadgya, és mégh ackor-is ne vadaszszon, mikor Istennek igijét kellene halgatnia.

Vendicare, Magának tulaidonitani, par: 1, tit: 27. 77.

Venditio. El-adás, par: 1, tit: 61, 59, 60, 27, 77.

Venditor, El-ado, Aros, Par: 1, tit: 27, 76 66, 77. 61, 69.

Venenum, Mereg, par: 1, tit: 52.

Veneficus, vel Venefica, Kanta Iros, ördöngős, bűvős baios, boszorkany.

Ez illyeneket, az mezőt hogy meg mérgesitik, és hogy az ördöggel közlik dolgokat, és vegezést tészek vele, tűzzel meg égetik.

Veneficum, Vesztes.

Verberatio, meg verés.

Verberans

Az ki az Király Emberét megh veri, Notában essik érette, par: 1. tit: 14 par: 2, tit: 2.

Az ki valamely Nemes embert meg ver, feién marad érette, par: 3: tit: 21,

Az ki más Iobbágyát meg veri, mi legyen az bűntetése, par. 3, tit: 31. 19.

Vestigia, Láb nyom. Az el lopot marhanak lába nyomat, ki el tévészti, avagy annak eszét veszti, kétségessé tészi magát.

Vestis, Ruházat, par: 1, tit: 95, 99.

Via, Ország uttya, Annak oly szélesnek kel lennie, hogy két egész vágású szekér békével el mehessen egy más mellet.

Vés, loca Sagenarum, Varsa hely, par. 1, tit: 133.

Hal fogó Kürtő, Az kürtőre vóltam.

Vicarius, Hely-tarto. par: 2, tit, 52.

Vice-Comes, vide Comes.

Vicinus, szomszéd, par: 1, tit: 60, 70, p: 2, tit: 64, 74.

Vidua-

Viduarum conditio: Az özvegyeknek állapattyok, par: 1, tit: 29, 98, 99, 67. Par. 3, tit: 29.
Villa, Fallu, par: 1, tit: 84, par: 2, tit: 82.
Villani, Falu béli, Iobbagyok, par: 3, tit: 25.
Villicus, Fal nagy, Gereb, Biro.
Vinculum, Kötes.
Vindicta, Vltio, Boszszuállás. Kézzel valo igaz vétel, par: 3. tit: 21, 22, 23,
Vinea, szölö, par: 1. tit: 133.
Violatio, Erőszak-tétel. Megfertöztetés, Par. 1, tit: 105. 14.
Violator & violatio sedis iudiciariæ, szék törés, par: 1, tit: 134, parte 2, tit: 69, par: 3, tit. 3.
Violentus, Erös, hatalmas, par: 1, tit: 88.
Violentus occupator infra anni revolutionem eñci potest. Az ki hatalmaſul valaki örökſégét el foglallya, egy eſztendö forgáſſá alatt iſmeg hatalmaſul ki vethetik, par: 1, tit: 68 par: 3, tit: 22.
Virgo, Szüz Leány, Leányzó.
Virtus, Ióſágos cſelekedet, Erő, p, 2, t. 68.
Vis, Erősség, Erő, Sokaſság, par. 1, tit: 68, par: 2, tit: 74, par. 3, tit: 22.
Vis pro Violentia, Hatalmaskodás, par: 1, tit: 68, par: 3, tit: 21, 22, 24.
Viſitatio, Meglátogatás, Matt: 6, art, 12.
Viſus optimus teſtis, Az ki ſzemével valamit lát, az lehet leg föb bizonyság, par: 2, tit: 41.
Vitium, Vétek, Hiba, Error idem, par: 2, tit: 82.
Vitricus, Moſtoha Attya.
Az Moſtoha gyermekinek, mind ſzeméllyeknek, mind penig marháioknak, örökſégének gond-viſeleſéhez ugy fogion, mint egyéb tutor, és ugy oltalmazza.
Vladislaus Rex P. Lengyel László Kiraly, par: 2, tit: 14.
Vlna, öll. Réff. Singi
Vlna regalis, Par: 1, tit: 133.
Vltimus, Vtolsó, Inde ultimum ſupplicium ſolam mortem dicimus.
Vnicus, vide ſingularis.
Vniverſitas, Közönség. Vide Collegiũ.
Vocare, Hini, Nevezni.
Voluntas, in caſu comminationis pro facto reputatur. Az akarat az fenyegetésben, meg lôt dolognak magyarázatik: Nincs is helye hogy valaki aval menteſe magát, hogy vagy feleſége vagy más akarattyából, modnekül cselekedet legyen valamit.
Votum, Fogadás-tétel.
Vrbs,, Keritet kolcsos varos.
Vrbicus, Városbeli ember.
Vrbanus, Varoſsi.
Emberséges, tiſztes ſéges beſzédü.
Vrburæ, Az Banyák iövedelmi,
Vſucapio, Veſzet marha.
Vſura, Vele éles, Háſzon vetel, Nyereſség, Biras, par: 1. tit: 81, ppr: 2, tit: 14.
Vſus, Vele valo élés, Haſzon vétel, par: 1, tit: 62, 72, 84, 86.
Vſus fructus, Más ioſzágát élni, Bitang marha.
Vterini, Egy Anyától ſzülettettek, Carnales, Egy teſt vérek, kik egy Atyától Annyától ſzülettettek.
Vulnus,, Seb.
Vxor, Feleség, Házas társ. Gazda aſzſzony. par: 1, tit: 29, 102, 106, 110. 14, 67, 48, 98, 54, 99. 134, 109, 93, 96, par: 3, tit: 29.

Z.

ZONA canabæa cingi, Kender mazzaggal övedzeni, par: 2, tit: 30.

FINIS INDICIS.

CARMINA D. HIERONYMI BALBI,

Præpositi Posonien. & Secretarii Regiæ Mttis.

INclyta Quæ Scythicis gens prodijt Hungara terris,
Nil nisi sangvinei Martis amabat opus.
Clara quidem bello, patrisq; decora triumphis,
Sed non pacificæ conscia legis erat.
Non fora legitimis resonabant sparsa tabellis,
Nullaque conscripti regula juris erat.
Ius dubiè pendens incertæque alea litis,
Sparsaque clamoso jurgia vana foro.
Inde (nefas) patrijs ejectus sedibus hæres,
Hæsit, & alterius sustulit alter opes.
Inque pari causa lata est sententia dispar,
Et modo qui victor, mox fuit ille reus.
At STEPHANVS veterum laudes egressus avorum
Attulit optatam providus author opem,
Qui nunc Pannoniæ perscribit jura feroci,
Armaque fulta sacris legibus esse jubet.
Ille aperit Regni triplici decreta libello,
Et notat ambiguo jura tuenda foro:
Atque docet mores, longo servavit ab ævo
Quos Scytha, Cæsareis legibus esse pares.
Et quæ vix poterant numeroso codice claudi,
Sedulus in paucas digerit ipse notas.
Actio certa patet, certa est præscriptio rerum,
Et contestatæ formula litis adest.
Quisque suum noscens, alieno limite cedet
Sponte, nec infirmus præda potentis erit.
Iusque piumque colent placida sub lege quieti,
Sorte pari causas Crœsus & Irus agent.
Macte animi, qui tanta tuis dare commoda nosti
Gentibus, insignis fama futura tua est:
Vt Cretæ Minoa colunt, Agrique Phoroneum,
Legifer & Spartæ templa Lycurgus habet.
Vtque Solone suo dociles lætantur Athenæ,
Sic laudes referet Pannonis ora tuas.
Major erit sacris, qui mœnia legibus armat,
Quam qui belligeræ congerit artis opes.
Nam licet arma vacent, solidi stat gloria juris,
At sine jure parum Martia bella juvant.

475

INDEX

SEV

ENCHIRIDION OMNIVM DECRETORUM ET CONSTITUTIONUM Regni Hungariæ, ad Annum 1579 usq; : Per Causarum locos distinctum, memoriæ usibusq; fori maximè utile.

Additis Regulis Iuris Antiqui, Civilis & Canonici.

BARTPHÆ,
Excudebat IACOBUS KLŐSZ.
ANNO DOMINI

1632.

Ad Lectorem Sambucus.

QVIA neminem suis vigilijs, aut præclaris conatibus, minus laude, quàm vel vivi memoria inclusam tenent, vel post eritatis gratæ autoritas testatam explicabit, fraudandum censeo: ne pro apibus fuci, pro floribus spineta, sentesq; subeant: huius promptuarij, seu Indicis, ad usus forenses expediti, per causarum locos præcipuos, & coniectiones ad memoriam comportati Autorem fuisse, Reverendiss: Nicol: Telegdinum, Quinq; Eccl: siens: audio: Senatu Regio, patrijs diu negocijs, multumq; exercitatum, subactumq; Præsulem: mox, incrementa hæc, & accessionem lectionibus iudicioq; Reverendiss: Mossovij Vacienſis, &c. factam; qui viri nil fronte occultant, nil fictum, simulatumq; ferunt, orbeq; doctrinarum absolutio, his longè maiora possunt. Vt verò etiam vulgò tererentur, paucis loco repositis commodiore, non nullis frustra iteratis semotis (cuius opellæ autoritatem donatum exemplar à Reverendis: Zacharia, mihi simul attulerat, paulò verò post Serenis: Ernesti venia, cuius hanc editionem niti præsidio, septamq; scias, confirmavit) nostra factum cura vides. Quam tuis semper votis, cunctorumve usibus, adhuc præsto fuisse, inq; reliquum tempus, quod dunta xat vitæ suppetet, si recta mente acceperis, cum impendio & interusurio quasi ex iudicato solvendi tra reconventionem, forè paratissimam, omnino, velim, tibi persvadeas. Vale. Calend: Iunijs 1581. Vienne.

INDEX OMNIVM DECRETORVM ET CONSTITVTIONVM REGNI Vngariæ, usque ad Annum Domini, 1579.

DECRETVM S. STEPHANI REGIS.

DEcretum S. Stephani primi Regis Hungariæ, quod incipit: Quoniam ad Regales dignitates &c. Lib: 1, publicatum post obitum Sancti Emerici Ducis.

Liber Secundus, eiusdem S. Stephani Regis Decreti, qui incipit: Regnante Divina clementia &c. Anno Domini 1035. in Synodo Tholna promulgatus.

DECRETA S. LADISLAI REGIS.

DEcretum S. Ladislai Regis primum, quod incipit: Regnante Creatore & Salvatore, &c. Anno Dñi 1029. decimo tertio Kal: Iunij, in Civitate Szaboicz editum & publicatum, & habet libros tres.

Secundus liber eiusdem Decreti, incipit: Temporibus pijssimi Regis &c.

Tertius liber Decreti S. Ladislai, incipit: Hoc decreverunt &c.

DECRETA COLOMANI REGIS.

DECREtum Colomani Regis incipiens: Quoniam DEI gratia Seraphin, &c.

Liber Secundus eiusdem Decreti, incipit: Colomanus Dei gratia Rex Vngariæ. Hanc legem &c. Anno Dñi 1100. editus.

Canones, seu Capitula Synodalium Decretorum Laur: Archiep: Strigon: & decem suorum Episcoporum, tempore Colomani Regis edita.

DECRETVM ANDREAE REGIS.

DEcretum Andreæ Regis Secundi, dicti Hierosolymitanj, Patris S Elisabeth Viduæ. Quod incipit: In Nomine S. Trinitatis & Individuæ Vnitatis. Andreas Dei gratia &c. Anni 1222. In huius Decreto iurant Reges cùm coronantur, eò quòd præcipuas libertates contineat. Confirmatum est per Ludovicum Regem, Anno 1351. Mariam Reginam Hungariæ, postea consortem Sigismundi Imperatoris, Filiam dicti Ludovici Regis, Anno Domini 1384. A Mathia quoque vero Rege, Anno Dñi 1544. est confirmatum.

DECRETVM LVDOVICI REGIS.

DEcretum Ludovici Regis Hungariæ, quod incipit: Thronus & potentia Regalis dignitatis, in præmio, cuius primus articulus est: Quòd si Prælati vel aliqui viri Ecclesiastici &c. Anni Dñi 1351.

DECRETA SIGISMVNDI REGIS Vngariæ,

Gratia Sigismundi Regis infidelibus, post fugam ex arce Soklyos, facta, Anno Domini 1403.

Decretum primum eiusdem Sigismundi Regis incipit: Quòd quemadmodum nobis alīq;. Anno Domini 1404.

Decretum secundum eiusdem Sigismundi Regis: Scepitrigera Regalis dignitatis altitudo, incipit Anno Dñi 1405.

Decretum tertium Sigismundi Regis, Anni præcedentis 1405 secundum, quod incipit: Inter cæteras animi nostri sollicitudines.

Decretum quartum eiusdem Regis, quod incipit: Cùm nos pridem unà cùm &c. Anni Dñi 1411.

Item, oppositio sive impignoratio eiusdem Sigismundi Imperatoris, tredecim Oppidorum, Comitatus Scepusiensis, facta Regi Poloniæ Wladislao, Anno Dñi 1412.

Decretum quintum, quod tamen alīq; quartum: Sigismundi Imperatoris & Regis vocant, & incipit: Quod nos cuius Regiæ Celsitudinis &c. Anni Dñi 1435. Budæ, in Festo D. Gregorīq; Papæ editum.

Decretum sextum, quod alīq; quintum, alīq; maius Decretum Sigismundi Imperatoris & Regis vocant, incipit: Inter cuncta quæ pro subiectorum salute &c. Anni præfripti 1435.

Circumferuntur quædam propositiones I. R. Sigismundi Imperatoris & Regis sine anno & die, factæ apud Regni proceres per nuncios in eiusdem Imperatoris à Regno Hungariæ absentia. Cum titulo: Decretum de modo exercitandi &c. Cùm tamen non esse Decretum illud legenti manifestè constat. Proinde nos inter Decreta eas ascribere noluimus, sed distributionum à proceribus sic fieri petitam Comitatuum & nominum, Spiritualium ac secularium personarum causa, Decreto nostro adiecimus; cum interpretatione Tituli Regis, quæ in ijsdem propositionibus habetur.

Rama vocatur Bosna, Servia est Rascia, Gallicia, id est, maior Walachia, Lodomeria, est Ruscia. Comania verò dicitur terra Walachiæ, quæ inhabitabatur à Comanis nigris, quæ est sita à fluvio Olth, inter Alpes & Danubium, iacens versus Tartariam, quæ nunc inhabitatur à Walachis, & nuncupatur pars Transalpinæ & Moldaviæ.

DECRETA ALBERTI REGIS.

Decretum Alberti Regis, Generi Sigismundi Imperatoris, in Regem Hungariæ coronati, Anno Dñi 1437. primo die Ianuarīq;, incipit: Quòd excellentissimo Principe, Domino Sigismundo &c. Anni Dñi 1439.

Ladislaus Polonus S. Stephani corona in Alba Regali coronatus, & ad Warnam, Anno 1444. à Turca fusus & interemptus, nullum edidit Decretum, quod servaretur. A factiosis quibusdam introductus, contra Ladislaum Alberti Regis posthumum Filium.

DE-

DECRETVM LADISLAI REGIS,
Pueri annorum decem & quatuor.

LAdislaus Rex, filius præfati Alberti Regis, nondum adoleverat, cùm Decretum, quod incipit: Crebrarum, ac dudum invalescentium novitatum: Anno Dñi 1454. amisso anno præcedenti Constantinopoli, & iam ad obsidionem Nandoralbensem properante Turca edidit, & servatur.

ARTICVLI IOANNIS CORVINI,
Parentis Mathiæ Regis Vngariæ.

ARticuli Spectabilis & Magnifici Dñi Ioannis Corvini de Hunyad, in Civitate Pesthiensi editi, Anno Dñi 1445.

ARTICVLI MICHAELIS SZYLAGY
Gubernatoris.

DEcretum Michaelis Szylagÿ de Horrogegh, Gubernatoris Regni Hungariæ, Anno Domini 1458. posteaquam Mathias Corvinus in Regem Hungariæ electus fuisset, & adhuc in captivitate Podebradÿ teneretur, editum.

SEQVVNTVR DECRETA SERENISSIMI
Principis Dn. Mathiæ Regis Vngariæ.

DEcretum primum Mathiæ Regis ante coronationem incipit: Quòd cùm his diebus in præsenti &c. Anno Dñi 1462. editum. Scribunt aliqui concepta in clerum invidiæ, hoc Decretum non servari, quod ante coronationem editum sit, sed perperam.

Decretum secundum Mathiæ Regis, quod incipit: Articuli prænotati hanc continent formam, post confirmationem Decretorum Andreæ & Ludovici Regum, tempore coronationis suæ editum, Anno Dñi 1464.

Decretum tertium Mathiæ Regis. Quòd cùm nos occurrentibus varijs undique &c. Budæ Anno Dñi 1471. editum.

Constitutiones Dominorum Prælatorum, Baronum & Nobilium Regni in absentia à Regno Serenissimi Principis D. D. Mathiæ Regis Vngariæ Anno 1474. Budæ, Dominica ante Festum S. Francisci ex mandato Regis editi. Et incipiunt, Nos Prælati: Quòd cùm nos his diebus de voluntate &c.

Decretum quartum Dn. Mathiæ Regis, quod incipit: Redeuntibus iampridem nobis, Budæ, Dominica Quasimodog. Anno Domini 1478. editum. A quibusdam citatur pro tertio Decreto eiusdem Regis.

Articuli eodem tempore de Officio Palatinatus pronunciati, in eligendo ad id officium Spectabili & Magnifico Domino Emerico de Zapolya. Quoniam præsens Diæta, incipit, & habet articulos duodecim.

Decretum quintum Dn. Mathiæ Regis, cuius primus articulus incipit. In primis, quòd Domini Prælati, & cæteri Ecclesiastici decimas habentes &c. Budæ Anno Domini 1481. editum. Hoc alÿ voluni esse quartum Decretum eiusdem Regis.

RMK II. 475

Decretum sextum Mathiæ Regis incipit: Decet Reges & Principes quo superna &c. Budæ Anno Domini 1486. editum. Hoc alij quintum, alij maius Decretum D. Mathiæ Regis vocant.

Obitus Mathiæ Regis.

Duæ Epistolæ Friderici Imperatoris, & Maximiliani Regis Romanorum ad Vngaros 1490. datæ.

Conditiones, quibus cùm Wladislaus Rex Vngariæ Regnum sibi delatum suscepit, conceptæ & emanatæ in possessione Farkasshyda, Sabbatho ante Festum ad Vincula S. Petri, Anno Dñi 1490.

Concordia inter Serenissimos Principes Fridericum Imperatorem, Maximilianum Romanorum, & Wladislaum Vngariæ Bohemiæque Reges, ac Inclytum Regnum Hungariæ, Polonij conclusa, Anno humanæ salutis 1491. allegantur.

Sequuntur Decreta DOMINI LADISLAI Regis Vngariæ.

DEcretum primum vel generale maius dictum, Wladislai Regis Vngariæ, Anni Domini 1492. hoc in tribus modis allegatur. In quo continentur speciales quidam articuli Regni Sclavoniæ.

Decretum secundum D. Wladislai Regis incipiens. Primo, quoniam in articulo secundo Decreti, vocatur etiam Additiones ad Generale, vel ad maius Decretum, Anni Dñi 1495.

Decretum tertium D. Wladislai Regis, quod incipit: Gloriosissimi DEVS cuius &c. editum Budæ Anno Dñi 1498. vocatur etiam Decretum minus.

Decretum quartum D. Wladislai Regis incipiens: Quòd cùm superioribus his diebus, Anni 1500. ab aliquibus vocatus Additiones ad minus Decretum, vel ad Decretum secundum.

Articuli in campo Rakos, in Dieta Festi Beati Georgij Martyris: Quorum initium est. Item primo, ut Iudicia & Iudiciariæ deliberationes &c. Anno Dñi, 1507. constituti.

Decretum quintum D. Wladislai Regis. Quòd cùm nos post assumptionem ad huius Regni, incipit Anno Domini 1504. ab alij quartum esse censetur & allegatur.

Decretum sextum D. Wladislai Regis, incipiens: Quòd cùm nos in animo nostro sæpe &c. Est Anni 1514. post popularis insolentiæ sedationem editum. Alij volunt esse quintum & ultimum.

Decretum Tripartitum Stephani Werbóczy à Rege non confirmatum libr. 3. Anno 1514.

REGIMEN LVDOVICI Regis Vngariæ.

ARticuli Ludovici Regis in Oppido Tolnensi, in Festo Beati Iacobi Apostoli. Quorum initium est: Quoniam omne Regnum duobus instrumentis &c. in Anno Domini 1518. sancti. Alij

Alij Articuli Ludovici Regis in Dieta generali pro Festo Beati Michaelis Archangeli Anno Domini 1518. præcedente in Bach celebrata statuti & conscripti, incipiunt: Quanquam hactenus &c.

Articuli item Ludovici Regis in conventu generali in Bach Anno Domini 1519. editi, quorum initium est: Præhabito Dei adiutorio &c.

Articuli in Comitijs Budæ celebratis in Festo B. Elisabeth, Anno Domini 1521. editi, eiusdem Ludovici Regis Vngariæ.

Ludovici Regis Articuli Budæ in Festo Beati Georgij Martyris, Anno Domini 1523. sancti & firmati.

Articuli Ludovici Regis in conventu generali pro festo Nativitatis Gloriosissimæ Virginis Mariæ Anno Domini 1524. editi, & in Dieta simpliciter generali pro Dominica Iubilate in campo Rakosi celebrata, reformati, Anno 1525. ipso Rege Ludovico adhuc regnante.

Eodem Anno 1525. in Festo Nativitatis Beati Ioannis Baptistæ in Oppido Hatthvvan, fuit celebratus Conventus Regnicolarum, contra voluntatem & consensum Ludovici Regis, sicut constat ex literis eiusdem Regis ad omnes Comitatus datis, quæ incipiunt: Ludovicus &c. Quamvis in Dieta proximè præterita. Ideò non servantur &c. nec allegantur.

Item, Articuli Anni Domini 1526. Ludovici Regis ultimi, editi in Dieta Rakosi, ubi Stephanus Werbôczy fuit proscriptus, & Palatinatu privatus.

DECRETA SERENISSIMI PRINCIPIS, & D. D. Ferdinandi Regis Vngarorum, & Romanorum Imperatoris Augustissimi.

ARticuli sive Constitutiones Dietæ Budensis, Anni Domini 1527. iuramentum, quod idem Rex & Dominus noster clementissimus præstitit in coronatione.

Articuli Dietæ Budensis, Anni 1528.

Articuli Dietæ Posonienses, post amissam Budam Anni 1542.

Articuli Constitutionum Dietæ Posonienses, post solutam obsidionem Peschienses, pro Festo Omnium Sanctorum celebratæ. Eodem Anno Dñi 1542.

Articuli Dietæ Novizolienses, in Festo Beatæ Elisabeth Viduæ, Anno Domini 1543 celebratæ.

Responsio & Confirmatio eiusdem Domini Regis, & non confirmantur omnes articuli, aliqui etiam saltem conditionaliter. Igitur Constitutiones ad responsum erunt referendæ.

Articuli pro Festo Purificationis B. Virginis Mariæ, in Anno Domini 1545. Thyrnaviæ editi.

Limitatio articulorum præscriptorum, per Maiestatem suam Regiam in scriptis facta.

Articuli Posonienses Dietæ, in Festo Conversionis S. Pauli celebratæ, Anno Domini 1546.

Articu-

RMK II. 475

Articuli in Thyrnavienſi conventu, pro Feſto S. Catharinæ Virginis, & Martyris Anno 1547. celebrato, conſtituti.

Reſponſum Maieſtatis Regiæ ad eoſdem articulos, quod conferri debet cum articulis.

Articuli in Conventu Poſonienſi, pro Feſto B. Lucæ Evangeliſtæ, Anno Domini 1548. celebrato, Decreti.

Articuli Poſonienſis Dietæ Anni 1550.

Articuli Poſonienſis Dietæ Anni 1552.

Articuli Sopronienſis Dietæ Anni 1553.

Articuli Poſonienſis Conventus Anni 1554.

Articuli Poſonienſis Dietæ Anni 1555.

Articuli Poſonienſis Dietæ Anni 1556.

Articuli Poſonienſis generalis congregationis Anni 1557.

Articuli Poſonienſis Dietæ univerſalis, Anni 1559.

Articuli Poſonienſis Generalium Comitiorum, Anni 1563.

Quo anno Sereniſſimus Princeps D. D. Maximilianus Rex Vngariæ coronatus eſt.

Obitus Divi Ferdinandi Imperatoris, incidit in annum Domini 1564. ipſo die Feſti S. Iacobi.

CONSTITVTIONES AVGVSTISSIMI Imperatoris Maximiliani Secundi.

CONſtitutiones Divi Maximiliani Imperatoris in Dieta Poſonienſi, Anni Domini 1566. factæ, quo anno fuit ſuſcepta expeditio contra Turcam, & Caſtra ad Iaurinum poſita.

Articuli Poſonienſis Dietæ Anni 1567.

Articuli Poſonienſis Dietæ Anni 1569.

Locumtenens Paulus Bornemizza Epiſcopus Tranſylvanienſis.

Articuli Poſonienſis Dietæ primi Anni 1572.

Articuli Poſonienſis Dietæ ſecundi Anni eiuſdem.

Coronatus eſt Auguſtiſsimus Romanorum Rex in Regem Vngariæ D. D. Rudolphus Secundus, & aliquot Epiſcopi creati.

Articuli Poſonienſis Dietæ Anni 1573.

Articuli Poſonienſis Dietæ Anni 1574.

Articuli Poſonienſis Dietæ Anni 1575.

Obiit D. D. Maximilianus Imperator, Anno 1576.

DECRETA SIVE CONSTITVTIONES Sereniſsimi Principis D. D. Rudolphi Electi Romanorum Imperatoris.

ARticuli Dietæ Poſonienſis Anno 1578.

ENCHIRIDION ARTICVLORVM.

A

Abbas infulatus, iurat ut Prælatus, aut Baro pro decem nobilibus, Par. 2. tit: 40.

tam pro se, quàm pro alio, ita est iudicatum in causa Benedicti Kezij, contrad. Czobor 30 die Martij, Anno 1578.

Abbatis infulati homagium marcæ centum, par. 2. tit: 40.

Abbates duo si contenderint in synodo episcopali, contentio eorum dijudicetur, Colom. Decr: lib: 1. cap. 8.

Abbatias nemo teneat, qui infra annum habitum religionis non assumpserit, Vvlad: in min: Decr: lib: 3. art: 58. & lib: 5: art: 27.

Abbatia Borsmonostra non est obligata ad Austriam, Poson: 1550. art: 47.

Abbatias Rex secularibus auferat, & reddat religiosis eius ordinis, Vvlad: in additione minor. art: 32. in quinto art: 27.

Absentes studiorum causa, & in peregrinationibus non gravantur sententia (per nõ venientiam) una solùm vice, Vvlad: in addition: ad Decretum minus in ordine tertium, art: 1.

Accessorium sequitur forum causæ principalis, par: 2. tit: 52.

Accusare possunt omnes ex pietate tutorem suspectum, pupillus tamen non ante ætatem legitimam, par: 1 tit: 124.

De acquisitis per se quocunq; modo, etiam per contractum fraternalis adoptionis, vel per sui præfectionem in marem, quilibet disponit invitis filijs, par: 1. tit: 57

Acquisita per unum, aut alterum fratrem ante divisionem, si non sunt alienata per acquisitorem, tempore divisionis paternorum bonorum, intrant & illam divisionem cum fratribus alijs, par: 1. tit: 43.

Actor in causa dicitur accusator, qui ad causam vocat in prologo, par: 1. tit: 13.

Actor sufficienter probans contra reum nõ plenè probantem, iurat ad caput eiusdẽ rei, quinquagesimo se nobilibus, par: 2. tit: 32.

Actor pecuniam amissam, aut debitum, aut mutuum probatum, cuius tamen quantitas non constat; per iuramenta levat, ita, quod nobilis unus ad quatuor, rusticus autem ad unum tantum florenum iurat. ibidem.

Actor deficiens in iuramentali depositione sibi decreta, perdit acquisitionem suam. part: 2, tit: 36.

Actore simul, & reo probante plenè, reus adhuc se purgabit cum coniuratoribus, quorum numerus varius est. part: 2, tit: 32.

Actore per omnia deficiente in probationibus, reus absolvitur. part: 2, tit: 32.

Actore trinas literas inquisitorias, vel binas vel unicas producente, & reo proposita contra se negante. quid agendum? Vide infra in dictione Iuramentum, par: 2, tit: 32.

Actoris iuramento, iuxta regni consuetudinem se submittente reo, & illo iuramentum non acceptante: reus tertio se nobilibus iurabit: Si vero caput suum, reus solius actoris iuramento subijceret, & ne hoc quidem acceptabit, reus absolvitur; ita tamen, si in primo responsionis termino hoc faciat. ibidem.

Actore nullas literas inquisitorias produ-

RMK II. 475

cente, reus tertiumue iurabit. ibidem.
Actore non probante in facto debiti, vel mutui, solus reus iurabit. ibidem.
Actore principali cedente, vel ruente, ruit ingerens. par: 2. tit: 85.
Actus potentiarij, Vide infra potentia.
Admonere debet fratres, aut filios, aut alios, qui fortè ei succederent deficienti, imò & vicinos venditor iuris possessionarij, nec valet venditio ante eos externo facta. par: 1, tit: 60.
Admoniti non ementes, non possunt postea aliter recuperare alienata, quàm longo litis processu. ibidem.
Admonitus ad levandam pecuniam, vel in aliis casibus proximè infra notatis, & nolens accipere id, ad cuius repetitionē monetur: evocatur (si habet) ex bonis hæreditariis aut pignoratitiis populosis non de curia nobilitari, nec personaliter sub pœna homagij evocato solvenda: Si verò colonis caruerit, poterit etiam de curia seu domo residentiæ evocari. par: 2, tit: 24.
Admonitiones ad levandam pecuniam, & remittendam, iura pignoraticia, vel tollentia dotes, & res Paraphernales, iuraq; quartalicia, & personaliter, & de domo habitationis possunt fieri. par: 2, tit: 24.
Adoptivus hæres redimit bona adoptanda oppignorata, vel obligata. par: 2, tit: 17.
Adoptivus frater non succedit nota infidelitatis condemnato, post gratiam par: 1, tit: 49.
Adoptio fraternalis vim non habet naturalibus hæredibus existentibus. par: 1, tit: 66.
Adulteræ capitis pœna affecta, si testata non fuerit, propinquiores succedunt in Paraphernalibus. par: 1, tit: 105.
Adulteræ peracta pœnitentiā, reconciliantur maritis: S. Ladislai libro primo, Cap: 20, Colom: art: 75.
Adultera perdit dotem, & capite plectitur, servat Paraphernum, cui tamen, si primum vitium parcit maritus, dotem recuperat. & postea pro iterato delicto, per eundem maritum puniri non potest. par: 1, tit: 105.
Aestimatione communi redimuntur bona vendita, vel impignorata per eos, in quorum præiudicium non præmissa admonitione, facta est impignoratio, vel venditio. par: 1, tit: 60.
Aestimatio est bonorum mobilium competentis valoris taxatio, duplex, perennalis fit in iuribus tantum possessionarijs, non in mobilibus, decies tantùm valet, ut communis. Communi utimur frequentius, perennali verò, & in casibus tantum obligaminum, ac fassionibus, aut Decretis regni contentis. Et modus æstimationis communis: par. 1, tit. 138.
Aestimatione communi, una sessio populosa ad unam marcam, florenos quatuor valentem, deserta ad duas, perennalis ad decies tantum æstimatur. ibidem.
Aestimationes usitatæ omnium bonorum mobilium, & immobilium, ad quam summam fiant. ibidem.
In æstimatione bonorum patris, vel fratris citati ob occupationem litis, intermedio mortui, successor eius convincitur, non in sententia capitali: item ad refusionem damnorum, & remissionem bonorum occupatorum condemnatur. par 1, tit: 61
Aestimatione perennali ejicere quis potest externum sessorem, nobilem, vel ignobilem, de vinea, in suo territorio existentem. par: 1, tit: 133.

Similiter & colonum, qui iuxta articulorum contenta, legitimè ab eo discesserit. Tyr: 47, art: 29, Poson: 56, art: 29, part: 1, tit: 111.

Aetas filiorum perfecta anni 24, filiarum, 12, par: 1, tit: 111.

Aetatis legitimæ homines lites movere & agere possunt. ibidem.

Aetatis anno 12, masculi procuratores, constituere 16. super debitis. & pignoris titulo 18 super rebus mobilibus. 24. super iuribus possessionarijs fassiones facere possunt. Puellæ 12. Anno procuratores constituunt, 14, de debitis, iuribusq; pignoratitijs, & rebus mobilibus fatentur, 16. super dotibus quartalicijs, & iuribus possessionarijs disponunt. par: 1, t. 111

Affirmans se feciſſe contra se oppoſita. debet rationem dare, cur fecerit, alioquin ſtatim ſuccumbit. par: 2, tit: 82.

Aggreſſus aliquem gladio evaginato hoſtiliter, ſi occidatur, perit eius homagium, & ſangvis. par. 3, tit. 21.

Aggeres pro defenſione terrarum ſuarum, aut pro molendinis poteſt quis in alterius terra, ſine eius incommodo tenere: ſed per hoc non acquirit ſibi ius in loco aggeris. par: 1, tit: 87.

Agnati ſunt fratres per maſculinum ſexum deſcendentes & ſi ſunt ætatis perfectæ, præferuntur cognatis in tutela. par: 1, tit: 116, 118,

Alienare poteſt Pater portionem filij non diviſi, ſi propria non ſufficerent pro redemptione ſui capitis, alias non poteſt bona avita ut infra in voce Avita. par: 1, tit: 59.

Alienigenæ creantur Vngari etiam per Principem. Poſon. anno 1552 art:

Althamij recepti in Vngar: 1578. an: ar: 36

Altarium rectores loco Canonicorum non mittantur ad executionem pro Canonicis. Matthias maior art: 10.

Altarium rectores de ſuis vineis decimas non ſolvant, Poſon: 1569, ar: 28.

Alb: Laſci fit Vngar: Poſ: an. 1575 ar: 18.

Amentis vel furioſi filij ſemper maneant ſub tutela. par: 1, tit: 55,

Amiſſores caſtrorum finitimorum, notam infidelitatis incurrunt, par: 1, tit: 14. puniantur ijdem in exemplum aliorum. Poſ: 54, art: 14.

Anabaptiſtæ, & ſacramentarij de omnium bonis pellendi, ſub pœna graviſſimæ indignationis regiæ: Poſo 48, art. 11

Annualis prorogatio Prælatis novis datur in cauſis ſuis, & pupillis, in litibus motis tempore patrum ſuorum. par. 2. tit: 50.

Annualem revolutionem in bonis violenter occupatis faciens, & per hoc novam donationem impetrans, dicens quod in eorum pacifico dominio perſtiterit: mentitur & talis donatio non valet. par: 1. tit: 37.

Annua revolutio, ſub qua ſtatutio peragi debet, in bonis per adoptionem computatur, à morte adoptantis, par: 1, tit: 63, 65.

Annuam revolutionem in bonis occupatis perficiens, longo proceſſu, non vi ejicitur.

Appellatur à iudicio iudicis nobilium, & iurati nobilis in cauſa migrationis coloni, ad Comitatus iudicium, hinc ad ſedem regiam. Tyr. 47, art: 31. & 56, art: 28. imò à comitatu ad ſedem regiam non appellatur, Poſo: 56, art. 28.

Appellatur in qualibet cauſa ex Tranſylvania & Sclavonia in curiam regiam. par: 3, tit: 3.

RMK II. 475

Appellatur de comitatuum sede in curiam regiam, exceptis causis, in quibus reus solius actoris iuramento se submittit.
par: 3, tit: 35.

Appellatur ex comitatu in curiam regiam, causæ tamen exequutio remittitur ex curia, si causa habet in suo processu onus, aut Birsagium alioquin poterit mitti ad exequutionem statim de curia regia.
par 3. tit. 6, 7.

Appellans semel ex comitatu ad curiam regiam post remissionem, & iudicium novum non appellat, altera pars appellat.
Par: 3, tit 6

Appellationes ex liberis civitatibus fiunt ad magistrum Thavernicorum, hinc ad personalis præsentiæ Locum tenentem; sed non in criminalibus, nisi forte penitus innocentem vellet damnare, quo in casu appellatur præcisè ad personam Regis. par: 3, tit: 11.

Appellatur de sede Vicariorum Ecclesiarũ in curiam Regis. par 3, tit 35

Hoc intellige tantùm de transmissionibus ad vivendum, utrum concernat causas forum spirituale, aliter enim non est hoc verum, quia & consuetudo præscripta & Decretum maius Vladislai, ar: 45. habet, quod ex foro spirituali in curiam romanam provocatur nec valeat hoc Decretum, vel statutum, quod est contra jus Canonicum, & diuturnam libertatem Ecclesiarum, qualia statuta non valent ut in prologo Tripartiti habetur. Et licet Tripartitum sit lex posterior, non derogat tamen legi priori hoc est decreto Ladislai, quia non habet clausulam derogatoriam, prout deberet in tali casu.
par: 2, tit: 2.

Appellans ex excomitatu ad curiam regiam, in duplo eius Birsagij convincitur si succumbit, quod ei fuit in comitatu impositum. Wlad: ma: art: 72.

Appellationes à tabula regia (id est foro) ad personam regis, interpositæ revisioni, iuratis tabulæ interesse possunt, sed in ea vocem non habent, Vul: ad min ar 17.

Appellatur à Iudice aresti. in causa debitorum in curiam, Vul ad min art: 24.

Apellans ex comitatu in secunda sede, debet extrahere literas transmissionales, alias sententia transit in rem iudicatam.
par: 3, tit: 35.

Appellationibus plures. quàm antea Prælati, & Barones adhiberi debent. 1.
Poson: 75, art: 3.

ARX.

Arx vide etiam in dictione castrum.

Arcem in bonis proprijs cuilibet, & comitatui unam communem extruere, cum scitu regis, licitum est. Vul: 7, art: 57.

Arces quæ habent proventus, non Regis, sed dominorum earundem sumptibus intertenean̄tur. Poso: 63, art: 17.

Arces pluribus communes, communibus sumptibus intertenean̄tur, secundum limitationem Capitanei regni, & Comitu. quantum quisq; eorum solvere debeat; ad intertentionem portionis nolentis contribuere, reliqui occupantes habent facultatem, & convertendi ad defensionem loci. Pos: 63, art: 19.

Arces habentes, & de proventibus nihil ad eas impendentes, Rex per Capitaneos, cogat ad officium. Pos: 63, art: 16.

Arces ad Austriam impignoratæ, redimantur per Regem. vel regnicolas eos, qui voluns redimere, & interim ferant onera cum regnicolis æqualiter earum

Domi-

Domini. Posn: 63, art: 15. Posn: 67. art: 42.

Archiepiscopus.

Archiepiscopus Strigonienſis, & prior de Leuuóld, iurant, quando iudicialiter eis iuramenta decernuntur, non in ſuis perſonis ſed per ſuos officiales.
Poſ: 50, ar: 64.

Archiepiſcopus Strigonienſis, gentes ſuas, ratione ſuorum colonorum ſervet in Vyvvar. Poſ: 56, art: 19.

Archiepiſcopi Strigonienſis coloni ſunt liberi à telonijs perſolvendis.
Poſ: 57. art: 16.

Archiepiſcopus Strigonienſis faciat ſuum officium in Piſetario, tanquam contraſcriba intertenendo, ad vitandam exportationem auri, & argenti de regno.
Poſ: 57, ar 15.

Architectos ad munitionem locorum finitimorum, Mt. ſua mittat. Anno 56, ar: 4,

ARESTVM. Areſtatio.

Areſtationes facere non licet in proprijs terris. Sigiſ. mai ar: 13 min: art: 5. neq; in fratrum, vel Dominorum ſuorum terris. Vvlad: mai: art 89 90, ſub pœna trium marcarum, & factum tale areſtum, Comes cogit areſtantem relaxare cum Byrſagio aliarum. Vvl. mai: art: 89 Imo areſtans in proprijs bonis, convincitur in facto potentiæ. Sig: mai. art: 5.

Areſtatio in loco communi debet fieri, & hoc ita ſi iudex loci, aut villicus, ubi debitor habitat requiſitus, per creditorem iuſtitiam adminiſtrare, aut ſententiam latam exequi noluit: quod poſtquàm per creditorem probatum eſt, Iudex areſti. ex parte areſtati, iudicium, & ſatisfactionem impendere tenetur. Sigiſ: mai: art 13, Vvlad. mai. art 89.

Areſtari poterit debitor: qui debitum non negat, & maleficus in loco communi. Marth: mai: art: 29, Vvlad: mai: art: 92.

Areſtatio debitoris non fatentis debitum hoc ordine fit. Creditor defert cum Comiti. Comes debitorem areſtat apud ſuum dominum, ut teneatur ad primum diem iuris. ſub pœna decem marcarum in ſede iudiciaria creditori reſponſurum eum ſtatuere. Quod ſi ſtatuerit, fueritq; ſtatutus convictus, de bonis convicti, creditori ſatisfaciat tàm pro capitali ſumma, quàm pro expenſis. Quod ſi non ſufficiant bona eius, tradetur in manus creditoris etiam caput debitoris. Si dominus ad mandatum comitis, ne ad ſecũdum quidem terminum ſtatuet debitorẽ: Comes de bonis domini ſatufaciat creditori pro capitali ſumma, & expenſis, Si comes impeditus fuerit facere hac in parte officium ſuum. Regia Mageſtas 25. marcas à domino exiget, & nihilominus coget illum ſatisfacere creditori. Mai mai art: 29.

Areſtari nobiles in perſona, vel rebus ipſorum non licet, nec colonos pro ipſis: alioquin areſtantes convincuntur in vivo homagio areſtati, & bonorum areſtatorum æſtimatione. Vvl mai: art. 90.

Areſtantes cives civitatum liberarum in proprijs terris incurrunt pœnam marcarum trium exigendarum, per magiſtrum Thavernicorum aliumvè ſuum ſuperiorem. Sig: mai. art. 21, Vvl: mai: ar. 91.

Areſti iudex, ſi eſt loci iudex, aut dominus, den. 40. Si villicus den 12 habet pro ſalario, Sig: mai ar: 16. Vvl: m. a. 91.

RMK II. 475

Aresti iudex dimittens, aut nolens aresta-re debitorem, tenetur pro eo aresari de toto interesse: nisi violenter eripiatur aresatus. Sig. mai. ar: 14, Vl. ma. ar 89

Aresti indebiti iudex, & punitor, sit Comes, si factum est in bonis Comitis, universitas nobilium sit, & appellatur ab eorum iudicio in curiam.
Vlad ad mai. ar. 21.

Aresare Decimatores non possunt, nisi in facto decimarum, alioquin si aresaverint, decimas eius anni, ob huiusmodi aresam dominus loci percipiet, & convertet ad usum finitimorum locorum.
Vlad: 7, ar: 44.

Aresari iusti pro iniustis non valeant, indebitè aliquem aresans, puniatur iuxta regni decreta. Pos: 48. ar: 65

Aresum per colonos ubi, quibusvè locis fieri posit. Mat: ar. 2, Vlad. in ar. 92

Aresatio indebita contra formam Decreti, non debet fieri, Pos. anno 1548. art. 65

ARGENTVM.

Argenti marca ad Cameram regiam recipiatur pro flor. 6, minus unus orthone.
Pos. in 45. art. 50.

ARMA.

Arma, vel victualia infidelibus subministrans notã incurrit, Par. 1, tit. 14. Vla. mi. art. 72, Pos. 46, art 53. Pos. 63, a. 67

Armorum simplex collatio non nobilitat, nec probat nobilitatem. Par. 1, tit. 6,

Armatus sedem iudiciariam intrans, si rusticus est, auferantur ei arma, & ipse in cippo per triduum ieiunabit. Si nobilis, arma perdit, & unam marcam solvit Iudici, Mat. ma. art. 65, Vla: ma. art. 77.

Arma non ferant Presbyteri, non beneficiati & Scholares, alioquin capti tradantur Prælatis puniendi. Vlad. 7, art. 60.

Arma ferens bubulcus, primò castretur, secundò capite plectatur. Et rusticus ferens bombardam, dextra manu truncetur, Vlad. 7: art. 60.

Arma ad tabernam, & nundinas proficiscentes deponat, secus faciens privetur armis, & ieiunet in cippo tres dies,
Matth mai. ar, 66.

ASSESSORES.

Assessores sedis iudiciariæ Regiæ Maiestatis quot olim fuerunt videre poteris, Vla. ad ma: ar: 8, in min: ar. 2, Pos. 42, ar: 29 & quod octo ex illis interesse consilio debeant. Vlad: min: art: 7.

Assessores nunc ad minimum debent esse quatuor, quibus Rex dare tenetur salarium. Et si quis eorum mortuus, in illius locum locumtenens alium eliget. Archiepiscopus quoq; Strigonien: duos assessores dare tenetur. Pos. 57. ar: 13,

Assidebunt in iudicio unus Prælatus, & unus Baro. ad minimum iudicibus ordinarijs, & possessoribus alijs. Po. 56, ar: 36.

Assessores debent esse literati.
Pos. 74. secun: art: 16:

Attestationes. Vide communis inquisitio.

Aucarij, Vide infra LVDAS.

AVCVPIVM.

Aucupium & venatio prohibita rusticis.
Vlad: 5, ar: 18.

AVRVM ET ARGENTVM.

Aurum & argentum non cusum efferenti è regno auferre, & ipsum capere potest quis

quilibet licite. Vlad: mai ar: 32, min. ar. 31, Posf: 52. ar: 37. Posf: 57. ar: 15.

Aurum & argentum ubicunq; repertum ad Regis Cameram vendatur: alijs vendens perdit metalla, pro faciendis tamen sciphis, cochlearibus, potest quilibet licitè pro se retinere. Sig 3, ar: 13.

Aureus pro 110. den: accipiatur. Sig. min: 3, art: 7.

AVITA.

Avita bona in successorum præiudicium nemo potest alienare, nisi in casu expresso in voce, alienare. par 1, tit: 58.

B.

BAbcæ Bohemicæ tres pro crucifero accipiantur. Posf: 1548 ar: 47.

Barones duo interfint iudicijs. Vla: ar. 2,

Tres. Vvl: ad mai. ar: 8

Vnus Posonienfis 59, ar. 38, & totidem Prælati.

Barones regni funt isti: Palatinus, Iudex curiæ, regnorum Croatiæ, Dalmatiæ, Sclavoniæ Bani, Vvayvoda Transylvanus, Zvverinenfis, & Machovienfis Bani, Tavernicorum, Ianitorum, Pincernarum Dapiferorum Agazonum, regalium & reginalium magistri, Temesienfis & Posonienfis Comites. par: 1 tit 94

Baronum homagium marcæ centum, facientes flor 400.

Baronum & Prælatorum absentia non obstante, iudicia in tabula procedant, sed appellatione non. Posf: 66. ar 22:

Baronis iuramentum pro decem nobilibus acceptatur, par: 2, tit: 4.

Baronum relictarum dos, flor: 400. par: 1, tit: 93.

BELLVM.

Bello occumbentium hæredes Rex tenetur remunerare, And, 2, ar: 10.

Bello capta spolia Rex nemini auferat. Alber: ar: 13.

Bellico iudicio, vel per bellicos iudices possunt iudicari violentiæ sub expeditione commissæ, si ibi vult requirere iniuriam passus: licet tamen ei indigenas, milites etiam coram iudicibus ordinarijs requirere, si vult, sed non externos. Posf: 1555, ar: 2, posf: 67, ar. 48.

Bello cruciato interemtorum hæreditas si filijs carent, ad uxores, & filias cedant. Vlad. 7. ar. 62.

Bellici iudices non possunt iudicare ius possessionarum, & sententiæ per eos in tali casu latæ nullæ sunt. Posf: 67. ar: 41,

Bellicis in rebus ahdiberi debere Consilium Vngaricum. Posf: 69. & 78. ar. 38,

Beneficia Ecclesiastica, quæ à Laicis possidentur, vel à Rege inscripta sunt, recipiantur.

Item hæc & alia vacantia conferantur personis idoneis. Posf. 48. ar, 8, Posf 50. ar, 18 Posf. 52, ar: 43, Sop. 53, ar, 9, Posf, 67, ar, 31.

Beneficia Ecclesiastica Rex confert, Papa confirmat, par. 1, tit, 11,

Beneficia Ecclesiastica per secularem non occupentur, Alb, ar: 21.

Beneficia Ecclesiastica externis non conferantur, And, ar, 11, Alb, art. 3, Vvl, ad m. ar, 30, 31, 36, Posf. 52, ar, 42, Posf 50, ar, 18, Sop, 53, ar, 9.

Beneficia Ecclesiastica liberè conferant patroni solis indigenis, Vla: ad ma: ar: 30,

Beneficia Ecclesiastica plura unus non teneat. Vlad: min, ar, 56, ad mai: ar: 28, in sexto

RMK II. 475

in sexto ar: 24, Alb: ar: 8, Pos: 48, ar: 6.
Beneficia Ecclesiastica in habitu laicali, nemo teneat. Vlad: min: ar: 59.
Beneficia Ecclesiastica digno, & benè meritis conferantur. Vla: min: ar. 67.

BIRSAGIVM.

Birsagium trium Marcarum exigat Comes ab eo, qui detinet colonum, legitimè transmigrare volentem, & permittat colonum cum omnibus bonis, ac recuperatis damnis discedere. Sig: mai. ar: 9.
Birsagium trium marcarum exigat Comes à villa, lucrum cameræ quæ non solvit. Ibidem.
Birsagia à coniunctis infra quindenam non solventibus, per occupationem bonorum æquivalentium exigent comites parochiales. Matt: mai: ar: 52. Vlad: mai: ar: 66.
Birsagia Comites, & iudices nobilium æqualiter inter se distribuent. Sig: ma, art: 3
Birsagiorum iudicialium in solutionem acceptentur pecora, iuxta æstimationem. par: 1, tit: 134.
Birsagium qui statim, causa finita, ante executionem, coram iudice solvit, floreno uno marcam compensat, par: 2 tit: 86.
Birsagium non solvens coram iudice ante executionem sententiæ iudicem evocan, ad eius solutionem, pro una marca floreno duos dat. par: 2, tit: 86
Birsagium quando per executionem sententiæ exigitur, pro una marca floreni quatuor dantur. Ibidem,
Birsagia solum in tertia evocatione, ex simplici evocatione processura duplantur. Ibidem.
Birsagium primæ sententiæ (per non venit) marca. Ibidem.
Birsagium non comparationis ad secundam evocationem, marcæ 3, & pro non solutione marcarum priorum duplum. Ibidē.
Birsagium in simplici possessionaria statutione, vel metali reambulatione, simplex exigitur. Ibidem.
Birsagium in brevibus causis, marcæ 3 Ibidē.
Birsagium actoris non comparentis in regio iudicio, marcæ 6. Ibidem.
Birsagium pro quolibet colono statui commisso, & non statuto, marca una. Ibidē
Birsagium solvi potest rebus mobilibus, iuxta æstimationem Ibidem.
De Birsagio iudicis ordinarij statim post sententiam primæ parti vincenti, deinde sibi à parte victa satisfieri curent. Sigi. mai. ar. 9, Matt: mai. ar: 52, Vlad: ma: ar. 66.

BLASPHEMI.

Blasphemi, qui maledictis per animam, vel secreta utuntur, primò publicè cædantur, secundò capitibus plectantur, qui eos audiunt & non deferunt eadem pœna puniantur, Pos: 63, ar: 42.

BOMBARDAE.

Bombardarum vecturas faciant liberæ civitates, & necessitatis tempore etiam coloni dominorum, ac nobilium, pro mercede tamen. Pos. 69. art. 26.

BONA.

Bonorum per se acquisitorum liberam habet potestatem alienandi, vel aliter liberam disponendi quilibet, ante divisionem cum patre vel filio, vel fratribus factam, par. 1, tit, 5.
Quomodo autem hoc intelligendum sit, vi-
dele-

delicet, alienare realiter, non pro se, aut suis posteris retinere, vide par: 1, tit: 43.

Bona sine legitimo hærede decedente, ad Regem devolvuntur. par: 1, tit: 10.

Bona, contra statum publicum, & regiam dignitatem se erigentia, ad collationem Regis pertinent. par: 1, tit: 13.

Bona nota infidelitatis vel capitali sententia damnati, & occisi, non auferuntur, sed relinquuntur hæredibus, demptis his quæ dum captivatus est, penes se habuit.

Matt: ma: ar: 55, Ludo: 1, ar: 10.

Bona latronum, furum & aliorum malefactorum qui capitis pœnam subeunt, non devolvuntur ad Regem: sed ad hæredes legitimos. par: 1, tit: 15.

Bona nota infidelitatis condemnatorũ perpetuò amittuntur, neq; revertuntur ad hæredes. par: 1, tit: 16,

Bona conferat Rex indigenis benemeritis proprio motu, usq; ad 100 colonos. Vltra 100 de consilio Prælatorum, & Baronum Vvl: mai: ar: 9, ad ma: ar: 2, min. ar: 16, quinto ar: 10.

Bona secularia Ecclesiastici, nec ecclesiastica bona seculares pro se impetrant, Vvlad: min: ar: 55.

Bona partim servitijs, partim pecunijs acquisita, masculinos tantum hæredes concernunt. par: 1, tit: 21.

Bona empta à fratre per fratrem, qui alioquin deficiente venditore, succederet, non descendunt ad filias, sed filios tantum emptoris. par: 1, tit: 21.

Bona servitijs acquisita, fœmineum sexum non sequuntur, par: 1, tit: 18.

Bona, paternis, aut maternis pecunijs empta, sexum utrumq; sequuntur.

par: 1, tit: 17, 19.

In infidelitatis nota damnatorum, aut sine hærede decedentium, debent impetrari, aut donari non simpliciter, titulo iuris regij, sed per notam declarando, qualiter eam incurrerit, vel titulo defectus seminis talis, &c. licet potest addi etiam titulus regii iuris, par: 1, tit. 25.

Bona impetrans intuste iuris regii, aut nota infidelitatis nomine, condemnatur in eorum æstimatione perennali.

par: 1, tit: 26.

BONA AVITICA.

Bona avitica æqualiter dividuntur inter fratres, domo excepta, quæ cedit maiori. par. 1. tit: 40.

Bona per aliquem fratrem acquisita, ante divisionem paternorum, dividuntur inter omnes fratres cum paternis.

par: 1, tit: 43.

Bona per se acquisita potest quis retinere per se, nec dividere cum fratribus, si paternis in totum renunciat.

Par: 1, tit: 44.

Bonorum alienorum per Regem factæ donationes, vel inscriptiones, iure examinentur. Novizolien: 15, 42, art: 12.

Bona pluribus personis in coniunctis sanguine donata, non descendunt inter eos reciprocè, sed portio deficiens ad fiscum devolvitur. par: 1, tit: 47.

De bonis acquisitis per se, vel per contractum fraternalis adoptionis, sive sui præfectionem in marem consequutis potest quilibet disponere filijs invitis.

par: 1, tit: 57

Bona collata, vel inscripta alteri, quacunq; ratione, sine clausula (nihil juris est) deficiente eo, cui collata, vel inscripta sunt, redeunt ad conferentem, & inscribentem, vel eius hæredes, cum clausula eadem non

RMK II. 475

dem non redeunt, sed devoluuntur ad fiscum. par. 1, tit: 69.

Bona ecclesiarum quibuscunq;, & per quoscunq; occupata, vel oppignorata, de facto restituantur, & creditores requirant suam pecuniam de manibus oppignorantium. Pos: 67. art: 31, Pos: 48. ar: 8

Bona, & proventus ecclesiarum desertarum convertantur ad concionatores, & Scholarum intertentionem.

Pos: 48. ar: 12, Pos: 50, ar: 19.

Bona Ecclesiastica non perduntur per delicta ecclesiasticarum personarum,

par: 2, tit: 44, 57.

Bona Ecclesiarum quovis modo alienata, possunt requiri per ecclesiasticos, & eorum Prælatos, ac superiores. Pos: 57. art. 11, Pos: 50, art: 20.

Bona ecclesiarum inscripta Rex eliberet, Pos: 50, art: 17, Pos: 48. art. 8.

Bona præcise ad sententionatum pertinentia, filiorum, fratrum, indivisorum, omniumq; hæredum portionibus excisis assignantur iudici, & adversæ parti.

par: 2, tit: 60.

Bona occupata de manibus fideliorum regis his disturbiorum temporibus, sub pœna notæ infidelitatis, usq; ad festum nativitatis restituantur, & restituere non curantibus, ea auferant Capitanei, & reddant legitimis Dominis, cognita tamē primò rei veritate de occupatione.

Pos: 63, ar: 44.

Bona occupans, & postea impetrans, vel impetrans quidem prius, sed contradictione non curata, se in illa immittens, perdit impetrata, & alia quæ habet.

Pos: 63, art: 43.

Bona sua per vim occupata ab occupatore, vi ut posset quilibet reoccupare, statutum erat, Tirna: 45, ar: 4.

Sed Rex hunc Articulum non admisit, prout patet in eius replicatione confirmatoria. art: 3.

Bonorum occupatores novos non patiantur in eis annum complere; sed eijciant per Comites, vice-comites, Iudices nobilium, invocato etiam auxilio Capitaneorum; sub pœna amissionis officiorum.

Pos: 42, ar: 5.

Bona aliorum occupata, quæ Rex habet in suis manibus restituat. Zol: 42, ar: 9, Poson: 52, ar. 19, Pos 63. ar: 42.

Bona, & proventus aliorum à Rege cuipiam donata, vel inscripta, restituantur suis dominis (cognitio de donationis invaliditate per Regem, & Prælatos, ac Barones) 15, die, à die prolationis sententiæ super invaliditate.

Zol: 42, ar: 12.

Bona occupata tempore disturbiorum, post mortem Ludovici Regis debuerunt restitui, per eos, qui tunc ea tenuerunt dominis legitimis, circa Dominicam Palmarum Anni 1542 sub pœna notæ perpetuæ infidelitatis. Sic & decimæ, & ecclesiastica bona, simul cum castellis per occupatores in bonis occupatis, denuò ædificatis. Zol: 42, ar 3, 45.

Bona occupata, si quis occupatorum non restitueret: iuxta tenorem articulorum Novizolensium Comites & vice-comites Iudicesq; Nobilium comperta querelæ veritate, ad querelam, iniuriam passi, Capitaneos generales requirant, aut saltem eorum alterum, qui tenebuntur; & cum Comitibus, qui bonis occupatis sunt viciniores contra occupatorem insurgere, occupata ab eo recuperare, & legitimo Domino restituere, imò & universa bona tales violenti, tanquam infidelis, auferre,

auferre. Quæ vendantur per auctionem, & ad regni necessitates eorum pretium exponatur. Zol. 42, art. 6.

Bona occupata post mortem Ludovici Regis si non sunt restituta, iuxta articulos Novizolienses, vel post restitutionem denuò sunt occupata, Comites Comitatuum requisita à vicecomitibus, & iudicibus Nobilium, sub pœna amissionis officiorũ suorum legitimis dominis restituant. Et si idem Comites restituere non valent, Capitaneos requirant, qui tenebuntur executionem facere constitutionum Novizoliensium. Pos: 42. ar: 1, 2, 3. 4, 5.

Bona occupata iuxta prioris dictæ Novizolienſis constitutiones restituantur. Zol: 42, ar: 52

& violenti occupatores, etiam post restituta bona, requiri possunt iuris ordine, ratione occupationis, & damnorum, ibidem, art: 3.

Bona occupata, & proventus utriusq; status, debebant per omnes, & inprimis Capitaneos restitui suis dominis, usq; ad Dominicam Oculi, anni 1545. iuxta constitutionem priorem Novizolien. reoccuperatorum bonorum restitutorum pœna in eodem conventu Novizolienſi, per Capitaneos, Comites &c. puniendi, Tyr: 45, art. 2,

Bona post obitum Ludovici Regis occupata & iuxta priores constitutiones non remissa, Comites & vicecomites reddant, sub pœnis in ijsdem constitutionibus contentis, & nihilominus violentia passus in violentum, & receptis bonis agere possit, ratione violentiæ & damnorum, qui ad restitutionem hac via cogi non posset, cum Rex per comitatum certificatus tanquam condemnatum intra, & extra regnum in persona & bonis, absq; ulteriori processu puniat in integrum restituto per Capitaneos spoliato, Pos. 46, art 24. Tyr. 47, art. 21. Pos. 48, art. 16.

Bonorum occupatorum restitutis in superioribus conventibus statuta extendere ad Transylvaniam, cum termino quindecim dierum, à proximo eius provinciæ conventu, ubi exequutor constitutionũ Vvayvvoda datis, & ad partes regni, quæ tunc redierant, ad Regiæ Maiestatis obedientiam cum termino festi S. Georgij, Poson. 1, 52, art. 16.

Bonorum occupatorum, & iuxta publicas constitutiones non remissorum, ratione motæ, ex extra seriem continuè iudicentur, & fiat in illis executio absq; inhibitione, & repulsione. Sopron: 53, ar: 21.

Bona occupata, & Rex, & alij iuxta constitutiones priores, remittant. Pos. 54, ar. 15.

Bonorum occupatorum, & nondum restitutorum, domino legitimo mortuo, hæredes ipsius possessoremeorundem evocent, &, si compertum fuerit, quod ad ipsos iure pertineant, per iudices eis restituantur, contradictione, inhibitione & repulsione non obstantibus. Zol: 42, ar: 8.

Bonorum minoris momenti: (ut sylvarum, terrarum, montium, piscinarum, metarum &c.) occupatorum, restitutio fiat per Comites, & vicecomites pro rescita de occupationis veritate contradictione, & inhibitione non obstantibus; contra resistentiam restitutioni procedatur iuxta articulos Novizolienses, Pos: 42, ar: 5.

RMK II. 475

Bona ad se devoluta Rex occupet, & ordine antiquitatis observari solito.
Pos: 50, ar: 76.

Bona ad Austriam olim oppignorata, subsint in omnibus iurisdictioni regni, onerac; cum alijs regnicolis, communiter ferant eorum incolæ, & domini.
Pos: 48, art: 63.

Redimantur vel per Regem, vel Hungaros aliquos de consensu Regis, Poson: 52, ar: 33. Soppro: 53, art: 30, Poson: 56, art: 41.

Bona rebellium, qui occupata, iuxta publicas constitutiones non restituunt, per auctionem vendantur, & postquam de precio eorum damnificatis, per ipsos fuerit satisfactum; reliqua pars exponatur ad regni necessitates. Zol: 42, art: 6.
Poson: 42, art: 7.

BRACHIVM REgale.

Brachij Regalis usitatam invocationem servent iudices Ecclesiastici. Et quomodo eius executio fiat per Capitaneum, in Rakos. Poson: anni 52, art: 25.

Breves evocationes abolet. Matth: anno, 1464. ar. 4.

C.

Calumniæ pœnam subit qui universa literalia instrumenta ab aliquo requirit; & tamen postea aliquibus earum uti deprehenditur, Par: 2, tit: 34.

Calumnia committitur, si coram duobus iudicibus, vel sub duplici colore eandem causam quis agit, si expeditum semel pro dote quarta debito, & pignore, vel eius hæredes in ius vocat, Si semel termina-tam simpliciter sine gratia novi iudicij resuscitat. Par: 2, tit: 70.

Si novum iudicium impetrat & non prosequitur. Ludov: 2, decr: ar: 29.

Calumniæ pœna amissio rei, quam quærebatur, & floreni 200, par: 2, tit: 70.

Calumnia non committitur adversus malæ fidei possessorem, nec potest is eam allegare. Par: 2, tit: 71.

CAMERA.

Camera, vel director Regis, cum mandato suæ Mttis Iudices non inhibeant, ordinaria in aliqua causa à sententiæ pronunciatione. Pos. 66, ar: 2 5.

CANCELLARIVS.

Cancellarius literas in publicis comitatuum negotijs gratis expediat. Pos 42, ar: 43.

Cancellarius non extrahet literas contra leges. Zolien: 43, ar: 31.

Candentis ferri, & aquæ iudicium coram tribus testibus fiat, S. Lad. lib. 1, cap 28.

Non potest fieri nisi in Episcopatibus, & Præposituris, Posonij & Nitriæ.
Colom: lib: 1, ar: 22.

CANONICI.

Canonici, non rectores altarium, vadant ad executionem in capitulis.
Matth: mai. ar: 10.

Capetiæ quatuordecim computent: per flor: 1. in Decimarum venditione.
Matth. decret. 5, ar: 5.

Capitali pœna affecti bona devolvuntur ad hæredes. par: 1, tit: 16, Mat: mai: ar: 58.
Lud: 1, ar: 10.

Capitali sententia condemnati, cum quo gratia facta est, bona redimant hæredes de-

des de manu iudicis & aduersarij.
par: 1. tit: 16.

Capitalem sententiam incurrens cum aduersario sive ante, sive post latam sententiam concordans non æget gratia:
Ibidem.

Capitalem per sententiam; sive pro emenda capitis occupata bona, dum redimuntur, æstimantur particulatim omnia, hoc est, non sessiones tantum, sed etiam prata, agri, &c. demptis terris, & pratis, directè ad sessiones colonicales pertinentes. part 1, tit: 134.

Capitalis sententia ferri solet ratione invasionis domorum, interemptionis, verberationis, & detentionis nobilium, item occupationis iurium possessionariorum.
Par: 2, tit. 42.

Capitalis sententia contra fœminas non fertur, nisi in casibus istis, videlicet maritos, parentes, vel liberos necaverint, vel necari fecerint. Par: 2. tit: 43.

Capitalis sententia contra ecclesiasticos non fertur, sed loco eius sententia capitis emendæ pronunciatur exceptis casibus criminis læsæ Mtis, notæ infidelitatis, & voluntarij homicidij in quibus fertur. Par: 2, tit: 44.

Capitalis sententia inter fratres generationales non pronunciatur. par: 2, tit: 42.

Capitali sententia damnatus, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, simul & caput: à iudice potest capi, non ab aduersario seruatur. Captus per triduum pro concordia, postea occiditur, occisi bona pro hæredibus, absq; omni solutionis onere. Par: 2, tit: 55, Lud: 1, ar: 9, Matth: mai: ar: 55, Vlad: mai: ar: 74.

Capitali sententia damnatus, quando evadit mortem, bona eius non modò hæredes, sed vicini quoq; redimunt, in termino tempore exequutionis sententiæ assignato, de manu iudicis, & partis.
par: 2, tit: 56.

Capitali sententia damnato, gratia regia vitam reddit, & duas partes bonorum iudiciariorum (si coram Palatino damnatus est, quia tunc illæ duæ partes sunt Palatini, vel cui is donavit:) tertia pars bonorum, & homagium debetur nihilominus actori. par: 2, tit: 57.

Capitali sententia damnatus, habet gratiam per integrum annum, si non concordat cum aduersario, reincidit in priorem sententiam. ibidem.

Capitalis sententia debet executioni demandari infra annum. ibidem.

Capitali sententia gravatus, si incidit in manus iudicis, gratia ei non suffragatur, potest tamen se redimere, & alienatione bonorum in præiudicium successorum fienda. ibidem.

Capitalis per non venientiam lata, inhiberi potest, nec eius rigore, antequam literæ sententionales extra dentur, potest capi convictus. Par. 2, tit: 58.

Capitali ex allegationibus, & responsione lata convictus, statim capitur.
Par: 2, tit: 58.

Capitali sententia feritur, bona in alium devoluta violenter occupans.
Par: 1, tit: 68.

Capitanei advertant, ne arma, vel cuprum Turcis deferant, nec ipsi donent, aut vendant. Pos: 63, ar: 67.

Capitanei non iurati, iurent sub amissione officiorum. Pos: 63, ar: 66.

Capitanei raptores spoliatores, oppressores pauperum, inflagranti crimine deprehensos, comperta rei veritate, morte, vel

RMK II. 475

alia condigna pœna afficiantur.
Tyr: 45, ar: 44.

Capitanei Hungarici, & externi dependeant à Palatino. Pos: 55, ar: 1.

Capitanei ultra citraq; Danubium sint Hungari, alioquin non possunt levare regnicolas, nec eis in expeditione imperare. Pos: 53, ar: 4.

Capitanei tribus ex causis possunt facere executiones, contra violentos. Primò ex ultima sententia iudicum ordinariorum expletis omnibus iudiciorum processibus lata: Secundò ex transgressione constitutione Novizolensium: Tertiò ex aperta ablatione violenta decimarum oppressione, colonorumq; palàm per quemcunq; fieret. Tyr: 47, ar: 18.

Capitanei sub amissione officiorum suorum debent exequi sententias, prohibitis alijs iudiciorum processibus, requisiti tamen per Regis, aut Locumtenentis literas. Pos: 53, ar: 29, Pos: 67, ar: 36.

Capitanei bona aliena in manibus habentes, (si comitatus testimonium dederit, illa bona violenter esse occupata) teneantur iuramento se purgare, aut sub pœna amissionis officiorum restituere. Pos: 63, ar: 75

Capitanei ad incertos rumores, ac ob particulares hostium excursiones non levent nobiles. Pos: 66, ar: 18.

Capitaneus Hungarus eligatur in partibus superioribus. Pos: 69, ar: 34,

Capitanei villas nobilium ne distribuant, iuxta prohibitionẽ. An: 1563. Po: 78, ar: 6.

Capitanei provideant, ut decimæ integrè solvantur. Zol: 43 ar: 29.

CAPITVLARE TESTIMONIUM.

Capitulare testimonium antequam emittatur, præstet iuramentum, dedendo fideliter, p. 109. *Sig: ar: 8 p.* 175, *Matth, maio: art: 10, & Vlad: 1, ar.* 43

Capitulare testimonium in exequutione falsitatem faciens, amittit beneficium & perpetuo carceri tradatur. P. 223, Vlad. *ma, ar.* 43

Capitulare testimonium, salarium expensæ ex d. 12. in diem, Sig. ma. ar. 10. Matth. ma, ar. 12, min. 10. Pos, 50, ar, 63, Pos, 46, ar, 36:

In equo proprio incedentes grossi, 2, in equo Patris grossus 1, Lud. 1, art, 21,

Capitulare testimonium verbo turbans inhonesto, in florenis 72. verberibus, maiori potentia, morte mulctans nota in fidelitatis, Vvlad, 1495, ar, 9

Capitulares personæ privatæ pro actibus potentionarijs à se patratis, ex his bonis capituli evocabuntur, ex quibus actus patraverunt, par. 2, tit, 46,

Capitularis una persona si sententionabitur, de eius beneficij proventibus reliqui Canonici satisfacere teneantur. par: 2, tit, 47.

Capitularem, & regium homines falsam relationem feciſſe criminans, requirat eo iuramento tamen causa principalis per hoc non retardetur, par. 2, tit. 47.

Capitulare testimonium, & regium hominem turbans, notam incurrit. Par. 1, tit. 14, Vlad. 5 ar. 5 Poson. 42, art. 29. Vbi auditur, quod gratia regia ei non suffragatur.

Capitulorum testimonia quales debent esse personæ, Sig. mai. ar. 8, Matth. mai. art. 10, Vvlad, 1, ar. 4,

Capitu

Capitula falsas literas conscientia, quomodo puniantur, par, 2, tit, 16,
Capitulorum, vel Conventuum propinquiorum testimonijs est utendum in exequutionibus. par, 2: tit 21,
Capitula Boznense, Brodense, cruciferi de Alba ubiq; possunt exequi, par, 2, tit, 21 Lud, 1. ar, 21,
Capitulum quoq; Strigoniense per totum regnum exequutionem facere valeat, & quas fecit ratæ sint, Tyr: & Pos: 56, art: 39,
Capitulum Agriense exequatur, etiam in Comitatibus Zemliensi, Vyvar, Vngh, Beregh, Mara, Maroſis, Vgocha, Szolnok, Kraſzna, & in his locis, in quibus Vvaradiense Capitulum procedebat, Pos: 50, art. 63, Poſon. 57, art: 21,
Capitulum Scepusiense usq; ad eliberationē Conventus de Lelesz, potuit procedere. ubi ibidem Conventus solitus est exequutionem facere, Poſon. 57, art, 21,
Capitulum Vvaradiense potuit exequutionē facere legitimam, etiam tempore fratris Georgij, Poſon. 48 art, 64,
Capitulum vel Conventus collectivè condēnatur in omnibus causis, præter crimen læsæ Maiestatis, notæ infidelitatis, & homicidij deliberati, quia in his casibus singuli delinquentes puniuntur, par. 2, tit. 46,
Capitulum & Conventus parta literarum evocatoriarum non extradata, sine literis præceptorialibus extra det, Poſon. 50, art. 58,
Capitulum Castriferrei transferatur cum sigillo Saboriam, Poſon. 78, ar. 20,
Capi potest Nobilis etiam per rusticum in certis casibus, Par, 1 tit, 14,
De quibus vide infra nobilis,
Captivis non licet armis datis se à Turcis redimere, Poſon. 63, ar, 67.
Captum malefactorem ultra triduum non privilegiatus, apud se non potest detinere, sed debet Comiti assignare. Par: 3, tit: 32.
Captivatores iudicum nota incurrunt. Par: 1, tit: 14.
Caritativum subsidium semel tantum exigat Prælatus à Plebanis, Vlad: 5, ar. 12.
Carolo & Ernesto Archiducibus in Vngaria res bellicæ concreditæ Poſon: 78, art: 15.
Cassovienses Cives ne turbent viatores. Vlad: 5, ar: 19.
Casus notam infidelitatis afferentes, Vide infra nota infidelitatis, Poſ. 78, ar: 22.
Castrorum traditores, expugnatores, interceptores, desertores nota infidelitatis feriuntur. Par. 1, tit. 14, Vlad: ad ma: ar. 4, 37, mi: ar, 42, Poſ, 56, ar, 56,
Castra, & Castella, ac fortilitia noviter extructa, destruantur per Capitaneos. Zol: 43, ar: 4. Poſon; 46, ar: 28. Tyr: 47. art: 16.
Castrensi iudicio contra damnificantem militem indigenam (coram Capitaneo) vel in sede regia ordinariè damnificatus contendere potest externum militem generalis Capitaneus iudicat, Poſon: 48, art. 17.
Castrensi iudicio possessionario vis non iudicatur. Poſ. 67, art. 41.
Castrum extruere, vide supra Arces.
Castra finitima committenda possessionatis, & militibus Officialibus, victualibusq;, & alijs necessitatibus per Regem providenda, quæ si provisa perdat Officialis notam incurrit, Vvlad, mai. art. 33,

Ex cas

RMK II. 475

Ex castris finitimis bombardat. & victualia efferens perdit bona, & caput. Vlad: ad ma: art: 35.

Et talia exportata, si ad quempiam domo, vel qualitercunq; pervenerint, is & bona perdit. Vlad. ad ma: ar: 35.

Castra finitima duobus conferantur, quorum alter sub pœna capitis, semper domi resideat. Vlad: ad ma: art: 36.

Castra finitima visitentur, & Rex de eorum statu informetur Vlad. min: art: 43

Cathedraticus census ab ecclesiis penitus desolatis, non exigatur, ubi pauperes ecclesiæ sunt, ibi per homines prælati, & vicecomitum moderetur. Vlad: ad min: art: 38, Pos: 69 ar: 40.

Causa quid sit, à iudicio, & iustitia quid differat. Prol: Tripar: tit: 13.

Causæ extraordinariæ. Personalis ammonitio, factum honoris, tutelares, fisci de iuribus possessionarijs.

CAVSAE EXTRASE. riales.

Causæ divisionales inter fratres condivisionales, si admonitio fiat, per Protonotarium, aliàs non. par: 1. tit: 45.

Causæ tutelares. 1555, ar: 2.

Transgressio mandatorum, & non observatio eorundem.

Personalis ammonitio.

Causæ dotum, & rerum paraphernalium.

Causæ ratione bonorum ex regia donatione. Poson: 1569.

Causæ in facto honoris.

Recuperatio bonorum statutorum.

Occupationes factæ sub dicta, vel tunc alia quæcunq; illata damna. par: 2, tit: 18.

Causæ evictionum. par, 2, tit, 18.

Novi iudicij. par: 2, tit: 18.

Concambij simulatè in fraudem fratrum facti.

Causæ ratione bonorum, in quibus statutio præcessit, sed propter loci distantiam contradictio non fuit facta. Pos: 68, art: 46.

CAVSAE QVAE IN BREVIbus brevium Locum-tenenti adiudicari solent.

Transmissionum.

Novarum violentiarum.

Bonorum occupationum. Tyr. 45, ar. 35.

Quinq; casuum. Pos. 42, ar. 26.

Violentarum occupationum. Pos: 48.

Inhibitione, & repulsione non obstantibus. 52.

Violenta onera, 55.

Tributorum.

Teloniorum. 55, & 57.

Indebitarum exactionum, 59.

Tutelarum, 1555, art. 2.

Dotum, Paraphernalium, Vla. Dec. 4. ar. 16

Iurium pignoratiorum. 1555, art. 2.

Interceptionum.

Occupationum castrorum, & aliorum actuum potentionariorum, morte olim Ludovici Regis, & non ante. Et quod ista iudicia durent per 40. dies. Poson: 1563, ar: 48.

Causæ defectus seminis. Art: 66, ar: 21.

Causarum processus tractantur in secunda parte, eadem parte. tit: 1.

Causa in facto iuris possessionarij impignoratiorum, quartalitiorum, dotum-paraphernalium, debitorum, obligaminum, divisionum inter fratres, & novorum iudiciorum, eo precisè brevi tempore finiuntur, quo causæ per insinuationem motæ, par: 2, tit: 18.

Causæ

Causæ antè, & post obitum Ludovici Regis motæ, indifferenter iudicentur, demptis causis ratione bonorum, Iohannis Regis, Poson: 63, art: 24,

Causæ per ammonitionem simplicem, aut evocationem ac statutionem & recuperationem bonorum, vel metadem reambulationem motæ, in quatuor terminis octavalibus finiri debent, par: 2, tit: 18,

Causæ spirituales in prima instantia non coram Papa, nec coram eius nuncio tractandæ, Matt: mai: art: 47, 48, min: art: 11. Vlad: mai: art: 45. neq; coram Archiepiscopis, sed corem ordinarijs, Vlad: admai: art: 10

Causæ prophanæ, in foro ecclesiastico, non tractentur, sub pœna amissionis officij, nec in foro seculari ecclesiasticæ, Sig: mai: art: 12, Vlad min: art: 60, 61, 62, Ad min: art: 30, min: 50, art. 25.

Causæ ecclesiasticæ sunt istæ, matrimonij, testamentorum, dotum, rerum paraphernalium, iurium quartalitiorum, periurij, verberationis, & spoliationis Clericorũ, & mulierum, & aliæ, quæ prophanæ nõ sunt, Vlad. mai: art: 46, art: 8.

Sziglagy addit decimalibus, art: 8,

Item, circa ministeria & defectus factorum fidei, & hæresis, decimarum realium & personalium, viduarum, & miserabiliũ personarum, quæ non sunt de iure possessionario, Matt: 1, art. 3,

Causæ usurarum, & quarum finis est correctio, & in quibus quis incidit excommunicationem, Matt: anni 1562

Partus à mulieribus factæ necationis, raptus mulierum, maleficij, adulterij, Col: 1, art: 58, 59, 60.

Homicidij, Col: art: 50.

Violatæ fidei, & omnium periuriorum causa, quod ad forum spirituale pertineant, habetur in art: Matt: tempore coronationis editis, art: 3.

Et in decreto maiori, Vlad: art: 46,

Violatæ fidei causæ post mortem illius, qui eam præstiterat, non iudicantur in sede spirituali, par: 2, tit: 52.

De causa aliqua ecclesiastici, & seculares iudices si concordare non possunt, utris ipsorum competat eius iudicium, ibidem.

Regi servatur huius dissensionis discussio ubicunq; fuerit tunc, cum suis consiliarijs, Sigis: in Dec: anni 1405. art: 14.

Causæ factum iuris possessionarij concernentes, & si testamentum, aut promissio intervenerit, item, ratione debitorum motæ, non iudicantur in sede spirituali. Par: 1, tit: 52.

Causis in spiritualibus non coràm Dominis conveniuntur rustici, sed coràm spiritualibus iudicibus. Par. 3, tit: 25.

Causæ quas Locumtenens adiudicare potest, vide infra Locumtenens.

Causarum condescensio, vide infra condescensio.

Causæ sub iudicijs inchoatæ non discepentur, sed illæ tantum, quæ diebus 15. antè primum octavarum diem motæ sunt per evocationem, Pos: 56, ar: 51.

Causæ terminentur in quatuor octavis. Matt: ma. art: 4. Vlad: ma: art: 52 in tribus, Ludo: 1, art. ultimo.

Causæ per evocationem, cum insinuatione motæ, super factis potentionarijs, damnorum illationibus, & alijs nocumentis, atq; iniurijs, si literalium instrumentorum exhibitionem non requirunt, statim in primis, si requirunt, in duabus octavis finiantur. Matt: ma: ar: 6.

Causæ quinq; casuum extra omnes terminos iudicentur, Vlad: mi: art: 8.

RMK II. 475

Causæ in castris iudicandæ, vide supra castrensia iudicia.
Causæ secundum seriem leventur, & secundum antiquitates. Poso. 50, ar: 51.
Causa fisci & defectus seminis, Matt: ma: art: 29.
Cellarium nullum à decimarum solutione inter suos colonos extruat nobilis, nec pro se occupet. Matt: ma: ar: 29.
Chyallokőz in insulam vini, & frumenti eductio, & inductio libera sit, Poson: 46, art. 46,
Chyallokőz insulæ inhabitatores labores gratuiti pro media parte convertuntur ad aggerum conservationem, Poson: 69, art: 19, & 21,
Chyallokőz insula submineret ligna ad focum pro arcibus Comaronienſi, & Iaurienſi, Poson: 63, art: 22,

CITATIO.

Citationes non generales, sed cum declaratione dent iudices ecclesiastici, Vvlad: 5, art: 25, Matt: 5, art: 17.

CIVITATES LIberæ.

Civitates liberæ tenentur dominis, in quorũ terris hæreditates habent, nonas solvere, & contra privilegia sua, par: 2, tit: 8.
Civitas quid sit? par: 3, tit: 8.
Civitatum liberarum, aliæ subsunt Magistro Tavernicorum, aliæ personali præsentiæ. ibidem.
Cives liberarum, & montanarum civitatum telonia non solvunt, Pos: 46, art: 50. Sop 53, art: 29, Poson 50, ar: 78.
Cives Szakolcenses prata, & terras Moravis non vendant. Pos 48, art: 18.
Cives liberarum Civitatum in solis homagijs æquiparantur Nobilibus, par, 3, tit: 9.
Civitatibus servetur sua libertas. Vvlad: mi: ar: 40. Zol, 42, ar: 25, Tyr: 45: ar: 49, Tyr: 47, ar: 18, Poson: 53, ar. 29, & 75, ar. 35.
Ex Civitatibus liberis appellatur ad magistrum Tavernicorum, hinc ad personalem præsentiam. Par: 3, tit: 10. Sigis: min: ar: 11.
A Civium sententijs, quæ ad sanguinem, vel mortem tendunt, non appellatur; nisi penitus innocentem vellent damnare, tunc enim ad solam Regis personam appellatur. par: 3, tit: 11.
Civium causæ, pro meliori discussione à Personali præsentia, ad primum iudicem remissæ, iam hinc non ad Tavernicorum magistrum, sed rursus ad personalem præsentiam appellatur. par: 3, tit: 11.
Cives testimonium externum inter se ratione bonorum mobilium, vel immobilium, non acceptant, in alijs acceptant. par: 3, tit. 12.
Cives, ratione bonorum in suo territorio existentium, coràm iudice, vel duobus iuratis fatentur, aliàs fassio non valet, par: 3, tit. 13.
Cives appræhendunt, & ingrediuntur dominium bonorum emptorum coràm duobus iuratis, ad id deputatis, & si tunc quispiam contradixerit, debet infra 15. dies reddere rationem contradictionis: Si verò tunc nullus contradictor apparuerit; pacificè quidem reprehendet emptor bonorum dominium, nihilominus quicunq; aliquid iuris in eis se habere prætendit: poterit adhuc infra annum, & diem unum contradicere, & postea non potest. par: 3, tit: 14.
Cives deberent præscribere, & præscribi annis 12, sed uno anno & die præscribunt

bunt hoc tempore. par: 3, tit: 15.
Cives apprehensa re, vel hæreditate, apprehendunt & pertinentias. par: 3, tit: 16.
Cives purgantur proprio iuramento in causis debitorum, actore deficiente in probatione. par: 3, tit: 17.
Cives, ratione hæreditatum in terris aliorum habitarum, prouentus solvunt dominis terrestribus, & ratione earundem excessuumq; ibi patratorum coram eis respondere tenentur. par. 3, tit: 18. Vvlad: min: ar: 38.
Civitates, vel cives privati, iura possessionaria habentes, ratione malorum ex illis patratorum, si maior fuerit potentia, in curiam regiam, si minor, ad comitatum evocantur. par: 3, tit: 19, Vl. mi: ar: 38.
Cives privati iura possessionaria non habentes, coràm suo iudice conveniuntur. par: 3, tit: 19, Vvl. mi: ar: 38.
Cives in curia regia in facto iurium possessionariorum in flor: 200. auri, pro detentione, vulneratione, interemptione nobilium in sententia capitali condemnantur. ibidem.
Cives puniunt malefactores, sed nobiles extra locum delicti non capiunt. par. 3 tit: 20.
Cives civitatum liberarum in causis spirituale forum non concernentibus, inter sese motis, ad iudicem spiritualem non trahantur, sed coram suis iudicibus conveniant. Vvl: ad ma. ar: 33
Civitas tota, vel nobilis contra eam evocatur, in præsentiam personalis præsentiæ. Vvlad: min. ar: 38.
Civitas quando capitali sententia condemnatur, soli iudex, & iurati perdunt bona, & plectuntur, ibidem.
Civium aliæ libertates (præter eas, quæ sunt in Tripartito expositæ) continentur in privilegijs eorum, ibidem.
Cives extra eorum privilegia, subsunt publicis regni legitimis, ibidem.
Civitatibus nulla bona Rex conferat, collata propter adhæsionem adversæ parti restituantur prioribus Dominis per Comitem iudicis nobilium, & universitatem comitatus, Pos: 42, art: 35.
Civitates consensu superioris possunt facere statuta, non contraria legibus regni, quæ ipsos tamen ligant conditores, par: 3, t. 2.
Civitatum possessiones non divellantur à corporibus comitatuum, in quibus sunt, Pos: 42, art: 37.
Civitates regiæ, infra in dictione regales sub litera R.

CITATIO vide EVOcatio.

Citatio personalis fit per solum scribam curiæ regiæ, & in quibus casibus fiat, par: 2, tit: 20.

CLAVSVLA.

Clausula (nullum ius) hanc vim habet in fassionibus, quod ad fatentem eius hæredem nunquam redibunt bona, de quibus fassio est facta, etiamsi deficiat is, cui facta erat fassio, Sine hac autem clausula redirent. par: 1, tit: 69.
Clausulæ, (assumptis) &c. (missis) &c. ex commissione quid valeant, in evocationib. Vide infra in dictione: Evocatio.
Clausula (ex consensu, & voluntate) non ponatur in evocationibus. Matth. mai: ar: 26, 27. Vvlad. mai: ar: 60.
Clausula (de manibus regijs) in donationibus non valeat. Matth: mai: ar, 23,

CLERICI.

Clerici coram suo Episcopo conveniantur. Colo, ar. 5.

RMK II. 475

Clerico concubinaria auferatur mulier, ipse pœnitentiam agat. Colo: ar: 12.
Clerici olim coniugati in Hungaria. S. Ladis. lib. 1, cap. 1, 2, 3, 4. Colo. ar. 52. 71, 76, 77.
Clerici veste laicali non utantur. Col. ar. 70, lib. 1.

COGNATIO.

Cognatio impedit matrimonium ad quartũ gradum inclusivè. par: 1, tit: 107.
Collateraliter examinati testes, si mortui sunt, eorum fassio valet, & factum, super quo deposuerunt, confirmat. Si vivunt, debent denuò examinari. Sic est iudicatum in causa familiæ Vyffalusi, contra Nicolaum Petreőczi, ratione sylvæ Fekete Erdő vocata, anno 1574 die 24 Decembr. Ita tamen si eo tempore, quo ad celebrandam communem inquisitionem partes dimittuntur, is qui fecit ante aliquos collaterales examinari, in iudicio mortuorum fassionibus se usurum tempore reportationis protestatus fuerit, & qui illi sint, nominaverit, ac tempore inquisitionis, eosdẽ verè mortuos esse probaverit, prout fuit declaratum in causa Christophori Banky, anno 1573. die 18. Martij in iudicibus locumtenentis.

COLONI.

Coloni regij coram suis iudicibus primum, postea coram magistro Thavernicorum, conveniantur. Sig: min: art: 12.
Coloni, vide infra rustici, & ibidem de eorum transmigratione.
Comani & Philistæij colonos nobilium non abducant, Vlad: min art: 47, more aliorum colonorum solvunt census, munera, nonas, & serviunt. Vlad: 7, art: 23.
Communis inquisitio, est dubietatis coram iudice ex partium responsionis emergentis, per testium examinationem, facta declaratio. par. 2, tit. 27.
Communis inquisitio fit mediantibus literis regalibus aut iudicum ordinariorum, à nobilibus comitatus convocatis. Lud. 1. ar. 25.
Communis inquisitio semel tantum fit, nisi esset turbata, quia tunc repeteretur. par. 2, tit. 31.
Communem inquisitionem repulsione turbans, condemnatur in pœna potentiæ & amissione causæ. Matth. mai. ar. 19. Vlad. mai. ar. 57.
Communis inquisitio debet fieri in loco sedis iudiciariæ comitatus, aut in causa occupationis, in facie terræ occupatæ. par: 2, tit. 27.
Communis inquisitio fit iuramento præmisso à Nobilibus comprovincialibus. ibidem.
Aut meritò causæ id exigente, & iudice mandante à Nobilibus & ignobilibus. Ibidem. & Matt. ma. ar. 14.
Communi inquisitione considerantur hæ quinq; conditiones.
Primò libertas, ut testis liberè, non coactè fateatur. Secundò ætas, ut testis tantæ sit ætatis, ut rerum, quibus examinatur, memoriam habeat. Tertiò modalitas, ut testis interrogetur, unde id habeat, quod fatetur, scitu ne, vel ex auditu. Si ex auditu, an ex ore eius qui patrator dicitur esse facinoris, vel alicuius alterius rei.
Quartò, conditio, an testis sit nobilis vel ignobilis.
Quintò, ut testis iuret de dicenda veritate, par: 2, tit: 17.
Communis inquisitio pro utraq; parte simul in eodem loco per idem testimonium capituli,

pituli, & regium hominem eodem die potest fieri: Testes debent esse honesti, & bonæ famæ, ac verè nobiles, à Rege nobilitati, singuli iurare, & partibus remotis, singillatim examinare, Matt: mai: art: 14.

Communem post inquisitionem, si per eam querela est verificata non reo purgatio; sed actori iuramentum decernendum, si opus fuerit, supplementum cum tot coniuratoribus, quot videbuntur esse necessarij, in facto damnorum, secundùm eorũ quantitatem, in quo casu si actor triumphabit, reus refundet damna, & solvet onus 25 marcarum parti & iudici æqualiter, Matt: mai: art: 14.

Communi inquisitioni se subtrahens testis, mulctatur per vicecomitem marcis 16. par: 2, tit: 28.

Communis inquisitio semper iuramentali depositione terminatur. par. 2, tit. 28.

Communi inquisitioni quando, & qualiter succedit iuramentum, vide infra, iuramentum.

COMES.

Comitis officium circa eliberanda bona per donatorem non obstante contradictione occupata, Vide in dictione, Bona.

Comites malè administrantes officium, & violenter, ad supplicationem comitatus comperta rei veritate, per Regem priventur. Poson. 48, art. 62.

Comites Eckius, Nicolaus, Iulius à Salmis, & Scipio ab Arch, creati Hungari. Poson. 63, ar: 77.

Comites iurent super officio eorum fideliter exequendo, sub amissione officiorum suorum, Sig: mai. art. 74, min: art: 4, quinto art: 2, Pos: 52, art: 38, Tyr: 45, art 50, Pos: 59, ar 52, Pos: 48, ar: 66 Sop: 23, ar 32, Zol: art: 53, Pos: 63, art: 66.

Comites liberi possunt malefactorem ipsi castigare, nec tenentur iudiciariam sedem statuere, Vvlad. ad mai: art. 19.

Comites, sine literis exmissionalibus, nullas possunt facere exequutiones, Vvla: ad mai: art: 16, 17

Comitem in executione turbans nobilis, notam incurrit. Servus vel dominus à domino sub pœna 25 marcarum traditur puniendus Comiti, & dominus se purgat quod non de sua voluntate turbaverit, Matt: mai: art: 67, Vvla: ma: art: 75, ad mai. art: 16.

Comitem Rex de consilio Prælatorum, & Baronum eligit, qui coram Rege iurat, vicecomitem Comes, & is iurat in comitatu, Matt: mai: art. 60.

Item, Comes vicecomitem, absq; comitatus consensu eligere non valet 1504. ar. 2.

Comites perpetui solius Regiæ Mtis iudicio reservantur. Matt. mai. ar. 24.

Comes in exequutione iustitiæ negligens, perdit officium, & tenetur damnificato de damnis, & expensis. Vvlad. ad mai. ar: 11.

Comes debet esse de eodem comitatu, Matt. mai. ar 60, Vlad. min. ar. 44. Pos 54. ar. 19.

Comitum liberorum facultas latrones puniendi, & si eos dimiserint, pœna. Vlad. 1595, art. 19.

Comes, etiam sine mandato speciali, iudicet causas, iudicatas exequatur, appellationem in curiam transmittat, sub pœna amissionis officij, Vlad. min. ar. 71.

Comes, comperta rei veritate, raptores spoliatores, & oppressores pauperum, in flagranti crimine deprehensos, morte, vel alia condigna pœna afficiat. Tyr: 45, ar. 44.

RMK II. 475

Comites à convicto pro triumphante prius, postea pro se birsagia exigent: Vice-comites & nobilium iudices in causarum, ex quibus birsagium habuerunt, aliqua executione, nullum habent salarium, ubi verò nullum birsagium perceperunt, florenum unum per diem habebunt. Poso: 46, ar. 37,

Vice-comitum, & iudicialium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia eis non suffragatur. Pos: 42, ar: 29.

Vice-comites & iudices, nobilium in executionibus turbans, aut vituperans in pœnam repulsionis, vulnerans, vel captivans in pœnam maioris potentiæ, occidens infidelitatis occurrit. Tit. 47, ar. 32.

Si talia officialis, vel colonus sine scitu domini sui patraverit, sub pœna homagij illius tenetur, dominus in comitatu præmisso modo puniendus inducetur, qui si fugisset, quod non cum suo scitu aufugerit, & non sua voluntate facinus peregerit; si etiam patrator diceret, se patrasse ex mandato domini, idem dominus tertio se nobilibus in comitatu purgabit. ibidem.

Comitatuum Sopronienſis, & Moſon. honores hungaris conferantur. Sop. 53, ar. 30.

Comitatus Peſthienſis, & Piliſtienſis, quia ſunt propè Budam, Comites non habeant. Vvlad mai. ar: 100 ad. ma. ar. 24.

Comitatus quidam habent conſuetudines privatas, quas pro legibus ſervant, & poſſunt facere pro ſe ſtatuta, ex conſenſu ſuperiorum, non contraria lege communi, quæ tamen non ligant aliorum Comitatuum nobiles. par. 3, tit. 2.

Comitatus Solth per Comitem comitatus Peſthienſis, Szolnok verò per Hevveſienſem iudicentur. Poſ 69, ar. 52.

Comitatus cauſas dotum, & paraphernorum ultra 100. florenos non iudicant. ibidem.

Similiter de bonis impignoratis. Vvlad. in quinto ar. 7.

Comitatus terrarum, pratorum, ſylvarum, occupationes uſq; ad 10. iugera iudicat. Vvlad, 5 ar. 8.

Comitatus poteſt iudicare & caſtrorum, & aliorum bonorum occupationes & fructus perceptos readiudicare levandos, cum iuramentis, iuxta regni conſuetudinem, ſententiamq; exinde latam, etiam requiſitis, per literas ſententionales, capitaneis exequutioni demandare; non tamen poteſt pœnam violentiæ ultra florenos 100, infligere, quæ duplicatur in curia, ſi in cauſa appellationis rurſus occupatores ſuccumbant, & nihilominus actor poterit ad capitalem ſententiam, poſt recuperationem talium bonorum, in ſede regia, contra violentum agere. Poſ 63, ar. 48.

Comitatibus licet tribus, vel quatuor diebus continuis iudicare. Poſ. 63, ar. 50.

Comitatus honorem eccleſiæ non teneant. Vlad. min ar: 57.

A comitatu aliquo abſtractæ poſſeſſiones, ad eundem redeant. Vvlad. ad mai. ar. 25, Poſo 1. 42, ar. 37. & 46, ar. 55.

Comitatus honores in perpetuum non conferantur. Vvl. 5, art. 3.

Comitatus congregationi per Comitem promulgatæ, qui non interest, ſolvat marcas tres. Sig. mai. ar. 9.

Comitatus quilibet ſuum habeat ſigillum, ſub quo literas expediat, quod ſervetur in arca, ſub ſigillis vice-comitis, & iudicum no-

cum nobilium, & penes illud addantur literis subscriptiones notarij, vice-comitis, & iudicialium scribere scientium. Poson. 50, ar. 62,
comitatus si est is, qui aliàs solitus est persecutere, vel occidere defensa contra eum concedetur, ibidem.
comitatibus quibus desunt superni comites, vice-comites plenariè officio eorum præfungantur. Poso. 78, ar. 4
cometaneorum, & vicinorum duorum, vel trium testimonium plus valet, quam viginti comprovincialium. par. 2, tit, 29.
concambialis permutatio licita, inventa est propter maiorem incommoditatem concambientium, par. 1, tit. 70
concambio doloso alienata bona, in uno actuali termino, communi æstimatione recuperantur, par. 1, tit. 71,
concambio acquisitio utens, illud retractare non potest, ibidem,
concambio bonorum, quando pecunia additur, filiæ habent partem in pecunia tãta, in ipsis verò bonis concambiatis non, par. 1 tit. 73,
concilio generali observantur dirimenda omnia dubia in religione, Pos: 50, art: 16
concionatorum ab Episcopis constitutorum turbatores Rex puniat, Sop. 53, art 9
concionatores illegitimos vicarij, & archidiaconi ipsorum puniant, vel de quorum cunq; bonis ejciant. Et si quis dominorum terrestrium hoc facere eos prohiberet; ad primam requisitionem Regiæ Mttis compareat, & convictus ex merito puniatur, Pos. 48, art. 10,
concordare licet, antequam iudicem adeas, S. Lud. lib. 3, art. 27
concordans convictus in iudicio, iudici in termino ad hoc assignante, solvat marcas 50, Alioquin iudex ad valorem totidem marcarum occupabit de bonis eius titulo pignoris, Lud. 1, art. 10,
Concordans ante sententiam de iudicio pacis, solvit iudici tres marcas, Lud: 1, a. 24
Concordare possunt partes, non requisito super hoc iudice. Sig. mai. ar: 7,
Concordandi in omnibus causis datur facultas sine onere, aut solutione birsagij iudici debiti, ante exequutionem sententiæ, Matt: mai. art: 5, Vvlad. ma. ar. 68,
Sed post exequutionem solvuntur birsagia, Vvlad. ad mai. art. 13,
Condescensio causarum lite pendente fit, par. 2, tit. 82,
Condescensio causarum duobus modis solet fieri. Primò per iudicem, secundò per actorem, cum onere sex marcarum leris ponderis, in duabus iudici, in tertia partibus reo solvendarum, par. 2. tit. 82
Condescensio causarum per iudicem fit, ob errorem in literis evocatorijs, animadversum, & à parte propositum, par. 2, tit 82,
Condescensio causarum per actorem fit, dum actor suam actionem ex sui negligentia, aut vitio scriptoris malè formatam esse advertit, & semper ante discussionem causæ, sententiamq; diffinitivam, & post literalem productionem, fieri potest. Par. 2, tit: 28, Vvl. mai: ar: 49,
Condescensio causæ, seu actionis indebitæ, in prima tamen instantia, cum onere fieri potest, sed facto processu, & attestatione, seu literarum exhibitione, non potest. Tyr: 47, 23,
Condescendere non potest actor illam causam, in qua repulsionis, aut sententiæ, (per non venientiam) contra rem datæ, onus ad se recipit. par. 2. tit: 85

Conde-

RMK II. 475

Condescendet causa ratione actus potentionarij, in cuius actione patratæ potentiæ tempus expressum non est, par 2,tit:82.
Confessionem propriam in iudicio factam nemo potest retractare, Vlad:5, art:15.
Confirmatio privilegiorum non est de necessitate, sed debenè esse, par: 1, tit: 37.

CONIVRATOR.

Coniuratorum nomina sunt perscribenda in literis relatorijs, in facto probatorijs genealogiarum, literalium instrumentorũ, metalium reambulationum, & quando ad caput alicuius iuratur, aliàs non; & tunc duabus de causis sunt perscribenda, videlicet, ut veris cum nobilibus, & iuxta iudicis commissionem iuramentum deposium esse, comprobetur, par: 2, tit. 35.
Coniuratorem verè nobilem, & honestum ignobilem, periurum, infamem dicens, homagium eius solvit, par: 2, tit: 36
Coniuratorem ignobilem, aut inhonestum habens, causam perdit, ibidem.
Coniurator unus in eadem causa plures purgare non potest, par: 2, tit: 38.
Coniurator rusticus an possit esse pro, vel contra nobilem, & de rusticorum coniuratoribus, Vide rusticus.

CONSCIENTIA.

Conscientia iudicis duplex, ut privata, & iudicis. Prol. tit. 16.
Ex conscientia non iudicant iudices inferiores, sed ex allegatis. Prol. tit: 15.
Ex conscientia iudicant Papa, & Imperator. Prol. tit. 16.

CONSANGVINEI.

Consanguinearum stupratores notam incurrunt, Vlad. ad ma: ar: 4.
Consanguineorum occisor, vulnerator, mutilator notam infidelitatis incurrit, Par: 1, tit, 14, Vlad. ad mai: ar: 4.
Consanguineis ignoranter inter se matrimonium contrahentibus, uxor iam dotem, quam paraphernum accipit à viro, & liberi eorum succedunt parentibus. par. 1, tit. 106,
Consanguineis scienter matrimonio iunctis, non succedunt liberi, etiam legitimati per Papam, sed fratres, aut fiscus, & mulier dotem non habet, sed tantum paraphernum. ibidem,
Consanguinei quod scienter contraxerint ex eo cognoscitur, si reclamantibus fratribus, &c. id fecerint, vel in gradu ita propinquo, quod ignorantia prætendi non possit, par: 1, tit. 107,
Consanguinitas usq; ad gradum quartũ inclusivè, tam secundùm canones, quàm leges regni, connubia prohibet, ibidem.

CONSENSVS.

Consensus regij literæ, quæ habent insertam fassionem, cui præbetur consensus, valent sine literis fassionalibus, aliàs non, par: 1, tit: 35.
Consensus regius, aut fratrum condivisionalium nunquam requiritur in fassione seu alienatione pro capite celebrando, par: 1, tit: 59,
Consensus regius quid sit, & quam virtutẽ habeat, par: 1, tit: 64.
Consensu regio indigent fassiones perennales, aut impignorati supra communem æstimationem factæ, præsertim à personis defectui seminis appropinquantibus, par: 1, tit: 65.
Consensu regio non indigent fassiones inter fratres, qui utrinq; sibi succederent in iuribus possessionarijs. par: 1, tit: 63, 65.

CONSILIARIVS.

Consiliarij Hungari, unus ecclesiasticus, alter secularis semper maneant in aula. pos: 69, ar. 38.

Consiliarij Hungari consulantur à rege, quando de pace, vel inducijs tractat cum Turca, Posf: 46, art: 1, Sop: 53, art:
Consiliarij octo ex nobilibus assumantur, Rakos 1526, art: 31.

CONSVETVDO.

Consuetudo quid sit, unde dicitur, quomodo differat à iure, qualiter valeat, quæ sit rationabilis, & quod, quæ contra ius est, si non sit præscripta, non valet, Prol: tit: 10.
Consuetudo in cuius contrarium non extat memoria, etiam contra ea valet, quæ sunt reservata Principi in signum summæ potestatis, Ibidem.
Consuetudinem tacitus consensus populi inducit, ibidem.
Consuetudo differt à lege, derogat legi, est legum interpres, imitatur legem, Prol: tit: 11.
Consuetudo generalis subsequens legem vincit legem generaliter, particulariter, vincitur à lege generaliter subsequente, à particulari particulariter, Prol: tit: 12
Consuetudine, & lege non decisus casus, si lege similior est, secundum legem: Si consuetudini, secundum consuetudinem debet decidi, attenta tamen rationabilitate, & æquitate, ibidem.
Consuetudo nostra iudicandi ex Canonici, & Cæsarei iuris fontibus ortum habet, & cribus utitur fundamentis, constitutionibus publicis privilegijs Regum iteratis, & uniformibus sententijs iudicum, par: 2, tit: 6.
Consuetudines abrogatæ, post abrogationē nihil valent, verùm in præsedentibus abrogationem servantur, par: 2, tit: 2.
Constitutio quælibet ad futura se extendit, non ad præterita, ibidem.
In constitutionibus partim approbatis, partim deletis, approbata servetur, deleta non, ibidem.
Constitutiones priores valent etiam posterioribus, alijs existentibus: si in his non fit mentio super illarum derogatione, quam contrarius usus populi non præiudicat, ibidem.
Constitutiones novæ serventur in iudicijs, par: 2, tit: 2,
Constitutiones ut valeant Principis, & populi consensus in eis requiritur, par: 2, tit: 3.
Constitutiones & indigenas, & externos in regno versantes ligant, indigenas statim à tempore promulgationis, externos in ijs, qui ad processum iuris pertinent post unum mensem. In illis verò, quæ habent prohibitiones, aut statuta damnosa (ut amissionem meritum, si fiat contra constitutiones, & similia:) post tres menses, à die promulgationis, par: 2, tit: 5.
Continui equites tres sub pœna duplici à cētum colonis per totum regnum intertenentur, Posf: 66, art: 15, Posf: 69, art: 22, Posf: 63 art 18.
Continui equites à colonis Turcis subditis pro 100 porcis unus & medius teneantur, Posf: 63, art 52,
Continuos equites Archiepiscopus & Capitulum Strigoniense, item Præpositus de Thuroczalant in Vyvar, Posf: 56, art: 19.

CONTRACTVS.

Contractus, seu fraternalis adoptio, est alienæ personæ per quempiam legitimum hæredem non habentem, in bonorum suorum successione facta substitutio, par: 1, tit: 66.
De contractu plura in voce adoptio.

CONTRADICTIO.

RMK II. 475

Contradictio per cives in medium eorum quomodo fiat, vide in voce cives.
Contradictione non obstante, per donatorem occupata bona, qualiter recuperentur. Vide in voce bona.
Contradicentes statutioni, infra annum, de iure suo docere debent: & si prætendunt sua literalia documenta apud manus alienas esse: id antè completionem anni, medio anno Regi significent: qui coget tales per omnia remedia restituere privilegia. Matth. mai: ar: 27. mi: ar 9,
Conventus sigilla habentes, reformentur, Vvlad: ma: ar: 44.
Conventus minores à literarum emanationibus cessent. Lud: 1, ar: 3, Matt: ma: ar: 49, Vlad: ma: ar: 39.
Conventus de Saagh, in comitatu Gemeriensi possit exequi, Valid. min: ar: 11.
Conventus, fratres, Sacerdotes mittant ad exequutiones. Sig. ma: ar: 10, Mat: ma: ar: 12. Vvlad: ma. ar: 13.
Conventus Sacerdotes quinq; debet habere, ad minimum, alioquin non potest executionem facere. Pos: 52, art: 41.
In contribuendo dives pauperum iuvet, & è converso, Pos: 78, art: 2,
Corona Regni conservetur in castro Vvisségrad per electos de medio Prælatorũ & Baronum, Vvla. 1, art: 3, Vvlad: in conditionibus susceptis regiminis.
Tantum per Barones, Vvla: ad min: art. 25, & eos duos, Vvla ad min: art: 23,
Crimen læsæ Maiestatis notam infidelitatis adfert, par: 1, tit: 14,
Christianitatis pecunia, Vide infra Decimatores.
Cuprum Turcis deferens, eo privatur, & capitali pœna afficitur, Pos 63, art. 67,
Curatores dantur pupillis, legitimæ ætatis volentibus aut petentibus, non tutores. par: 1, tit. 124.
Cursores Regis detinens, decem, verberans 55. pensas solvat. S. Lad: lib. 3, cap. 28.
Curiæ quinq; mittunt equitum, Pos: 68, 12.
A cursore Regis dimissum equum, qui invenit, per tres septimanas ad Ecclesiam, vel mercatum monstrandos ducat. Postea si dominus eius inventus non fuerit, tradat collectori Regis, S. Lad: lib. 3 cap. 14.

D.

DAMNA.

Damna, & debita refundunt ecclesiastici pecuniarum solutione, vel æstimatione mobilium, iuxta valorem: alioquin sui beneficij occupatione creditori fiet refusio. par: 2, tit. 45.
Damnorum recuperatio ex sententia, post responsiones lata, fit per iuramentum, par: 2, tit: 61.
Damna, & debita non valentia solvere, rustici tradentur per dominos manibus partis adversæ, & ibi reservabuntur per 15 dies, infra quos si non concordant, data cautione, quod quicquid laborando acquirere possunt, eius tertiam partẽ, quolibet hebdomada, usq; ad plenam satisfactionem adversario administrabunt, dimitti debent. Quod si autem eandem cautionem vel non darent, vel datam non servarent, capti servi fiunt adversarij, usq; dum satisfecerint. par: 3, tit 28.
Nobilis quoq; Nobili satisfacere non valens, idem iudicium subibit, ibidem.
Damna per exercituantes illata quomodo rependantur, Vide in dictione: Exercituantes.
Damna illata per pecora, in loco damnorum

rum non residentes, æstimatione refundunt. par. 3, tit: 33.
Damna tempore disturbiorum inferentes, si evocentur in primis octavis, sine ulteriori dilatione, ex parte eorum iustitia administrabitur. Vvlad: ma: ar: 16.
Damnatorum ad mortem, & supplicio affectorum bona devolvuntur ad hæredes; Sed si gratiam habuerint legitimi successores, bona eorum communi æstimatione redimunt de manibus partis, & iudicis. par. 1, tit: 15.
Dativa tutela, vide in dictione Tutor.
Debitorum, & damnorum solutio fit per æstimationem annorum, & recipiuntur mobilia secundum verum rerum valorem. par: 1, tit: 134.
Debitorum causæ brevi termino finiuntur par: 2, tit 28.
& quod in causis debitorum civis proprio iuramento se purgat, par: 3, tit 17
Debita ab ignobilibus quomodo per arestationem exiguntur, Vide supra arestatio
Decisiones spontaneæ non fiant, iuxta articulos annorum 69 & 74. Pos: 75, ar: 12
Decanus, aut Officialis capituli, vel conventus eadem utitur autoritate, in suo tamen officio, & iudicat, ut capitulum, vel conventus, par: 2, tit 53,
Decanus extra suum officium, sine literis, procuratorem non potest agere, in Causis Capituli. ibidem

DECIMA.

Decima debetur Deo, S. Steph: lib: 2 ar: 52, Col: art: 22, 27,
Decima abnegans, novem partes Episcopo solvat, S. Steph: lib: 2, art. 52, S. Ladis: lib: 1, artt 40,
Decimam accipiant Episcopi de liberis, S. Lad: lib: 1, art: 30,
De pecoribus, art: 33,
Decimæ debentur ex tributis & vectigalibus Col: art: 25.
Decimæ argento non redimantur, sed ut terra protulerit, vinum vel segetes solvantur, And: art: 20, Vla: min: art: 49,
Decimæ solvantur de vinis, frugibus, agnellis, apibus, Matt: decr: 5, art: 1,
Siligine, hordeo, avena, speltu, Vvlad: min: ar: 51.
Decimæ integrè solvantur nullo cellario, vel horto excepto. Matt: mai: ar: 43, Vvlad: ad mai: ar: 37.
Decimæ ut reddantur integræ Ecclesiasticis Capitanei providere debebunt. Zol: 43. ar: 28.
Decimas suum invitus nemo arendare tenetur, sed potest, si vult, eas in specie percipere. Pos: 48, 60.
Decimas arendare volens, usq; ad festum D. Georgij non debet alteri, quàm Domino terrestri arendare, idq; usitato pretio: si illud est certum constitutum, sin minus, prout cum eo convenire potest; contrarium faciens, perdit illius anni decimam, quam terrestris dominus, sine pretio pro se potest colligere, Pos: 48. art: 61, Pos: 46, ar: 55, Tyr: 47, ar: 35.
De arenda decimæ, si Ecclesiasticus cum Domino terrestri non potest concordare; colligat pro se, sed alteri non arendet. Pos: 48, ar: 61.
Decimas solvere tenetur Presbyteri, Abbates de eorum agricultura, Col. 1, ar: 66. contrarium in Decretis Zilagy, Anno 1458, ar: 10.
Item in Diæta Pos: 69, art: 27, & 74 ar: 22
Decimas non solvunt Nobiles de proprijs terris, Col: art: 25, Vla: mai. art: 50.
Solvunt de vinis in aliorum promontorijs habi-

RMK II. 475

habitis, ex quibus nonas, vel ius montanũ solvunt, de terris quoq; à colonis ablatis, & pro se reservatis solvant,
Pos: 63, art: 69, 70, 71
Decimas non solvunt Rasciani, Rutheni, Valachi, Matt: mi: art: 34, Vlad, ad ma: art: 45, Pos. 14 art 4.
Decimas non solvunt iudices propter laborẽ eorum circa decimandum, Matt: mai: art. 46, Vla: ad ma: art: 46
Decimas solvere recusantibus ponatur interdictum ecclesiasticum.
Vvlad: ad ma: ar: 42.
Decimas dare tenentur de suis portionibus messores rusticorum, Vvlad: min: ar: 52,
Decimæ exactionem impediens, in eius duplo convincitur. Pos: 48, ar: 61.
Decimæ si non exiguntur usq; ad festum S. Stephani Regis, licet colonis suas fruges, decimis in campo relictis, convehere.
Pos: 69. ar: 30.
Decima à nolentibus eam solvere, per Comites exigetur, cum birsagio marcarum trium: Si interdum Episcopi per mensem indurato animo esse sustinuerint.
Sig: mai: ar: 7,
Decimarum privata authoritate ablatores intra, & extra regnum Rex in personis, & bonis directè punire potest.
Pos: 46, art: 25.
In decimarũ redemptione denarij 100, pro aureo & capetiæ 14 pro floreno computentur, Matt. mi: ar: 5. Vla: ma: art. 41,
Decimæ & Nonæ exigãtur de pecunijs, propter partium discordiam, in sacristia repositis, ad partem eius, qui deponendi occasionem dedit, Sig: 2, art: 9. & ma: art. 10, & Matt: 6, art: 75,
Decimas coloni convehere non tenentur, nisi in eis decimus manipulus per Decimatores reddatur; tunc enim tenetur ad locum, qui demonstratur eis, in territorio eiusdem possessionis, convehere.
Pos: 48. ar: 62.
Decimæ post festum S. Georgij possunt unicuiq; arendari. Pos. 46, ar: 58
Decimæ dominus potest eam alteri Ecclesiastico, quocunq; prætio, arendare.
Sop. 53. ar: 8.
Decimarum arendator emittatur ad comitatum dominis terrestribus, ut emant, si volunt, decimas bonorum suorum intimaturus. Tyr: 47. ar: 35.
Decimæ Episcopatus Iaurienſis, germanis inscriptæ, redimantur, & Episcopo redantur. Tyr: 47. ar. 21.
Decimæ de bonis arcis Hornsthayn restituantur Episcopo Iaurienſi. Pos. 55, art: 12, Pos: 56, ar: 41.
Decimæ pecunijs antea redemptæ, deinceps etiam pecunijs solvantur. Si quod tamen aliud ius in illis habet, Prælatus potest illud requirere, Pos: 63. art: 72.
Decimas non accipiant Ecclesiastici, ex eorum beneplacitu, & liberalitate à nobilibus profugis: à quibus domini terrestres. in quorum bonis habitant, Nonas, & alios proventus à suis non percipiunt.
Pos. 63, ar: 71.
Decimarum restantiæ debent ultimo, post interpositum interdictum, per vicecomitem, cum birsagio trium marcarum exigi. Sig. anno 1435, ar: 7.
Plura de hoc in dictione nobilis.
Decimas, arcibus finitimis vicinas, Rex potest, pro earum usu arendare, relictis tamen dominis terrestribus; qui habent arces finitimas, suorum bonorum decimis. Pos: 69, ar: 27, Pos. 63, ar, 68.
Decimas militares sub fuco usus locorum finitis

finitimorum, pro suo usu arendare non possunt. Pos. 69, ar. 29.

Decimas iniustè, contra constitutiones publicas exigens, aut exigi faciens, Capitaneus evocetur, & causa contra omnem seriem iudicetur, convincaturq; pro violentia in 200. flor. pro damno autem in duplo decimæ, & executio fiat per Capitaneum, & regium hominem, contradictione, inhibitione, & repulsione non obstante. Poso: 74, ar: 23

Indebitè tamen accusantes simili processu in pœna talionis convincantur, ibidem

Decimarum trituratoribus reddatur merces, prout alijs trituratoribus.

Pos: 74, ar: 24.

Decimator, si iniustè decimaverit, debebit in præsentia suæ Mttis citari, ubi convincitur in flor. 100. Vlad. 1504, ar: 23.

Decimarum de proprietate si contendant domini Prælati, Rex eorum iudex esto.

Pos. 74, ar. 26.

Decimales causas solus Rex iudicat in sua persona. Matth. intellige si inter duos Prælatos de decimarum proprietate contentio sit, iuxta articul.

Pos. anni 74, ar. 23,

Decimas suorum bonorum liberè possunt arendare, seu emere Nobiles, sedibus pulsi. Pos. 74, ar. 22.

Decimator, si non credit colono, faciat eum iurare quantum habeat.

S. Lad. lib. 1, cap. 40,

Decimator expensis sui domini secum habebit duos Nobiles, qui providebunt, ut iustè solvantur decimæ.

Matth. mai. ar. 40.

Decimator iuramento rustici contentus sit, si non vult, habet facultatem examinandi acervum; si non credit rustico, si in acervo non plus, quam ille dixerat, inventum fuerit. Si verò plus, aureum Decimator recipiat, & tàm abnegata auferat, quàm iustam decimam exigat, S. Lad. lib. 2, cap. 20. Matth. mai. ar. 41, Vlad. ad mai. ar: 38.

Decimator apud Plebanum hospitetur, cui index victum subministrabit.

Matth. ar. 7.

Decimatores non exigant pecunias sigillorum à venditoribus, vel emptoribus vinorum. Vlad. ad mi. ar. 64, ad mai. ar. 40.

Decimatores pullum non exigant.

Vlad. ad min. ar. 30.

Decimatores pro apum, & agnellorum redemptione, non plus, quàm singulos denarios exigant. Vlad. min. ar. 54.

Decimatores à rusticis, qui decimas dant, non exigant christianitatis, & messoriales pecunias, qui decimas non solvunt: quia non habent unde solvant.

Vlad, min. ar. 52.

Decimatores pro debitis, aut alijs negotijs neminem arestare possunt, nisi occasione decimarum, nec iudicia administrare ausint, Vlad. 6, art. 30. Pos. 63, ar. 68.

Decimatores propter iniustas decimarum exactiones, ac interdictorias, ex communicationumq; fulminationes, in præsentiam Regiam evocandi, Vl, in 5, ar: 23.

Decimata animalia rustici non tenentur alere ultra festum Michaelis. Mat. mai. ar. 42, Vlad mai: ar. 39, Imò per mensem tantum tenentur: Vlad. mi. ar. 54.

Decimator Prælati malè decimans, referatur ad suum dominum, qui si non rectificabit ea, de quibus quærela est, recurrat ad comitatum, cuius iudicio & Decimator, & quærulans contentus esse debe-

RMK II. 475

debebit. Et si iusta querela fuit proposita querulanti damna, & expensas solvet Decimator: Si autem arendatorij fuit, decimator statim, sine alio medio ad comitatum habebit recursus.

Vla: ad ma: ar: 37.

Decimatorum regiorum turbatores pœnam incurrunt, in violentos regiorum proventuum turbatores statutam.

Pos: 55, ar: 15,

Decretorum quatuor genera, quædam totaliter revocata, & à tempore revocationis in posterum viribus carent: ita tamen, quod causæ secundum ea prius inchoatæ, eodem processu terminantur. Quædam ex parte revocata, & ex parte approbata; in quibus revocata non servantur, approbata servantur. Quædam sunt, de quibus per posteriora, licet diversa, non fit mentio, & hæc servantur, si usus non est in contrarium receptus, quædam noviter introducta hæc servantur. par: 2, tit: 2.

Decretum cum clausula derogatoria tollit privilegium. par: 2, tit: 8.

Decretum Hungariæ reformetur per iurisperitos, & roborantia producatur in sequenti diæta. Pos: 48, ar: 21, Pos 50, ar: 10

Decretum reformatum per delectos ad hoc ex singulis comitatibus, capitulis, civitatibus, & per iudices ordinarios, aut eorum vices gerentes prothonotariosq; revidcatur, & revisum Regi exhibeatur, demumq; in diæta approbandum producatur, Sop: 53, ar. 15. Poson. 1550, ar. 11.

De Decretis vide plura in vocibus statuta, & constitutiones, ac leges.

Deditiones spontaneæ non fiant iuxta articulos annorum 69, & 47. Pos: 75, ar. 12.

Defectus seminis causæ processus talis est: Si non constat an ius regium, vel fratres generationales, vel sexum fœmineum bona concernant, sequestrantur ad manus nobilis, ad hoc per comprovinciales electi; qui ea tenebit usq; ad decisionem huius dubij, expensasq; moderatas de illis accipiet, & rationem reddet, & fiet publicatio in sede regia, ut qui in eisdem bonis aliquod ius se habere putat, illud infra annum producat, quod qui fecerit, per iudicem curiæ bona ei statuentur; alioquin iuri regio relinquentur; ita tamen, quod licebit etiam in posterum de manibus Regis, vel donatarij requirere. Par: 1, tit. 29, Sig. mai: ar: 17, Vlad: mai: art. 43, Matth: mai: ar. 26, min: ar: 9.

Defectu seminis masculini constante, si dubitatur, an bona concernant sexum fœmineum, filia usq; ad decisionem huius dubij manet in bonis: Si compertum fuerit, quod non concernant usq; ad tempus emaritationis, manet adhuc in domo paterna, & possidet quartam partem bonorum. Emaritata accipit à Rege, vel alio, cuius bona erunt, quartam suam, in pecunia, & discedit. Si tamen consentientibus legitimis successoribus nupserit, inpossessionato, retinet quartam in bonis. Defectus seminis publicatio in facie bonorum, non in curia regia debet fieri; & fit per statutionem donatarij coràm vicinis, & commetaneis; & si qui statutioni contradixerint, aut postea se in causam ingerere voluerint, infra annum, sive celebrentur Octavæ,

clavæ, sive noni coram iudice curiæ debent producere suum ius, alioquin donatorio relinquentur bona illa,
Par. 1, tit. 30, Matt. mai: art: 16, min: art. 9,
efensa intelligitur in eodem actu, post actum dicitur vindicta, par. 3, tit: 22,
efensa bonorum immobilium per circulũ anni fieri potest, etiam cum violenta eiectione occupatoris, par: 3 tit: 22,
efensa inculpatæ tutelæ est, quando agressorem, sine periculo rerum, & personæ tuæ evadere non potes, nisi eum vulneres, aut occidas, ibidem,
efensa licita contra comminantem, aliàs percutere, vel occidere solitum, par: 3, tit, 23,
narij minores quomodo computentur, anno 1492, art: 99,
epositionum loca quæ sint, Rex iure decernat, Vvla: min: art. 33,
maneant eadem, quæ antiquitus fuerunt, Alb. 1439 art. 9, Sop. 53, art. 23,
epositionum loca recensentur in Poson. 69, art. 18,
epositio causarum, Vide condescensio supra,
epræd ationes prohibentur, Sigis: mai: art. 14,
etentores eorum, qui à Turcis ad nos refugiunt, notam infidelitatis subeunt, par. 1, tit. 14,
icæ sub prætextu si quis à colonis suis plus exegerit, in pœna dupli per vicecomitem, pro fisco regio exigendi, convictus sit, Poson. 50, art: 27,
cam solvant Molitores, & libertini, Pos: 1542, art: 14, & 1566, art: 12, Zol. a. 24,
cæ in exactione pro impendenda cura vicecomitibus singulis florini 4. Notarius unus, vel duo solvantur, Poson. 50, art. 31. Pos. 67, art. 10,
Dicatores non dicent villices, & servientes, seu nobiles in suis villis residentes, Lud: art: 4,
Dicatores regios ad sua bona non admittens, privatur per Regem ijsdem bonis, Pos. 46, art. 5,
Dicatores qui turbant, vel ad dicam se intromittunt per occupationem bonorum, & personarum detentionem, à Rege puniantur, Pos. 48. art. 27,
Dicator quilibet, usq; ad numerum trium, vel quatuor equorum, habet ad quemlibet equum pro stipendio menstruo tempore connumerationis florenos tres, postea tempore exactionis florenos 4. Tyr: 47, ar. 10.
Dicatores, qui fraudem fecisse compereti fuerint, puniantur, etiam per detentionem personarum, non obstante libertate nobilitari. Poson: 48, art. 28.
Dicatores pro schedis quietantiæ nihil exigant à colonis. Poson: 67, ar. 11.
Dicatores falsò aliquem deferentes, de Dicæ turbatione pœnam talionis, eam videlicet, qua puniretur accusatus, si succumberet, subeant. Pos. 67, art. 9,
Dicator sit nobilis, bona habens in eodem comitatu. Pos. 67, ar. 7.
Dicam unus comitatus Regi offerre non potest, sub pœna periurij inhumanitatis, & amissione bonorum, Vvlad. anni 1505 art: 1, idem in dictionibus contributio, & taxa.
Dicator in quolibet comitatu addatur nobilis iuratus, cui domini terrestres ex proprijs bursis de salario provideant, Pos. 63, art. 6.

Dicato-

RMK II. 475

Dicatori adiunctus iuratus Nobilis habeat regestum, quod in prima sede comitatus revisum, & sigillatum, ad Cameram regiam mittatur, Posf. 67, ar. 7.

A Dicæ eximentur habitatores inter fluvium Kolapim post relationem Vicebani, & Dicatoris. Posf. 78, ar: 25,

Dicta singulis annis celebretur.

Vlad. ar. 21,

tertio anno ad festum Georgij.

Vlad. min. ar. 1, Vlad. ad mai. ar, 28.

A Dictæ primos quatuor dies non venientes, ne expectentur, & teneantur statuta per alios servare, Vlad. mai. ar. ultimo.

Dictæ terminus per Regem, ante mensem, significetur regnicolis, in qua proponat Rex, Consiliarij de propositis sine strepitu tractent, magister Ianitorum contendentibus silentium imponat.

Vlad. ad: mai. ar. 25.

Ad dictam omnes nobiles, & prælati, & non tantum electi, vocentur.

Vlad. ad mai. ar. 26.

Dicta in quindecim diebus finiatur, pœna ad primum diem non venientis, & per quindecim dies non perseverantis. Prælati & Barones 800. nobiles flor. 400. indivisorũ fratrũ unus veniat. Excusantur infirmi, Officiales Regis, & dominorum castra finitima tenentes, peregrini, valdè pauperes, nobiles unius sessionis, decem unum mittant. Comes corruptus facultatem dans domi manendi, punitur in flor. 400. Vlad. min. ar. 1.

Dictæ interesse volentes qui occidunt, notantur. par. 1, tit. 14.

Item invasores bonorum, vel damnorum, aut qualitercunq; violentias in illos exercentes, & quidem tales causæ extra sessionem iudicantur, Posf. 50, ar. 51.

Dignitates duas nemõ teneat præter Palatinum, Banum, & Curiales, Comites Regis, & Reginæ, And. ar. 30. Alb. art. 8. Vlad: mi. ar. 70.

Director regius exeat de iudicio, dum causæ Regis tractantur. Alb: ar. 25.

Director, bona iuris regij titulo requirens, damnatur in æstimatione, si non probat ad ius regium pertinere. Alb. ar. 24.

Director, vel Camera Regis cum mandato suæ Maiestatis non prohibeat iudices ordinarios, in ulla causa sententiam proferre, Posf. 66, ar, 25.

Disponere quilibet potest ante divisionem cum patre, vel fratribus, &c. de acquisitis per se, non tamen pro se, aut hæredibus suis retinendo, sed à se realiter alienando. par. 1, tit. 5, par. 1. tit: 41.

Disponere qui potest liberè, etiam contra voluntatem successoris de bonis, sive per fraternalem adoptionem, sive per præfectionem in marem, sive alio modo acquisitis. par: 1, tit. 57.

Divisio tripartita iuris regni. par, 1, tit 1.

Divisio bonorum aviticorum æqualis debet esse inter fratres. par, 1, tit. 40.

Divisionum inter fratres fiendarum causæ brevi termino deciduntur, sicut per insinuationem motæ, par. 2, tit 18.

Divisioni subijciuntur inter fratres bona per aliquem eorum, ante paternorum divisionem acquisita, par, 1, tit. 41.

Divisio inter fratres carnales, & patruel non litis processu fit, sed per præceptorias literas Regis ad Comitatum, vel unum prothonotarium. par: 1, tit. 45.

Divisio iterata potest fieri, ex rationabilibus causis, processu iuris in uno termino octavali, par, 1, tit, 45.

Divisio maiorum tempore peracta, potest per po-

per posteros longo litis processu iterari, ex certa causa, par:1,tit:46,
Divisorum, vel condivisionalium fratrum aliquo etiam post quartum gradum deficientiam, portio eius ex divisione accepta devolvitur ad fratrem, vel fratres superstites, par.1, tit.47,
Post divisionem per aliquem fratrem acquisita eo deficiente, non ad fratres, sed ad fiscum devolvuntur, par:1,tit.47,
Ad divisionem aviticorum bonorum filium pater compellere potest, si filius in patrē manus violentas injecit, vel cum gravi iniuria afficit, aut criminaliter accusavit, in causa, quæ non est crimen læsæ Mtis, vel in necem eius, veneno, aliave re insidiatus est, vel cum alio invito patre versatur, bona paterna consumendo, vel si patrem captum, dum potuit, non liberavit, noluitq; pro eo fideiubere, p:1,t 52,
contra filius patrem, si dilapidator est bonorum sine necessitate, si per iniuriā bona desolare permittit, si filium sine causa malè tractat, si vetat perfectæ ætatis filium matrimonium contrahere, si cogit filium ad peccandum, par:1, tit.53,
Divisio inter fratrem & filium, sine causis prædictis si fiat, dividuntur non solùm avitica, sed acquisita etiam, ibidem.
Divisionem, à patre vivente, factam de bonis acquisitis, filij inter sese, etiā eo mortuo, ratam habere debent, par:1,tit:57,
Divisio bonorum mobilium defuncti inter uxorem, filios, & filias non emaritatas, & fratres indivisos ita fit, equos curriferos & vestem potiorem uxor accipit, arma militaria filij, vel his non existentib. fratres, reliqua æqualiter inter omnes personas prædictas dividuntur. par:1 tit 99,
Divisio bonorum pignoratitiorum fit inter uxorem, filios & filias, defuncti, sicuti rerum mobilium, par:1, tit: 102,
Domorum Nobilium invasores notam incurrunt, vide infra nota.
Domus paterna minori filio, sub his conditionibus cedit, ut alia domus communib⁹ sumptibus in communi locō maiori ædificetur, additis & terris, & alijs pertinentijs, de communi in tanta quantitate, sicut sunt ad domum paternam. Sed si id fieri non posset, terræ domus paternæ dividantur, par:1, tit:41,
Si verò domus ita præciosa est, ut ex communibus proventibus maioribus, vel maiori, similis ædificari non posset; æstimatur, & portiones maiorum minor solvet, si sit ætatis adultæ; alioquin dividetur domus, & in domo utrumq; sexum concernen i, filia minor ante filium maiorem, non habet prærogativam, par:1,tit:41,
Dominus terrestris, Vide terrestris, item rusticus.
Dominum habens bonorum, de quibus ei fassio fit vel de manu fatentis ea apprehendens, potest se in ea statuere, etiam post annum, par:1,tit:63,
Dominium bonorum patris deficientis, supervivens, vigore contractus, vel adoptionis, statim apprehendit, par:1,tit:66,
Dominium bonorum duplex, reale, quod actu quis habet, & successorium, quod ex successione legitima expectatur, par:1,tit 67,
Dominium successorium ex sanguine, vel adoptione habens, in bonis fratris sexum fœmineum non concernentibus, eo mortuo sine hærede, statim illud realiter apprehendit, uxorem eius nutrit & elocat, dotemq; & paraphernum ei reddit, nutrit filias quoq; & elocat, par:1 tit:67,
Domorum regalium libertas in civitatibus,

RMK II. 475

bus, Vide infra, libertas.
Domus nobilium per exercituantes non turbetur, Matt: mai: art. 62,
Neq; Clericorum, Idem in art: articulo ult:
Domus Prælatorum, Baronum, nobilium in civitatibus regalibus, habitæ sunt liberæ, inquilini saltem eorum taxantur, Vvlad. mai: art: 105,
Ex donatione regia habent omnes sua bona, par: 1, tit: 13,
Donatarius occupans bona, in quibus facta est contradictio, privata autem, secundò monitus per Comitem, si ea non remittitur, capitur; auferuntur ab eo bona, & cogitur eorum communem æstimationem solvere per Comitem, auxilio comitatus, aut si potens est, per Regem, Matt: ma: art: 25, 30, Vla: ma: ar: 59, ad ma: ar: 11,
Donationes cum clausula, (de manibus Regis &c.) non valet, Matt: mai: art: 23,
Donatio duplex; pura quæ ob servitia mixta, quæ partim ob servitia, partim ob summam pecuniæ fit, pur: 1, tit: 13.
Donationes bonorum per notam, aut defectum seminis, ad Regem devolutorum, ita debent formari; ut non simpliciter iuris regij titulo, sed expressè scribantur per notam, vel defectum seminis talis, &c. licet potest addi ius quoq; regium, si quod aliter etiam in eis bonis haberetur, par: 1, tit: 24,
Donationes bonorum per seminis defectum ad coronam devolutorum, si fiat satis est ponere clausulam (per defectum seminis) si bona illa tamen masculinum sexum concernebant. Si verò utrumq;, poni solet expressè per defectum seminis utriusq; sexus, par: 1, tit: 22,
Donationes regiæ infra annum firmari debent statutione, par: 1, tit: 32,
Donatio nova per fraudem impetratur à quibusdam, qui concernentia bona utrumq; sexum concernere literas, quæ hoc declararent, occultant, aut lacerant, & per novam donationem sibi, & suis hæredibus, exclusis fœminis, impetrant. Quidam præsertim defectui masculini sexus propinqui idem faciunt, in præiudicium fratrum generationalium eos prætermittentes, & uxores, ac filias suas literis donationalibus inscribi facientes, par: 1, tit: 36.
Donatio nova est prioris, legitimè iterata, roboratio, duplex, una respectu iurisdictionis Principis, & hæc non est necessaria, nisi fortè sentias te bona illa possidere sub aliquo tali titulo, ut non sis benè firmatus in eis contra iurisdictionem coronæ, valet simpliciter, sive cum iure regio facta, contra Principis iurisdictionem. Si falsa est expositio, de pacifico dominio præhabito, non valet, & impetrans, ut falsarius, punitur, licet annualem revolutionem in eis peregisset, absoluta potentia, & occupatione illegitima pro se usurpatis, altera est respectu fratrum generationalium, & sexus fœminei, & hæc ad ostendendum, quod bona non concernant sexum fœmineum, efficax non est, par: 1, tit: 37.
Donationes per Ferdinandum ritè, & legitimè factæ, similiter & per Iohannem, quarum vigore donatarius apprehendit dominium bonorum, donatariæ relinquuntur salvæ, & vigorosæ, exceptis his, quæ propter adhæsionem utrilibet parti factæ sunt, Pos: 52, art: 20,
Donationes Iohannis Regis, per quas dominium donatorum, donatarius nondum apprehendit, ritè tamen & legitimè factæ, ac sta-

ac statutiore firmatæ, non obstantibus donationibus Ferdinandi; super ijsdem bonis factis, vigorosæ sunt in Comitatibus Bichorsiensi, Orodiensi, Czhongradiensi, Czhanadiensi, Szarand, Bekes, Torontalienſi, Temesiensi, Zolnok exteriore, Zenrinensi, in reliquis verò comitatibus è converso servantur donationes Ferdinandi, Pos: 52, art: 22,

Donationes post obitum Iohannis Regis, per quemcunq; alium factæ, præter Regem Ferdinandum, quæ non sunt per eundem confirmatæ, cassantur. Pos: 52, ar: 22.

Donationes propter adhæsionem parti adversæ, id est, filio Iohannis Regis, ita valent, ut statutioni sit contradictum pe aliquos fideles, causa ex tali contradictione procedat, & sententia ex inde lata, executioni demandetur; qui tamen non curata fidelis alicui⁹ cõtradictione, bona penes donationem occupavit, per Capitaneos expellatur, bonuq; contradictori restitutis extra Dominum ius ex donatione prosequatur. Pos: 63, art 47.

Donationes gratiæ Maximiliani in patris absentia factæ, ritè, & legitimè ratificantur, Pos: 63, ar: 64.

Donationi semel per ipsum factæ, Princeps non potest nec per se, nec per alium re fragari, par: 1, tit: 31.

Donationi inserta clausula, (& per eum tantum) valet, ac si diceres, medio eius etiam alteri, par: 1, tit: 43

Donationalibus literis non inserens fratrum, quos bona concernunt, nomina, est proditor fraterni sangvinis, par: 1, tit: 38, 39.

Donatarius, qui est in possessione bonorum per adhæsionem, factione filij Iohannis Regis sibi donatorum (si adhæsio ita est notoria, ut etiam tempore huius constitutionis in fidelitate perstiterit adhærens) non expellatur: sed qui in ijsdem bonis ius habere prætendit, extra dominium illud requirat. par: 1, tit: 77.

Donator quispiam contrà donatarium per se agere non potest. par: 1, tit: 77.

Dos, seu dotalitium est, quod datur uxori de bonis mariti pro eius defloratione. par: 1, tit: 93.

Dos relictæ Baronis, in regno, & partibus ei subiectis flor: 400. Relictæ Magnatis, vel nobilis, aut militis 50. colonos vel ultra habentes in Hungaria flor. 200. in Sclavonia 100. in Transylvania 66. inferioris nobilis iuxta bonorum quantitatem. ibidem par: 1, tit, 93.

Dos mortuæ uxoris requiritur per propinquiorem eius, ibidem.

Dos partim pecunijs, partim rebus venalibus solvitur; quæ tamen bonæ esse, non destructæ vestes, aut clauda animalia, sed qui in foro vendi possunt. par: 1. tit: 95. par: 3, tit: 3.

Dotem integram à primo viro, à secundo mediam, à tertio quartam partem, & sic deinceps, accipit Mulier. par: 1, tit: 96.

Dos & quartalitium simul potest quæri de bonis eiusdem, respectu diversarum personarum. par: 1, tit: 97.

Dotum & Dotalitiorum solutio equis equalitatibus fieri poterit. par: 1. tit: 101.

Dotem uxor marito relaxat, & certis causis in articulo mortis etiam his cessantibus, & aliàs, quando non metu mariti facit, par: 1, tit: 109.

Dotum solutio quando fit, æstimantur saltem curiæ nobilitares, & sessiones tam populosæ, quàm desertæ, simulq; prædia, agri, prata &c, non æstimantur, par: 1, tit: 134.

RMK II. 475

Dotum quartalitiorum, paraphernalium causæ brevi termino diciuntur, ut causæ per insinuationem motæ, par: 2, tit: 18.

Dotem, & Paraphernum, vel quartalitium tollere de domo sua admonetur mulier, & si tollere neglexerit, evocatur non de domo, sed de bonis, nisi fortè nulla haberet. Nam in casu, quo bona aliqua habet de domo evocans, aut personaliter in homagio eius convincitur, & perdit dotem, paraphernum, aut quartalitium iuris conventa, quæ admonita levare noluit, par: 2, tit: 24.

Dotem recipit mulier etiam de bonis pignoratitijs mariti, de eius manibus, qui bona possidet titulo pignoris. par: 1, tit: 103.

Dotis nomine uxori data pecunia, de bonis pignoratitijs, tempore redemptionis eorum recuperatur, cum capitali summa. ibidem.

Dos uxoris non perditur, perditis bonis mariti propter scelus aliquod. par: 1, tit: 104.

Dotem perdit adultera, & capite plectitur. par: 1, tit: 105.

Dotium causæ continuæ adiudicentur. Pos: 52 ar: 28.

Dotes uxorum qualitercunq; decedentium, iuridicè interminendarum, integrè manent successoribus. And. ar: 12, Matth. mai: ar. 3, Vlad. mai ar: 64.

Duelli dimicatio aboletur. Matt: ma: ar: 18, Vlad: mai: ar: 37.

Duplici titulo pignoris, scilicet, & perpetuitatis aliqua bona possidere non possunt. par: 1, tit: 82.

Duplici sub colore agens, calumniæ pœna afficitur. par: 2, tit. 70.

E.

Ecclesiis donare permittitur cuilibet; S. Steph: lib: 2, Col: 5, S. Lad: lib: 1, cap: 23.

Ecclesias ob seditionem desolatas, Parochiani restaurant, Rex addit calices, vestimenta. S. Lad: lib: 1, cap: 7.

Ecclesias vetustate desolatas, Episcopus reparat. S. Lad: lib: 1, cap: 8.

Ecclesias immunitas ne quis ex ea extrahatur, S. Lad: lib: 1, cap: 4, 5, 17, Col: ar: 69.

Ecclesias aut imagines destruens, diripiens, prophanans, spolians, comperta rei veritate, puniatur iure mediante per Regem. Sop. 53, art: 7.

Ecclesiam effringens, evocatur cum insinuatione, & ex parte eius mediante, communi insinuatione fiat iustitia, Matth: ma: ar: 61.

Si nobilis est, perdit bona, si ignobilis comburitur. ibidem.

Ecclesiam nullus ex Magnatibus sibi vendicet. Col: ar: 5, 7, 8. Sig: mai ar: 21.

Ecclesiarum bona, & proventus non occupentur. Col: ar: 1, Sig: ma. ar. 21. Mat: mai: ar: 40.

Ecclesiarum bona, & proventus occupati, sub nota infidelitatis pœna remittantur; Zolien: 42, ar. 3.

Ecclesiarum bona non perduntur, per delicta personarum. par: 2, tit. 41, 51.

Ecclesiastica bona ab ecclesiis divulsa, possunt Episcopi perquirere, Pos: 50, ar. 20.

Ecclesiarum, & ecclesiasticorum bonorum libertas à contributionibus, & exactionibus pro Rege, Col: art: 50, And: ar: 5. 20, Lud: 1, art: 11, Alb: art: 16, 17, Vlad: ma: art: 28, 102.

Ecclesiarum proventus apud quoscunq; existentes, restituantur, inscripti per Regem eliberentur, Pos: 50. art: 17.

Ecclesiarum, contra diuturnam libertatem, statutum non valet, Prologo.

Ecclesiastici pro se, aut ecclesiis suis non possunt emere, aut titulo pignoris accipere bona secularia: è converso, nec seculares ecclesiastica. Vlad: min: art: 55.

Ecclesiastici cum tribus inquisitorijs literis, possessiones acquirere non possunt. Vlad: art: 77.

Ecclesiastica bona, vel beneficia, supra in vocibus bona, & beneficia, Ecclesiasticæ personæ digniores sunt sæcularioribus, par: 1, tit: 2.

Ecclesiastici cum nobilibus eadem gaudent libertate, Ibidem.

Ecclesiastici, gentes suas ratione decimarum, quas adhuc habent, interteneant, vel in suis, vel in alijs arcibus finitimis. Pos: 55, art: 5, Tyr: 46, art: 17.

Ecclesiastici iurant Regi ad homagium fidelitatis: & ratione iurium possessionariorum, vel negotiorum ex illis emergentium, conveniuntur coràm Iudicibus regni. par: 1, tit: 12.

Ecclesiastici sententiam capitalem non subeunt. par: 2, tit: 42.

tribus tamen casibus, videlicet, læsæ Maiestatis, notæ infidelitatis, & deliberati homicidij subeunt. Par: 2, tit: 44.

Ecclesiastici contra seculares, & è converso, æquali pœna subiacent, emendæ, scilicet capitis, loco capitalis sententiæ, & damnorum refusioni, par: 2, tit. 44. Alb. ar, 34, Matt: in ar: 73, Vlad, ma: ar. 76, Lud: 1, art. 1,

Ecclesiastici damna, à se illata, & debita, pecunijs refundunt, aut rebus mobilibus, iuxta verum valorem; si non possunt, aut nolunt, occupantur bona Ecclesiæ, donec de proventibus eorum satisfiat. par: 2, tit. 45.

Ecclesiasticis servetur in omnibus eorum libertas, specialiter in visitationibus libere procedere, & in plebanorum vitia inquirere, & ea punire possint, Pos: 57, ar. 101

Ecclesiastici iudices non iudicant iure possessionario, nec ratione testamenti: nec ratione promissionis interveniente; item nec causas debitorum, & violatæ fidei post mortem eius qui fide præstiterat. par: 2, tit: 52.

Ecclesiasticus iudex, nolens ad mandatum ordinarij Iudicis causam transmittere in curiam ad videndum, utrum Ecclesiastica, vel secularc forum concernant, perdit beneficium. Vlad. mai: ar: 46.

Ecclesiasticus iudex aliquem in facto iuris possessionarij coram se citans, & scienter in causa procedens, in æstimatione sui convincitur. Vlad: min: ar, 62.

Ecclesiastici iudices in causis prophanis neminem compellent coràm se respondere; alioquin, etiam si quis ignorantia ductus, vel metu excommunicationis respondeat, nullius sit momenti, & propter excommunicationem, homagium excommunicati persolvant. Vla: mi: ar: 61.

Ecclesiastici iudices inter cives etiam de causis prophanis non iudicant; sed tantum de spiritualibus, Vlad: min: art: 60, 61.

Ecclesiastici, pendente aliqua causa ipsorum in curia regia, occasione eiusdem causæ, nec interdictum, nec excommunicationem pronuncient contra suos adversarios, Lud: 1, art. 1.

RMK II. 475

De ecclesiastico foro tripartitum non disserit, sed relinquit hanc tractationem, his, quorum interest. par: 1, tit: 78.

Ecclesiastica iudicia iuxta Canones, per censuras ecclesiasticas, etiam brachio regali invocato, celebrentur; cessant tamen tempore bellorum. Pos: 52, art: 25, Pos: 56, ar: 35, Pos: 57, art: 9.

Ecclesiasticæ causæ, vide supra causæ.

Ecclesiasticæ personæ insurgere debent secundum art: anni 1552, & aliæ constitutiones successu temporis de eodem limitatæ serventur. Pos: 78, 11, 12.

Educilatio vinorum in locis, ubi vineæ nullæ sunt, libera colonis ad festum nativitatis Domini, postea, per totum annum pertinet ad Dominos; qui educillent vera mensura; non tamen distribuant inter colonos. Vbi autem vineæ habentur, coloni à festo Michaelis ad festum Georgij, & deinceps domini, modo suprascripto educillent. Pos. 50, ar: 36.

Emancipatio filiorum fit bonorum divisione, filiarum emaritatione. par. 1, tit. 51.

Emenda capitis Prælatorum, & Baronum flor. 400, nobilium 200. rusticorum 40. Vlad ad mai: ar. 19.

Emendæ capitis sententia damnatus nec capitur, nec punitur in persona. par. 2, tit. 43.

Emendæ capitis sententia damnati bona omnia occupantur, sicut capitali sententiæ subiacentis; ex quibus summa homagij eius solvitur parti adversæ; reliqua dividuntur inter iudicem, & partem possidentem, ad tempus redemptionis. par. 2, tit. 43.

Emenda linguæ imponitur ob falsam querimoniam Regi, vel iudicibus porrectam; vel inhonesta verba contrà honestum prolata, eius pœna floreni centum: Sed causa principalis, propter eam non amittitur. par. 2, tit. 72.

Emere ante filios, vel fratres condivisionales, aut etiam vicinos non ammonitos, externus non potest iura possessionaria. par. 1, tit. 60.

Emi non posse lites, ita intelligendum; quòd emptor eas non suo venditoris nomine prosequitur, & solum vivente venditore. par. 1, tit. 27.

Emptor (à quo frater venditoris recipit bona, per communem æstimationem) si maiori summa emerat, quàm æstimatio esset valitura; reliquam partem summæ recuperat, ex alijs iuribus possessionarijs, si habet; sin minus, rebus mobilibus venditoris, si nihil habet venditor, ferat emptor damnum suum.

Emptor bonorum litigiosorum venditoris nomine litigat pro eis, quo ante decisionem causæ extincto, non procedit ultra in causa, pæ. 1, tit. 27.

Episcopi Synodos celebrent, ad quas, si quis non dimitteret suum plebanum, puniatur per Regem. Pos. 59, art. 41.

Equites continuos qui non servaverint, pœna articul. 1550. & 1567. annorum, puniantur, nempè, quod Vice-comes bona talium occupet, & duplum eius quod neglexerunt, percipiat. Pos. 78. ar. 9.

Equites continuos tàm domini, quàm nobiles servent, sub pœna statuta 1567. & 1569. & 74. distributio eorundem pertinet ad Capitaneos, & Vice-comites. Pos. 75 ar. 10. cum scitu Archiducis Ernesti, aut Imperatoris, Pos. 78. art. 10. quorum causa Capitaneus à Camera regestum portarum accipiat, ibidem.

Equi, equitiales Mariti, sive stante coniugio,

gio, sive ante acquisiti, infra numerum quinquagenarium, dividuntur æqualiter cum uxore, si sunt 50 vel plures, testari poterit de eis maritus, nisi sint aviti; quia tunc ad hæredes devolvuntur, cum alijs bonis, dempta propria eius portione, de qua etiam in hoc casu testatur,

par: 1. tit: 101.

Equus furtim ablatus, & in exercitu repertus, non tunc, sed post condescensionem expeditionis, iure repetitur, in alio autem loco, si invenitur, statim per iuramentum tertiò se, recuperat eum is, ad quem pertinet, & apud quem inventus fuerit, si venditorem, vel aliud documentum emptionis non ostendet, suspenditur. Idem de bove, & alia re furata intellige,

par 3. tit. 34.

Equites non faciant excursionem, & depræ-dationem, Pos. 78. art. 14.

Equitibus continuis singulo trimestri ad stationes salarium domini mittant, ne milites exeant, Pos. 78. art. 7.

Pro equitibus continuis, ultra Danubiani servent pedites, eodem.

Errores à Protonotarijs in literis evocatorijs, vel sententionalibus commissi, per eosdem, postquam animadversi fuerint, corrigantur, in iudicio contradictorio, idem intelligatur de literis Capitulorum & Comitatuum. Pos. 66. art. 24.

Erigens se contra Regem, & statutum publicum, notam incurrit, par. 1 tit. 14.

Erutores oculorum nota infidelitatis feriuntur, ibidem.

Evictor non contra violentos, sed contra legitimos impetitores tuerì tenetur; alioquin tantundem occupabitur de bonis eius & omnes conditiones in evictionalibus literis positæ, servari debent.

Par: 1, tit: 74, 75.

Evictor non tenetur conservare in particula terræ, à possessione per metalem reambulationem avulsa, nisi hoc facere specialiter promisisset. Ibidem.

Evincere aliquis non potens in bonis datis, reddatur æquivolens, aut aliàs contentet. Par: 1, tit: 74.

Evictor, qui donavit, aut vendidit bona, nunquam potest agere per se contra eum, cui donavit, aut vendidit.

Par: 1, tit: 77.

Evictionem ad præassumptam si aliquis evocatus est, talis evocatio in uno termino finiri solet. Par: 2, tit 18.

Evocatio seu exordium causæ est multiplex, simplex, peremptorialis, vel insinuationis, ammonitoria, introductorialis, reambulatoria. par: 2, tit: 18.

Evocationes fiunt per regium, aut Palatinalem, & capitulares homines.

Par: 2, tit: 19.

Evocantur evocandi ex suis iuribus possessionarijs, aut pignoratitijs, ex officialatibus autem, ratione actuum solummodo potentiariorum, ex ijsdem officijs patratorum. ibidem.

Evocatio personalis per scribam Regium fit ob verberationem, vulnerationem, aut dehonestationem existentem in octavis, aut brevibus iudicijs, ratione bonorum pignoratorum, si actor potest de facto producere literas pignoratitias.

par: 2, tit: 20.

Evocans mortuum, aut illegitimæ ætatis puerum, in evocati homagio convincitur.

par: 2, tit: 23. par: 1, tit. 132

Evocatur nolens assumere pecuniam, & remittere pignus, vel levare dotem, quartam, paraffernum, non personaliter nec de

RMK II. 475

curiæ, vel ad alias necessitates, similiter unus ex nobilibus domi maneant, non plures, Pos: 42, ar: 23.

Pueri, senes, imbecilles, viduæ, fœminæ omnes, tanquam bello inhabiles, ratione colonorum, ut alij, & ratione personarũ suarum, singulos equites mittant, Tyr: 45. ar. 13, Zol: 42, ar: 42. Pos: 42, ar: 20.

In varijs comitatibus bona habens, ratione omnium illorum milites suos secum habeat in comitatu, in quo residet: tempore tamen lustrationis specificè demonstret, vicecomiti cuiuslibet comitatus, quos ratione bonorum ibi existentium ducit. Tyr: 45, art: 14.

Qualescunq; regios proventus pignoris titulo, vel aliter in manibus habens, ratione singulorum centum florenorum, equites quinq; ducat, Tyr: 45. ar: 15.

Ecclesiastici decimas habentes, supra equites & pedites, quos ratione colonorum suorum dare tenentur, debebunt etiam ratione decimarum à singulis decimis florenos centum valentibus, quinq; equites mittere, Tyr: 45, art: 17. Pos: 42, art: 26. Zol: 43, art: 13.

Mitigatur hæc constitutio, & numerus quinq; equitum à centum florenis, ad duos equites reducitur. Pos: 52, ar: 3.

Nobiles per Turcas omnibus bonis privati, nihilominus in personis suis tenentur, ire in expeditionem. Tyr: 45, art: 18.

Ex fratribus indivisis, in eadem domo habitantibus, unus tantum ad expeditionem proficisci tenetur, Tyr: 45, art: 19. Zol, 42, art: 43.

In singulis comitatibus vicecomes, si idoneus fuerit, alioquin alius idoneus Capitaneus eligatur; qui ad expeditionem pertinentium negotiorum curam gerat. Tyr: 45, art: 20.

Capitulares, & aliæ ecclesiasticæ personæ beneficiatæ, ultra eos, quos ratione decimarum, & bonorum tenent; etiam ratione capitum suorum singulos equites mittant. Tyr: 45, ar: 22, Zol: 42, art. 26.

Debent tamen plures proventus habentes simplicioribus auxilio esse. ibidem.

Mitigatur hoc, addita particula, (pro facultate eorum) Zol: 43, art. 13.

Hæc constitutio postremò mitigatur hoc modo, ut pro alijs capitularibus unus ad prædicandum aptior, aliorum sumptibus vadat, reliqui domi maneant. Pos: 52, art: 3.

Plebani, & rectores Altarium, villani decem, tenent unum equitem, in cuius intertentione, qui plures habet proventus, plus conferat, Tyr: 45, art: 23.

Tollitur hæc constitutio, Pos: 52, art: 3.

Civitates liberæ, & montanæ in generali expeditione de colonis more aliorum in alijs arbitrio Regis onera subeant. Tyr: 45, art: 24.

Plebani liberarum, & montanarum civitatum, item oppidorum Berek száz, Szőlős, Sáros-patak, & aliorum positorum locorum, vel patroni, qui huiusmodi plebanatus possident, ratione proventuum, ex singulis centum florenis teneant duos equites, sub amissione beneficiorum, ac iuris patronatus. Tyr: 45, art: 25.

Lustrationis tempore, quilibet specifice et numerum gentium ratione bonorum suorum, in singulis comitatibus habitorum, fiatq; regestum, & eius copia detur Capitaneis, sub sigillis Magistrorum lustrationum, dominis quoq; si voluerint. Tyr: 45, ar. 26.

In excubijs peragendis nobiles non plus alijs onerentur; sed æqualiter eorum habeantur

beatur cum Regijs & dominorum militibus ratio. Tyr: 45, ar: 27.

Victualia ex omnibus comitatibus convehantur ad castra, & eorum vectores nec triceſimam, nec tributum ſolvant; qui aliquid exgerit ab eis, perdat ius tributi. Direptor huiuſmodi victualium in itinere, vel in caſtris, capite plectatur.

Tyr: 45, ar: 28.

Victualia quanta ex ſingulis iuxta colonorũ numerum danda ſint. Vice-comes cum duobus nobilibus ad id eligendis, domi manentibus limitet, qui pro ſuis nihilominus perſonis equitem mittant, & qui ſic limitata non vexerit ad caſtra tantorum victualium pretio mulctetur.

Tyr: 45, ar: 29. Poſ: 42, ar: 25

Domini, & nobiles ipſimet propria victualia in caſtra perduci faciant: ſed de colonorum eorundem victualibus Vice-comes, & electi nobiles, præmiſſo modo, limitationem faciant. Tyr: 45, ar: 30.

Equus in exercitu amiſſus, à quocunq; inventus reſtituatur ſuo domino ſub amiſſione capitis. Tyr: 45, art: 21.

In progreſſu exercitus, nemo alicui damna inferat; contrarium facientes, puniantur per capitaneos. Zol: 43, art: 23

Ad domos nobilium, & Eccleſiaſticorum nemo ipſis invitis condeſcendat.

Zol: 43, art: 24.

Milites particulares extra exercitum vagantes, & damna inferentes, victualiaq; ſine precio auferentes, capiantur per ruſticos, & Capitaneis, aut illis longè diſtantibus, Comitibus, vel vicecomitibus tradantur, qui damnificatis ex parte eorum ſatisfacere debent.

Zol: 43, art: 25.

Servus ad annum conductus, etiam expleto anno, expeditione, vel ſi in aree ſervit, obſidione, aut obſidionis metu, durante, à domino diſcedere non poſſunt.

Poſ: 52, art: 11.

Equitum menſtruum ſtipendium flor. 3. den. 20. peditum flor. 2. Ad annum conductis equitibus, quam diu ſunt in expeditione, bini flor: dentur in menſem.

Poſ: 52, ar: 13. Zol: 42. ar: 24.

Quando in aliquo oppido, vel pago milites condeſcendunt, antequàm hinc diſcedant, Capitaneus, convocatis ruſticis, reſciat, ſi quid damni ipſis illatum eſt, & de facto curet eos contentari.

Poſ: 52, ar: 14

Ad particularem expeditionem penes Palatinum, vel Capitaneum (quando aliqua hoſtilitas de improviſo emergeret, qua vel arcem obſideri, vel iuſti exercitus ſpecie partem aliquam regni infeſtari contingeret) perſonaliter inſurgant domini, & nobiles viciniores; nobilesq; unius ſeſſionis, de quinq; curijs, unum equitem mittant. Poſ: 56, ar: 22.

Ad exequutiones quoq; iuxta conſtitutiones Novizolienſis, omnes domini viciniores, & nobiles, cum gentibus ſuis, & qui idonei ſunt, etiam perſonaliter debent inſurgere penes Capitaneum ſupremum.

Tyr: 45, art: 32

In caſu obſidionis alicuius arcis, vel, ſi Turci munitionem novam in noſtram pernitiem erigere vellent, vel rebelles eſſent reprimendi, aut de eorum manibus foralicium aliquod auferendi viritim, etiam cum colonis penes Capitaneum inſurgendum eſt, Zol: 43, art: 22, ſub pœna generalis decreti. Poſ: 46. art: 17.

Per vice-comites debet hæc occupatio fieri.

Poſ: 55, art: 4.

RMK II. 475

Ad particularem expeditionem de mandato capitanei de viginti quinq; colonis, unus eques, & unus pedes mittatur.
Sop: 53, art: 4.

Ad particularem expeditionem non insurgentis, bona per Capitaneum occupentur, ac occupata tam diu teneantur, donec duplum eius, quod præstari debuisset, exigatur, Tyr: 47, ar: 17.

Nobiles unius sessionis ex singulis quinq; curijs, unum equitem mittere, ac ipsi quoq; in personis ire, vel loco personarum suarum, singulos equites expedire tenentur penes Capitaneū, Sop 53 ar: 4.

Vice comites ad particularem expeditionem personaliter ire non tenentur, propter alia negotia domi ipsis incumbentia, So: 53, art: 4:

Expensas per comitatum, in via præsertim ad Regem mittendo factas, pro rata sua parte, quilibet tollerare debet, Ma: ma: art: 64.

Externorum inductores ad turbandum regnum, notam incurrunt. par: 1, tit: 14.

Externi mercatores, ultra consueta dispositionum loca, mercatum non eant:
Alb. ar. 7. Vlad mai: ar: 84.

Externis beneficia, & honores qualescunq; non conferantur. And. ar: 11. Alb; ar: 5, Vlad: ad mai. ar: 30, 31. 32. ad min. 35. in quinto ar: 10.

Nec proventus regij eis arendari possunt.
Alb. ar: 6.

Nec possessiones eis conferri. Alb. ar: 16.
Vlad. mai: ar: 9. ad mai: ar: 5.

Neq; iura possessionaria eis vendantur.
Matt: mai. ar. 32.

Nec officia, & loca finitima eis cōferantur.
Vlad. mai: ar. 8. Pos. 46, ar. 16. Pos: 52, ar: 31.

Externi per Regem in Hungaros creari debent tempore Dietæ, de regnicolarum consilio, & consensu: si vero extra regnum, Rex aliquos de regno benè meritos creat, id facere debet consiliariorum suorum Hungarorum ex consilio: Et tales novi Hungari iurare tenentur tempore creationis suæ: quod regni legibus in omnibus parebunt. libertatibusq; eiusdem regni pro virili sua respondebunt, nec contra eas, aliquid facient, à regno nihil alienabunt, sed alienata etiā omni studio recuperabunt. Pos: 50, ar: 76,

Equites in pascuis non gratuito, & præda vivant, sed rerum precium solvant, ut ad omnium statuum, & ordinum bona vadant, cognatorum equos non deducant, si fecerint, equos amittant per Capitaneos, pars cedat denunciatori, pars fundi domino. Pos: 78, ar: 14.

Item iuxta articulos, anni 1566. art: 20.

Ernesto Archiduci in Vngaria Rex bellicarum data potestas, & quod is in consilium eius rei sibi Vngaros quoq; adhibeat;
Pos: 78, 161.

F.

Falsas literas, aut monetas, aut sigillum falsum conficiens, seu evidenter illis utens, notam infidelitatis incurrit.
par: 1, tit: 14.
Vlad ad mai: ar: 81. ad ma. ar: 141

Falsas literas conficiens Capitulum, Vide supra Capitulum.

Falsa privilegia per Gabrielem literarum fabricata. par: 2, tit. 14.

Falsæ literæ cognoscuntur ex consideratione, & calculatione annorum, datarum, ex sigilli impressione, , ex nominum, & cognominum rasura, & si fatens in literis scri-

ris scriptus, probabit se alio loco fuisse cum fassionē celebrasse dicitur. p.2,t.12
Fassionom patris, vel fratris retractare non valet, qui bonis per illam acquisitis, vel commutatis, sine iuridica reclamatione usus est. Item fassiones, quæ portione litigiosorum bonorum recepta, per modum concordiæ fiunt, non retractantur. Par: 1, tit: 62.
Fassio inter fratres, prætextu iurium possessionariorum, in quibus mutuo sibi succedunt, non indiget consensu regio, nec statutione. Par: 1, tit. 63, 65,
Fassiones inter externos, sive perennales, sive pignoris titulo supra 50, florenos celebratæ, statutione legitima infra annum fienda indigent. Par: 1, tit: 63.
Fassio, quæ consensum regium requirit, statutione debet roborari, post consensum impetratum. Ibidem.
Fassiones inter sese adoptantes ad futuram mutuam successionem, post alterutrius defectum: & consensus regius superinde secutus, statutione firmatur, uno deficiente, non prius; nisi ius regium contineret ipse consensus, quia tunc infra annum ab impetrato tali iure regio, legitimam debet satiri statutionē. p.1,t.63
Fassionem propriam in iudicio factam, nemo potest revocare. Vvl: in quint. ar.15
Fassiones perennales, aut impignoratitiæ, supra communem æstimationem à personis defectui seminis appropinquantibus factæ, consensu regio indiget. par. 1,t.65
Fassio in comitatu in sede iudiciaria coràm Vice-comite, & Iudice: nobilium usq; ad florenos 100, fieri potest coràm vice-comite, extra sedem iudiciariam, usq; ad florenos duodecim.
Coram iudicibus nobilium extra sedem, ad florenos quatuor.
Fraternalis adoptio locum non habet legitimis hæredibus existentibus. p. 1, tit: 66.
Frater naturalis, vel adoptivus habens ius successorium in bonis fratris, eo mortuo sine hæredibus, reale dominium eorum bonorum appræhendit, sine statutione. par: 1, tit: 67.
Fassiones cum clausula (nullum ius, &c.) hanc vim habent; quod etiam deficiente eo, cui fassio fit, bona, de quibus fassus est, ad fatentem non revertuntur, sed ad fiscum descendunt. Sine hac clausula revertuntur in casu defectus illius. par: 1, tit: 69.
Fassiones inter maritum, & uxorem, de bonis per se acquisitis, valēt iure perpetuo, titulo pignoris, etiam de bonis aviticis, quando maritus res proprias uxori exposuit ad bonorum redemptionem, emptionem, aut meliorationem, seu domus reparationem, ac pro his impignorat, non aliter. par. 1, tit: 110.
Fassiones inconsultas, à se infra ætatem factas, pupilli revocare possunt, ante expletum tempus perfectæ ætatis. p.1.t.128
Fassiones post obitum Regis Ludovici, in præiudicium hæredum, de bonis possessionarijs coactè, vel aliter illegitimè factæ, nullius sint vigoris. Pos: 42, art: 42.
Fassiones coactæ per quoscunq; ratione bonorum propter adhæsionem donatorum, vel aliter sub his disturbijs violenter occupatorum; pro eliberatione partis bonorum, de reliqua parte factæ nullæ sunt. Pos: 52, art: 17.
Fassiones post obitum Ioannis Regis, coràm capitulis, vel alijs personis authenticis legitimè factæ, in vigore permaneant. Pos: 52, art: 23.
Fassio in civitatibus liberis fit coràm iudice, aut

RMK II. 475

ce, aut duobus iuratis; alioquin non valet ratione bonorum in territorio ipsorum existentium. Par: 3, tit: 13.

Festo die laboranti auferantur iumenta, cum quibus laborat, & vestes. S. Steph: lib: 2, cap: 7, S. Lad: lib: 1, cap: 12

Festo die ecclesiam non visitans, vapulet, S. Steph: lib: 2 cap. 8, S. Lad: lib: 1, cap: 11.

Festa non colens, si liber est, tribus diebus pœniteat. Si servus, septem plagis mulctetur, Col. 2. ar: 13.

Festo die vendens, perdit precium rei venditæ, Col: 2. art: 14

Fœminæ non succedunt in bonis fratrum, seu collateralium, pecunijs emptis: sed in ijs tantum, quæ maternis, aut paternis pecunijs comparata sunt, par: 1. tit: 17.

Fœminis simpliciter præfectis in masculos, sine hac clausula (quo ad utrumq; sexum) succedunt tantum filij, non filiæ, & filiæ quartalitio contentantur, ibidem

Fœminæ non succedunt in bonis partim servitijs, partim pro pecunijs illatis; sed accipiunt portionem ex summa, quæ data est in pretium talium bonorũ, par: 1. t. 21.

Fœminas bona à Rege donata non concernunt, ratione pecuniæ datæ contradictoribus, tempore statutionis eorum, pro faciliori adoptione &c. par: 1. tit: 28.

Fœmineum ius non concernere aliqua bona, non probant literæ novæ donationis, nec divisionales, nec expeditoriæ, super quartarum solutione; sed originales, super acquisitione bonorum, aut his non existentibus, iuramentum quinquagesimo se, par: 1 tit. 37

Fœmineum sexum non concernunt bona simul marito, & uxori donata, post eorum mortem, nisi expressè ponatur in literis, quo deficiente masculino sexu, ad filias devolvantur, par: 1. tit: 48.

Fœminei sexus fratres portionem vel quartalitium de bonis patruis, vel avitis, à fratribus masculini sexus in terminis iudicio rum requirere possunt, Post: 45, art: 36.

Fœminæ consanguineæ in bonis utrumq; sexum concernentibus, ut masculi, in alijs ut vicini, ante alios tamen vicinos præferuntur, externis in bonorum emptione, par 1, tit: 60.

Fœminæ non succedunt in bonis concambiatis, ratione pecuniæ additæ, sed habent portionem de summa pecuniæ talis. par. 1, tit: 73.

Fœminas an concernant aliqua bona, si quæritur, semper ad originales literas, quibus sunt acquisita, recurrendum est, par: 1, tit: 73

Fœminæ procuratores constituere anno ætatis 12, de debitis & iuribus pignoratitijs, rebusq; mobilibus 14 super quartalitijs dotibus, ac iuribus possessionarijs 16. fateri possunt. par: 1, tit: 111.

Filij nati ante condemnationem, etiam per gratiam subsequutam, non recuperant successionem in bonis patris nota infidelitatis damnati, post condemnationem nati succedunt patri, par: 1, tit: 16.

Filij nati antè condemnationem, & fratres nota infidelitatis affecti, recuperare possunt successionem in bonis illius per gratiam restituti mutuò contractum, perq; fassiones novas de successione regio consensu formatas, ibidem.

Filij, vel fratres capitis pœna affecti succedunt. ibidem.

Filij, vel fratres capitali sententia damnati, & per gratiam restituti rediment ea bona. ibidem.

Filij vocantur proprie hæredes, filiæ improprie; & tamen ratione bonorum sexum fœmineu

fœmineum concernentium, par: 1 tit: 17.

filius minor filiæ maiori præfertur in domus paternæ adoptione. par: 1, tit: 41.

filius patrem ad divisionem bonorum avitiorum, in quibus casibus potest compellere. Vide supra divisio

filius consensu patris, qui uxorem duxit, potest patrem ad communium bonorum divisionem cogere, par: 1, tit: 54.

filij furiosi nunquam emancipantur. par: 1, tit: 55.

filijs legitimæ ætatis invitis, pater tutorem in testamento constituere non potest; volentibus, aut petentibus, datur curator. par. 1, tit 124.

filij ob delicta patrum mortuorum, capiti, vel emendæ capitis sententiæ, quantum ad pœnam, non subiacent; sed in æstimatione tantum paternorum bonorum convincuntur. par: 2, tit: 51.

filij à parentibus malè occupata bona detinentes, non puniuntur, nec contra, & non perdunt suas portiones in bonis delinquentis. par: 2, tit: 60.

filij nati, concepti, posthumi, omnes legitimè succedunt in bonis paternis, & possunt redimere bona parentum sententiatorum, redemptibilia, qui sunt concepti, vel nati ante sententiam, par: 2, t. 62

filij nati post sententiam redimere possunt, & ipsi bona patris sententiati, sed portiones ex illis non accipiunt par: 2. tit: 63.

filij cum patre simul sententiati, per gratiam regiam rediment iura possessionaria, similiter fratres, par: 2. tit: 64.

filiæ posteriores dicuntur, & succedunt in bonis sive paternis, sive maternis pecunijs emptis, item in bonis pro homagio, alterutrius parentis obligatis. Item in bonis pro quarta puellari, absq; legitimorum successorum præiudicio perpetuò obligatis: item in quibus fœminæ sine fratrum præiudicio in successores legitimos præficiuntur, par: 1, tit. 17.

Filiæ non succedunt in bonis servitijs acquisitis, quæ exercitijs militaribus acquiruntur, & filiæ militare non possunt. par. 1, tit. 18.

Filiæ succedunt in bonis emptitijs, quia pecuniæ inter res mobiles computantur, & in mobilibus filiæ æquali iure succedunt cum filijs, par: 1, tit: 19.

Filiæ recuperant successionem in bonis utrumq; sexum concernentibus, per gratiam patri, earum nota condemnato factam; par: 1, tit. 20.

Filiæ non succedunt in bonis, quæ pater earum emit à fratre, cui in eisdem bonis iure sanguinis successisset deficienti, par: 1, tit: 21.

Filiæ licet supersint, nihilominus rectè dicitur semen defecisse, in bonis non utrumq; sexum concernentibus, par: 1, tit 22

Filiæ, absq; masculis hæredibus decedentium, si remanserint in bonis paternis, de quibus dubitatur an pertineant ad ius fœmineum vel non: expelli de eis non possunt, ante decisionem eius dubij, Vide supra de defectu seminis par: 1, tit, 29.

Filiæ in capillis à patre defuncto remanente, deputatur cum domo paterna, quarta pars bonorum, usq; ad tempus emaritationis; quæ ubi fuerit emaritata, si impossessionato, & hoc fratrum consensu, relinquitur ei iure perpetuo quarta pars iurium possessionariorum. Par: 1, tit: 29, Sig mai. ar 19. Matth: mai. ar: 26.

Filiæ possunt à fratre maiore, transumptum literarum ius fœmineum concernentium, coram iudice petere. par, 1, tit. 42.

Filiæ

RMK II. 475

Filiæ duorum fratrum diviſorum ſeorſum in mares præfectæ, non ſuccedunt invicem. par: 1, tit: 50.

Filiam capillis, ſine prole maſcula defunctæ, nutritur, & elocatur à fratre in bonis ſuccedente, par: 1. tit: 67

Filiabus ſolvitur quartalitium pecuniis æſtimatis, ſcilicet, bonis prius communi æſtimatione, & quo quælibet earum poteſt, ſeparatim ſuam partem petere, p. 1. t. 89

Filia una ſi recipit quartalitium, poteſt adhuc alia iura contendere, ac experiri, an bona illa ſequantur ius fœmineum, par: 1. tit: 90

Filiæ minorum fratrum tutrices eſſe non poſſunt, & in capillis conſtitutæ faſsiones ſibiipſis, vel fratribus, aut ſucceſſoribus præiudicantes, facere non poſſunt, par: 1. tit 91.

Filiabus, quæ acceperunt partem in bonis paterni, cedunt accepta pro earum maritatione. par. 1 tit, 101.

Finitimorum locorum gratuita munitio per colonos fiat diebus ſex, Poſ. 66. ar: 14.

Duodecim diebus, Poſ. 67. ar. 17. Poſ. 69 ar. 19, Poſ. 74, ar. 5.

Fiſcales Eccleſiarum perpetuò aboleantur. Vlad. ad min: ar. 34.

Florenus in Hungaria dicitur unus aureus, vel den. 100. quo utantur omnes in emptionibus, & venditionibus, ſub amiſsione rerum venditarum, vel emptarum. Sig. min. ar. 7.

Fluvius alio deflectens à priori alveo, nihilominus proventus piſcationis, vectigalia, vada, molendina reddit ei, in cuius territorio prius fluebat, par. 1, tit. 87.

Fodinæ auri, argenti, ſalium, ſi in bonis aliquorum inventæ fuerint; Rex ea bona non ſimpliciter, ſed pro æquivalentibus ſibi uſurpare poteſt. Vlad. mai. ar. 13.

Forma hebdomadalia, ac nundinæ generales poſſunt concedi in loco ad unum miliare, vel minus diſtante à veteribus; ſed non in eodem die, aut tempore cum prioribus. par. 2, tit. 10.

Fratrum occiſores vulneratores, mutilatores, nota infidelitatis feriuntur. p. 1, t. 1

Frater maior, non ſoror ſervat literalia inſtrumenta, eidem incumbit bonorum indiviſorum defenſio. par. 1, tit. 42.

Fratres indiviſi, vel aliqui eorum, quæ acquirunt ante diviſionem paternorum bonorum, tempore diviſionis partiuntur inter ſe. par. 1, tit: 43.

Frater in totum renuncians bonis paternis, poteſt, qui acquiſivit, pro ſe retinere, nec dividere cum fratribus. ibidem.

Fratres diviſi in bonis poſt diviſionem alterutri vel ſingulis donatis non ſuccedunt mutuò, niſi in literis donationalibus utriuſq; nomen fuerit inſertum. p. 1, t. 50

Frater in præiudicium fratrum avita bona alienare non poteſt. par. 1, tit. 58.

Frater indiviſus ſuam portionem à fratre venditam in primis octavis, abſq; omni ſolutione, recuperat; portionem verò venditoris fratris communi æſtimatione. par. 1, tit. 61.

Fratribus indiviſis non omnibus, ſed maiori imponitur iuramentum in facto literarũ. par. 2, tit. 34.

Fratre, qui ob maioris potentiæ factum evocatus fuerat, ante finem litis mortuo, ſucceſſor eius non damnatur in alio onere, quàm æſtimatione bonorum defuncti, violenter per eum occupatorum reſtitutione, ac damnorum refuſione. p: 2, t: 61

Fraterni ſanguinis proditio eſt, ſi impetrat, quibus bona communia cum fratribus pro ſe ſolo, & pœna eiuſdem criminis eſt. ut talis

ut talis impetrator convictus, perdat bona, quæ ad proditum devolvuntur & insuper tradatur eidem prodito, in persona quoq; serviturus, & ad mortem; Eadem pœna afficitur mulier in præiudicium aliarum, si in marem præfici curans, & qui aliquem suæ generationis hominem negat esse de sua genealogia, par:1,tit, 38,39.

Fraterni sanguinis proditio non committitur in novorum bonorum acquisitione, sed in exhæreditationis dolo, par:1. tit:44.

Pro funeribus interfecti marcam non exigant Archidiaconi, Lud:1,art:2,

Imò nihil exigant, Alb:art:39.

Furiosi & amentes filij nunquam emancipantur, & à patre mortuo, inter fratres mentis compotes, maioris subsunt potestati, par:1.tit:55.

Furiosorum tutores, in casu necessario possunt eorum onus assumere, ac de bonis disponere, non tamen alienare, par:1,t.124

Fures debet capere Comes in bonis quorumcunq;, Vlad:mai:art 82.

Fures & latrones capiantur, ab his, in quorum bonis sunt, & præsententur Comiti, Vlad:ad ma:art 19. Vide infra malefactores.

Furum, qui capitali pœna afficiuntur, bona in legitimos successores de manu iudicis, & partis adversæ, communi æstimatione redimuntur, par:1,tit:15.

Furtivam rem in exercitu, vel extra repertam, quomodo quis recuperare debeat, Vide supra, equus.

Furtivam rem scienter emens, punitur ut fur, S.Lad.lib:2.cap:7.

Furtum committentes suspendantur, S.Steph:lib:2, cap:40,41. S.Lad: lib:2,cap:12,

G

Genealogiæ in probatione, & iuramentali depositione deficiens, cadit à bonis, propter quæ agebatur, par:2.tit:36.

Genealogia potest probari omnibus literis legitimè emanatis, & ad quorumcunq; expositionem, seu fassionem, confectis, etiam procuratoribus ante memoriam hominum datis. Ita fuit iudicatum in facto divisionis bonorum Lucæ Balogh contra Christophorum Zavvarij, in facto arcis Kövesd, pro familia Soos, contra hæredes Casparis Seredij. Item anno 1574. 14 Decemb: in causa Balthasaris Pogan, contra uxorem Andreæ Pernesszij.

Gratia non indiget capitali sententia gravatus, si concordavit cum adversario, par:1,tit:16.

Gratia data capitali sententia damnato durat anno uno, infra cuius revolutionem si non concordat cum adversarijs, reincidit in sententiam, par:2. tit:57.

Gratia novi iudicij, vide infra novum iudicium.

Gratuiti labores, vide finitimorum locorum supra F.

Gratuitos labores Capitanei ad proprios usus non convertant, Pos:75. art:94

Gratuitorum laborum singularis distributio ex voluntate Mttis Cæs: Nittriæ, Komiathij, Suran, duo comitatus Trenchin: & Nittra, bona autem Episcopatus Nittriensis, relinquuntur ad arcis fortificationem, Pos:78. art:27.

Qui operas relictas ad munitionem arcis suæ. non curat præstari; is precium earũ tenetur persolvere ad alia confinia impendendam, eodem, art:29.

Coloni autem tempore messis, & vindemiæ non compellantur ad labores, eod.ar:33

RMK II. 475

Gratuitos labores Capitanei in proprios usus non convertant, aut si 12 dies transgredientur in transgressores Maiestas sua animadvertat, Pos: 78, art: 34.

Grossorum alter 4. den: alter duplum valet Pos: 57, art: 14.

Comitatus remotiores habent liberum præstare labores, vel pecuniam, & qui labores præstare volent, non cogantur ad solutionem, Pos: 78, ar: 35.

H.

Haydones arma ne portent, contra facientes primò castrentur, secundò capite plectantur, Vlad: 7. art: 60.

Haydones bonæ famæ & conditionis, honestè teneantur. Vlad: 7, art: 61.

Infinitimis tantum arcibus, certoq; numero, & stipendio conducti ad continendos præsertim rusticos, Turcis subditos inobedientes; si tamen emissi miseram plebem molestaverint, statim à Capitaneis puniantur. Pos: 63, ar: 23.

Haydonum equitum excursiones, & de prædationes non debere fieri secundum art: anni 1563. Pos: 75, ar: 13.

Leon: ab Harach cum filio fit Vngarus. Pos: 63, ar. 77.

Hæredes proprie, & improprie dicti. vide filij.

Hæres qualiter condemnetur, pro delicto maiori evocati. Vide filij.

Hæresum extirpandorum, ac restituendæ, ac conservandæ antiquæ religionis, fideiq; & doctrinæ catholicæ ecclesiæ is modus observari debet. Episcopi constituantur docti, qui doceant verbis & exemplo, vicarios, aliosq; ministros sibi subditos faciant exercere suum officium, emittant Archidiaconos, & alios concionatores ad docendam plebem, & constituendos tales Parochos, qui doceant, & ministrent, iuxta ritum veteris ecclesiæ, Item, scholas instituant, in quibus futuri concionatores erudientur ad sacerdotium, ad beneficia ecclesiastica non promoveantur, nisi vitæ & doctrinæ probatæ. Episcopi resideant, & quæ residere ob publica reipub. munera non possunt, teneant vicarios sufficientes. Pos: 48, ar: 5, Pos: 52, ar. 8. Pos: 54. ar: 8, Pos: 6, ar: 31,

Hæreticos in arcibus finitimis tenentes, Capitanei regij amissione officiorum puniantur. Pos: 61, ar: 32.

Hæretici publici notæ infidelitatis subsunt. par: 1, tit 14: Vlad: ad mai: ar: 4.

Homagiorum diversitas pro dignitatis diversitate Prælatorum & Baronum centũ Nobilium 50, marcæ, par: 1, tit: 2,

Homagium eius solvet, qui puerum illegitimæ ætatis, aut mortuum evocat. par: 2, tit: 23.

Homagium dupliciter accipitur: primò pro fidelitate soli Principi servanda: Secundò pro capitis damnati redemptione. par: 3, tit: 5.

Homicidium de accusatis, cui incumbat, Comiti, vel Vicecomiti, qui ad primam sedem, si habet promulgatam; sin minus ad eam, quam statim ob hanc causam promulgare debet, citari faciat homicidam, cogatq; usq; ad finem litis, personaliter comparere, & convictum sine spe gratiæ Regiæ, puniat; si non intercesserit ei concordia cum actore. Procedatur autem in tali causa, absq; omni longiori processu, & prorogationibus solitis. Pos: 63, art: 38.

Homicidam non comparentem personalis

ter, proscribat comitatus tanquam convictum, & proscriptum, fugientemq; recipiens, nec ad requisitionem Comitis vel vicecomitis in manus tradens; puniatur eadem pœna, quam homicida deberet subire, per Comitem, vel vicecomitem, vel Capitaneum requisitum cum literis proscriptionalibus.
Pos: 63 art: 38. 39.

oH Homicidæ rustici, seu ignobilis servitoris, iudex suus dominus, qui si eum dimiserit, solvat eius homagium, & nihilominus homicida ubicunq; repertus fuerit, puniatur. Pos: 63. art 40.

oH Homicida appellationis, & novi iudicij (sine tamen gratia) remedijs ita uti potest, ut interim maneat in vinculis, dum huiusmodi causa finita fuerit.
Pos: 63. art: 41

oH Homicidarum ad finitimas arces confugientium, ex parte Capitanei eorundem locorum iudicium, & iustitiam administrent. Pos: 62, art 41.

oH Homicidia deliberata qui patrarunt, Rex eis gratiam non faciat, Pos: 63 art 63.

oH Homicida allegans defensam debet probare quod sit impetitus, par: 2. tit 21.

oH Homicidas, incendiarios, in adulterio deprehensos, quemlibet etiam non privilegiatus, punit. par: 3, tit. 32:

oH Homo regius exequutionem faciat in eo saltem comitatu, in quo habet bona.
par: 2, tit: 22, Lud: 1, art: 2.
Matt ma: ar:10, 12.

oH Homo regius, & procurator in eadem causa esse non potest, sub pœna homagij
par. 2, tit: 22

oH Homo regius exequutionem subire nolens, in birjagio trium marcarum per Comitem oneratur, Sig: ma: ar: 8.

Homo regius de exequutione rediens iuret in capitulo. Sig. mai: ar: 8.

Hominem regium in exequutione turbans, notam incurrit. par: 1, tit: 14.
Vlad in 5, ar. 5.

Hospites: vide supra externi.

Hungarorum consilio utatur Rex, in negotijs Hungaricis, & in iudicijs, seu pace cum Turca componenda. Pos. 46, ar: 4, Sop: 53, ar: 3, Pos: 69, ar: 38.

I.

Iaurienſis Episcopatus bona, & decimæ inscripta redimantur. Pos: 48, ar: 6.

Ignobiles recipiuntur in testes, ratione occupationis bonorum. Pos: 42, ar 5.

Imagines in Ecclesijs destruentes, comperta rei veritate, Rex iuridicè puniat.
Pos 53, ar. 7.

Imperator bonorum per defectum seminis, si habet ius regium in donatione, poterit illud prosequi, licet succubuit in causa, quantum ad defectum seminis; verùm si denuò ratione iuris Regij succubuerit, convincitur in bonorum æstimatione.
par: 1, tit: 25

Impetrari per defectum seminis non possunt bona, pro quibus lis mota quidem fuit, per mortuum, sed non ea obtinuerat.
par: 1, tit: 27.

Impetitores legitimi sunt causantes, non violenti occupatores. par: 1, tit 75.

Impignorata bona, nolens remittere recepta sua pecunia; perdit pecuniam, & bona gratis remittere cogitur.
Matth. mai. ar: 15. Vlad mai: ar: 65.

In causam attracti varias conditiones circa iuramenta, vel alios legitimos processus, vide in vocibus actor, reus.

RMK II. 475

Incendiarij publici notam infidelitatis incurrunt. Par: 1, tit: 14.
Indebitæ actionis pœna flor: 100.
Tyr: 47, art: 23
Infidelis Regiæ Maiestatis ad castra, vel fortalitia quorumpiam non acceptentur, sub eadem pœna, quam ipsi infideles merentur. Sig: ma: art: ult: min: ar: 9.
Mat: ma: art. 47, Vla: ma: ar: 83.
Infidelibus arma, vel victualia vendens.
vide supra arma,
Ingerere se potest in causam quilibet cognoscens iura possessionaria, pro quibus agitur ad se quoq; vel pignoris, vel peretuitatis titulo pertinere cum refusione expensarum, ab actore factorum ad suam partem cedentium; antè sententiam tamen definitivam. par: 2, tit: 84.
Contra ingerentem reus non tenetur statim literas producere qualescunq; seorsim ab actore Principali; sed ad hoc datur ei per iudicem unus terminus, ibidem
Ingerens statim debet probare genealogiam, si negetur, alioquin causa cadit.
ibidem
Ingerere se non potest agens de proprietate in causam, ratione impignorationis motam. ibidem.
Ingerens non potest ultra procedere, si actor principalis concordavit, vel corruit antè sententiam, vel commissionem productionis literalis contra ingerentes post verò procedit. Par: 2, tit: 85
Ingerens se in causam cum iure regio, procedit prout iuris est, & si simul actor, & reus succumbent, ius regium statim locum habebit. par: 1, tit: 31.
Inhibitio per novum iudicium facta, non suffragatur his, qui in Octavis comparuisse visi sunt. Vla; in ar: 1507, editis.
Imò non datur comparentibus in alia aliquæ causa, Pos: 50, ar: 55.
Inhibitione, contradictione, & repulsione non obstante, fit restitutio bonorum, post Ludovici mortem occupatorum, iuxta articulos: Zol: 42, ar. 16, vide supra bona.
Inhibitio communis inquisitionis & iuramẽtalis depositionis, antè octavum diem termini ad hoc præfixi debet fieri.
Pos: 50, ar. 54. etiam in comitatibus.
Pos: 69, ar: 53.
Inhibitionem malè impetrans, in emenda linguæ convincitur. Pos: 50, ar: 56.
Inhibitio à convicto per non venientiam semper, dum voluerit, vel poterit, fieri permittitur. par 2, tit: 72.
Vlad: ad mai: ar: 49.
Inquilini pro suis facultatibus serviant dominis terrestribus. Pos: 48, ar 38.
Inquisitiones simplices per quæcunq; capitula, & conventus possunt fieri. p. 2, t. 21.
Inquisitio communis. Vide communis.
Inscripta, & impignorata Hungaris Moravia, Silesia &c. Vlad: mai: ar. 4, min: 23, 24, quinto 20 21,
Insinuationes in literis evocatorijs, loco trinoforensis proclamationis sunt institutæ.
Vlad: ad ma: ar: 7.
Indictum ratione Decimarum non solutarũ Nobilibus non imponatur.
Matt, in ar. 2, dec: 5.
Nec in Parochos propter delicta plebanorum, Vlad: min. ar. 69.
Interpretes Hungaros duos Rex tenebit in aula. Pos: 69, ar: 38.
Ioannis Regis bona possident qui eorum dominium appræhendit, penes donationem utriuslibet Regis. Pos: 52, ar: 23.
Ioannis Regis bonorum occasione motæ lites sileant.

Iobagio-

bagiones, vide infra rustici.
Iudex & iudicium quid sit, Prol: tit: 13.
Iudicium ut sit actus iustitiæ, quæ requirit. Prol: tit: 14.
Iudices Nobilium ex præcipuis Nobilibus comitatus eligantur, communi consensu, eiusdem comitatus; Sig: ma: ar: 2.
electi cogantur suscipere officium sub pœna 25, marcarum: ita tamen, quod secundò eligi non possunt inviti, ante annum quintum; Sig: ma: art: 2.
dices in sua exequutione impedientes, notam incurrit verberandi. Matt: mai: art. 67.
Iudices iurati esse debent, & forma iramenti eorum. Sig: ma: art: 1, Vla: mai: art: 33, mim art. 4, in quinto ar. 2. Zol: art: 45.
Iudices ordinarios verberantes notam incurrunt. Ma: in ar: 19, Vla ad ma: art: 4.
Iudices Ecclesiastici, & seculares, si de aliqua causa non concordant, utris ipsorum eius competat iudicium, Regi ubicunq; is fuerit cum suis Consiliarijs, discutiendæ reservatur hæc controversia. Sig: anni 1405. art: 14.
Iudices iniustè diffamantes, pœnam talionis subeunt; Mat. ma: in art: 54, Vlad: ma: art. 70
Iudex curiæ iudicat de iure regio, & defectu seminis. par: 1, tit 30.
Iudiciariam domum præter iudices, nemo intret, non vocatus, aut armatus, Matt: ma: art: 68; Vlad: ma: art: 42.
Iudicare in hospitijs, aut privatis locis, prohibentur Iudices. Mat: ma: art: 23, Vlad: mai: art: 69.
Iudiciorum termini, vide infra Octavæ.
Iudiciorum nostrorum ritus originem, ex Canonici, Cæsarieq; iuris fontibus habet; tribus nititur fundamentis, constitutionibus publicis, Principum privilegijs, Iudicum sententijs iteratis vicibus eodem modo latis, par: 2, tit: 6.
Iudex in negotio dicæ falsò iurans, puniatur per dominum terrestrem. Pos: 42, ar. 8.
Iudex & Procurator in eadem causa, sub pœna homagij, nemo esse potest. par: 2, tit: 22,
Iudex Nobilium nullam possessionem celare sed ad omnes debet ducere Dicatorem. Pos: 46. ar. 9.
Iudæorum Iuramentum. par. 3, tit. 36.
Iudicia Ioannis Regis in suo vigore relinquantur fratris Georgij, servatis iurium processibus facta, per novum iudicium suscitentur, non obstante eo, si coràm eodem fratre Georgio habuit pars novum iudicium. Pos: 52, ar: 23.
In nota infidelitatis nõ tertiusmet iurat purgando se Reus, sed vigesimus quintusmet, ita iudicatum in sede, & iam receptum. Ex decreto Andræ Zazij Pers: Præs: Locumt. par: 2, tit. 32.
Iuramenta post communem inquisitionem ab actore vel reo, vario modo sunt deponenda, iuxta varietatem inquisitionis, vel actionis præhabitæ, Iurabit actor ad caput rei quinquagesimo se, quando ipse in inquisitione intentum suum plenè probavit, reo deficiente in probatione, vel parum probante; si utraq; pars sufficienter probavit, reo iuramentum purgationis decernitur, quando trinæ literæ inquisitoriæ sunt productæ quinquagesimo, quando binæ vigesimo quinto, si unæ duodecimæ se nobilibus, si rei probatio firmior est, post ternas vigesimo quinto, post binas duodecimo, post unas inquisitorias, sexto se idē reo purgabitur, si altera pars

RMK II. 475

tera pars nihil penitus probavit, vel inquisitionem non celebravit, statim succubuit. Quod si actor trinas inquisitorias produxerit, & reus simpliciter negaverit; quinquagesimo se nobilibus iurabit, & insuper in facto occupationis bonorũ occupata recuperabit. Si reus negans communi inquisitione se purgare voluerit, & actor inquisitionem non acceptaverit; reus contra ternas vigesimo quinto, contra binas duodecimo, contra senas sexto se purgabit. In minoribus causis, ubi actor nullas inquisitorias producit, reus tertiò se iurat; in facto debiti nullo probabili documento per actorem producto, solus reus iurat; debitum probatum, cuius quantitas non constat, iramentis recuperatur. par: 2, tit. 32.

Iuramentum actoris ad caput, iuxta regni consuetudinem in prima instantia se submittens reus, si illud actor non acceptaverit, tertiò se iurabit reus. par. 2, tit. 32,

Iuramentum solius actoris se submittens, reus actore illud non acceptante, absolvitur, ibidem. Et ab eo non datur appellatio. par. 3, tit. 35,

Iuramento unius nobilis quatuor rustici unus florenus recuperatur, ex debito mutuo, aut amissa pecunia, par. 2. tit. 32.

Iuramentum nobilis eiusdem est efficatiæ, ac valet tàm penes nobilem, quàm penes rusticum. par: 2, tit. 33,

Iuramentum rustici penes Nobilem, contra Nobilem non admittitur, penes Nobilem contra ignobilem recipitur; penes ignobilem quoq; contra nobilem ratione debitorum vel aliorum similium negotiorũ valet, ibidem.

Iuramenta duo, unum in Hungaria, alterum in alio regno, in eodem termino, cui adiudicata unum deponat, & mox à iudice alterius iuramenti personaliter alium terminum impetret; mediantibus literis, in quo hoc etiam deponat, admonita prius adversa parte. Vla. ad min. art. 18.

Iuramentum assessorum, & omnium iudicum, Sig anno 435, art. 1.

Iuramenta ratione literarum occultatarum, aut apud manus alienas existentium sic imponentur, si unicas, vel binas inquisitorias actor produxerit, reus quinquagesimo, si nullas, sed simpliciter, affirmaverit literas esse apud reum, vigesimo quinto se Nobilibus expurgabitur; alioquin declarabitur victor actoris contra omnes impetitores, par: 2, tit. 34.

Iuramentum decedente causante, tempore medio condescendit in filiam, vel fratrem successorem scilicet legitimum. par. 2, tit: 37,

Iurare in eadem causa unus coniurator penes plures non potest. par: 2, tit: 38.

Iuramenta Prælati, Abbatis, Præpositi insulati, Baronis pro decem nobilibus acceptantur, & iurant prædicti ecclesiastici in ecclesia sua ad conscientiæ puritatem, par: 2, tit: 40.

Iuramentum ante ætatem legitimam pupillo decretum, prorogatur ad legitimam par: 1, tit: 130.

Iuramenta, rusticus, contra nobiles, vel ignobiles quando, quomodo, imponantur, infra rusticus

Iuramento domini absolvitur rusticus litisconsors. ibidem.

Iurans falsè bona non concernere ius fœminеũ, pœna periurij & proditioni fra-

terni

terni sanguinis est obnoxius.
par: 1, tit: 38.
ris regij nomine impetrans bona alterius
fide bona possidentis, condemnatur in
perennali talium bonorum æstimatione.
par: 1, tit: 25.
rium regni tripartita divisio, par: 1, tit, 1.
risdictio quid? Prol: tit. 14
patronatus in aliquo beneficio ecclesia-
stico se habere prætendens, illud produ-
cunt coràm Rege. Sop: 53, ar 9.
Pos. 69 ar 2.
Regium in iuribus possessionarijs malæ
fidei possessorum, centum annis proscri-
bitur. par: 1, tit: 23.
regium est iurisdictio sacræ Coronæ in
bonis per malæ fidei possessorem usurpa-
tis latens, par: 1, tit. 24.
ra possessionaria externus ante filios vel
condivisionales non emit, par: 1, tit: 60.
possessionarium significat castra, castel-
la, civitates, villas, terras, sylvas, prædia,
& similia, ibidem.
patronatus ecclesiarum penes Regem,
par 1. tit, 11.
fœmineum, vide supra fœminæ.
civile duplex, ius publicum, solus Impe-
rator condit, privatum regio, vel provin-
cia, vel civitas ius mancipale.
Prolog: tit: 8.
itia quid sit, & quotuplex
Prolog titulo 1.
rceptores castrorum nota infidelitatis
puniuntur. par: 1, tit: 14.
rceptores iudicum ordinariorum, aut
rorum vices gerentes notam infidelitatis
subeunt. ibidem.
æi, & Anabaptistæ duplum, quàm alij,
ontribuant, Pos: 78, ar: 7. sub finem.

K.

Kornak. & Zalauyvár cessantibus, capitulum Castriferrei, vel Posonien-se eorum vices, in executione ferat.
Pos. 75, art: 17.

L.

Lapidea, aut sumptuosa domus paterna æstimabitur, & minor filius alios con-tentabit pro eorum portionibus, soluti-one pecuniaria. par: 1, tit 41.
Larvatæ personæ in literis, qui se eos men-tiuntur, qui non sunt, & sic aliorum no-mine fatentur aliquid, & pœna ad ea-rum falsiones scienter literas conficien-tes, eadem, quæ falsariorum fuerit nota infidelitatis. par: 2, tit. 16, 17.
Lascanus Martinus fit Vng: Pos: 43, art: 50.
Latronum convictorum, & capitis affecto-rum bona ad posteritates devolvuntur.
Par: 1. tit: 15.
De latronib: vide plura infra malefactores.
Leges humanæ valent, si non discrepent à divinis, secus non. prol. tit: 6.
Leges ad commodum reipub: debent fieri. ibidem.
Leges ambiguas is, qui condit interpreta-tur. ibidem.
Leges non iudicantur, sed secundum eas debet iudicari. ibidem.
Lex subsequens, consvetudo præcedens, & contra, vide consvetudo.
Leges novæ servantur in iudicijs. parte 2, tit: 2.
Leges à populo constitutæ Regis confirma-tione accedente valent. par: 2, tit: 3.
Legibus regni subsunt Rex, & omnes tàm indigenæ, quàm externi, qui versantur in regno. par: 2, tit: 5.

Leges

RMK II. 475

Leges nostræ unde habent originem, vide, iudiciorum, &c.
Legitimus impetitor quis, vide impetitor.
Legitima proles nascitur ex matrimonio inter consangvineos ignoranter contracto, scienter non. par. 1, tit. 108.
Libertas omnium regnicolarum observetur. Pos. 48, art. 52, Pos. 52, art. 30 Pos. 54, art. 10. Pos. 56. art. 47.
Libertas ecclesiarum, & ecclesiasticorum, vide in dictione ecclesiastici.
Libertas eorum, qui solius Regis iudicatui servantur (demptis perpetuis Comitibus) abolita. Matt. ma. ar. 24, Vlad. ma. ar. 15.
Libertini dicam solvant. Zol: art: 24.
Exemptis tamen illis, qui penes dominos suos exercituare solent, Pos. 67, art. 14.
Liberi dicuntur filij, filiæ, nepotes, Par. 1, tit. 17:
Libri erronei non imprimantur, Pos. 53. art, 26.
Lingvæ emenda, vide supra emenda.
Lis mota, & non prosequuta, præscribitur triginta duorum annorum spacio; sed denuò moveri potest. par. 1, tit: 78.
Lites nec emi posse nec vendi, vide supra emere.
Litigantium ad iudicia proficiscentium occisores notam incurrunt. par: 1, tit: 14
Literarum redemptio in Capitulis sic debet fieri. Pro qualibet evocatoria, prima, secunda, tertia, (pro quibus unica nunc habetur precium trium postulans) den: 24. proclamatoria den: 100. prosuratoria den: 24. protestatoriæ & aliæ similes patentes den: 24. clausæ, 12. inquisitoriæ den: 24. pro requisitis literis custodi denar. 100. Capitulo si patentes & breves sunt den. 24. si prolixæ & privilegiales denar. 100. pro transumptis brevibus den. 24. prolixis aut privilegialibus den. 100. pro stationarijs cum contradictione den. 24 privilegialibus verò pro quatuor sessionibus, & infra den. 100. supra quatuor usq; 10. pro qualibet sessione den. 34. ultra decem usq; 20. den. 24. supra 20. usq; ad centum den. 12. ultra centum pro qualibet sessione den. 8. De metalibus cum cõtradictione den: 24. Pro metalibus ex sententia iudicum, vel concordia partium den. 400. Si ob partium in demonstrationibus, metarum discordiam causa ad curiam duceretur, den 200. pro communi inquisitione den 100. Pro revisione possessionariæ occupationis den. 100, in occupatione bonorum per capitalem sentẽtiam condemnati capitulum habebit decimam partem occupatorum, & pro literis den. 100. pro æstimationes possessionarijs den. 100. in divisionibus possessionarijs de singulis possessionibus divitis d. 100. Pro expeditoria iuramentali simplici den: 24. continente nomina iuratorum den. 100. De pecunia coram capitulo deposita, quæ propter discordiam partiũ ibi deposita, & conservata est, decimam & nonam testimonijs capitularibus expensa in diem den. 12. Sig. mai: ar. 15. Alb. ar. 29, Matt. mai: ar. 76, 77. Vlad. mai. ar. 95, Ad ma. ar. 26.
Literarum redemptio in minori Cancellaria. Pro literis prorogatorijs communibus, iudicialibusq; den. 12.
Pro secunda evocatoria, & iuramentali tertiò vel sexto se den: 24. Vigesimo quinto vel quinquagesimo se, & communi inquisitione den. 100. De iuramentali super caput den. 200. De prima instrumentali exhibitione. Item secunda & tertia

tertia cum gravamine assumpta den. 24.
De purgatoria respondente cum tribus Marcis, & prorogatoria patente den: 24.
De alijs literis generalibus, ut prohibitorijs, & similibus den: 24. De prohibitorijs facie ad faciem den: 100.
De sententionalibus conservatori sigilli floren: 10. Scriptori den: 200.
De statutorijs, & reambulatorijs simplicibus den: 24.
De adiudicatorijs obtentionis possessionum, seu aliarum rerum, iuxta quantitatem possessionis reambulatæ & obtentæ, solvatur. Sig: mai: ar: 11, Matth ma: ar: 76, 77. Vlad mai: ar. 98.
Cancellaria maiori iuxta antiquam consuetudinem, à donationibus autem iuxta valorem rerum donatarum solvatur.
Sig: mai: ar: 12, Vlad: mai: art: 99, Lud: 1, ar: 7.
Literarum redemptio fiat tàm in capitulis, quàm Cancellarijs, iuxta veterem consuetudinem. Pos: 48, art: 67,
Literæ in negotijs Hungaricis, ex Cancellaria Hungarica expediantur, & serventur ubiq; in regno, tàm ab Hungaris, quàm externis officialibus. Pos: 46, art: 15. Pos. 56. ar: 30. Pos: 54. a: 10. Pos: 67, a. 47
Literæ expeditorias se habere in prima instantia allegans, proximè sequentem Octavam ad producendũ habebit. si hoc allegaverit tempore finalis cõclusionis causæ, statim exhibere tenetur, nec alius ei ad hoc terminus dabitur, Vla: ma: a. 92.
Literæ sententionales in curia regia non extra dentur, nisi prius in sede, coram cæteris Prothonotarijs, perlectæ fuerint, Vla: ad min: art: 11.
quæ propter eius temporis disturbia exequi non potuissent, maneant in suo vigore Zol: 42, ar 23
Literæ super impignoratione castrorum ab hostibus captorum, eisdem postea à Rege coactè facta, cassantur. Vla: ad mi: ar. 17
Literarum falsarum cognitio quomodo fit, Vide falsæ.
Literarum fidei publicæ, seu salvi conductus violatores, notam infidelitatis incurrunt, par: 1, tit: 14.
Literas contra ingerentẽ cum iure regio nõ statim tenetur producere principalis, sed in termino ad hoc assignando, p: 1. t: 31.
Literarum transumpta in foro contentioso facta, valent, alia non, par: 2, tit. 15
Literæ Capitulorum, vel Conventuum, cum clausula (de cuius, vel quorum notitia:) cassatæ sunt, part 2, tit: 16.
Literæ ad fassionem larvalium personarum confictæ, non valent, par: 2, tit: 16.
Literas falsas conficiens iudex ordinarius, Capituli sententia feritur, ac sigilli, & honoris, perpetuaq; bonorum amissione mulctatur. par: 2, tit: 16.
Literas falsas conficiens Capitulum, perdit sigillum, sigillationi earum interessentibus in faciebus, & frontibus cum sigillo stigma inuritur, beneficia auferuntur. par: 2, tit: 16.
Literarum error quomodo emendetur. vide supra, Errori
Literarum, vel literalium instrumentorum amissio non nocet iuribus illius, qui per testes probat contenta earundem literarum, modò sint testes, quibus constat manifesta veritas, Tyr: 45, art: 38.
Literarum occultatarum, vel apud alienas manus existentium ratione, qualiter iuramenta decernantur, aut imponantur, vide supra, iuramentum.
Literæ statutoriæ cum clausula (eum nos:) efficaces sunt ad exequendum, infra annum

RMK II. 475

num cum clausula (dicitur nobis,) infra sexaginta dies. par:1, tit:33.

Literæ statutoriæ, cum (dicitur nobis:) per se, sine donatione in iudicio, efficaces non sunt, cum clausula (cum nos:) valent. par: 1, tit: 34.

Literæ, quæ habent expressè positum terminum octavalem, ad quem evocatio fieri debet; exequi poterunt octavo die, ante festum, in cuius octava celebrabuntur illa iudicia. par: 1, tit: 33.

Literæ evocatoriæ pro actibus potentiarum sexaginta dies habent ad exequendum. ibidem.

Literæ consensus regij, continentes tenore verborum fassionis illius, cui præbetur, consensus valent sine literis fassionalibus, aliter non. par: 1, tit: 35.

Literas originales super iuribus possessionarijs in fratrum, vel fœminarum præiudicium ocultantes, proditoris fraterni sangvinis pœna subiaceant, par: 1, tit: 38.

Literarum, tangentium factum bonorum, etiam ius fœmineum concernentium, par debet dari filiæ petenti par: 1, tit: 42.

Literæ pignoratitiæ, quæ excedũt annos præscriptionis, non valent ad bonorum pignoris titulo possessionem acquirendam: nisi probet acquirens, se fuisse ex eorum bonorum possessione expulsum, par: 1, ti 82

Literæ donationales Matthiæ Regis ante annum 64 emanatæ, & omnes Ladislai immediatè ipsius antecessoris, per eundem Matthiam, à die S. Georgij eiusdem anni infra revolutionem annuam non confirmatæ, non valent, Matt: ma: 2, ar: 23

Literæ revisionales ad hoc valent, quod earum vigore tutor causas pupilli agit, & defendit. Concordat etiam sine damno pupilli, præterea fassiones in ætate pupillari inconsideratè à se factas, ante tempus perfectæ ætatis, ipse pupillus revocat, par. 1, tit. 126, 127, 128.

Literæ iuridicæ expediantur per Cancellarium, absq; speciali mandato, & sine consilio suæ Maiestatis, Pos: 42, ar. 42.

Literalia instrumenta apud se habens, vel occultans, si evocatur, talis evocatio in uno termino finitur. par: 2. tit. 18.

Literaliũ instrumentorum ratione imposita in iuramentali depositione deficiente reo actor habebit bona; ad quæ literalia instrumenta pertinebant. par 2. tit: 34.

Literalia instrumenta frater maior conservat. par 1, tit 42.

Loca permutationum, ac depositionum antiqua serventur. Vla: ma: art: 103.

Locumtenens habeat authoritatem ab antiquo haberi solitam, sed non conferat ultra 32, colonos, nec se intromittat in collatione bonorum ad arces pertinentium. Pos. 67, art: 27.

Locumtenentiæ iudicia durent dies 40. Pos: 63, art: 25.

Locumtenens debet esse iuratus de fideliter administrando officio suo. Pos: 63, ar: 75.

Locumtenentis Prothonotarius in octavis, etiam iura possessionaria iudicat. Po: 74.

Locumtenes regius in iudicijs locumtenentis iudicat causas infra scriptas, transmissionum quinq; casuum novarum violentiarum, occupationis bonorum, noviter factæ in art: anni 1545. usq; ad 55. annum Teloniorum, & tributorum indebitæ exactionis, tutelares, dotum, Paraphernorum, iurium pignoratitiorum, 1555. anni ad usq; 59. occupationis. & interceptionis castrorum 1563, art: 25 defectus seminis. 1576. art: 19.

Locumtenens in appellationibus alios substituere potest, Pos: 75, ar: 41

Et plus

Et plures adhibere, eodem.

Lucrũ Cameræ Carolus instituit, & sunt tres grossi, den: 6, valen. à porta, Lud: 1, ar: 4.

Lucrum Cameræ de villa, in qua debito tempore solutum non est, cum literis birsagialibus per trium marcarum birsagiũ exigit Comes. Sig mai: ar: 9, 5.

Ludas vocatur periurus, amittit perpetuò omnia bona mobilia, & immobilia, infamis redditur, varia veste, zona canabea utitur nudis pedibus, & capite incedit: agere contra neminem potest, respondere debet omnibus, & hæc respectu coronæ patitur. Respectu adversarij in homagio & emenda capitis convincitur.

par: 2, tit 30.

Lustratio militum continui, & particularis expeditionis fiat semel in anno, in festo S. Georgij, iuxta ar: anni 1553. præsente supremo Capitaneo. Pos. 78, ar. 13.

M.

MAgistratum lædens, & Sacerdotes, tanquam pro publico crimine, ab omnibus accusari potest. Prologi tit: 1.

Malateſta, Frid. in Vngarum, an. 50, ar. 73.

Malefactores clamantes nemo iuvet: sed insontes implorantes omnibus licet.

par: 3, tit. 24.

Malæ fidei possessor calumniam allegare nõ potest, licet contra eum duplici colore agatur, par. 2, tit. 71.

Malefactores à Capitaneis, liberis Comitibus, & Comitatibus, & alijs, qui habent privilegia eos puniendi; capi, & punire possunt, capti verò dimitti non, sub pœna homagij ipsorum. par. 3, tit 32, Pos. 48, ar. 49.

Malefactores à non privilegiatis capti, ultra triduum conservandi non sunt, sed tradendi Comiti. par. 3, tit. 32.

Malefactores suspecti inquirantur singulis quartalibus anni, in bonis omnium per iuratos Nobiles. Pos. 48, ar. 50.

Malefactores captivos sponte dimittens, Comiti homagia illorum, & damnificatos per illos damnum restituere cogitur.

Matt. mai. ar. 38. Vlad. mai: ar. 80.

Si Comes, aut vice-comes fuerit, præterea in amissione honoris convincitur.

Vlad. ad mai. ar. 89.

Malefactores de bonis omnium Comes extirpet. Mat: ma: art: 1, 51.

Malefactores in suis bonis nemo teneat, multò minus defendat; si enim defenderet, & Comiti capere non permiserit, nec ad sedem iudiciariam comitatus pro infligenda pœna, adduxerit: homagium eius solvet, & bona, in quibus tenebat, ad fiscum iure perpetuo devolventur.

Matt: ma: art: 48, Vla: ma: ar: 19.

Malefactores qui tenuisse comperti fuerint, vel eis latrocinandi occasionem tribuisse; brevi processu per Regem, vel locumtenentem, eadem pœna puniantur, quam meriti fuissent latrones. Pos: 57, art: 23.

Malefactores, qui Nobiles, & miseram plebem opprimunt, non ad privatam alicuius sed ad publicam comitatus querelam, Rex intra, & extra Regnum, sine iuridico processu puniat; Po. 46, ar. 26.

Malefactores, qui apud se tenent, & partem prædæ ab eis capiunt; ad publicam querelam eos faciat Rex, expugnatis eorum aedibus, interimi, Po. 48, ar 49.

Malefici, & venefici tradantur in manus læsorum ab ipsis, aut parentum eorum.

S. Stephani: libro 2, capite 32.

Mandatorum regiorum triplex genus; primum, quo mandatur iudicibus, & iustitiarijs, ut faciant pertinentia ad eorum

RMK II. 475

officium in causarum processibus; si non obediunt evocati, perdunt officia quæ habent, & fiunt inhabiles ad alia, præterea in singulis ducentis flor: convincuntur. Secundum, quo Rex præcipit aliquid suis Capitaneis, & officialibus si non obediunt, sua Maiestas puniat eos. Tertium, quod datur ad expositionem querelantium, cum clausula (rebus sic stantibus, &c.) contra non obedientes huic generi, procedat querulans iuris ordine. Pos: 63, art: 78, 79, 80.

Marcurinarum solutio à Colomano Rege statuta. And: art: 27.

Marsolvuntur in Selavonia. Alb: art: 7.

Maritus uxori, & contrà, potest facere fassionem de his bonis, de quibus etiam exteris licitè fateretur, ut sunt per se acquisita. par: 1, tit: 110.

Maritus uxori, & contrà impignorare potest, iura possessionaria evidenti de causa; veluti pro rebus eius mobilibus ad melioriationem, vel redemptionem eorundem, aut aliorum iurium possessionariorum expositis. ibidem.

Vide plura infra in voce, uxor.

Maioris potentiæ casus verberatio, vulneratio, detentio, interemptio, invasio domus Nobilium, & occupatio bonorum. Matt: ma: ar: 18. Vla: ma: ar: 70. min: art: 8, And: min: art: 8

Maioris potentiæ causa quomodo procedatur, vide. par: 2, tit: 67.

Maioris potentiæ actus extra omnes octavas iudicentur. Vlad: min: art: 8, ad min: art: 13.

Masculo hærede carens, si decedit, & dubitatur de eius bonis, an ad ius regium, fœmineumve, vel aliquos fratres generationales pertineant, sequestrantur talia bona ad manus communes, usq; ad decisionem talis dubij. par: 1, tit: 19.

Masculi ætatis anno 12, procuratorem constituere possunt, 16. de debitis, & iuribus pignoratitijs, 18, de rebus mobilib⁹ 24, de iurib⁹ possessionarijs fateri, par: 1, tit. 111.

Matricidæ nota infidelitatis feriuntur. par: 1, tit: 14.

Maternis in bonis succedit filius, nec ea cum patre dividit. par: 1, tit 54.

Matrimonium in facie ecclesiæ contrahatur. Col: lib, 2, ar: ultimo.

Ex matrimonio inter Consanguineos, ignoranter contracto, suscepti liberi succedunt parentibus, sed si scienter contraxerant, non succedunt. par: 1, tit: 106.

Maximiliani II. donationes, & omnes gratiæ ritè, & legitimè, ante sui in Regem electionem, in absentia patris factæ, ratificantur. Pos: 63, ar: 64.

Mensura vini, & Tritici, aliarumq; omnium rerum, item ponderæ eadem Budensia similiter habeantur in toto regno, & qui alia mensura seu pondere utitur; perdat rem mensuratam vel ponderatam. Sig: min: ar: 1, Vlad: 5. ar: 17.

Mensura seu ulna Regia, par: 1, tit. 133.

Messor alia pecunia, vide supra, Decimatores.

Metas regni consilijs regnicolarum conservet Rex. Alb: ar. 17.

Metæ regni ex parte Austriæ, teneantur ita, ut sunt à Matthia rectificatæ. 1547, ar, 37. Vlad: mai: ar. 25.

Metæ inter Prandorff, & Gatha rectificentur Pos: 57. ar: 45.

Metæ regni rectificentur inter Austriam, Poloniam, Moraviam, Silesiam, per Commissarios addunt articuli. Vlad: mai. ar: 25, min: 28. quinto ar: 22, Pos. 42 art. 54, Poss

54, Pos: 46, ar. 59, Tyr 47. ar. 38, Pos: 50 ar: 40. Pos: 52, ar. 35, Pos: 54, ar. 13. Pos: 57, ar. 18, Pos: 69. ar. 42. Pos: 74, ar: 29.

Metarũ distinctiones, & lites ratione earũ, unde ortum habuerunt. Par: 1, tit: 84.

Metalium literarum sub inclusione fundatæ possessiones, earundem literarum vigore non auferuntur, par: 1, tit: 85.

Metarum redificatio, non obstante præscriptione Metali: peragitur literis metalibus. par: 1, tit: 85.

Metalibus literis, præscriptione non obstante, recuperantur terræ à principali membro abstractæ. par: 1, tit: 85.

Metales literæ ad relationem regij, & capitularis hominum confectæ, cum clausula (dicitur nobis) falsæ sunt, si post reambulationem in eis donatam, actor reperiatur nunquam possedisse metas ibi denotatas. Par: 1, tit 86.

Metales literæ ex iuridica commissione, item ex reambulatione ex consensu partium, item per modum fassionis, & concordiæ, similiter ex consueta reambulatione regij, & capitularis hominis, coràm vicinis, & cometaneis confectæ, valent. par: 1; tit: 86

Metalis reambulationis causæ ad quintum decimum diem iudicentur; sicut causæ ex articulis Novizolienſibus iudicari solitæ, pos: 4ª, art: 5.

Metarum in reambulationibus æstimantur terræ in lite remanentes in eum finem; ut si alicui parti super illis per iudices iuramentum sit imponendum, sciatur, cum quot nobilibus iurare debeat, cum tot, quot marcas valebunt tales terræ. par: 1, tit: 134.

Metarum prætextu cui iuramentum imponitur, si succubuerit, in iuramenti depositione terræ illæ cedent adversæ parti par. 2, tit: 36.

Milites indigenæ pro violentijs sub expeditione commissis: possunt vel coràm Capitaneis, vel coràm iudicibus ordinarijs requiri, externi tantum coràm Capitaneis, Pos: 48, ar. 20.

Milites prædatores licet cuilibet de suis bonis eijcere. Pos: 42, ar: 51.

Militib⁹ in confinib⁹ nõ licet inter se partiri & possidere aliena bona. Sop: 53, ar. 7.

Milites ad bona dominorum, & Nobilium ne descendant. Zol: 42, ar. 23.

Milites continuè interteneantur per totum regnum, tres equites à centum colonis. Pos: 66, ar. 15.

Militum à stationibus discessus, punitur in ar: anni 1552. Pos: 75, ar: 141

Mineræ si inveniuntur in possessionibus aliquorum, potest Rex tales possessiones per alias æquivalentes pro se mutare: si non vult, relinquet antiquis dominis, & urburas solitas ex illis percipiet. Lud 1. ar. 13. Matth. mai: ar, 32.

Contrà, non potest Rex, invitis dominis, tales possessiones auferre: sed debet esse contentus medietate urburarum; altera medietate domino terrestri relicta. Sig: min, ar. 13, Viad mai, ar. 30.

Ministri iudicis scienter falsam sententiam exequentes, peccant. Prol: tit. 16.

Minoris potentiæ actus (ut sunt illatio damnorum, &c.) pœna ultra damnorum refusionem florenorum 100. quorum dimidia pars iudici, altera dimidia victori cedit. Vlad. mai. ar. 55, & par 2, tit. 67.

Minoris potentiæ onus qui solvere non potest, capitur, & in quindecim diebus à Iudice detentus, datur actori, serviturus eidem usq; ad satisfactionem; p. 2, tit, 68.

RMK II. 475

Mixoris potentiæ onus in Transylvania flor: 50, si patrator est vicecomes, vel iudex nobilium, duplum: par: 3, tit: 3.
Molendina in Danubio, Savo, Dravo, Tybisco, Vago, & Nittra existentia, quæ hyeme, per glaciem impediuntur, item, in quibus domini molitores tenent, quæq; tempore æstus deficiunt, libera sint à Dica. Pos. 67, art: 12.
Pro molendino potest quis aggeres tenere in terra aliena. Par: 1, tit: 87.
Molitores dicam solvant, Zol: 42, ar: 14, qui scilicet habent domos in medio alienorum colonorum, si verò non habent, à solo molendino non solvant, Po: 67, ar: 12
Monetæ falsæ cusor notam infidelitatis incurrit. par: 1, tit: 14, Tyr: 47, art: 24. nec ei gratia fiat sine regnicolarum consensu, Pos: 48, art: 51.
Moneta novæ formæ cudatur, cum insignibus veteris monetæ, Pos: 50, art. 48, Pos: 52, art: 46.
Moneta Cremnicensis nova, & antiqua ubiq; accipiatur, Pos: 48, art: 51, Pos 50, art: 49, Pos 54, art: 22.
Moneta Hungarica cudatur, iuxta priorem ligam, Tyr: 47, art: 25
Moneta Polonica in regno non recipiatur, Pos: 48 art. 51: Imò auferatur liberè introducentibus, cuius dimidium fisco cedat, dimidium ablatori, Pos; 74. ar. 20.
Moneta externa in regnum non introducatur. Alb: ar. 11, Vla. mai ar. 51 Sex: ar: 11.
Montis græciæ libertas servetur, Poson: 48, ar, 56.
Mortuum evocans, in homagio evocati condemnatur. par. 2, tit; 32.
Mucronis sanguine tincti circumferentia antiqua consvetudo. par, 1, tit, 3.
Mulier, vide supra, fœmina.
Mulieres nobiles extra locum capitularem possunt procuratorem constituere coràm duabus personis capitularibus: Vlad, mai, ar. 97,
Mutilationes membrorum, præter Banos, ac confinia tenentes, nullus iudicum facere præsumat; contrarium facientes, in facto potentiæ convincantur, Sig. mi, ar. 3,
Munitio locorum finitimorum, vide, finitimorum sub litera F.

N.

Negotiatores tàm Hũgari. quàm exteri, solutis triceſimis, & vectigalibus liberè ubiq; negotientur, Tyr, 46, ar, 51.
Nepotes ex tuo filio non emancipato nati, sub tua sunt potestate, par, 1, tit, 51,
Nobilium libertatis author S. Stephanus And, in proëmio,
Nobiles creantur pro bonorum, seu iurium possessionariorum donatione, par, 1, tit: 4,
Nobiles creantur etiam absq; possessionaria collatione, per exceptionem, & segregatione cũ à servitute rusticitatis, & aggregatione in cœtum nobilium. par, 1. tit, 6.
Nobili matre, patre ignobili natus, non est nobilis, nisi mater fuerit præfacta in matrem, par, 1 tit, 7.
Nobiles fiunt etiam per adoptionem, cum consensu regio, factam, & statutione bonorum legitimè subsequuta confirmata, par, 1, tit, 8.
Nobilibus, & eorum familijs non servetur interdictum, propter non solutionem decimarum à rusticis; nisi ipsi sint causa notoria huiusmodi non solutionis, Mat. ma, art, 2,
Nobiles decimas solvere non tenentur ex proprijs terris nec tributa, Col, art, 25, Vlad, ma, art, 50, Vlad, min, art, 35,

Nec triceſimas, par, 1. tit. 9, And. ar. 3,
Nobiles eximuntur à contributionibus, Col, ar, 50, And: ar: 3: 20, Lud, 1 ar, 12, Alb, ar, 16, 17, Vlad, mai, ar, 28. 105,
Nobilium certi, & iurati pro faciendis exequutionibus, in quolibet comitatu eligantur, Matth, mai, ar, 9.
Revocatur hoc per Vlad, mai. ar, 53.
Nobilium libertas par, 1, tit, 9,
Nobilis non convictus, ad ſimplicem querelam detineri non poteſt: niſi in homicidio deliberato, villarum combuſtione, furto, latrocinio, ac violento adulterio, in loco delicti comprehenſus, par, 1, tit, 9, & in ſententia capitali convictus, Alb, ar, 27,
& ſi alicui Domino ſerviens, eius negotia malè geſſerit, Matt: mai: art: 33.
Nobiles à Principe quocunq; non poſſunt impediri in bonis, vel perſonis, niſi citati, & via iuris convicti, par: 1 tit: 9, And. art. 2.
Nobiles etiam caſtra habentes, qui Barones non ſunt; omnes in medium comitatus ſolvant, & numerentur in omnibus, Poſ, 56, ar, 40
Nobiles unius ſeſſionis ad ruſticitatem per diſturbia redacti, reſtituantur eorum libertatibus, Poſ. 48, ar, 54. Poſ: 52, ar: 40
Nobiles ſint immunes à decimarum, tributorum, vectigalium, triceſimarum & ſimilium ſolutione, par: 1, tit 9. And. art. 3,
Nobiles profugi, hoc eſt, qui amiſsis bonis, ad loca tutiora confugerunt, nec taxam regiam, nec decimas ſolvant ex eorum culturis, Poſ. 46 art, 41, Tyr 47. art, 6,
Nobiles, qui ob metum Turcarum domi habitare non poſſunt, in civitatibus liberis, & montanis, hoſpitia habere, & domos emere poſſunt ſine tamen præiudicio libertatis civitatum, Poſ, 52, art, 46,
Idq; quatenus cum bona civium voluntate fieri poterit, & ferāt onera civilia, emāt; iuxta civitatum conſvetudines; liceat eis & vina inferre ad uſum proprium nō ad educillationem, Poſ, 63 art, 62,
Nobiles unius ſeſsionis ſolvunt decreto ſtatuum Regis ſubſidium, Poſ. 48, art, 23,
Nobiles profugi in civitatibus habitantes non ſunt ſubiecti iuris dictioni iudicum; niſi in cauſis ratione illorum locorum, & niſi ſponte ſua ſe ſubiecerint; nec officialibus aliorum locorum, in quibus habitant; ſed debent requiri coram iudicibus ordinarijs, Poſ, 46, ar, 43,
Nec ſolvant decimas ea occaſione, ſed ferant onera civilia, Poſ: 69, art. 28,
Nobiles profugi, qui non ſolvunt nonas, & alia dominis terreſtribus, ij non ſolvunt etiam decimas, Poſ, 46, art, 41,
Nobilium omnium eadem libertas, Lud, 1, art, 11,
Per nobiles, quando de libertate agitur, intelliguntur Prælati, Barones, Magnates, & omnes regni proceres, par, 1, tit, 9,
Contra nobilem in communi inquiſitione, rarò admittuntur teſtes ruſtici, & non, niſi ambabus partibus conſentientibus, par. 2, tit 27.
Nobilis unus ſuo iuramento florenos 4 ex debito, vel damno, vel mutuo, vel amiſſa pecunia recuperat. par, 2. tit. 32
Nobilis iuramentum valet & penes nobilem, & penes ignobilem par. 2. tit. 33,
Nobilem ſtatui mandans, convincitur in eius homagio, par: 2, tit, 23.
Nobilem appellans ignobilis, ſolvit eius homagium. par, 2. tit. 36.
Nobilis convictus in onere maioris potentiæ, ſi non habet, unde ſatisfaciat, capitur. par. 2, tit, 68.

Nobi-

RMK II. 475

Nobilem extra locum delicti cives capere non possunt. Par. 3. tit. 20.

Nobilium, & miserae plebis oppressores, non ad privatam, sed ad publicam Comitatus querelam intra & extra regnũ, sine iuridico processu, Rex puniat. Pos. 46, ar. 27.

Nobilem absq; causa occidentes cives, capitali sententia feriuntur. par: 3, tit: 20.

Nobiles sine stipendio extra regnum cum Rege non militant, & exceptis Officialibus, & stipendiarijs Regis, in solo regno, non extra, cum Rege, contra hostem, ire tenentur, And. art. 7.

Nobiles privilegiati punire, non dimittere possunt malefactorem, par: 3, tit: 32.

Nobilis sine filio decedentis, bonorum quartam accipit filia, de tribus disponi: libere, si intestatus moritur, propinqui succedunt, aut his non existentibus, Rex. And: art: 4

Revocatur hoc in confirmatione eiusdem Decreti Andreae per Ludovicum primum facta in conclusione.

Nobilitatis origo, & quod Rex solus nobilitat. par. 1, tit. 3.

eiq; soli subsint. par. 1, tit. 4.

Nobilitas acquiritur disciplina militari alijsq; animi & corporis dotib. par 1, t 4

Nobilitas probatur literis donationalibus aut expeditorijs super quartarum solutione. par. 1. tit. 6.

Nomina testium duabus ex causis solent conscribi in literis relatorijs, communis inquisitionis. I, ut sciatur an sint vicini, vel comprovinciales: II. ut cognitis eorum nominibus, possint contra ipsos exceptiones formari, par: 2, tit, 29,

Nonae exigi mandantur de vino, & frugibus, Lud. art, 6, Vlad, ma, art, 47, 104, min: ar: 41, non akones ad mi. ar: 27. in sexto ar: 15

Nonae post decimarum solutionem exigantur. Lud: 1, ar 6, Vlad, mai: ar 48

Contra nonae prius, postea decima exigatur Vlad: ad mai ar 44. Ad min: ar 27

Nonas solvere tenentur dominis terrestribus in quorum terris hereditates habent cives liberarum civitatum; & si quae in contrarium habentur privilegia, ea sunt cassata. par. 2, tit: 8,

Nonae, & decimae exiguntur de pecunijs, propter discordiam partium in Capitulorum, & Conventuum sacristijs depositis de parte eius, qui causam dedit tales pecunias deponendi. Sig: mai ar. 15. Vlad mai, ar, 95.

NOTAM INFIDELITATIS incurrunt.

1. Crimen laesae Maiestatis admittens,
2. Erigens se evidenter adversus statum publicum & Regem,
3. Falsarij literarum, sigillorum, monetarum, & his falsis evidenter utens,
4. Parentum, fratrum, sororum, consanguineorum, uxorum, maritorum, occisores, vulneratores.
5. Incestum committentes,
6. Incendiarij publici,
7. Inductores exterorum ad turbandum regni statum.
8. Violatores salvi conductus,
9. Traditores, expugnatores, interceptores fortalitiorum,
10. Interemptores captivatorum, verberatores iudicum, eorum vicesgerentium.
11. Occisores ad dietam, & iudicia, vel sedem comitatus proficiscentium,
12. Occisores, vulneratores, verberatores hominum

hominum regiorum, capitularium, & conventualium, adduntur & Vice-comitum, ac iudicum nobilium, nec eis gratia regia suffragari potest, Pos. 42, ar: 29

13. Hæresi damnatæ adherentes,

14. Mutilatores membrorum, oculorum eruto res, præter Banos, Vvayvodas, & confinia tenentes.

15. Amissores castrorum finitimorum.

16. Administratores armorum, & victualium infidelibus.

17. Turbatorum attentores spoliatores eorum, qui à Turcis ad nos confugiunt.

18. Secundariam repulsionem facientes. par: 1, tit: 14, par: 2, tit 75. Vla: ad ma. art: 4, in quinto.

19. Non restituentes bona occupata. Supra. in dictione bona

20. Rege mortuo arma sumentes, vel pacē turbantes. Vla: ma: art: 10

Nota infidelitatis absq; Prælatorum, & Baronum consilio, Rex neminem feriat. Mat: in ar: 3, Vla ma: art: 3. Ad ma: ar. 4

Nota infidelitatis damnati, Officialis castrum, quod ante notam à Domino suo sibi creditum est contra Regem, & Regnum defendens, notam non incurrit, sed damna solum per ipsum facta, refundit, qui post notæ sententiam, tale officium suscepit, incurrit. Vla: min: art: 46.

Notæ, & Capitalis sententiæ differentia, par: 1, tit: 16.

Nota infidelitatis damnatus, amittit perpetuitatem bonorum, quæ per gratiam, si restituitur, non ante, sed post sententiam natos filios respicit, qui soli succedunt Patri post gratiam. ibidem.

Nota infidelitatis condemnati bona, ante gratiam alicui collata per gratiam non recuperantur. ibidem.

Nota infidelitatis condemnatus, habens bona utrumq; sexum concernentia; eadem bona per gratiam rursus ad utrumq; sexum recuperat, par 1. tit. 20.

Per notam propter adhæsionem alterutri parti inter Ferdinandum, & Ioannem Regem alijs donata, restituantur suis antiquis dominis, Zol: 42, ar: 3, Pos: 42, ar: 33.

Per notam infidelitatis impetrans bona alicuius, & contra eum non probans; quod notam incurrerit, convincitur in perennali æstimatione eorundem bonorum. par: 2. tit. 25.

Notam infidelitatis incurentibus 40. dieru salvum conductum det Rex ad se purgandum, defendendum, ad supplicandum. Vlad: min. ar: 27.

Nota infidelitatis condemnato post factam gratiam, nec filij ante sententiam nati, nec filij adoptivi succedunt. par. 1, tit: 49.

Nota infidelitatis damnati, bona omnia ad Regem, non ad partem devolvuntur adversam dempto casu secundariæ repulsionis, quia tunc adversarius accipit tertiā partem. par: 2, tit: 57, Vlad: 5, ar. 4.

Nota infidelitatis in curia Regia damnatus, amittit bona non Hungarica tantum, sed etiam ei subiectis existentia. par: 1, tit: 65.

Nota infidelitatis tribus modis fertur, in publica dieta per Regem, & regnicolas, pro secundaria repulsione, & per iudices ex allegatis, & responsis. par. 2, tit: 75.

Nota infidelitatis in dieta damnatus, nec salvo conductu, nec contradictione, nec repulsione potest se iuvare, aut executionem sententiæ impedire: par. 2, tit: 75.

Nota infidelitatis ex allegationibus, & responsionibus, aut per non venientiam à iudicibus damnatus, potest uti repulsione.

RMK II. 475

ue, novo iudicio & procuratoris revocatione. ibidem.
Notam infidelitatis incurrit, qui violentias in illos, qui comitijs interſunt, aut in eorum bonis patrat. Poſ: 67, art: 46.
Novorum iudiciorum cauſæ brevi termino deciduntur, ſicut etiam cauſæ dotum, &c. par: 2, tit: 18.
Imò in primis, & unis octavis, ante omnes alias cauſas. Vla: ma: art: 50, par: 2, tit: 77.
Novum iudicium legitimè impetratur, & penes illud novæ reſponſiones, & allegationes fieri poſſunt: par: 2, tit: 77.
Novum iudicium cum gratia, non impedit latæ ſententiæ exequutionem, ibidem.
Novi iudicij dandi plena poteſtas penes Regem. par: 1, tit: 77.
Novum iudicium impetrans, & non perſequens, in calumnia convincitur. Vlad: 5, art: 11.
Novum iudicium in cauſa non ſuccumbens, non poteſt impetrare vivente eo, qui ſuccumbit: poſt mortem, poteſt is, in quem proſequutio eſt devoluta. par: 2, tit: 78.
Poſt novi iudicij diſcuſsionem, in cauſa ſemel remiſſa ex curia regia, non appellat ſecundo, qui prius appellaverat, alia pars appellare poteſt, par: 3, tit: 6.
(Nullum ius, nullamvè iuris proprietatem ſibi reſervando) hæc clauſula hanc vim habet, in faſsionibus, quod deficiente eo, cui faſsio eſt facta, ad fatentem, vel eius hæredes non redeunt bona, de quibus eſt faſſus, ſed ad fiſcum devolvuntur, ſine hac autē clauſula, redirent, p. 1, t. 69.
Nundinæ novæ in parva diſtantia à veteribus poſſunt concedi, ſed non eodem die. par: 2, tit: 10.

O.

Obligaminum cauſæ brevi termino finiuntur. par: 2, tit: 18.
Occidens aggreſſorem cum gladio evaginato hoſtiliter, non punitur. par: 3, tit. 21.
Occupator aliorum bonorum violentus, poteſt expelli infra annum violenter. par: 1, tit: 68.
poſtea non, niſi iuris ordine, & convincitur in capitali. par: 2, tit: 42.
Occupans violenter bona in alium devoluta, & iure convictus, capitali ſententia feritur, ibidem.
Occupatio, & occupator bonorum, vide ſupra, bona.
Octavæ quadraginta dies iuridicos durant, demptis feſtis diebus, Poſ: 63, ar: 24.
Oculata reviſio eſt violenti occupatoris in dominio occupatorum exiſtentium viſibilis oſtenſio: fitq; convocatis nobilibus, commetaneis & comprovincialibus eorū teſtificatione, ac oculata demonſtratione, coram regio, & capitulari hominibus, qua peracta, atteſtatio eorundem vicinorum, & comprovincialium celebratur in ſede comitatus, vel in facie. par: 2. tit. 41.
Oculatæ reviſioni intereſſentes examinentur eo modo, qui ſervatur in communi inquiſitione. ibidem.
Oculata reviſio maioris efficaciæ, quàm ſola communis inquiſitio, quia poſt oculatam reviſionem, iuramentum non decernitur, ſi ſufficienter probatum eſt, ſin minus, deſertur reo. par: 2, tit: 41.
Officiales Prælatorum, Baronum & Nobilium in iuramentum depoſitione nobilib? æquiparantur, par: 2, tit: 27.
Officiales Eccleſiaſticorum, ratione actuum potentia

potentiariorum ibi patratorum, evocantur ex officijs suis, & si convincuntur, satisfactio quoq; illinc fit adversario, & iudici, ex parte eorum, ipsi autem per dominos, quorum non accessit commissio, ad illa patranda detineri possunt, usq; ad satisfactionem, par. 2, tit. 48

Officiales regij, aut quorumcunq; cum potentia suorum dominorum, actus potentiarios, vel quæcunq; mala si perpetraverint domini seipsos iuramento purgabunt, & ostendent esse innocentes, & satisfacient de suis proprijs bonis damnificatis: ipsi verò ab officialibus exigent etiam per occupationes bonorum, & personarum detentiones pro eis in satisfactione expositæ, non obstante nobilitatis libertate, Sig ma: art: 6.

Officiales regij, infra regij.

Officiales Capitulorum & Conventuum, in medio colonorum iudicum, eadem efficacia, & authoritate faciunt, ut ipsa etiam capitula & conventus. par: 2. ti: 53.

Onera iudiciaria quomodo solvantur, vide supra in voce, birsagium.

Onus minoris potentiæ flor: 100. qui æqualiter dividuntur inter iudicem & actorē. par: 2, ti: 67

Onus filiorum, aut fratrum assumere, est fideiussionem quandam super observatione paternæ, vel fraternæ fassionis emptori bonorum aliquorum facere. p. t. 59

Onus tripliciter assumitur. Primò simpliciter, id est, absq; causa rationabili, gulosè aut iniuriosè, & sic non valet, sed simpliciter rejicitur in iudicio. Secundò rationabiliter, id est, ex causa rationabili pro redemptione, vel melioratione bonorum, seu reparatione domus &c. Hæc assumptio si non continet nomina eorum expressè, quorum onus assumitur, invalida est: si continet, valet, & vivo assumente, filius vel frater non aliter poterit eam revocare, quàm cum homagio, & communi æstimatione eorundem bonorum. Tertiò pro redemptione capitis sui, ex hostiū captivitate, aut pro suæ personæ qualicunq; eliberatione à sententia capitali, & talis assumptio nunquam revocatur. ibidem:

Onus prohibitionis sylvæ, aut pratorum &c. constitutum, aut communitate aliqua contra eos, qui in eis damna inferrent, pertinet ad eos, qui illic habitant tantū externi per æstimationem damni satisfaciunt. par: 3 ti: 33,

Oppignorata, seu quovis titulo obligata bona sine herede decedente, redimit Rex, vel Imperator; par: 1. tit: 27.

Ordinarij iudices, Palatinus, iudex curiæ, Secretarius, Cancellarius, aut suus Locumtenens sigillum iudiciale portans. Matth: 1486. ar: 68

P.

Palatinum Rex cum consilio regni eligit, is in electione Regis primam habet, Regis in ætate tenera constituti tutor est, duranteq; Principis pupillari ætate, ei obedire debent omnes: interim Rex est e Rege non existente. Est etiam in generali expeditione supremus Capitaneus, seditiones regnicolarum sedare debet, & in his fontes punire. Rege, & regno dissidentibus, mediator esse debet ad pacem constituendam. Regis ignari, aut simplicis defectum supplet in respondendo oratoribus. Si Rex alicuius bona illicite confert, debet apud eum intercedere pro termi-

RMK II. 475

termino ad discutiendum, donationis cõditionem assignando. Iudicat omnes causas, & de oneribus iudiciorum coram eo emersis, Rex non debet disponere: Regis absentis vicem gerit. Est iudex Comanorum, à quibus accipit 3050 aureos annuatim, Dalmatiam iudicat, in qua habet certas insulas, Matt: in speciali Decreto, Vlad: ma: art: 33, - And: art: 8, Alb: art: 1, Pos: 55. art: 1.

Palatinus omnes quidem iudicat, sed sententiam capitalem, aut amissionis possessionem, sine conscientia Regis, contra nobiles non pronunciat, And: ar: 8,

Palatinale iudicium aboletur. Matth: ma. ar: 8, Vlad. mai. ar, 35.

Palatinus in expeditione iudiciaria potest causas violentiarum, sub ipsa expeditione commissarum, videre. Pos: 55, ar: 1.

Papa non legitimat illegitimos liberos ad successionẽ in bonis paternis, par. 1, t. 11,

Papa non confert, sed confirmat collatos episcopatus in Regno Hungariæ. p. 1, t. 11.

PARAPHERNVM.

Paraphernum integrum, hoc est, omnes res tempore desponsationis, aut nuptiarum, à quocunq; donatas, cũ dote accipit uxor, marito mortuo, nec eas subijcit divisioni; in quibus succedunt ei liberi ipsius, aut his non existentibus, propinquiores.

par: 1, tit: 100.

Paraphernũ quid sit, habes in proximo &c. & par: 1, tit: 93, 105.

Paraphernum non perdit uxor adultera. ibidem.

Paraphernorum causæ brevi termino finiuntur. par: 2, tit: 18.

Extra seriem iudicantur. Vlad. ad mi: ar: 16.

Paraphernum, & dotem, seu quartam, quomodo monetur tollere mulier, & si non vult, quomodo proceditur contra eam, vide supra dotem.

Paria literarum in iudicio exhibitarum semel tantum peti possunt, Pos: 50, ar: 58,

Parricida notam infidelitatis incurrit. par: 1, tit. 14

PASCVA.

In pascuis equi militum maneant, usq; ad ultimum diem Maij, & non in fœnetis, quæ falcari solent, suosq; tantum, non amicorum equos ibi milites pascant. Pos: 66, ar: 20.

In locis securis miseram plebem non vexent, ad sustentandum se gratis non cogant: aliter facientes per capita puniantur, si illi negligant florenis 1000, & refusione damnorum per Maiestatem suam Cæsaream mulctentur. ibidem.

Vt ad omnium statuum bona accedant, cognatorum equos secum non ducant, alioquin equos amittant, quorum pars denũciatori, & altera pars domino fundi per Capitãneũ assignetur, Pos: 78, art: 14.

Patre nobili, Matre ignobili natus Nobilis est, non contra. par: 1, tit. 7.

Paterna potestas in filios est hæc; quod, quàm diu filij sunt in paterna potestate, bona paterna alienare, aut super ijs contrahere non possunt, invitis parentibus. Quod patres filios possunt pro excelsibus castigare, & etiã incarcerare: quod, in casu necessitatis filiorum, onera patris assumunt, & bona alienant, quod patribus invitis filios nemo potest apud se retinere, quod Patres possunt pro se filios obsides dare, quod filij de rebus mobilibus patrum arestari non possunt, ultra quàm Patres volunt. Omnes autem filij, aut filiæ, ante emancipationem imò & nepotes ex filio non emancipato nati, subsunt

subsunt potestati paternæ. par: 1, tit: 51.

Pater filium, in quibus casibus potest ad aviticorum bonorum divisionem compellere, vide supra divisio.

Pater acquirit filio, & contrà, par: 1, tit. 53.

Paterna potestas tollitur patre mortuo, & nota infidelitatis, aut capitali sententia damnato ab hostibusq; capto. p. 1, tit: 56

Pater avitica bona, in præiudicium successorum, non potest alienare. par. 1, tit: 58. Nisi pro capitis sui ab hostibus, vel à capitali sententia liberatione, par: 1, tit, 59.

Patre evocato, ob factum maioris potentiæ, & mortuo, ante finem litis, hæres eius non condemnatur pro eius delicto in pœna capitis: sed æstimatione bonorum defuncti; occupatorumq; per eum restitutione, & damnorũ refusione, par. 2, tit: 61,

Patre simul cum omnibus filijs sententionato non redemptio bonorum per eos, de Principis gratia, fieri poterit, etiam de vicinorum manu, si iam alij ad se redimissent. par: 2, tit. 64.

PAVPERIBVS.

Pauperibus Vicecomites in documentũ pauperitatis eorum literas testimoniales dare debent. sub fide, & fidelitate. Pos: 63, ar: 51.

Pauperibus iudicetur primo die in comitatu, ibidem.

Pauperum causæ iudicentur in curia feria sexta, & Sabbatho. Pos: 50. ar. 53.

Peregrinationis, & studiorum causa absentes, semel non graventur propter absentiam, nec feratur in eos sententia (per nõ venientiam) Vlad. ad min. ar. 1.

Periurus nunquam amplius potest esse testis. Col. ar. 27, 83.

Personæ requisitæ in iuditio, Iudex, actor, reus, testes. Prol. tit. 13.

Personalis præsentiæ Regiæ quis sit, Matt. Vlad. anni 1492, ar: 42.

Personalis præsentiæ Regiæ Locum-tenens semper Budæ maneat, & iudicet. Vlad: mai: ar: 7, ar. 55.

Pertinentia omnia illa dicuntur, quæ ad civitatem, oppidum, villam, arcem pertinent, hoc est, omnia bona immobilia. par: 1, tit. 24.

Personalis citatio, Vide supra evocatio.

Periurij pœna gravissima, vide supra ludas.

Periurium duplex. I. quando sub iuramento alicui quispiam promittens, non servat promissum; pro hoc non punitur pœna Aucariorum, ob infirmitatem, vel alia impedimenta legitima, qui præstare non potuit, quod promiserat: præstare tamen tenetur imposterum. II. Mendacium sub iuramento, in periclitationem iurtum alicuius malitiusè commissũ, pro hoc pœna Ludas semper decernitur: par: 2, t: 30.

Persona singularis, hærede carens sententiata, per gratiam redimit bona sua. par: 2, tit: 64.

Pignora, vel vadia propria authoritate nemo capiat, contrarium faciens, in facto potentiæ convincatur. Sig: min: art: 2.

Pignoris titulo bona obligari non possunt in præiudicium hæredum vel fisci supra communem æstimationem, par: 1, tit: 60.

Pignoratio bonorum, ex parte impignoratorum est iuris proprij necessitate cogente, temporalis ad utendum alteri concessio: ex parte autem creditoris, est iuris alieni, cum fructuum perceptione, & capitalis summæ repetitione, damnabilis ad tempus detentio, par: 1, tit: 80, 81.

Pignoratis in bonis præscriptio non fit respectu dantis, seu impignorantis, sed fit respectu recipientis. par: 1, tit: 82.

RMK II. 475

Pignorare non possunt iure possessionario ultra communem æstimationem, & ipse pignorans non, nisi tota summa; hæredes autem eius communi æstimatione deposita, recuperant pignorata. par: 1, tit: 83.

Pignoraticiæ iuris possessionariæ causæ brevi termino finiuntur. par: 2. tit: 18.

Pignoraticia iure tenens, & coràm iudice personaliter repertus; personali citatione citatus ad tollendam suam pecuniam, & remittenda bona pignorata, respondere intra triduum tenetur, si literarum pignoraticiarum paria actor coram iudice producere poterit, par: 2. tit: 20.

Pignoraticia iura redimere volens, personaliter, vel de domo admonet tenentem ea, ad tollendam pecuniam suam, & si non tollit, evocatur non personaliter, nec de domo, sed de bonis, si habet. Si non habet, etiam de domo, aut personaliter & perdita pecunia, cogitur bona gratis remittere, par. 2. tit: 24.

Pyrrhus ab arcu Vngt Pos: 59. art: 55.

PISETARIVS Archiepiscopus Strigoniensis interfit, & videat quantum auri & argenti singulis septimanis inferatur ad Cameram, propter evitandam exportationem è Regno. Pos: 57, art: 15

Plebanis sua libertas servetur, eorum bona patroni post mortem sive testentur, sive non, non auferant, nec Prælati, extantibus cognatis. Pos: 57, art: 10.

Plebani non cogantur ab Episcopis confirmationes petere. Vla: min: art. 66, in 5, art: 26.

Semel tantum petatur ab eis charitativum subsidium, nec ultra taxentur. Vla: 5, art: 12, min: art: 69.

Plebanis suas decimarum decimas, vel sedecimas vendunt arendatarij. Po: 57, ar. 12.

Ad Poloniam oppignorata oppidalicea Hungaris redimere, Pos. 67 ar: 43. Pos 63 ar. 59.

Polonica moneta in Regno non recipiatur. Pos. 48 ar: 51.

Imò auferatur inducentibus, & eius dimidium habeat ablator, dimidium fiscus. Pos, 74, ar. 20.

Eandem amittat, si de ea quæstum exercuerit. Pos 78, ar: 19.

Aut redigatur ad suum valorem eodem. ibidem.

Polonicum Regnum oblatum Maximili: Anno 1575 art: 18.

PONTES.

Pontes nullos, vel malos tenentes, primò in centum, secundò in ducentis florenis tertiò in redemptibili amissione villæ, in qua telonium habent convincantur. Pos: 66 ar 12.

Poppel Ladislaus Vngarus, Pos 72 ar. 10.

Populus vocantur Prælati, Barones, Nobiles, plebs, ignobiles. par: 2, tit. 4.

Portiones fratrum à fratre indiviso, vel filiorum à patre venditæ, vel impignoratæ communi æstimatione recuperantur. par. 1, tit: 61.

Posteritates dicuntur omnes legitimi parentum successores. parte 1, tit 17.

Possessio duplicem habet significationem, primò significat dominium, & usum alicuius rei, secundò villam seu pagum, par. 1, tit: 24.

Possessionarium ius comprehendit omnia bona immobilia. ibidem.

Possessiones sub inclusionibus aliquarum literarum metalium existentium, virtute earum literarum à possessore non auferuntur, parte 1, tit: 58.

Potentiæ novæ patrator coràm Rege repertus, reg

tus, respondere tenetur. Albert: ar:30.
Potentiæ maioris pœna capitalis sententia. par. 2 tit:55
Potentiæ maioris actus, sunt hi, invasio domorum Nobilium, occupatio bonorum, detentio, verberatio, vulneratio, interemptio Nobilium. Matth: mai: art:18. Vlad mai:ar: 56, & min: 8.
Potentiæ maioris actus extra omnes terminos iudicentur, Vlad: min ar: 8 ad min: ar: 12
In tribus octavis terminentur. Matth: mai: art:7, idem ar:19
Potentiæ minoris actus sunt, illatio damnorũ iniuriam, & similia. onus vel pœna floreni 100 inter iudicem & actorem dividendi, ac damnorum, expensarumq; (ut decretum Ladislai habet:) refusio. Vlad mai ar:55. par. 2, tit. 67.
Potentiæ minoris onus solvere non volens, capitur non obstante libertate nobilitari, & quindecim diebus à iudice tentus, datur actori, cui serviet donec satisfaciat. par: 2, tit: 6x
Potentiarios actus sibi obiectos, qui affirmat se commisisse, rationem debet dare cur commiserit, alioquin succumbet, negans dicere potest, se tum in eo loco non fuisse, par: 2 tit:82,
Potentiariorum actuum ratione evocat omnes, Vide supra evocatio.
Pœnæ indebitæ actionis partes iudici tertia actori cedit, Tyr:47, art:24.
Pœnæ actus minoris potentiæ, media iudici, dimidia actori, Vla: mai: art:55.
Prædatores milites licet cuilibet de bonis suis eijcere, pos: 42 art: 51
Prædicatores duo ex singulis monasterijs ad castra mittantur, Zol:42, art:41
Prædiales Ecclesiarum, taxam Regiam non solvant, pos:67, art:14.
Prælatorum homagiũ marce, 100, par. 1, t:8.
Prælatus cum capitulo suo vel conventu simul condemnatur pro patratis ex bonis eorum communibus, ex diversis autem separatis. par. 2, tit. 49.
Prælatus cum capitulo suo, vel conventu indivisus, suo iuramento expurgat etiam Capitulum vel conventum divisus nõ. ib.
Prælati novi annuam prorogationem habent in suis causis, ratione iurium possessionariorum, & productionis literalium instrumentorum, in alijs non; par. 2, tit. 50.
Prælati ob delicta prædecessorum suorum non evocatorum, cum eandem tenerent prælaturam, non puniuntur; excepta causa violentæ occupationis bonorum, si & successores ea detinent, par. 2, tit. 51.
Prælati pro delictis suis non perdunt bona Ecclesiarum suarum, sed patrimonia tantum, & emendæ capitis subiacent. par. 2. tit. 44, & 51.
Prælatorum & Baronum absentia non obstante, iudicia in tabula, proccdant, appellationes non. pos: 66. ar. 22.
Præpositi infulati iuramentum æquiparatur iuramẽto decem nobiliũ: par. 2, tit. 40.
Præsbyter non beneficiatus, arma ferens, captus tradatur Prælato, Vla. 7, ar:60,
De Præsbiteris, vide in voce, clerici,
Præscribitur ius Regium annis centum, par, 1, tit, 23, 78,
Præscriptio allegatur ratione bonorum possessionariorum, & impignoraticiorum, item actuum potentionariorum, p. 1, t, 78,
Præscriptio est termini ad iuridicam tum retentionem, tum re acquisitionem bonorum, de iure statutis temporibus completio, in bonis regalibus annis centum, bonis Ecclesiarnm 40, nobilium 32, ei-

RMK II. 475

vium olim 12. nunc civium, & villanorũ unius anni, & diei curriculis completur in actibus quoq; potentiarijs annis 32. par: 3, tit. 15. par: 1, tit: 78.

Præscriptio non fit contra filium, ex pietate patrem in exilium secutum, quàm diu ibi est, par: 1, tit: 79.

Præscriptio non currit post mortem Ludovici per annos quindecim menses sex, diesturbiorum temporibus Zol: 92, art: 22.

Præscriptio interumpitur prohibitione, par: 1, tit: 79

Præscribitur lis mota, & non continuata annorum triginta duorum spacio, poterit tamen reincipi. ibidem

Præscriptio non procedit contra captum ab hostibus. par: 1, tit. 56, 79

Præscriptio non fit in bonis impignoraticijs respectu impignorantis, nisi forte post impignorationem denuo, iure perpetuo impignorans, eadem bona eidem obligaverit. par, 1, tit, 78, 82.

Præscriptio non fit in motis rectificandis. par. 1, tit. 78, 84, 85.

Principes nec nocentibus debent parcere, nec innocentes damnare. prol. tit. 6.

Principi non servanti eorum privilegia, nobiles impunè possunt rebellare, parte 1. tit: 9.

Princeps habet plenariam potestatem nobilitandi, & possessiones conferendi. parte 1, tit. 3, 10.

De principe vide plura infra. Rex.

Prior Auranæ, occasione castitatis, & quod non in maiori onere, quàm ipsi ecclesiastici in facto maioris potentiæ condemnatur. Prælatus in alijs, Baronibus æquiparatur. parte 2. tit. 54.

Privilegium est lex privata, & singularis, quæ ad unum, vel paucos pertinet; aut est Principis beneficium, contra ius commune indultum, & est duplex, generale & speciale. parte 2, tit. 7.

Privilegium generale perpetuum est, speciale extinguitur cum personis. ibidem.

Privilegium tollitur per decretum, habens mentionem eius derogatoriam expressè. parte 1, tit 8.

Privilegia liberarum civitatum de non solutione monarum in terris aliorum abrogata sunt. ibidem.

Privilegium illud valet, quod datum est ex ordinaria principis potestate, & non præiudicat alijs, parte 2, tit. 9.

Privilegium iuribus aliorum duobus modis præiudicat, ratione temporis, & loci. parte 2, tit 10.

Privilegium non ordinarium Regis potestate & contra decreta, ac communes libertates regni collatum, non valet. parte 2, tit: 11.

Privilegium perdit, qui ipse etiam facit contra illud, qui non utitur eo debito tempore, qui incurrit crimen læsæ Maiestatis, & notam infidelitatis. Item invalidum est privilegium in damnum enorme alterius datum. Item, contra quod iudicatum est, esse invalidum. Item invalidatur per expressam renunciationem. Item per posterius derogatur eidem personæ collatum. Item per revocationem Principis, ex causis rationabilibus. par. 2, tit. 12.

Privilegia quorum Regum serventur, vel non serventur. par. 2, tit. 14.

Privilegia cum clausula, (de cuius vel quorum notitia &c:) sublata sunt par. 2, t. 16

Privilegia falsa conficientium Capitularium, vel iudicum Regni ordinaria pœna. Vide supra Capitulares, & iudices.

Privilegijs perditis, succedit probatio per Nobiles, Matt:mai:art.71.
Probatio expulsionis de bonis pignoratitijs non recipitur, ultra annum sexagesimum par:1,tit:82.
Proclamata congregatio aboletur, Matt:ma art:2. Vla:ma:ar:36.
Procuratoriæ literæ in foro spirituali singulis annis renoventur, Pos.78. ar.17.
Procuratores debent esse iurati, Po:67,a.27
Relaxatur hoc eis, Pos:74, art:34.
Procuratores constituere possunt Nobiles fœminæ, extra loca capitularia, coram duobus capitularibus. Vla:mai:art:97.
Procuratores possunt constitui in sede comitatus in causis ibidem agitandis, Pos:63,art:53.
Procuratores possunt ad totum tempus absentiæ constituere, qui diu abesse debent, Vla:in 5. art:14
Procuratores non sedeant cum Vicarijs in iudicio, Vla:ad min:art:35
Procurator & Iudex, vel homo Regius in eadem causa qui fuerit, homagium solvit part: par:2,tit:22.
Procuratorum inanes, & frustraneas cavillationes, iudices, secundùm suam conscientiam, amputent, Pos:63,art:49.
Procurator unus 14 tantum personarũ causas assumat. Matt:ma: art:65
Procuratoris revocatio lite pendente fit, par:2,tit.79.
Etiam post communem inquisitionem, Pos:50,art:56.
Procuratores externi ne tolerentur in sedibus Ecclesiasticis, neq; in civitatibus, ubi sunt iudices spirituales, Pos.69,art 41
Procuratoris revocatio quid sit, & quod fit coram iudice, aut eius homine ad hoc dato, par:2. tit:79.
Procuratoris revocatio in longis causis fit ante sententiam, in brevibus etiam post. Vlad ad mi:ar:15, parte 2,tit:80.
Procuratoris revocatio errorem præsupponit, ibidem.
Procuratoris revocatio eodem die, quo sententia lata est, sine onere, elapso eo, sub iisdem Octavis aut brevibus iudicijs, (postrema die excepta) cũ minoris sex marcarum onere, in alio verò termino cum 50. marcis homagialibus fit. Vlad: ad min: ar:15, parte 2 tit:81.
Procuratoris fassio obligans aliquem ad 50 marcas gravis ponderis, quolibet titulo revocatur sine gratia. ibidem.
Procuratoris revocatio in brevibus causis, post ultimam sententiam expiratis Octavis, vel termino brevium iudiciorum per gratiam Princ pis vigore novi iudicij fit. ibidem.
Procurator revocatur in comitatu florentis tribus antè, & post sententiam duplicatur hoc onus, post remissionem causæ ex curia si ibi approbata est sententia comitatus. par: 3, tit: 6.
Proditio fraterni sangvinis, & eius pœna, vide supra: fraterni sanguinis.
Proficiscentium ad dietam, seu iudicia, occisores nota infidelitatis feriuntur. par 1. tit: 84
Prohibitio personalis, ratione indebitæ, & potentionariæ detentionis iurium possessionariorum. vim evocatoriam, cum insinuatione habet. par: 2, tit: 20.
Prohibitio trina in processu causarum, nulla facta responsione, non admittitur; sed prohiberi potest ex responsione facta deliberatio ter, sine onere, quartò autem cum onere: eodem tamen die quo deliberatio fit, Et ante sex ultimos Octavæ

RMK II. 475

dies, tunc enim nulla potest fieri prohibitio. Poson: 50, ar: 52.

Proprietas non aufertur ab hæredibus per bonorum obligationem, parte 1, tit: 27.

Proles, filij & filiæ, exclusis posthumis, dicuntur, par: 1, tit: 17.

Prorogatio annualis pupillorum, & novorũ Prælatorum, parte 2, tit. 50.

Prorogationes in causis ex constitutionibus Novizolienſibus ad iudicandum non servantur. Pos: 42, ar: 32. Pos. 45, ar: 31.

Prorogationes à Rege concessæ, suffraganturhis tantum, qui aut in confinibus castra tenent, & specialier in Regno Boszne, aut sunt in bello, aut versantur in legationibus Regis & regni extra patriam: qui verò sub his titulis falsò sibi acquirunt prorogationes, in lingua emenda convincitur, Matt: in ar: 6. 7, Matt: 8 9. Vlad: ma: 71. ad mai: 14.

Prorogationes quando dantur fratribus indivisis pluribus, si aliqui eorum sunt in bello, & maior domi, non observatur: si autem divisis pro parte absentium, ex causis proximè expositis, observantur. Alb: 3, 33, Matt: in ar. 8, mai. 7. Vlad: in mai: ar: 71.

Proventuum regiorum occupatores, & turbatores, intra & extra regnum sine processu iuridico Rex puniat. Po: 46, ar: 25.

Pruk Civitati Austriæ permittitur emptio ab hæredibus Iacobi Stompa, curiæ Nobilitaris in possessione Nyulas, & prædij Nandorff, in comitatu Mosovienſi, cum hac conditione; ut cum regnicolis eorum onera ferant, & iuribus regni stent Pos: 56, ar: 44.

Publicam ad querelam violentos oppressores nobilium, & plebis, sine iuridico processu, intra & extra regnum Rex puniat, Pos: 46, ar: 25.

Publicarum constitutionum violatores tãm intra quàm extra Regnum punit Rex. Pos: 46, ar: 26.

Puellæ sub tutela sunt, antequàm nupserint. par 1, tit: 112.

Puerum illegitimæ ætatis citans, in homagio evocati, condemnatur. par: 2, tit: 23.

Puellæ in capillis existentes fassiones facere non possunt, nec admittuntur ad tutelam fratrum minoris ætatis par: 1, tit: 91.

Puellæ in capillis à patribus decedentibus remanentes, quomodo maneant in domo paterna, & qualiter emaritentur. Vide supra filiæ, & defectus seminis.

Pupilli ubi ad legitimam ætatem pervenerint, possunt accusare tutores suspectos, par: 1, tit: 124.

Pupilli legitimæ ætatis procuratores constituere, & fassiones facere, non nisi consensu, & scitu tutorum possunt par: 1, t. 126.

Pupilli possunt, vigore revisionalium, revocare fassiones, infra ætatem perfectam, à se inconsultè factas. par: 1, tit: 128.

Pupilli infra legitimam ætatem non tenentur cuiquam contra se agenti respondere; præterquàm in causis tempore patrum motis. par: 1, tit: 129.

Pupillis iuramentum adiudicatum differtur ad ætatem legitimam, parte 1, tit: 130.

Pupilli illegitimæ ætatis tenentur respondere ob contradictionem eorum nomine factam evocati. parte 1, tit: 131.

Pupillorum illegitimæ ætatis evocatores, eorum homagijs condemnantur. parte 1, tit: 132.

Pupilli etiam legitimæ ætatis, à morte suorum patrum, in causis ratione iuris possessionarij & productionis literarum motis, habeant annuam prorogationem. parte 2, tit: 50.

Purgatio

Purgatio civium in causis debitorum pro prio tantum iuramento fit. par. 3, tit: 17.

Q.

Quartalitium est ius possessionarium puellis, & mulieribus, de bonis paternis redemptibilis lege, deputatum. parte 1, tit: 88.

Quartalitium non habent puellæ in bonis fratris collateralis pecunijs emptis. parte 1, tit: 17.

Quarta puellaris filiæ ex fratrum consensu impossessionato nuptæ, in bonis redditur, alias in pecunijs, parte 1, tit: 29.

Quarta puellaris non rebus venalibus, sed paratis pecunijs solvitur, & semel tantum, sive una sit puella, sive plures. parte 1, tit: 89.

Quartalicium una filiarum recipiente, licet alteri experiri iure, an bona illa sequantur ius fœmineum parte 1, tit: 90.

Quarta puellaris qualiter æstimetur. vide æstimatio.

Quarta, & dos de eisdem bonis, respectu diversarum personarum, simul quæri potest. parte 1, tit: 97.

Quartaliciorum, & dotum solutio, equis equatialibus potest fieri, ne hæreditates alienentur. parte 1, tit: 101.

Quartalicium tollere quomodo sit monenda fœmina, & si non tollit, qualiter procedendũ est contra eã, Vide supra fœmina.

De quarta puellari, vide plura in verbis: filia & fœmina.

Quærelam ad simplicem Rex neminem impediat. And. ar: 2, Matt: 2, in ar: 18. Matt: 3, ar. 10, Vlad. ma. ar. 11, 12.

R.

Rectores populi lædens, tanquam pro publico crimine accusatur ab omnibus. Prolog: tit: 14

Religionis in negotio Episcopi per se vicarios, & Archidiaconos, alios sacerdotes per suas diœceses officium suum faciant, & liberè exerceant. Pos: 50, art: 12, 13. Pos: 48, art: 5.

Religionis in negotium seculares, etiam hi, qui plus alijs possunt, nullo modo se intromittant; verum semota omni disputatione, Episcopis, & ab eis missis obediant, & de rebus controversis expectent concilij determinationem Po. 50, art: 16.

Religionis in negotio (præsertim quando Archidiaconi, & Vicarij Prælatorum idiotas, & non legitimos concionatores prohibere, aut de bonis aliquorum ejicere volunt:) domini terrestres non solum non impediant; sed etiam adiuvent ecclesiasticos, contrarium facientes, ad primam monitionem Regiæ Maiestatis, vel locum tenentis comparere teneantur, & puniantur. Pos: 48, art: 10.

Religiosi reformentur per Episcopos, S. Ladisl: lib. 1, art: 21, Matt: ma art: 12.

Repulsio in sede iudiciaria regiæ Maiestatis valet florenis 72, in comitatu valet florenis 36. par: 2, tit 73.

Repulsio est partis in causa triumphantis, per alteram partem in causa succumbentem, ab exequutione latæ per iudicem sententiæ violenta quædam propulsio. par: 2, tit: 37.

Repulsionis pœna florenis 72, si autem secundò fiat, notam infert repellenti Mat. ma: art: 16, Vlad: ma: art: 57, in quinto art: 4. par: 2, tit 73, & 52.

Repulsione turbans communem inquisitionem, vel oculatam revisionem, in facto minoris potentiæ, & amissione causæ condemnatur. Mat: ma art: 16. Vla: ad ma: art: 57.

RMK II. 475

Repulsionem sine gentibus, ostensione evaginati gladij, facere oportet, & actor contra repulsionem in possessione obtenta, se locans, & è converso reus, cum gentibus ab ingressu talis possessionis actorem repellens; in eiusmodi amissione iure convincitur. Vlad. ad mi. ar: 19.

Repulsio agitur ostensione qualiscunq; teli, vel instrumenti ad lædendum apti. par: 2, tit: 74.

In repulsione, vicini, & commetanei necessario requirantur, eorumq; ut nomina sunt testes esse factam repulsionem, nec Regium, & capitularem hominem id falsò retulisse. Vlad: ad mi: ar: 18, & par: 2, tit: 74.

Repulsionem facit etiam is, qui in causa nõ succumbit, & quidem sine onere, si triumphans vigore sententiæ vult se statuere in aliquam possessionem, quam non in causa succumbens, sed alius habet præmanibus; & id ferè solet evenire, quando pro aliqua arce litigatur. Sed ex pertinentijs illius, aliqua pars diu ad alias manus legitimo aliquo titulo, pervenerat, & nunc obtenta arce, etiam illã partem restituere nititur victor. Item si hæreditatem, & proprietatem alicuius iuris possessionarij quispiam pro se obtinuit, quod titulo pignoris apud aliquem in causa non succumbentem habetur; tunc enim si triumphans simpliciter, absq; solutione pecuniæ, occupare nititur, ius, huiusmodi possessorem repellere potest. par: 2, tit: 77.

Repulsio, inhibitio, contradictio non admittitur in causis bonorum occupatorũ, vigore novarum constitutionum motis. Pos: 52, art: 27, Zol: 42, art: 7. Pos: 42, art: 40.

Restantiæ ab anno 59, usq; annum 67 in possessionibus, quæ per Tartaros, aut alios hostes, seu Regis exercitum desolatæ non sunt, solvantur. Pos: 67. ar: 16.

Retractatio, seu revocatio fassionis, vide supra fassio.

Revisio oculata, vide supra oculata. Qui celebretur, cuiusq; sit virtutis. par: 2, tit. 41.

Revisio metarum fit inter Vngariam & Austriam, & ibi & Vngaria nominati, Pos: 74, item, Pos: 75, ar: 5, item 69, ar: 42.

Reus qui dicatur, Prolog: tit. 13

Reus succumbens in iuramentali depositione, sibi ratione occultatarum literarum imposita, efficitur victor actoris in bonis, quæ concernebant illæ literæ: prætextu verò metarum si deficit, terras litigiosas actor habebit. parte 2, tit: 36.

Reus quandocunq; deficit in iuramentali depositione, actor triumphat, ibidem.

Rei, seu in causam attracti quasdam conditiones, vide in voce actor.

Rex succedit in bonis Nobilium, sine hærede decedentium. par: 1, tit: 10.

Rex succedit Prælatis, & Ecclesiasticis in suis beneficijs, quantum ad collationem tantum: ibidem.

Rex bonorum ad se devolutorum possessionem adeat, modo, & ordine divorum Regũ, tempore observato. Pos: 50, ar: 76.

Rex confert ecclesiastica beneficia in hoc regno. par: 1, tit: 11

Rex, quomodo vult, disponit de bonis in femine deficiente. par: 1, tit: 13.

Rex, & populus simul condunt leges: par: 2, tit. 3.

Rex legibus subiectus, quas condidit. par: 2, tit: 5.

Rex neq; capitalem pœnam in iudicio incurrit, neq; emendam capitis, nec in amissio-

missione bonorũ condemnatur nec iuramentum per se, sed per Directorem deponit, nec literas producit; licet omnibus coram Palatino respondere teneatur, & refundit damna per suos officiales, & lobagiones facta. par: 2, tit: 39

Rex dat exercitum solutum in Hungaria, qui sufficiat non solum ad reliquias Regni defendendas, sed etiam ad reprimẽdos rebelles, Pos: 46, art: 19, & 43 ar: 8.

Rex habet plenariam potestatem nobilitandi, & possessiones conferendi.
par: 1, tit: 3, & 10

Rex extra, & intra Regnum sine processu iuris punire potest publicarum constitutionum violatores, proventuum, regiorum, contributionum, subsidiorum q; direptores, Ecclesiarum Dei, & decimarum privata authoritate ablatores, nobilium, & miserae plebis oppressores, homicidas, & id genus alios malefactores publicos, de quibus est publica querela.
Pos: 46, art: 25, Vlad: art: 67.

Rex Hungaros habeat consiliarios, & omnes officiales. Vide supra externi

Rex successor, sine hæredibus morientium. Col: art: 17, 18; Zol: art: 8, par: 1, tit: 10

Rex aliena bona, si quæ habet in manibus, restituat his ad quos pertinent. Zol: 42, art: 8, Pos: 54, art: 16.

Rex, vel filius in Hungaria maneat.
Pos: 52, art: 33.

Rex perpetuo non potest alienari regalia iura etiam cum consilio. Al: art: 16

Regis equi non pascantur in pratis nobilium absq; eorum consensu. And: art: 16.

Regis ministri in synodo iudicentur.
Col: art: 7, 9.

Regis Tricesimatores, & alij officiales tam Hungari, quàm externi pareant legibus regni, in literis Cancellaria Hungarica datis, nec se referant ad Camerarios Germanos, sed subsint Cameræ Hungaræ Pos: 59, ar 9 Pos: 56, ar: 37, Pos: 55, ar: 16.

Reges quorum privilegia servantur.
parte 2, tit: 14.

Rege mortuo, arma sumens, vel turbans pacem, notam incurrit. Vlad: ma: ar: 10.

Regales census reddere nolentes, cogantur per Comitem, sub pœna trium marcarum.
Sig: mai: ar: 8. Vlad: mai: ar: 26.

Regales proventus sunt isti, Tricesimæ, Lucrum Cameræ, montana, Vrburæ, monetarum cusio, salium fodinæ, margarinæ, quinquagesimæ, vigesimæ. Alb: ar: 45.
Vlad: mai: ar: 26, in 6, ar: 4.

Regales Civitates Buda, Pesth, Cassovia, Posonium, Tyrnavia, Barthffa, Eperies, Sopronium, quæ vocantur liberæ. Item vetus Buda, Strigonium, Alba regia, Leucouia, Szakolcza, Cibinium, Szegedinum, Item Comani, & Philistei omnes sunt Regis. Item Vvyssegrad, cum duabus insulis, Chepel, & Ros. Item Semnicia, Cremnicia, Bistricia, Zolium, rivulus dominarum, cum alijs civitatibus mõtanis Castrum Hvvrth, cum quinq; civitatibus, Castra Munkacsh, Diosgyör, in Transylvania Saxones Regij, Kolosvvár, &c.
Vlad: in 7, ar: 4.

Regales ad proventus nemo se intromittat.
Zol: 42, ar: 43.

Regalium iurium donationes non confirmentur, Matth: in ar 21.

Regalia iura, qualitercunq; alienata, remittantur. Vlad: 6, ar: 1, 2, 3.

Regius homo, tempore reversionis ab exequutione iuret, & qui falsè processerit, in facto periurij, amissione capitis, & omniũ bonorũ convincatur Sig: ma: ar: 12

RMK II. 475

Regius homo, tempore reversionis ab exequutione iuret, & qui falsè processerit, in facto periurij, amissione capitis, & omnium bonorum convincatur. Sig: ma: ar: 12.

Regius homo in literis notatus, exequi nolens, tres marcas solvat Comiti. Sig: mai: ar: 13.

Regius homo debet esse de eodem Comitatu in quo fit exequutio. Lud: 1, ar: 22.

Regius homo, & procurator in eadem causa in homagio damnatur, par:2,tit:22.

Regia ulna, par:1.tit 133.

Regium nomen per donatarium litibus, ratione donatæ rei motis non immiscetur, Lud:1,art:14, Vla:ma:art:61.

Regium, vel palatinalem, & capitularem hominem criminans, falsam relationem feciſſe; poterit eos iure convincere, per hoc tamen causa principalis non retardatur, par:2.tit.74.

Romam nemo litigaturus adeat, in prima instantia, Matt:mai: art. 47,48. Vla.mai,art.45,min.art.63.

Rudolphus Austriacus postulatur in Regem, Pos.72,art,2.

Coronatur 73, die 25 Sept. Pos,73, art.1.

Rudolphi Imperatoris prima Dieta, anno 1578. Pos.

Rueber Ioan. creatus in Vng. Pos. anni 72, art: 10

Rustici rarò admittuntur in testes contra Nobiles, & non, nisi partibus consentientibus, par.2.tit.27.

Rustici iuramentum penes Nobilem, contra Nobilem non valet, penes Nobilem contra ignobilem, vel penes ignobilem contra Nobilem, ratione debitorum, & similium negotiorum valet, par.2 tit.33.

Rusticus actor, ad unum coniuratorem tres, ad unum florenum iurant in Transylvania, par: 3 t.3.

Rustico æqualiter succedunt filij, & filiæ in capillis existentes emaritatæ cum honestate, de avitis tantum accipiunt portionem, de acquisitis non, par:3.tit.29.

Rustici testati uxor partem accipit de bonis illius, stante coniugio de acquisitis; intestati succedit in omnibus simul acquisitis. ibidem.

Rustici uxor secunda, & filij ex ea nati non accipiunt partem de portione filij, ex proxima uxore procreati: si is cum patre fuerit divisus, ibidem.

Rusticus hæredibus carens, testatur de mobilibus, & de medietate immobiliũ, medietas ad dominum devolvitur; si verò intestatus decesserit; dominum habebit in omnibus successorem, qui providebit ei de sepultura, & solvet eius debita. parte 3 tit:30.

Rustici variæ sunt conditionis, & perdiderunt libertatem tempore belli crucigerorum, parte 3,tit. 25 Vlad 6,ar.67.

Rustici in prima instantia conveniunt coram solis dominis terrestribus, qui si iustitiam administrare voluerint, citantur ad Comitem, præter quam in causis spiritualibus, par.3 tit.25.Sig. min: art.8.

Rusticorum ex parte dominus terrestris coram uno, vel duobus iudicibus Nobilium iudicium facit. par. 3, tit. 25.

Rusticorum ex parte nõ ad simplicem querelam aliquorum, sed veridicè, hoc est, per evocationem requisiti, tenentur iustitiam facere domini terrestres p.3,t.26

Rusticos statuere citatus dominus terrestris, ita ut & ipse cum illis compareat, si nec ipse comparet, nec rustici, dominus in tribus rusticorum, singulis in una marca

marca mulctantur, & præterea in causa principali succumbunt; ita, ut si ad curiam Regiam fuit facta citatio, in facto maioris potentiæ dominus, & statuti perdunt bona, & caput, in facto minoris potentiæ sive in curia, sive in Comitatu dominus in centum florenis, statui commissi singuli in suis homagijs condemnantur, & eam in maiori potentia supra centum florenos comitatus non gravet. ibidem.

Rusticus ad primitias, & nuptias subsidium tollerabile præstat. Pos. 48, 39.

Rusticorum ex parte iudicium facere promittens dominus, in facie possessionis, ubi illi residunt, iudicat in termino per iudicem ordinarium assignato, & si terminum primum neglexerit, pro singulis statui commissis, in tribus marcis, pro duabus iudici, & pro tertia parte adversario persolvendis condemnantur, si secundum (in causa maioris potentiæ) statui iussi, omnia bona mobilia, & immobilia, & caput perdunt, ita quod bona inter partem, & iudicem distribuuntur, modo præmisso. parte 3, tit 26

Rusticorum ex parte quando dominus terrestris iustitiam impendit, si fuerit in capitali condemnati, ipse duas bonorum partes, tanquam iudex accipit, tertiam adversæ parti, una cum capite convicti, dare tenebitur, sub pœna homagij condemnati. ibidem

Rusticus condemnatus nullas res habens quomodo rependit damna aut debita. Vide supra damna

Rusticus hæredi minori potest testamentaliter alium hæredem substituere, & valet substitutio, si hæres ante duodecimũ annũ ætatis decedit, aliter non. par. 3, tit. 30.

Rusticus non habet perpetuitatem in suis hæreditatibus, sed dominus. ibidem,

Rusticus cum nobili per se litigare non potest. ibidem tit. 31,

Rusticus inventus succidere, vel decorticare sylvam alienam, perdit res, quas secum habet, & in homagio convincitur. par. 3, tit. 33.

Rusticis iuramenta sic imponuntur, quando coloni statui commissi, ad iudicium domini terrestris remittuntur, & actor Nobilis in iudicio domini trinas literas inquisitorias producit: si simpliciter negant, rei actionem singulis quadragesimo. Si binas inquisitorias exhibeat, vigesimo. Si unas decimo se, sin similibus, purgatio adiudicatur. Si verò & actor, & reus sunt ignobiles, servatur loci cõsvetudo, si post inquisitorias ab actore exhibitas in causa attracti actionem negantes vicinorum testimonio, aut alio probabili documento se innocentes ostendere voluerint. Et actor id acceptare nolens, simpliciter iuxta inquisitorem voluerit iustitiam administrari: media pars iuramenti defalcatur reis, & hoc in civilibus, nam in criminalibus, quando ad caput malefactoris iuratur, criminis qualitas ponderatur, par. 3, tit. 27.

Rustici regales, seu cives, coram suo iudice in prima, in secunda instantia Magistro Tavernicorum conveniuntur. Sig min. ar. 12.

Rusticis libertas transmigrandi de loco in locum intra tamen, & non extra Regnum, reddita est, anno 1556, in qua hic ordo servari debet, ad requisitionem domini vel Nobilis, ad cuius bona rusticus transmigrare vult: Iudex Nobilium & iuratus Nobilis illius comitatus, in quo tunc idem rusticus residet. ad faciem loci de quo discedere cogitat, accedat, co-

RMK II. 475

dat, coram qutbus terragium 2, den: iudiei eiusdem loci deponens, significet de suo discessu, quo facto, Iudex Nobilium præfigat decimum quintum diem & sub hoc termino deliberet rusticus, an omnino discedere velit aut remanere. Si perstiterit in voluntate discedendi, infra prædictum 15, dierum terminum priori domino, colonisq;, & servitoribus eius, si quid debet, vel si quid contra eos deliquit, satisfaciat, domum quoq; suam, si desolavit, ædificet. Alioquin ipso 15 die iudicialium, & iuratis ex parte eius de prædictis, de omnibus quoq; maleficijs, de quibus forte accusaretur satisfactionem plenam impendent, atq; sic Rusticum cum omnibus bonis ad locum, quo ire vult, migrare permittent. Si qua partium iudicis Nobilium, & iurati iudicio contenta esse non vult; potest ad sedem comitatus appellare, sed hinc ultra non. Rerum deliberatione comitatus debent esse partes contentæ, si rusticum dominus prior in libertate tenuit ante transmigrationem, debet antequam transmigret, omnia solvere domino quæ occasione libertatis non solvit, contributiones quoq; Regias, & in medium Comitatus usq; ad sequentem connumerationem debita solvere debebit. Pos: 56, ar: 28.

Rusticus migrans, domum suam emptam, vel per ipsum ædificatam, cum suis pertinentijs, usq; ad diem transmigrationis, potest vendere, vel in eam alium rusticũ collocare; si usq; transmigrationem id non facit, relinquitur domus domino terrestri, vineæ, terras, prata, non ad sessionem pertinentia, sed extirpantia, aut aliter empta, vel hæreditaria, etiam post migrationem poterit possidere: provent-

tus tamen domino terrestri priori, ratione earum persolvat, si tamen volet, poterit dominus terrestris per æstimationem hæc à colono ad se recipere.

Pos: 56 ar: 29.

Rusticum legitimè migrare volentem temerè retinens, pro primo termino, per Iudices Nobilium assignato in florenis 100 pro secundo 200. pro tertio in amissione possessionis, vel loci, unde non permisit migrare, convincitur, si tamen amissa bona poterunt ij redimere, quorum interest. Pos: 56, ar. 30.

Rusticus præmissus in transmigratione observandis, non observatis alio discedens, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, quæ in dominum devolvuntur, & nihilominus repetitur medio iudicium Nobilium, & iurati, qui si per eum, ad cuius bona discessit, non restituitur, intra tribus terminis, per eosdem Iudices Nobilium & iuratum assignandis, incurrit pœnas in proximo articulo denotatas.

Pos: 56, art: 31.

Rustici quoq; regij possunt, observatis observandis, migrare eodem modo, ut alij eorum coloni. ibidem.

Rustici qui ante hanc de transmigratione constitutionem migrarunt, vel redire ad priore locum, prout libet, si tamen priori domino damnum intulerunt, modernus dominus, ex parte eorum debet coram uno iudice Nobilium, & iurato iudicium facere. Pos: 56, ar: 32.

Rustici ex Hungaria in Austriam, & Moraviam, & contra fugientes, restituãtur prioribus dominis. Pos: 72 art: 29.

Rustici ab una porta, tempus sex dierum gratuitas operas debebunt præstare ad arces finitimas. Pos: 57, art: 6.

Poste

Postea dierum, 12, Pos. 67, art. 17, Pos. 69, art. 19, Pos. 74. ar. 5

Rustici ad labores gratuitos non cogantur tempore messis & vindemiæ, Po. 57. a. 6.

Rusticos ad labores mittere nolens, dominus, dum requiritur, trium marcarum birsagio mulctetur, per Comitem, aut vicecomitem toties, quoties, Pos. 63, ar. 20

Rusticorum ad labores in expeditione, & in exactione birsagij. à non mittentibus negligens Vicecomes amittit officium & convincitur in flor: 50. Pos: 63, ar: 20.

Rusticorum domini, aut alij quicunq; sese opponentes Vicecomitibus in expeditione colonorum, ad labores, aut exactiones birsagij à non mittentibus, incurrunt pœnam in turbatores executionum statutas ibidem.

Rusticos cogere ad labores, aut à non mittentibus birsagium exigere si non valeret Vicecomes, Comitis auxilium, si neq; ille, Capitanei requirant, & is teneatur illum adiuvare' ibidem

Rusticorum à locis finitimis longiùs distantiũ labores possunt redimi pecunijs; quibus alij laboratores loco eorũ conducãtur. Si autem vicecomes, aut Capitaneus ad cuius manus talis pecunia datur partẽ eius aliquam pro se reservasse compertus fuerit, primò quinduplum, secundò duplum furatæ pecuniæ reddere cogatur, tertiò, ut fur capitis pœnam subeat, Pos: 63, art: 21.

Rusticorũ labores, aliò, quàm statutum est, convertens Capitaneus, convincitur in mille florenis, pro media parte fisco, & pro alia medietate ei, cuius coloni fuerint de suo stipendio, vel per occupationem bonorum de facto exigendis, Pos. 67, art. 18.

Rustici in Chyallokõz habitantes, mediam partem laborum à aggerum Danubij reparationem impendant, Pos. 69. ar. 22.

Rusticis liceat labores præstare, vel redimere decem nummis, pro uno die, vecturam unius currus cum equis duobus den: 40, cum duobus bobus den: 20, & sic consequenter, Pos 54, art. 7.

Rustici Archiepiscopi Strigoniensis, & eius Capituli laborent ad Vyvart, Pos. 59. a. 27

Rustici prohibentur venari, & aucupium exercere, Vla. 5, art 18.

Rustici per potentiores non opprimantur, And. art 13.

Rusticus unus suo iuramento flor. 1, ex debito, vel damno, vel mutuo vel amissa pecunia, recuperat, par. 2, tit. 32.

Solvant tamen de prædijs, seu terris, quas vel emunt, vel aliter pro se usurpant, si prius de illis decimæ sunt solutæ.

Rutheni, & Rasciani, ac Valachi omnes liberi à decimis, vide supra Decimæ,

S.

Salvi conductus violatores nota infidelitatis feriuntur, par, 1, tit. 14, Mat. 2 a 27

Sales extranei in regnum non introducantur, ubi autem reperti fuerint, auferantur per dominum loci, vel possessionis: si autem is non abstulerit, Comes talem eius possessionem pro Rege occupet. Sig: min. art. 20, Sig. 3. art. 8, Alb. ar. 9, Matt. 2: art. 9.

Salium novæ Cameræ abolentur. Vlad. min. art. 37.

Salium Cameræ restaurentur, & Rex possit in quorumcunq; bonis loca pro filialibus Cameris eligere. Pos. 48, art, 29.

Salibus Polonicis uti licet Comitatibus Turocz Arvva, Lypcho item maritimis Sclavi uti possunt, Pos. 48, art. 29.

RMK II. 475

Sanguinis coniunctio sola efficit mutuam successionem, par, 1: tit, 47.
Scholares arma non deferant, Vlad, 7, ar, 60
Selavi fuitivi, qui redire volunt, remittantur ab his in quorum boni sunt, sub pœna, in articulis migrationis colonorum contenta, Pos, 50, art, 72,
Selavoniæ leges, par. 3, tit, 3.
Sæculares iudices remittunt causas de foro spirituali, ad se transmissas, si cognoverint eas esse fori spiritualis, Vlad, ma, art, 46.
Sæculares etiam hi, qui plus ceteris posse videntur, sint subditi, & obedientes Episcopis, & ab eis missis in omnibus, quæ ad religionem, vel cultum Dei spectant, semota contentione, & disputatione, neq; contra eorum doctrinam, quamvis rationi asse efferant, sed si quid in disputationem vocari posse videretur, id concilio reservetur dirimendum interim insistatur veteribus institutis ecclesiæ, Pos, 50, art, 16, Sop, 53, art, 9,
Sedem iudiciariam violans condemnatur in marcis 25, Sig, mai art, 7, Matth, mai, ar, 58, Vlad, ar, 67.
Semen deficit, si masculi non super sunt etiam filiabus superstitibus secus est in bonis utrumq; sexum concernentib⁹, p, 1, tit, 21.
Seminis defectus, vide supra defectus,
Semine masculino carentis bona, qui ad se devoluta esse dicit, debet iura sua producere, infra anni revolutionem, p, 2, tit, 29
Sententias latas, & ferendas Rex autoritate, & brachio suo regali exequi faciat; nec patiatur perturbari executionem iudiciorum, Pos, 46, art, 30,
Sententias quando possint exequi Capitanei, vide supra Capitanei.
Sententiæ est iudicis definitio causæ, & controversiæ finem in ponens condemnationem; vel absolutionem continens, parte 2, tit, 41.
differt ab opinione, tanquam certa à dubia, ibidem.
quintuplex capitalis, emenda capitis, nota simplex calomnia, ibidem.
Sententia capitalis, in casibus maioris potentiæ, & contra seculares masculinas personas, cum solis secularibus litem habentes fertur, ibidem.
Sententia emendæ capitis, hoc differt à capitali; quod persona comdemnata nec capitur, nec supplicio afficitur, sed redimitur humagio; bona tamen omnia, ut in capitali, redemptibiliter occupantur, ibidem.
Sententia capitalis in quibusdam casibus, etiam contra fœminas, fertur, si videlicet parentes, maritos, liberos occiderint, vel occidi fecerint, parte 2, tit, 43.
Sententia capitalis fertur contra ecclesiasticos in tribus casibus, crimine læsæ Maiestatis, nota infidelitatis, deliberato homicidio, parte 2, tit, 44.
Sententiæ capitalis executio talis est. Condemnati bona occupantur, per sententiam ipse capitur, sed ab actore non detinetur, verũ iudici assignatur puniendo, iudex triduo eum tenebit, sub quo si concordare non potest, occiditur, occiso eo, bona redduntur hæredibus, par 2, tit, 55, Lud, ar, 9, Matt, mai ar, 55, Vlad, mai, ar, 74.
Sententiati de bonis antè omnia, portio filiorum, & filiarum (si utrumq; sexum concernant, & fratrum indivisorum) exciditur, & tunc præcisè sola convicti portio assignatur iudici, & adversario, par, 1, tit, 50.

Sententiæ

Sententia antè decimum diem pronunciationis earum non extra dentur per prothonotarios, Pos. 45. art. 39

Sententia inhiberi potest, quo die lata est. Pos. 15, vrt. 52

Sententiæ inter Austriacos, & Hungaros diffinitæ pronuncietur, Pos. 55, art. 13

Per sententiam in curia regia latam, bona intra ambitum solius Regni Hungariæ, non autem in partibus ei subiectis existẽtibus, amittuntur, excipitur nota infidelitatis, per quam perduntur omnia, par. 2, tit. 65

Sententiæ, quæ non potuerunt exequi propter disturbia, maneant in suo vigore, Zol. 42, art. 23.

Sententiæ simplices sunt, quæ feruntur extra quinq; casus, in causis quæ vltra 100 florenos, & damnorum refusionem non se extendunt. parte 2, tit. 67.

Series seruetur in causis levãdis, Po. 50, a. 51

Seruitor fugiens, non completo tempore sui seruitij, redditur domino, à quo fuit. S. Steph. lib. 2, cap. 21, S. Lad, lib. 3, cap 2, 21. Mat. ma. ar. 38.

Seruitores occupatorum bonorum alienorum, si restitutioni se se opponunt, & bonorum confiscatione, & in personis ubiq; poniantur. Zol. 42, art, 5.

Seruitores, violatores publicarum constitutionum, cum dominis deprehensi, bona perdunt, & in personis puniuntur. Pos: 46. art: 25.

Sexus fœmineus non habet portionem in bonis seruitijs, acquisitis, par. 1. tit, 18. nec in bonis fratrum pecuniis emptis par. 1. tit: 17.

Sexus fœmineus per gratiam patri nota cõdemnato factam, restituitur ad successionem bonorũ vtrumq; sexum concernentium, par. 1, tit, 20.

Sexus fœmineus non habet portionem in bonis, quæ partim pro seruitijs, partim propecuniis sunt collata; sed tantum recipit partem ex summa data pro illis bonis, par: 1, tit: 21.

Sexum fœmineum non concernere aliqua bona probatur solis literis originalibus, super acquisitione eorundem bonorum confectis, vel illis, non extantibus, iuramento quinquagesimo se, par: 1, tit: 37.

Siculorum Transylvanorum leges, par: 3, t: 4

Sigillum falsum qui sculpit aut eo utitur nota feritur, parte 1, tit: 14. Vlad: ad mai: ar: 14.

Sigillum est notariorum signum, auro vel argento, vel ceræ impressum, corioborans omne factum, duplex, autenticum & non autenticum, parte 2. tit. 13.

Sigillum autenticum dicitur, quasi authoritatem habens, cui credi debeat, estq; Principum, iudicum, ordinariorum capitulorum, & conventuum, ac civium in factis coram eis vertentibus, ibidem.

Sigillum non authenticum est cuiuscunq; suum privatum, sub quo Prælati, prior Auranæ, Comites liberi, & perpetui Rasciæ Despotus possunt constituere procuratores alij non, ibidem.

Sigilla authentica habentes, & procuratores constituere, & omnes fassiones possunt celebrare sub illis. ibidem.

Sigilla Capitulorum, & conventuum desertorum ubiq; per quirat Rex: & aput se, vel suum locum tenentem retineat, Pos. 50, ar. 6.

Sigillum proprium habeat quilibet Comitatus, quod seruetur in arca sub sigillo Vicecomitum, & iudicum nobilium; sub quo literæ sententionales extra datæ debent habere subscriptiones Vicecomitis, & iudi-

RMK II. 475

& iudicum nobilium qui scribere sciunt ac Notarij. Pos: 50: ar: 62.
Sylva circa vias per 200 cubitorum spacium resecentur. Pos 48, ar: 45.
Sylvæ omnium debent esse liberæ, ad finitimorum locorum munitionem; quæ proprias, & sufficientes sylvas non habent. Pos. 63, ar: 22.
Spoliatores ad nos à Turcis profugientium notam incurrunt. parte 1, tit: 14
Spolium in bello captum Rex non auferat Vide supra bellum.
Sponsa decedente ante carnalem copulam, res pro honore nuptiarum, aut tempore subarationis ei datæ non recuperat sponsus; post copulam si decedat sine testamento, retineat eas sponsus, par: 1, tit: 100
Statutum, est ius quoddam regni commune vim legis habens. Prol tit: 8.
Statutum non valet contra ius Canonicum si sit contra libertatem Ecclesiarum, aut animæ salutem: non tollit; sed interpretatur ius divinum, & naturale: Prol. 9
Statuta pro se condere civitas, vel populus potest cum superioris consensu, (modò nõ sint contraria legibus regni:) quæ solos ligant conditores. parte 3. tit 2.
Statutione firmari debet infra annum omnis donatio. parte 1, tit 32.
Statutorum cum clausula (cum nos) annum, cum dicitur nobilis, sexaginta dies habẽt ad exequendum. parte 1, tit 33.
Penes statutorios (cum dicitur) debet produci donatio, penes cum nos, non. par: 1, tit: 34.
Statutione legitima, quæ fassiones indigent Vide supra fassiones.
Statutione annua indiget contractus de mutua successione, uno contrahentium decedente. par: 1, tit: 66
Statutioni cum iure regio contradicens, debet infra annum de suo iure decedere. Matt. ma: art: 27, & 5, art: 15.
Statutiones, quæ ob turbulenta tempora peragi non potuerunt, usq; ad conventum Zoliensem, hinc per annum præmissæ sunt peragi. Zol: 42, art: 23.
Statutiones bonorum, ad quorum facies, obmetum & pericula, à Turcis imminentia accedere non possunt, in locis tuis, vicinioribus præsentibus (si habentur) vicecomite, & iudicibus nobilium alijsq; vicinis fiant. Et qui aliter, facta statutione, se in dominium bonorum aliquorum intromiserint, iure conventus & convictus; inperennali eorundem æstimatione convincitur. Pos: 63, art: 45.
Statutioni qui contradicere non potuit quia ob magnam residentiæ distantiam, vel aliam causam ad eius scitum provenire nequivit, evocet impetratorem, & si constituerit ipsum ante statutionem fuisse in bonorum dominio, restituantur eidem. Impetratorq; extra dominium eas requirat: Si autem compertum fuerit, ipsum, vel eius servitorem ita propè fuisse, ut potuerit eis de statutione constare; tamen impetratore in bonis permanente, actor ius extra dominium prosequantur. Pos: 63, art: 46.
Statutioni contradicens; si de recenti bonorum possessione se ingesserat, si infra annum non probat ius suum, sive celebrentur Octavæ, sive non effecta tur, & solvat fructus perceptos, si autem illa bona etiam prius possedit iure requiratur. Mat: ma: art: 30.
Strigarum pœna, primò ad Ecclesiam ductæ ieiunent, secundò de prehensæ ieiunent post ieiunium, claræ ecclesiæ ignita in pectore,

pectore in fronte, inter scapulas per modum crucis urantur. Tertiò tradantur iudici seculari. S: Steph. lib: 2, cap. 31, S: Lad: lib: 1. cap: 57

Studiorum causa, & in peregrinationibus absentes non gravantur sententia per nõ venientiam, ob unicam non comparationem. Vlad: ad min: ar: 1

Stupratores consangvineorum, notam subeunt. parte 1, tit: 14.

Successio mutua non fit inter filias duorum fratrum, post divisionem, seorsim in mares præfectarum. parte 1, tit: 50.

Successio mutua non fit inter fratres divisos in bonis post divisionem per alterutram acquisitis, nisi sit in donatione utriusq; nomen insertum. ibidem.

Non succedunt invicem sangvine non iuncti, licet sint eis aliqua bona simul donata. par: 1. tit: 47

Successorium ius ex sangvine, vel adoptione alicuius in bonis quis habent possessore mortuo sine filijs apprehendit statim ille reale dominium bonorum, absq; statutione, nutrit filiam, & uxorem mortui, ac elocat. par: 1, tit: 100

Synodos celebrent Episcopi, ad quas sub pœna Regi arbitraria, omnes regnicolæ tenentur plebanos mittere. Pos: 59, ar: 30

T.

TAbernam intrans arma non ferat, alioquin auferantur ei, & ipse tres dies ieiunet in cippo. Matth: ma: ar: 68.

Talerorum cusio permittitur ad tempus. Sop: 53, ar 25. Pos: 55, ar: 8, & 54 ar: 16, tollitur tanquam damnosa, Pos: 56, ar: 38.

Taxa Regi pari voto totius regni offeratur indicta generali, non à singulis comitatibus, sub pœna periurij. Vlad: anno 1504 art: 1, & amissione bonorum.

Telonium, vide infra tributum.

Vectigal tamen, seu vada nova fluviorum ad distantiam unius miliaris à veteribus concedantur. par: 2. tit: 10.

Terragium pro sepultura interfecti non petatur, S: Steph: lib: 1, cap: 11, Lud: 1, art: 2, Alb: art: ult: Math: ma: art: 65. Vlad: ma: art: 29, Ad ma: ar: 6.

Terrarum, pratorum, ac sylvarum occupationes, usq; ad decem iugera comitatus iudicat. Vlad: in 5, art 8.

Terrestris dominus, quomodo impendere debeat iudicium ex parte rusticorum suorum, vide supra rusticum. Quomodo se habeat erga rusticos suos, vide ibidem.

Terrestri domino in causa qui citatus fuit, & iussus colonos statuere, post inquisitionem iurando absolvuntur, & coloni si ipse succumbat, succumbunt illi quoq; par: 3, tit: 27.

Terminorum completiones, Prothonotarij per senestram alta voce pronuncient. Vlad: ad min: art: 11.

Testamenta sive condant status spiritualis, sive non patroni bona, & res eorum post mortem non occupent. nec pro se accipiant. Pos: 57, art: 10.

Testamentariæ causæ iudicantur à iudice spirituali. Vla: ma: art: 46.

Testis, plura de testibus supra in Verbo communis inquisitio.

Testes qui dicantur, Prol: tit: 13

Testes esse non possunt servi contra dominos, S: Steph: lib: 2, cap: 19.

Testis esse debet talis qui sit confessus Sacerdoti sua peccata. Col: ar: 23, 24.

Testis semel falsus inventus nunquam amplius admittitur. Col: ar: 14.

Testi falso geno adurantur cruciatim.
Col, art, 66,
Testium nomina, & qui vicini, vel Commetanei, vel comprovinciales sint, debent scribi in literis relatorijs par, 2, tit, 19,
Testes in communi inquisitione, liberè debent fateri, non coactè, atatem talem habere, ut recordentur rerum gestarum, de quibus fatentur, modum patratæ rei, & anscitu, vel auditu rem noverint exponere:
Item Nobiles, non rustici esse debent Contra nobilem, & iurare de veritate dicenda, parte 2, tit, 27:
Testis vocatus ad testificandum, venire nolens per Vicecomitem mulctatur marcis 16, parte 2, tit, 28,
Testimonio vivorũ potest probare possessorium circa annos LX. Mat, mai, ar, 27,
Traditores castrorũ notæ infidelitatis subijciuntur, parte 1, tit, 14,
Transmigratio colonorum seu rusticorum Vide supra rustici,
Transumpta literarum, coràm iudicibus in iudicio contradictorio vel tempore divisionis inter fratres, vel cũ agitur de conservatione earundem literarum, valent, parte 2, tit: 15
Transylvanorum quædam leges peculiares, parte 3, tit: 3,
Tributum solvere tenetur, qui prius solvebat, non obstante privilegio, recens ei dato, par: 2, tit, 9,
Tributum novum à veteri distare debet unum miliare, parte 2, tit: 10,
Tributa mercatorum divitum duplicantur, Colom; art: 29:
Tributa superflua moderentur, & ad rationem præsentis monetæ reducantur,
Sig: ma, art: 29, Mai, ma, art: 34,
Vla: ma: ar: 88, min: art: ulti: ad
min: art: 37,
Tributa in pontibus, & navigijs tantum exigantur, sicca etiam in bonis Regis tolelantur, Lud. 1, ar: 8, Pos: 46, art. 51
Pos: 48, art: 49, & 50, art. 67, & 52,
ar: 36, Sopi 53, art. 29, Pos: 55, art: 15, &
56, ar: 46. & 57, arti 17.
Tributa etiam à Rege persuplicationem indebitam impetrata, tollantur,
Pos: 48, art: 49,
Tributa sicca Vicecomites, & iudices Nobilium conspiciant, & cum hactenus manserint, inquirant; de quibus Regem per literas informent, tuncq; Rex quæ tollenda erunt, tolli faciat per domos eorum; qui si iussi non tollerent, exigant ab ipsis Comites pro se flor, 100, & nihilominus telonium deponant alioquin ijdem Comites tenebuntur ad fiscum Regium solvere florenos 200,
Pos: 50, artt 67,
Tributa sicca per Vicecomites, in quorum eumq; bonis etiam si antiqua sint, non tamen nituntur bono fundamento, tollantur; si quis tolli non passus fuerit; perdit possessionem, in qua illud habeatur,
Pos: 56, ar: 46,
Tributa nimia exegentes, ad requisitionem Comitis vel Vicecomitis tenentur sua privilegia ostendere, & Comiti primò in centum, secundò in ducentos florenos, tertiò in redemptibili amissione villæ cõvincantur, sic & malos pontes tenentes,
Pos: 66, art: 12
Tributorum ad loca Nobiles, & Ecclesiastici divertere non cogantur. Lud: 1, ar: 15, 17, Zilag: ar: 9. Vla: ma: ar: 86
Tributa solvere non tenentur Nobiles & Ecclesiastici de rebus ad usum ipsorum circumfe

circumferendis, & qui ab ipsis exigit teneatur eum dominus suus ad dupli solutionem cogere, aliquin ipse per Comitē cogatur birsagium, à marcarum pendere, eidem Comiti & læso,
Vlad: min: art: 35, Zilag: art: 9

nō tributarius exigens tributum à Nobili, vel Ecclesiastico, ad requisitionem læsi capiatur, à suo domino, & tradatur Comiti cogendus ad satisfactionem. Si autem dominus id facere nolet, aut non posset, in 100, florenis ordinis iure convincitur, partim iudici, partim parti solvendis, Vla: ad min: ar: 39

Et si fuerit in curiam Regiam ad 32, diem citatus, statim ex parte eius iudicium fiat, Vlad: min: art: 26.

Tributum in una, eademq; possessione in pluribus locis non exigatur,
Matt: min: art: 14

Tributarij vias in aliorum territorio non observent, ibidem,

Tributarij ob non solutum tributum neminem impediant, extra metas possessionis, in qua exigitur tributum, Mat: in art 14, Vla: ma: art: 88.

sub pœna amissionis tributi, Vla: mi: art: 36.

sub pœna statuta in nimia telonia exigentes, Pos: 66, art. 13.

Tributa non solvant rustici nuptiatores,
Mat, ma, art, 39, Vla, ma, art, 87.

Tributum non maius, sed tantum solvant artifices, quantum alij viatores,
Mat, ma, art, 39. Vla, ma art 87.

Tributum non exigatur ab his, qui vehunt triticum ad molam, Vla, ma, art, 87.

Tributum non exigatur à vehentibus aliquid domino ipsorum, Vlad, ad ma, art 88.

Tributum non solvunt victualia ad exercitū vehētis & qui ab eis exegerit perdit tributum, Pos, 45, art, 24.

Tributarij vias falsas naviter ad inveniri non præsumant, ibidem.

Tributarius pontem, & navim benè reformet; aliqoin si propter malam conservationem cuipiam damnum acciderit, solvat, ibidem,

A Tributis solutio exemptio facta ante collationem tributi, valet, post non; Et solæ octo liberæ civitates simpliciter, non habito respectu ad hanc constitutionem, habentur exemptæ. Vlad: ad mi: ar: 38.

Tricesimarum inscriptio his, quibus dignè sunt inscripta, servetur. Pos. 48, ar: 26:

Tricesimæ exigantur in locis consvetis, & more aliàs consveto, Vlad: mai: ar: 27, in ar: Sclav: art: 7, min: art: 29:

Tricesimæ in novis locis erectæ, tollantur, Zol: 42, ar: 49, Pos: 46, ar: 5.

Tricesima ab uno bove exigatur florenus unus & medius, Pos: 48, art: 48:

Tricesimarum loca vide, Vla: mi: art: 29. 34, ad min: art: 31.

Tricesimarum loca, quæ periculo a hostibus non sunt exposita, ne mutentur,
Sop: 33, art: 20:

Tricesimo de minutis rebus in fra valorem unius floreni non exigantur, Vlad: ma: art: 27, art. art: Sclav: art: 7, min: art: 29, Sopron: 53, art: 20:

Tricesimæ, & alij proventus regij eliberentur, & Cameræ applicentur,
Pos: 46, art: 5.

Tricesimæ de his tamen rebus exigantur, quæ de regno educuntur, Vla: mi: ar: 29.

Tricesimæ non exigantur de rebus ad forū intra regno deferendis, neq; de animalibus ad macellum ducendis, Vlad: ad mai art: 53, min: art: 29, Sop: 53, ar. 20.
Pos. 57, ar: 16:

Tricesimæ non exigantur à Presbyteris,

Mona-

Monachis & Nobilibus de rebus aduſum eorum afferendis, Zol. 42. art: 50. Poſ: 48 art: 51.

De allodiaturis quoq; ſuis extra regnum ducendis, Poſ: 47. art: 23, Item. 69 art: 16, Item. 74, art: 24.

Triceſimæ per fratrem Georgium inſtitutæ tollantur, Poſ: 48, art: 54.

Triceſimas nemo ſibi uſurpet, neq; ad eas ſe intromittat, Zol: 42, art. 43, 44

Triceſimas defraudas ſub hoc colore, quod pro ſuo uſu res deferat, puniatur. Poſ: 57, art: 16.

Triceſimatores, & alij regiorum proventuum adminiſtratores Hungari ſint, non externi, Vlad: min: art: 30, Sop: 53, art: 20.

Triceſimatoris abſq; ſigillo nemo extra regnum eat, Col: art: 65.

Triceſimator non à ſingulis bobus den: 8. ſed ab uno negotiatore, quotquot habuerit boves. tantum den: 2. procheda exigant. Ab ſalibus autem Porcinis, præter veram triceſimam nihil. Poſ. 67 art. 37.

Triceſimæ à Nobilibus non exigantur. Poſ 75 art. 7.

Trino forenſis proclamatio qualiter olim fiebat, Alb. art. 30. aboletur, Mat. ma. art. 20, Vlad: ma, art: 38.

Turcis ſubditi coloni dimidiam partem dica ſolvant, Poſ. 67, ar. 3.

Tutelam gerrere puellæ non poſſunt. Par. 3, tit. 91.

Tutela eſt poteſtas tuendi eum, qui ob imperfectam ætatem ſe defcendere nequit, Triplex: legitima, teſtamentoria dativa. Parte 1, tit. 112

Tutela legitima eſt parentum, & fratrum defenſio, Parte 1, tit. 113.

Tutela à Patre ignobili, qui ſecundam uxorem duxit, & eſt dilapidator, tranſit ad alium. alias in bonis liberorum maternis eſt tutor. ibidem.

Tutela ſequitur bonorũ ſucceſſionem, ibid.

Tutelam gerere poteſt Mater, etiam ad ſecunda vota tranſiens, in bonis, quæ ipſa habuit à mariti bonis ſeparata, ibid.

Tutelam gerit frater maior. ibidem.

Tutelam etiam nepotum, filio mortuo, gerit Pater Nobilis. ibidem.

Tutela teſtamentaria eſt, quæ committitur à patre in teſtamento, ſi fatrem non habet, ſi habet, isq; ad ſua bona diripienda aſpirat, onetur. parte 1, tit: 114.

Tutela dativa à Principe committitur, ceſſante legitima, & teſtamentaria. talibus, qui ad bona pupillorũ non aſpirant, nec timetur quod eſſent bona alienaturi quiq; in eodem comitatu habitant, ubi pupilli habent reſidentiam, parte 1, tit: 115.

Tutela eo ordine defertur, quo bonorum ſucceſſio, parte 1, tit. 116.

Tutela ad fratres ſpectat, deficiente teſtamentaria, ibidem.

In tutela agnati præferuntur cognatis, ibid.

Tutela debetur cognatis, agnatis non exiſtentibus, ſi bona concernunt utrumq; ſexum, alias non; ſed à Principe conſtituuntur dativi, ibidem.

Tutela filij per ſe fratrem manet. p: 1, tit: 113

Tutelam in bonis utrumq; ſexum concernentibus agnato minore exiſtente, cognatus gerit, uſq; dum ille 24, ætatis annum attingat, non ultra, par: 1, tit: 117.

Tutela aliquando committitur etiam infra ætatem perfectam, conſtituto agnato, ib.

Tutela teſtamentaria deſtruit legitimam, quando illi, qui legitimi eſſe deberent, ad bona teſtatoris aſpirant, vel nova diviſione,

visionis, vel alio titulo, vel iam lites ratione eorum suscitant. Et contra, legitima destruit testamentariam, commissam infami, vel notæ infidelitatis subiecto, vel si pater filias, filijs non existentibus, in præiudicium agnatorum cognatis committeret tuendas, part: 1. tit: 119.

Tutelam exercent adoptivi legitimis non existentibus, tanquam agnati ante agnatos ibidem.

Ad tutelam in quatuor casibus non admittuntur fratres:

Primò, quamdiu subiacent sententiæ capitali,

Secundò, si villam aliquam, in qua eum ipsis pupilli mutuum ius successorium habeant, amiserunt, quia tunc sunt suspecti de dilapidatione.

Tertiò, si alieno iuri se subiecerunt, & per hoc non sunt liberi,

Quartò, si notam aut ex periurio, vel aliter incurrerunt, part: 1 tit: 121

Tutrix est filij mater, mortuo patre, priusquã transeat ad secũdas nuptias. p. 1. t 113

Tutor filij in maternis bonis pater, etiamsi sit ignobilis, ibidem

Tutores coram testimonijs fide dignis, inventarium debent facere de bonis & proventibus ad eorum manus pervenientibus, & suo tempore rationem dare; maleq; dispensata refundere, ibidem

Tutores testamẽtarij ritè constituti legitimis & dativis præferuntur, part: 1. tit: 120

Tutores possunt se excusare ab onere tutelæ pluribus modis, part. 1. tit. 122.

Tutores fideles debent esse, alioquin removentur ab officio, duplum solvunt malè expositorum, aut alienatorum, & si in personas pupillorum fuerint infideles, aut causas eorũ infideliter gessisse comperiuntur, infamia notabuntur, part: 1. tit: 123.

Tutores redduntur suspecti, si propria bona stultè consument, si pupillis necessaria nõ subministrant: Si sine causa pupillos malè tractant: Si sunt malorum morum, & pupillos malis moribus imbuunt: Si fuerint inimici parentis pupilli, aut huius etiam hostes: Si timetur, ne ad bona pupillorũ aspirent, part: 1. tit. 125.

Tutores suspectos omnes possunt accusare vel ex pietate sola, part: 1. tit: 124.

Tutores non accusant pupillos illegitimæ ætatis, possunt autem ex consilio proximorum accusare statim, ubi attigerint ætatẽ legitimam, part: 1. tit: 124.

Tutores non possunt dari invitis filiis legitimæ ætatis peẽ ib: dantur curatores, ibid:

Tutores furiosum, & amentium possunt assumere onus eorum, & disponere ex necessitate de eorum bonis, non tamen alienare, ibidem.

Tutores etiam extra terminos iudiciorum, accusantur de suspitione, & tutela; accusato statim interdicitur per Regem, bonaq; ad decisionem causæ ad manus communes datur, part 1. tit 125.

Tutore de suspitione accusato, & ante finem causæ mortuo, suspitionis pœna extingvitur; hæredes tamen, eius de malè dispensatis rationem dare, & satisfacere coguntur, ibidem,

Tutor convictus de suspitione, similiter amovetur à tutela, & alius per Regem dabitur, ibidem.

Tutores vigore literarum revisionalium, procedunt in omnibus causis pupillorum ad tempus ætatis legitimæ, par: 1. tit: 126.

Tutoribus inscijs. pupilli imperfectæ ætatis per procuratores constituere, nec fas ijs ones facere possunt, ibidem.

Tutore, virtute revisionalium, etiam con-

cordandi eum adversarijs habent authoritatem in causis pupillorum, sine tamen eorum incommodo, part:1. tit:127.

V.

VADIARE.

VAdimonium est sponsio quædam sistendi comparandiq; in iudicio, ad diem præfixum per se, vel per advocatos.

Vada falsa in præiudicium privilegiatorum tenens, perdit possessionem in qua tenet. Vlad:mai:ar:89.

Vagum animal apud se retinens solvet 15. pensas, Colom: ar: 35

Vrayvodæ in partibus regni inferioribus essent, quorum bonis invenientur, pro quolibet solvant flor: 400. Si verò nec sic quidem fuerint sublati, tenentes eos perdant bona in quibus habent. Vlad: 6. ar:17:

Varasdiensium iudiciorum abolitio, Matth: mai:ar:53.

Vecturam victualium ad confinia status policentur secundum articulos annorum 45. & 63. & quod præcium eorum præsenti pecunia persolvatur, & salvus conductus vehentibus assignetur propter hostem, Pos: 78. art: 7.

Vendens arma, vel victualia infidelibus notam incurrit, Vlad. min:ar:72.

Vendere volens iura possessionaria, debet admonere filios, vel fratres, vel vicinos: illis non existentibus, ante quos alij emere nõ possunt, hoc excepto, si venditio fiat pro capitis redemptione, par:1 tit. 60.

Venditor vel donator contra eum, cui vendit, aut donavit, pro venditis, seu donatis agere non potest, par:1.tit:77.

Vicarij ecclesiastici causas in curiam Regiam, ad mandatum iudicis ordinarij non transmittentes, perdunt beneficia Vla: ma: art: 46.

Vicarij non externi, sed Vngari, id est indigne sint, Vla: ad ma:art: 36, ad min: art:32.

Vicecomites, & iudices nobilium in causarum ex quibus byrsagium aliquod habuerunt executione, nullum habent salarium: ubi vero nullum birsagium percoperunt florenum unum per diem habebunt, Pos: 46. art: 39.

Vicecomitum, & iudicum nobilium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia eius non suffragatur, Pos: 42, art:29.

Vicecomites, & iudicum nobilium ministros in exequutionibus turbans, aut vituperans, in pœnam repulsionis, vulnerans, vel captivans in pœnam maioris potentiæ, occidens notam infidelitatis incidit, Tyr:47 art: 33:

Si talia Officialis vel colonus, sine scitu domini sui patraverit, sub pœna homagij illius tenetur, dominus in comitatum, præmisso modo, puniendum inducere, qui si fugisset quod non cum suo scitu aut fugerit, & nõ sua voluntate facinus peregerit, si etiam patrator diceret, se patrasse ex mandato domini sui, idem dominus tertiusmet duobus, scilicet, Nobilibus in comitatu se purgabit. Tyr: 47 ar:33.

Vicecomes occupat bona nolentis continuũ intertenere, & tam diu tenet, donec duplum neglecti percipiat, Pos:78 art:9.

Vicecomes non per solum Comitem, sed, secundum decreta, consensu totius Comitatus, eligatur, Pos: 48.tit:63.

Vicinis, & Cometaneis præsentes fiant statutiones, reambulationes, & revisiones ac co-

& eorum nomina notentur in literis capitularibus, Sigm. ar:14.
Vicini, & Cometanei bona sententionati possunt redimere, parte 2. tit. 63.
Vicinorum, & Cometaneorum testimonium plus valet saltem vel trium, quàm aliorũ viginti, parte 2 tit 29.
Vicini præferuntur alijs in bonorum emptione hoc modo: quòd non communi æstimatione, ut fratres sed perennali æstimatione, aut tota summa depositã, ad se recipere valent, par: 1. tit: 60.
Victualium & eorum precij limitatio in castris per Capitaneum Vngarum, & Vicecomitem, vicinorum Comitatuum fieri debet, Sop: 53. art: 9. Posf: 63. art: 12.
De victualium limitatione, vide supra in dictione, exercituandi modus.
Victualia ad loca finitima convecta, nec vi, nec ad futuram solutionem milites auferant, Posf: 63. art 9
Vidua, vide paulò infra uxor.
Vikani, vide supra rustici.
Villas nobilium inter se non dividant Capitanei, & miseram plebem non expilent, iuxta articulos anni 63. Posf: 78. art. 6
Vina colonorum etiam precio non auferant domini terrestres ipsis colonis invitis, Posf: 50. art. 36.
Vinea ut terrestris dominus eijciat. par: 1. tit: 133.
Vinorum educillatio, vide supra educillatio
Violatores ecclesiarum, supra Ecclesiarum.
Violatores publicarum constitutionum, direptores regiorum proventuum, & decimarum Nobilium, & plebis oppressores quæ è publica querela intra, & extra regnum, sine processu iuris, Rex puniat Posf: 46. ar: 26.
Violatio sedis iudiciariæ, vel Regiæ, vel comitatuum punitur florenis 100. & violator è sede Regia non emittitur, antequam deponat, parte 2. tit 69.
Violentiæ, & potentiæ omnes inter duos Reges in suspenso relinquuntur. Zol. 42. art: 25.
Violentiæ à subditis unius Regis, contra subditos alterius, usq; ad obitum Ioannis Regis patratæ, penitus sunt sopitæ: quæ verò inter subditos utriuslibet eiusdem, tamen sunt patratæ, de his iure agi potest. Posf: 52. ar: 20.
Violentus occupator alienorum bonorũ infra annum eijcitur violenter; postea iuris ordine convictus, capitalem sententiam subit, Par: 1. tit: 68. & par: 2 tit. 42. Sig: ma: ar: 9. 3.
Violenter se ingerens in bona, ad alium devoluta, & iure conventus, capitali sententia damnatur, par: 1. tit: 68.
Violentias patrans in bonis proficiscens ad dietam incurrit notam infidelitatis. Posf: 67. art: 46.
Vissegradiensis civitatis libertas sublata. Vla: ma. art: 102. min art: 39.
Vlna Regia, par: 1 tit: 113.
Vrburæ, id est proventus regales, vel regales proventus, supra in litera R.
Vrburæ ius regale, Lud: anno 1351. art: 53. Vide quoq; in dictione minerè argentum in Cameram accipitur marca 1 fl. 6. den: 50. extradatur marca 1. flor: 7. den: 50. id est, nunc urbura flor: 1.
Vsu capio, est pecus vagabundum.
Vxor succedit marito deficiente, & contrà in bonis utriq; donatis, vel emptis, si literæ superinde confectæ, habeant nomen utriusq;, part: 1. tit: 48.
Vxor sine filijs decedentibus nutritur, & si nube-

nubere vult, redditis dote, & paraphernalibus elocatur à successore in bonis.
parte 1. tit: 67. Sig: mai: ar: 24.
Vxor vidua succedit marito intestato, & sine liberis decedenti in omnibus mobilibus, part: 1. tit: 98
Vxor de curia mariti non excluditur ante secunda vota nisi sit castrum, & illud unicum quia tunc alia curia ei assignatur, excluditur iuris ordine de bonis iuxta estimationem superantibus eius dotem, per legitimos successores, part: 1 tit: 98.
Vxor ad secunda vota transiens dota accepta, cedit de bonis mariti, ibidem.
Vxor fugiens à viro reddatur ei toties quoties, Col: ar: 74.
Vxor relicta de bonis mobilibus mariti inter filios & filias, non emancipatos, & fratres indivisos superstites, accipit unã partem, cum veste meliori, & equis curriferis. parte 1. tit 99.
Vxor non succedit marito in iuribus possessionarijs durante coniugio emptis: nisi sit eius nomen in literis fassionalibus positum; succedit in quibuslibet pignoratitijs, antea, vel in coniugio adeptis, aut in eorum pretio, si redimantur simul, & æquè cum hæredibus, parte 1 tit: 102.
Vxor vidua non transiens ad secunda vota, vita durante, manet in curia, & bonis mariti dotem suam non superantibus. ibidem, & tit: 134.
Vxor consanguinei sui facta per ignorantiam separatãq; accipit dotem, & paraphernum scienter ei nupta, paraphernum tantum accipit, part. 1. tit: 106.
Vxor dotem relaxare potest marito ex certis causis tempore mortis, & alias metu cessante, etiam causis non existentibus. part: 1 tit: 109.
Vxor marito, & è contra potest facere fassionem de bonis, de quibus posset externo, part: 1 tit: 110.
Vxor marito, & è contra iura possessionaria non simpliciter, sed ex causa evidenti potest impignorare, part: 1 tit: 110.
Vxor defuncti abiq; hærede, manet in bonis mariti, donec sciatur an concernat ius fœmineum, si hoc non compertum fuerit accepta dote cedit, part 1 tit: 29.
Vxorati olim fuerunt sacerdotes in Vngaria, S. Lad. lib cap: 12. & 34. Colom: art: 25. 71. 76. 77.
Vxores Nobilium, videntibq; mariis ratione sive maioris, sive minoris potentiæ, non evocantur, sed soli mariti. Verum si ex bonis fuerit potentia patrata, quæ solas uxores concernunt, tunc uxores cum maritis, etiam si hi ignobiles fuerint, evocantur uxores quoq; relictæ. Tutrices liberorum pupillorum in pupillari ætate constitutorum, evocantur ratione potentiæ tunc patratæ; semper tamen per procuratorem comparent non personaliter. Vlad. 66 mini ar. 18.

FINIS

DE DIVERSIS REGVLIS IVRIS ANTIQVI, CIVILIS ET CANONICI.

REGVLA I.

REgula est, quæ rem, quæ est, breviter enarrat: non ut ex Regula jus sumatur: sed ex jure, quod est, Regula fiat, Per Regulam igitur, brevis rerum narratio traditur, & ut ait Sabinus, quasi causæ conjectio est: quæ simul cum in aliquo viciata est, perdit officium suum.

II.

Fœminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ sunt, & ideò nec judices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere. Item impubes omnibus officiis civilibus debet abstinere.

III.

Ejus est non nolle, qui potest velle.

IIII.

Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris vel Domini.

V.

In negotijs contrahendis alia causa habita est furiosorum: alia eorum qui fari possunt, quamvis actum rei non intelligerent: nam furiosus nullum negocium contrahere potest: pupillus omnia tutore authore agere potest.

VI.

Non vult hæres esse, qui ad alium transferre voluit hæreditatem.

VII.

Ius nostrum non patitur eundem in pagànis & testatò & intestatò decessisse: earumq; rerum naturaliter inter se pugna est testatus, & intestatus.

VIII.

Iura sangvinis nullo iure Civili dirimi possunt.

IX.

Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur.

X.

Secundum naturam est, commoda cuisq; rei sequi eum, quem sequuntur incommoda.

XI.

Id, quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest.

XII.

In testamentis plenius volontates testantium interpretantur.

XIII.

Non videtur cepisse, qui per exceptionem à petitione removetur.

XIV.

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur.

XV.

Is qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.

XVI.

Imaginaria venditio non est precio accedente.

XVII.

Cùm tempus in testamento adijcitur, credendũ est prõ

hærede

hærede adjectum: nisi alia mens fuerit testatoris: sicut in stipulationibus promissoris gratia tempus adjicitur.

XVIII.

Quæ Legata mortuis nobis ad hæredem nostrum transeunt: eorum commodum per nos his, quorum in potestate sumus, eodem casu adquirimus: aliter, atque quod stipulati sumus: nam & sub conditione stipulantes, omnimodo eis adquirimus, etiam si liberatis nobis potestate domini conditio existat.

XIX.

Qui cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis ejus, hæredi autem hoc imputari non potest, cùm non sponte cum legatariis contrahat. Non solet exceptio doli nocere his, quibus voluntas testatoris nō refragatur.

XX.

Quoties dubia interpretatio libertatis est: secundùm libertatem respondendum erit.

XXI.

Non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere.

XXII.

In personam servilem nulla cadit obligatio. Generaliter probandum est, ubicunq; in bonæ fidei iudiciis confertur in arbitrium domini vel procuratoris eius conditio, pro boni viri arbitrio hoc habendum esse.

XXIII.

Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt quidam & dolum & culpam, dolum tantum: depositum & precarium, dolum & culpam; mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item dotis datio, tutelæ, negotia gesta. in his quidem & diligentia. societas & rerum communio & dolum & culpam recipit. sed hæc ita:

ita : nisi si quid nominatim convenit, vel plus, vel minus in singulis contractibus. nam hoc servabitur, quod initio convenit (legem enim contractus dedit) excepto eo quod Celsus putat, non valere, si convenerit: ne dolus præstetur, hoc enim bonæ fidei iudicio contrarium est, & ita utimur. Animalium verò casus, mortes, quæq; sine culpa accidunt: fugæ servorum, quia custodiri non solent: rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum à nullo præstantur.

XXIV.

Quatenus cujus interest, in facto, non in jure consistit.

XXV.

Plus cautionis in rem est, quàm in personam.

XXVI.

Qui potest invitis alienare: multò magis & ignorãtib⁹ & absentibus potest.

XXVII.

Nec ex prætorio, nec ex solenni jure privatorũ conv̄tione quidquam immutandum est: quamvis obligationum caussæ pactione possunt immutari, & ipso jure, & per pacti conventi exceptionem, quia actionum modus, vel lege, vel per prætorem introductus privatorum pactionibus, non infirmatur: nisi tunc cùm incboatur actio, inter eos convenit.

XXVIII.

Diuus Pius rescripsit Eos, qui ex liberalitate conveniũtur, in id, quod facere possunt, condemnandos.

XXIX.

Quod initiò vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.

XXX.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

Verum

XXXI.

Verum est, neque pacta, neq; stipulationes factum posse tollere, quod enim impossibile est, neq; pacto, neq; stipulatione potest compræhendi, ut utilem actionem, aut factum efficere possit.

XXXII.

Quod attinet ad Ius Civile, servi pro nullis habentur, non tamē & jure naturali: quia quod ad Ius naturale attinet, omnes homines æquales sunt.

XXXIII.

In eo, quod vel is, qui petit, vel is, à quo petitur, lucri facturus est: durior causa est petitoris.

XXXIV.

Semper in stipulationibus & in cæteris contractibus id sequimur quod actum est, aut si non pareat quid actum est: erit consequens, ut id sequamur, quod in regione, in qua actū est, frequētamur. Quid ergo si neq; regionis mos appareat, quia variatus fuit? ad id, quod minimum est, redigenda summa est.

XXXV.

Nihil tamen naturale est, quàm eo genere quodq; dissolvere, quo colligatum est: Ideò verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur.

XXXVI.

Culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti.

XXXVII.

Nemo, qui comdemnare potest absolvere non potest.

XXXVIII.

Sicuti pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet: ita nec lucrum facere, si quid ex eare ad eum pervenisset.

XXXIX.

In omnibus causis pro facto accipitur id, in quo per alium moræ sit, quo minus fiat.

XL.

Furiosi, vel jus, cui bonis interdictum sit, nulla voluntas est.

XLI.

Non debet actori licere, quod reo non permittitur. In re obscura meliùs est favere repetitioni, quàm advētitio lucro.

XLII.

Qui in alterius locū succedunt, justam habent causā ignorantiæ, an id, quod peteretur, deberetur. Fidei usores quoq; non minus, quàm hæredes, justam ignorantiā possunt allegare. Hæc ita de hærede dicta sunt, si cum eo agetur, non etiam si agat, nam planè qui agit, certus esse debet: Cùm sit in potestate ejus, quando velit, experiri: & antè debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

XLIII.

Nemo ex his, qui negat se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impediat. Quoties concurrunt plures actiones eiusdem rei nomine: una quis expediri debet.

XLIIII.

Totiens in hęredem damus de eo, quod ad eum pervenit: quoties ex dolo defuncti convenitur, non quotiens ex suo.

XLV.

Neq; pignus, neq; depositum, neq; precarium, neq; emptio, neq; locatio rei suæ consistere potest. Privatorum conventio juri publico non derogat.

XLVI.

Quod à quoque pœna nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur.

XLVII.

Consilii non fraudulenti nulla obligatio est. Cæterùm si dolus & calliditas interceserit: de dolo actio competit. Socii mei socius, meus socius non est.

Quid

XLVIII.

Quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur: nō prius ratum est, quàm si perseverantia apparuerit judicium animi fuisse ideoq; brevi reversa uxor, nec divortisse videtur.

XLIX.

Alterius circumventio alii non præbet actionem.

L.

Culpa caret qui scit, sed prohibere non potest.

LI.

Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est alii restituere.

LII.

Non videtur defendere, non tantum qui latitat: sed & is qui præsens negat se defendere, aut non vult suscipere actionem.

LIII.

Cujus per errorē dati repetitio est, ejus consultò dati donatio est.

LIV.

Nemo plus juris ad alium transferre potest, quàm ipse haberet.

LV.

Semper in dubiis benigniora præferenda sunt.

LVI.

Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

LVII.

Bona fides non patitur, ut bis eidem exigatur.

LVIII.

Ex pœnalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari.

LIX.

Hæredem ejusdem potestatis jurisq; esse, cuius fuit defūctus, constat.

LX.

Semper qui non prohibet pro se intervenire, mādare creditur: sed & si quis ratum habuerit, quod gestum est obstringitur mandati actione.

LXI.

Domum suam reficere unicuiq; licet: dum non officiat invito alteri, in quo jus non habet.

LXII.

Hæreditas nihil aliud est, quàm successio in universũ jus, quod defunctus habuerat.

LXIII.

Qui sine dolo malo ad judicium provocat, non videtur moram facere.

LXIV.

Ea, quæ rarò accidunt, non temerè in agendis negotiis computantur.

LXV.

Ea est natura cavillationis, quam Græci soritem, appellãt, ut ab evidenter veris, per brevissimas mutationes, disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.

LXVI.

Marcellus definit debitor esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab æquitate naturali abhorrentem.

LXVII.

Quotiens idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum excipiatur, quæ rei gerendæ aptior est.

LXVIII.

In omnibus causis id observatur, ut ubi personæ conditio locum facit beneficio: ibi deficiente ea, beneficiũ quoq; deficiat. Vbi verò genus actionis id desiderat: ibi, ad quemvis persecutio eius devenerit, non deficiat ratio auxilij.

LXIX.

Inuito beneficium non datur.

LXX.

Nemo potest gladij potestatem sibi datam, vel cuius alterius coërcitionis, ad alium transferre.

LXXI.

Omnia

Omnia quæcunque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.

LXXII.

Fructus rei est vel pignori dare licere.

LXXIII.

Quò tutela redit, eò & hæreditas pervenit, nisi cùm fœminæ hæredes intercedũt. Nemo potest tutorem dare cuiquã, nisi ei, quem in suis hæredibus, cùm moritur habuit, habiturusve esset, si vixisset. Vi factũ id videtur esse, qua de re quis, cùm prohiberetur, fecit, clàm, quod quisq; cum controversiam haberet, habiturumve se putare, fecit. Quę in testamento ita sunt scripta, ut intelligi non possint: perinde sunt, ac si scripta non essent. Nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando, quisquam alteri cavere potest.

LXXIV.

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.

LXXV.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius iniuriã.

LXXVI.

In totum omnia, quæ animi distinatione agenda sunt, nõ nisi vera & certa scientia perfici possunt.

LXXVII.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem vel condicionem: veluti mancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, servi optio, datio tutoris: in totum viciãtur per temporis vel conditionis adiectionem, nonnunquã tamen actus supra scriptos tacitè recipiunt, quæ aperte compræhensa vitium afferunt, nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit: itademũ egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio existerit: quæ si verbis nominatim acceptilationis compræhendatur: nullius momenti faciet actum. Gene-

LXXVIII.

Generaliter cùm de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid per adversarium habere non potuit, considerandum est.

LXXIX.

FRAUDIS interpretatio semper in Iure Civili, non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

LXXX.

In toto Iure genere per speciem derogatur: & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

LXXXI.

Quæ dubitationis tollendæ causa contractibꝰ inseruntur, ius commune non lædunt.

LXXXII.

Donari videtur, quod nullo cogente iure conceditur.

LXXXIII.

Non videntur rem amittere, quibus propria non fuit.

LXXXIV.

Cùm amplius solutũ est, quàm debebatur: cuius pars non invenitur, quæ repeti possit, totum esse indebitum intelligitur, manente pristina obligatione. Is natura debet, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem secuti sumus.

LXXXV.

In ambiguis, pro dotibus respondere melius est. Non est novum, ut quæ semel utiliter constituta sunt, durent: licet ille casus extiterit, à quo initium capere non potuerũt. Quoties æquitatem desiderii naturalis ratio, aut dubitatio Iuris moratur: iustis decretis res temperanda est.

LXXXVI.

Non solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quàm si non essent, sed plærumque melior.

Nemo

LXXXVII.

Nemo enim in persequendo deteriorem causam sed meliorem facit. Deniq; post litem contestatam hæredi quoque prospiceretur; & hæres tenetur ex omnibus causis.

LXXXVIII.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

LXXXIX.

Quamdiu possit valere Testamentum tàm diu legitimus non admittitur.

XC.

In omnibus quidem, maximè tamen in jure, æquitas spectanda sit.

XCI.

Quoties duplici jure defertur alicui successio: repudiato novo jure, quod antè defertur, superit vetus.

XCII.

Si librarius in transcribendis stipulationis verbis erraſſet: nihil nocere quominus & reus & fidejussor teneatur.

XCIII.

Filiusfamilias neq; retinere, neq; recuperare, neq; adipisci possessionem rei peculiaris videtur.

XCIIII.

Non solent, quæ abundant, vicare scripturas.

XCV.

Nemo dubitat, solvendo videri eum, qui defenditur.

XCVI.

In ambiguis orationibus maximè sententia spectãda eius qui eas protulisset.

XCVII.

Ea sola deportationis sententia auffert, quæ ad fiscum perveniunt.

XCVIIII. Quo-

Quotiens utriusque causa lucri ratio vertitur: is præferendus est, cuius in lucro causa tempore præcedit.

XCIX.

Non potest improbus videri, qui ignorat quantum solvere debeat.

C.

Omnia quæ iure contrahuntur, contrario iure pereunt.

CI.

Vbi Lex duorum mensium fecit mentionem, & qui sexagesimo & primo die venerit, audiendus est. Ita enim & Imperator Antonius cum divo patre suo rescripsit.

CII.

Qui vetante prætore fecit, hic adversus Edictum fecisse propriè dicitur. Ejus est actionem denegare, qui possit & dare.

CIII.

Nemo de domo sua extrahi debet.

CIV.

Si in duabus actionibus alibi summa maior, alibi infamia est: præponenda est causæ æstimationis. Vbi autem æquiparint famosa judicia: & si summam imparem habent: pro partibus accipienda sunt.

CV.

Vbicunque causæ cognitio est, ibi prætor desideratur.

CVI.

Libertas inæstimabilis res est.

CVII.

Cùm serva nulla actio est.

CVIII.

Ferè in omnibus pœnalibus iudiciis, & ætati, & imprudentiæ succurritur.

CIX.

Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cùm prohibere potest.

CX.

In eo quod plus sit, semper inest & minus. Nemo alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi si cum satisdatione. Pupillus pati posse non intelligitur. Vbi verba conjuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum. Mulieribus tunc succurrendum est, cùm defendantur non ut faciliùs calumnientur.

CXI.

Pupillum, qui proximus pubertati sit, capacem esse & furandi & injuriæ faciendæ. In hæredem non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio: veluti furti, damni, injuriæ, injuriarum, vi bonorum raptorum.

CXII.

Nihil interest, ipso jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

CXIII.

In toto & pars continetur.

CXIIII.

In obscuris inspici solet quod verisimilius est, aut quod plerunq; fieri solet. CXV.

Si quis obligatione liberatus sit, potest videri cepisse. Non potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione submoveri. CXVI.

Nihil consensui tàm contrarium est, qui ac bonæ fidei judicia sustinet, quam vis atq; metus: quem comprobare, contra bonos mores est. Non capitur, qui jus publicum sequitur. Non videntur, qui errant, consentire.

CXVII.

Prætor bonorum possessorem hæredis loco in omni causa habet. CXVIII.

Qui in servitute est, usu capere non potest: nam cùm possideatur, possidere non videtur.

CXIX.

Non alienat, qui duntaxat omittit possessionem.

CXX.

Nemo plus commodi hæredi suo relinquit, quàm ipse habuit.

CXXI.

Qui non facit quod facere debet: videtur facere adversus ea, quia non facit: & qui facit, quod facere non debet: non videtur facere id, quod facere jussus est.

CXXII.

Libertas omnibus rebus favorabilior est.

CXXXIII.

Nemo alieno nomine lege agere potest. Temporaria permutatio jus provinciæ non innovat.

CXXIV.

Vbi non voce, sed præsentia opus est: mutus, si intellectum habet, potest videri respondere. Item & in surdo hic quidem responderi potest. Furiosus absentis loco est, & ita Pomponius libro primo Epistolarum scripsit.

CXXV.

Favorabiliores rei potius, quàm actores habentur.

CXXVI.

Nemo prædo est, qui pretium numeravit. Locopletior non est factus, qui libertum acquisierit. Cùm de lucro duorum quæritur, melior est causa possidentis.

CXXVII.

Cùm Prætor in hæredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit: sufficit, si vel momento ad eum pervenit, ex dolo defuncti.

CXXVIII.

In pari causa possessor potior haberi debet. Hi, qui in universum jus succedunt, hæredis loco habentur.

CXXIX.

Nihil

Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit. Cùm principalis causſa non consistat: nec ea quidem, quæ sequuntur, locum habent. CXXX.

Nunquam actiones, præsertim pœnales, de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

CXXXI.

Qui dolo desiit possidere, pro possidente damnatur: Quia pro possessione dolus est.

CXXXII.

Imperitia culpæ adnumeratur.

CXXXIII.

Melior conditio nostra per servos fieri potest: deterior nō potest. CXXXIIII.

Non fraudantur creditores, cùm quid non acquiritur à debitore, sed cùm quid de bonis eminuitur. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

CXXXV.

Ea, quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adjectis habentur.

CXXXVI.

Bona fides tantundem possidēti præstat, quantum veritas quoties lex impedimento non est.

CXXXVII.

Qui authori iudice comparavit; bonæ fidei possessor est.

CXXXVIII.

Omnis hæreditas quam vis postea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur. nunquam crescit ex postfacto præteriti delicti æstimatio.

CXXXIX.

Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, semel in clusæ iudicio, salvæ permanent. Non videtur perfectè cuiuſq; id esse, quod ex casu auferri potest. P 1 Absen-

CXL.

Absentia eius, qui Reipub: causa abest: neq; ei, neque alii damnosa esse debet.

CXLI.

Quod contra rationem Iuris receptum est, non est producendum ad consequentia. Vni duo pro solido hæredes esse non possunt.

CXLII.

Qui tacet, non utique fatetur: sed tamen verum est, Eum non negare.

CXLIII.

Quod ipsis, qui contraxerunt, obstat: & successoribus eorum obstabit.

CXLIV.

Non omne, quod licet, honestum est. In stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

CXLV.

Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt & consentiunt.

CXLVI.

Quod quis, dum servus esset, egit: proficere libero facto non potest.

CXLVII.

Semper specialia generalibus insunt.

CXLVIII.

Cujus effectus omnibus prodest, ejus & partes ad omnes pertinent.

CXLIX.

Ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet.

CL.

Parem esse conditionem oportet ejus, qui quid possideat, vel habeat: atq; ejus, cujus dolo malo factum sit, quò minus possideret, vel haberet.

CLI.

Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet.

CLII.

Hoc jure utimur, ut quidquid omnino per vim fiat, aut in

vis pu-

vis publicæ, aut in vis privatæ crimen indicat. Deicit & qui mandat. In maleficio ratihabitio mandato comparatur. In contractibus, quibus doli præstatio, vel bona fides inest, hæres in solidum tenetur,

CLIII.

Ferè quibuscunq; modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur: cum quibus modis acquirimus, ijsdem in contrarium actis amittimus, ut igitur nulla possessio acquiri, nisi animo & corpore potest: ita nulla amittitur, nisi in qua utrũq; in contrarium actum est.

CLIIII.

Cùm par delictum est duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa: sicut fit, cùm de dolo excipitur petitoris. neque enim datur talis replicatio petitori, AAVT SI REI QVOQVE IN EA RE DOLO ACTVM SIT. Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipsam non incidit.

CLV.

Factum cuiq; suum, non adversario nocere debet. Non videtur vim facere, qui jure suo utitur, & ordinaria actione reperitur. In pœnalibus causis benignius interpretandum est.

CLVI.

Invitus nemo rem cogitur defendere. Cui damus actionem, eidem exceptionẽ competere; multò magis qui dixerit. Cùm quis alijn locum successerit: non est æquum, ei nocere hoc, quod adversus eum non nocuit, in cujus locum successerit. Plerunq; Emtoris eadem debet esse causa circa petendum ac defendendum, quæ fuit autoris. Quod cuiq; pro eo præstatur, invito non tribuitur.

CLVII.

Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris, vel sceleris: ignoscitur servis, si vel dominis, vel his, qui vice dominorum

fune-

RMK II. 475

sunt (veluti tutoribus & curatoribus) obtemperaverit. Sēper quæ dolo fecit, quò minus haberet: pro eo habendus est, ac si haberet. In contractibus successores ex dolo eorum, successerunt, non tantùm in id, quod pervenit, verum etiam in solidum tenentur: hoc est, unusquisque pro ea parte, qua hæres est. CLVIII.

Creditor, qui permittit rem venire, pignus dimittit.

CLIX.

Non ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest: ita ex pluribus causis idem possit esse nostrum.

CLX.

Aliud est vendere, aliud vendenti consentire. Refertur ad universos, quod publicé fit per maiorem partem. Absurdum est, puls juris habere eum, cui legatus sit fundus, quàm hæredem, aut ipsum testatorem, si viveret.

CLXI.

In iure Civili receptum est; quoties per eum, cujus interest conditionem non implerit, fiat, quò minus impleatur: perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset, quod ad libertates, & legata, & ad hæredum institutiones perducitur. quibus exēplis stipulationes quoque committuntur; cùm per promissorem factum esset, quòminus stipulator conditioni parêret.

CLXII.

Quæ propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi. CLXIII.

Cui jus est donandi, eidem & vendendi, & condendi jus est. CLXIIII.

Pœnalia judicia semel accepta, in hæredes transmitti possunt. CLXV.

Cum quis possit alienare, poterit & consentire alienationi.

Cui

Cui autem donare non conceditur: probandum erit, nec si ob donationis causſa conſenſerit, ratam eius voluntatem habendam. CLXVI.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur. CLXVII.

Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. Qui juſſu judicis aliquit facit, non videtur ob dolo malo facere: qui parere neceſſe habent. CLXVIII.

Rapienda occaſio eſt, quæ præbet benignius reſponſum, Quod factum eſt, cùm in obſcuro ſit: ex adfectione cuiuſque capit interpretationem. CLXIX.

Is damnum dat, qui jubet dare. Eis verò nulla culpa eſt, cui non arêre neceſſe ſit. Quod pendet, non eſt pro eo, quaſi ſit. CLXX.

Factum á judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratũ non eſt. CLXXI.

Nemo ideo obligatur, quia receptuus eſt ab alio, quod non præſtiterit. CLXXII.

In contrahenda venditione ambiguũ pactum contra venditorem interpretandum eſt. ambigua autem intentio ita acipienda eſt, ut reſſalva ſit actori. CLXXIII.

In condemnatione perſonarum, quæ in id, quod facere poſſunt, damnantur: non totum, quod habent, extorquendum eſt: ſed & ipſarum ratio habenda eſt, ne egeant. Cùm verbum RESTITVAS lege in veniunt: & ſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt: tamen etiam fructus ſunt reſtituendi. Vnicuiq; ſua mora nocet, quod & in duobus reis promittendi obſervatur. Dolo facit, qui petit, quod redditurus eſt.

Qui po

RMK II. 475

CLXXIIII.

Qui potest facere, ut possit conditioni parêre; jam posse videtur. Quod quis (si velit) habere non potest, id repudiare non potest. CLXXV.

In his quæ officium fieri per liberas personas leges desiderant, servus intervenire non potest. Non debet melioris cõditionis esse, quàm actor meus, à quo jus in me transit.

CLXXVI.

Non est singulis concedendum, quod per magistratum publicè possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi. Infinita æstimatio est libertatis & necessitudinis.

CLXXVII.

Qui in Ius dominiumve alterius succedit, iure ejus uti debet. Nemo videtur dolo exsequi, qui ignorat causam, cur non debeat petere. CLXXVIII.

Cùm principalis causa non consistat, plærumque nec ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.

CLXXIX.

In obscura voluntate manu mittentis favendũ est libertati.

CLXXX.

Quod jussu alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutũ esset. CLXXXI.

Si nemo subijt hæreditatẽ; omnis vis Testamenti solvitur.

CLXXXII.

Quod nullius esse potest, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere. CLXXXIII.

Etsi nihil facilè mutandum est ex solennibus: tamen ubi æquitas evidens poscit, subveniendum est.

CLXXXIIII.

Vani timoris justa excusatio non est.

CLXXXV.

Impos-

Impossibilium nulla obligatio est.

CLXXXVI.

Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam oppersolvi possit: & cum solvendi tempus obligationi additur, nisi eo præterito, peti non potest.

CLXXXVII.

Si quis prægnantem uxorem reliquit, non videtur sine liberis decessisse.

CLXXXVIII.

Vbi pugnantia inter se in Testamento invenirentur, neutrum ratum est. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.

CLXXXIX.

Pupillus nec velle, nec nolle in ea ætate (nisi adposita tutoris autoritate) creditur. Nam quod animi judicio fit, in eo tutoris authoritas necessaria est.

CXC.

Quod evincitur, in bonis non est.

CXCI.

Neratius consultus, An quod beneficium dare se quasi venturi Cæsar rescripserat, jam defuncto dedisse existimaretur: respondit. Non videri sibi Principem, quod ei, quem vivere existimabat, concessisset, defuncto concessisse, quem tamen commodum esse beneficij sui vellet, ipsius æstimationem esse.

CXCII.

Ea, quæ in partes dividi non possunt, solida à singulis hæredibus debentur. In re dubia benigniorem interpretationē præqui, non minus justius est, quàm tutius.

CXCIII.

Omnia ferè jura hæredum perinde habentur, ac si continuò sed tempus mortis hæredes extitissent.

CXCIV.

Qui per cessionem, quam vis longissimam, defuncto hæ-

RMK II. 475

redes exstiterunt: non minus hæredes intelliguntur, quàm qui principaliter hæredes exstiterint.

CXCV.

Expressa docent: non expressa non nocent.

CXCVI.

Privilegia quædam causse suut, quædam personæ: & ideò quidem ad hæredem transmittuntur, quæ causse sunt: quæ personæ sunt, ad hæredem non transeunt.

CXCVII.

Semper in conjunctionibus nõ solùm quid liceat, considerandum est: sed & quid honestum sit.

CXCVIII.

Neq; in interdicto, neq; in cæteris caussis pupillo nocere oportet dolum tutoris, sive solvendo est, sive non est.

CXCIX.

Non potest dolo carere, qui imperio magistratus non paruit. CC.

Quoties nihil sine captione in vestigari potest: eligendum est, quod minimum habeat iniquitatis.

CCI.

Omnia quæ ex Testamento proficiscuntur, ita statum eventus capiunt, si initium quoq; sine vicio ceperint.

CCII.

Omnis definitio in jure Civili periculosa est: parũ est enim, ut non subverti possit. CCIII.

Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire. CCIIII.

Minus est actionem habere, quàm rem.

CCV.

Plerunque fit, ut etiam ea, quæ nobis abire possint: proinde in eo statu sint, atque si non essent ejus conditionis, ut abire possint. & ideò quod fisco obligamus, & vindicare interdũ,

& alienare, & servitutem in prædio imponere possumus.

CCVI.

Iure naturæ æquũ est, neminem cum alterius iniuria & detrimento fieri locupletiorẽ. CCVII.

Res judicata pro veritate accipitur.

CCVIII.

Non potest desiisse videri habere, qui nunquam habuit.

CCIX.

Servitutem mortalitati ferè comparamus.

CCX.

Quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto convalescere non potest.

SEQVVNTVR REGVLAE IVRIS CANONICI.

REGVLA I.

BEneficium ecclesiasticum non potest licitè sine institutione canonica obtineri.

II.

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.

III.

Sine possessione præscriptio non procedit.

IIII.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

V.

Peccati venia non datur nisi correcto.

VI.

Nemo potest ad impossibile obligari.

VII.

Privilegium personale personam sequitur, & extingvitur cum persona.

VIII.

Semel malus, semper præsumitur esse malus.

IX.

Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.

X.

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.

XI.

Cùm sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quàm actori.

XII.

In judicijs non est acceptio personarum habenda.

XIII.

Ignorantia facti, non juris excusat.

XIIII.

Cùm quis in jus succedit alterius, justam ignorantiæ causã censetur habere.

XV.

Odia restringi, & favores convenit ampliari.

XVI.

Decet concessum à principe beneficium esse mansurum.

XVII.

Indultum à jure beneficium, non est alicui auferendum.

XVIII.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.

XIX.

Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.

XX.

Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur.

XXI.

Quod semel placuit, amplius displicere non potest.

XXII.

Non debet aliquis alterius odio prægravari.

Sine

XXIII.

Sine culpá, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.

XXIIII.

Quod quis mandato facit judicis, dolo facere nõ videtur: cùm habeat parêre necesse.

XXV.

Mora sua cuilibet est nociva.

XXVI.

Ea, quæ fiunt à judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt.

XXVII.

Scienti & consentienti non fit injuria neq; dolus.

XXVIII.

Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.

XXIX.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

XXX.

In obscuris minimum est sequendum.

XXXI.

Eum, qui certus est, certiorati ulterius non oportet.

XXXII.

Non licet actori, quod reo licitum non existit.

XXXIII.

Mutare consilium quis non potest, in alterius detrimentũ.

XXXIIII.

Generi per speciem derogatur.

XXXV.

Plus semper in se continet, quod est minus.

XXXVI.

Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.

XXXVII.

Vtile non debet per inutile vitiari.

XXXVIII.

Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare.

XXXIX.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.

XL.

Pluralis locutio, duorum numero est contenta.

XLI.

Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

XLII.

Accessorium naturam sequi congruit principalis.

XLIII.

Qui tacet, consentire videtur.

XLIIII.

Is, qui tacet, non fatetur: sed nec utique negare videtur.

XLV.

Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerunque fieri consvevit.

XLVI.

Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille uti debebit.

XLVII.

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

XLVIII.

Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.

XLIX.

In pœnis benignior est interpretatio facienda.

L.

Actus legitimi conditionem non recipiunt neque diem.

LI.

Semel Deo dicatũ, non est ad usus humanos ulterius transferendum.

LII.

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.

LIII.

Cui

Cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus.

LIIII.

Qui prior est tempore, potior est jure.

LV.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, & è contra.

LVI.

In re communi potior est conditio prohibentis.

LVII.

Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda. LVIII.

Non est obligatorium, contra bonos mores præstitum juramentum, LIX.

Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.

LX.

Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

LXI.

Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispēdium retorquendū. LXII.

Nullus ex consilio, dum modo fraudulentum non fuerit, obligatur. LXIII.

Exceptionem obijciens, non videtur de intentione adversarij confiteri. LXIIII.

Quæ contra jus fiunt: debent utique pro infectis haberi.

LXV.

In pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis.

LXVI.

Cùm non stat per eum ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur: haberi debet perinde ac si impleta fuisset.

LXVII.

Quod alicui suo non licet nomine: nec alieno licebit.

LXVIII.

Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

In ma-

LXIX.

In malis promissis fidem non expedit obseruari.

LXX.

In alternatiuis electoris est electio, & sufficit alterũ adimpleri.

LXXI.

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus. LXXII.

Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.

LXXIII.

Factum legitimè retractari non debet, licet casus postea eueniat, à quo non potuit inchoari.

LXXIIII.

Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet aliis in exemplum. LXXV.

Frustrà sibi fidem quis postulat ab eo seruari, cum fidem à se præstitam seruare recusat. LXXVI.

Dictum personæ, non debet in detrimentum ecclesiæ redundare. LXXVII.

Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore. LXXVIII.

In argumentũ trahi nequeunt, quæ propter necessitatẽ aliquando sũt concessa. LXXIX.

Nemo potest plus juris transferre in aliũ, quàm sibi competere dignoscatur. LXXX.

In toto partem, non est dubium contineri.

LXXXI.

In generali concessione nõ veniũt ea, quæ quis nõ esset verisimiliter in specie concessurus.

LXXXII.

Qui contra iura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere. LXXXIII.

Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur.

Cum

LXXXIV.

Cùm quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

LXXXV.

Contractus ex conventione, legem accipere dignoſcuntur.

LXXXVI.

Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.

LXXXVII.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

LXXXVIII.

Certum eſt, quòd is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.

FINIS.

SOLI DEO LAUS, HONOR ET GLORIA.

M. N. MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

DR.
TODORESZKU GYULA
ÉS NEJE
HORVÁTH ARANKA
KÖNYVTÁRA

